H

THEO[illegible] concordantie

philippi et francisci [illegible]

Sanctus Thomas sup animam

Cagnus

~~Philosophia 2612.~~

Diui Thome Aquinatis in libros de anima Aristotelis Expositio

Magistri Dominici de Flandria ordinis predicatoꝝ in eosdem libros acutissime questiones ⁊ annotationes.

¶ Aristotelis Stragyrite peripatheticorū principis de Anima textus libri primi.

Um oēm sciam rē esse bonaꝫ arbitremur ac honorabilem: ⁊ alia magis: ex eo talē esse putemus: quia vl' exactior est: vel rerū est earū que magis prestabiles magisqꝫ sunt admirabiles: sciaꝫ aīe nimiꝝ ob hec vtraqꝫ nō iniuria ponendam in primis esse censemus.

T.c.I.

Onoꝝ honorabiliū notitiā opinātes: magis aūt alterā altera: aut ꝺꝫ certitudinē: aut ex eo ꝙ melioꝝ qdē ⁊ mirabilioꝝ est: ꝓpter vtraqꝫ hec aīe hystoriā rationabil'r vtiqꝫ ī primis ponemus.

¶ Diui Thome Aquinatis almi ordinis p̄dicatoꝝ in primuꝫ librū de anima Aristotelis clarissimi ac fidelissimi cōmentatoris p̄clarissima cōmentaria. Lectio. I.

Caplo p̄

Icut docet Phs in iiº de aīalibꝰ: in quolibet genere rerum necesse est p̄us cōsiderare cōia ⁊ seorsum: et postea ꝓpria vnicuiqꝫ illius gn̄is: quē qdē modū Aristoteles seruat in phia p̄ma. In metaphysica eni primo tractat ⁊ cōsiderat cōia entis inquātū ens: postea v̄o cōsiderat ꝓpria vnicuiqꝫ enti. Cuiꝰ rō est: qa nisi hoc fieret: idē diceret̄ frequēter. Rerū aūt animataꝝ oīuꝫ qōdā genus est: ⁊ ideo in cōsideratione rerū animatarū opꝫ p̄us cōsiderare ea que sunt cōia oībus aīatis: postmodū v̄o illa que sunt ꝓpria cuilibet rei aīate. Cōmune aūt oībus rebꝰ animatis est aīa: in hoc eni oīa aīata ɔueniūt. Ad tradendū igit̄ de rebus aīatis sciam: necessariuꝫ fuit p̄mo tradere sciam de aīa tanq̄ꝫ cōem eis. Aristo. ergo volens tradere sciam de ipsis rebus animatis p̄mo tradit sciam de aīa: postmodū v̄o determinat de ꝓprijs singulis aīatis in sequētibus libris. In tractatu aūt de aīa quē habemus p̄ manibꝰ: p̄mo ponit ꝓhemiū: in quo facit tria que necessaria sunt in quolibet ꝓhemio. Qui eni facit prohemium tria intēdit. Prio eni vt auditorē reddat beniuolū. scd̄o vt reddat docilē. tertio vt reddat attentū. Beniuolū quidē reddit ostēdendo vtilitatē scīe: docileꝫ premittendo ordinē ⁊ distinctionē tractatus: attentū attestando difficultatē tractatus. Que quidē tria Arist. facit in ꝓhemio huius tractatus. Primo eni ostēdit dignitatē huius scīe. Scd̄o v̄o ordinē huiꝰ tractatus: quis sit. s. ⁊ qual'r sit tractandū de aīa. ibi (Ingrimus aūt.) Tertio v̄o ostēdit difficultatē huiꝰ scīe. ibi (Oino aūt ⁊ penitus difficillimorū ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Prio eni ostēdit dignitateꝫ huius scīe. Scd̄o vtilitatē eius. ibi (Uidet̄ aūt ⁊ ad veritatē ⁊c̄.) ¶ Circa p̄mū sciendū est ꝙ oīs scīa bona est: ⁊ nō solū bona: verū etiā honorabilis. Nihilominꝰ tn̄ vna scīa in hoc superexcellit aliā. Qꝫ aūt oīs scīa sit bona. patet: qa bonū rei est illud ꝺm qd̄ res h̄et esse perfectū. hoc eni vnaqueqꝫ res querit ⁊ desiderat. Cū igit̄ scīa sit perfectio hoīs inquantū homo: scīa est bonū hoīs. Inter bona autē quedaꝫ sunt laudabilia: illa. s. que sunt vtilia in ordine ad finē aliquē: laudamus eni bonū equū: qa bene currit: q̄dam v̄o sunt etiā honorabilia: illa. s. que sunt ꝑ seipsa: honoramus eni fines. In scientijs autē q̄daꝫ sunt practice: ⁊ q̄dā speculatiue: ⁊ he differūt: qa practice sunt ꝓpter opus: speculatiue auteꝫ ꝓpter seipsas. Et ideo sciē speculatiue ⁊ bone sunt ⁊ honorabiles sunt: practice v̄o laudabiles tm̄. Oīs ergo scīa speculatiua bona est et honorabilis. Sed ⁊ in ipsis scīētijs speculatiuis iuenit̄ gradus quātū ad bonitatē ⁊ honorabilitatē. Scīa nāqꝫ oīs ex actu laudat̄: oīs aūt actꝰ laudat̄ ex duobꝰ: ex obiecto: et qualitate seu modo: sicut edificare est melius q̄ꝫ facē lectum: qa obiectū edificationis est melius lecto. In eodem aūt respectu eiusdē rei: ipsa qualitas gradū quēdā facit: qa quāto modus edificij est melior: tāto melius est edificiū. Sic g̊ si ɔsideret̄ scīa seu actus eiꝰ ex obto: pꝫ ꝙ illa scīa est nobilior que est meliorū ⁊ honorabilioꝝ. Si v̄o ɔsideret̄ ex q̄litate seu mō: sic scīa illa ē nobilior q̄ est certior. Sic g̊ dr̄ vna scīa magl nobilior altera: aut qr est melioꝝ ⁊ honorabilioꝝ: aut qa est magl certa. Sꝫ h̄ est in qbusdā scīētijs diuersuꝫ: qr aliq̄ sūt magl certe alijs: ⁊ tn̄ sūt de rebꝰ minꝰ honorabilibꝰ: alie v̄o sūt de rebꝰ magis honorabilibꝰ ⁊ melioribꝰ: ⁊ tn̄ sūt minꝰ certe. Nihilominꝰ tn̄ illa ē melior q̄ de rebꝰ melioribꝰ ⁊ honorabilibꝰ est. Cuiꝰ rō est: qa sic̄ dicit Phs in liº iiº de aīalibꝰ. Magis cōcupiscimus scire modicū de rebꝰ honorabilibus ⁊ altissimis: etiā si topice ⁊ ꝓbabil'r illud sciamus: q̄ꝫ scire multū ⁊ per certitudinē de rebꝰ minꝰ nobilibꝰ. Hoc eni h̄et nobilitatē ex se ⁊ ex sua suba: illud v̄o ex modo et ex qualitate. Hec aūt scīa. s. de aīa vtrūqꝫ h̄et: qa ⁊ certa ē: hoc eni q̄libet experit̄ in seipso ꝙ. s. habeat aīaꝫ: ⁊ ꝙ aīa viuificet. Et qa est nobilior: aīa eni est nobilior īter inferiores creaturas. Et hoc est qd̄ dicit. Nos (opinātes notitiā.) i. sciam speculatiuā oīum esse (bonoꝝ. i. de numero bonoꝝ (⁊ honorabilioꝝ.) sed altera scīa est magis bona ⁊ honorabilis altera dupl'r: aut qa est magis certa: vt dictū est. vn̄ dicit (ꝺm certitudinē: aut ex eo ꝙ melioꝝ) illoꝝ. s. que sunt in sua natura bona (et mirabilioꝝ.) i. illoꝝ quoruꝫ cā ignorat̄ (ꝓpter vtraqꝫ.) i. ꝓpter hec duo (anime hystoriā.) Et dicit (hystoriā:) quia in quadā sūma tractat de aīa nō perueniēdo ad finalē inquisitioneꝫ oīum que pertinēt ad ipsaꝫ aīaꝫ in hoc tractatu. Hoc eni est de rōne hystorie (in p̄mis) hoc si accipiat̄ quantū ad totā sciam nālē: nō dicit ordinē: sed dignitatē. Si v̄o ad scientiā de rebus animatis tm̄: sic ly in primis. dicit ordinem. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Uidet̄ autē ⁊ ad veritatē oēm ipsius aīe cognitio vehementer conferre: ⁊ maxime ad ipsius nāe sciētiā. Est eni aīa quasi principium omniuꝫ animaliū.

¶ Uidet̄ autem ⁊ ad veritatem omnem cognitio ipsius multū proficere: maxime autē ad naturam. Est enim tanq̄ꝫ principiū animalium. T.c.2.

¶ Reddit auditorē beniuolū ex vtilitate huius scientie dicēs: ꝙ cognitio de anima videt̄ multū ꝓficere ad oēꝫ veritatē que tradit̄ ī alijs sciētijs. ¶ Ad oēs eni partes phīe insignes dat occasiones: qa si ad phīaꝫ p̄mā attēdamus nō possumus deuenire in cognitionē diuinarū ⁊ altissimarū causaꝝ: nisi per ea que ex v̄tute ītellectus possibilis acqrimus. Si eni nā ītellectus possibilis esset nobis ignota non possemus scire ordinē subarū separataꝝ: sicut dicit Cōmētator sup vndecio metaphysice. Si v̄o attēdat̄ quātū ad moralē: nō possumus ꝑfecte ad sciam moralē peruenire: nisi sciamus potētias aīe. Et inde est ꝙ Phs in ethic̄. attribuit q̄slibet v̄tutes diuersis poten-

Margin notes: Ar. in p̄º libro magnoꝝ moraliū caº p̄mo ⁊ 2º — Uel p̄mo libº de ptibus aīaliū. caº 5º — Ostēdit nobilitatem scīe d̄ aīa. — Ostendit vtilitatē. — Liº p̄ fi. — Arī. i liº. rhetic. ad Alexandrū ⁊ in 3º liº rhetoric. c. 14.

que laudanda: que honoranda:

tys aie. Ad nalē vo vtilis est: qa magna ps naliū est hūs aiaz: τ ipsa aia est fons τ pnm ois motus in rebus aiatis. Est eni aia tāq₃ pnm aialiū: ly (tanq₃) nō ponit similitudinarie: sed expressiue. ℂ Consequēter cum dicit.

ℂ Atq₃ perspicere cognoscereq₃ naturaz eius τ substantiā querimus: deīde ea que circa ipsaz accidūt: quoꝝ quedā affectus ipsius esse proprij: quedā aialibus etiā per ipsam inesse: competereq₃ videntur.

T.c.3. ℂ Inquirimus aūt cōsiderare τ cognoscere naturā ipsius τ subam: postea quecūq₃ accidunt circa ipsaz. Quoꝝ alie ꝓprie passiones vident: alie aūt ꝓpter ipsam cōes τ animalibus inesse.

Ondit ordinem. ℂ Ostēdit ordinē huius tractatus dicēs: q itēdimus cōsiderare per signa. s. τ cognoscere p demōstrationez. s. qd sit aia seu nām ipsius τ subaz (τ postea q̄cūq₃ accidunt circa ipsam). i. passiones eius. Et in hoc est q̄dā diuersitas: qa q̄dā vident passiones aie tm̄: sic itelligētia τ speculatio: q̄dā vo pp ipsaz aiaz iesse vident cōiter aialib⁹: sicut delectatio τ tristitia: sensus τ phantasia. ℂ Consequenter cum dicit.

ℂ Verū eni omni ex parte: atq₃ oīno difficilium est fidē aliquā de ipa tādē accipere. Nā cū hec questio cōis sit etiā cū alijs rebus cōplurib⁹: de suba dico τ quid est: vnus cuipiā fortasse modus: vna via q̄dā esse videt: qua cognoscē qdnā sit vnaqueq₃ possumus rerū: quaꝝ subam percipere volumus: τ pinde atq₃ modus vnus est isce: quo ꝓprij rerū demōstrātur affectus. Quapropter querēduz est: que nam sit illa via: quis ille modus vnus: quo rerū sube pcipi possunt. Qd si nō vnus quidam atq₃ cōis sit ille modus. Lōge difficilior ipsa pertractatio fit. Oportebit eni de vnaquaq₃ rerum accipere: quis ad vnāquamq₃ modus accōmodabit. Si vo pateat illum demōstrationē vel diuisionē vel etiaz quēdaz aliuz modū esse: cōplures insuper difficultates erroresq₃ emergunt: in ijs exquirēdis e quibus vniuscuiusq₃ conficienda est diffinitio. Aliarū nanq₃ rerum alia principia sunt vt numeroꝝ superficierūq₃. Primuz aūt fortasse necessariū est diuidere atq₃ accipere in quo naz geneꝝ collocet: quidq₃ sit aia: vtrū sit substātia: an in q̄litate: vel in quātitate: vel in alio quodā predicamentorū genere: collocet. Deinde peruestigandū est vtrum eorū subeat rōnem que potētia sunt: an potius quidā sit actus. Nō eni paꝝ iteresse videt. Cōsiderādū est p̄terea: si partibilis sit necne. Et vtrū eiusdē sit aia speciei ois an nō. Si aūt nō similis spēi: vtrum specie tm̄ an etiā genere differat. Nūc enim ij qui dicunt atq₃ querunt de aia: de humana tm̄ q̄rere perscrutariq₃ vidētur. At cauendū est ne nos pretereat: vtrū vna sit ei⁹ ratio vt aialis: an vniuscuiusq₃ sit alia rō: vt equi: canis: hois aut dei. Aial aūt vniuersale: aut nihil est: aut posterius est: τ quicqd itidem aliud cōmuiter predicatur.

T.c.4. ℂ Omnino aūt τ penitus difficillimoꝝ est accipere aliquā fidē de ipsa: cuz eni sit questio cōis multis alijs: dico aūt eā que est circa subam: τ eaz que quid est: fortassis alicui videbitur vna quedā methodus esse de oībus de quib⁹ voluimus cognoscere subam: sicut τ eorū que sunt fm accidēs propriorꝝ demonstrationē. Quare querendū vtiq₃ erit methodū istam. Si autez nō est vna quedā τ cōis methodus de eo quod quid est: amplius difficili⁹ est negociari. Oportebit eni accipere circa vnūq̄dq₃ quis modus. T.c.5.

Si aūt manifestū sit. vtrū demōstratio aliqua sit: aut diuisio: aut etiā aliqua alia methodus: adhuc multas hēt dubitationes τ errores: ex quibus opz querere. Alia eni aliorū principia: sicut numeroꝝ τ planoꝝ. Primū aūt fortassis necessariū est diuidere in quo generuz: τ quid sit. dico aūt vtrū hoc aliquid τ suba sit: aut qualitas: aut quātitas: aut etiā quoddā aliud diuisoꝝ predicamentoꝝ. Adhuc aūt vtrū eorū que in potētia sunt: an magis endelechia quedā sit: differt eni non aliquid parū. Considerandum autē τ si partibilis sit: aut impartibilis: τ vtrū sit similis spēi ois aia: an nō. Si autē nō similis spēi: vtrum specie differant: aut genere. Nunc quidē eni dicentes τ querētes de aia: de humana solum vident intendere. Formidanduz aūt quatenus nō lateat vtrū vna ratio ipsius est sic aialis: aut fz vnūq̄dq₃ altera: vt equi: canis: hominis: aut dei: aial aūt vle: aut nihil est: aut posterius. Silr aūt τ si aliqd cōe aliud predicet.
T.c.6. T.c.7. T.c.8.

Ostendit difficultatem. ℂ Ondit difficultatē hui⁹ tractat⁹. Et h quantū ad duo. Prio quātū ad cognoscēduz subam aie. Scdo quātū ad cognoscēdū accntia seu ꝓpas passiones. ibi (Dubitationē aūt τc.) Quātū aūt ad pmū ondit duplicē difficultatē. Et p quātū ad modū diffiniēdi ipsaz. Scdo quātum ad ea que itrāt diffōnē. ibi (Primū aūt fortassis τc.) Dicit g̊ q̄uis sit vtilis scia de aia: tn̄ difficile est scire de aia qd est: τ hec difficultas est in qualibet re: cū sit vna cōis q̄stio aie τ mltis alys circa subaz eoꝝ: τ circa qd qd est. Est g̊ pma difficultas: qa nos nescim⁹ p quā viā ꝓcedēdū sit ad diffōnē: qa qdā dicūt q demōstrādo: qdā q diuidēdo: qdā vo q cōponēdo. Aristo. autē voluit q cōponendo. Scda difficultas est de his q̄ ponunt in diffōne. Diffō eni notificat eēntiā rei: que nō pōt sciri nisi sciantur pna: sed diuersoꝝ sunt diuersa pna: τ ideo difficile est scire ex qb⁹ sumant pna. Illa g̊ que igerūt difficultatem ponētib⁹ τ ingrētib⁹ diffōnē reducunt ad tria; q̊ꝝ pmū est circa subaz aie. 2m circa ptes ei⁹. 3m circa adiutoriū qd neciuz est in diffōnib⁹ ex accntib⁹ aie. Circa subaz ē dubitatio de gn̄e. Hoc eni p̊ q̄rim⁹ in diffōne cuiuslibet rei vt. s. sciam⁹ gen⁹. Et iō querēdū est in quo gn̄e sit ponenda aia. vtrū. s. in genere substātie vel in quāto: vel in q̄li. Et nō solū est accipere genus supremū: sed ꝓpinquum. Neq₃ eni qn̄ hoiez diffinim⁹ subam accipimus: sed aial. Et si aia iuenit in gn̄e sube: adhuc cū vnūqdq₃ genus dicat dupl'r: hoc quidē potētia: hoc aūt actu: querēduz erit vtrū sit potētia vel actus. Itē qa subaꝝ q̄dā sunt cōposite: q̄dā simplices: querēdū erit vtruz aia sit cōposita: aut simplex: τ vtrū partibilis vel impartibilis. Est etiaz qd vtrū sit vni⁹ spēi ois aia ad oēm aiam: aut nō. Et si nō sit

vnius

vni⁹ spēi: adhuc est q̄stio vtrū differāt etiā gn̄e vel non. Itē adhuc dubitatio est circa ea q̄ pticipāt diffōne. Que dā eni diffiniunt vt gen⁹: q̄dā vo vt spēs. Et iō vr eē q̄o:
T.c.5. vtrū diffinitio aīe sit sicꝫ gn̄is: aut sicꝫ spēi spālissime. Nā aliq̄ q̄rētes de aīa vident itēdere solū de aīa hūana. Et qa apō antiquos phos erat duplex opio de aīa: platonici eni q̄ ponebāt vl'ia sepata. s. ꝙ eēnt for͞e ꝛ idee: ꝛ erāt cāe rebus particularibus cognitionis ꝛ esse: volebāt ꝙ esset quedā aīa sepata p se que eēt cā ꝛ idea aīabus ptīculari bus: ꝛ ꝙ q̄cq̄d iuenit in eis deriuat ab illa. Nāles autē phi volebāt ꝙ nō essent sube vl'is nisi particulares tm̄: ꝛ ꝙ vl'ia nihil sint in reꝝ nā. Et pp hoc est q̄ō. vtrū sit q̄renda solū vna cōis rō aīe: sicut dicebant platonici: vel huius vel illius aīe: sicut dicebāt nāles. s. vt aīe equi vel
T.c.6. hoīs: aut dei. Et dicit (dei) qa credebāt corpa celestia eē deos: ꝛ dicebāt ea esse aīata. Aristo. aūt vult ꝙ queratur ratio vtriusqꝫ: ꝛ cōis aīe: ꝛ cuiuslibet spēi. Et aūt circa h̄ dicit: aīal autē vl'e: aut nihil est: aut posterius: sciēdū est ꝙ de aīali vl'i possum⁹ loqui dupl'r: qa aūt fm ꝙ est vl'e q̄ō. s. est vnū in multis aut de multis: aut fm ꝙ est aīal: ꝛ
T.c.7. hoc vel fm ꝙ est in rerū nā: vel fm ꝙ est in intellectu. Scōm aūt ꝙ est in rerū nā: plato voluit aīal vl'e aliqd esse: ꝛ eē pus ptīculari: qa vt dictū est posuit vniuersalia separata ꝛ ideas. Aristo. aūt vult ꝙ vt sic nihil est in rerum nā. Et si aliqd est: dixit illud eē posterius. Si autē accipiamus nām aīalis nō fm ꝙ subiacet intētioni vl'itatis: sic aliqd est ꝛ prius: sicut q̄ō est in potētia prius est q̄ id q̄ō est in actu. ¶ Consequenter cum dicit.

T.c.8. ¶ Preterea si nō plures sint aīe: sed partes: vtrū animā totā: aut partes querere prius oporteat. Difficile aūt est id q̄qꝫ determinare: que nam inquā ptes a quibus diuerse sint. Et vtꝝ ipsas partes an ipsaꝝ partiū operationes prius querere pscrutariqꝫ oporteat ceu intelligere: aut itellectiuū: ꝛ sentire aut sensitiuū: ꝛ eodē modo de ceteris. Q̄ō si opationes sint exquirēde prius: rursus pfecto quispiā dubitabit: si obiecta hoꝝ prius sint inquirēda: vt sensibile pus: q̄ sensitiuum: ꝛ itelligibile: q̄ intellectiuum.

T.c.9. ¶ Amplius aūt ꝛ si nō multe aīe: sed ptes: vtrū
T.c.10. opꝫ querere prius totā aīaꝫ: aut partes. ¶ Difficile aūt ꝛ harū determinare quales apte nate sint altere abinuicē esse. Et vtꝝ partes opꝫ querere prius: aut opera ipsarū: vt intelligere: aut itellectiuū: ꝛ sentire aut sensitiuū. Simil'r aūt ꝛ in alijs. Si aūt opa prius: iterū vtiqꝫ dubitabit aliquis: si obiecta hoꝝ prius querēdū. sicut sensibile sensitiuo: ꝛ intelligibile intellectiuo.

¶ Tāgit difficultates que emergūt circa potētias aīe. In aīa eni sūt ptes potētiales. s. itellectiuū: sensitiuū: ꝛ vegetatiuū. Est q̄ q̄stio vtrū he sint diuerse aīe: sicut platonici volebāt: ꝛ eē ponebāt: an sint ptes potētiales anime. Et si sint ptes potētiales aīe: q̄rit etiā vtrū p debeam⁹ q̄rere potētias ipsas q̄ actus: aut p act⁹ q̄ potētias: vt intelligere ante itellectiū: ꝛ sentire q̄ō est act⁹: an sensitiuū q̄ō est potētia: ꝛ sil'r in alijs potētijs ꝛ actib⁹. Et si p debem⁹ q̄rere actus q̄ potētias: adhuc erit q̄stio vtrū sint prius querenda obiecta hoꝝ actuū q̄ potētie: vt puta pus debeat queri sensibile q̄ sensitiuum: aut intelligibile q̄ intellectiuum. ¶ Consequēter cum dicit.

¶ Nō solū aūt ipsius quid est cognitio pferre videt ad perspiciendas eoꝝ causas accidentiū: que p se substantijs: insunt vt in mathematicis confert quid est rectū ꝛ quid curuū: vel quid linea: quid supficies ad cognoscendū ꝙ rectis trianguli sunt eq̄les: nam ipsum q̄d est: oīs est principiū demonstrationis: sed ecōuerso etiā accidētia magnā afferūt opem ad illō percipiendū. Nā cū per imaginationē de accidentibus: aut oibus: aut plurib⁹ reddere possumus: tum aliquid etiā de sūba dicere poterim⁹ optime. Quare patet eas oīs diffōnes differendi modo vaneqꝫ dictas ꝛ assignatas esse: quibus nō fit: vt accidētia percipiant: aut de ipsis cōiectura facilis habeatur.

¶ Videt aūt nō solū q̄ō q̄d est cognoscere vtile esse ad cognoscēdas causas accñtiū substantijs: sicut in mathematicis q̄d rectū ꝛ quid obliquū: ꝛ q̄d linea: ꝛ quid planū: ad cognoscendū ꝙ rectis triāguli anguli sūt equales: sed ecōtrario accidētia conferunt magnā parteꝫ ad cognoscendū q̄ō quid est. Cū eni habeamus tradere fm phantasias de accidentibus: aut oib⁹: aut pluribus: tūc ꝛ de substātia habebimus dicere aliqd optime. Ois enim demōstrationis principium est q̄ō q̄d est. Quare fm quascūqꝫ diffinitiones nō ptigit accidētia cognoscere: s neqꝫ coniecturari de ipsis facile: manifestū est ꝙ dialectice dicte sunt ꝛ vane omnes. T.c.11.

¶ Ponit difficultates: que emergūt quātū ad illa que sūt in adiutoriū diffinitionis aīe: qa in diffinitiōe opꝫ nō solū cognoscere pncipia eētialia: sed etiā accidētalia. Si eni recte diffinirent: ꝛ possent cognosci pncipia essentialia: diffinitio nō idigeret accñtib⁹. Sed qa pncipia essentialia rerū sūt nobis ignota: iō opꝫ ꝙ vtamur differentijs accidētalibus in designatione essentialiū: bipes eni nō est essentiale: sed ponit in designatione eētialis. Et per eas. s. p dr̄ias accñtales puenim⁹ in cognitionē essentialiū. Et ideo difficile est: qa opꝫ nos cognoscere q̄ō q̄d est aīa ad cognoscendū facilius accñtia aīe: sic in mathematicis valde vtile est pacipere q̄ō q̄d erat esse recti et curui ꝛ plani ad cognoscēdū quot rectis trianguli anguli sint eq̄les. Ecōuerso etiā accñtia si paccipiant: multū pferūt ad significandū q̄ō q̄d erat eē: vt dictū est. Si q̄s ergo assignet diffōnē per quā nō deueniat in cognē accidentiū rei diffinite: illa diffinitio nō est realis: sed remota ꝛ dialectica. Sꝫ illa diffinitio p quā deuenit in cognitionē accñtiū est realis ꝛ ex pprijs ꝛ eētialibus rei.

¶ Est etiā de affectibus anime dubitatio: vtruꝫ oēs cōmunes sint cum eo q̄ō hēt animam: an sit ꝛ ipsius anime proprius aliquis.

¶ Dubitationē autem habent ꝛ passiones anime vtrū sint omnes cōmunes ꝛ habētis: an sit aliqua ꝛ anime propria ipsius. T.c.12.

Lec. II.

Ostq̄ phs ondit difficultatē que est in scia de aīa ex pte sube: et q̄d q̄d est aīe: hic ōnter ondit difficultatē que est ex parte passionū ꝛ accidētiū aīe. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationē circa passiones aīe: ꝛ soluit eā. Scdo ex huiꝰ solone ondit ꝙ cognitio de aīa pertinet ad phm nāle seu ad physicū. ibi (Et ppter hoc igitur iam phici ꝛc.) Dicit q̄ pmo ꝙ dubitatio est circa passio-

nes aīe ⁊ opationes: vtrū.s.ēnt aīe ꝓprie sine cōicatione corpis: vt platoni videbat̄: vl̄ nulla sit ꝓpria aīe: sed oēs sint cōes corpis ⁊ compositi. Deinde cum dicit.

¶ Hoc enim ipsum accipere quidē necessariū est: nō tamen accipi facile potest. Atq₃ plurimi sunt: quoꝝ sine corpe nullū aut agere: aut pati videt̄: vt irasci: confidere: cupere ⁊ oīno sentire. Maxime aūt ipsu₃ intelligere proprio simile est. Qđ si hoc etiā imaginatio sit quedam: aut sine imaginatione non sit: nec istud esse sine corpore potest.

¶ Hoc eni accipere quidē necessariū est: nō aūt leue. Videt̄ aūt plurimoꝝ quidē nullū sine corpore pati: neq₃ facere: vt irasci, cōfidere, desiderare: ⁊ oīno sentire: maxime autē assimilat̄ proprio intelligere. Si autē ⁊ hoc phantasia quedam: aut non sine phantasia: non ꝯtinget vtiq₃ neq₃ hoc sine corpore esse.

¶ Et circa hoc duo facit. Prio eni ostēdit difficultatē hꝰ qōnis. scđo vo necessitatē. ibi [Sigdē igit̄ est aligd.] Dicit ğ pmo: ꝙ accipe hoc. s. vtrū passiones ⁊ opationes aīe sint cōes vel ꝓprie: est necessariū: ⁊ nō est leue: sed valde difficile. Et ꝙ sit difficile ōndit dicēs: ꝙ cā difficultatis est: qa in apparēti videt̄ ꝙ mlte passiones sint cōes: ⁊ nō sit pati sine corpe: vt puta irasci: ⁊ sentire et hꝰ: quoꝝ nihil patit̄ aīa sine corpe. Sed si aliq̄ operatio esset ꝓpria aīe: appareret hoc de opatione ītellectꝰ. Intelligere eni₃ que est opatio intell'ʼs maxie videt̄ ꝓpriū esse aīe. Si qs tñ recte cōsideret nō videt̄ ꝓpriū aīe intelligere. Cū eni ītelligere vl̄ sit phātasia vt platonici ponebāt: aut nō sit sine phātasia: fuerūt eni qdā (sicut antiq nāles) q dicebant ꝙ ītell'ʼs nō differebat a sensu: ⁊ si hoc eēt: tūc ītellectus in nullo differret a phātasia: ⁊ iō platonici moti sūt ad ponēdū ītellectū eē phātasia₃. Cū ğ phātasia idigeat corpe: dicebāt ꝙ ītelligere nō est ꝓpriū aīe: sed cōe aīe ⁊ corpi. Si aūt det̄ ꝙ ītellectus nō sit phātasia: nihilominus tamē nō est ītelligere sine phantasia. Restat igit̄ ꝙ intelligere non est ꝓprium anime: cum phantasia indigeat corpe. Nō ğ ꝯtingit hoc. s. ītelligere esse sine corpe.

Antiquoꝝ opinio de intellectu.

Lec.ii. Quāuis autē hoc Ar. satis aperte manifestet in 3° huiꝰ nihilominꝰ tñ quātū ad hoc aligd exponemꝰ. Na₃ ītelligere quodāmodo est ꝓpriū aīe: quodāmō est coniuncti. Sciendū est igit̄ ꝙ aliq̄ opatio aīe aut passio est que indiget corpe: sic̄ instro ⁊ sic̄ obiecto: sic̄ videre īdiget corpore: sicut obiecto: qa color q est obm visus est in corpe. Itē sicut instro: qa visio ⁊ si sit ab aīa. nō est tñ nisi p organū visus. s. pupillam que est vt instrm: ⁊ sic videre nō est aīe tm̄: sed etiā organi. Aliq̄ aūt opatio est q̄ indiget corpe: nō tñ sicut instro: sed sic̄ obto tm̄. Intelligere eni₃ nō est per organū corpale: s₃ idiget obiecto corpali. Sic

Lec.iz. eni Phs dicit in 3° huiꝰ: hoc mō phantasmata se hñt ad

T.c.30. ītellectū: sic̄ colores ad visu₃. Colores aūt se hñt ad visū: sicut obiecta: phātasmata ğ se hñt ad ītell'ʼm sicut obta. Cū aūt phātasmata nō sint sine corpe: videt̄ ꝙ ītelligere nō est sine corpe: ita tñ ꝙ sit sic̄ obm ⁊ nō sicut instr₃. Et ex hoc duo sequunt̄. vnū est ꝙ ītelligere est ꝓpa operatio aīe: ⁊ nō idiget corpe nisi vt obiecto tm̄: vt dictū ē: videre aūt ⁊ alie opationes ⁊ passiones nō sunt aīe tm̄: s₃ cōiuncti. Aliud est ꝙ illud qđ hēt opationē p se: hēt etiā esse ⁊ subsistentiā per se: ⁊ illud qđ nō hēt opationē p se nō hēt esse p se. Et ideo intellectus est forma subsistens: alie potētie sunt forme in mā. Et in hoc erat difficultas huiꝰ qōnis: qa. s. oēs passiones anime ſm apparētia₃ vident̄ esse coniuncti. ¶ Cōsequenter cum dicit.

¶ Si igitur operationū anime: vel affectuu₃ aliquis proprius sit ipsius: fieri potest vt ipsa aīa saparetur. Sin vo nullus sit eius proprius: nō separabilis est: sed est de ipsa perinde atq₃ de recto: cui multa qdē vt rectū est competunt: veluti puncto pilā eneā tangere: nō tñ ipm vnq₃ separatū tāget. Est eni inseparabile quippe: cū semp aliquo cum corpore sit.

¶ Siquidē igit̄ est aliqd aīe opeꝝ aut passionū ꝓpriū: continget vtiq₃ ipsam separari. Si vo nullū est ꝓpriū ipsius: nō vtiq₃ erit sepabilis: s₃ sicut recto inquātū rectū multa accidūt: vt tangere eneā sphērā ſm punctū: nō tñ tanget ab h̄ separatū rectū. Inseparabile eni siquidem semper cum quodam corpore est. T.c.13.

¶ Assignat cām necessitatis huiꝰ qōnis: qa. s. ex hoc hētur vnū ꝙ oēs maxime scire desiderāt circa aīa₃: vtrū. s. cōtingat aīam separi dicēs: ꝙ si cōtingat aliquā ꝓpriā opationē: aut passionē aīe esse: vtiq₃ cōtinget ipsa₃ aīam separari a corpe: qa (vt dictū est) qđ hēt opationē p se: hēt etiā esse ⁊ subsistentiā per se. Si vo nō eēt aliq̄ ꝓpa operatio seu passio aīe: eadē rōne nō ꝯtingeret ipsam aīam separi a corpe: s₃ erit de aīa: sicut de recto. L₃ eni multa accidāt recto inquātū rectū. s. tāgere eneā sphērā ſm pūctū: nō tñ accidit ei nisi in mā: nō eni tāgit rectū in puncto eneā sphērā nisi in mā. Sic erit de anima si non hēt ꝓpriā operationē: ꝙ l₃ ei multa accidant: nō tamē accidunt ei nisi in materia. ¶ Cōsequenter cum dicit.

¶ Vident̄ autē ⁊ omnes affectus anime cū corpore esse: ira: mansuetudo: timor: misericordia: ꝯfidētia: gaudiū: odium deniq₃: atq₃ amor. Nam vna cū his ipsum corpus aliquid patitur. Qđ quide₃ ita esse ex eo patet. Interdū eni non irascunt̄ neq₃ timēt: etia₃ si se vehemētes ipsis māifesteue cāe. offerāt. Interdū a ꝑuis qbusdā mouent̄ atq₃ exiguis: si feruet ꝯcitaturq₃ corpus: ⁊ ꝑinde se habet atq₃ cū afficit̄ ira. Hoc magis ex eo patet: qa nōnulli nulla re penitus accidente: que quidē possit terrere: nulloq₃ īminēte periculo: vt hij qui metuūt: perturbant̄ ac afficiunt̄ timore. Que si ita sint: patet affectus rōnes esse materiales. Quare ⁊ diffinitiones ipsoꝝ sūt tales. Irasci nāq₃ motus quidā talis est corporis: aut partis: aut potentie: ab hoc: huius gratia.

¶ Videt̄ aūt ⁊ anime passiones oēs esse cū corpore, ira, māsuetudo: timor, misericordia: ꝯfidētia: adhuc gaudiū: ⁊ amare ⁊ odire. Simul eni patit̄ aliqd corpus. Indicat aūt hoc aliqñ qde₃ duris ⁊ manifestis passionibus cōcidētibus nihil exacerbari: aut timere. Aliqñ ⁊ a paruis ⁊ debilibus moueri: cū accendat̄ corpus. ⁊ sic se habeat sicut cu₃ irascit̄. Adhuc aūt magis hoc manifestū. Nullo eni terribili iminēte ī passionibus fiunt his aliqui timētes. Si autē sic hēt: manifestu₃ qm̄ passiones rōnes in materia sūt. Quare termini tales: vt irasci: motus quidā talis corpis: aut ptis: aut potentie: ab h̄: ⁊ grā hꝰ. T.c.14.

T.c.15.

C Manifestat illud qđ supra supposuerat: q̄. s. quedam passiones aīe sunt ꝯiūcti ⁊ nō aīe tm̄. Manifestat autē hoc ex vno qđ cōsistit ex duobus. Cuius ratio talis est. Omne ad qđ opat̄ cōplexio corporis non est aīe tm̄: sed etiā corporis: sed cōplexio corpis opat̄ ad oēs passiones aīe: vtputa ad iram: mā̄suetudinē: timorē: ꝯfidētiā: misericordiā: ⁊ hꝰ. videt̄ ergo aīe passiones oēs eē cū corpe. Et q̄ ad hꝰ passiones opet̄ cōplexio corpis ꝓbat dupl'r. p̄mo sic. Quia nos videmus q̄ aliq̄n supueniūt dure et manifeste passiones: ⁊ hō non ꝓuocat: neq3 timet: sed si accēdat̄ ex furore seu ex cōplōne corpus a valde paruis ⁊ debilibꝰ mouet̄: ⁊ sic se hʒ sicut cum irascit̄. Scđo ꝓbat dicēs. Adhuc fit magis manifestum q̄ ad hꝰ passiones opet̄ cōplexio corpis. Uidemus. n. q̄ etiā si nullū imineat piculū fiūt in aliq̄bus passiōes siles his passionibus que sunt circa aīam: vtputa melici freq̄nter si nullū piculū imineat: ex ipsa cōplōne inordinata fiūt timētes. Ergo q2 sic se hʒ. s. q̄ cōplexio opet̄ ad passiones hꝰ: manifestū est q̄ hꝰ passiones (sunt rōnes in mā̄) i. hn̄tes esse in mā̄. Et ꝓpter hoc termini tales. i. diffōnes harū passionū non assignant̄ sine mā̄: sicut si diffiniat̄ ira. dicet̄ q̄ est motꝰ talis corporis siue cordis: aut ptis: aut potētie. Et hoc dicit q̄tū ad subam seu cām mālē (ab hoc) quātum ad cām efficiētem (gr̄a huius) quātū ad cām finalem. C Consequēter cum dicit.

C Idcirco naturalis est de anima: vel omni: vel tali considerare.

C Et ꝓpter hoc igit̄ iam physici est considerare de aīa: aut omni: aut huiusmodi.

C Cōcludit ex his que dicta sunt q̄ ꝯsideratio de aīa ptinet ad nālē. Et hoc ex modo diffiniēdi ꝯcludit. Et ideo hic duo facit. Primo ꝓbat ꝓpositū. Scđo insistit circa diffōnes. ibi [Differēter aūt diffiniet ⁊c̄.] Probat aūt ꝓpositū hoc modo. Opationes aīe ⁊ passiones sunt operationes corpis ⁊ passiones. vt ostēsum est. Ois aūt passio cum diffinit̄ opʒ q̄ habeat in sui diffōne illud cuius est passio. naʒ subiectū semp cadit in diffōne passionis. Si ergo passiones hꝰ nō sunt tm̄ aīe: sʒ etiā corporis: de necessitate opʒ q̄ in diffōne ipaꝝ ponat̄ corpus: sed omne in quo est corpus seu mā̄ ptinet ad nālē. ergo ⁊ passiōes hꝰ ptinēt ad nālē. Sed cuius est ꝯsiderare passiones: eiꝰ est ꝯsiderare subiectū ipsaꝝ. Et ideo iā physici est ꝯsiderare de aīa (aut omni) simpl'r (aut hꝰ). s. de ea que est affixa corpi. Et hoc dicit: q2 relinquerat sub dubio vtrū itellectꝰ fit poª affixa corpori. C Cōsequēter cū dicit.

C Diuerso aūt modo nālis: ⁊ disserēdi artifex vnūquodq3 ipsoꝝ diffiniet. Nam alter iram appetitionē esse dicet doloris vicissim aduersatio inferēdi: aut aliq̄d tale. Alter sanguinis aut caloris eius qui circa cor est feruorē ebullitionēue: atq3 alter materiē: alter formā hoc pacto reddit ⁊ rōnē. Hec enim est ratio rei quā necesse est si fuerit: in tali mā̄ esse. Sic enim ⁊ domus assignari diffinitio solet. Nam q̄daʒ talē eius rōnē assignat eē dicēs tegmētum qđ q̄deʒ ꝓhibere ꝓpulsareq3 pōt incōmoditates eas que tū a vētis: tum ab imbribꝰ: tuʒ etiā ab estu fieri euenireq3 solent. Quidā dicit lapides esse lateres atq3 ligna: at alius formā in hisce ponit hoꝝ dicēdo gratia. Quis igitur istoꝝ est nālis? Is ne qui mā̄m assignat: ⁊ rōnē ignorat: an is qui solā rōnem reddit: et mā̄m ipsam amittit: an is potius qui vtrāq3 cōplectit̄. At illoꝝ vterq3 q̄s est. At enim ꝯstat neminem esse qui circa materie verset̄ affectꝰ nō separabiles ⁊ vt nō separabiles sunt: p̄ter ipsuʒ philosophū nālē. Etenim nālis circa oīa ea versat̄ que talis corporis talisq3 mā̄ei sunt opationes atq3 affectus. Circa aūt ea que talia nō sunt: nō nālis: sʒ alius solet versari. Atq3 de nōnullis q̄dem ꝯsiderat: si forte fuerit artifex: faber inq̄: vel medicus. De his aūt que separabilia q̄deʒ nō sunt: attamē nō vt affectꝰ corpis talis: sed abstractione sumuntur: mathematicus: at ea que sunt separata: ⁊ vt talia sunt: ipse p̄mus philosophus contemplatur.

C Differēter aūt diffiniet physicus ⁊ dialecticus vnūquodq3 ipsoꝝ: vt iraꝝ q̄d est. Hic q̄dē enim appetitū recōtristatiōis: aut aliq̄d huiusmodi: ille aūt feruorē sanguinis: aut calidi circa cor. Hoꝝ aūt alius q̄dem assignat materiaʒ: alius v̄o spēʒ ⁊ rōnē. Ratio q̄dē enim hec species rei. Necesse est aūt hanc esse in mā̄ huiusmodi si erit: sicut ~~domus~~: ratio q̄deʒ talis quedam: q2 opimentū ꝓhibens corruptiones a vētis ⁊ imbribus ⁊ caumatibꝰ. Hec autē dicit ⁊ lapides ⁊ lateres ⁊ ligna. Alia v̄o in his spēm ꝓpter ista. Que igit̄ nālis haꝝ: vtrū que circa mā̄m: rōnem aūt ignorās: aut que circa rōnem solū: aut magis que est ex vtrisq3. Illoꝝ auteʒ q̄s vterq3. ~~At~~ v̄o est aliquis qui circa passiōes materie nō separabiles: sed circa oēs physicus quecūq3 talis corporis: ⁊ huiꝰ materie opa ⁊ passiones sunt. ~~Circa quascūq3 aūt~~ nō inquantū ~~huius~~: alius: vt de q̄busdā q̄deʒ est artifex: si ꝯtingat vt instructor. aut medicus: nō separabiliū q̄deʒ. Inquātū aūt nō talis corporis passiones: sed ex remotiōe: mathematicus. Scđʒ aūt q̄ separate. primus philosophus. T.c.16. T.c.17.

C Insistit circa diffōnes. Quia. n. ostēdit q̄ in diffōnibꝰ passionū aīe alique sunt in q̄bus ponit̄ mā̄ ⁊ corpus: alique v̄o in q̄bus nō ponit̄ mā̄: sed forma tm̄: ondit q̄ hꝰ diffōnes sunt insufficiētes. Et circa hoc inuestigat dr̄iaʒ que inuenit̄ in istis diffōnibus. Aliq̄n enim dat̄ aliqua diffinitio in qua nihil est ex pte corporis: sicut q̄ ira est appetitꝰ vindicte: aliq̄n assignat̄ aliqua diffinitio in qua est aliq̄d ex pte corpis seu materie: sicut q̄ ira est accensus sanguinis circa cor. Prima est dialectica. scđa v̄o est physica: cum ponat̄ ibi aliq̄d ex pte materie. ⁊ ideo ptinet ad nālē. Hic enim. s. physicus assignat mā̄m cum dicit: q̄ est accēsio sanguinis circa cor. Alius v̄o. s. dialecticus ponit spēm ⁊ rōneʒ. Hoc enim. s. appetitus vindicte est ratio ire. Q2 aūt diffinitio p̄ma sit insufficiēs manifeste apparet. Nam ois forma que est in mā̄ determinata nisi in sua diffōne ponat̄ mā̄: illa diffinitio est isufficiēs: sed hec forma. s. appetitꝰ vindicte est forma in mā̄ determinata. vnde cuʒ nō ponat̄ in eius diffōne mā̄: ꝯstat q̄ ipsa diffinitio est insufficiēs. Et ideo necesse est ad diffinitionē q̄ in diffōne ponat̄ hoc. s. forma esse in mā̄ hꝰ. s. determinata. Et sic habemus tres diffōnes: q2 vna assignat spēm ⁊ spēi rōnē: ⁊ est formalis tm̄: sicut si diffiniatur domus q̄ sit opimētū ꝓhibēs a vētis ⁊ imbribus et

Altera. caumatibꝰ. Alia aūt assignat mām: sicut si dicatur ꝙ domus est opimētū quoddaʒ ex lapidibꝰ: lateribꝰ ⁊ lignis.
Tertia Alia vo asignat. i. ī diffinitiōe pōit vtrūq3: mām. s. ⁊ formā dicēs: ꝙ domꝰ ē opimētū tale ꝯstās ex talibus: ⁊ ꝓꝑ talia. s. vt ꝓhibeat ventos ⁊c. ⁊ iō dicit: ꝙ alia diffō. s. 3ª ponit (i his). s. i lignis lapidibꝰ q̄ sūt ex ꝑte māe (spēʒ) .i. formā (ꝑꝑ ista). s. vt ꝓhibeat vētos. Et sic cōplectit̄ māʒ cū dic̄ (i his) ⁊ formā cū dic̄ (spēʒ) ⁊ cāʒ finalē cuʒ dic̄ (ꝑꝑ ista) q̄ tria reqrunt̄ ad ꝑfectā diffōneʒ. Sʒ si q̄rat̄ q̄ istaꝝ diffōnū sit nālis: ⁊ q̄ nō. Dōʒ ꝙ illa q̄ cōsiderat formā tm̄: nō ē nālis: sʒ logica. Illa āt q̄ ē circa māʒ: īgrat aūt formā: nulliꝰ ē nisi nālis. Nullus. n. hʒ ꝯsiderare māʒ nisi nālis. Nihilominꝰ tm̄ illa q̄ ex vtrisq3 ē. s. ex mā ⁊ forma ē magis nālis. Et due haꝝ diffōnū ꝑtinent ad nālē: sʒ vna ē īperfecta. s. illa q̄ ponit māʒ tm̄: alia vo ꝑfecta. s. illa q̄ ē ex vtrisq3. Nō. n. ē aliqs q ꝯsideret passiōes māe nō seꝑabiles nisi physicꝰ. ¶ Sʒ q2 sunt aliq q alit̄ ꝯsiderāt passiōes māe: iō oñdit q sint ⁊ q̄liter ꝯsiderēt: ⁊ dicit ꝙ sūt tres. Unū genꝰ ē qd̄ differt a nāli q̄ʒtū ad ꝑncipiū: lʒ ꝯsideret passiōes ꝓut sūt i mā: sicut artifex q ꝯsiderat formā i mā: sʒ differūt: q2 hꝰ ꝑncipiū est ars: physici vo ꝑncipiū ē nā. Aliud genꝰ ē qd̄ qdē ꝯsiderat ea q̄ hñt eē i mā sensibili: sʒ ñ recipit i diffōne māʒ sensibilē: sicut curuū rectū: ⁊ hꝰ: lʒ habeāt eē i mā ⁊ sint de numero nō seꝑabiliū q̄ʒtū ad eē: tm̄ mathematicꝰ nō determinat sibi māʒ sensibilē. Cuiꝰ rō ē: q2 res aliq̄ sunt sensibiles ꝑ q̄litatē: quātitates aūt ꝑexistūt q̄litatibus: vñ mathematicꝰ ꝯcernit solū id qd̄ q̄ʒtitatis ē absolute: nō determinās hāc vl̄ illā mām. Aliud genꝰ est qd̄ qdē ꝯsiderat illa quoꝝ eē vl̄ nō ē i mā oīo: vl̄ quoꝝ eē pōt eē sine mā: ⁊ h̄ ē ꝑhs ꝑmus. ¶ Et notādū ꝙ tota rō diuisionis philosophie sumit̄ ꝺʒ diffōnē ⁊ modū diffiniēdi: cuiꝰ rō ē: q2 diffō est ꝑncipiū demōstratōis reꝝ: res aūt diffiniūnt ꝑ eēntialia. Uñ diuerse diffōnes reꝝ diuersa ꝑncipia eēntialia demōstrāt ex qbꝰ vna scia differt ab alia.
¶ Consequenter cum dicit.

¶ Sed eo redeūdū est: vñ nr̄a defluxit oratio. Dicebamus aūt affectus aīe eē inseꝑabiles ab aīaliū nāli mā vt tales sūt: ⁊ nō vt seꝑat̄ linea sūꝑficiesq3: sic irā ⁊ metū a subiecta sibi mā seꝑari. Uerū enimuero necesse ē cōsiderātes de aīa: ⁊ de his dubitantes ac ambigētes: q̄ nos oportet ꝓcedētes īuenire: atq3 ꝑcipere: in mediū eoꝝ antiquoꝝ afferamus opiniones: q de aīa tractarūt aliqd atq3 dixerūt: vt ea qdē accipiamꝰ q̄ bñ sunt dicta: ab his aūt caueamus q̄ non bene recteq3 dicta fuere.

T.c.18. ¶ Sed redeūdū ē vñ sermo. Dicebamꝰ aūt ꝙ passiōes aīe nō seꝑabiles a physica mā aīaliuʒ inquātū tales existūt furor ⁊ timor: ⁊ nō sicut
T.c.19. linea ⁊ planuʒ. ¶ Intēdētes aūt de aīa necesse est simul dubitātes de qbus bñ dubitare oʒ ꝑtrāseūtes priorꝝ opiniōes cōprehendere quecūq3 aliquid de ipsa enūtiauerūt: vt bñ quidē dicta accipiamus. Si vo aliquid non bene: hec vereamur.

¶ Quia videbat̄ fecisse q̄sdā digressiōes ex h̄ ꝙ institit ad inqsitionē diffōnū: reducit se ad mām ꝓpriā: dicēs ꝙ redeūdū est ad mām ꝓpriā. vñ ē sermo habitꝰ. s. ꝙ passiōes aīe vt amor: timor ⁊ hꝰ nō sunt seꝑabiles a physica mā aīaliū inquātū tales existūt. s. inquātū passiōes q̄ nō sunt sine corꝑe: ⁊ non sunt sicut linea ⁊ planū. i. sūꝑficies q̄ rōne ꝑñt seꝑari a mā nāli. Si ḡ ita ē: ad nālē spectat ꝯsideratio eaꝝ: ⁊ ēt aīe sicut supra dictuʒ ē. (De q̄) .s. aīa ītēdētes ad p̄ñs necesse ē accipe opiniōes ātiquorū: qcūq3 sint q aliqd enūtiauerint de ipsa. Et h̄ qdē ad duo erit vtile: ꝑmo q2 illud qd̄ bene dictū est ab eis accipiemus in adiutorium nostrum. Scd̄o q2 illud qd̄ male enuntiatum est cauebimus.

¶ Initiū aūt inqsitiōis hoc erit ꝑfecto cōgruum: si prius posuerimus ea q̄ maxime vident̄ aīe cōpetere suapte nā. Aīatum itaq3 duobus his ab inanimato maxime differre vident: motu ac sensu. A maioribꝰ ēt nostris hec duo fere de anima accipimus.

¶ Principiū aūt qōnis apponere q̄ maxime vident̄ ipsi inesse ꝺm naturam. Aīatum igit̄ ab inanimato in duobꝰ maxime differre videtur motu ⁊ sensu. Accipimus autem ⁊ a progenitoribus fere duo hec de anima.

Lec. III.

Supra posuit ꝑhs ꝓhemiū: ī q̄ ⁊ ītētionē suā: quid agēdū: ⁊ difficultatē huius oꝑis oñdit: h̄ vo ꝑseqtur tractatū ꝺm ordinē ꝓmissuʒ. Diuidit̄ aūt tractatus iste in duas ꝑtes. Prio. n. tractat de nā anime ꝺm opinionem alioꝝ ꝑhoꝝ. Scd̄o vo ꝺm vitatē: ⁊ h̄ i scd̄o libro. Pria ꝑs diuidit̄ i duas ꝑtes. Prio. n. narrat opiniōes alioꝝ ꝑhoꝝ de aīa. Scd̄o vo inqrit de opinionibꝰ illis. ibi (Cōsiderandū ē aūt ⁊c.) Pria ꝑs diuidit̄ i duas. Prio. n. oñdit ex qbus ꝑhi habuerūt viā ad īuestigādū de aīa. Scd̄o vo oñdit qūo diuersi deuenerūt i diuersas opiniōes ꝺ aīa ibi (Dicūt. n.) Dicit ḡ ꝑmo ꝙ ꝑncipiū nr̄e qōnis. i. inqsitionis ē apponere oīa q̄ ꝺm nāʒ vident̄ inesse aīe. ¶ Circa qd̄ sciēdū ē ꝙ qñ īuenimꝰ aliq̄ duo differre ꝺm aliquid māifestū: ⁊ ꝺʒ aliđ imāifestū. certū ē ꝙ ꝺʒ id qd̄ ē māifestū venimꝰ i notitiā illiꝰ qd̄ ē imanifestū. Et hūc modū tenuerūt ꝑhi ad īueniēdū nāʒ de aīa. Aīata. n. ab īaīatis differūt: ꝑ h̄ ꝙ aīata hñt aīaʒ: īaīata vo nō. Sʒ q2 nā aīe erat īmāifesta: ⁊ ñ poterat īuestigari nisi ꝑ aliq̄ māifesta in qbꝰ differūt aīata ab īaīatis: īuenerūt illa: ⁊ ꝺʒ illa conati sunt deuenire in cognitiōeʒ nature aīe. Illa aūt manifesta ī qbꝰ aīata differūt ab inaīatis sunt duo. s. sentire ⁊ moueri. Nā aīata vident̄ differre ab inaīatis maxime motu: vt. s. moueāt seipsa ⁊ sensu seu cognitiōe. Uñ credebāt ꝙ qñ scirēt ꝑncipia istoꝝ duoꝝ: scirēt qd est aīa. Uñ laborauerūt cāʒ motus ⁊ sensus scire: vt ꝑ h̄ scirent nām aīe: ⁊ credebāt ꝙ id qd̄ ē cā motꝰ ⁊ sensus eēt aīa: ⁊ in h̄ oēs ātiq ꝑhi ꝯueniebāt. Sʒ ex h̄ antiq in diuersas opiniōes diuisi sunt. Nā aliq conati sunt deuenire i cognitiōeʒ aīe ꝑ motū: aliq vo ꝑ sensum. ¶ Et iō cū dicit.

¶ Inquiūt enim nōnulli aīam id eē qd̄ maxime primoq3 mouet. Atq3 existimantes fieri nō posse: vt id aliud qcquam moueat: qd̄ nō moueat̄: aīaʒ vnū qd eoꝝ eē putarūt: que motu cientur.

¶ Dicūt eni quidā ⁊ maxime ⁊ prio aīam esse id qd̄ est mouēs. Existimātes aūt qd̄ non mouetur ipsum nō contingere mouere alterū: eorum q̄ mouent̄ animā sic arbitrati sunt esse.

¶ Oñdit hoꝝ diuersitatē. Et prio ꝺ illis q ingrebāt nāʒ aīe a motu. Scd̄o ꝺ illis q igrebāt eā a cognitiōe seu sēsu. ibi (Quicūq3 āt ad cognoscē ⁊ sentire.) Tertio eoꝝ q ingrebāt nāʒ eiꝰ ex vtroq3. ibi (Qm̄ āt ⁊ motiuuʒ.)
¶ Circa ꝑmū sciēdū ē ꝙ illis q inqsierūt aīe nāʒ a motu erat vnū cōe. s. ꝙ si mouētur aīata ꝙ aīa sit mouēs ⁊

mota. Et hui⁹ rō ē: qꝛ existimabant ꝙ id qꝺ non mouet̃ nō ꝯtingit mouere alteꝝ. i. ꝙ nihil mouet nisi moueat̃. Si ḡ aia mouet aiata: ꝛ nihil mouet alteꝝ nisi moueat̃ ipꝫ: manifestū ē ꝙ aia maxie mouet̃. Et h̄ ē ꝑꝑ qꝺ antiqui nāles arbitrati sunt aiam eē coꝝ q̄ mouent̃. Sꝫ ex hoc ēt diuerse opiniōes ꝓuenerūt. ¶ Et iō cum dicit.

¶ Quocirca Democrit⁹ ignē atqꝫ calorē ipsam censuit eē. Naꝫ cū sint ifinite figure: ac idiuidua corpora rotūda: dicit ignē ꝛ aiam eē. Hec indiuidua corpora similia corpusculis ĳs eē: q̄ in aere fieri videntur: in ipsis inquam radĳs: q̄ ꝑ fenestram ingrediūtur: ꝛ reꝝ elemēta gn̄andaꝝ seminaqꝫ toti⁹ eē nature dixit. Eadē ꝛ Leucipp⁹ ille cēsebat. Hoꝝ igitur corpoꝝ ea q̄ sunt rotūda: ignē ac aiam asserūt esse: ꝓpterea qꝺ maxime oīum figure tales totū corpus igredi penetrareqꝫ possunt: atqꝫ cetera mouere cuꝫ moueant̃ ꝛ ipsa. Arbitramur eni aiam id eē qꝺ motū aialibus p̄bet. Quapropter ꝛ respirationē viuendi: rōnēqꝫ: atqꝫ causaꝫ eē putant. Naꝫ eo qꝺ ꝯtinet cōtrahēte corpore cōprimētene: ac extrudēte figuras eas: q̄ p̄bēt aialibus motū: qꝛ nec ipse vnquam quiescūt succursum auxiliūqꝫ respiratiōe fieri dicūt ingrediētibus alĳs figuris similibus: q̄ quidē egredi ꝓhibēt ipsas que animalibus insunt: id repellendo qꝺ cōtrahit atqꝫ p̄mit. ꝛ eousqꝫ viuere animalia quousqꝫ id facere possunt.

Op. Democriti de aia. ¶ Unde Democritus ignē quēdā aut calorem dicit eē ipsam. Infinitis. n. existētib⁹ figuris ꝛ athomis q̄ spēi rotūde ignē ꝛ aiam dicit vt in aere mota corpora q̄ vocant̃ decisiōes q̄ videntur ꝑ portas in radĳs: quaꝝ oē semen elemēta dicit Democritus toti⁹ nature. Similiter aūt *Op. leucippi.* ꝛ Leucippus. Hoꝝ aūt sperica aiaꝫ ꝑꝑ id qꝺ maxime pn̄t ꝑ oē penetrare huiusmodi figure ꝛ mouere reliq̄ cū moueant̃ ꝛ ipsa: arbitrātes aiam eē efficiēs in aiabilib⁹ motū. vn̄ ꝛ viuēdi *T.c. 21.* terminū eē respirationē. ¶ Cōstringēte. n. eo qꝺ ꝯtinet corpora ꝛ extrudēte figuras p̄bētes aialib⁹ motū ex eo ꝙ nō ē ipsas qescere nullatenus auxiliū fieri de foris igrediētib⁹ alĳs h⁹ in respirādo. Prohibere. n. has ꝛ q̄ isunt aialib⁹ disgregari: simul ꝓhibēs ꝯstrigēs ꝛ cōprimēs ꝛ viuere auteꝫ q̄ꝫdiu possunt hoc facere.

¶ Ponit p̄mo opinionē Democriti de aia dicēs. Un̄ Democrit⁹ qdā. s. antiqu⁹ ph̄s: q excogitans illud qꝺ maxime mouet̃ eē nāꝫ aie. ꝛ qꝛ illud qꝺ maxie mouet̃: videt̃ eē de nā ignis. Et iō dicit ipsam aiaꝫ eē ignē quēdā aut calorē. Et opinio sua fuit talis. Ipse. n. nihil ponebat esse in reꝝ nā nisi sensibile ꝛ corporale: ꝛ volebat ꝙ p̄ncipia oīum reꝝ sint corpora idiuisibilia ꝛ infinita q̄ vocabat athomos. Que qdē dixit eē vni⁹ nature: sed differre abinuicē figura: positiōe: ꝛ ordine: lꝫ hic tm̄ ponat de figura: qꝛ hec sola differētia q̄ est ſm figurā necessaria ē. Et ista differētia q̄ ē ſm figurā ē ꝙ q̄dā erāt rotūda: q̄dam q̄drata: q̄dā pyramidalis ꝛ h⁹. Ponebat ēt hec eē mobilia: ꝛ nūq̄ꝫ qescētia: ꝛ ex ꝯcursu ipsoꝝ athomoꝝ casu eē mūdū factum aiebat. Et ꝙ hec idiuisibilia corpora sint mobilia: dabat exēplū de decisionib⁹ q̄ mouent̃ in aere: ēt si nulla tēpestas sit sicut apparet ꝑ portas in radĳs solis. Un̄ cū ista sint multo minora: qꝛ sunt indiuisibilia: ille v̄o q̄ apparēt in radĳs deciśiōes sunt diuisibiles: manifeste apparet ꝙ sint maxime mobilia. Et qꝛ iter alias figuras figura rotunda est magis apta ad motū: cū non habeat āgulos qb⁹ ipediat̃ a motu: ꝛ qꝛ credebant aiam maxie moueri ex eo qꝺ arbitrati sunt aiam efficere motū aialibus: iō inter ista ifinita corpora: illa q̄ erāt inter illa rotūda corpora dicebat eē aiam. Hui⁹ ēt opinionis fuit Leucippus q fuit soci⁹ ei⁹. Et ad h̄ habebat vnū signū: qꝛ voluit Democrit⁹ terminū vite. i. rōnē: ꝯsistere i respiratiōe: lꝫ isufficiēter: qꝛ nō oīa viua respirāt: q̄ qdē respiratio necessaria erat ſm eū: qꝛ corpora rotūda iplēt corpus: cū sint cā motus in corpore aialis ſꝫ eū: ꝛ sūt in ꝯtinuo motu: ꝛ eo ꝙ cōtinet. s. corpora nr̄a aere ꝯstrigente (ꝛ extrudēte). i. exteri⁹ mittēte illas q̄ sunt de numero figuraꝝ q̄ sunt p̄bentes aialibus motū ex eo ꝙ nullo mō qescūt: ne forte eis oīo expulsis a corporib⁹ nr̄is deficerent corpora: iō necessaria ē respiratio ꝑ quā: ꝛ itromittant̃ alia corpora: ꝛ ea q̄ sunt int⁹ ab istis q̄ ꝑ respirationē intrāt ipediāt̃ ab exitu. Et tādiu dixit viuere aialia q̄ꝫdiu pn̄t h̄ facere. s. respirare. Et vis h⁹ signi est: qꝛ cū respiratio ex hoc dicat̃ eē rō vite: ꝙ ꝯtinet ipsa corpora rotūda in corporib⁹ aialiū ꝛ imittit ēt ea int⁹: ne ꝑꝑ exeūtia corpora q̄ ꝯtinue mouent̃ deficiat corp⁹ aialis: manifestū est ꝙ ipsa corpora sint aia. q̄ qdē corpora voluit Democritus esse de natura ignis: ꝛ ex eis causari calorem. ¶ Secundo cum dicit.

¶ Uidet̃ aūt ꝛ id qꝺ a nonnullis pithagoricis dicit̃ eādē habere sentētiaꝫ. Quidā enim ipsorū ea corpuscula q̄ agitātur in aere: quidam id qꝺ illa mouet ac agitat: aiam eē dixerūt: ꝓpterea ꝙ cōtinue moueri videntur: etiam si nullus ventus penitus afflet.

Op. pithagoricoꝝ. ¶ Uidet̃ āt ꝛ a pithagoricis dictū eandē hēre intelligētiā. Dixerūt. n. qdā ipsoꝝ aiaꝫ eē que sunt i aere decisiōes. Nā qdā ꝺ secta pithagoricoꝝ i h̄ discordabāt ab alĳs pithagoricis: qꝛ *T.c. 22* nō dicebāt athomos: sꝫ virtutem q̄ mouet eos *Opinio Archelai.* aiam esse. Alĳ aūt has mouens. De his autem dictū est: propter qꝺ id continue videntur moueri: ꝛ si sit tranquillitas nimia.

¶ Ponit opinionē q̄rundā pithagoricoꝝ q̄ similis erat opinioni Democriti. nā illud qꝺ pithagorici dicūt ꝺ aia eādē hn̄t itelligentiā cū eo qꝺ dicit ipse Democritus: lꝫ pithagorici in eādē sn̄iaꝫ nō ꝯueniāt. Nā qdā ipsoꝝ cōueniētes cū Democrito dixerūt aiaꝫ eē decisiōes q̄ sūt i aere. i. corpora indiuisibilia ꝛ infinita: sicut Democrit⁹ dicebat. Alĳ v̄o ex ipsis philosophis nō dixerūt ipsa corpora indiuisibilia ꝛ mobilia eē aiaꝫ: sꝫ illā virtutē q̄ mouet ea corpora aiaꝫ dicebāt. Et hui⁹ opiniōis fuit qdam Archelaus ph̄s magister Socratis: vt Augustin⁹ narrat in libro de ci. dei. Et rō hoꝝ. s. q̄re dicebāt h⁹ corpora eē aiam dicta ē. qꝛ sicut iā pꝫ: volebāt ꝙ illud qꝺ maxime mouet̃ ē anima: vn̄ ꝑꝑ h̄ ꝙ hec corpora ꝯtinue moueri videbant̃: sicut appet in aere in q̄ mouet̃ ēt si sit trāqllitas: dicebāt ista corpa eē animā. ¶ Conr̄ cum dicit.

¶ Eodē ferunt̃ ꝛ ĳ q dicunt aiam id esse qꝺ seipsum agitat motu: etenim oēs ĳ motū vident̃ putasse maxime ꝓpriū eē anime: ꝛ alia qdē vniuersa per animā hanc autem a seipsa moueri: qꝛ nihil videbant mo-

uere: qđ non moueatur ⁊ ipsum.

¶ In idē aūt ferunt qcunq̧ dicūt aīaʒ esse ꝙ se ipsum mouēs. Uident aūt hi oēs existimātes motū maxime ꝓpriū esse aīe. Et alia qdem oīa moueri ꝑ aīam: ipsam autē a seipsa: ꝓpter nihil videre mouēs qđ nō ⁊ ipsum moueat.

¶ Reducit in quādā sūmā opinionē pluriū phōꝝ de aīa ad has opiniōes dicēs: ꝙ oēs illi q diffinientes aīaʒ a motu dixerūt ipsam eē illud qđ seipsuʒ mouet (ferūtur in idē) .i. in eādē intelligētiā cū ꝑdictis. Oēs .n. ɔcordāt in hoc ⁊ ɔueniūt ꝙ videt̄ existimasse motū maxime ⁊ ꝑcipue eē ꝓpriū aīe. ⁊ qcqd mouet̄: mouet̄ ab anima: ipsaʒ vō aīam moueri a seipsa. Et rō hoꝝ sicut iā tactū ē erat: qꝛ cōiter opinati sunt ꝙ nihil mouet alteꝝ nisi moueat̄ ⁊ ipsum. Uñ cū anima moueat alia: credebant animaʒ maxime ⁊ ꝑcipue moueri. ¶ Tertio cū dicit.

¶ Similiter ⁊ Anaxagoras id qđ mouet animā esse dicit. Et si qs aliꝰ cēsuit vniuersū mētē mouisse: nō tamen perinde penitus atq̧ Democritus.

T.c.23. Opinio Anaxa. ¶ Similiter aūt ⁊ Anaxago. aīaʒ dicit eē mouētē: ⁊ si aliqs alius dixit ꝙ omne mouet intellectus. Nō tñ penitus sicut Democritus.

¶ Ponit opinionē Anax. de nā aīe. Et p̄rio ponit in quo Anax. ɔcordabat cū supioribus dicēs: ꝙ Anax. ⁊ qcunq̧ aliꝰ dixit ꝙ intellectꝰ mouet oīa: dicit aīam eē mouēteʒ oīa: sicut ⁊ illi dicūt. Sed in h̄ differt: qꝛ noluit ꝙ oē qđ mouet alteꝝ moueat̄ ⁊ ipsuʒ: imo dixit eē vnū ītellectū separatū ⁊ īmixtū q alia moueat: eo nō moto: ⁊ de nā hꝰ dicit eē aīam. Uñ ex h̄ insurrexit error quorūdā q dicerēt aīam eē de nā diuina. Sic g̊ pʒ in q̊ ɔcordabat cū supioribus: in h̄ .s. ꝙ dixit aīam eē mouētē. Sʒ differebat in h̄ ꝙ dixit aīaʒ nō moueri: cuius ɔ̄riū illi dicebāt. Differebat etiam a Democrito in acceptione intellectus. ¶ Et ideo cum dicit.

¶ Is eñ aīam ⁊ intellectū simpliciter idē eē putauit eteñ id qđ videt̄ veꝝ eē dicebat. Quocirca recte dixisse inqt Homerū Hectora iacere alia sapientem. Nō igit̄ vt potētia quadā circa v̄itatē vtit̄ mēte ac intellectu: sed idē eē animam dicit ⁊ intellectum.

Differētia opinionis Democriti ⁊ Anax. ¶ Ille qdē .n. simpliciter dicit idē eē aīam ⁊ intellectuʒ: veꝝ .n. esse qđ videt̄. Uñ bene facere Homerū ꝙ Hector iacet aliđ sapiēs. Nō itaq̧ vtit̄ intellectu tanq̧ potētia quedā q̄ ē circa veritatē: sed idē dicit aīam ⁊ intellectum.

¶ Ponit hāc differētiā. Et p̄mo opinionē Democriti: dicēs: ꝙ ille .s. Democritꝰ dixit (simpl'r) .i. vbiq̧ ⁊ vl'r intellectū ⁊ aīam eē idē. Cuiꝰ rō est: qꝛ Democritꝰ credebat ꝙ nihil eēt in mūdo nisi sensibilia: ⁊ sicut nihil erat in mūdo nisi sensibilia: ita dicebat ꝙ nulla vis appꝛhensiua erat in aīa nisi sensitiua. Uñ fuit huiꝰ opinionis: ꝙ nulla v̄itas determinate haberet̄ de rebꝰ: ⁊ ꝙ nihil determinate cognoscit̄: sʒ qcqd apparet: veꝝ eēt: ⁊ nō magis illud qđ cogitat vnus de re aliq̄: q̄ illud qđ cogitat aliꝰ de eadē re eodē tp̄e veꝝ eē: ⁊ ex h̄ sequebat̄ ꝙ pōerēt ɔ̄dictoria simul eē vera. Cuiꝰ rō est: qꝛ ip̄e (vt dictū est) nō vtebat̄ intellectu q est circa v̄itatē .i. virtute intellectiua: q̄ anima intelligit intelligibilia: sʒ solū vi sensitiua: ⁊ ꝙ nihil cognoscerent̄ nisi sensibile: cū nihil poneret in reꝝ nā nisi sensibile. Uñ cū sēsibilia sint in cōtinuo motu ⁊ fluxu: opinatꝰ est nullā veritatē determinatā eē in rebꝰ. Et qꝛ nō ꝑuenit ad h̄ ꝙ cog̊sceret ītellectū eē potentiā quādā que est circa veritatem .i. cuius obiectum est veꝝ: ⁊ excedit omnes alias potentias anime: sed accepit tñ potētias aīe sensitiuas: iđ cōiter ⁊ indifferēter idē dicit aīam ⁊ intellectū. quē quidē intellectū dicit trāsmutari ꝫm hoīs trāsmutationē. Et ꝑꝑ h̄ commēdat Homeꝝ q dixit: (ꝙ Hector iacet aliđ sapiēs) .i. ꝙ ꝫm sui mutationē mutatus est intellectus eius: dum aliud saperet victus: ⁊ aliud īuictus. ¶ Scđo cū dicit.

¶ Anaxagoras aūt minꝰ de ipsis explanat. Multis eñ in locis boni rectiq̧ mentē cām esse dicit. Alibi aūt aīa in ipsam mētē esse asserit: nā aīalibus vniuersis tā paruis q̄ magnis: tā p̄stabilibus q̄ minus etiā p̄stabilibus mentem inesse dicit.

¶ Anaxagoras āt minꝰ certificat de ipsis. Multotiēs qdē .n. cām eiꝰ qđ bene ⁊ recte dicit intellectū: alibi aūt intellectum hunc esse animam. In oībus enim ipsū inesse animalibꝰ magnis ⁊ paruis ⁊ honorabilibus ⁊ inhonorabilibꝰ. T.c.24.

¶ Ostēdit in q̊ differebat Anax. a Democrito. Et circa h̄ 2°. f. P̄rio ponit opinionē Anax. Scđo reprobat eaʒ. ibi (Nō videt̄ aūt ⁊c̄.) Dicit g̊ p̄mo ꝙ Anax. loquit̄ de aīa magis dubie: ⁊ minus certificat đ ipsa. Nam ip̄e Anax. multotiēs dicit ītellectū eē cām eiꝰ qđ ē bonū operari .i. bone operatiōis. Alibi vō .i. in alijs locis dicit hūc intellectū .s. q ē cā bone opatiōis ⁊ aīaʒ eē idē. Et h̄ apparet: qꝛ ɔstat ꝙ aīa inest oībꝰ aīalibꝰ tā vilibꝰ q̄ honorabilibus: ⁊ tā magnis q̄ p̄uis. Uñ cū ī oībꝰ his dicat ītellectū eē: māifestū ē ꝙ idē dic̄ aīaʒ ⁊ ītellectū. ¶ Scđo cū dic̄.

¶ At ea mēs tñ ⁊ intellectus cui prudētia tribuitur nō vniuersis similiter animalibus: quin etiam neq̧ cunctis omnibꝰ inesse videtur.

¶ Non videtur aūt ꝫm prudentiam dictus intellectus omnibus similiter inesse animalibus sed neqʒ hominibus omnibus.

¶ Ostñdit ɔ̄rietatē eē ī hꝰ acceptiōe ītellectꝰ ꝫm Anax. .s. aliqñ h̄ qđ dicit ītellectū ñ eē idē cū aīa: aliqñ vō dicit ipʒ ⁊ aīaʒ eē idē: q̄ sunt ɔ̄dictoria: ⁊ non pñt simul stare. Et h̄ ꝓbat tali rōne. Cōstat ꝙ bñ opari ē ꝓpriū ītellectꝰ ꝫm prudētiā ꝑfecti: qꝛ bñ opari ꝑtinet ad prudētiā. Si ergo idē eēt intellectꝰ q ē cā bone opatiōis cū aīa seq̄retur ꝙ intellectꝰ prudēs idē eēt cū aīa. Sed h̄ ē falsuʒ: qꝛ aīa inest oībꝰ aīalibꝰ. Intellectꝰ aūt ꝫm prudētiā dictꝰ: nō videt̄ ineē nō solū oībꝰ aīalibꝰ: sʒ nec oībꝰ hominibꝰ ergo nō est idē qđ aīa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Omnes igitur ij qui ad animantis respexere motū maxime motum animam esse putarūt.

¶ Quicūq̧ qdē igit̄ aīatū in moueri aspexerūt hi quidē maxime motū opinati sunt animā eē. T.c.25.

¶ Ostñdit ꝙ oēs illi q ɔsiderauerūt aīata ꝫm motū .i. ꝫm id qđ est moueri a seipsis: ij opinati sunt aīam esse illud qđ maxīe ē motiuū: sicut pʒ in opinionibꝰ iā dictis.

¶ At qui cognitionē aīaduerterūt ipsius ac sensum: qbus res cognoscit ⁊ sentit: ij dicūt aīam ipsam p̄ncipia rerū esse. At qui plura p̄ncipia: q vō vnum idipsum animam esse censent.

¶ Quicūq̧ aūt ad cognoscere ⁊ sentire ea que sunt: isti dicūt animā eē principia. Alij quideʒ plura faciētes hec. alij vō vnū hoc. Lec. IIII.

Uperiꝰ ondit Phs quō aliq venerūt i cognitionem aīe ꝑ motū: ħ vō ondit quō aliq venerūt in cognitionē aīe ꝑ sensuꝫ seu cognitiōeꝫ. Et circa ħ duo. s. Prio. n. ondit in q̊ ɔuenerūt phi q ɔsiderauerūt aīaꝫ ex sensu. Scdo vō in quo differūt. ibi (Sicut Empe. qdē ⁊c.) Dicit g̊ ṗmo ꝙ oēs qcūqꝫ venerūt in cognitionē aīe q̄tū ad cognoscere ⁊ sentire. i. ꝑ cognitionē ⁊ sensuꝫ: i hoc ɔueniebāt: qꝛ dicebāt aīam eē ex ṗncipijs: q̄ qdē ṗncipia alij (faciebāt). i. ponebāt eē plura: alij vō vnū tm̄. Ad ponēdū aūt animā eē ex ṗncipijs ɔstitutā mouebant̄: qꝛ ipsi antiq phi q̄si ab ipsa v̄itate coacti sōniabāt quodāmō v̄itatem. Ueritas aūt ē ꝙ cognitio fit ꝑ similitudinē rei cognite in cognoscēte. oꝫ. n. ꝙ res cognita aliq̄ mō sit in cognoscēte. Antiq vō phi arbitrati sunt ꝙ oporteret similitudinem rei cognite eē in cognoscēte ꝭm eē nāle: ħ est ꝭꝫ idē esse qd̄ hꝫ in seipsa: dicebāt. n. ꝙ oportebat simile simili cognosci: vn̄ si aīa cognoscat oīa: oꝫ ꝙ habeat similitudieꝫ oīum i se ꝭm eē nāle sicut ipsi ponebāt. Nescierūt. n. distinguere illū modū q̊ res ē in itellectu seu in oculo: vel imaginatiōe: ⁊ q̊ res est in seipsa: vn̄ qꝛ illa q̄ sunt de essentia rei sunt ṗncipia illiꝰ rei: ⁊ q cognoscit ṗncipia hoꝝ cognoscit ipsaꝫ rē. posuerūt ꝙ ex q̊ aīa cognoscit oīa: eēt ex ṗncipijs reꝝ. Et ħ erat oībꝰ cōe. Sꝫ diuersificati sūt ꝭm ꝙ differebāt in ṗncipijs q̄ ponebāt. Nō. n. oēs ponebāt eadē ṗncipia. sed vnꝰ plura: aliꝰ vnū: vnus ħ: alius illud: ⁊ ꝭm hoc differūt i ponēdo ṗncipia: ex qbꝰ ṗncipijs aīa ɔstituat̄. ¶ Et ideo co͞nr cum dicit.

¶ Empedocles. n. ex elemētis qdē vniuersis ipsam cōstare censet: tamē ⁊ vnumquodqꝫ istorum animā esse putat. Dicit enim.

Terram nam terra lympha cognoscimus aquam.
Etheraqꝫ ethere sane: ignis dignoscitur igne.
Sic ⁊ amore amor: ac tristi discordia lite.

Opinio Empe. ¶ Sicut Empedocles qdē ex elemētis oībꝰ eē. ⁊ vnūquodqꝫ hoꝝ aīam dicēs. sicut terrā qdē terra cognoscimus: ethere ethera. aquā autem aqua. sed igne ignē manifestū est. ɔcordia autē concordiā: discordiā discordia tristi.

¶ Pōit quō differūt. Et ṗmo pōit opinionē Empe. dicēs ꝙ antiq phi q ꝑ sensum ɔsiderauerūt aīam. dicūt ipsaꝫ ɔstare ex elemētis. Et illi qdē q vnū faciūt principium: illud vnū dicūt eē aīaꝫ. Et q plura: ex illis eā cōponi: sicut Emp. dicit aīam eē ex oībꝰ elementis: ⁊ vnūquodqꝫ hoꝝ dicit aīam. ¶ Circa qd̄ sciēdū ē ꝙ Emp. posuit sex ṗncipia. 4. mālia. s. terrā aquā ⁊ aerē: ⁊ ignē: ⁊ duo actiua ⁊ passiua. s. litē ⁊ amicitiaꝫ. Et iō ex q̊ ponebat aīam oīa cognoscere: dixit aīam eē ex hoꝝ ṗncipijs q̄ ponebat. Scdꝫ. n. ꝙ ē ex terra: terrā cog̊scimꝰ: ⁊ ꝭm ꝙ ē ex ethere. i. ex aere aerē: ⁊ ex aq̄ aquā: sꝫ ⁊ ignē ex igne māifestū est: ⁊ ꝑ ɔcordiam cognoscimꝰ ɔcordiā: ⁊ ex tristi discordia cognoscimus discordiā: ⁊ ponit ibi (tristi) qꝛ Empe. metrice cōposuit libros suos. ¶ Scdo cum dicit.

¶ Eodem ⁊ Plato modo animam in Timeo ex elementis constare censet. Simili nāqꝫ eius quoqꝫ sententia cognoscitur simile: ⁊ res ipse ex ṗncipijs sunt.

Opinio Platonis. ¶ Eodem autem modo ⁊ Plato in timeo animam facit ex elemētis. cognosci enim simile simili. res autem ex principijs esse.

T.c.26

Opinio Pla. ¶ Ponit opinionē Platōis dicēs: ꝙ Plato ēt facit aīaꝫ ex elemētis. i. dicit aīam ex ṗncipijs ɔstitutā eē. Et ꝙ ħ sit veꝝ. s. ꝙ Plato dicat aīaꝫ cōpositā ex ṗncipijs reꝝ ꝓbat ꝑ triplex dictū Platonis. Primū ē qd̄ ipse dicit i timeo: Ibi. n. dicit duo eē elemēta seu ṗncipia reꝝ. s. idē ⁊ diuersuꝫ. Quedā. n. nā ē q̄ semꝑ eodē mō se hꝫ: ⁊ est simplex: sicut sunt imālia. Et hāc nāꝫ vocat idē: q̄dā vō nā est q̄ nō semꝑ eodēmō se hꝫ: sed trāsmutationē suscipit ⁊ diuisionē: sicut sunt mālia: ⁊ hāc vocat diuersuꝫ. Et ex istis duobꝰ. s. ex eodē ⁊ diuerso: aīaꝫ dicit eē cōpositā: nō ꝙ sint ista duo in aīa vt partes: sꝫ ꝙ sunt q̄si media: ⁊ ꝙ nā rōnalis aīe: supiorībꝰ ⁊ oīno imaterialibꝰ sit inferior ⁊ deterior: ⁊ mālibꝰ ⁊ inferioribꝰ sit nobilior ⁊ superior. Et rō huius erat qꝛ sicut dictū ē: simile cognoscit̄ simili: vn̄ si aīa cognosceret oīa: ⁊ ideꝫ ⁊ diuersum sint ṗncipia: ponebat aīam eē ex istis duobꝰ cōpositā: eo mō quo dictū est: vt inq̄tum hꝫ de nā idētitatis cognosceret ea q̄ ponit idē: inq̄tum vō de nā eoꝝ q̄ vocat diuersum: cog̊sceret diuersum. s. mālia. Un̄ ⁊ hac cognitiōe vtit̄. Naꝫ qn̄ colligit gn̄a: ⁊ spēs: tūc dicit eā representare ideꝫ seu idētitatē. Quādo vō differētias ⁊ accidētia assumit alteritatē adiuenit. Sic g̊ pꝫ quō Plato in timeo dicit aīam ex ṗncipijs cōponi. ¶ Scdm dictū Platonis ꝑ qd̄ onditur ꝙ dixit animā ex ṗncipijs esse ponit̄ cum dicit.

¶ Simil'r determinatū ē ob eodē ⁊ in hisce q̄ de philosophia dicunt̄. Animal quidē ipsuꝫ ex ipsius vniꝰ idea formaue: ⁊ ex lōgitudine pria: ⁊ latitudine profunditateue constare. Cetera vō simili modo.

¶ Similiter autē ⁊ in his que sunt de philosophia dicta determinatū est: ipsam qdem aīam ex ipsa vniꝰ idea: ⁊ ex prima lōgitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine: alia aūt simili modo. 2m dcm Platonis.

¶ Ubi ondit animam eē ex ṗncipijs similiter. Circa qd̄ sciēdū est ꝙ Plato posuit ꝙ itelligibilia eēnt ꝑ se subsistētia: ⁊ sepata ⁊ eēnt semꝑ in actu. ⁊ eēnt cā cognitionis ⁊ eē rebꝰ sensibilibꝰ. Qd̄ Ar. tāqꝫ incōueniēs volēs euitare coactus ē ponere itellectū agētē. Un̄ seq̄bat̄ ex positiōe Platonis ꝙ ꝭm ꝙ aliq̄ sunt abstracta ꝑ itellectū: sic eēnt aliq̄ q̄ eēnt ꝑ se subsistētia ⁊ in actu. Habemꝰ āt duplicē modū abstractionis ꝑ intellectū: vnū q ē a ꝑticularibꝰ ad vniuersalia: aliū ꝑ quē abstrahimus mathematica a sensibilibus. Et sic cogebant̄ ex ħ ponere tria subsistētia. s. sensibilia: mathematica: ⁊ vniuersalia: q̄ essent cā: ⁊ quoꝝ participatiōe: res ēt sensibiles: ⁊ mathematice eēnt. Itē ponebat Plato nūeros eē cām reꝝ. ⁊ ħ faciebat qꝛ nesciuit distiguere iter vnū qd̄ ɔuertit̄ cum ente: ⁊ vnū qd̄ est ṗncipiū numeri ꝓut ē spēs q̄titatis. Ex quo sequebat̄ ꝙ cū vniuersale sepatū poneret cām reꝝ: ⁊ numeros eē substātiā reꝝ ꝙ hoꝝ vniuersalia essent ex numeris. Dicebat. n. ꝙ ṗncipia oīum entiū eēnt spēs ⁊ nūerus specificus: quē vocabat specificū tanqꝫ cōpositū ex spēbus. Nā ⁊ ipsuꝫ numeꝝ reducebat tanqꝫ in ṗncipia ⁊ elemēta in vnū ⁊ dualitatē. Nā cū ex vno nihil ꝓcederet: iō necessaria fuit ipsi vni aliqua subiecta nā a q̄ multitudo ꝓduceret̄: ⁊ hāc vocauit dualitatē. Et ꝭꝫ ordinē mālitatis ordinabat illa tria. Quia. n. sensibilia sunt magis mālia q̄ mathematica: ⁊ vniuersalia imaterialiora mathematicis: iō ṗmo posuit sensibilia: supra q̄ posuit mathematica: ⁊ supra hec vniuersalia separata ⁊ ideas: q̄ differunt a mathematicis: qꝛ in mathematicis in vna specie sunt aliqua que differūt ꝭm numeruꝫ: sed in ideis et substantijs separatis non inueniuntur aliqua vnius spēi que differant numero. vnius eni speciei vnā posuit ideā. Quas ideas dicit esse ex numeris: ⁊ ꝭm nūeros in eis esse rōnes rerū sensibiliū: que quidē constant

ex lōgitudine latitudīe ꝛ ꝓfunditate. Et ideo dixit ideā lōgitudinis esse p̄mā dualitatē: lōgitudo enim est ab vno ad vnū.s.de pūcto ad pūctū. Latitudinis aūt p̄mā trinitatē: nā figura triāgularis est prima superficialiū figurarū. Profunditatis aūt que cōtinet longitudinē ꝛ latitudinē ideā dixit esse primā quaternitatē: p̄ma eni figura corpoꝝ est pyramis: que q̄tuor angulis cōsistit. vnde cū Plato poneret aīam sensibilē: posuit aīaz separatā que esset causa eius: ꝛ hāc sicut alia separata ꝛ ideas dixit eē ex numeris: scilz ex vnitate ꝛ dualitate que ponebat p̄ncipia rerum. ¶ Tertio cum dicit.

¶ Insuper ꝛ alio pacto: intellectū quidez esse vnum ipsum. Ipsa vō duo sciam. Est eniz ipsa tm̄ ad vnū processio. Superficiei preterea numeruz. Opionem solidi sensum: nam numeri quidē forme ipse ꝛ principia dicebanṫ. Sunt autē ex elemētis. Res vō ꝑtim itell'u: ꝑtim scīa: ꝑtim opione: ꝑtim sensu diiudicanṫ ac discernunṫ. Atq3 hi numeri forme sunt rerum.

T.c. 27 ¶ Adhuc aūt ꝛ aliter intellectū quidem vnum: sciaz aūt duo: singulariter eni ad vnū: plani aūt numerū ad opionem: sensum vō eū qui firmi. Numeri quidē enim species ꝛ principia entiū dicebanṫ. Sunt aūt ex elemētis. Iudicanṫ aūt res: alie qdē itellectu: alie vō scīa: alie aūt opione: alie vō sensu. Spēs aūt numeri hi rerum.

Tertiū dictum Plonis ¶ Ponit tertiū dictuz Platonis ꝑ qđ appet ꝙ ipse dixerat aīam cōpositā ex principijs. Plato eni posuit nūeros sicut dictū est spēs ꝛ principia rerū: vñ cū loqueretur de aīa: posuit eā ꝯm h̄ venire in cog̃nē entiuz: ꝙ erat cōposita ex p̄ncipijs.s.ex numeris: et oēs opationes ei⁹ ab eis ꝓcedere. Inuenimus eni in aīa diuersas potētias ad apprehensionē entiū.s.intellectū sciam opinionē ꝛ sensuz. Dicit ergo aīam h̄re itellectū ꝛ eius operationē ex idea vnius: qa.s.est in ea natura vnitatis: intellectus eniz vna apprehensione apprehendit vnū. Itē sciam ex p̄ria dualitate. scia eni est ab vno ad vnū.s.de p̄ncipijs ad cōclusionē. Opinionē vō ex p̄ma trinitate: opio eni est de vno ad duo: est eni de principijs ad cōclusionē cū formidine alterius: ꝛ sic sunt ibi tria. Principiū: ꝛ due cōclusiones: vna cōclusa ꝛ alia formidata. Sensum aūt h̄et aīa a p̄ria quaternitate: est eniz quaternitas p̄ma idea corporis qđ ꝯsistit ex q̄tuor angulis vt dictū est: sensus aūt corporiz est. Cū g̃ res oēs cognoscāṫ istis q̄tuor.s.itell'u: scīa: opione: ꝛ sensu: ꝛ has potētias dicit h̄re aīam ꝯm ꝙ ꝑticipat nām vnitatis: dualitatis: ꝛ ternarij: et quaternarij: manifestū est ꝙ dixit aīam separatā: quā posuit ideā hui⁹ aīe: cōpositā ex numeris qui sunt principia ꝛ elementa reꝝ. Et sic patet ꝙ Plato dixit animam esse compositam ex principijs. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Cum autē anima motiuū ꝛ cognitiuū sit: quidam vtrūq3 complexi sunt: atq3 aīaz numerū esse seipsuz mouentem asseruernnt.

T.c.28. ¶ Qm̄ autē ꝛ motiuū videbaṫ aīa esse ꝛ cognoscitiuū: sic qdā cōplexi sūt ex vtrisq3 enuntiantes aīam esse numerū mouentem seipsum.

Alia opinio q̄rundā phoꝝ diffinientiū aīam. ¶ Ponit ꝙ quidā p̄hi diffinierunt ꝛ venerūt in cog̃nem anime ex motu ꝛ sensu simul seu cognitione dicēs: quia anima videbaṫ eis esse motiua per se ꝛ cognoscitiua: cōplexi sunt ista duo: ꝛ diffinierūt aīam ex vtrisq3.s.motu ꝛ cognitione: dicentes ꝙ aīa est numerus mouens seipz. Per numerū quidē insinuantes potentiā cognoscitiuā: qa ꝯm ꝙ supra positū est ex hoc dicebant habere animā vim cognoscitiuam reruz: ꝙ participabat nām numeri specifici: qđ erat de opione Platonis. Per mouere autē seipsaz insinuātes potētiā motiuā in anima.

¶ Omnes tamē de principijs que ꝛ quot sunt: inter sese dissentire videnṫ. Atq3 maxime quidē ij qui corporea putant esse: ab hisce dissentiunt qui incorꝑea ponunt. Minus autē ab ijs qui composuerunt: ꝛ ex vtrisq3 principia rerū assignauerūt. Dissentiūt etiā ꝛ de multitudine eorundem. Quidā eni vnuz qdam plura principia dicūt esse. Atq3 vt de principijs senserunt: sic de aīa etiā determinauerūt. Nō eni abest a rōne: in primoꝝ natura mouēdi causaz collocare.

¶ Differūt aūt de p̄cipijs que ꝛ quot sunt: maxime corꝑea faciētes icorꝑea. His āt miscētes ꝛ ab vtrisq3 principia enūtiātes. Differūt aūt ꝛ circa multitudinē hi quidē eni vnum: illi vō plura dicunt. ¶ Consequēter aūt his ꝛ animā assignant: motiuum eni ꝯm naturaz primorum existimauerunt non irrationabiliter. T.c. Lec. V.

In precedentibus ostēdit in quo antiqui p̄hi ꝯueniebāt quantū ad ꝯsiderationē de aīa in hoc.s.ꝙ anima est p̄ncipiū motus ꝛ cognitionis. In parte autē ista onđit qualr̄ dicti p̄hi diuersificati sunt circa hoc cōmune. Diuidiṫ autē pars ista in partes tres. Primo eni ponit radicē diuersitatis p̄hoꝝ quantū ad ꝯsiderationē de aīa. Scđo vō illam diuersitatē specialiter enumerat. ibi (Unde qbusdam ꝛc̃.) Tertio colligit ꝛ epilogat ea que circa hui⁹ diuersitates cōsiderāda sunt. ibi (Diffiniunt autē oēs ꝛc̃.) Radix autē diuersitatis p̄hoꝝ in cōsideratione de anima est: qa ipsi attribuebant aīam p̄ncipijs sicut dictum est: ꝛ ideo ꝯm differētiā dictoꝝ p̄hoꝝ circa cōsiderationem p̄ncipioꝝ: est etiā dr̄ia ipsoꝝ in ꝯsideratione de aīa. Dicti vō p̄hi lz oēs ponāt aīaz cōponi ex p̄ncipijs: nō tm̄ ꝯueniūt ꝙ ponāt aīam cōponi ex eisdez p̄ncipijs: sed sic differūt de p̄ncipijs: ita etiā differūt de ꝯsideratione aīe. Differūt aūt de principijs quātū ad duo. Primo quātuz ad subaz principioꝝ (que) scilz sint: ꝛ quātū ad numerū (quot).s.sint. Quātū aūt ad subaz quidē: qr quidā ponebant p̄ncipia corporalia: illi.s.qui posuerunt ignem: aut aquā: aut aerē: quidā vō incorꝑalia ꝛ imālia: sic q posuerūt numeros ꝛ ideas: qdā vō miscētes vtraq3: sic platonici q posuerūt p̄ncipia sensibilia ꝛ sepata. Circa nūerū vō seu multitudinē differūt: qa qdam posuerūt tm̄ vnū primū p̄ncipiū: sicut Heraclitus q posuit aerē: ꝛ alius ignē: qdā vō dicūt plura p̄ma p̄ncipia: sicut Empe. q posuit q̄tuor elnta. Et ꝯm has suppōnes de principijs ꝯñter assignant aīam his p̄ncipijs: qa q ponebāt p̄ncipalia mālia: dixerūt aīaz ex ipsis cōponi: sic Empeđ. ꝛ silr̄ hi q ponebāt imālia: sicut Plato. Oēs aūt existimauerūt aīaz esse id qđ maxime motiuū est. ¶ Consequenter cū dicit.

¶ Quapropter ignis quibusdaz esse videṫ. Is enim subtilissimarū est partium: ꝛ longe magis q̄3 elementa cetera incorporeus. Moueṫ insuper: ꝛ cetera primo mouet. Democritus autē ꝛ subtilius dixit: cum assignauerit cur est istorū vtrūq3. Dixit enim animā quidē mentemq3 idem esse: hoc aūt ex ipsis primis atq3 indiuisibilibus corporibus esse. Atq3 partium quidem ob subtilitatem mouere: ob figurā vō moueri.

ueri. Figurarū aūt oīum nobilissimā figurā rotūdaȝ asserit: talemqȝ esse intellectum ⁊ ignem.

❡ Unde quibusdā visum est ignē esse. Etenim hic in partibus subtilissimus est: ⁊ maxime elementoꝝ incorporeū. Adhuc aūt mouet: quia ⁊ T.c.30. Opinio Demo. mouet alia prīo. ❡ Democrit⁹ aūt dulcius dixit enuntians ꝓpter qd vtrūqȝ hoꝝ. Animā q̄dem enim ⁊ intellectū idem. Istud aūt esse primorum ⁊ indiuisibiliū corpoꝝ. Motiuū autē propter subtilitatē partiū ⁊ figurā. Figuraruȝ autē leuiter nobilissimam sphericā dicit. Hui⁹ autem esse intellectum ⁊ ignem.

❡ Enumerat diuersitates phoꝝ in speciali. Sciendū aūt est ꝙ īter illos qui ponebāt vnū corpoꝝ esse ꝑncipiū rerū: nullus dignat⁹ est ponere solā terrā: sed aliȷ posuerūt ignē ꝑmū ꝑncipiū: aliȷ aerē: aliȷ aquā: terrā v̄o nullus posuit: nisi q posuit oīa elēta q̄tuor eē ꝑmū ꝑnᵐ. Et rō hui⁹ est: q̄a terra ꝓpter suā grossitiē magis videbat̄ esse cōposita ex ꝑncipiȷs: q̄ȝ ipsa esset ꝑnᵐ. Et iō circa hāc partem tria facit. Prīo enī ponit opīones illoꝝ q posuerūt ꝑmū ꝑnᵐ ⁊ aīam esse ignē. Scđo v̄o ponit opīonē illorū q posuerūt ꝑmū ꝑnᵐ ⁊ aīam esse aerē. ibi (Diogenes aūt ⁊c̄.) 3° v̄o ponit opīones illoꝝ q posuerūt aquā esse ꝑmū ꝑnᵐ ⁊ aīaȝ. ibi (Magis aūt rudiū.) ❡ Circa ꝑmū sciēdū est ꝙ ꝓpter hoc ꝙ aīe attribuit̄ motiuū ⁊ cognoscitiuū: visum est q̄busdā aīaȝ esse illud qđ est maxime motiuum ⁊ cognoscitiuū: ⁊ q̄a illud qđ est maxime subtile videbatur eis eē maxīe motiuū ⁊ cognoscitiuū. iō dixerūt aīam eē ignē: q est īter corpa magis subtilis ⁊ actiu⁹. Et lȝ plures eēnt hui⁹ opīonis ⁊ sic opinarent̄ aīam esse ignē. Lec.3. Democritus tn̄ subtilius ⁊ rōnabili⁹ dixit: hoc (enuntians ꝓpter qd vtrūqȝ eoꝝ. i. rōnē motus ⁊ cognitiōis magis expressit. Uolebat enī sic dictū ē: ꝙ oīa eēnt cōposita ex athomis. Et lȝ ꝑm eū hui⁹ athomi eēnt ꝑnᵐ oīuȝ rerum: nihilomin⁹ tn̄ volebat ꝙ athomi q sunt figure rotunde eēnt de nā ignis: ⁊ iō dicebat aīam cōponi ex illis q sunt figure spherice. Et hec īquantū sunt ꝑma ꝑnᵃ: dicebat habere rōnē cognoscēdi: īquātū v̄o rotūda rōnē mouēdi: et ideo īquātū aīa erat cōposita ex hui⁹ corpib⁹ īdiuisibilibus rotūdis: dicebat eā cognoscere ⁊ mouere oīa. Un̄ ponēs illa corpa rotūda de nā ignis: ꝯcordabat cum istis ꝙ oīa essent de nā ignis. ❡ Cōsequēter cum dicit.

❡ At Anaxagoras videt̄ qdē aliud aīaȝ: aliud intellectū mentēue dicere: quēadmoduȝ ⁊ antea dixim⁹. Utitur tn̄ vtrisqȝ perinde atqȝ vna nā: verū mētē principiū maxime oīum ponit. Solā itaqȝ rerū oīuȝ ipsaȝ simplicē ⁊ nō mixtā ⁊ purā esse sincerāqȝ dixit. atqȝ eideȝ principio hec vtraqȝ tribuit: cognitionē inquam ⁊ motū: dicens vniuersum mentem esse.

T.c.31. Opinio Anaxa. ❡ Anaxagoras aūt videt̄ qdē alteꝝ dicere ⁊ animā itellectū: sic dixim⁹ prius. Utit̄ aūt vtrisqȝ sicut vna natura. Uerūtn̄ intellectū ponit principiū oīum maxīe: solūqȝ dicit ipsum eorū que sunt simplicē esse ⁊ īmixtū ⁊ purum. Assignat autē vtrūqȝ eidē principio cognoscereqȝ ⁊ mouere: dicens intellectum mouere omne.

❡ Ponit Anaxa. opīonē q in hoc ꝯcordabat cū precedētibus: ꝙ eidē. s. aīe attribuit rōnē cognoscēdi et mouendi. Hic aūt aliq̄n videt̄ alterū dicere esse aīam ⁊ intellectū sicut dictū est superius: sed aliq̄n vtit̄ vtrisqȝ. s. aīa ⁊ itellectu sicut vna natura. Ipse enī dicebat aīam eē motiuā ⁊ cognoscitiuā. vn̄ cū ipse poneret intellectū mouentem oīa ⁊ cognoscentē: pro eodē accipiebat aīaȝ ⁊ intellectū. Sed in hoc differebat ab aliȷs: q̄a Democritus ponebat aīam esse nature corporee: vtpote ex mālib⁹ ꝑncipiȷs cōpositā. Anaxa. v̄o dicit itellectū esse (simplicē) vt excludat diuersitatē in essentia (īmixtuȝ) vt excludat cōponi cū alio (⁊ purū) vt excludat additionē ab alio. Sed mouere ⁊ cognoscere assignat eidē ꝑncipio. s. itellectui. Naȝ itell's ex nā sua hȝ ꝙ sit cognoscēs: motū aūt hēt: q̄a ipse sic dictū est dicit itellm̄ oīa mouē. ❡ Cōsequēter cū dic̄. Lectio tertia.

❡ Thales etiā videt̄ ex hisce q̄ tradita memorie sūt: motiuū quoddā aīam ipsam esse putasse. Siquideȝ dixit magnetē hēre aīam: q̄a mouet trahitqȝ ferruȝ.

❡ Videt̄ autē Thales ex quibus reminiscūtur motiuum aliquid aīam opinari: siquideȝ dixit lapidē animā habere quoniā ferrū mouet. T.c.32. Opinio Thaletis

❡ Ponit opīonē cuiusdā phi. s. Thaletis qui in hoc soluȝ cōcordat cū superioribus: q̄a illud dicit esse aīam qđ hēt virtutē motiuā. Hic enī. s. Thales fuit vnus de septem sapiētibus. Et cū oēs aliȷ studerent circa moralia: hic solus dedit se inquisitioni reruȝ nālium: ⁊ est ꝑmus nālis phs. Et ideo dicit (Ex q̄bus reminiscunt̄.) s. qui volūt ꝙ aqua esset ꝑnᵐ oīum rerū. Hic enī ꝑm ꝯsiderationē ꝑncipiȷ in rebus aīatis opinabat̄ esse ꝑnᵐ oīum rerū. Un̄ cuȝ ꝑncipia seu semina oīum aīatorū sint humida voluit ꝙ illud esset ꝑnᵐ oīum rerū qđ est maxīe humidū: ⁊ q̄a h⁹ est aqua: dixit aquā esse ꝑncipiū oīum rerū. Sed tn̄ non cōsequit̄ opīonē suam in hoc ꝙ diceret aīam esse aquā: sed illud dixit aīam: qđ hēt virtutē motiuā. Un̄ cū lapis q̄dā. s. magnes moueat ferrū: dixit illuȝ habere animam. Ponant̄ ergo Anaxa. ⁊ Thales cū istis: nō ꝙ dicāt aīaȝ esse ignē: sed q̄a dicūt illud esse animā qđ habet rationē sensus ⁊ cognitionis: sicut dixit Anaxa. seu motus sicut dixit Thales. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Diogenes autē: sicut ⁊ aliȷ quidā aerem ipsam censuit esse: hunc subtilissime substantie rerumqȝ principium esse putans. Idcirco cognoscere atqȝ mouere animam dixit. Hoc quidem cognoscere: quo ꝑmum est: ⁊ ex hoc ipso cetera constant: hoc autem esse motiuum: quo subtilissimum est.

❡ Diogenes aūt sicut ⁊ alteri quidā aereȝ hunc opinans oīum subtilissimū esse ⁊ principiū: ⁊ ꝓpter hoc cognoscere ⁊ mouere aīam. Secundum qdē ꝙ primū est: ⁊ ex hoc reliqua cognoscere: ꝑm v̄o ꝙ subtilissimū est motiuum eē. T.c.33 Opinio Diogēis

❡ Ponit opiniones illoꝝ qui dicunt aerem esse primum principium ⁊ animaȝ. Et h quidē sunt tres. Primo ergo ponit opīonem Diogenis qui volebat ꝙ aer esset principium oīum: ⁊ esset subtilissimum oīum corporuȝ. Unde ⁊ animā dixit esse aerem: ⁊ ex hoc habere virtutē cognoscendi ⁊ mouendi. Uirtutē quidē cognoscendi habet: q̄a aer ꝑm eum est principiū oīum. Cuȝ enī cognitio fiat per simile: sicut dictū est: oportebat ꝙ si anima cognosceret omnia esset cōposita ex ꝑncipiȷs oīum rerū. Uirtutē v̄o mouendi habet: q̄a aer est subtilissimū oīum corporū: et ideo maxime ⁊ mobilis. ❡ Secūdo cum dicit.

❡ Heraclitus quoqȝ principiū ait aīaȝ esse. Quippe cū exhalationē esse: ex qua cetera dicit ꝯstare: ⁊ maxime incorporeū esse: ⁊ semꝑ fluere dicat atqȝ id qđ

mouet̃ ab eo quo motu ciet̃ cognosci ꝯstat. Moueri aũt res vniuersas ⁊ ipse ⁊ alij cõplures arbitrabãt̃.

Opinio Heracli.

¶ Heraclitus aũt principiũ eẽ dicit siq̃dẽ vaporẽ ex quo aĩa cõstituit: ⁊ incorporalissimũ autẽ ⁊ fluẽs semp. Q̄d vo mouet̃ motu cognosci. In motu aũt eẽ q̄ sunt ⁊ ille arbitrat⁹ ẽ ⁊ m̄lti.

¶ Ponit opinionẽ. Heracliti: qui nõ dicebat simpliciter aerem esse principiũ rerũ: sed aliq̄d cõiunctuz aeri. s. vaporem qui est medius inter aerẽ ⁊ aquã. Hic enĩ non posuit aquã seu ignẽ vel aerẽ principiũ rerũ: sed aliud medium: q̄a nõ posuit nisi m̄ãlia tm̄. vnde illud voluit esse p̄ncipiũ rerum: q̄d esset magis remotũ a ꝯtrarietate. Et hoc videbat̃ ei ꝙ eẽt vapor: ⁊ ideo s̄m hoc voluit ꝙ anima esset vapor: q̄a ex hoc dicebat animã maxime cognoscitiuã ⁊ motiuã esse. Ipse enim fuit hui⁹ opionis: ꝙ oĩa essent in cõtinuo fluxu: ⁊ ꝙ nihil vel ad horã quiesceret: nec poterat aliqua oratio d̄terminate dici. Uñ cũ vapor esset inter alia maxime fluxibilis: dixit illũ eẽ oĩuz rerũ p̄ncipiũ. Et hunc dicit esse aĩaz. Et dixit ꝙ naturã cognoscitiuã h3 ex hoc ꝙ est p̄ncipiũ: motiuã vo ex hoc ꝙ est incorporalissimũ ⁊ fluxibile. ¶ Tertio vo cũ dicit.

¶ Simili mõ ⁊ Alcineon de aĩa putasse videt̃. Dicit enĩ ipsam imortalẽ esse ex eo q̄a sil'is ipsis imortalibus est. Q̄d quidẽ ideo dixit ipsi competere: q̄a semper mouetur. Mouentur enim ⁊ res oẽs diuine continue semper: luna inquã: sol: stelle: totũq3 celum.

Opio Alcineonis.

¶ Simil'r aũt his ⁊ Alcineon opinari visus est de aĩa. Dicit enĩ ipsam imortalez esse pp hoc ꝙ assimilat̃ imortalibus. Hoc aũt inesse ipsi tãq3 semp mote: moueri enĩ ⁊ diuina omnia continue semp lunã: solem: astra: ⁊ totum celum.

¶ Ponit opionẽ Alcineonis: qui ꝯcordabat cũ istis quãtum ad motũ tm̄: qui dicebat aĩaz esse q̄d mobilissimũ. Unde q̄a semp mouet̃ assimilat̃ imortalibus. s. corp̄ib⁹ celestibus: ⁊ ideo dicit eã imortalẽ: sicut corp̄a celestia: ⁊ sic eẽ de natura celesti ⁊ diuina: que semp mouent̃: vt luna ⁊ sol ⁊ hui⁹ que semp mouent̃ ⁊ imortalia sunt. Naz s̄m eũ sicut motus causat in eis imortalitatẽ: ita ⁊ in aĩa que nature mobilissime est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quidã ⁊ magis importuni aĩam aquã esse dixerũt: vt Hippo. Qui quidẽ ad hãc s̄niaz rõne seminis videt̃ esse cõpulsus: q̄a oĩum semẽ humidũ est. Eteniz redarguit eos qui sanguinem animaz asserunt: quia semen sanguis non est.

Opinio Hipp.

¶ Magis aũt rudiũ ⁊ aquã quidã existimauerũt: vt Hippo. Suaderi enĩ visi sunt ex genitura: q̄m̄ humida est. Et nãq3 arguit sanguinẽ dicentes aĩam: quoniam genitura nõ est sanguis. Hanc autem esse primam animam.

¶ Hic ponit opionẽ illoꝝ qui posuerũt aquã p̄mũ principiũ oĩum reꝝ. Fuerunt enĩ q̄dã rudes discipuli: ⁊ sequaces Thaletis: qui sicut dictũ est voluerũt cõparare p̄ncipiũ vnius rei ad p̄ncipiũ totius nature. Et isti videbãt ꝙ p̄ncipiũ oĩum viuentiũ sit humidũ. vnde opinabant̃ ꝙ eodẽ mõ p̄n^m oĩuz reꝝ sit hũidũ. Cũ igit̃ aq̄ sit hũidi⁹ el'ntũ iter cetera: dixerũt ipsaz eẽ p̄n^m oĩuz reꝝ: ⁊ vsq3 ad h̄ secuti sũt magr̄z suũ. s. Thaletẽ. S3 in h̄ d̄ñt: q̄a Thales l3 poneret aquã esse oĩum p̄n^m: nõ tñ dixit aĩam esse aquã: sed virtutẽ mouentẽ: sicut dictũ est. Isti vo de numero rudium dixerũt aĩam esse aquam vt Hippus. Hic nãq3 arguebat quosdã qui dicebant aĩaz esse sanguinez: ex hoc ꝙ sanguis non est genitura seu semen rerũ animatarum: quam dicebant esse primã aĩam et hoc attribuebant aque ꝓpter humiditatẽ. ¶ Cõsequẽter cũ dicit.

¶ Sũt ⁊ q̄ sanguinẽ ipsaz eẽ dixerũt: vt Critias. Sẽtire ipsum maxime propriũ aĩe esse putãtes: q̄d q̄dez competere ꝓpter naturã sanguinis crediderunt.

Opinio Critie.

¶ Alij aũt sanguinẽ: queadmodũ Critias ip̄m sentire anime magis proprium opinantes: hoc autem inesse ꝓpter naturã sanguinis.

¶ Ponit opionẽ cuiusdã ph̄i qui magis ꝯsiderãs animã quãtũ ad cognitionẽ: adhuc grossius locut⁹ est de ipsa: dicens ipsaz esse sanguinẽ. Cui⁹ rõ est: q̄a in aĩali nõ est sensus sine sanguine: ⁊ ideo cũ aĩa sit p̄n^m cognoscẽdi: dixit ipsaz eẽ sanguinẽ: sine quo non est sensus aĩali: exanguia enĩ puta ossa ⁊ vngues: ⁊ dẽtes sine sensu sunt: l3 nerui sine sãguĩe exñtes maxĩe sensitiui sint. Et h̄ dixit Critias. ¶ Quia vo posset q̄ri: q̄re in ꝯsideratione de aĩa nõ fac̃ mẽtionẽ de terra: sic̃ de alijs el'ntis: iõ excusat se cũ dicit.

¶ Ita omnia elemẽta preter terrã iudicez habuerũt. Hanc autẽ nemo tribuit anime: nisi quispiã dixerit ex omnibus elementis constare aut omnia esse.

¶ Omnia enĩ el'nta iudicẽ acceperũt preter terram. Hanc aũt nulli protulerunt: nisi si aliquis dixit ipsam ex omnibus elementis eẽ: aut oĩa.

¶ Dicẽs ꝙ s̄m hoc opinati sunt de aĩa: sicut de p̄ncipijs. Uñ terra (nullũ iudicẽ accepit.) i. nullus iudicauit eaz esse p̄ncipiũ: ⁊ per ꝯñs nullus dixit aĩam esse terraz: nisi forte aliq̄s dixerit aĩaz cõponi ex oĩbus principijs. sicut Empeď. aut oĩa p̄n^a: sicut Democrit⁹. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ut igit̃ in summaz oĩa redigamus: tribus his oẽs aĩam: motu: sensu: incorporeoq3 diffiniunt: quoꝝ vnũq̄dq3 reducit̃ ad principia rerũ: vt patuit. Quapropter ⁊ ij qui cognitione diffiniunt aĩam: aut elementũ: aut ex elementis faciũt ipsam: simil'r oẽs preter vnũ dicẽtes. Inquiũt enĩ simile simili sibi cognosci. Atq3 cũ vniuersa cognoscat ac percipiat aĩa: ex vniuersis rerũ principijs ipsam ꝯstare dicunt. Quibus igitur placuit vnam causam: elementũq3 vnum ponere rerum: ij animam etiã vnũ: velut ignez: aut aerez esse ponunt. Qui vo plura rebus principia tribuunt: ij plura quoq3 dicunt animam esse.

¶ Diffiniunt aũt oẽs aĩaz tribus: vt est dicere: motu: sensu: ⁊ incorporeo. Hoꝝ aũt vnũq̄dq3 reducit̃ ad principia. vnde ⁊ in cognoscẽdo diffinientes ipsaz aut elemẽtũ aut ex el'ntis faciũt dicentes simil'r inuicẽ p̄ter vnuz. Dicunt enim simile cognosci simili. Quoniã autẽ anima oĩa cognoscit: constituunt eam ex omnibus principijs. ¶ Quicũq3 quidez igit̃ vnã aliquã dicũt cãm: vt elementũ vnum: ⁊ animam vnum ponunt vt ignem: aut aerem. Plura vo dicentes principia: ⁊ animam plura dicunt. T.c.

T.c.

¶ Epilogat ⁊ colligit ex his oĩbus q̄ dixit suã itentionẽ. Et p̄ quãtũ ad ipsa p̄n^a. Sc̄do vo quãtũ ad ꝯrietates que sũt i ipsis p̄ncipijs. ibi (Quicũq3 aũt ꝯrietates ⁊c.) Quãtum vo

tũ v̊o ad ipsa p̊nª: q̃a ipsi tria attribuebant aĩe. s. q̄ sit q̃d subtilissimũ: q̄ sit q̃d cog̃scitiuũ: ⁊ q̄ sit q̃d motiuũ: ⁊ hec tria. s. sensus: motus: ⁊ ĩcorporeũ reducũt in p̊nᵐ. Illð enĩ dicũt eẽ p̊nᵐ qð est simplex. Itẽ p̊nᵐ ex se hẽt q̄ sit cognoscitiuũ: q̃a sic̃ dictũ ẽ sil'e sil'i cognoscit. vñ ⁊ dicebat aĩaʒ cõponi ex el'ntis: aut eẽ el'ta: q̃a dicebãt q̄ sil'e sil'i cognoscit: p̄ter Anaxa. q̃ ponebat ĩtell'm ĩmixtũ. Itẽ q̃a p̊nᵐ est subtilissimũ: dicebãt illud maxĩe motiuũ: ⁊ q̃a aĩa cognoscit oĩa: dicũt ipsaʒ cõponi ex oĩbus p̊ncipijs. Et h̄ dicũt oẽs: q̃a ſm q̄ ponũt p̊nª ita ponũt aĩaʒ. Vñ q̃cũq; ponũt vnã aliquã cãʒ seu p̊nᵐ ⁊ el'ntũ vnũ: isti dicũt aĩaʒ eẽ illð vnũ: sic̃ iã pʒ: vt ignẽ aut aerẽ seu aquã. Itẽ illi q̃ dicunt pl'a p̊nª eẽ: isti sil'r aiũt aĩaʒ eẽ pl'a illa: siue ex his cõponi.

¶ Solus autẽ Anaxagoras menteʒ passione vacare dicit: ⁊ nihil prorsus cũ ceteris habere cõe. Uerum cũ talis sit: quo nã pacto cognoscet: ⁊ quaʒ ob cãm. neq; ille dixit: neq; ex dictis perspici potest.

¶ Anaxagoras aũt solus impassibilẽ dicit intellectũ: ⁊ nihil cõe nulli alioꝝ hẽre. Huiusmodi aũt cũ sit: q̃uo cognoscit: ⁊ p̄p quã cãm: neq; ille dixit: neq; ex his que dicta sunt: cõspicuũ est.

¶ Et q̃a dixerat q̄ oẽs ꝯueniũt in hoc q̄ dicũt aĩaʒ cõponi ex p̊ncipijs: q̃a opʒ cognosci sil'e simili: p̄ter vnuʒ: scilʒ Anaxa. iõ cũ dicit (Anax. aũt solus.) oñdit qual'r differt ab eis dicẽs q̄ Anaxa. solus dixit ĩtellectũ eẽ ĩpassibilẽ: nec hr̃e aliq̃d cõe alicui. i. nulli eoꝝ q̃ cognoscit simileʒ. Sed qual'r cognoscit ĩtellectus: neq; Anaxa. dixit: neq; est manifestũ ex his q̃ dicta sũt. ¶ Cõsequẽter ẽt cũ dic̃.

¶ At v̊o qui cõtrarietates in principijs faciunt: ij cõficiunt animã etiã ex ꝯtrarijs. Qui v̊o tm̃ alterũ ponunt cõtrarioꝝ: calidũ inquã: aut frigidũ: aut aliq̃d aliud huiuscemodi: ij similiter ⁊ aĩaʒ vnũ istoꝝ asserunt esse. Quapropter ⁊ noĩa ipsa sequunẗ. Nam ij qui calidum esse dicunt: inde inquiunt ipsum viuere ductũ nominatũq; fuisse. Et ij rursus qui frigidũ eẽ censent: animã inde nũcupatã ob respirationẽ ⁊ refrigerationẽ asserunt esse. Hec igiẗ que de aĩa tradita sunt a maioribus nostris: ⁊ hec sunt cause ob q̃s illi talia de ipsa dixerunt.

T.c.35. ¶ Quicũq; aũt ꝯtrarietates faciũt in principijs ⁊ aĩam ex cõtrarijs constituunt. Quicũq; autẽ alterũ contrarioꝝ vt calidũ aut frigidũ: aut aliquid huiusmodi aliud: ⁊ aĩam simil'r vnuʒ aliquid horũ ponũt. Unde ⁊ noĩbus cõsequunẗ: vt calidũ quidẽ dicentes: quia p̄pter hoc ⁊ hoc viuere noĩatũ est. Qui aũt frigidũ p̄p respirationẽ ⁊ refrigerationẽ vocari aĩaʒ. Tradita q̃dẽ igiẗ de aĩa: ⁊ p̄p quas cãs dicũt sic: hec sunt.

¶ Colligit ĩtentionẽ suã quãtũ ad ꝯ̃rietates que in ipsis p̊ncipijs sũt: dicẽs q̄ q̃dã ponũt p̊nª rerũ ꝯ̃ria: ⁊ ij constituũt aĩaʒ ex p̊ncipijs ꝯ̃rijs: sic̃ Empeð. Dans enim el'ntis caliditatẽ frigiditatẽ humiditatẽ ⁊ siccitatẽ: dat ⁊ aĩe in esse ꝯ̃rietates has. Dixit enĩ q̄ terra terrã ĩtuemur: aquã aũt aqua ⁊c̃. Quidã v̊o posuerũt p̊nᵐ oĩuʒ esse vnũ el'ntorũ: ⁊ illius qualitatẽ apposuerũt aĩe: ij q̃dẽ ignis caliditatẽ: q̃ dixerũt p̊nᵐ oĩuʒ eẽ ignẽ: illi v̊o q̃ dicũt p̊mũ p̊ncipiũ oĩum aquã: apponũt aĩe frigiditatẽ. Vñ ſm q̃litates p̊ncipioꝝ que ponũt. dicũt sil'r eẽ aĩaʒ: vt de nã caloris aut frigoris: ⁊ huiꝰ. Et hoc etiã oñdunt ex noĩbꝰ q̃bus noĩant ipsaʒ aĩaʒ: q̃a illi qui dicebãt aĩaʒ esse de nã caloris: denominabãt eã a ζin vel ζoin. i. viuere qð denoĩatuʒ est ζein qð est feruere. Illi v̊o q̃ dicebãt aĩaʒ de nã frigoris noĩabãt eã psichron: qð est fridũ. vñ ⁊ ab hoc venit psichi. i. aĩa p̄pter refrigerationẽ que saluat aĩal ex respiratiõe. Sic ergo pʒ q̄ alij noĩabant aĩam a vita. s. illi q̃ dicebãt ipsaʒ de nã caloris. Alij aũt respiratione. s. illi q̃ dicebãt q̄ erat de nã frigoris. Ex his oĩbus ꝯcludit dicẽs: q̄ hec sũt q̃ tradita sũt de aĩa: ⁊ p̄p q̃s cãs sic dicũt de ipsa.

¶ Considerandũ est aũt primũ de motu. Nã fortasse nõ solũ falsum est substantiã aĩe talẽ esse qualẽ ij dicunt qui aĩam id asserunt esse qð seipsuʒ mouet: aut mouere põt: sed etiã vnũ id esse quoddã videẗ eoꝝ: que nequeunt esse: motũ inquã ipsi inesse atq; cõpetere. Nõ necessariũ igiẗ esse: id omne moueri qð mouet: olim iam diximus ⁊ probauimus. Cũ aũt omne qð motu cietur dupl'r moueaẗ: aut enĩ per aliud: aut per se moueẗ. Per alið aũt id omne moueri dicimꝰ: qð est in eo qð motu cietur: Ut nauigãtes: hi nãq; non perinde atq; nauis mouenẗ. Hec enĩ per se moueẗ: illi v̊o motu cientur q̃a sunt in eo qð motu cieẗ. Qð quidẽ ita esse patet in partibus. Motus enĩ proprius pedũ: est ambulatio: qua mouenẗ ⁊ hoĩes: tũc aũt hisce motus nõ inest (vt patet) in nauigãtibus. Cũ igiẗ id qð moueẗ (vt diximus) bifariã dicaẗ moueri. Cõsideremus nunc opʒ de aĩa: si per se moueatur: motusq; particeps sit.

¶ Considerandũ aũt primũ q̃dẽ de motu. Fortassis enĩ nõ solũ falsum est sub̃am ipsius huiꝰ esse qualẽ aiunt. dicentes aĩam esse qð est seipʒ mouẽs: aut possibile mouere: sed vnũ quiddã impossibiliũ inesse ipsi motũ. T.c.36. Qð q̃dẽ igiẗ nõ necesse sit mouens ⁊ ipsuʒ moueri: prius dictũ est. Dupl'r enĩ moueẗ omne. Aut enĩ ſm alterꝝ: aut ſm seipsuʒ. T.c.37. Scðm alterũ dicimus: q̃cũq; mouenẗ ex esse in eo qð moueẗ: vt naute. Non enĩ simil'r mouenẗ naui. Hec quidẽ ſm seipsuʒ moueẗ: illi aũt ex esse in eo qð moueẗ. Manifestum aũt in partibus est. Proprius quidẽ eniʒ motus pedũ ambulatio: hec autẽ ⁊ hoĩum est. T.c.38. Non inest autẽ nautis tunc: Dupl'r itaq; dicto moueri nũc intẽdimus de aĩa si p̄ seipsaʒ mouetur ⁊ participat motu.

Lectio. VI.

Upra ponit P̄hs opiones alioꝝ ph̃oꝝ ð aĩa. hic ꝯñter disputat ꝯ̃ eas. Sunt aũt tria q̃ dicti ph̃i attribuebãt aĩe. s. q̄ sit p̊nᵐ motus: q̄ sit p̊nᵐ cognitionis: ⁊ q̄ sit ĩcorpalissimũ. Inter q̃ duo ex eis sũt q̃si p̊ncipalia: que p̊ ⁊ p̄ se aĩe attribuebãt. s. q̄ sit p̊nᵐ motꝰ: ⁊ q̄ sit p̊nᵐ cognitiõis. Tertiũ aũt qð attribuebãt aĩe. s. q̄ sit subtilissimũ: quãtũ ad aliq̃d bñ dr̃: ⁊ quãtũ ad aliq̃d male. Si enĩ subtilissimũ accipiaẗ simpl'r dictũ ð aĩa: sic bñ dr̃: q̃a sine dubio aĩa ĩcorpalissima ⁊ subtilissima est. Si aũt non accipiaẗ simpl'r: sed cũ corpe: vt dicaẗ aĩa subtilissimũ corpus: sic male dr̃. Et ideo P̄hs nõ vtiẗ nisi duobꝰ tm̃. s. motu ⁊ cognitione. Diuidiẗ aũt p̄s ista in tres p̄tes. P̊rio enĩ inquirit de aĩa ꝯ̃ opiones ph̃oꝝ ſm q̃s dixerũt ipsaʒ aĩaʒ esse p̊nᵐ motꝰ. Scðo ꝯ̃ opiones eoꝝ q̃ dixerũt ipsaʒ esse p̊nᵐ

cognitionis.ibi(Trib⁹ aūt modis tradit] ⁊c̃.)Tertio v̓o mouet quādā q̄onē:vtrū.s.mouere:sentire:⁊ cognoscere attribuant̃ aie:sic̃ vni p̄n°:vl' sicut diuersis.ibi(Qm̄ aūt cognoscere aie est.)Pria pars diuidit̃ in duas. In p̄ma disputat ꝯ ea q̄ dr̄ de aīa ꝑm ꝙ est p̄n^m motus ex eo ꝙ ponūt ipsaꝫ p̄n^m motus.Scd̄o ꝯ quādā opionē:ga supra hoc ꝙ dixerāt aīaꝫ esse p̄n^m mot⁹:qdā attribuūt ipsi aie aliqd aliō.s.ꝙ sit nūerus mouēs seipsuꝫ.ibi(Multis āt his q̄ dicta sūt irrōnabili⁹.)Pria pars diuidit̃ in duas. Prio eni disputat ꝯ opiones illoꝝ q attribuebāt motuꝫ aie:ꝑm ꝙ ipsi attribuūt aie motū.Scd̄o inq̄rit vtrū per aliquā aliā viā:mot⁹ aie attribui possit.ibi(Rōnabili⁹ aūt dubitabit ⁊c̃.)Pars p̄ma diuidit̃ in duas.Prio eniꝫ disputat ı̄ cōi circa illos q dicūt aīaꝫ p̄n^m mot⁹.Scd̄o v̓o descēdit ad q̄sdā q̄ones in spāli.ibi(Quidā aūt ⁊ moue re ⁊c̃.)Pria ps diuidit̃ in duas.p̄mo eni manifestat suā intentionē.Scd̄o ponit rōnes ad ꝓpositū ondenduꝫ.ibi (Quatuor aūt modis cuꝫ sint ⁊c̃.)Dicit ḡ p̄mo ꝙ sic̃ ex supiorib⁹ habet̃ phi ex duob⁹ venerūt in cognitionē aie. scilꝫ motu ⁊ sensu.Et iter hec p̊ ꝯsiderandū est de motu. Oēs aūt phi q venerūt in cognitionē aie ex motu h̓ p̄n^m hēbāt cōe.s.ꝙ omne qd̓ mouet mouet̃:vn̄ ga nāle ē aie ꝙ moueret:credebant ꝙ ei sit ꝯnāle ꝙ moueret̃: ⁊ hoc hr̄e aīaꝫ ex suba sua:vn̄ ⁊ ponebāt in ei⁹ diffōne motuꝫ dicētes aīaꝫ eē qd mouēs seip̄m.Est ḡ hic ꝯ duo disputā dū.s.ꝯ rōnē pōnis:⁊ ꝯ ipsaꝫ pōnē.Utrūqꝫ eni est falsuꝫ. Nā ⁊ rō pōnis istoꝝ:falsa erat:⁊ eoꝝ positio. Hoc.n.qd̓ supponebāt tanq̄ ꝑ se veꝝ.s.ꝙ omne qd̓ mouet mouet̃:

T. cō. 21. ⁊ inde. falsuꝫ est.sic̃ satis ꝓbat̃ in 8° phy.vbi ondit̃ ꝙ est qd̓dā mouēs ı̄mobile.Et quātū ad hoc ꝑtinet:breuit̃ pōt ostē/ di ꝙ si aliqd mouet nō opꝫ ꝙ moueat̃.Cōstat eni ꝙ ꝑm ꝙ mouet est in actu:ꝑm ꝙ mouet̃ est in potentia:⁊ sic idē ⁊ ꝑm idē eēt in actu ⁊ potētia:qd̓ est ı̄cōueniēs. Sed hoc ꝓtermisso disputem⁹ ad positionē eoꝝ:vtꝝ.s.aīa mo ueat̃.Dicebāt aūt isti duo.s.ꝙ aīa mouet̃:⁊ ꝙ motus eēt de suba aie.Arist.aūt vtrūqꝫ negat dicēs ꝙ(Fortassis.) Hoc dicit:ga nōdū ꝓbauerat hoc qd̓ dicit:nō solū falsū est ꝙ motus sit de suba aie ꝑm ꝙ dicūt diffiniētes ipsā: dicētes aīaꝫ esse qd̓ est seipsuꝫ mouēs aut pōle mouere: sed totalr̓ impōle est ipsi aie cōuenire ꝙ moueat̃. Et h̓

T.cō.34. ⁊ inde. ꝓus dictū est:scilꝫ in 8° phy.videlꝫ ꝙ nō sit nec̃e oē mo/ uens moueri. In mouēte etiā seip̄o duo sūt.vnū mouēs: ⁊ aliud motū:⁊ impōle est ꝙ illud qd̓ est mouēs mouea tur ꝑ se. In aīalib⁹ aūt lꝫ nō moueat̃ ꝑ se pars mouens: mouet̃ tn̄ ꝑ accn̄s.Oē eni qd̓ mouet̃:mouet̃ duplr̓:ga vl' ꝑm se vel ꝑm alterū:seu per accn̄s:ꝑm se qn̄ res ipsa mo/ uet̃:vt nauis:per accn̄s:vel ꝑm alterū:qn̄ nō mouet̃ ipꝫ: sed illud in quo est:sicut nauta in naui mouet̃:nō ga ip̄e moueat̃:sꝫ ga nauis mouet̃.Un̄ hec est vera.s.nauis mo uet̃ ꝑm se:nauta v̓o ꝑm accn̄s.Et ꝙ nō mouet̃ nauta per se.patet:ga quādo aliquis mouet̃ per se:mouet̃ ꝑm par/ tes suas:sic̃ in ambulatione ꝓus est pedū ambulatio:⁊ h̓ cū est nauta in naui nō inest ei.Sic ḡ pꝫ ꝙ moueri dicit̃ duplr̓.ꝑm se.⁊ ꝑm accn̄s:sed isti attribuebāt aie moueri ꝑm se:⁊ ideo ꝓtermisso ad p̄sens vtrū aīa moueat̃ per ac cidēs:ı̄tēdamus de aīa si mouet̃ ꝑm se:et ꝑticipat motu sic̃ isti dicebāt.Et ꝙ nō mouet̃ ꝑ se ꝓbat Aristo.sex rōni bus.Circa quas rōnes ꝯsiderādū est:ꝙ lꝫ rōnes Ari. parū videant̃ valere.nihilomin⁹ sūt efficaces:ga sūt ad pōnē.Aliter eni argumētādū est ad eū q simplr̓ intendit veritatē:ga ex veris opꝫ ꝓcedere:sꝫ q arguit ad pōnem ꝓcedit ex datis:⁊ iō frequēter Ari.⁊ qn̄ argumentat̃ ad pōnes:vr̄ ꝙ ı̄ducat rōnes ꝑ aꝝ efficaces:ga ꝓcedit ex da tis ad ı̄terimēdū pōnē.Sic ḡ p̄mā rōnem ponit.ibi.

Cum igitur quatuor sint motus: Latio:alteratio: accretio atqꝫ decretio:aut istoꝝ vno:aut pluribus: aut omnibus(vt patet)mouebitur.Qd̓ si non ꝑ ac/ cidens moueat̃:nā sane motus inerit ipsi. At si hoc sit:locus etiā eidē identidē cōpetet. Oēs eni iam di cti motus in loco sunt.Qd̓ si substātie sit aie seipsaꝫ motu ciere:non per accidēs inerit ipsi motus:vt in/ est albedini:aut tricubito.Mouent̃ enim ⁊ ipsa:ve/ rū per accidēs:quippe cū corpus id moueat̃ cui res tales insunt.Quapropter ⁊ locus nullus ipsorū est. At erit anime sine controuersia locus:si natura mo tus particeps est.

Quatuor aūt motus cum sint:loci mutatio/ T.c.39. nis:alterationis:augmenti:⁊ decrementi:aut ꝑm vnum horum mouebit̃:aut ꝑm plures:aut omnes.Si v̓o mouet̃ non ꝑm accidēs:natura ierit motus ipsi.Si aūt hoc:⁊ locus. Omnes enim dicti motus in loco sunt. Si aūt est suba aie mouere seipsam:non ꝑm accn̄s moueri ipsi inerit sicut albo ⁊ tricubito:mouent̃ eni ⁊ hec: sed ꝑm accn̄s.Cui eni hec insunt:moueret̃ illd̓ corpus.Unde nō est locus ipsorū.Anime aūt erit:siquidem natura motu participat.

Que talis est.Si aīa mouet̃:aut mouet̃ ꝑ se:aut ꝑ acci Aiaz nō moueri ꝑ se:probat sex rōnibus. dēs.Si ꝑ accn̄s:tūc mot⁹ nō erit de suba aie:qd̓ est ꝯtra eos:sed mouet̃ sic̃ albū ⁊ tricubitū:q̄ mouent̃ ꝑm accn̄s: ⁊ iō nō exigit̃ ad hoc locus ipsis.Si v̓o mouet̃ ꝑ se:ergo mouet̃ aliq̄ specie mot⁹.Spēs aūt motus sūt q̄tuor.s.ꝑꝫ locū:augmēti:⁊ decremēti:⁊ alterationis.Gn̄atio enim ⁊ corruptio nō sūt ꝓprie mot⁹:sꝫ mutationes:ga mot⁹ sūt successiui:sꝫ gn̄atio ⁊ corruptio sūt mutatiōes ı̄stātanee. Ergo aīa mouebit̃ aliq̄ sp̄e istoꝝ motuū.vl' ꝑm locū.vl' ꝑm augmētū.vl' ꝑm decremētū:vl' ꝑꝫ alterationē.Si ḡ mouet̃ aliq̊ istoꝝ:⁊ oēs hi mot⁹ sūt in loco.ḡ aīa erit in loco.In hac aūt rōne vident̃ eē duo dubia.Unū de h̓ Dubiū. qd̓ dicit ꝙ oēs dicti mot⁹ sūt in loco qd̓ qdē de locali et de motu augmēti ⁊ decremēti manifestū est. Sed de al teratiōe vr̄ difficile.Qd̓ qdē sic ı̄telligit̃ ab aliqb⁹:ga eni oē qd̓ alterat̃ est corp⁹:⁊ corp⁹ est in loco:iō alteratio dr̄ fieri in loco.Sed h̓ nō saluat lr̄aꝫ Ari.qr Ari.dicit ꝙ hui⁹ mot⁹ sunt in loco:⁊ nō sūt ꝑm locū.Et iō dōꝫ ꝙ sine dubio alteratio est in loco.Aliō eni est mot⁹ in loco: ⁊ aliud motū eē ꝑm locū.Alteratio nō est ꝑm locuꝫ:sꝫ in loco.Nā in alteratione opꝫ ꝙ sit appropinquatio alterā tis ad alteratū:⁊ sine h̓ nihil alterat̃.Un̄ cū appropinq̄/ tio fiat ꝑ motū localē.opꝫ ꝙ sit ibi mot⁹ localis vt causa. Scōm dubiū est:ga ꝑm istos nō erit ı̄cōueniēs si aīa Dubiū. eēt in loco:cū ponerēt eā moueri ꝑ se:⁊ iō nō vr̄ valere sua rō.Ad hoc āt pōt rn̄deri duplr̓.Uno mō ꝙ istud ı̄cōueniēs deducit̃ ꝑ sequētes rōnes.Alio mō:ga ꝑꝑ hoc est ı̄cōueniēs:ga si aīa eēt in loco oporteret ꝙ assignaret̃ sibi locus ꝓprius in corꝑe seꝑatus:⁊ sic nō esset forma to tius corporis.Scd̓am rōnem ponit cum dicit.

Preterea si natura motu cietur:vi quoqꝫ moueri pōt:⁊ si vi mouet̃:⁊ natura moueri pōt. Eodem mō de quiete quoqꝫ dicere possumus. In hoc eni natu/ ra res quiescere solet:in quod suapte natura moue/ tur. In hoc pari modo vi plane quiescit:ı̄ qd̓ vi pul sa mouet̃.At qui motus erunt aie violēti quietesue: neqꝫ si fingere volumus:assignare facile possumus.

Amplius

T.c.40 ¶ Amplius aũt si nã mouet̃: ⁊ violẽtia mouebitur: ⁊ si violẽtia: ⁊ nã. Eodem aũt mõ se hẽt de quiete. In qd eñi mouet̃ nã ⁊ quiescit in h nã: in qd aũt violẽtia: ⁊ quiescit violẽtia. Quales autem violẽti motus aĩe erunt ⁊ quietes: neq3 fingere volentibus facile est reddere.

Scda rõ. ¶ Que talis est. Si aĩa mouet̃ per se ſm locu3: mouetur natural'r: oẽ aũt qd mouet̃ nãliter: mouet̃ violẽter. sed si mouet̃ natural'r: quiescit natural'r: ⁊ si quiescit natural'r quiescit violẽter: ergo aĩa mouet̃ violẽter: ⁊ quiescit violenter. Sed hoc est impossibile. s. ꝙ moueat̃ violenter: ⁊ quiescat violenter: qa motus aĩe ⁊ quies sunt volũtarij.

Dubium ¶ In hac aũt rõne videt̃ dubiũ esse. s. ꝙ id qd mouetur naturaliter moueat̃ violenter: nã celu3 mouet̃ natural'r: nõ tñ violenter.

Rñ° ¶ Ad hoc dõm est: ꝙ illa ꝑpositio ſm veritatẽ falsa est: sed ſm positionẽ vera: qa isti nullũ corpus ponebant natural'r motũ: nisi quatuor elñta: in qbus videmus motus ⁊ qetes natural'r ⁊ violenter fieri: ⁊ ſm hoc procedit ratio. ¶ Tertiã rõne3 ponit cũ dicit.

¶ At vo si sursum mouebitur: ignis erit: si deorsu3: terra. Hisce nanq3 corporibus hi motus competũt. Eadem est ⁊ de medijs corporibus ratio.

¶ Amplius siquidẽ sursũ mouebit̃: ignis erit: si vo deorsum: terra. Horum eñi corporũ motus ij. Eadem autem ratio ⁊ de medijs.

3° rõ. ¶ Que talis est. Illi dicunt ꝙ anima mouet̃: ⁊ ex hoc mouet corpus: ⁊ hũc motũ dicunt hre ab aliquo elñtoꝝ: aut ergo sequit̃ motũ ignis aut terre: aut alioꝝ elñtoꝝ. Si g° ꝑticipat motũ ignis: mouebit̃ solũ sursũ. si terre: deorsũ. Sed hoc est falsum: qa aĩa mouet ad oẽm ꝑtẽ. Et hec rõ ꝑcedit ex suppõne. ¶ Quartã rõnẽ ponit cum dicit.

¶ Preterea cũ videatur anima corp⁹ mouere: rationi consentaneũ est ijs motibus ipsu3 mouere: qbus ⁊ ipsa mouet̃. Quod si id sit: cõuertẽdo vere quoq3 dicere possumus: eo ipsa3 motu cieri: quo mouet̃ et corpus. At latione corpus mouet̃. Quare mutabit̃ ⁊ anima perinde atq3 corpus: ⁊ aut tota: aut ꝑtibus locũ mutabit. Qd si id fieri põt: fieri quoq3 põt: vt egressa: rursus corpus ingrediatur. Ex quo fiet vt animalium ea que mortem obierunt resurgant.

T.c.41 ¶ Qm̃ aũt videt̃ mouere corp⁹: rõnabile est his mouere motib⁹: qb⁹ ⁊ ipsa mouet̃. Si aũt hoc: ⁊ ꝯuertẽtibus erit dicere veꝝ: ꝙ ſ3 qd corpus mouet̃: hoc ⁊ ipsa. Corpus aũt mouet̃ ſm loci mutatione3: quare ⁊ aĩa mouebit̃ ſm corpus: aut tota: aut ſm ꝑtes translata. Si aũt hoc ꝯtingit ⁊ exeuntẽ iterũ ingredi. Ad hoc autẽ sequetur resurgere mortua animalium.

4° rõ ¶ Que talis est: Uos dicitis aĩam ex hoc moueri: ꝙ mouet corpus: g° rõnabile est dicere: qa illis motibus mouet corpus qbus ipsa mouet̃: ⁊ ecõuerso: veru3 erit dicere ꝙ illis motibus mouet̃: qbus mouet corpus. Sed corpus mouet̃ ſm loci mutationẽ. g° aĩa mouet̃ ſm locũ. Sed si moueri aĩa3 ſm locũ est mutare corpus: cõtingit ipsam aĩam exeũtẽ: iterũ ĩtrare corpus. Et qa aĩa3 ĩgredi corp⁹. est viuificare corpus: sequit̃ ad hoc mortua de nũero aĩaliũ: ſm nã3 resurgere: qd est impoĩe.

Obiectio ¶ Cõtra hãc rõnẽ aliq obijciunt dicẽtes: ꝙ hoc. s. ꝙ aĩa moueat eisdẽ motibus qbus mouet̃: nõ est verũ: qa aĩa non mouet̃ nisi ſm appetitũ ⁊ voluntatẽ. mouet autẽ corpus alijs motibus.

¶ Ad qd dõm ꝙ appetere ⁊ velle ⁊ hui⁹ nõ sunt motus aĩe: sed oꝑationes. Motus aũt ⁊ oꝑatio differũt: qa motus est act⁹ imꝑfecti: oꝑatio vo est act⁹ ꝑfecti. Nihilominus tñ va est illa ꝑpositio ſm positionẽ: qa illi dicebant aĩa3 nõ aliter mobilẽ nisi ſm ꝙ mouet corpus. Rñ°

Dubium ¶ Sed nũqd sequit̃ illud incõueniẽs ꝙ resurgant corꝑa aĩaliu3 si aĩa mouet̃ ſm locũ. Dõm ꝙ quidã dixerunt ꝙ aĩa est cõmixta toti corpi: ⁊ vnita ſm quãdã ꝑportionẽ: ⁊ ꝙ nõ separat̃ nisi soluat̃ illa ꝑportio: vñ quãtũ ad istos nõ sequit̃. Sed quãtũ ad illos q dicũt aĩa3 esse in corꝑe vt in loco seu in vase ⁊ ĩtrare ⁊ egredi aliqñ: sequit̃ illud incõueniens Aristo. Rñ° ¶ Quintã rõnẽ ponit cum dicit.

¶ At eñi motũ per accidẽs ab alio quoq3 mouebit̃. Animal enim vi pelli potest. Non aũt op3: cuius in suba inest: a seipso moueri id ab alio motu cieri nisi per accidẽs: quẽadmodũ neq3 qd per se: vel ꝑpter se bonũ est id per aliud oportet: aut gratia cuiuspiã esse. Animã autem si mouetur: a sensibilibus maxime quispiam dicet moueri.

¶ Motũ autẽ ſm accidẽs: si ab altero moueat̃. T.c.42
Depellet̃ eñi vtiq3 violẽtia aĩal. Nõ op3 aute3 cui a seipso moueri ĩest in suba: hoc ab alio moueri: nisi ſm accidẽs: sicut neq3 qd ſm se bonũ aut ꝑꝑ seipsu3: hoc quidẽ ꝑpter aliud esse: hoc aũt alterius cã. ¶ Animã aũt maxie dicet aliqs vtiq3 a sensibilibus moueri: siquidem mouet̃. T.c.43

¶ Que talis est. Cõstat ꝙ illud qd ſm se inest alicui rei nõ est nece ꝙ insit ei ſm aliud: nisi forte per accñs. Si g° inest aĩe ꝙ moueat̃ ſm se ⁊ ſm nãm suã: necessariu3 est ꝙ aĩa sit mobilis ſm se. ergo non indiget ꝙ moueat̃ per aliud ⁊ ab alio. Sed nos videm⁹ ꝙ mouet̃ a sensibilib⁹ in sentiẽdo: ⁊ ab appetibilibus in appetẽdo: nõ ergo aĩa per se mouet̃. 5° rõ

Solo. ¶ Ad hoc obuiant Platonici dicentes ꝙ aĩa nõ mouet̃ a sensibilibus: sed occurrũt motui anime: inquantũ aĩa discurrit per ea.

Impug° ¶ Sed hoc est falsum: qa sicut Aristo. ꝑbat: intellectus poĩis reducit̃ per ipsa scil3 per spẽs rerũ sensibiliũ in actu: ⁊ ideo op3 ꝙ moueat̃ ab eis hoc modo. ¶ Sextã rationẽ ponit cum dicit.

¶ At vo si mouet seipsa3 anima: ⁊ ipa quoq3 mouet̃. Quare cũ oĩs mot⁹ exitus atq3 remotio sit eius qd motu cietur: ea ratione qua motũ subijt aĩa: nimirũ ex substãtia dimouet̃ ⁊ exit: nisi seipsa3 ꝑ accñs moueat̃. At motus: vt inquiunt sube est ipsius per se.

¶ At vo si mouet ipsa seipsa3: ⁊ ipsa mouetur vtiq3. Quare si oĩs mot⁹ ex distãtia ẽ ab eo qd mouet̃: ſm ꝙ mouet̃ ⁊ aĩa distabit vtiq3 a suba ipsi⁹ ſm seipsam: nisi ſm accidens seipsam moueat: sed est motus substantie ipsius per se.

¶ Que talis est. Si aĩa mouet seipsa3: ꝯstat ꝙ ipsa mouebit̃ ſm suã subam: sed oẽ qd mouet̃ distat vl' exit ab eo a quo ⁊ ſm qd mouet̃: sicut si aliqd mouet̃ a quãtitate: exit ⁊ distat ab ipa quãtitate a qua mouet̃. Si g° aĩa mouet̃ a suba sua ⁊ a seipsa: sicut illi dicũt: distabit ⁊ exibit a suba sua: ⁊ sic motus erit sibi causa corruptionis: qd est ꝯriũ illis q dicebãt aĩam ꝑꝑ motũ ipsam assimilari diuinis: ⁊ ĩmortalẽ eẽ: vt superius p3. 6° rõ ¶ Et hec ratio ꝑcedit quantũ ad eos: quia nõ distinguebant inter operatione3 ⁊ motũ. Operatio eni3 non facit distare: sed perficit operantem: sed in motu oportet ꝙ sit exitus. Lec. 5ª.

¶ Quidã autẽ asserũt aiam:id corpus in quo est:eodez mouere modo quo τ ipsa moueť vt Democritꝰ. Qui quidẽ perinde atqȝ Philippus comicus dicit. Ille nãqȝ Dedalum ait ligneam venerem cõfecisse que motu mouebatur argenti viui:quod in illam infudit. Et Democritus pari modo pilas indiuisibiles secum trahere corpus:totũ atqȝ mouere dicit:ex eo qa nũꝗ̃ ipse qescũt suapte nã desinũtqȝ moueri.

T.c.44 ¶ Quidã aũt τ mouere aiaȝ dicũt corpꝰ in quo sič ipsa moueť:vt Democritus silr dicẽs Philippo comediaꝝ Didascolo. Refert eni Dedalũ mobilẽ fecisse ligneã Mineruã effundẽs argẽtuȝ fusile. Silr aũt τ Democritꝰ dicit. Motas eni iquit idiuisibiles spheras:pp id qȝ apte nate sunt nusꝗ̃ manere:cõtrahereqȝ τ mouere corpus omne.

Lectio. VII.

Upra posuit Phs rões in cõi ꝯ eos qui posuerũt aiaȝ ſm se moueri:hic vo ponit rationes in spãli ꝯ quosdã q aliqd spãlis difficultatis videnť dixisse circa opionẽ eoꝝ de motu aie. Et circa hoc tria fač. Primo eni ponit rões ad opionẽ Democriti. Scdo vo ad opionẽ Platonis.ibi(Eodẽ aũt modo ꝛc̃.)Tertio vo ad quãdaȝ aliaȝ opionẽ.ibi(alia aũt quedã opio ꝛc̃.)Circa pmũ duo fač Primo eni ponit opionẽ Democriti de motu aie:τ exponit eã. Scdo vo obycit in ꝯtriũ.ibi(Nos aũt interrogabimus.)Circa primũ sciendũ est ꝙ in pcedentibꝰ poniť vna rõne.s.in quarta Aristo.ꝯ illos qui ponũt aiam moueri ſm se:τ ex hoc mouet corpus:ꝙ si aia mouet corpꝰ: neče est ꝙ illis motibus moueat quibus ipsa moueť. Et hoc cõcedebãt quidã qui dicũt aiam mouere corpus in quo est sič ipsa moueť.idest illis motibus mouere:qbus ipsa mouetur. Et hic fuit Democritus. Et inducebat ad hoc silitudinẽ:qa erat quidã magister comediarũ noie Philippꝰ. Hic recitauit in libris suis:ꝙ qdã noie Dedalus feč statuã ligneã dee Minerue:τ hec statua erat mobilis ex eo ꝙ erat ĩtus argentũ fusile idest viuũ:τ mouebatur motu ipsius argenti viui. Silr ergo huic dicit Democritus in opione sua de motu aie. Dicit eniȝ ꝙ aia est

Lec.3. cõposita ex idiuisibilibꝰ spheris:vt supius pȝ. Et qa hꝫ idiuisibiles sphere.i.athomi figure rotũde:ꝯtinue mouẽtur:ex eo ꝙ nunꝗ̃ quiescũt:cõtrahũt τ mouẽt totũ corpus ſm ꝙ ipse mouenť. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nos autẽ ipsum interrogabimus:si quietez etiam idipsuȝ faciat nũꝗ̃. At quo nã pacto quietẽ faciet: difficile est dictu vel potius dici non potest.

¶ Nos aũt interrogabimꝰ:si τ quiescere facit hꝫ idẽ. Quõ aũt faciet:difficile aut ipoľe dicere.

Contra opionem Democriti duabꝰ rationibus. pª ¶ Obycit Aristoteles cõtra hãc opionẽ Democriti:duabus rõnibus. Prima rõ talis est. Cõstat ꝙ aia nõ solum est cã motꝰ in aiali:sed quietis. Sed ſm opionẽ Democriti:aia nõ est cã quietis:lȝ sit cã motus in aiali:qa difficile aut ipoľe est dicere:ꝙ illa corpa spherica indiuisibilia quiescant:cum nunꝗ̃ imota permaneant: vt dictum est. ¶ Secundam rationem ponit cum dicit.

¶ Omnino autẽ anima nõ sic mouere videť animal vt inquiunt ipsi:sed electione quadã itellectioneue.

¶ Omnino autẽ nõ sic videť aia mouere aial:ſȝ per voluntatem quandam τ intellectum.

2ª rõ ¶ Que talis est. Cõstat ꝙ motus quẽ argentũ viuũ causat in statua nõ est motus volũtarius:sed violẽtus. Sed motus aie nõ est violẽtus:sed voluntarius: quia mouet per voluntatem τ intellectũ:τ ideo nulla(vt videť)est positio Democriti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodẽ autẽ mõ Timeus etiã aiaȝ corpus mouere dicit. Mouere eni ipsaȝ ex eo cẽset:atqȝ asserit corpus:qa moueť:propterea qȝ ad ipsum connexa est.

¶ Eodem autez mõ τ Timeus physiologizat T.c.45 aiam mouere corpus. In eo eniȝ ꝙ est moueri ipsaȝ τ corpꝰ mouet:pp id qȝ cõplexa ẽ ad ipȝ.

¶ Ponit opionẽ Platonis. Et circa hoc duo facit. Prio ponit opionẽ Platonis. Scdo reprobat eã.ibi(Primuȝ igiť ꝛc̃.)Circa pmũ duo facit. Primo oñdit silitudinez opionis platonice ad opionẽ Democriti. Scdo explicat opionẽ Platonis de aia.ibi(Cõstitutã ãt ex elntis ꝛc̃.) Dicit g̃ pmo:ꝙ sicut Democritus posuit corpus moueri ab aia:inquãtũ aia cõiuncta ipsi moueť:ita τ Timeus q itroduciť a Platone loquẽs:assignat rõnẽ qualr aia mouet corpus. Dicit eni ꝙ aia mouet corpus inquantũ ipsa moueť:pp hoc ꝙ aia coniuncta est corpori per modũ cuiusdã colligationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opifex eni dicit ex elementis iam constitutam:numerisqȝ distinctam sonoris:vt insitum sonoritatis atqȝ concentus habeat sensum: τ vniuersum ferať consonis lationibus.

¶ Constitutã autez ex elntis τ dispartitam ſm armonicos numeros quatenus cõnãlez sensuȝ armonie habeat:τ vt omne feratur ſm consonantes motus.

¶ Explicat opionẽ Platonis. Et pmo exprimit ꝯstitutionẽ subẽ ipsius. Scdo exponit quõ ex ea pcedit motus. ibi(Aspectũ rectũ in circulũ reflexit.)Circa pmũ sciendũ est ꝙ Plato hec vba que hic ponunť in Timeo psequtur loquẽs de aia mũdi:quã imitantur ſm ipsum iferiores aie. Et ideo per hoc ꝙ hic tangiť de nã aie mũdi:tangiť quodãmodo nã ois aie. ¶ Sciendũ est igiť:ꝙ sicut supra dictũ est. Plato posuit subam oiuȝ rerũ esse numerũ:rõne supius dicta. Elnta aũt numeri ponebãt vnũ.q. formale:τ duo.q.mãle. Ex vno eni τ duobus oẽs numeri ꝯstituunť. Et qa impar numerus quodãmodo retinet aliqd de indiuisione vnitatis: posuit duo elnta numeri par τ impar:τ impari attribuit idẽtitatẽ τ finitatez:pari autẽ attribuit alteritatẽ τ ifinitatẽ. Cuius signuȝ tangiť in 3° phy.qa si supra vnitatẽ impares numeri p ordinez addanť:semp produciť eadem figura numeralis. Puta si supra vnũ addanť tria:qui est pmus impar: cõsurgũt quatuor q est numerus quadratus qbus rursus si addatur secũdus impar.s.quinarius ꝯsurgit nouenarius:q itẽ est nũerꝰ q̃dratꝰ:τ sic semp in ifinitũ. Sed in nũeris paribꝰ semp surgit alia τ alia figura. Si eni vnitati addať binarius qui est pmus par cõsurgit ternarius:qui est numerus triãgularis:qbus si rursus addať quaternarius qui est scds par:ꝯsurgit septẽnarius:q est septãgule figure:τ sic in infinitũ. Sic g̃ Plato ponebat idez τ diuersuȝ esse elnta oiuȝ rerũ:quoꝝ vnũ attribuerat numero ipari:aliud vo numero pari. Quia vo subaȝ aie ponebat mediã iter subas superiores:que semp eodẽ modo se hñt:τ subas corporeas in qbꝰ alteritas τ motꝰ inueniť. Posuit aiam ꝯstare ex his elntis.s.ex eodẽ τ diuerso:τ ex numeris paribus τ imparibꝰ. Mediũ eni dȝ esse affine vtriqȝ extremoꝝ. Et ideo dicit ꝙ posuit eã cõstitutã ex elntis.

Opinio Platonis de aia.

t.c.25

t.c.26.

¶ Itẽ sciendũ est:ꝙ in numeris sunt diuerse pportiões

τ ifinite:

⁊ ĩfinite:quaꝝ alique sunt armonice.i.ꝯsonātiarum cā. Nā dupla ꝓportio est cā ꝯsonātie q̄ dicit̄ diapason:sexquialtera ꝓportio causat ꝯsonātiā q̄ dicit̄ diatessaron: sexquioctaua ꝓportio causat tonū:⁊ alie ꝯsonātie:qbusdā alys ꝓportionibus causant̄:puta ea q̄ est cōposita ex diapasō ⁊ diapēte causat̄ ex tripla.ea q̄ sub diapasō causat̄ ex q̄drupla:quā qdē Pithagoras dephendit:vt Boetius refert in musica:ex ꝑcussiōe q̄tuor malleorū q ꝯsonantes sonos reddebant ẜm ꝑdictas ꝓportiones:puta si vn⁹ martellus pōderaret.12.vncias.alius.9.alius.8. ali⁹ 6.Ille q eēt.12.haberet duplā ꝓportionē ad eū q.6.⁊ redderet̄ cū eo ꝯsonantiā diapason.Ille āt qui est.12. ad eū q.8.sub sexquialtera ꝓportiōe:⁊ ꝯsonat ẜm diapente.⁊ similiter q.9.ad eum q.6.Itē q.12.ad eum q.9. est ĩ sexqtertia ꝓportiōe:⁊ consonat cū eo diatesseron:⁊ silr̄ qui 8.ad eū q.6.Qui aūt.9.ad eū q.8.cū sit sexqoctaua ꝓportiōe ꝯsonat scd̄ꝫ tonum. Lꝫ aūt Plato posuerit res oēs ex nūeris ꝯstitui:nō tn̄ ex nūeris habētibus ꝓportiōes armonicas:sꝫ aiam posuit eē ꝯstitutā ẜm numeros hn̄tes h⁹ ꝓportiōes.Et iō dicit ꝙ posuit eā(dispꝑtitā).i.q. dispensatā.(ẜm armonicos nūeros).i.ẜm nūeros ꝓportionatos adinuicē ẜm musicā ꝓportioneꝫ.Posuit.n. ex his nūeris aiam ꝯstitutā.s.ex vno: duobus: trib⁹.4.8.9. 27.ĩ qb⁹ h⁹ ꝓportiōes inueniunt̄.duplici aūt ex cā aiaꝫ posuit ꝯstitutā ex numeris armonicis.Una est:q̄ꝛ vnūq̄dq̄ delectat̄ ĩ eo q̄d est sibi simile ⁊ ꝯnāle:videmus āt ꝙ aia delectat̄ in oībus armoniçatis:⁊ offēdit̄ ex his q̄ sunt ꝑter debitā armoniā:tā in sonis q̄ꝫ in coloribus:q̄ꝫ ēt in qbuscūq̄ sensibilibus:vn̄ vr̄ armonia de nā aie eē. Et h̄ ē q̄d dicit (Aia hꝫ sensum).i.cognitionē.(Cōnaturalem armonie.)Alia rō est:q̄ꝛ Pithagorici ⁊ Platonici posuerunt ex motibus celoꝝ ꝓuenire sonos optime armoniçatos:⁊ q̄ꝛ motus celestes ponebāt eē ab aia mūdi: posuerunt aiaꝫ eē ex numeris armonicis.vt posset cāre motus armoniçatos.Et h̄ est q̄d dicit (Et vt oē).i. vniuersum.(ferat̄ ẜm ꝯsonātes mot⁹.)Deinde cū dicit.

Rectitudinē coegit:atq̄ꝫ flexit in circulū. Et cum vnū in duos diuisisset circulos duobus in pūctis cōiūctos:rursus vnū in septē orbes diuisit:q̄m latiōes ipsis celi motiones sunt anime:qbus ipsa mouetur.

Aspectu rectū ĩ circulū reflexit:⁊ diuidens ex vno in duos circulos dupliciter coordinatos iterum vnum diuisit in septem circulos tanq̄ꝫ essent celi motus anime motus.

Docet q̄uo ex aia ꝓcedat mot⁹ celestis.vbi ꝯsiderādū ē ꝙ oēs nūeri ẜꝫ nālē ordinē accepti linealiter dispositi sunt ẜm rectitudinē.prout vnus addit sup alterū.Sꝫ ex nāli serie nūeroꝝ pōt aliqs accipere plures series: puta si accipiat hō q̄si in vna rectitudine totā seriē duploꝝ: ⁊ in alia totā seriē triploꝝ:⁊ in alia totā seriē q̄druploꝝ: ⁊ sic de alys:q̄ꝛ igit̄ hō sua cognitiōe pōt circa numeros opari:h̄ ⁊ deus facit ꝯstituēdo substātias rerū ex numeris.vnde in ꝯstituēdo substātiā aie ex numeris supradictis q oēs nāli ordie sunt in vna rectitudine:q̄si duas lineas diuisit:vnā duploꝝ:⁊ alterā triplorū:he.n. ꝓportiones oēs armonicas ꝯtinent. Naꝫ dupla ꝓportio diuidit in sexquialterā ⁊ sexqtertiā.Et tripla in duplā ⁊ sexqalterā.Igit̄ in ꝑdictis numeris accipit̄ series duploꝝ vsq̄ꝫ ad numerū cubicū.vtputa vnū:duo:q̄tuor:octo.⁊ alia series triploꝝ eodē mō:vtputa vnū:tria.9.27.q̄ qdeꝫ due series ĩ vnitate ꝯiungunt̄:ac si eēnt due linee recte angulū ꝯtinētes.Rursus si vnitati cōiungant̄ que sunt in linea triplorū resultabūt numeri q sunt in linea duplorū: puta si vnitati addat̄ trinarius fient q̄tuor:⁊ ecōuerso.si vnitati addat̄ binari⁹ fiēt tria.Et sic ꝯstituent̄ q̄si due linee sese inuicē intersecātes ẜm modū littere grece q̄ vocat̄. .Si aūt ꝓcedat̄ vlterius redibitur ad eosdē numeros.Nā a q̄tuor ꝓcedit̄ ad octo:⁊ a trib⁹ redibit̄ ad.27. ⁊ sic vtrobiq̄ꝫ ꝯcludet̄.q.qdā circulus Sciēdū aūt ē ꝙ Plato ea q̄ ĩueniebant̄ in nā magis cōposita dicebat ꝓuenire ex ꝓprietate nature magis simplicis:sicut consonātias sonorū ex ꝓportiōibus numeroꝝ. Substātiaꝫ aūt aie ponebat mediā inter numeros q sūt maxime abstracti:⁊ inter substātiā sensibilē:⁊ iō ꝓprietates anime deducebat ex ꝓprietatib⁹ ꝑdictis numeroꝝ.Nā in aia ē ꝯsiderare ꝑmo aspectum rectuꝫ ẜm ꝙ aspicit directe ad suū obiectū.⁊ postea reditur in circulū: inq̄ꝫtū intellect⁹ reflectit se supra seipsum.Inuenit̄ ēt in aia intellectiua q̄si circulus pariū ⁊ impariū:inq̄ꝫtū cognoscit ea q̄ sunt eiusdē ⁊ q̄ sunt diuerse nature:⁊ h̄ vlteri⁹ ꝓtendit̄ vsq̄ꝫ ad subam sensibilē celi quā aia mouet.Nā in celo ꝯsiderat̄ duplex motus circularis:vnus simplex ⁊ vniformis ẜm quē celū mouetur seu reuoluit̄ motu diurno ab oriēte in occidentē:q quidem fit ẜm circulū equinoctialem. Alius aūt mot⁹ est planetarū qui est ab occidēte in orientem ẜm circulū çodiacū:qui intersecat equinoctialeꝫ in duobus solstitialibus punctis.s.in ꝑncipio cācri ⁊ capricorni.Et q̄ꝛ motus ꝑmus est vniformis:ideo nō diuidit̄ in plures motus: ⁊ assimilat̄ circulo impariū: ⁊ propter h̄ etiā primus circulus maior est.Nā ĩpares numeri superius positi maiores sunt. Scd̄s aūt motus facit multā diuersitatē:⁊ iō videt̄ ꝑtinere ad circulū pariū:⁊ diuidit̄ in.7.circulos ẜm sex interstitia duplorū ⁊ triploruꝫ numeroꝝ.vt dicit̄ in timeo.Ubi.n.sunt sex diuisiōes necesse est eē septē diuisa.Unde ⁊ isti circuli minores sunt ⁊ ꝯtinent̄ a supremo circulo qui est impariū.Sic ergo legenda est littera(Ut oē).i.vniuersum.(ferat̄ ẜꝫ ꝯsonātes motus).i.vt ex armonia anime deriuent̄ motus celestes armoniçati.(Aspectū rectum deus refluxit in circulū.)eo mō q̄ ē expositū:⁊ ẜꝫ ꝓꝓetatē nūeri ⁊ ẜꝫ ꝓꝓetatē aie.(ēt diuidēs ex vno.)ꝑꝑ vnā naturalē seriē numeri ⁊ vnā vi ĩtellectiuā aie.(ĩ duos circulos).s.ꝑiū ⁊ ĩpariū q̄ꝫtū ad numeros:intelligentiā mobiliū ⁊ ĩmobiliū q̄ꝫtū ad aiam:motū ẜm equinoctialē ⁊ çodiacū q̄ꝫtū ad celuꝫ. Addit aūt(dupliciter coordinatos:)q̄ꝛ duo circuli se intersecātes tāgūt se in duobus pūctis.(iterū vnū).s.inferiorē.(diuisit in.7.circulos.)q̄si planetaruꝫ.(tāq̄ꝫ celi motus essent anime motus.)idest ac si celum moueret̄ per motum anime.

Primū igitur nō recte dicit̄ animā magnitudinem esse. Nā animā vniuersi talē ipse vult esse:qualis est ea que mēs ⁊ intellectus vocat̄. Nō qualis est sensitiua:nec qualis est ea que est ꝑcipiū cupiēdi:quippe cū harū motus nō sit(vt pꝫ)conuersio. Intellectus aūt vnus est ⁊ ꝯtinu⁹:perinde ac intellectio. Intellectio v̄o est ipsius intellectus ꝯceptio.Sed hi nimirū vnū hoc sunt:q̄d alius deinceps post alium ē:vti numerus:sed nō vti magnitudo. Quocirca nec itellectus hoc pacto ꝯtinuus est:sed aut partibus penitus vacat:aut non est vt magnitudo continuus.

Primū qdē igit̄ nō bn̄ dicit̄ aiaꝫ magnitudinē eē.Eā.n.q̄ oīs:talē eē vult:qualis est aliquādo vocatus intellect⁹. T.c. 46.
Nō.n.velut sensitiua est neqꝫ vt desideratiua.Haꝝ.n.mot⁹ nō circulatio ē:intellectus aūt vnus ⁊ ꝯtinuus: sicut ⁊ T.c. 47.

intelligētia ē. Intelligētia aūt vt intellectualia.
Hec aūt eo ꝙ ɔſequēter vnū: ſicut numerꝰ ſed
nō ſicut magnitudo: ꝑꝑ qđ qdē neqꝫ itellectꝰ ſit
ɔtinuꝰ: ſꝫ nō ſicut aut imꝑtibilis aut ñ ſicut ma-
gnitudo aliq̄ ɔtinuꝰ eſt. Lec. VIII.

Poſita opinione Platonis: hic Ariſt. reprobat
eā. Ubi notādū eſt ꝙ Ariſt. plerūqꝫ qñ repro
bat opiniōes Platonis: nō reprobat eas q̄ʒtū
ad intētionē Platonis: ſꝫ q̄ʒtū ad ſonū vboꝝ
eius. Qđ iō facit: qꝛ Plato habuit malū mo-
dū docendi. Oīa enim figurate dicit: ⁊ ꝑ ſymbola docet:
intēdēs aliud ꝑ vba: q̄ʒ ſonēt ipa vba: ſic qđ dixit aīaꝫ eē
circulū. Et iō ne aliqs ꝑꝑ ipa vba icidat i errorē: Ari. diſ
putat ɔ eū q̄ʒ tū ad id qđ vba eius ſonāt. ¶ Ponit autē
Ari. rōnes decē ad deſtruēdū ſuprapoſitā opinionē: q̄ruꝫ
q̄dā ſunt ɔ eū: ⁊ q̄dā ɔ vba eius. Nō. n. Plato voluit ꝙ
ſꝫm vitatē intellectus eēt magnitudo q̄ʒtitatiua ſeu cir-
culus ⁊ motus circularis: ſꝫ metaphorice h̄ attribuit in-
tellectui. Nihilominꝰ tñ Ariſt. ne aliqs ex h̄ erret: diſpu
Decē rō-nes cōtra op. Pla, de aīa. tat ɔ eū ſꝫm ꝙ vba ſonāt. ¶ Primo ḡ Ari. circa ꝑmā rō-
nē manifeſtat de q̄ aīa Plato itellexit. ſ. de aīa vniuerſi.
(Et hāc). ſ. aīaꝫ. (que eſt oīs). i. vniuerſi vult eē intelle-
ctiuā tñ. Nō. n. eſt vegetabilis: qꝛ nō idiget nutrimēto:
nec eſt ſenſibilis: qꝛ caret organo: nec eſt deſideratiua: qꝛ
deſideratiua cōſeq̄t ſenſitiuā. Et dixit iō aīam vniuerſi
nō eē ſenſibilē neqꝫ deſideratiuā: qꝛ ipſe voluit ꝙ motꝰ
aīe vniuerſi eēt circularis. Uñ cū motꝰ haꝝ. ſ. ſenſibilis
⁊ deſideratiue nō ſit circularis: nō eni ſenſus reflectitur
ſuper ſeipſuꝫ: intellꝰs vo reflectiť ſupra ſeipſuꝫ: hō enim
itelligit ſe itelligere: iō dicit illā animā itellectiuam tñ
eē: ⁊ iō dić intellm̄ eē magnitudinē quādā ⁊ circulū. Et
h̄ Ari. reprobat dicēs: ꝙ Plato nō bñ dixit aīam eē ma-
gnitudinē. Et ꝙ locutꝰ ē de ea ſicut de magnitudine cir-
culari: diuidēs eā i duos circulos male fecit. Et ꝙ male
fecerit oñdit. In nā. n. aīe h̄ ē: vt iudiciū de aliq̄ potētia
aīe ſumať ex actu ſeu oꝑatiōe ipſiꝰ potētie: iudicium vo
oꝑatiōis ex obiecto: potētie eni cogſcūť ꝑ actꝰ: actꝰ vo ꝑ
obiecta: ⁊ ide ē ꝙ i diffōne potētie poniť eiꝰ actꝰ: ⁊ i diffō
ne actꝰ poniť obiectū. Cōſtat aūt ꝙ res ab eo a q̊ hꝫ eē ⁊
ſpēm: ab eo ēt hꝫ vnitateꝫ. Si ergo intellꝰs ſit ⁊ ſortiatur
ſpēm ab itelligibili: cū ſit eiꝰ obiectū: dico intellm̄ i actu
cū nihil ſit añ intelligere: manifeſtū ē ꝙ ſi ſit vnus ⁊ cō
tinuꝰ ſić Plato poſuit: ꝙ eodē mō itellꝰs erit vnus ⁊ ɔti-
nuꝰ quo itelligibilia ſūt vnū ⁊ ɔtinuuꝫ: itellꝰs. n. nō ē vnꝰ
niſi ſić itelligētia. i. oꝑatio eiꝰ q̄ ē itelligē: nec actꝰ ē vnꝰ
niſi ſicut obiectū eiꝰ ē vnū: qꝛ actꝰ diſtiguūť penes obie
cta. Uñ cū obiectū intellꝰs ſint itelligibilia: hec ăt. ſ. itelli
gibilia nō ſunt vnum vt magnitudo ſeu ɔtinuū: ſꝫ ſić nu
merus: eo ꝙ ɔñter ſe habeāt: manifeſtū ē ꝙ intellꝰs nō ē
magnitudo: ſić Plato dicebat. Sꝫ aut ē ipartibilis ſicut
ſe hꝫ rō ꝑmoꝝ terminoꝝ: aut nō ē ɔtinuꝰ ſicut aliq̄ ma-
gnitudo: ſꝫ ſić nūerus inq̄ʒtū vnū poſt aliud intelligimꝰ:
⁊ ſepe plures termianť i vnū: ſić i ſyllogiſmis terminanť
ꝓpoſitiōes in ɔcluſionē. ¶ Scđam rōnem ponit ibi.

¶ Atqꝫ ſi magnitudo ſit: quonā pacto quācūqꝫ ſuaꝝ
intelliget partiū: ſiue ille ſint magnitudies: ſiue etiā
puncta: ſi hec quoqꝫ partes appellare oportent. Nā
ſi puncto: puncta vo ſunt infinita: nunq̄ʒ. ꝑtranſibit
vt pꝫ: ſin magnitudine ſepius vel infinities idē itel
liget. At videť ⁊ ſemel intelligere poſſe. Quod ſi ſat
eſt quāuis partiū tangere. qd oportet aut orbe ver-
ſari: aut oīno magnitudineꝫ ipſum habere. Quod ſi
neceſſe eſt ipſum intelligere toto tangentem circulo
quis eſt ipſarum partium tactus.

¶ Qualiter aūt intelliget: magnitudo cū ſit q̄li
bet ꝑtiū ipſiꝰ: ꝑte aūt aut ſꝫ magnitudineꝫ: aut
ſꝫm pūctū ſi oꝫ ⁊ h̄ ꝑtē dicere. Siqdeꝫ igiť ſꝫm
pūctū: hec aūt infinita: manifeſtū ē qm̄ nequa-
quā ꝑtrāſibit. ¶ Si vo ſꝫm magnitudinē: mul T.c.
totiēs ⁊ infinities intelliget idē. Videť aūt ⁊ ſe 48.
mel ɔtingere. Si aūt ſufficiēs quālibet ꝑtiū tā-
gere: qd oꝫ circulo moueri: aut ⁊ oīno magni-
tudinē habere. Si aūt neceſſariū intelligere to
to circulo tangentē: quis eſt partibus tactus.

¶ Que talis ē. Poſſet aliqs dicē ꝙ Plato nō poſuit ma-
gnitudinē in intellꝰu ꝑꝑ multa itelligibilia: ſꝫ oꝫ ꝙ ſit in
intellꝰu magnitudo ēt ꝑꝑ vnūqđqꝫ itelligibiliū. Contra.
Hoc nō pōt eē: Plato eni ponit ⁊ opinatꝰ ē ꝙ intelligere
nō fiat ꝑ acceptiōeꝫ ſpērū in itellectu: ſꝫ ꝙ itellectus in-
telligat ꝑ quēdā ɔtactū: iq̄ʒtū. ſ. occurrit ⁊ obuiat ſpēbus
itelligibilibꝰ: ⁊ iſtū ɔtactū attribuit circulo: ſicut ſupra
dictū ē. Quero ergo a te ſi itellꝰs ē magnitudo ⁊ intelligit Lectio ſeptia.
ſꝫm ɔtactuꝫ: qualr itelligat. Aut eni h̄ ꝙ intelligit tangit
ſꝫm totū: aut ſꝫm ꝑtem eiꝰ: ſi ſꝫm totū ɔtingens intelligit
totū: tūc ꝑtes nō erūt neceſſarie: ſꝫ erūt fruſtra: ⁊ ſic nō ē
neceſſe ꝙ ſit intellectus magnitudo ⁊ circulus. Si vo ſꝫ
ꝑtes ɔtingēs itelligit ꝑtes: aut hoc erit ſꝫm plures ꝑtes.
aut ſꝫm vnā tm̄. Si ſꝫ vnā tm̄: ſic idē qđ pus: qꝛ alie erūt
ſuꝑflue: ⁊ ſic nō erit neciuꝫ ponē itellꝫ habē ꝑtes. Si vo
ɔtigēs ſꝫ oēs ꝑtes itelliget. Aut h̄ erit ſꝫ ꝑtes pūctales:
aut ſꝫ partes q̄ʒtitatiuas: ſi ſꝫ ꝑtes pūctales: tūc cū i q̄lꝫ
magnitudie ſint infinita pūcta: oꝫ q infinities tangat an
teqꝫ intelligat: ⁊ ſic nunq̄ʒ intelliget. cū nō ſit infinita ꝑ
tranſire. Dicit aūt. (Partes pūctales.) nō ꝙ velit ma-
gnitudinē in ꝑtes pūctales diuidi: ſed diſputat ad rōnē
Platōis: qui fuit huiꝰ opinionis ꝙ corpus cōponeretur
ex ſuꝑficiebus: ⁊ ſuꝑficies ex lineis: ⁊ linea ex punctis.
Qđ ipſe improbat in. 6. i prin. phy. vbi oñdit ꝙ pūctuꝫ
additū pūcto nihil addit. Si vo itelligit ɔtingēs ſꝫm par
tes q̄ʒtitatiuas. tunc cum quelibet ꝑs diuidať in multas
ꝑtes ſequiť ꝙ multotiēs intelligat idē. Itē cum oīs q̄ʒti
tas ſit diuiſibilis in infinitū ſꝫm eandeꝫ ꝓportionē: ⁊ nō
ſꝫm eandē quātitatē ſequitur ꝙ infinities intelligat: qđ
eſt incōueniens. Videť ergo ꝙ nō cōtingat niſi ſemel. ⁊
ſic nullo mō dꝫ attribui intellectui magnitudo: neqꝫ q̄ʒ-
tū ad multa intelligibilia: neqꝫ q̄ʒtū ad vnū. ¶ Et notan
dū ꝙ hic Ariſt. occulte oñdit ꝙ itellectꝰ de nā ſua nō eſt T.c.
ꝑtibilis: ſed qd imꝑtibile. Intelligibile eni i vnaquaqꝫ 76.
re eſt qditas: ⁊ nā rei eſt tota in q̄libet ꝑte: ſicut nā ſpēi ē
tota in quolibet indiuiduo: tota enim nā hoīs eſt in quo
libet indiuiduo: ⁊ hoc eſt indiuiſibile. vnde illud qđ eſt
intelligibile in qualibet re ē idiuiſibile. ⁊ per ɔſequens
intellectus. ¶ Tertiam rationem ponit cum dicit.

¶ Preterea quonam pacto vel impartibili partibi-
le: vel impartibile partibili ipſe intelliget.

¶ Amplius quomodo intelliget ꝑtibile impar-
tibili: aut impartibile partibili.

¶ Que talis eſt. Cōſtat ꝙ ſi nos ponimus intellectū im-
partibilē de facili patebit rō: q̄uo intelligat impartibile
⁊ partibile: qꝛ impartibile intelliget ſꝫm ꝓprietateꝫ ſue
nature: eo ꝙ impartibilis eſt. vt dictū ē: partibile vo itel Lec. 8.
liget abſtrahēdo a partibili. Sed ſi intellectus ponatur
ꝑtibilis ſꝫm ꝙ Plato vult: impoſſibile erit inuenire rō-

nem q̄uo intelliget impartibile. Et sic vīꝫ ꝙ icōueniēter
Plato ponat intellectum esse magnitudinem seu parti/
bilem. ¶ Quartā rationē ponit cum dicit.

¶ Necesse est aūt intellectum eē circulū hūc. Intelle
ctus nāqꝫ motus intellectio est. Circuli vō ꝯuersio.
Si igit̄ intellectio ꝯuersio ē: ⁊ circulus is intellect⁹
erit ꝑfecto: cuius talis conuersio intellectio est. Q̄ð
ꝑterea semꝑ intelliget. Oportet enim ipsuꝫ aliqd in
telligere semꝑ: qppe cū ꝯuersio sit perennis atqꝫ ꝑ/
petua. Nā ꝯstat intellectionū reꝝ earū q̄ cadūt sub
actionē terminos esse ac fines. oēs enim alicui⁹ sunt
gratia. Cōtēplatiue quoqꝫ rōnibus idētidē terminā
tur. Et rōnū aliā diffinitionē: aliā demonstrationeꝫ
eē pꝫ: demōstrationes aūt ⁊ ex principio sunt: ⁊ finē
habēt quodāmō rōcinatiōeꝫ aut ꝯclusionē. Q̄ꝛ si nō
terminant̄: at saltē non ad principiū redeūt: sed me
diū extremūqꝫ semꝑ sumentes: recta ꝓficiscuntur.
At ꝯuersio rursus (vt pꝫ) ad principium redit: atqꝫ
reflectit̄. Diffōnes ēt finite sunt oēs ac terminate.

Lectio septia. ¶ Necessariū aūt eē circulū itellectū hūc. Intel
lect⁹ qdē. n. mot⁹: itelligētia: circuli aūt: circula
tio. Si ergo itelligētia circulatio: ⁊ intellectus
vtiqꝫ erit circulus: cū h⁹ circulatio sit itelligen/
tia. Sēꝑ aūt aliqd intelliget: siqdem ꝑpetua sit
circulatio. Practicaꝝ quidē eni intelligentiaꝝ
termini sunt: oēs enim alterius cā sunt. Specu
latiue aūt rōnibus terminant̄ similiter. Nō aūt
omnis diffinitio est aut demonstratio. Demō
strationes vō ⁊ a principio sunt: ⁊ habet quo/
dammodo finem syllogismum aut conclusio/
nē. Si autem non concludantur: sed non refle/
ctuntur iterum in principium: accipientes sem
per medium ⁊ vltimum: recte procedunt: sed
circulatio iterum in principium reflectit. Dif/
finitiones autem omnes finite sunt.

¶ Que talis ē. Tu dicis intellectū eē circulū ⁊ dicis itel/
lectū moueri: sed mot⁹ circuli est circulatio. mot⁹ vō in/
tellect⁹ est itelligētia. h̄ est itelligere: g̊ si itellect⁹ est cir
culus: de necessitate intelligētia erit circulatio. Sꝫ h̄ est
falsuꝫ: qꝛ cū in circulatiōe nō sit iuenire actu ꝑncipium
T.c. 76 neqꝫ finē: vt ꝑbat̄ in. 8. phy. seqtur ēt ꝙ intelligētia seu
operatio ipsius intellect⁹ q̄ est itelligere nūqꝫ terminat̄.
Sed h̄ est falsuꝫ: qꝛ intelligētia hꝫ actu ⁊ ꝑncipiū ⁊ finē:
ergo intelligētia ⁊ circulatio nō sunt idē: ⁊ ꝑ ꝯn̄s: nec in/
tell's est circulus. Q̄ꝛ aūt intelligētia habeat ꝑncipiuꝫ ⁊
finē actu ꝑbat̄: qꝛ oīs itelligētia aut est practica aut spe
culatiua: sed constat ꝙ practicaꝝ intelligētiaꝝ termini
sunt. i. fines. Nā oēs sunt alterius cā. s. operis. ⁊ ad opus
terminant̄. Speculatiue ēt itelligētie finē h̄n̄t. s. rōnes:
oēs. n. terminātur ad aliqs rōnes: q̄ qdē rōnes: aut sunt
(diffinitio). s. i simplici intelligētia: aut (demōstratio.)
scilꝫ cū cōponit ⁊ diuidit: sꝫ demōstratiōes ꝑme ex ꝑnci
pys certis sūt ⁊ h̄n̄t quodāmodo finē syllogismū aut cō
clusionē. Et si dicat̄ ꝙ ex vna ꝯclusiōe seqtur alia: ⁊ sic
nō terminat̄: nihilomin⁹ tn̄ pōt dici ꝙ ꝯclusiōes nō sūt
Lec. 8. circulares: qꝛ nō ē circulo demōstrare: vt ꝑbat̄ in ꝑmo
posterioꝝ: sed tendūt in rectū: ⁊ impossibile est in rectuꝫ
inuenire motū infinitū seu ꝓcessum. Diffōnes ēt h̄n̄t ꝑn
cipiū ⁊ finē: qꝛ nō est ascēdere in infinitū in generibus:
sed accipit̄. q. ꝑmū gen⁹ generalissimū: nec ēt est descen/
dere in infinitū in spēb⁹: sꝫ est stare in specie specialissi/
ma. Vn̄ gen⁹ generalissimū est ꝑncipiū: spēs vō specialis
sima sicut termin⁹ seu finis ī diffōnib⁹. Et sic pꝫ ꝙ oīs ī
telligentia principium habet ⁊ finem actu. ¶ Quintā
rationem ponit cum dicit.

¶ Preterea si sepius eadē conuersio fit: idem sepius
intelligere oportebit.

¶ Amplius aūt si eadē circulatio multotiēs est
oportebit multotiens intelligere idem.

¶ Que pendet quodāmō ex ꝑcedēti: ⁊ est. q. quoddā mē/
brū ei⁹. Supra. n. ꝑbatū est ꝙ si intellect⁹ est circulus si
cut Plato posuit: intelligētia erit circulatio: ⁊ ꝑbauit su
periori rōne ꝙ itelligētia nō est circulatio: ⁊ h̄ idē ꝑbat
hic tali rōne. Videm⁹ ꝙ hec dr̄ia est iter circulatiōeꝫ ⁊
alios motus: qꝛ impossibile est in alys motib⁹ vnū ⁊ eū/
dē motū reiterari suꝑ eādē q̄ꝫtitatē multotiēs. Et h̄ ap/
paret deducēdo per singulas spēs mot⁹. In alteratione
enim impossibile est eūdē motū super idē reiterari: non
eniꝫ idē ẜm idē de albo fit nigrū ⁊ de nigro albū. In mo
tu ēt augmēti impossibile est vnū ⁊ idē ẜm idē augmen
tari ⁊ diminui. In motu ēt locali impossibile est eūdem
motū ẜm idē reiterari: qꝛ in motu locali ẜm rectum sꝑ
sūt duo termini. s. actu. Vn̄ si reiteraret̄ oporteret termi
no ad quē vti bis: qꝛ vt fine ⁊ ꝑncipio: ⁊ de necessitate in
teruenirer ibi quies: ⁊ sic nō esset idē mot⁹ numero. In
circulatiōe vō solū h̄ ꝯtingit ꝙ vnus ⁊ idē motus ẜm eā
dē q̄ꝫtitatē multotiēs reiteraret̄: cui⁹ rō est: qꝛ in circula
tione nō sunt aliqui termini actu: ⁊ iō q̄ꝫtūcūqꝫ reiteret̄
non interuenit quies: nec variat̄ motus. Ex hoc ergo sic
arguit. Tu dicis ꝙ intellectus est circulus. ergo ⁊ intelli
gētia sic circulatio est: sꝫ hoc est incōueniēs. s. ꝙ intelli/
gētia sit circulatio. ergo ⁊ ꝑmū. Q̄ꝛ sit incōueniēs sic ostē
dit. Constat ꝙ eadem circulatio ẜm vnum ⁊ idem mul/
totiens est: idest reiteratur. ergo si intelligentia est circu
latio sicut tu dicis intelligentia multotiens ẜm vnum
⁊ eundem motuꝫ ⁊ super idem multotiens reiterabitur:
⁊ sic multotiens intelliget idem. Intellectus enim mo/
uēdo se tāgit: ⁊ tangēdo intelligit: sicut ipsi dicunt: ⁊ cir/
culariter multotiēs tāgit idē: ⁊ sic multotiens intelliget
idē: qð est incōueniēs. ¶ Sextā rōnē ponit cū dicit.

¶ Preterea intellectio quieti magis ⁊ statui: q̄ꝫ mo/
tui similis esse videtur. Eodē mō ⁊ ipsa ēt rōcinatio.

¶ Adhuc aūt intelligētia assimilat̄ cuidā statui
⁊ qeti mag̃ q̄ꝫ motui: eodē āt mō ⁊ syllogism⁹.

¶ Que talis est. Si itelligētia circulatio ē vt tu dicis: dꝫ
assimilari motui: sed nos videmus totū ꝯr̄iū: qꝛ itelligē/
tia magis assimilat̄ quieti q̄ꝫ motui: ergo itelligētia non
est circulatio. ¶ Q̄ꝛ āt magis assimilet̄ quieti q̄ꝫ motui.
pꝫ: qꝛ sicut ipse dicit ī. 7. phy. nō pōt fieri aliqs sapiens Lec. 6.
qn̄ mot⁹ ei⁹ nō residēt nec quiescūt. Vn̄ in pueris ⁊ ī oī/
bus in qbus mot⁹ nō quiescūt nō de facili inuenit̄ sapiē
tia. Sꝫ tūc aliqs sapiētiā acqrit qn̄ quiescit: vn̄ dicit ꝙ
in quiescēdo ⁊ sedēdo aīa sapiēs fit ⁊ prudēs. Sꝫ qꝛ pos/
set dici ꝙ h̄ veꝝ est de simplici intelligētia: sed non de
syllogismo: iō Ari. dicit ꝙ eodē mō ⁊ syllogismus assimi
lat̄ magis quieti q̄ꝫ motui. Et h̄ pꝫ. Ante eni q̄ꝫ sit syllogi
ꝫatū de aliqua re: intell's ⁊ mēs hoīs fluctuat ad vnaꝫ ⁊
ad aliā partē ⁊ nō quiescit in aliqua. Sed qn̄ iam est syl
logiꝫatū determinate inheret vni parti ⁊ quiescit in illa.
¶ Septimam rationem ponit cum dicit.

¶ At qui neq͛ beatū id est qđ non est facile sed violentum. vt pꝫ. Qđ si motus nō sit ipsius substantia: preter naturam sane mouebitur.

T.c. 49. ¶ At vero neqꝫ beatum qđ non facile: ꝫ violentum. Si autem est motus ipsius non substantia: extra naturam vtiqꝫ mouebitur.

¶ Que talis est. Cōstat ꝙ beatitudo anime est in itelligēdo: sed beatitudo nō pōt esse in eo qđ est violētū ⁊ p̄ter naturā: cū sit pfectio ⁊ finis vltimus anime. ergo cū motus nō sit ſm nām ⁊ ſm substātiā anime: sed preter nāꝫ eius: impossibile est ꝙ intelligere qđ est operatio anime ⁊ in quo est beatitudo anime sit motus: vt Plato dicebat. Qꝛ aūt motus sit preter nām anime pꝫ ex positione Platonis. Ipse enim dixit aīam componi ex numeris: ⁊ postea dixit eā dispartitā in duos circulos: ⁊ hos reflexit in. 7. ⁊ ex hoc seq̄t̄ mot⁹: ex q̊ appet ꝙ mot⁹ nō iest ei nāliter: sꝫ p accidēs. ¶ Octauā rōneꝫ ponit cū dicit.

¶ Laboriosum est etiam coniunctum esse cum corpore: neq͛ absolui ab eo posse: ⁊ insuper maximopere fugiendum. Quippe cum melius sit intellectui nō esse cum corpore: quemadmodum ⁊ dici solet ⁊ com plures plane consentiunt.

¶ Laboriosuꝫ aūt ē cōmisceri aīaꝫ corpori nec possibile absolui. Et adhuc fugiēdū siquidem meli⁹ est intellectui nō cū corpore eē: queēadmodū ⁊ consuetuꝫ est dici: ⁊ multis videtur.

¶ Que talis est. Videt̄ ꝙ ſm opinionē Platonis aīa de sua natura nō sit vnita corpori. Nā ipse posuit eā p̊ compositā ex elemētis: ⁊ postea cōplexā ⁊ adunatā corpori: ⁊ inde nō posse recedere cū vult. Inde sic. Qñcūqꝫ est aliquod vnitū ↄtra naturā suā alicui ⁊ non pōt īde cū vult recedere: ei est penale: ⁊ qñcūqꝫ aliqd in vnione ad aliđ deteriorat̄ ē fugiēdū ⁊ nociuū. Sed aīa vnit̄ corpori cōtra nāꝫ suā vt dictū ē: nec pōt inde recedere cū vult: nec nō ⁊ deteriorat̄ in vnione ad corpus: sicut ↄsuetū est dici a Platonicis ⁊ multis ex eis. Videt̄ g̊ ꝙ aīe penale est ⁊ fugiēdū esse cū corpore. Nō g̊ ↄueniēs est dictū Platonis. s. ꝙ aīa cōposita ex elemētis p̊mo cōmisceatur corpori. ¶ Nonam rationem ponit cum dicit.

¶ Causa preterea qua celum cōuertitur: nō videtur ex dictis illis emergere. Neq͛ enim anime substantia causa est conuersionis sed per accidens hoc modo mouetur. Neq͛ etiam corpus: sed anima corpori potius causa est motionis. At neq͛ dicitur ita meli⁹ esse: ⁊ tamen oportebat ideo deū aīam orbe versari facere: qꝛ melius est ipsi moueri q͛ꝫ stare: ⁊ hoc pacto moueri q͛ꝫ alio mō. Verū enim cū huiuscemodi ↄsideratio magis alijs accōmodetur sermonibus: eam nunc omittamus.

T.c. 50. ¶ Immanifesta aūt ⁊ circulo ferri celuꝫ causa. Neqꝫ enim aīe substantia cā circulariter ferri aīam: sed ſm accidēs sic mouet̄. Neqꝫ corpus cā: ꝫ magis illi. At vero neqꝫ qꝛ melius dicit̄: ⁊ oportebat ꝓpter hoc deū facere circulariter ferri aīam: qꝛ dignius sit ipsi moueri q͛ꝫ manere: moueri aūt sic q͛ꝫ aliter. ¶ Om̄ aūt huiusmo-

T.c. 51. di intentio est alteris rōnibus magis ꝓpria hāc quidem dimittamus nunc.

¶ Que talis est: Plato loq̄t̄ de anima vniuersi: ⁊ dicit eā moueri circulariter: sꝫ ſm opinionē suā: cā q̄re celū mouet̄ circulariter est īmanifesta. i. nō assignat̄. Si. n. celuꝫ mouet̄ circulariter: aut g̊ ꝫ erit pp p̊ncipia nālia: aut pp finē. Si dicat̄ ꝙ nālr pp p̊n͛ aut erit pp nām aīe: aut pp nāꝫ corpis celestis: sꝫ nō est pp nāꝫ aīe: qꝛ moueri circulariter nō inest aīe ſꝫ subaꝫ suā: sꝫ per accidēs: qꝛ (vt dictū est) aīa mouet̄ p se: ⁊ ſm suam subam motu recto: ⁊ deinde aspectū rectū reflexit in circulos. Nec ēt pp nāꝫ ipsi⁹ corporis celestis: qꝛ corp⁹ nō est cā mot⁹ aīe: sꝫ aīa ē magis corpori cā ꝙ moueat̄. Si aūt dicat̄ ꝙ pp finē: nō pōt assignari aliqs finis determinat⁹ ſm eū: cū q̄rit̄ q̄re sic mouet̄ ⁊ nō alio motu: nisi ꝙ sic deus voluerit eū moueri. Sꝫ de⁹ pp aliquā cām dignat⁹ est celū poti⁹ moueri q͛ꝫ mānere: ⁊ moueri sic. i. circulariter q͛ꝫ alio motu: quā cāꝫ Plato nō assignat. Sꝫ qꝛ hāc assignare ē magis propriū (alijs rōnib⁹). i. in alio tractatu. s. in li. de celo: iđ dimittam⁹ ipsaꝫ ad pñs. ¶ Decimā rōnē ponit cū dicit. Lib. Lectio tertia.

¶ Illud aūt absurdū euenire videt̄ tā huic sentētie: q͛ꝫ ēt cōpluribus alijs que dicunt̄ de aīa. Etenim cōiungūt quidē animā cū corpore: ponuntq͛ ipsam in eo: ⁊ tñ nihil prorsus determināt quā ob cām ⁊ quomō sese hñte corpore. Qđ tñ necessariuꝫ eē videtur. Nā ob ꝓpinq̄tatē: hoc qdē agit: illđ patit̄: ⁊ ꝫ rursus mouet̄: illđ āt mouet. Quoꝝ nihil sane q̄busuis iter sese cōpetit. At illi dicere qdē q̄le qd sit ipsa aīa enituntur: de susceptiuo vero corpore nihil penitus dicunt: atq͛ determināt: perinde quasi fieri possit: q̄uis aīa sine vllo discrimine quoduis corpus ingrediatur: vt Pithagoricoꝝ fabule dicūt. Animātis. n. cuiusq͛ propriam speciem habere formāq͛ videtur. Peride igit̄ dicūt: atq͛ si qspiā artē fabrilē fistulas ingredi dicat. Etenim ars quidem instrumētis: aīa vero corpore vtatur oportet. T.c. 54

¶ Illud aūt incōueniēs accidit ⁊ huic rationi ⁊ pluribus q̄ de aīa. Copulāt eni ⁊ ponūt in corpus aīam: nihil determinātes ꝓpter quā cāꝫ ⁊ quomodo habēte corpore. ¶ Et tñ videt̄ hoc vtiqꝫ necessariū inesse: ꝓpter enim cōitatē hoc quidem agit: hoc autem patitur. ⁊ hoc quideꝫ mouet: illud autē mouet̄. ¶ Horū aūt nihil inest adiuicē quibuscūqꝫ. Hi aūt solū conant̄ dicere quale quid sit aīa: de suscepto aūt corpore nihil adbuc determinatuꝫ tanq͛ꝫ contingens sit ſm Pithagoricas fabulas quālibet aīam qđlibet corpus ingredi. Videt̄ enim vnūquodqꝫ ꝓpriā habere spēm ⁊ formā. Simile itaqꝫ aliqd dicūt sicut si aliquis dicat tectonicā in fistulas ingredi. Oportet eni artē quidē vti organis animam autem corpore. T.c. T.c.

¶ Que nō solū ē ↄ Platonē: sꝫ ēt ↄ multos alios: ⁊ ducēs ē ad icōueniētia: ⁊ oñdēs eoꝝ potiōes deficiētes: q̄ talis est. Constat ꝙ iter mouēs ⁊ motū ē aliq̄ ꝓportio: ⁊ inter agens ⁊ patiēs: ⁊ iter formā ⁊ mām. Nō silr. n. q̄lꝫ forma cuilꝫ corpi ↄuenit ⁊ vnit̄: neq͛ oē agēs agit in oē patiēs. Neq͛ qđlꝫ mouēs mouet quodlibꝫ motū: sed oꝫ ꝙ sit in

ter ea aliq̃ cõicatio ⁊ ꝓportio ex q̃ h sit aptū natū moue re. illud vo moueri. Pꝫ aūt ꝙ isti phi posuerūt animam eē in corpore ⁊ mouere corpus: cū g̊ loquant̄ de ipsa natura anime. videt̄ etiā necessariū ꝙ aliquid dixissent de natura corpis: ꝓpter quā cām vniat̄ corpori. ⁊ quō se habeat corpus ad eā: ⁊ quomō cōparat̄ corpus ad animaꝫ. Nō ergo sufficiēter determinant de aīa dū conant̄ dicere solū quale qd sit aīa: ⁊ negligūt ostēdere q̃le quid sit corpus suscipiēs ipsam. Ex quo conuenit eis illō qō in fabulis Pithagoricis habet̄: ꝙ quelibet aīa in quodlibet corpus ĩgrediat̄: puta si casu cōtingat in corpus elephātis ĩtrare aīam musce. Quāuis h nō possit esse: cum vnūquodqꝫ corporū ⁊ maxime aīaliū habeat ꝓpriā formā: ⁊ propriā spēꝫ: ⁊ ꝓpriū mouēs: ⁊ ꝓpriū motū: ⁊ multum differat corpus vermis a corpore canis: ⁊ corpus elephātis a corpore culicis. Hoc tamē dicentes. s. ꝙ q̃libet aīa quodlibet corpus ingredit̄ dicunt simile ac si quis dicat artē textiuā ingredi in fistulas ⁊ errariā ĩ telariā. Et tñ si ipsis artibus inesset nā ĩgrediēdi corpa seu organa ex seipsis: nō q̃lꝫ in qōlꝫ ĩgrederet̄: sꝫ fistulatiua ingrederet̄ ĩ fistulas nō ĩ lyras: citharatiua āt ĩ citharas ⁊ nō ĩ fistulas. Eodē igit̄ modo si aīe cuilibet sit corpus vnaqueqꝫ aīa nō quodlibet corpus ingredit̄: immo ipsa aīa idoneum format sibi corpus ⁊ nō assumit paratū. Sic g̊ Plato ⁊ alij phi loquētes tñ de aīe nā insufficienter dixerūt nō determinātes qō sit corpꝰ ꝯueniēs cuilibet aīe: ⁊ qualiter ⁊ quale existēs vniatur sibi.

¶ Est aūt ⁊ alia quedā opinio de anima tradita: probabilis quidē cōpluribus: ⁊ nulla earū inferior que de ipsa dicunt̄. Reprobata tamen ⁊ hisce rationibꝰ que in cōibus sermonibus fiunt.

T.c.54 **¶ Alia āt q̃dā opinio tradita ē de aīa credibilis qdē multis: ⁊ neqꝫ vna minor his q̃ dicte sunt: rōnes aūt tāq̄ directiuas pbēs ⁊ ĩ cōi factis rōnibus. Armoniaꝫ enī quādā dicunt.** Lec. IX.

Ostq̄ phs reprobauit opinionē Platōis: hic ꝯñr reprobat quādā aliā opinionē ꝯformem opiniōi Platōis q̄tū ad aliqd. Fuerūt. n. qdā qui dixerūt: ꝙ aīa erat armonia. Et isti cōcordauerūt cū Platone in hoc ꝙ Plato dixit ꝙ anima erat cōposita ex numeris armonicis: hi vo ꝙ erat armonia. Sed differebāt in h ꝙ Plato dixit: ꝙ aīa erat armonia numeroꝝ. Hi vo dixerūt ꝙ armonia tā cōpositoꝝ q̄ mixtoꝝ vel ꝯ̄riorū erat aīa. Circa h aūt tria facit. Primo enim ponit opinionē istoꝝ ⁊ rōnē opinionis. Secūdo cū disputat ꝯtra dictā opinionē. ibi (Et quideꝫ armonia ⁊c̄.) Tertio ostēdit qūo hec opinio est multū ꝓbabilis. ibi (Si vo alteꝝ aīa est ⁊c̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prīo. n. ponit dictā opinionē de aīa dicēs: ꝙ quedā opinio tradita est ab antiquis de aīa que videbat̄ habē rectas rōnes: ⁊ nō solum in spāli de aīa: sꝫ ēt q̄tū ad id qō cōe est ad oīa p̄ncipia. Et dicit (quātū ad id qō cōe est.) qꝛ antiqui phi nihil tractauerūt de cā formali: sꝫ tñ de materiali. Et inter oēs illi qui magis visi sunt appropinquare ad cām formalē fuerūt Democritus ⁊ Empedocles: qui. s. Empedocles dixit ꝙ oīa ꝯstabant ex sex p̄ncipijs. quoꝝ quatuor posuit materialia. s. quatuor elementa. ⁊ duo formalia partim actiua: ⁊ partim materialia. s. amicitiā ⁊ litē. Et dicebāt ꝙ hec principia materialia habebāt inter se quādā proportionē que resultabat ex eis. ita ꝙ cōueniebāt in aliquo vno: qꝛ sine h non possent eē simul. Et hanc dicebant formā reꝝ ⁊ armoniam quādā eē. Unde sicut de alijs formis: sic dicebant de anima ꝙ erat armonia quedam. ¶ Secundo cum dicit.

¶ Animā enim armoniam quādā inquiūt esse: armoniā nāqꝫ temperationem esse: compositionēqꝫ contrariorum dicunt ⁊ corpus ex cōtrarijs cōpositū eē.

¶ Etenim armoniā tēperamētū ⁊ cōpositionē eē ꝯtrariorū: ⁊ corpus cōponi ex cōtrarijs. T.c.55.

¶ Ponit rationē hꝰ opinionis dicēs: ꝙ armonia est complexio ⁊ ꝓportio ⁊ tēperamētū ꝯ̄riorū in compositis et mixtis. Et hec ꝓportio que est ĩter ista ꝯtraria dicit̄ armonia ⁊ forma illius cōpositi. Unde cū aīa sit quedam forma dicebāt ipsaꝫ eē armoniā. Dicit̄ āt hec opinio fuisse cuiusdā Dinarchi ⁊ Simiatis ⁊ Empedoclis. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Uerū enim armonia quidē ratio quedā eoꝝ est q̃ sunt permixta: vel etiam compositio. Anima autem neutrum istorum esse potest: vt patet.

¶ Et qdē armonia q̃dā rō cōpositoꝝ ē aut compositio: aīaꝫ aūt neutrū possibile est eē horum.

¶ Disputat ꝯ opinionē p̄dictā. Et circa h duo facit. Prīo enim disputat generaliter ad positionē dictoꝝ phorum. Scōo vo in spāli ad ponētē. s. ꝯtra Empe. ibi (Inuestigabit aūt hoc ⁊c̄.) Ad positionē aūt obijcit q̃tuor rōnibꝰ. quaꝝ p̄ma talis est. Cōstat ꝙ armonia ꝓprie dicta est cōsonātia in sonis: sꝫ isti trāsumpserūt istud nomē ad oēm debitā ꝓportionē. tā in rebꝰ cōpositis ex diuersis ꝑtibꝰ: q̄ in cōmixtis ex ꝯ̄rijs. Scōꝫ h g̊ armonia duo pōt dicere: qꝛ vel ipsaꝫ cōpōnem aut cōmixtionē: vel ꝓportionē illius cōpositionis seu cōmixtionis. Sꝫ cōstat ꝙ neutꝝ istoꝝ est aīa: ergo aīa non est armonia. Qꝛ aūt aīa non sit cōpositio siue ꝓportio cōpositiōis: pꝫ. Isti eniꝫ accipiūt aīam vt substātiā quādā: sed illa duo sunt accidētia: nō ergo idē sunt. ¶ Scōaꝫ rōnem ponit cū dicit.

¶ Preterea armonie non est mouere: anime autem id omnes maxime tribuunt.

¶ Amplius autem mouere nō est armonie: anime auteꝫ attribuūt hoc omnes.

¶ Que talis est. Cōstat ꝙ oēs phi dicūt ꝙ aīa mouet: sed armonia nō mouet: ĩmo relinquit̄ ex mouēte: ⁊ sequit̄: sicut ex motu chordaꝝ qui est ꝑ musicā relinquit̄ armonia quedā in sono. Et ex applicatione ⁊ cōtemperatione partiū a cōponēte relinquit̄ ꝓportio quedā in cōposito. ergo si aīa est armonia: ⁊ hec relinquit̄ ex armoniçatore oportebit ponere aliam animaꝫ que armoniçet. ¶ Tertiam rationem ponit cum dicit.

¶ Accōmodatius aūt armonia de sanitate: atqꝫ oīno de virtutibus corporis: q̄ de anima dici potest. Atqꝫ manifestissimū id erit profecto: si quispiā operationes atqꝫ affectus anime in aliquā armoniā reducere enitat̄: accōmodare nāqꝫ perdifficile est.

¶ Cōgruit āt magis ꝺ sanitate dicere armoniā: ⁊ oīno de corporeis virtutibꝰ q̄ de aīa. Manifestū aūt si aliqs tētauerit reddere passiones ⁊ opera aīe armonia q̃dā: difficile enī adaptare. T.c.56.

¶ Que talis est. Phs dicit in 4° physico. Quicunqꝫ assignat diffōnē seu nām rei oportet ꝙ illa assignatio: si sufficiēs est. cōueniat operationibus ⁊ passionibus illiꝰ rei. tūc. n. diffinit̄ optime qd est res: qm̄ nō solū cognoscimꝰ substātiā ⁊ nām ipsius rei: sꝫ ēt passiones ⁊ accidētia eiꝰ. Si ergo aīa est armonia quedā: oportet ꝙ per cognitio- Lec. 5. T.c.31.

nem armonie deueniamus in cognitionē operationū ⁊ accidētiū aīe. Sed hoc est valde difficile: vt puta si velimus operationes aīe in armoniā referre. Cuius enim armonie erit sentire: ⁊ cuius amare: aut odire: ⁊ intelligē. Sed per cognitionē armonie magis ꝯgruit venire in cognitionē accidētiū corpoꝝ. vt si velimus cognoscere sanitatē: dicemus ꝙ est cōplexio adequata ⁊ cōtemperata humorū ⁊ qualitatū ī corpore: ⁊ sic de aliꝯ corporeis virtutibus: ⁊ sic armonia magis esset attribuēda corpori ꝗ̄ anime. ¶ Quartam rationem ponit cum dicit.

¶ Preterea in duo respiciētes: armoniā dicere ꝯsueuim⁹: ⁊ ꝓpriꝯssime qdē coꝝ magnitudinū cōpositionē: q̄ motū hꝫ positionēue: cum adeo sunt ꝯiūcte vt nihil eiusdē generis īter sese suscipere possint. Hinc aūt ⁊ reꝝ rōnē mixtaꝝ. At neutro ꝑfecto mō ꝯsentaneū est rōni: armoniā aīaꝫ appellare. Atqꝫ ꝑtium corporis cōpositio facilis ē admodū inqsitiōis. Cōplures nāqꝫ. cōpositiones sunt: vt pꝫ: ⁊ varie ꝑtium. Cui⁹ igiť aut quo nā pacto: ītellectū aut ēt sēsitiuū: aut appetituū cōpositionē eē putare oportet? Silr̄ absurdū est sane: mixtiōis quoqꝫ rōnē aīaꝫ eē putare. Nō eni elemētoꝝ mixtio rōnē hꝫ eandē in carne ⁊ osse ceterisqꝫ corporis partibus. Fient igitur vt complures habeat aīas per totūqꝫ corpus: si partes qdē vniuerse corporis ex elemētis constēt ꝑmixtis: rō vō mixtiōis armonia sit (vt inqunt) aīaqꝫ.

T.c.57. ¶ Amplius aūt dicimus armoniā in duo respiciētes: maxime qdē ꝓpriā magnitudinū in hn̄tibus motū ⁊ positionēꝫ ⁊ cōpositionē ipsoꝝ: cū sic ꝯgruāt vt nulluꝫ cōgeneuꝫ ꝑtermittatur. Hinc āt ⁊ eoꝝ q̄ cōmiscenť rōnē. Neutro qdēꝫ igiť mō rōnabile. Cōpositio āt ꝑtium corporis multum īuestigabilis est. Multe. n. cōpositiones ꝑtiuꝫ ⁊ multipliciter sunt. Cui⁹ igiť ⁊ quo mō cōgruit accipere ītellectum cōpositionē eē: aut ⁊ sensitiuuꝫ ⁊ appetitiuū. Silr̄ āt ⁊ inconT.c.58. ueniēs ⁊ rōnē mixtionis eē aīam. ¶ Nō enim eandē hꝫ rōnēꝫ cōmixtio elemētoꝝ ꝭm quā caro ⁊ ꝭm quā os: accidet igiť multas aīas habere. Et ꝭm oē corpus: siqdē oīa ex elemētis cōmixtis sunt: cōmixtiōis aūt rō armonia aīa.

¶ Que talis ē. Armonia īuenit aliqñ in cōpositis ⁊ hn̄tibus cōpōnēꝫ ⁊ motū. qꝛ qñ hec sic īuicē simul ponunť ⁊ ordināťur. (vt nullū cōgeneū). i. vt nullus defectus eiusdē generis ibi sit: tunc ille ꝑtes dicunť bn̄ armoniçate: ⁊ compositio ipsaꝝ vocať armonia: sicut ligna ⁊ lapides ⁊ alia corpora nālia. Sic ēt ⁊ chorde qñ bn̄ ordīate sunt vl' fistule: vt exinde ꝯsonātia sonoꝝ resultet: dicunť bn̄ armoniçate: ⁊ huius ꝯsonātia dr̄ armonia: ⁊ hoc mō ꝓprie dr̄ armonia. Aliqñ inuenit in corporib⁹ mixtis ex ꝯ̄riꝯs. Qñ. n. aliq ꝯ̄ria sunt cōplexa ⁊ cōmixta ī aliq: ita vt nulla repugnātia seu excessus alicui⁹ ꝯ̄riꝯ sit ibi: vt puta calidi: aut frigidi: aut humidi: aut sicci: tūc illa dicuntur bn̄ armoniçata: ⁊ hoꝝ rō. i. ꝓportio dr̄ armonia. Si ergo aīa est armonia: ꝭm aliquē istoꝝ modoꝝ diceret: sꝫ constat ꝙ neutro istoꝝ modoꝝ rationabile est aīaꝫ dici armoniā. ergo male dicunt animā armoniā esse. Et ꝙ neutro istoꝝ modoꝝ anima dicatur armonia pꝫ. Nō. n. aīa pōt dici armonia: qđ inueniť in reb⁹ cōpositis: ⁊ habentib⁹ cōpositionē: qđ pꝫ. Nā ordo partiū cōpositaꝝ in corpore est valde manifestus: facile enim est scire ordinē ossium ad ossa: ⁊ neruoꝝ ad neruos: ⁊ bracchꝯ ad manū: ⁊ carnis ad ossa. Sed rō ordinis partiū anime est nobis īmanifesta. Nō enim per hoc possumus scire ordinē qui est īter intellectū ⁊ sensum ⁊ appetitū ⁊ hꝯ. ¶ Nec etiā potest dici armonia ꝭm ꝓportionē corpoꝝ cōmixtorum ex cōtrariꝯs. Et hoc duplici rōne. Una ratio est qꝛ diuersa proportio inuenitur in diuersis partibus corporis. naꝫ commixtio elementorum nō hꝫ eandē rōnem. i. proportionē ꝭm quā est caro: ⁊ ꝭm quā est os: ğ in diuersis partibus erunt diuerse anime ꝭm diuersaꝫ ꝓportionē ⁊ multiplicationē partiū animalis. Alia rō est: qꝛ oīa corpora sunt cōmixta ex elemētis ⁊ cōtrariꝯs: si ergo proportio commixtionis in quolibet corpore est armonia ⁊ armonia ē anima: ergo in quolibet corpore erit anima: qđ est incōueniens. Et sic pꝫ ꝙ incōueni enter dicunt animam esse armoniam. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Id etiam quispiam ⁊ ab Empedocle non iniuria petet. Unamquāqꝫ nanqꝫ partium aliqua ratione dicit esse confectam. Utrum igitur ipsa ratio sit anima: an potius sit aliquid aliud anima: ⁊ ipsis membris adueniat.

¶ Inuestigabit aūt hoc vtiqꝫ aliquis ab Emp. T.c.5 Unūqđqꝫ enim horum rōne quadā dicit esse. Utrum igiť hec ratio anima est: aut magis alterum aliquod cuꝫ sit in partibus.

¶ Disputat ꝯ̄ Emp. Et ponit ꝯ̄ eū tres rōnes quas nō deducit. Quarū prima talis est. Ipsi ponūt qđlibet corpus cōsistere. (rōne). i. ꝓportiōe quadā quā dicūt armoniā: ⁊ hāc dicūt animā. quero ğ vtrū aīa sit ipsa ratio. i. ꝓportio cōmixtionis: aut aliquid aliud a ꝓportione. Si tu dicis ꝙ est ipsa ꝓportio: tūc cū in vno corpore sint diuerse ꝓportiones ꝭm diuersas ꝑtes: sequunť duo incōuenientia. s. ꝙ multe aīe sint in vno corpore ꝭm diuersas ꝑtes: T.c.6 ⁊ ꝙ in quolibet mixto sit aīa. Si dicas ꝙ est aliud ꝗ̄ ꝓportio: tūc cū ꝓportio sit armonia: anima nō erit armonia. ¶ Secūdam rōnem ponit cum dicit.

¶ Preterea vtrū cuiusuis mixtionis sine vllo discrimine causa sit ipsa concordia: an eius que ratione conficitur.

¶ Amplius autem vtrum concordia cuiuslibet mixtionis causa: aut eius q̄ ꝭm rōnem. Lec.6.

¶ Que talis est: Empedo. ponebat ꝙ amicitia esset causa ꝯgregationis in rebus: ⁊ lis cā disgregationis: sꝫ in ꝯgregatione fit aliqua ꝓportio. q̄ro ergo vtrū amicitia sit cā cuiuslibet ꝯgregationis: aut tm̄ cōgregationis armoniçate. Si tu dicas ꝙ amicitia est cā cuiuslibet ꝯgregatiōis: tūc oportebit ponere aliquid aliud ab amicitia: qđ causet huiusmodi ꝓportionēꝫ ⁊ armoniam in ꝯgregationibus armoniçatis: vel erit dicere ꝙ huiusmodi armoniçatio est a casu. Si tu dicas ꝙ est causa solum congregationis armoniçate: tunc amicitia non erit causa omnis congregationis. qđ est contra eum. ¶ Tertiam rationem T.c.62 ponit cum dicit.

¶ Et hec vtrum sit ipsa anima: an aliquid diuersum a rōne. Hec igiť tales dubitatiōes habere videnť.

¶ Et hoc vtrum ratio est: aut alterum aliquid T.c. preter rationem. Hec quidem igiť habēt huiusmodi dubitationes.

¶ Que

¶ Que talis est. Empeđ. dicit ꝙ amicitia est que facit cō gregationē in rebus. q̃ro ģ vtrū amicitia sit ideꝫ cū ipsa cōgregatione armoniçata: aut nō. Si dicat̃ ꝙ est idē: tūc cū nihil sit cā suiipsius amicitia nō erit cā illius cōgregationis: sic̃ Empe. dicebat. Si v̓o dicat̃ ꝙ nō est idē. ꝯ. Cōgregatio armoniçata nihil aliđ est q̃ꝫ ꝯueniētia q̄dā: amicitia v̓o videt̃ esse quedā cōueniētia: ergo est idem: ⁊ sic idē qđ prius. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Verū si anima diuersum a mixtione sit vti diximꝰ: cur vna cum ratione carnis: ⁊ ceterarū etiā aīalium partium tollitur. Insuper si non vnaqueqꝫ partium animaꝫ habeat: si non sit anima ratio mixtionis: qd est quod decedente corrumpitur anima.

T.c.5[illegible] ¶ Si v̓o alterū est a mixtione aīa: quid igit̃ carni esse iternittitur ⁊ aliȷ́s partibus aīalis. Adhuc aūt siquidē nō vnaqueqꝫ partiuꝫ hēt aīaꝫ: si nō est anima ratio cōpositionis: quid est propter qđ corpus corrumpitur anima deficiēte.

¶ Ondit quō hec opio est multū ꝓbabilis: dicēs: ꝙ ideo videt̃ hec opio ꝓbabilis: qa posito vno ponit̃ aliud: ⁊ remoto vno remouet̃ alteꝝ. Nā recedēte ab aliquo corꝑe armonia recedit aīa ⁊ ꝑmanēte armonia permanet aīa. Sed hoc nō sequit̃: qꝛ ꝓportio huius nō est forma sicut ipsi credebāt: sꝫ est dispositio mãe ad formā. Et sic si accipiat̃ ꝓportio armoniçate cōpōnis pro dispōne bñ seqtur ꝙ manēte dispōne mãe ad formā manet foꝛa: ⁊ destructa dispōne remouet̃ foꝛa. Nō tñ ꝙ armonia sit forma: sed dispositio mãe ad formā. ¶ Scđo cū dicit.

¶ Ex his igit̃ que dicta sunt patet: aīaꝫ nec armoniā esse posse: nec orbe versari. Per accidēs tamē vt diximus moueri potest: ⁊ seipsam mouere. Mouetur nāqꝫ corpus in quo est. Mouetur auteꝫ vt patet ab anima: alio v̓o modo fieri nequit: vt ipsa moueatur motu ad locum accommodato.

T.c.61. ¶ Qđ quidē igit̃ nō armoniaꝫ: possibile est esse aīaꝫ: neqꝫ circulariter moueri: manifestū ex dictis. Scđm accidens autē moueri est ⁊ mouere seipsam vt moueri quidē in quo est: hoc aūt moueri ab aīa. Aliter autē nō est possibile moueri ſm locum ipsam.

Lec.6. ¶ Cōcludit ⁊ epilogat ꝙ aīa nō mouet̃ circulr̃: sic̃ Plato dixit. Nec est armonia: sic̃ Empeđ. asseruit. Mouet̃ aūt ſm accñs sic̃ diximus supra: ⁊ mouet seipsam. Et ꝙ moueatur ſm accñs pꝫ: qa mouet̃ iquātū mouet̃ corpus in quo est: corpus aūt mouet̃ ab aīa. Alio mō nō est moueri ipsam ſm locū nisi per accidens.

¶ At eni rectius de hac ipsa quispiam ad talia respiciēs dubitabit: putabitqꝫ ipaꝫ moueri. Dolere nāqꝫ dicimus aīaꝫ: gaudere: confidere: timere: insuꝑ irasci: sentire: rōcinari: que quideꝫ oīa motus esse vidētur. Quapropter ipsaꝫ quispiā existimabit moueri.

T.c.62. ¶ Rationabilius auteꝫ dubitabit vtiqꝫ aliquis de ipsa tanq̃ꝫ que mouet̃ in huiusmodi cōsiderans. Dicimus eni aīam tristari: gaudere: confidere: timere. Amplius aūt irasci: ⁊ sentire: ⁊ intelligere. Hec aūt oīa motus esse vident̃: vñ opinabit̃ aliquis ipsam moueri. Lec. X.

T.c.[illegible]

Post q̃ꝫ Philosophus posuit rationes illorum qui dixerunt animā moueri ex eo ꝙ ipsa mouet corpus: ⁊ disputauit cōtra eos. Hic consequenter vult ostendere ꝙ euidentior ratio ꝙ anima moueatur potest sumi ex ipsis operationibus anime. Et circa hoc duo facit. Primo enim mouet dubitationē illorū qui dixerunt aīaꝫ moueri ex operibus anime. scđo v̓o soluit dubitationē huiꝰ quantū ad propositum pertinet. ibi (Hoc autē non est necesse ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ lꝫ predicti phī dubitauerint vtrum anima moueret̃ ex eo ꝙ mouet corpus: tamē (rationabilius.) i. ꝓbabilius dubitabit aliquis de anima ꝙ moueatur (cōsiderans in huiꝰ) que dicent̃. i. in operationibus anime. Ex his enim poterit ꝓbabilr̃ ostēdi ꝙ anima mouetur. (Nos enim dicimus aīam tristari: gaudere: confidere.) idest audere (⁊ timere.) Ampliꝰ aūt dicimꝰ ipsaꝫ irasci: sentire: ⁊ intelligere. Cum ergo hec oīa sint operationes aīe: ⁊ sint motus q̄dā: videt̃ ꝙ anima moueatur. Hec autē dubitatio videt̃ magis ꝓbabilis q̃ꝫ superior. Nam illa cōsiderat motum aīe ex motu corporis. dicebat enim ꝙ nihil mouet: nisi moueat̃. Unde cuꝫ anima moueat corpus: manifestū est ꝙ ipsa mouet̃. Hec v̓o opinio considerat motuꝫ ipsius anime ex proprȷ́s operationibus anime. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Verū id nō necessariū est. Nā ⁊ si q̃ꝫ maxime dolere vel gaudere: vel ratiocinari motus sunt: vel potius moueri: tamen ipsum moueri ab aīa est. Irasci nāqꝫ: aut timere est hoc modo moueri cor. Ratiocinari autē: aut tale forsitan est: aut etiam aliud.

¶ Hoc autem nō est necesse. Si enim ⁊ q̃ꝫ maxime gaudere aut dolere aut itelligere motus sūt ⁊ vnumquodqꝫ moueri aliquid. Moueri aūt est ab anima: vt irasci aut timere in eo ꝙ corpꝰ quodāmodo mouetur. Intelligere autem huiusmodi forsitan alterum aliquod. T.c.63.

¶ Soluit dubitationem. Circa qđ sciendū est ꝙ quando Aristo. inquirit veritateꝫ aliquā soluendo ⁊ obȷ́ciendo: aliquando obȷ́cit ⁊ soluit post determinatam veritateꝫ: ⁊ tunc obȷ́cit ⁊ soluit ſm suam opioneꝫ. aliquādo v̓o añ determinataꝫ veritatem: ⁊ tunc obȷ́cit ⁊ soluit supponēdo opiniones aliorum: ⁊ nō ſm suam opionem ⁊ veritatem quā ipse opinatur. Et huius exempluꝫ habemus in 3° physicoꝝ. vbi Phs disputat cōtra ponentes infinitū. Lec.8. ⁊ vtitur cōtra eos multis rationibus: que ſm se sunt false: lꝫ ſm illos reputent̃ vere: puta ꝙ omne corpus habet leuitatem ⁊ grauitateꝫ. Cuius ratio est: quia hoc: scilicet vtrum omne corpus habeat leuitateꝫ ⁊ grauitatē nōdū determinauerat: qđ postea determinauit ī libro de celo. Lib°. i. ⁊ ideo reiterauit ibi questionē de infinito. Hunc aūt modum obȷ́ciendi ⁊ soluendi seruat hic Aristo. vnde ⁊ procedit contra eos supponendo illorū opiniones. Illi enim ⁊ maxime platonici opinati sunt ꝙ tristari: gaudere: irasci: sentire: ⁊ intelligere: ⁊ huiusmodi que dicta sunt: sint motus anime. Et ꝙ quodlibet illoruꝫ etiam intelligere fiat per organum determinatum: ⁊ quantū ad hoc nō sit differentia inter sensitiuā ⁊ intellectiuā: ⁊ ꝙ omnis anima non solum intellectiua sit incorruptibilis. Aristo. v̓o omnia ista concedit. Ipse eni supponit ꝙ huiꝰ operationes fiant per determinata organa: etiam intelligere. Et ꝙ omnis aīa sit icorruptibilis. Hoc tñ negat. s. ꝙ huius operationes. s. sentire gaudere ⁊ huiꝰ sit motus anime: sed motus cōiuncti: ⁊ quantuꝫ ad hoc disputat ꝯ eos. Et

lec.5. t.c.18. lec.9.

circa hoc duo facit. Primo enī ostēdit ꝙ huiꝰ operatio-nes nō sūt motus aīe. Scd̄o vo ꝓbat hoc quodā medio. ibi (Intellectꝰ aūt ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝙ isti dicūt duo. Et prio ꝙ gaudere ⁊ tristari ⁊ huiꝰ sunt motus. Scd̄o ꝙ hec at-tribuunt̄ aīe. s. irascat̄: gaudeat: sentiat: ⁊ huiꝰ: ⁊ sic vide tur ꝙ aīa moueat̄. Sed hoc est non necesse: imo vtrūqꝫ istoꝝ est falsum. s. qꝛ neqꝫ huiꝰ operationes sunt motus ⁊ neqꝫ attribuunt̄ aīe. s. ꝙ irascat̄: gaudeat: sentiat: ⁊ hꝰ. Sed dato ꝙ sint motus: ⁊ loquamur de eis ꝑꝫ ꝙ sūt mo tus: nihilominus tamē falsum est ꝙ attribuant̄ anime. ⁊ per cōsequēs ꝙ ꝑm huiꝰ operationes moueat̄. Qḋ sic patet. Cōstat enī ꝙ si huiꝰ operationes sunt motus ⁊ at-tribuant̄ aīe ꝙ nō attribuunt̄ sibi nisi ꝑm aliquas deter minatas partes corporis: sicut sentire non attribuit̄ aīe nisi in aliqua parte corporis: vt in oculo sensus qui est ꝑ visum: ⁊ irasci in corde: ⁊ sic de alijs. Simil'r manifeste apparet ꝙ nō sunt aīe tm̄ motus: sed cōiuncti. Sunt tñ ab aīa. vtputa in hoc qḋ est irasci. Anima enī iudicat ali quid esse dignū ira: cor aūt aīalis ex hoc mouet̄: ⁊ feruet circa ipsum sanguis. Sic aūt se hēt ad timores. Nā aliq̄ particula corporis cōtrahit̄ ad terribile et alterat̄: ⁊ sil'r de alijs. Et sic anima non mouet̄: sed est moueri ab ea in eo ꝙ aliquid vt cor quodā modo mouetur. Et quia ipse determinabit inferius ꝙ intelligere est quedā operatio anime in qua nō cōmunicat cū corpore ⁊ nō est ꝯiuncti. Ideo dicit ꝙ intelligere forsitan est aliquid alterum ab operationibus cōiuncti. Et dicit forsitan: qꝛ non loquit̄ diffiniendo: sed supponendo. Quia vo dixit ꝙ huiꝰ mo-tus nō sunt aīe: sed cōiuncti: sunt tñ ab aīa. Iō cū dicit.

❡ Atqꝫ quedā istoꝝ fiunt: cum aliqua latione mouē-tur: quedā cū aliqua alterant̄. Que nā vo sint illa ⁊ quo modo fiant: alia ratio est. Dicere aūt aīam ira-sci: vel timere: simile atqꝫ si quispiā aīam: texere di-cat: vel edificare. Nā melius est fortasse dicere non aīam: sed hoīem aīa misereri: vel discere: vel ratio-cinari. Idqꝫ nō quia motus in illa sit: sed quia non-nunq̄ꝫ quidem vsqꝫ ad illam: nonnunq̄ꝫ vo ab illa: veluti sensus quidez ex hisce: recordatio aūt ab illa ad eos motꝰ vl' statꝰ q sint in ipsoꝝ sensuuz instr̄is.

T.c.64. ❡ Horum autem accidunt alia quidem ꝑm loci mutationē quorundam modorum: alia vo ꝑm alterationē. Qualia autē ⁊ quomodo: alterius rationis est. Dicere autē irasci aīam simile est: ⁊ si aliquis dicat eam texere vel edificare: me-lius enim fortassis est nō dicere aīam misereri aut addiscere aut ītelligere: sed hoīem aīa. Hec autem nō tanq̄ꝫ motu in illa existente: sed aliqñ quidē vsqꝫ ad illā. aliqñ qdē ab illa. Ut sensus quidez ab his: reminiscētia vo ab illa. Motus quidē sunt in sensibilibus organis aut quietes.

❡ Uult ostēdere ꝙ huiꝰ motus corporis sunt ab aīa ꝑm duas spēs motus. Una est ꝑm loci mutationē. Sicut pꝫ in ira: motis qbusdā particulis ipsius corpis. s. moto cor de. Ex ira enī sanguis exit ad partes exteriores: motus a feruore cordis. Alia vo est ꝑm alterationez: sicut patet in timore. Nam cor ad terribile cōtrahitur ⁊ infrigidat̄ ⁊ alterat̄ homo ⁊ pallescit. Quales aūt passiones sint: et quō moueant̄: alterius rationis est dicere. Sic igit̄ pꝫ ꝙ huiꝰ motus nō sunt aīe: sed corporis ab aīa. vt dictū est. Sicut ergo aīal hēt operationes corporales: ⁊ huiꝰ non sunt aīe: sed corpis: seu cōiuncti ita ⁊ huiꝰ operationes. s. sentire ⁊ gaudere: ⁊ huiꝰ nō debēt referri ad aīam: sꝫ ad cōiunctū. Nā si aliquis dicat aīam irasci: ⁊ ꝑm huiꝰ ope rationes moueri: sil'e est ac si dicat ipsam animaz texere vel edificare: aut citharizare. Nam ⁊ aīa est causa horuz motuū. Habitus enī edificatiuus ⁊ textiuus: ⁊ citharizā di est in ipsa anima: ⁊ huiꝰ ab aīa sunt. Sed sicut melius est dicere ꝙ edificator edificat: nō ars: lꝫ edificator edi-ficet per edificatiuā artē: sic fortassis meliꝰ est dicere ꝙ anima nō miseret̄ neqꝫ addiscit neqꝫ ītelligit: sꝫ homo per aīam. Dicit (Fortassis ītelligere) qꝛ loquit̄ supponē do: vt dictū est. Quia vo ꝑ h̄ qḋ dicit. (ꝙ nō mouet̄ aīa.) sed homo per aīam posset intelligi ꝙ motus existeret in aīa sicut in subiecto: ideo remouet hoc dicēs: ꝙ cuz dico hoīez moueri ab aīa: nō sic dico ꝙ motus in illa. s. in aīa existat: sed quasi ab illa. Cū enī dico hoc mouet̄ per hoc: istud pōt dupl'r intelligi: vel qꝛ aliqñ ipsa res qua aliqd mouet̄ motū sustinet. Ut cū dico hoīez moueri pede: qꝛ ipse pes mouet̄. Uel qꝛ ipsa aliqñ res nō sustinet motū: sed īpellit aliqd ad motū: ⁊ hoc modo hō dicit̄ moueri ꝑ aīam. Et in hoc est duplex motus: qꝛ aliqñ aīa est vt ter-minus motus qñ. s. motus est ad illaz. s. ad aīam: sicut in apprehensione sensibiliū. Nā qñ aīa apprehēdit exterio ra sensibilia: tūc virtus sensitiua que est in organo nitit̄ ⁊ mouet̄ ad remittendū ⁊ reducendū spēs et intētiones rerū sensibiliū vsqꝫ ad illā. s. ad aīaz. Aliqñ vo aīa est vt p̄nᵐ motus: qñ. s. motus operatiōis initiatus est ab illa. s. ab aīa vt est in reminiscentia: a qua ītentiones ⁊ phanta smata rerū occultata ⁊ recōdita educunt̄ ad intelligēdū res sensibiles. Siue aūt motꝰ aut qetes dicat aliqs phā-tasmata huiꝰ sint derelicta interius: nō refert quantum ad presentē mām̄. Patet igit̄: ꝙ huiꝰ motus nō attribu-unt̄ aīe: sed sunt cōiuncti: ab ipsa aīa tñ: ⁊ nō sicut motu exn̄te in ipsa aīa. ❡ Notādū tñ ꝙ hec solo p̄dicte dubi-tationis nō est distictiua ⁊ diffinitiua veritatis: sꝫ obuia tiua. Sciendū enī ꝙ motus attribuunt̄ operationibus anime a diuersis diuersimode. Naz tripliciter īuenitur motus in operationibus anime. In quibusdā enim inue nitur motus ꝓprie: in qbusdā minus ꝓprie: in qbusdam vo minime ꝓprie. Proprie enī inuenit̄ motus in opatio nibus aīe vegetabilis ⁊ in appetitu sensitiuo. In opatio ne quidē aīe vegetabilis est ꝓprie motus qñ mouet̄: vel inesse nāe per nutrimētū: ⁊ hic est motus augmēti: ⁊ ꝑꝫ hoc aīa vegetabilis se hēt vt agēs: corpus vo vt patiens. In appetitu vo sensitiuo ꝓprie inuenit̄ motus ⁊ ꝑm alte rationē: ⁊ ꝑm motū localē. Nā ad appetitū alicuius rei: homo statim mouet̄ ⁊ alterat̄. Uel ad iraz sicut in appe titu vindicte. Uel ad gaudiū sicut in appetitu delectabi lis. Itē ex hoc mouet̄ etiam sanguis qui est circa cor ad partes exteriores: ⁊ etiā homo de loco ad locū ad conse-quendū id qḋ appetit. Minus vo ꝓprie inuenit̄ motus in operationibus aīe sensitiue. In his enī non est motus ꝑm esse nature: sed solū ꝑm esse spūale: sicut patet in vi-su cuiꝰ operatio non est ad esse nāle: sed spūale: qꝛ est ꝑ species sensibiles ꝑm esse spūale receptas in oculo. Sed tamē hꝫ aliqd de mutabilitate inquātū. s. subiectū virtu tis visiue est corpus. Et ꝑꝫ hoc hꝫ rōnē motus: lꝫ minus ꝓpriam. Nō enī dicit̄ motus in operationibus proprie: nisi cū operatio illa est ad esse nature. Minimuz aūt de proprietate motus et nihil nisi metaphorice īuenitur in intellectu. Nam in operatione intellectus non est muta tio ꝑm esse naturale: sicut est in vegetabili: nec subiectū spirituale quod īmutetur: sicut est in sensibili. Sed est ibi ipsa operatio: que quodammodo dicitur motus in-quātum de ītelligēte in potētia fit ītelligēs in actu. Dif-

fert tñ a motu eius operatio: qa ei⁹ opatio est actus pfe/
ctus: motus vo est actus imperfecti. Et ideo pz q̃ŭo ope/
rationes aie vegetabilis ꝛ sensitiue non sunt motus aie:
sed cõiuncti. Operationes aũt itellectus nõ dicunt̃ mo/
tus nisi metaphorice: ꝛ sunt solũ aie itellectiue absqꝫ ali
quo determinato organo. ¶ Sciẽdũ etiã ꝙ sicut in sen/
su inuenit̃ vis appetitiua ꝛ apprehensiua. ita ꝛ in intelle
ctu inenitur vis appetitiua ꝛ apprehensiua. Et ideo hec:
amor: odium: gaudium: ꝛ huiusmodi possunt intelligi et
put sunt in appetitu sensitiuo: ꝛ sic habẽt motũ corpora
lem coniunctum: ꝛ prout sunt in intellectu et voluntate
tñ absqꝫ omni affectione sensitiua: ꝛ sic non possunt di/
ci motus: qa non habẽt motũ corporalẽ coniunctum. Et
inueniunt̃ etiam in substãtys separatis ſm ꝙ in sequẽ
tibus melius patebit. ¶ Cõsequẽter cum dicit.

¶ Intellectus aũt aduenire videt̃: ꝛ substãtia quedã
esse ac nõ corrũpi. Nã ab ea maxime que in senectu/
te fit offuscatione corrũperet̃. Nunc autez perinde
fit atqꝫ in sensuum instrumẽtis. Eteni si senex talez
acceperit oculum: videret sicut ꝛ iuuenis. Quare se/
nectus nõ quia aia quicquã esse passa: sed quia id in
quo est aliquid passum est: quẽadmodũ in ebrietati/
bus ꝛ in morbis fieri solet. Et ipsum igit̃ intelligere
ac cõtẽplari marcescit: qa aliud quoddã intus cor/
rumpit̃: ipsum aũt passione vacat: ratiocinari vo: ꝛ
amare: aut odisse non sunt illi⁹ affectus: sed huiusce
qd̃ habet illud: ea rõne qua illd̃ habet. Quapropter
ꝛ hoc corrupto: nec recordatur: nec amat. Nõ enim
illius erãt: sed ipsius cõmunis: qd̃ quidẽ peryt. In/
tellectus aũt diuinũ quid est fortasse: passioneqꝫ va
cat. Esse igitur ipossibile moueri aiam: perspicuũ iã
ex dictis euasit: quod si omnino non motu cietur: pa
tet nec a seipsa motu cieri.

T.c.65. ¶ Intellectus aũt videtur in fieri substãtia que/
dam existẽs ꝛ nõ corrũpi. Maxime aũt corrũ/
peretur vtiqꝫ ab ea que est in senio debilitate.
Nunc autẽ forte quẽadmodũ in sensitiuis acci
dit. Si enim accipiat senior oculũ iuuenis: vi/
debit sicut ꝛ iuuenis: quare seniũ nõ est in susti
nendo aliquid animã: sed in quo: sicut in ebrie/
tatibus ꝛ infirmitatibus. Intelligere igit̃ ꝛ cõ/
siderare marcescunt alio quodã interius corru
T.c.66. pto: ipsuz aũt passibile est. ¶ Intelligere autez
ꝛ amare ꝛ odire non sunt illius passiones: sed
huius habẽtis illud: ſm ꝙ illud habet. Quare
ꝛ hoc corrupto nõ reminiscit̃: neqꝫ amat. Non
enim illius erant sed cõis: qd̃ quidẽ destructuz
est. Intellectus aũt fortassis diuinuz aliquid ꝛ
impassibile est. Qd̃ qdẽ igit̃ non pośe moueri
aiam: manifestũ ex his. Si aũt penitus nõ mo/
uet̃: manifestũ: quoniam neqꝫ a seipsa.

¶ Uult ꝓbare ea que ostẽdit. s. ꝙ hui⁹ opationes etiaz si
sint motus sicut ipsi dicebãt nõ attribuunt̃ aie: sꝫ corpo/
ri ꝛ cõiũcto. Et hoc ꝓbat ꝑ quãdã opionẽ illoꝝ que erat
famosa tpe suo. s. ꝙ oĩs aia est incorruptibilis: ꝛ hoc ſm
eos erat de itellectu ꝛ de oĩ aia. Dicit g̃ ꝙ videt̃ ꝑdictis
phis ꝙ itells sit q̃dã suba q̃ est in fieri ꝛ nõdũ cõpleta: ꝛ
ꝙ nõ corrũpit̃. Cuius rõ est: qa nos videmus ꝙ oẽs debi
litationes que fiũt circa itellectũ ꝛ sensum: nõ attingũt
ad ipsaz aiam ſm se: sed ꝓueniunt ex debilitate organi.
Unde videt̃ ꝙ itellectus ꝛ oĩs aia sit icorruptibilis: ꝛ ꝙ
debilitatio in eius operationibus nõ fit ex eo ꝙ ipsa cor
rumpat̃: sꝫ ex eo ꝙ debilitant̃ organa. Si eni corrũpere
tur aia: maxie corrũperet̃ a debilitate q̃ est in senectute:
sic accidit i organis sensitiuis que debilitant̃ ex senectu
te: tñ aia nõ debilitat̃ ex hoc: qa si senex accipiat oculuz
iuuenis: videbit vt iuuenis. Quare senect⁹ debilitat: nõ
qdẽ ꝙ ipsa aia patiat̃ seu vtus sensitiua: sed id i quo est.
Sicut in egritudinib⁹ ꝛ in ebrietatibus nõ debilitat̃ seu
alterat̃ aia: sed corpus. Sic ergo (intelligere.) i. simplex
apprehẽsio (ꝛ cõsiderare.) idest operatio itellectus que
est in cõponẽdo ꝛ diuidẽdo: marcescũt: nõ qdẽ ꝙ itelle/
ctus corrũpat̃ ꝛ patiat̃: sed corrupto quodã alio iterius:
idest corrupto aliquo qd̃ est organũ itellect⁹. Ipsuz aũt
itelligere est passibile. Hoc aũt dicit Aristo. nõ ꝙ sit hu/
ius opionis: ꝙ credat itellectũ habere dterminatũ orga/
nũ corporale: sed sicut dictũ est ipse hoc loquit̃ supponẽ/
do opiones istoꝝ phoꝝ: qui sicut dictum est: erãt huius
opionis: ꝙ oẽs opationes aie: ꝛ etiã ipse itellectus habe/
rẽt organa determinata. Et iõ ſm hoc assignat q̃re itelli
gere marcescat: quia huiusmodi opationes q̃ sunt itelli/
gere: amare: ꝛ odire: nõ sunt passiones (illius.) s. aie: sup/
ponẽdo loquit̃. (Sed huius habẽtis.) s. ɔiũcti seu orga/
ni corporalis. Organi dico habẽtis: illud. s. intelligere et
hui⁹ (Scd̃m ꝙ illud habet.) Unde (corrupto hoc.) s. de
terminato organo: hui⁹ opationis que est amare seu itel
ligere: nõ rememorat̃ neqꝫ amat. s. aia. Cui⁹ rõ est: qa h⁹
passiones nõ erãt aie tñ (sꝫ cõis.) s. cõiuncti: qd̃ est iam
destructũ ꝛ corruptũ. Si g̃ oẽs h⁹ mot⁹ ꝛ opatiões debi
litant̃: nõ ꝑꝑ aiaz: sed ꝑꝑ debilitatẽ corpis seu organi: vt
dictũ est. Manifestũ est ꝙ nõ sunt aie tñ: sed cõiuncti. ꝛ
ꝑ ɔñs ꝙ aia nõ mouet̃: sed cõiunctuz lꝫ aia. ¶ Quia vo
Ar. locut⁹ est hic de itellectu supponẽdo opiones alioꝝ:
sicut iã pꝫ: ne credat̃ ꝙ ipse opinet̃ itellectũ sic eẽ vt sup
posuit: iõ remouet h̃ dicẽs: ꝙ (Fortassis itellect⁹ est ali/
qd diuini⁹ ꝛ ipassibile.) i. aliqd altius ꝛ aliq̃ maior po⁹ ꝛ
ꝑ ɔñs opatio ipsi⁹ aie q̃ꝫ dicat̃ hic. Dicit ãt (fortassis) qꝛ
nõdũ hoc determinauerat: sꝫ postea hoc in 3° oñdit. Uñ Lec.10.
pꝫ ꝙ supponẽdo loqtur. ¶ Cõsequẽter cõcludit ex oib⁹
dicẽs: ꝙ manifestũ est ex oib⁹ his que dicta sunt: ꝙ non
est pośe aiaz moueri. Sꝫ ꝛ si nõ mouet̃ aliq̃ mõ: manife
stũ est ꝙ nõ mouet̃ a seipsa h⁹ motib⁹: sic̃ isti ponebãt.

¶ At qui numerũ aiam esse dicere seipsuz motu cien/
tem: multo longius q̃ꝫ ea que dicta sunt a ratione di
stare videt̃. Nã ÿs qui id asserunt: ea primũ impossi
bilia que emergunt ex motu: deinde propria quedaz
ex eo quia dicũt ipsam numeruz esse eueniunt. Quo
nãqꝫ modo vnitatẽ moueri intelligere opꝫ: ꝛ a quo
ꝛ quonã pacto. Cũ ipartibilis sit: ꝛ nullã habeat dif
ferẽtiã: si eni motiua sit atqꝫ mobil': diuersa eẽ opꝫ.

¶ Multũ aũt his que dicta sũt irrationabilius T.c.67
dicere aiam esse numerũ seipsum mouentem.
Insunt eni his ipossibilia. Prio quidẽ ex ipso
moueri accidẽtia. Propria aũt ex eo ꝙ dicunt
ipsam esse numerũ. Quomodo eni opꝫ intelli/
gere vnitatem motã: ꝛ a quo: ꝛ quomodo im/
partibilem ꝛ indifferentem existentẽ. Si nãqꝫ
est mota ꝛ mobilis: differre oportet. Lec.XI.

Opio xenocratis. Ostq̄ ph̄s improbauit opionē illoꝝ q dixerūt simplr̄ aiam moueri. Hic ɔñr arguit contra opionē Xenocratis:qui supra motū addidit aliqd aliud.s.ꝙ aia cēt numerus mouēs seipsum. Et hec opio est multuȝ irrōnabilior opionibus alioꝝ ph̄oꝝ que dicte sunt. Nā his qui dicūt aiam esse numerū mouentē seipsuȝ:multa impossibilia insunt. Et p̊ qdē ea que accidūt (eo ꝙ est moueri.) i.ex motu:que etiā accidūt oībus dicētibus aiam moueri. Accidunt etiā sic dicētibus:ꝛ icōueniētia ꝓpria ex hoc.s.ꝙ dicūt aiaȝ esse numerū. Et ꝓpter hoc ph̄s iprobat diffinitionē hāc Xenocratis de aia:ꝛ nō tm̄ est disputans ad nomē:sed ad ipsam intētionē diffinietis. Circa hoc autē duo facit. Prio ostēdit hāc diffinitionē eē icōuenientez quantū ad ipsaȝ aiam vel subām aie. Scdo vo quantuȝ ad eius accidētia.ibi (Cōplectētib⁹ igit̄ in vnū ꝛc̄.) Circa p̊mū duo facit. Prio eni destruit diffōnē p̄dictā de aia per rōnes. Scdo vo oñdit ꝙ ad hāc diffōnē sequent̄ oia icōueniētia q̄ sequunt̄ ad opiones alioꝝ ph̄oꝝ.ibi (Accidit aūt sic̄ diximus ꝛc̄.) Qr aūt predicta diffinitio sit icōgrua ꝓbat sex rōnibus. Quaruȝ p̊ma talis est. Tu dicis aiam esse numerū mouētē seipsuȝ:numerus aūt constat ex vnitatib⁹.g̊ dicis aiaȝ esse vnitates. Si tu dicis aiam esse numerū mouentē seipsum:ergo ꝛ aiam vnitates mouentes seipsas:sed omne mouēs seipsuȝ hȝ duas partes:

Lec.10. tex.c.40. t.42. vt ꝓbat in 8° phy.quarum vna est mouens ꝛ alia mota. ergo oportebit dicere ꝙ vnitas seu punctū diuidatur in duas partes.quaruȝ vna sit mouens:ꝛ altera mota. Hoc aūt est impoſſe.g̊ impoſſe est ꝙ aia sit numerus mouens seipsuȝ. Qr aūt sit impoſſe vnitatē habere vnā partē mouentē:ꝛ alia motā ꝓbat:qa nullo modo illud qd̄ est oīno impartibile ꝛ indifferēs pōt intelligi ꝙ moueat̄ per se: ita ꝙ hēat partē mouentē vnā:ꝛ aliā motā. Nā in nullo pñt hec duo.s.vis motiua vel mota:et mobilis vel mota esse nisi differāt.cū g̊ vnitas sit ipartibilis ꝛ indifferens: nō pōt hui⁹ ptes hr̄e:ꝛ sic nec moueri:g̊ aia nō est nūer⁹ mouens seipsum. ¶ Scdam rōnē ponit cū dicit.

¶ Preterea cū lineā quidē motiōe superficiē facere dicāt:punctū aūt lineā:vnitatū etiā motus erunt cōtinuo linee. Pūctū eni vnitas ē positionē hñs: atqȝ numerus aie iam alicubi est:positionēqȝ habet.

T.c.68. ¶ Amplius qm̄ dicūt lineā motā planū facere: punctū aūt lineaȝ:ꝛ vnitatū motus linee erūt. Punctū aūt vnitas est pōneȝ hñs. Numerus autē aie iam alicubi est:ꝛ positionē habet.

¶ Que talis est. Tu dicis aiaȝ esse numerū.ergo ꝛ vnitates vt dictū est. Inter vnitatē aūt ꝛ punctū nulla differētia est:nisi ꝙ punctus hēt pōnē.est eni punctū vnitas positionē habēs. Sed si aia est numerus opȝ ꝙ alicubi sit hui⁹ numerus aie:ꝛ positionē hñs.ergo aia erit vnitates positionē hñs. Hui⁹ aūt sunt pūcta.ergo aia erit pūcta. Sed ſm ꝙ dicunt platonici:mot⁹ pūcti facit lineā.linea aūt mota facit superficiē:supficies vo corpus:sed est aia numerus mouēs seipsuȝ.ergo eodē mō ꝛ vnitas:ꝛ p ɔsequens est pūctū mouēs seipm̄:pūctū aūt motū non facit nisi lineā.g̊ motus aie nō facit nisi lineā. Et sic aia motu suo nō causat vitā:ſȝ lineā:qd̄ est falsuȝ. Non est igit̄ aia numerus mouens seipm̄. ¶ Tertiā rōnē ponit cū dicit.

¶ Preterea si quis a numero numerū vel vnitatē abstulerit:alius relinqt̄ numerus. Atqȝ plante:mltaqȝ aialiū viuunt diuisa:ꝛ eādē aiaȝ specie vident̄ hr̄e.

¶ Amplius aūt a numero si auferat aliquis numeruȝ aut vnitatem:relinquit̄ alius numerus. Plante autem ꝛ animaliū multa diuisa viuūt ꝛ videntur eandem habere animam specie.

¶ Que talis est. Si aia est numerus vt tu dicis:opȝ ꝙ cōsequat̄ passiones ꝛ nām numeri:sed cōstat ꝙ si aliqs auferat a numero vnitatē aliquā seu addat:mutat specieȝ. Nā si huic numero.s.tria addas vnitatē mutat specieȝ. Alia eniȝ spēs est huius numeri q̄tuor:ꝛ alia eius qd̄ est tria. Si vo ab eodē auferas vnitatē efficit̄ duo et mutat simil̄r spēm. Cōstat aūt ꝙ aialia sumunt spēȝ ab aia: cū vnūqdqȝ ɔsequat̄ per formā spēm suā.g̊ si aia est numerus ex subtractione vel additione alicuius ab aia:relinquit̄ alia aia specie:ꝛ hoc est falsuȝ. Uidemus eni in decisionibus plantarū ꝛ aialiū anulosoruȝ ꝙ diuisa seu decisa viuunt:ꝛ eandeȝ spēm hñt. Non ergo aia est numerus mouens seipm̄. ¶ Quartā rōnē ponit cū dicit.

¶ At qui nihil referre videbitur vnitates dicant̄:an corpuscula parua. Etenim si puncta fiant ex Democriti pilulis:mō maneat quātitas:erit in ipsis aliud quidē qd̄ mouet:aliud aūt qd̄ mouet̄: sicut in magnitudine. Nō eni qa magnitudine differunt aut paruitate id qd̄ dictū est accidit:sed qa subeūt quātitatē. Quocirca necesse est aliquid esse:qd̄ ipsas vnitates mouebit. Qd̄ si id qd̄ in aiali mouet:aia est:ꝛ id qd̄ in numero est aia mouet:q̄re aia nō ē id qd̄ mouet: atqȝ mouet̄:sed id qd̄ mouet dumtaxat. T.c.70. T.c.71.

¶ Uidebitur autem vtiqȝ nihil differre dicere vnitates aut corpora parua. Et nāqȝ ex Democriti spheris si fiant puncta:solum aūt maneat quātitas erit aliquid in ipso. Hoc qdē mouēs. Illud autem qd̄ mouet̄:sicut in magnitudine. Non eni ꝓpter hoc ꝙ est magnitudine differre aut paruitate accidit qd̄ dictū est:sed quia quātum. Unde necesse est aliqd esse motiuū vnitatum. Si aūt in aiali qd̄ mouens aia ꝛ in numero quare non mouens ꝛ quod mouetur est anima:sed mouens solum. T.c.69.

¶ Que talis est. Tu dicis aiam esse numeꝝ:ꝛ sicut dictuȝ est sequit̄ ꝙ aia sit vnitates positionē habentes:ꝛ per cōsequens ꝙ sit puncta. ſm hoc autē. si recte cōsideremus videbitur vtiqȝ ꝙ nihil differt dicere ꝙ aia sit corpora pua ꝛ idiuisibilia:sic̄ dixit Democritus:aut dicere ꝙ sit vnitates positionē habētes. Unuȝ eni positionē habens quātitas est ꝛ idiuisibilis. Ex hoc ergo sic arguo. Aia ſm positionē tuā est numerus mouēs seipsuȝ:ꝛ per ɔsequēs vnitates ꝛ pūcta mouētia seipsa.ponamus aūt ꝙ corpa indiuisibilia que posuit Democritus sint puncta:qa nō differt sicut dictū est:ꝛ sit quāta qd̄ necesse est: qa ꝓprie non mouet̄ nisi quātū. Huiusmodi aūt puncta mouent seipsa:qa anima est numerus seipsum mouens. Sed in mouēte seipso:sicut dictum est duo sunt.ergo erit in ipso puncto vnum quod est mouens:et aliud qd̄ est motum. Nec est curandum vtrum sint magna seu parua: dummodo sint quāta:quia in quolibet continuo mouente seipsum hoc accidit.s.ꝙ sint duo ibi:vnū vt mouēs:ꝛ alid̄ vt motū. Et sic necesse est ꝙ sit aliqd motiuū vnitatuȝ. In animali autem illud qd̄ mouet animal est aia.ergo ꝛ in numero illud quod mouet numeruȝ erit anima.ergo anima non est id qd̄ mouetur:sed illud qd̄ mouet. Et sic mala est diffinitio anime ꝙ sit numerus mouēs seipm̄: sed

sed potius ꝙ sit numerus mouens numerum motum. ¶ Quintam rationem ponit cum dicit.

¶ At vero qui fieri potest: vt hec vnitas sit. Opz enim ipsius ad ceteras aliquã differẽtia esse. At vnici pũcti quenã preter positionẽ esse differẽtia põt. Si igit̃ vnitates punctaue que sunt in corpore diuersa sunt ab vnitatibus aie: atqz punctis: erunt ipse vnitates in eodẽ profecto loco. Punctũ eni aie locũ occupabit corporis puncti. Atqz quid obstabit ac prohibebit: vt si duo puncta sunt simul in eodẽ loco: ⁊ plura sint duobus ac ĩfinita. Quoꝝ eni locus indiuisibilis est ⁊ ipsa indiuisibilia sunt. Sin vero ea pũcta que sint in corpe: sint ipse numerus aie: vel si numerus q̃ ex punctis constat: que sunt in corpore sit ipsa anima: cur non omnia corpora animam habent. naz in cunctis puncta esse videntur ⁊ etiam infinita.

T.c.70. ¶ Cõtingit aũt quodãmõ hãc vnitatẽ esse. Opz
eni ipsi inesse quãdã differentiã ad alias. Pun
cti aũt solitarij: que vtiqz differẽtia erit nisi po
sitio. Si quidẽ igit̃ sunt altere in corpore vnita
tes ⁊ puncta: in eodẽ erunt vnitates. obtinebit
eni locũ puncti: tñ ⁊ quid ꝓhibet in eodẽ esse si
due sunt ⁊ infinitas. Quoꝝ eni locus est idiui
T.c.71. sibilis: ⁊ ipsa. Si aũt in corpe pũcta numerus
aie: aut si qui eoꝝ qui in corpore pũcta nũerus
aie: aut si qui eoꝝ qui in corpore pũctoꝝ nume
rus aia quare nõ oĩa habẽt aiam corpora. Pun
cta eni in omnibus videntur esse ⁊ infinita.

¶ Que talis est. Secũdũ opionẽ Xenocratis ꝯtigit hãc. s. aiam esse vnitatẽ: sed ex hoc cõtingit ipsam esse puncta: qa si aia est vnitas: opz ꝙ differat ab alijs vnitatibꝰ: nõ poterit aũt differre ab eis nisi p positionẽ: q̃ eni est dr̃ia (pũcti solitarij.) idest vnitatis ĩtellecte nisi positio. nulla vnitas aũt nisi positionẽ hñs est punctũ. g̊ aia non est vnitas: sed puncta. Sed aia est in corpore: ⁊ q̃libet corpus hẽt pũcta sua per se. quero ergo vtrũ pũcta que sunt aia sint eadẽ cũ pũctis corporis aut alia. Si qdẽ sũt altera: g̊ in q̃libet parte corporis sit anima: in qualibet parte corporis erũt puncta aie: ⁊ sic erũt duo pũcta in eodez loco simul. Et si duo ꝓpter quid nõ plura: aut etiã infinita. Nã illa quoꝝ locus est ĩdiuisibilis: ⁊ ipsa ĩdiuisibilia sunt: vnde non indigent ampliori loco. Unde si ponant̃ duo esse in loco ĩdiuisibili: per ꝯñs possunt in eodez loco esse infinita. Si vero dicas ꝙ sunt eadẽ pũcta que sunt in corpore cum his punctis que sunt anima: sequitur ꝙ cũ omne corpus habeat puncta: ꝙ omne corpus habeat animã: sed hoc est falsum: non ergo anima est numerus mouens seipsum. ¶ Sextam rationem ponit cum dicit.

¶ Insup q̃ fieri põt vt separent̃ ac absoluãt̃ a corpibus ipsa pũcta: siquidẽ linee nõ diuidunt̃ in pũcta.

¶ Amplius aũt quomodo possibile est separari puncta ⁊ absolui a corporibus: siquidem nõ diuidantur linee in puncta.

¶ Et sumitur ex precedenti: que talis est. Sicut dictũ est sequit̃ ex positione Xenocratis. ꝙ aia sit pũcta: sed nos videmus ꝙ puncta nõ separant̃ nec absoluunt̃ a corporibus. Nã linee nõ diuidunt̃ a superficiebus: nec pũcta a lineis. Anima vero separat̃ ⁊ absoluit̃ a corpore. ergo nõ est puncta neqz numerus. Patet ergo ꝙ diffinitio Xenocratis de aia est incõgrua quantũ ad ea que in diffinitione ponuntur. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Fit autẽ vt diximus: vt partim idem ij dicant: qđ illi: qui corpus quoddã subtiliũ partium animã esse dixerunt: partim propriũ ipsos comitet̃ absurdum: corpus ab aia perinde moueri: perinde atqz Democritus asserebat. Nam cũ aia sit in omni corpore sentiente: necesse est in eodẽ duo corpora esse si anima corpus aliqđ esse ponat̃. Et horuz etiã sentẽtia: qui animã numerũ esse censent: fit vt vno in pũcto multa sint puncta: aut omne habeat aiam: si nõ numerꝰ quisquã alius: atqz diuersus a punctis ipsius corporis superueniat. Fit etiaz vt aial a numero perinde moueat̃: atqz Democritũ diximus idipsum moueri censere. Quid eni interest parue pile dicant̃: an vnitates magne vel vnitas omnino que agitant̃ motu. Utro nãqz modo necesse est ipas ex eo mouere animal: quia ipse motu cientur.

¶ Accidit autẽ sicut diximus: siquidẽ idem di T.c.72
cere corpus quoddã subtiliũ partium ipsaz po
nentibus. sic autem sicut Democritus dicit ab
anima moueri: ꝓpriũ incõueniens. Siquidez
eniz est aia in omni eo ꝙ sentit corpore: necesse
duo in eodẽ esse corpora: si corpꝰ aliqđ anima.
Numerũ aũt dicentibus in vno puncto pũcta
multa: aut omne corpus aiam habere: nisi q̃dã
numerus differẽs fiat ⁊ alius ab his que in cor
pore punctorũ. Accidit autẽ aial moueri a nu T.c.73.
mero: sicut ⁊ Democritũ dixit ipsum mouere.
Quid enim est differre dicere spheras paruas
aut vnitates magnas: aut oĩno vnitates ferri.
Utrobiqz enim necesse est mouere animal in
eo quod mouentur ipse.

¶ Dicit diffõnẽ p̃dictã esse icõgruã quãtũ ad incõuenientia. Nã ex huiꝰ diffõne de aia sequunt̃ oĩa incõueniẽtia que sequunt̃ ex opionibus oĩuz phoꝝ de aia. Quidã eni errauerunt circa aiam ⁊ dixerũt ipsam esse corpus subtilissimarũ partiũ. Ex quo sequebat̃: ꝙ cũ aia sit vbicũqz est sensus in corpore: ⁊ sensus sit vbiqz p corpus: ꝙ si aia est corpus ꝙ duo corpa sint simul. Et hoc idem sequit̃ si aia est puncta. sicut dictũ est. s. ꝙ duo sint simul et etiam infinita: ⁊ hoc si pũcta anime sint alia a pũctis corporis. Sed si non (fiat differens numerus) punctorũ aie. idest si non differant puncta anime a punctis que sunt in corpore: sequit̃ ꝙ in quolibet corpe sit aia. In quolibet eni corpore est ĩuenire puncta. Quidã vero sicut Democritus errauit dicens aiam moueri: ⁊ corpus ex motu aie: ⁊ cuz ipse diceret componi animã ex indiuisibilibus sphericis: ⁊ ex motu ipsarũ moueri corpus: sequebat̃ ꝙ corpus moueret̃ ex corporibus indiuisibilibus. Et hoc idem inconueniens sequitur ex diffinitione istoꝝ: scilz aial moueri ex numero: ⁊ per cõsequẽs a punctis: ⁊ nõ est differentia dicere spheras paruas: ⁊ vnitates magnas: aut quascũqz vnitates moueri. Nã (vtrobiqz.) i. in sphericis corporibus ⁊ in vnitatibus: necesse est ꝙ animal moueat̃: eo ꝙ ipsa scilicet corpora spherica ⁊ puncta seu vnitates mouentur. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ His igiť qui motum ac numerũ in assignanda aĩa coniunxerunt: hec que dicta sunt absurda: ⁊ alia huiuscemodi multa eueniunt. Est eñi ipossibile nõ solũ diffinitionẽ anime talẽ esse: sed etiã accidẽs. Qđ quidẽ patet: si quis ex hac rõne operatiões atqȝ affectus aie conabitur assignare: cognitiones iquã sensus: voluptates: dolores: ⁊ cetera istiusmodi. Nam vt p̃us diximꝰ: neqȝ vaticiari ex ip̃is facile possumꝰ.

T.c.74 ¶ Cõplectẽtibus igiť in vnũ nũerũ ⁊ motũ hec quidẽ accidũt ⁊ multa alia huiꝰ. Nõ eñi solum diffinitionẽ aie ipoĺe est huiꝰ esse: sed ⁊ accñs. Manifestũ est aũt siquis argumẽtauerit ex ratione hac passiones ⁊ opera anime reddere: vt cogitationes: sensus: letitias: tristitias: ⁊ quecũqȝ alia huiusmodi. Sicut eñi diximꝰ prius: neqȝ diuinare est facile ex ipsis.

¶ Ostẽdit insufficientiã p̃dicte diffõnis ex parte accidẽtiũ. Dicit g̊ ꝙ q̃ñcũqȝ diffinitio sufficiẽter assignať non solũ dȝ ducere in cognitionẽ sube rei diffinite: sed etiaȝ accñtiũ. Sed si cõplicemus in vnuȝ ista duo que posita sunt in diffõne aie. s. numerũ ⁊ motũ: nõ solũ accidũt nobis incõueniẽtia que dicta sunt circa subam ipsius aie: sed etiã multa alia: qa hec duo nõ solũ est ipossibile esse diffõnẽ. i. subam aie: verũ etiã est impoĺe ꝙ ipsa. s. numerus ⁊ motus sint accñtia aie seu ducãt in cognitionẽ accidẽtiũ. Nõ igiť est ꝯgrua diffinitio: cũ nõ ducat in cognitionẽ accidentium. Et ꝙ non ducat in cognitionem accidentium anime manifestũ est siquis ex huiꝰ diffõne conabiť passiões ⁊ opationes aie assignare: puta rõcinationes: delectationẽ: tristitiã: ⁊ huiꝰ. Ex ipsis eñi. s. ex numero et motu: nõ solũ nõ erit facile deuenire in cognitionẽ accidẽtiũ ⁊ opationũ aie: sed nec diuinare poterimus ex eis aliquid de ipsis passionibus ⁊ opationibus anime.

¶ Tribus aũt traditis modis quibus antiqui diffiniunt aiaȝ: duos iã reprobauimus: ⁊ quas hẽt vtraqȝ sñia dubitationes cõtrarietatesqȝ pene diximꝰ: ⁊ ea iquã que maxime motiuũ ipsaȝ eẽ ex eo ponit: qa seipsam mouet. Et ea que corpus ipsaȝ subtilissimarũ partiũ: aut magis q̃ȝ cetera icorporeũ esse cẽset. Restat igiť tertius modus atqȝ sñia: que ipsam asserit ex elñtis cõstare: quã quidẽ deiceps cõsideremꝰ opȝ. Atqȝ pȝ ob hoc ex elñtis aiaȝ cõstare quosdã dixisse: vt sentiat ea q̃ sunt: ⁊ rerũ vnãquãqȝ cognoscat. At hãc sñiaȝ multa ꝓfecto comitanť absurda: atqȝ eoꝝ q̃ȝ plura que fieri nequeũt. Asserunt eñi siĺi cognoscere simile: q̃si animas res ipsas esse potentes. Verũ nõ elñta sunt soluȝ vt pȝ: sed preter ea multa sunt etiã alia: quin potius infinita fortasse numero: que cõstant ex ipsis ac cõponnnť. Sit igiť ea cognoscere sentireqȝ aiam. Ex quibus illorũ vnũqđqȝ cõponiť. At totũ ipsuȝ cõpositũ: quo cognoscet queso vel sentiet: vt quid sit deus: vel hõ: vel os: vel caro: ⁊ ceteroꝝ cõpositoꝝ vnũqđqȝ similiter. Nõ eñi vnũqđqȝ istoꝝ est ipsa elñta: quouis sese habẽtia modo sine vllo discrimine: sed ex ipsis vnũqđqȝ cõficitur rõne quadam: cõpõneue. Quemadmodũ ⁊ Empedocles os ex elementis cõstare censet. Dicit enim.

Ceperat ante duas tellus iustissima vasis.
Aeris ac fontis partes vulcanus ⁊ ipse.
Quatuor ex octo adiunxit quis candida magna.
Vis fecundaqȝ nature confecerat ossa.

Nil igitur elementa prosunt: si sint in aia: nisi rões etiã insint: ⁊ cõpositio. Vnũqđqȝ eñi cognoscet siĺi: os aũt: aut hoieȝ nõ cognoscet ꝓfecto: nisi ipsa etiã insint. Hoc aũt nõ opus est vnũ eoꝝ esse dicere que fieri nequeunt. Quis eñi ambiget vnq̃ȝ si lapis: vel homo: vel equus insit in anima: ⁊ bonuȝ similiter: ⁊ non bonum: ⁊ de ceteris identidem rebus.

¶ Tribus aũt modis traditis ꝑȝ quos diffiniũt aiam: aliȷ̈ qdẽ maxime motiũ enũtiauerũt i mouendo seipsaȝ. Aliȷ̈ aũt corpꝰ subtilissimũ: aut incorporalissimũ alioꝝ. Hec aũt q̃s dubitationes ⁊ subcõtrarietates hñt p̃teriuimꝰ fere. Relinquiť aũt cõsiderare qũo dr̃ ex elñtis ipsaȝ eẽ. T.c.75

¶ Sicũt eñi q̃tenꝰ sentiat ea q̃ sũt: ⁊ vnũqđqȝ cognoscat. Necessariũ aũt est accidere multa ⁊ ipossibilia rõni. Ponũt eniȝ cognoscẽ siĺe siĺi: tanq̃ȝ ac si aiam res ponẽtes. Nõ sunt autẽ hec sola: multa ꝟo ⁊ alia. Magis autẽ fortassis ifinita nũero que sunt ex his. T.c.76

T.c.77 ¶ Ex qbus igiť est vnũqđqȝ hoꝝ cognoscere aiam ⁊ sentire: ꝫ cõpositũ nõ cognoscet: neqȝ sentiet: vt qđ deꝰ aut hõ: aut caro: aut os: simiĺr aũt qđlibet aliud cõpositoꝝ. Nõ eñi quolibet mõ se hñtia elementa hoꝝ vnũqđqȝ: sed rõne quadã ⁊ cõpositione: sicut Empeđ. dicit os ⁊ terra. Terra aũt bene apta in bene amplis receptaculis duas ex octo partibꝰ sortita est: q̃tuor aũt vulcani: ossa auteȝ alba sunt. Nihil igiť ꝓfectus est elñta in aia eẽ: nisi ⁊ rões inerunt ⁊ cõpositio. Cognoscet eñi vnũqđqȝ siĺe. Os aũt aut hoieȝ nihil nisi ⁊ hec inerunt. Hoc aũt ꝙ ipossibile sit: nihil opȝ dicere. Quis eniȝ dubitabit si inerit in aia lapis aut homo. similiter aũt ⁊ bonũ ⁊ nõ bonũ eodem modo ⁊ de aliȷ̈s.

Lectio. XII.

Postq̃ȝ Ph̃s ostẽdit supra qũo antiqui nãles in cognitionẽ aie venerũt ꝑ tria. s. ꝑ motuȝ ⁊ cognitionẽ: ⁊ ꝑ esse incorporalissimũ: ⁊ disputauit ꝯ̃ illos q venerũt in cognitionẽ aie per motũ: ⁊ ꝯ̃ illos q dixerũt aiam esse qđ icorporalissimũ: ⁊ maxie simplex: hic ꝯñr disputat ꝯ̃ illos q dicebãt aiaȝ oĩa cognoscere: qa cõposita erat ex oibꝰ: quoꝝ positio fuit ꝙ aia cognosceret res oẽs: ⁊ qa cognitio fit ꝑ assimilationẽ q̃si hoc a lõge diuinãtes: dicebãt aiam ad hoc ꝙ oĩa cognosceret eẽ cõposita ex oĩbus: ⁊ ꝙ siĺitudo rerũ oĩum eẽt in aia ꝭm ꝓpriũ modũ eẽndi. s. corporalẽ. Vñ cũ res ꝯstẽt ex elñtis dicebãt ꝙ aia erat cõposita ex oĩbus elñtis: vt sentiat ⁊ cognoscat oĩa q̃ sũt. Et qa p̃ncipalis in hac põne fuit Empeđ. cũ poneret aiam cõpositã ex pliꝰbꝰ elñtis q̃ȝ aliqs alioꝝ. ideo Ph̃s p̃ncipaĺr hic reprobat opionẽ suã ⁊ disputat ꝯ̃ eaȝ. Et circa hoc duo facit. Prio eñi iprobat opionẽ Empeđ. 2° ꝟo quãdã aliaȝ. ibi (In toto aũt qđẽ ipsam ⁊c̃.) Improbat aũt opionem Empeđ. decẽ rõnibꝰ. quaꝝ p̃a talis est. Empe. dicit ꝙ: qa

cognitio

cognitio fit p similitudinē: cū aīa cognoscat oīa oȝ aīam cōpositā eē ex oīb⁹. Sȝ pȝ ꝙ huic rōni est necessariū accidere multa incōueniētia: ⁊ ipossibilia. Cōstat. n. ꝙ in qlȝ re nō sunt hec sola. s. elemēta: sed multa alia ab elementis. sicut est pportio cōmixtiōis: ⁊ rō vniuscuiusq̨: ⁊ forte sunt infinita numero q̄ accidūt reb⁹ cōpositis ex his. s. elemētis: sicut pȝ in osse. Nā nō solū oȝ cognoscere illa ex qb⁹ cōponit̄ os: sed etiā pportionē q̄ est iter illa ex qbus cōponitur ⁊ rōnē ossis: q2 oīa q̄ sunt cōposita nō cōsistūt quocūq̨ mō se habeant elemēta: sȝ q̄dā rōne ⁊ cōpositione. vt. s. sint pportionata adinuicē. Nā os cū habeat octo ptes: ꝑm qꝺ dicit Empe. vnūqꝺq̨ cōpositū os habere. 8. partes q̄ nō equalr̄ attribuunt̄ oībus elementis: sȝ terra hȝ ibi duas ptes. Aer hȝ ibi vnā: aqua similr̄ vnā: sȝ ignis q̄tuor. ⁊ iō ex maiori participatiōe ignis dicit ossa eē facta alba: ⁊ ex terra sicca. Sic ergo in reb⁹ cōpositis nō solū sunt ipsa elementa: sȝ pportio ⁊ rō vniuscuiusq̨. Inde sic. Aut g̊ iste pportiōes sunt in aīa cū elemētis: aut non: si sunt in aīa. g̊ in aīa sunt ossa: ⁊ carnes ⁊ hꝫ. ⁊ p ꝯn̄s hō ⁊ lapis: ⁊ corpa: ⁊ ꝯ̄ria. vn̄ null⁹ dubitat ꝙ hec nō sūt i aīa. Si vō dicas ꝙ nō sūt ibi hꝫ pportiōes ⁊ rōnes: sȝ solū elt̄a. tunc aīa nō cognoscet pportiōes reꝝ: nec ipa cōposita: quō. n. poterit cog̊scere deū. s. totū celū aut hoīeȝ: aut lapideȝ seu os: nullo mō cognoscet: sed elementa tm̄. ℂ Scꝺam rationem ponit cum dicit.

ℂ Preterea cū id qꝺ est multipliciter dici soleat: qꝺdā eni substātiā: quoddā q̄titatē: aut qualitatē: aut aliqd aliud enumeratoꝝ iam p̄dicamentoꝝ significant: vtrū ex vniuersis an nō ex vniuersis aīa ꝯstet. At nō videt̄ cōia oīum eē elemēta. Ex hisce ne igit̄ solis cōstat q̄ substantiaꝝ sunt elemēta at quonam pacto ceteroꝝ ēt vnumquodq̨ cognoscit. At dicēt vniuscuiusq̨ generis elemēta ppria: atq̨ p̄ncipia esse: ex qb⁹ aīa ꝯstat: erit igit̄ ipsa q̄titas: ⁊ qualitas ⁊ substātia. At fieri neq̄t: vt ex q̄titatis elemētis substantia sit non q̄titas. Eos igit̄ q cēset aīam ex vniuersis ꝯstare: hec ⁊ huiuscemodi alia comitant̄.

T.c.78. ℂ Amplius aūt cū multipliciter dicatur id qꝺ est: significat. n. aliud qdē hoc aliquid: aliud āt q̄titatē: aut qualitatē: aut ⁊ quoddā aliud diuisoꝝ p̄dicamētoꝝ: vtꝝ ex oībus erit aīa aut non. Sȝ nō vident̄ cōia oīum eē elementa. Si igit̄ q̄cūq̨ subarū sūt ex his solū. Quō igit̄ cognoscet ⁊ alioꝝ vnūqꝺq̨. Aut dicet vniuscuiusq̨ generis eē elt̄a ⁊ pricipia ppria: ex qb⁹ aīam cōstare. Erit ergo q̄litas ⁊ q̄titas ⁊ suba. Sȝ impossibile est ex quantitatis elementis esse substantiam ⁊ non quātitatē. Dicentibus itaq̨ ex omnibus hec ⁊ huiusmodi alia accidunt.

ℂ Que talis ē. Tu dicis ꝙ aīa est cōposita ex p̄ncipijs: sȝ diuersoꝝ geneꝝ diuersa sunt p̄ncipia: cū g̊ id qꝺ est. dicatur multiplr̄. i. ꝑm diuersa gnā: sicut sube q̄litatis q̄titatis ⁊ alioꝝ p̄dicamētoꝝ. g̊ erūt diuersa p̄ncipia. Quero g̊ vtꝝ aīa sit cōposita tm̄ ex p̄ncipijs sube: aut ex p̄ncipijs oīum geneꝝ: si tm̄ ex p̄ncipijs sube. tūc aīa nō cognoscet nisi subas. ⁊ ipsi ponūt eā cognoscere oīa. Si vō cōponit̄ ex p̄ncipijs oīum geneꝝ. tūc cū qcqd est ex p̄ncipijs substantie sit suba: ⁊ ex p̄ncipijs q̄titatis sit q̄titas: ⁊ sic de singulis: aīa erit substātia q̄titas: qualitas: relatio: ⁊ hꝫ.

ℂ Posset autē rn̄deri ꝯ̄ hāc rōneȝ Arꝭ. ꝙ p̄n̄a sube sunt ēt q̄titatis ⁊ q̄litatis ⁊ alioꝝ. cū oīa fundent̄ supra substātiā. ⁊ iō non opȝ ꝙ sint in aīa aliq̄ alia p̄ncipia: q̄ȝ p̄n̄a sube: ⁊ nihilomin⁹ cognoscet oīa. ℂ Ad h̄ dōm ꝙ q̄libȝ res hȝ p̄ncipia pxima ⁊ remota: ⁊ cognitio oȝ ꝙ sit p p̄n̄a pxima. Principia autē sube: lȝ sint p̄n̄a alioꝝ sunt tn̄ remota ⁊ nō pxima. ⁊ iō per ea nō pōt haberi cognitio nisi de substātia. ℂ Tertiā rōnem ponit cū dicit.

ℂ Absurdū est ēt simile qdē a simili nō pati dicere: simile vō sentire simile: simileq̨ cognoscere simili putare atq̨ asserere. Deīde sentire: pati quoddaȝ esse: moueriq̨ pōere: ⁊ itelligere similiter ⁊ cognoscere.

ℂ Inconueniēs aūt est dicere quidē impassibile eē simile a simili: sentire autē simile simili: ⁊ cognoscere simile simili. Sētire aūt pati aliqd ⁊ moueri ponunt: similiter autem cognoscere ⁊ intelligere. T.c.79.

ℂ Que talis est. Rō q̄re aīa sit cōposita ex oībus elemētis est: q2 aīa cognoscit oīa: ⁊ cognitio est p similitudinē ꝯ̄. Cōstat. n. ꝙ sentire ⁊ cognoscere est pati aliqd: sȝ icōueniēs est dicere ꝙ simile patiat̄ a simili: sȝ a ꝯ̄rio. g̊ ⁊ incōueniens est dicere ꝙ sentire seu cognoscere sit simile simili. ℂ Quartam rōnem ponit cum dicit.

ℂ At qui multas dubitationes: ac difficultates Empedoclis habere sentētiam: corporeis inquā elemētis ⁊ similibus cognosci res singulas: testat̄ id qꝺ experientia late patet. Partiū enim aīaliuȝ: corporum ea q̄ sunt simpliciter terre: vt ossa: nerui: pili: nihil sētire videt̄. Quare neq̨ similia sibi. At oportebat tn̄.

ℂ Multas aūt dubitationes ⁊ difficultates habēte ipso dicere sicut Empe. ꝙ corporeis elementis singula cognoscuntur ⁊ ad simile: testatur qꝺ nunc dictum est. Quecunq̨ enim insūt in animalium corporibus simpliciter terre: vt ossa nerui pili nihil sētire videntur: quare neq̨ similia: ⁊ tamen conueniret.

ℂ Que talis est. Ex hoc qꝺ dcm̄ est superi⁹ testat̄ ꝙ dcm̄ Emp. s. ꝙ sil̄e sil̄i cognoscat̄ hȝ multas dubitatiōes ⁊ difficultates. Sȝ adhuc ēt magis appet difficile ⁊ iproprie dcm̄. Nā si aīa cognosceret sil̄e sil̄i. sicut Emp. dic̄. tūc seq̄t̄ ꝙ elt̄um aeris cognoscat aera: ⁊ sic de alijs. Sed nos videmus ꝙ multe partes terre sunt in aīali q̄ nihil sentiūt. sicut pili: ⁊ ossa ⁊ nerui: tn̄ ꝯueniret ꝙ sentirēt ꝑȝ positionē eoꝝ. g̊ nō cognoscit̄ sil̄e sil̄i: vel ēt nō est cōposita ex oībus elt̄is. ℂ Quintā rōnem ponit cū dicit.

ℂ Preterea cuiq̨ pricipioꝝ maior ignoratio q̄ȝ cognitio ierit nimiꝝ. Vnūquodq̨. n. cognoscet vnuȝ: multa aūt ignorabit: cetera nāq̨ oīa.

ℂ Amplius autem vnūquodq̨ principiorum ignorantia plus q̄ȝ intelligētia existet. Cognoscet quidem enim vnum quodlibet: multa autem ignorabit: omnia enim alia. T.c.80.

ℂ Que talis est. Adhuc ex pōne Empe. ꝙ sil̄e cognoscat̄ sil̄i: seq̄t̄ aliud incōueniēs. s. ꝙ p̄ncipiū hȝ plus de ignorantia q̄ȝ de itelligētia. Si. n. cognitio est p sil̄e tm̄: ⁊ p̄ncipiū qꝺlibet sit simplex ⁊ nō hȝ alicui⁹ sil̄itudinē in se nisi suā: nō cognosceret nisi seipsum: ⁊ ignorabit multa oīa. s. q̄ sunt alia ab eo. ℂ Sextā rōnē ponit cum dicit.

¶ Fit ēt Empedoclis eadē sn̄ia: vt deus sit amentissimus: quippe cum ipse solus vnū elemētoꝝ nō cōprehēdat: ipsam discordiam inquā: mortalia vō cūcta cognoscant. Cū ex vniuersis singula ɔstēt.

¶ Accidet aūt ⁊ Empedocli insipientissimum esse deū. Solus.n.elementoꝝ vnum nō cognoscet discordiā. Mortalia aūt: omnia. Ex omnibus enim vnūquodqꝫ est.

¶ Que talis ē. Adhuc ēt ex dicta pōne.s.ꝙ simile cognoscāt silr̄: accidet aliud icōueniēs Empe. hoc videlꝫ ꝙ deꝰ sit insipiētissimꝰ oīum aīaliū. Qđ ex hoc seqꝉ. Sciēduꝫ eni ꝙ sicut dcm̄ est. Empe. posuit ista oia inferiora cōposita esse ex q̄tuor elr̄tis: ⁊ ex lite ⁊ amicitia: ⁊ ꝙ gnātio ⁊ corruptio ꝑuenit in rebꝰ ex istis duobꝰ.s.lite ⁊ amicitia. Celū vō dixit eē deū: ⁊ dixit ꝙ erat cōpositꝰ ex quatuor elr̄tis: ⁊ amicitia: sꝫ nō ex lite: ⁊ iō est incorruptibile. Si g̊ simile cognoscit simili: cū deus nō sit cōpositꝰ ex lite: nō cognoscet litē: ⁊ sic erit simpliciter insipiētior ceteris animalibus que cognoscūt litē cuꝫ sint composita ex ea. ¶ Septimam rationem ponit cū dicit.

¶ Preterea dicat oportet oīno: quaꝫ ob cām nō habēt aīam oia: cū oē qđ ē: aut sit elemētum: aut ex elemēto vno: vel plr̄ibꝰ: vel oibꝰ ɔstat. Necesse ē.n. oē qđ ē: aut vnū qd: aut q̄dā: aut vniuersa cognoscē.

¶ Omnino aūt ꝑpter quā causam non oia hn̄t aīam que sunt. Quoniā oia aut elemētum: aut ex elemēto: aut vno: aut pluribus: aut omnibꝰ. Necesse enim est vnum aliquod cognoscere: aut quedam: aut omnia.

¶ Que talis est. Si aia est cōposita ex oībꝰ elr̄tis: sequitur ꝙ oia q̄ sunt hn̄t aīam. oē.n. qđ est aut est ex oībꝰ elemētis: aut ex aliqbꝰ: sꝫ oē qđ est cōpositū ex elr̄tis: aut ex elemētatis est corpus. g̊ oia corpora hn̄t aīam: ⁊ oia q̄ sunt: qđ falsum est. ¶ Octauā rōnem ponit cum dicit.

¶ Dubitabit ēt nō iniuria qspiā quidnā id sit qđ ipsa ɔtinet. atqꝫ vnit. Elemēta nāqꝫ materiei similia sūt. Atqꝫ p̄stabilissimū id esse patet: qđ ɔtinet: qcqd id tādē sit. At neqt esse qcq̄ꝫ p̄stabilius aia: qđ quidem dn̄etur. Et magis ēt itellectu. Maxime aūt rōni cōsonū est hūc oia p̄cessisse: ⁊ p̄stantissimū oīum: ⁊ nā diuinū eē. Illi aūt elemēta ea que sunt p̄cedē cēsēt.

¶ Dubitabit autē vtiqꝫ aliquis: ⁊ quid est vnū faciens ipsa. Materie enim cōparant̄ elementa. Maxime aūt ꝓprium est illud ɔtinens qđcūqꝫ est. Anima autē aliquid esse melius ⁊ antiquius īpossibile est. Impossibilius autē adhuc intellectu. Rationabilissimū aūt esse hunc nobilissimum ⁊ diuinū ꝺm naturā. Elementa aūt dicunt esse prima entium.

¶ Que talis est. Elemēta sunt plura ⁊ ɔ̄tria: vbicūqꝫ autēꝫ aliq̄ ɔ̄tria ɔueniūt ⁊ cōponūtur: opꝫ ꝙ sit aliqd aliud qđ ɔtineat ⁊ faciat ipsa vnū. Si g̊ aia est cōposita ex oibus elr̄tis: opꝫ ꝙ sit aliqd aliđ ɔtinēs illa. Sed hoc est valde dubiū qd sit: q2 sic eēt nobiliꝰ ⁊ p̊us aia: qđ est īpolē: ⁊ adminꝰ de intellectu: q2 valde rōnale est ꝙ intellectus sit nobilissimus oīum ⁊ diuinꝰ ꝺm nām. Itē sequeret̄ ꝙ illud eēt p̊us q̄ꝫ elemēta: qđ est falsum: q2 Empe. ⁊ alij dicūt elr̄ta esse p̊ma inter oia entia. Nō ē g̊ aīa cōposita ex elementis. ¶ Nonā rōnem ponit cum dicit.

¶ At.n. nemo prorsus de oi aia dixit: nec eoꝝ qui cēsēt ipsaꝫ ex elemētis iō ɔstare q2 sentit. cognoscitqꝫ ea q̄ sunt: nec ēt eoꝝ q maxime motiuū ipsam asserunt esse. Nō.n. omnia mouent̄ que sentiūt. Sūt enī aīalia nōnulla: que nō mouentur loco: ⁊ tn̄ hoc solo motu aia videt̄ aīal agitare. Similiter ⁊ eoꝝ qui taꝫ sensitiuuꝫ q̄ꝫ intellectiuū ex elemētis ɔficiūt: nemo aīam oēm cōplectit̄. Viuere nāqꝫ videntur plante: at expertes sunt tn̄ ⁊ lationis ⁊ sensus. Animalium quoqꝫ cōplura sunt: q̄ mēte rōneqꝫ vacāt. Qđ si qs ⁊ hec illis ɔcesserit: itellectūqꝫ partem esse posuerit aīe: ⁊ idētidē sensitiuū: neqꝫ sic de oi aīa: neqꝫ de vlla tota dicere videbūtur. In hoc eodē errore videt̄ esse ⁊ ea sn̄ia: q̄ carminibꝰ Orphicis fert̄. Dicit eniꝫ Orpheus aīam ferri ventis: ⁊ ex toto ingredi respiratione. Id aūt nequit ipsis accidere plātis: neqꝫ qbusdā itidē aīalium. Quippe cū haud vniuersa respirēt. Qđ qdā eos p̄terījt: q ita de aīa censuere.

¶ Omnes aūt ⁊ qui ex eo qđ cognoscit ⁊ sentit T.c.83.
aīa: que sunt ex elementis dicunt ipsam ⁊ q maxime motiuum non de omni dicunt aīa. Neqꝫ enim sensitiua omnia motiua. Videntur enim esse quedā aīalium mouentia ꝺm locum: ⁊ tamen videt̄ hoc solo motu mouere aīa animal. Similiter aūt ⁊ quicūqꝫ itellectiuū ⁊ sēsitiuū ex elemētis faciūt. Vident̄.n. plāte viuere non participantes loci mutatione neqꝫ sensu: ⁊ animaliū multa intelligentiaꝫ nō habere. ¶ Si āt T.c.84.
aliquis ⁊ hec segregauerit: posueritqꝫ intellectum partē aliquā anime: similiter autē ⁊ sensitiuuꝫ: neqꝫ vtiqꝫ sic dicet de omni anima: neqꝫ de tota: neqꝫ de vna. Hoc aūt sustinuit ⁊ que ē in Orphanicis vocatis carminibus ratio. Dicit.n. aīam ex toto ingredi respirantiū que fert̄ a ventis. Nō possibile itaqꝫ plantis hoc accide T.c.85.
re: neqꝫ animalium quibusdam: siquidem nō oia respirāt. Hoc aūt latuit sic opinantes.

¶ Et oñdit defectū ⁊ insufficiētiā positiōis Empe. ⁊ aliorū oīum q ɔsiderāt aīam ex motu seu sensu: que talis ē. Apparet ēt ꝙ oēs ⁊ qcūqꝫ dixerūt aīaꝫ eē aliqd motiuū ꝺm locū isufficiēter dixerit. Nā multa aīata sunt q̄ non mouent̄ ꝺm locū: sꝫ manēt: sicut plāte ⁊ alia hꝫ. Silr̄ āt ⁊ illi q dixerūt aīam eē qd itellectiuū ⁊ sensitiuū insufficiēter dixerūt. Nam multa sunt aīata: que neqꝫ sentiūt: neqꝫ itelligūt. Si vō aliqs hoc segregauerit.s. itellectiuū sensitiuū ⁊ motiuū: ⁊ dicat itellectiuū vnā pteꝫ anime: ⁊ silr̄ sensitiuū: nō tn̄ pp h̄ dicet de oī aīa cū nō oēs anime sint itellectiue. Neqꝫ de tota: cū intellectiuū ⁊ sensitiuū sint ptes aīe. Neqꝫ de vna: q2 sic nō diceret oēs ꝓprietates aīe cuiuscūqꝫ: cū in aīa sint alie ꝓprietates: q̄ꝫ sint intelligere ⁊ sentire. Et q2 qdā phs q vocatꝰ est Orpheus defectiue ēt de aīa locutꝰ est: q̄si in similē defectū icidit. iō hic adiungit eiꝰ defectū. ¶ Sciēdū ē aūt ꝙ Orpheꝰ iste fuit vnꝰ ꝺ p̊mis phis q erāt q̄si poete theologi loquētes metrice de phīa ⁊ de deo: ⁊ fuerūt tm̄ tres: Samius.

Orphe⁹:ꝛ qdā ali⁹. Et iste Orphe⁹ ꝑ induxit hoīes ad habitādū simul:ꝛ fuit pulcherrim⁹ ꝯcionatoꝛ:ita ꝙ hoīes bestiales ꝛ solitarios reduceret ad ciuilitatez. Et ꝓpter hoc dī de eo ꝙ fuit optimus cithared⁹ intātū ꝙ fecit vł faceret lapides saltare.i.ita fuit pulcher concionatoꝛ: ꝙ hoīes lapideos emolliuit. Post hos vō tres fuerunt.7.sapiētes:quoꝝ vn⁹ fuit Thales. Hic ḡ Orphe⁹ volebat ꝙ totus aer aīatus eēt ꝛ aīa quedā:ꝛ ꝙ aīa corpoꝝ viuētiū nihil aliud eēt:nisi illud qđ attrahit aīal de aere animato ꝑ respirationē:ꝛ hoc dicebat metrice. Et iō dicit ph̄s ꝙ rō Orphei que est in metricis carminib⁹ de aīa sustinuit eūdē defectū quē sustinuerūt rōnes ꝑcedētiū:qꝛ sicut dcm̄ est ipse voluit ꝙ illud esset aīa:qđ attrahit per respirationē aīaliū. Sed h̄ insufficiēter dictū est:qꝛ multa aīaliū sunt que nō respirāt:hoc aūt .s. ꝙ aīalia multa non respirant latuit illos qui fuerunt predicte opiniōis. Et sic patet ꝙ isti reprehenduntur de insufficientia.

¶ Decimam rationem ponit cum dicit.

¶ At vō si conficere animaz ex elementis oportet: nō ex vniuersis cōtinuo conficiēda esse videtur. Altera nāq̧ pars contrarietatis sufficiens est seipsam oppositamq̧ discernere. Recto enim ꝛ ipsum rectū (vt patet) ꝛ obliquum cognoscimus. Regula nāq̧ iudex ē vtriusq̧. At obliquū:nec sui plane nec recti.

¶ Si vō ex elītis animā facere opꝫ:nihil oportet ex oībus. Sufficiens.n.est altera pars ꝯtrarietatis seipsam diiudicare ꝛ oppositā. Recto enim ꝛ ipsum ꝛ obliquum cognoscimus. Iudex.n. vtrorumq̧ canon est recto. Obliquum autem neq̧ suiipsius neq̧ recti.

¶ Et arguit eos de superfluitate:q̄ talis est. Dicunt.n. isti ꝙ ad hoc ꝙ aīa cognoscat:oꝫ ꝙ sit cōposita ex elemētis: sed cū nos videamus ꝙ cognitio oīs rei possit haberi ꝑ pauciora.ergo ꝛ si ꝯcedat aīam cōponi ex elementis:nō tm̄ dꝫ dici cōposita ex elementis oīb⁹:sꝫ ad plus ex duobus. Et ꝙ cognitio habeat ꝑ pauciora pꝫ:qꝛ cū cōpositū cōstet ex aliquo ꝑfecto ꝛ imꝑfecto:rō cognoscēdi īperfectū est ꝑfectū:ꝛ cū ꝯ̄ria reducant in ꝓuationē ꝛ habituꝫ: sufficiēs est altera ps.s.illa q̄ se hꝫ ꝑ modū habit⁹ ꝛ ꝑfecti ad cognoscēdū seipsam ꝛ alterā ptē:q̄ est ꝑ modū priuatiōis ꝛ imꝑfecti. Nā ꝑ rectū diiudicam⁹ ꝛ cognoscim⁹ ip̄m rectū:ꝛ ēt obliquū (Canō enī).i.regula ē illud ꝑ qđ hr̄ iudiciū de vtroq̧. Per obliquū vō:nec ip̄m cognoscimus:nec rectū. Nō ḡ fuit necesse aīam facere.i. eā cōponere ex oīb⁹ elītis:sꝫ ex duob⁹ tm̄.s.ex igne ꝛ terra: ꝛ ꝑ h̄ cognosceret ꝛ seipsam ꝛ ꝯ̄ria:sicut ꝑ ignē cognosceret calida ꝛ frigida:ꝑ terrā sicca ꝛ humida.

¶ Sunt ꝛ qui in toto vniuerso permixtam ipsam inquiunt esse: quocirca forsitan ꝛ Thales omnia plena deorum esse putauit.

T.c.86. ¶ Et ī toto aūt qdē ip̄az misceri dicūt. Vñ fortassis ꝛ Thales opinatus est omnia esse plena dijs. Lec. XIII.

Ostq̄ ph̄s posuit opiniōes ponētiū aīaz eē ex elītis ꝛ rōnes ipoꝝ:ꝛ iprobauit eas:h̄ ex incidēti ponit opīonē quoꝝūdā dicētiū aīaz eē in elītis. Et circa h̄ duo facit. Prīo.n. pōit opinionē. Scđo vō rōnē opiniōis.ibi (Opinari aūt.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prīo ponit opinionē. Scđo improbat eā.ibi (Hoc aūt ꝛc̄.) Dicit ḡ ꝙ sunt qdaꝫ q dicūt aīam misceri in toto vniuerso:ponētes eā tā in elemētis q̄ ī elemētatis. Vñ qdā ph̄s noīe Thales fortassis motus ab hac opiniōe:opinatus est oīa plena eē dijs. Volebat.n.ꝙ totū vniuersum eēt aīatū ꝛ ei⁹ aīa eēt deus. Unde sicut aīa est in q̄libet pte aīalis:ꝛ tota:ita volebat ꝙ ī q̄libet pte vniuersi eēt de⁹:ꝛ sic oīa eēnt plena dijs:ꝛ forte ex hoc ꝓuenit idolatria. ¶ Cōsequēter cū dicit

Opio ponētiū oīa eē plena dijs.

¶ Hoc autē dubitatiōes hꝫ nōnullas. Quā enim ob causam aīa in aere quidē: vel igne si inest:non facit animal:in mixtis autem facit. Presertim cuꝫ in illis videat esse ꝑstantioꝛ. Queret etiam quispiam quam ob cām anima ea que est in aere ꝑstabilioꝛ est ac immortalioꝛ ea q̄ in animalibus iest. Utrobiq̧ autem emergit quoddaꝫ absurdū:ꝛ rōnis egrediēs metas. Nam ignē:aut aerē animal eē dicere:rōnis egredit fines:ꝛ asserere rursus aīalia non eē si insit in ipsis anima:perabsurdum est sane.

¶ Hoc aūt hꝫ quasdā dubitatiōes:ꝓpter quam enim cām in aere aut in igne aīa cum sit nō facit animal in mixto:ꝛ hic in his melioꝛ esse putata. Queret.n. vtiq̧ aliquis quā ob cām que ī aere aīa:ea que in aīalibus melioꝛ ꝛ immortalioꝛ. Accidit autē vtrobiq̧ incōueniēs ꝛ irrationabile.

¶ Et nāq̧ dicere aīal ignē aut aerē:magis irrationabilium est:ꝛ non dicere animalia cuꝫ anima insit:inconueniens est. T.c.87.

¶ Improbat hāc opinionē dicēs:ꝙ h̄.s.ꝙ aīa sit in elītis ꝛ in elemētatis:hꝫ q̄sdā dubitatiōes ꝛ oppōnes:q̄rū vna est:qꝛ si aīa est in aere ꝛ in igne (in istis.n.duob⁹ dicebāt maxime eā eē) difficile erit eis dicere ꝑꝑ quā cāꝫ aīa in eis nō facit aīal.i.quare ista non sunt aīalia:cū in mixtis aīa faciat aīal.i.mixta aīata sint aīalia.ꝑcipue cum putādū sit ꝙ hec.s.aīa sit ꝙ melioꝛ in elītis simplicibus q̄ in elītatis. Alia dubitatio est:qꝛ q̄ret aliqs ex his vtiq̧ motus:q̄re aīa q̄ ꝺm ipsos est in elementis:est melioꝛ ꝛ immortalioꝛ q̄ aīa q̄ est in elemētatis: cur hec q̄ est in elemētatis ꝯstituat aīal:ꝛ cognoscēs ꝛ sentiēs:illa vō q̄ ē in elemētis nō ꝯstituat. Ex his aūt dubitationib⁹ quecūq̧ ponat accidit inconueniens ꝛ irrationabile:qꝛ dicere ꝙ ignis siue aer sit aīal.vt p̄mo dubitat:est maxime icōueniēs ꝛ ad sensum apparet falsum:ꝛ est dcm̄ nō habētiuꝫ rōnem. Et nō dicere ea in q̄bus est aīa eē aīalia valde incōueniēs ē. Nā ꝺꝫ h̄ in nullo differt iter eē aīaꝫ ī aliquo corpore ꝛ nō eē. ¶ Cōsequēter cum dicit.

¶ Videntur autē ideo putasse in his animam esse:qꝛ totū ꝛ partes eiusdē sunt speciei. Quare necesse est ipsos:ꝛ aīam:ꝛ partes eiusdem esse dicere speciei:si animalia ex eo fiunt animantia qꝛ in ipsis aliqua ps continentis recipitur.

¶ Opinari autē vident animā esse in his:qm̄ totum partib⁹ similis spēi. quare necessariū ipsis dicere animaꝫ ꝛ similis speciei partibus esse:si intercipi aliquid continentis in animalibus animata animalia fiunt. T.c.88.

¶ Ponit rōneꝫ p̄m isse opinionis. Et circa hoc duo facit. Prīo ponit rōnem:ꝛ improbat eā. Scđo ꝯcludit qđ manifestū sit ex oībus que dicta sunt.ibi (Manifestuꝫ igit ꝛc̄.) Circa p̄ᵐ duo facit. Prīo.n.ponit rōnē opinionis dicēs:ꝙ rō quare dicti ph̄i opinari vident aīam eē in his

.i.in oĩbus elntis:est qꝛ ipsi volebant ꝙ totũ ꝛ ptes ĩ ele mẽtis cũ sint simplicia: ꝙ essent similis spẽi. Uñ cuz viderent ꝛ opinarẽtur ꝙ pars ꝯtinẽtis.i.aeris ĩtercepta in corporibus aĩaliũ per inspirationez ꝛ respirationẽ fit cã q̃re aĩalia fiãt aĩata: ꝛ fit aĩa: necesse erat eis dicere (aĩaz esse similis speciei partibus).i.totum continens esse aĩatum. ¶ Secundo võ cum dicit.

¶ Quod si aer quidẽ discerptꝰ eiusdẽ est speciei: anima autẽ ꝛ dissimilium partium: patet aliam ipsiꝰ partem inesse: aliam non inesse. Necesse est igitur ipsam aut similiũ esse partium: aut non in quacunq꜄ totius inesse parte.

¶ Si aũt aer quidez discerptus similis speciei. anima autẽ dissimilis partis: hec quidez aliqd ipsius existet: aliud autem non existet. Necesse est igitur ipsam similis partis esse: aut non esse in qualibet parte omnis.

¶ Improbat dictã rõnem dicens. ꝙ qꝛ aer discerptꝰ ꝛ attractus est similis spẽi toti aeri: sequeꝛ ꝙ aĩa aĩalis sit similis ptis aĩe totiꝰ aeris. Sz ꝯstat ꝙ aĩa aĩalis cuiuslibz est dissimilis ptis aĩe aeris: qꝛ vna ipsius.s.aĩa aeris (existet).i.imortalis ẽ ꝭm eos: vtpote q̃ semp viuificat ꝛ sp viuificauit oĩa viua. (Aliud aũt).s.aĩa huiꝰ: vel illiꝰ aĩalis (nõ existet).i.est mortalis ꝭm eos. Necesse est g̊ alterũ duoꝝ incõueniẽtiũ seq ex hoc videlicet ꝙ si aer sit similis ptis.s.ille qui est intra: ꝛ ille q est extra ꝛ aĩa ẽt: qd̃ improbatũ est. Aut si ipsa aĩa est dissimilis partis: ꝛ aer similiũ. tũc sequiꝛ ꝙ aĩa nõ sit in q̃libet parte (omnis).i.totius aeris: qd̃ est ꝯ eos: qui totum aerem animatum ponebant. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Pz igiꝛ ex dictis: neq꜄ cognitiõez ex eo cõpetẽ aĩe: qꝛ ꝯstat ex el'tis: neq꜄ recte veq꜄ dici motũ eidẽ iesse.

¶ Manifestuz igiꝛ ex dictis est: ꝙ neqz cognoscere inest aĩe: ꝑpter id qd̃ ex elñtis: neqz moueri ipsam bene: neqz vere diciꝛ.

¶ Concludit ex oĩbus q̃ dicta sunt de opinionibus antiquoꝝ: ꝙ neutrũ illoꝝ qd̃ ipsi attribuebãt aĩe sit verum: nec bñ dictũ: eo mõ quo ipsi dixerũt.s.ꝙ neq꜄ cognoscere inest aĩe ex eo ꝙ est ex elementis: sicut ipsi ponebant. Neq꜄ etiã motus seu moueri inest ei ex hoc qd̃ ex dictis elementis constabat ꝭm eos: ꝛ hoc satis aperte ꝛ clare pz inspicienti ad supradicta.

¶ At qm̃ cognoscere: sentire: opinari: ĩsuper cupere: deliberare: ꝛ oĩno appetitiones: ipsius aĩe sunt: motus ẽt aĩalium loco ab aĩa fit: ꝛ insuper accretio: status: atq꜄ decretio: queret vtiq꜄ quispiam: vtrum horũ vnũquodq꜄ toti anima cõpetat: ꝛ nos ĩelligamꝰ ꝛ sentiamus ꝛ moueamur ceteroꝝq꜄ vnũqd̃q꜄ agamus: patiamurq꜄ tota: an alijs alia ptibꝰ. Ipsum p̃terea viuere: vtrũ in horum aliquo vno: an in pluribus: an in oĩbus ꝯsistat: an sit eius alia q̃dã ẽt cã.

¶ Qm̃ aũt cognoscere aĩe ẽ ꝛ sentire ꝛ opinari: adhuc aũt cõcupiscere ꝛ deliberare ꝛ oĩno appetitus. ¶ Fit aũt ꝛ ꝭm locũ motꝰ ab aĩa ĩ animalibus. Adhuc aũt ꝛ augmẽtum: ꝛ status ꝛ decremẽtum: vtrũ toti aĩe vnũquodqz horum ĩsit: ꝛ omni ꝛ intelligimus ꝛ sentimus: ꝛ aliorũ vnũqd̃qz facimus ꝛ patimur: aut ptibus alteris altera. Et viuere igiꝛ vtrum in aliquo horum sit vno: aut pluribꝰ: aut in omnibus: aut in alia aliqua causa. T.c.89.

Lec. XIIII.

POsitis opinionibꝰ antiquoꝝ de aĩa ꝛ ĩprobatis: ꝯsequẽter Phs mouet q̃sdã dubitatiões. Et circa hoc duo facit. Prio.n. mouet ipsas qõnes. Scd̃o võ soluit eas. ibi (Dicũt itaqz ꝛc̃.) ¶ Sciẽdũ est aũt ꝙ operationes aĩe.s. sentire: intelligere: appetere: moueri ꝭz locũ: ꝛ augeri: possunt dupl'r accipi: qꝛ vel ꝭm modũ operãdi: ꝛ sic sunt tres potẽtie aĩe: ꝛ his attribuunꝛ hꝰ actiões: potẽtie videlz vegetabili sensibili: ꝛ intellectuali. Que qdẽ differũt. Naz nutritiua siue vegetabilis agit mediãtibꝰ q̃litatibꝰ actiuis ꝛ passiuis vt calidũ: frigiduz: ꝛ hꝰ. Sensitiua võ seu sensus: lz nõ ĩdigeat q̃litatibus sensibilibꝰ ad sentiendũ: ĩdiget tñ organo corporali. Intellectus võ neutro istorũ ĩdiget: qꝛ nec q̃litatibus: nec ꝑ organũ corporale aliquid ĩtelligit: sz ꝑficitur in opatione sua absq꜄ aliquo organo. Si aũt accipiamꝰ hꝰ actiones ꝭm gña actionuz: sic sunt quinque potẽtie.s. nutritiuũ: sensitiuũ: motiuũ ꝭz locum: appetitiuum ꝛ intellectiuũ: ꝛ actiones hoꝝ sunt sentire: nutriri: mouere: appetere: ꝛ intelligere. Et iõ cũ Phs de aĩa ꝭm suã totalitatẽ ꝭm opiniones antiquoꝝ supra tractasset ꝛ reprobasset eas: hic ingrit de ptibꝰ ꝛ opõnibus ipsaꝝ ptiũ: ꝛ mouet duas qõnes: quarũ p̊a talis ẽ. Utrũ opõnes aĩe q̃ sunt cognoscere ꝛ sentire q̃tũ ad sensum. ꝛ opinari q̃tum ad intellectũ: adhuc ꝯcupiscere q̃tuz ad ꝯcupiscibilẽ: deliberare q̃tũ ad rõnalẽ: ꝛ est appetitus q est in plus: qꝛ ꝯcludit cũ his duobus irascibilẽ: ꝛ moueri ꝭm locũ: ꝛ augeri: ꝛ stare ꝛ diminui: ꝯueniãt toti aĩe: vt.s. vnũqd̃q꜄ eoꝝ sit in omni parte aĩe.i.ꝭm q̃libet partem aĩe ĩtelligamꝰ: sentiamꝰ: moueamur: appetamꝰ: ꝛ nutriamur. Aut singulũ istoꝝ habeat singulã partem aĩe determinatã: vt.s. alio intelligamus ꝛ alio sentiamus: ꝛ sic de alijs. Scd̃a questio est: qꝛ dato ꝙ quelibet operatio anime habeat spãlez partẽ: itẽ erit q̃stio: vtrũ hoc qd̃ est viuere cõueniat alicui partiũ: ita ꝙ sit ĩ aliquo vno: aut in pluribus partibus: aũt in omnibus. Et si nõ in his: vtruz sit in aliquo alio. ¶ Consequenter cum dicit.

¶ Atq꜄ sunt qui dicunt ipsam esse partibilem: nosq꜄ alia eius parte intelligere: alia cupere censent.

¶ Dicũt itaqz quidã partibilẽ ipsam ꝛ alio aũt intelligere: alio quidem concupiscere. T.c.90.

¶ Rñdet ad qõnes positas. Et p̃mo ad p̃am. Scd̃o võ ad 2am. ibi (Videnꝛ aũt ꝛ q̃ ꝛc̃.) Rñdẽs autem p̃me qõni. Prio ponit opionez quorũdã phoꝝ ad h̃. Scd̃o ĩprobat eã. ibi (Quid igiꝛ ꝯtiet ꝛc̃.) Quidã.n. dicũt ꝙ hꝰ opationes nõ ꝯueniũt toti aĩe sz partibꝰ. Dicũt.n. aĩaz eẽ ptibilẽ: ꝛ alio ĩtelligit ꝛ alio cõcupiscit: sicut q ponebãt sensitiuaz in cerebro: viuificatiuã ĩ corde ꝛ hꝰ. Sed hꝰ opio est quodãmodo vera: ꝛ quodãmodo falsa: qꝛ si in aĩa intelligas diuersas partes potentiales: sic est veꝝ ꝙ aĩa hz diuersas partes ꝛ vires: ꝛ alia intelligit: ꝛ alia sentit. Aĩa.n. est qd̃dã totũ potẽtiale: ꝛ pars accipiꝛ ibi potentialis respectu totiꝰ potestatiui. Si võ ĩtelligaꝛ ꝙ aĩa sit quedaz magnitudo seu q̃titas: ꝛ diuidaꝛ in diuersas ptes q̃titatiuas: sic est falsa. Isti võ phi ĩtelligebãt aĩam eẽ ptibilẽ ꝭm hũc modũ. Et addebãt plus: ꝙ huiꝰ potentie anime erãt diuerse aĩe. ¶ Cõsequẽter cum dicit.

¶ Quid igiꝛ ipsam ꝯtinet aĩam: si partibilis sit. Non corpus quippe. cũ ꝯtra potius videaꝛ: corpꝰ anima ꝯtinere. Quapropter ꝛ egressa: dissoluiꝛ corpꝰ atq꜄

putrescit. Si igitur aliqd aliud ipsam ꝯtineat vnū𝔮ꝫ
faciat: illud erit potissimuꝫ aīa. At oportebit de illo
ēt q̄rere: vtrū vnū: an multarū sit partiuꝫ. Atqꝫ si sit
vnū: cur ⁊ aīam cōtinuo non dicimus vnū esse. Sin
partibile: rursus ratio queret: quid nam sit illud qđ
illud ēt ꝯtinet: atqꝫ hoc pacto fiet in īfinitū abijcio.
¶ Quid igit̄ cōtinet aīaꝫ: si ꝑtibilis ē apta nata.
Nō. n. vtiqꝫ corpus. Videt̄. n. ꝯtrariū magis:
aīa corpus ꝯtinere. Egrediēte. n. expirat ⁊ mar
T.c.91. cescit. ¶ Si igit̄ alterū aliqd vnaꝫ ipsam facit:
illud maxie vtiqꝫ erit aīa. Oportebit aūt iteꝝ ⁊
illud q̄rere: vtrū vnū aut multi partium sit. Si
quidē. n. vnū est: ꝓpter qđ non moꝝ ⁊ animaꝫ
vnū. Si v̄o diuisibile: iterū rō queret qd est cō
tinens: ⁊ sic vtiqꝫ procedet in infinitum.

¶ Improbat Phs opinionē ꝑdictā ꝑ tres rōnes: quaruꝫ
ꝑma talis est. Diuersa nō possunt ꝯuenire nisi ab aliquo
vniātur. Si igit̄ sunt diuerse aīe in corpore: opꝫ ꝙ ab ali
quo ꝯtineant̄ ⁊ vniant̄: sꝫ nihil est qđ vniat eas ⁊ conti
neat. g̊ nō sunt diuerse. Et ꝙ nihil sit ꝯtinēs: ⁊ vniens ani
mā. sic pꝫ. Quia aut est corpus in quo ē: aut aliquid aliđ:
sꝫ corpus non vnit eā ⁊ ꝯtinet: imo magis anima ꝯtinet
corpus. Uidemus. n. ꝙ egrediēte anima a corpore corpꝰ
deficit ⁊ marcescit. Si aūt aliqd aliud ꝯtinet eā. tunc il
lud erit maxime aīa: qꝛ aīe ēst ꝯtinere ⁊ regere. Et si illđ
erit aīa. tūc iterū oportebit querere vtrū sit vna: aut mul
tipartium. Et si dicat̄ ꝙ multipartium est: iterū erit qđ
ꝙ vniat illud: ⁊ sic in infinitū. Si v̄o dicat̄ ꝙ est vnum.
(quare nō dicūt moꝝ). i. ab ipso ꝑncipio ꝙ aīa sit vnum.
Non igit̄ aīa est diuisibilis in partes quātitatiuas: sicut
ipsi dicunt. ¶ Scđam rōnem ponit cum dicit.

¶ Dubitabit ēt q̄spiā de partibus eius: quā vnaq̄qꝫ
potētiā in corpore habeat. Nā si aīa tota totū ꝯtinet
corpus: oportet ⁊ vnāquāqꝫ ēt partem aliquā partē
corporis ꝯtinere. Id aūt eē non posse videt̄. Quam
eni ꝑtiū corporis intellectꝰ: aut quo ꝯtinebit pacto:
fingere quoqꝫ difficillimū est.
T.c.92. ¶ Dubitabit aūt aliquis ⁊ de ipsius partibus:
quā positionē hꝫ vnaqueqꝫ in corpe. Si. n. to
ta aīa oē corpus ꝯtinet: ꝯuenit ⁊ partium vnā
quāqꝫ ꝯtinere aliqd corporis. Hoc aūt assimi
lat̄ impossibili. Qualē. n. partē aut quomō ītel
lectus ꝯtinebit: graue est ⁊ fingere.

¶ Quia si diuerse partes anime sunt in diuersis partibꝰ
corporis: sequit̄ ꝙ cuilibet operatiōi aīe sit determinata
ꝑs corporis seu organū corporale. Sꝫ h̄ est impossibile:
qꝛ intellectus nō hꝫ determinatā partē. seu organū ī cor
pore. Non igitur aīa hꝫ diuersas partes: sicut ipsi dicūt.
¶ Tertiam rationem ponit cum dicit.

¶ Uidemus autem ⁊ plātas diuisas viuere: ⁊ anima
liū insectoꝝ nōnulla: vtpote aīam: ⁊ si non numero:
tñ specie eandē habentia. Itaqꝫ ꝑtiū vtraqꝫ: ⁊ sen
sum hꝫ: ⁊ per aliquod tēpus loco mouet̄. Nec absur
dū est: si nō ꝑdurāt. Instrumēta nāqꝫ nō habēt: vt
naturā ꝯseruēt. Nihilominus oēs in vtraqꝫ partiuꝫ
insunt aīe ꝑtes: atqꝫ aīe eadē sub sp̄e collocant̄: ⁊ ēt
tota. Ille quidem qꝛ nō separabiles sunt: tota auteꝫ
aīa qꝛ diuisibilis est.
¶ Dicunt̄ aūt ⁊ plāte viuere diuise: ⁊ aīalium T.c.93.
quedā incisoꝝ tanqꝫ eandē habētia aīaꝫ specie:
⁊ si nō numero. Unaqueqꝫ qdē. n. partiuꝫ sen
sum hꝫ: ⁊ mouet̄ ƀm locū in quoddā tempus.
¶ Si aūt non permanet: nullū incōueniēs est. T.c.94.
Instrumēta. n. nō h̄nt qbus saluent nām: ꝫ ni
hil minus in vtraqꝫ partiū oēs inexistunt par
tes aīe: ⁊ similis sp̄ēi sunt adinuicē ⁊ toti. Adi
uicē qdem: sicut que nō separabiles sunt. Toti
aūt aīe tanqꝫ indiuisibili exñte.

¶ Quia si diuerse oꝑōnes aīe sunt in diuersis ꝑtibus. tūc
nō erit iuenire ꝑtē in qua sint plures oꝑōnes simul: nec
erūt ꝑtes aīalis sīlis sp̄ēi: sꝫ nos īuenimꝰ partes aliquoꝝ
aīatoꝝ: que h̄nt plures oꝑationes: ⁊ quoꝝ aīa est eiusdeꝫ
sp̄ēi in toto ⁊ in ꝑtibꝰ: sicut est in plātis ⁊ in quibusdam
aīalibꝰ q̄ decisa viuunt: sicut est in animalibus anulosis:
quorū q̄libet ꝑs decisa sentit ⁊ mouet̄ in qđdā tp̄s. Et si
dicat̄ ꝙ nō diu viuūt: nō refert: qꝛ nō h̄nt instr̄a qbꝰ sal
uēt eoꝝ nām: nihilominꝰ tñ existūt in ꝑtibꝰ diuersis plu
res operationes aīe: ⁊ sunt similis sp̄ēi adinuicē ⁊ ēt toti.
Nō g̊ sunt diuerse ꝑtes aīe in diuersis ꝑtibus corporis.
Rō aūt q̄re decisa viuūt est: qꝛ q̄nto aīa est ꝑfectior: tāto
exercet plures ꝑfectas oꝑationes ⁊ diuersas. Et ideo ad
exercēdū hꝰ oꝑationes: necessaria sunt ei plura ⁊ diuersa
organa vel instr̄a corporalia in corpore in quo est. Quia
v̄o aīa rōnalis: q̄nto nobilior ⁊ ꝑfectior est: tāto exigit ma
iorē diuersitatē organoꝝ: aīa aūt que est in aīalibus anu
losis ⁊ ī plātis: qꝛ parū hꝫ de ꝑfectiōe: nec exercet diuer
sas oꝑōnes: iō requirit corpus magis simile ⁊ vniforme
⁊ saluat̄ in qualibet ꝑte. ¶ Cōsequēter cū dicit.

¶ Videt̄ aūt ⁊ id ꝑncipiū qđ inest in plātis: aīa q̄daꝫ
esse. Hec enim sola cōis est: ⁊ plātis: ⁊ aīalibꝰ. Atqꝫ
hec quidem a sentiēdi principio separatur: sine autē
ipsa nihil est prorsus qđ habeat sensum.
¶ Videtur autem ⁊ que in plantis anima prin T.c.95.
cipium quoddam esse. Hac enim sola commu
nicant ⁊ animalia ⁊ plante. Et ipsa quidem se
paratur a sensibili principio: sensum autem nul
lum sine hac habet.

¶ Soluit scđaꝫ q̄ōnē. Circa qđ sciendū ꝙ viuere ꝓprie ē
eoꝝ que h̄nt motū ⁊ oꝑationē ex seipsis sine hoc ꝙ mo
ueant̄ ab alijs. Unđ ⁊ viuere dupliciter accipit̄. vno mo
do accipit̄ viuere qđ est esse viuētis: sicut dicit Phs: ꝙ
viuere est esse viuētibꝰ. Alio mō viuere ē operatio. Dōꝫ
g̊ ꝙ aīa que est in plātis. s. vegetabilis. videt̄ esse q̄si qđ
dam ꝑnᵐ qđ manifestat vitā in rebus inferioribus: qꝛ si
ne hac nihil viuit: ⁊ in hac sola cōicant oīa que viuunt:
in alijs aūt nō oīa. Animalia enim ⁊ plāte in vegetabili
ꝯueniunt solummō. Itē vegetabile pōt eē sine sensibili
⁊ intelligibili: sed hec nō p̄nt esse sine vegetabili. Nullū
enim animal hꝫ sensum: seu intellectum (sine hac). s. ve
getabili. Ergo sic viuere attribuit̄ isti ꝑncipio. s. vegeta
bili. sicut sentire tactui. Non tamē ꝙ animal per solam
vegetabilem viuat: sed quia est primum principium in
quo manifestatur vita.

Finis Primi libri de Anima: cum
expositione Diui Thome
Aquinatis.

¶ Aristotelis stragyrite de aīa textus libri scōi.

Ictis hisce que a maiorib⁹ de anima nobis tradita sunt: redeamus rursus oportet: atqꝫ enitamur velut ab initio determinare quid anima sit: ⁊ que nam sit eius cōmunis maxime ratio.

T.c.i.

Ue quidē igitur a prioribus tradita de anima dicta sint. Iterum aūt tanquā ex principio redeamus tentantes determinare quid est anima ⁊ que vtiqꝫ erit communissima ratio ipsius.

¶ Diui Thome aquinatis in secundū librum de anima Aristotelis ꝑclarissima cōmētaria. Lectio. I.

Ostqꝫ Arꝫ. posuit opinionē alioꝝ d̄ anima in p̄ libro: in scōo accedit ad determinādū de aīa s̄z ꝓpriā opinionē: ⁊ veritatē. Et circa h̄ duo facit. Primo dicit de quo est intētio sua ꝯtinuās se ad p̄cedentia. Scōo ꝓsequit̄ suā intētionē. ibi (Dicimus itaqꝫ vnum qōdā ⁊c̄.) Dicit g̊ p̄ ꝙ i p̄ libro dicta sunt ea que tradita sunt a p̄oribus de aīa. S̄z oꝫ iteꝝ. q. redeundo a p̄ncipio determinare veritatē. Qd̄ gdē ꝓpter suā difficultatē magis oꝫ tētare: q̄ȝ securitatē de v̄itate inuenienda presumere. Et cū supra in ꝓhemio quesitū fuerit. vtrū p̄us d̄ aīa ipsa determinādū sit: aut de ꝑtib⁹ ei⁹: q̄si hanc q̄ōnē determinās dicit ꝙ in p̄ncipio dōm ē gd est aīa: in quo notificat̄ ip̄a aīe eēntia. Postea autē determinabit̄ de ꝑtibus siue potētys ipsius. Et quasi h⁹ rōnē assignās subiungit: (⁊ q̄ vtiqꝫ erit cōmunissima rō ipsi⁹.) Cū. n. ostēdit̄ gd est aīa: tradit̄ id qd̄ est cōe. Cū aūt determinatur de vnaq̄qꝫ partiū: aut potentiaꝝ ipsi⁹: tradit̄ id qd̄ ē spāle circa animā. Hic est aūt ordo doctrine: vt a cōibus ad minus cōmunia procedatur. sicut ostēdit Philosophus in principio physic̄. ¶ Deinde cum dicit.

Lect. i. ¶ Dicimus itaqꝫ genus vnum quoddam eorum que sunt ipsam substantiam esse: atqꝫ huius aliud vt materiam: quod quidem per se non est hoc aliquid: alid̄ formam: ⁊ speciem: qua quidem iam hoc aliquid dicitur: ⁊ tertium id quod ex istis constat: atqꝫ componitur. Est autem materia quidem potētia: forma v̄o actus atqꝫ perfectio. Que quidem bifariā dicitur: quedam enim est vt sciētia: q̄dā vt comtemplatio.

T.c.z. ¶ Dicimus itaqꝫ vnum quoddam genus eorū que sunt substantiam. Huius autem aliud quidem sicut materiam: que s̄m se quidē non est hoc aliquid: aliud autem sicut formam ⁊ speciem: s̄m quā dicitur iam hoc aliquid: ⁊ tertiā que ex his. Est autem materia quidem potentia: species autē endelechia. Et hoc dupliciter: hoc gdē sicut sciētia: illud aūt sicut cōsiderare.

¶ Prosequit̄ suā intentionē quā ꝓposuerat. Et diuidit̄ in partes duas. In p̄ma ōn̄dit gd est aīa In scōa determinat de ꝑtib⁹ ei⁹ siue potētys eius. ibi (Potētiarū autem aīe ⁊c̄.) Prima diuidit̄ in duas. In p̄ma ponit diffinitionē aīe q̄ est q̄si demōstratiōis ꝯclusio. In scōa ponit diffinitionē aīe q̄ est q̄si demōstratiōis p̄ncipiū. ibi (Quoniā aūt ex certis quidē ⁊c̄.) Sciēduꝫ est. n. ꝙ sicut dicit̄ in p̄mo posterioꝝ: oīs diffinitio aut est ꝯclusio demōstratiōis: sicut hec. tonitruū est ꝯtinu⁹ sonus in nubib⁹: aut ē demōstratiōis p̄ncipiū: sicut hec. tontruum est extinctio ignis in nube: aut est demōstratio positiōe. i. ordine differens: sicut hec. tonitruum est ꝯtinuus sonus in nubibus. ꝓpter extinctionē ignis in nube. In hac enim ponit̄ ⁊ demonstrationis conclusio: ⁊ p̄ncipiū. ⁊ non s̄m ordinē sylogismi. Prima aūt pars diuidit̄ in duas. In p̄ma ponit diffinitionē p̄mam aīe. In scōa manifestat eā. ibi (Uniuersaliter igit̄ dictū ⁊c̄.) Pria diuidit̄ in duas. In p̄ma p̄mittit quasdā diuisiones ex gbus habet̄ via ad inuestigandū diffinitionē aīe. In scōa inuestigat aīe diffinitionē. ibi (Quare oē corpus ⁊c̄.) Sciēdū aūt est ꝙ sicut docet ph̄s in. 7. metaph̄. hec est dr̄ia inter diffōnem sub̄e ⁊ accn̄tis: ꝙ in diffōne sub̄e nihil ponit̄ qd̄ sit extra sub̄aꝫ diffiniti: diffinit̄. n. vnaqueqꝫ sub̄a per sua p̄ncipia mālia vel formalia. In diffōne aūt accn̄tis ponit̄ aliqd qd̄ ē extra eēntiā diffiniti. s. subm: oꝫ. n. subm poni in diffinitione accn̄tis. Sicut cū dr̄. symmitas ē curuitas nasi. Et hoc iō est: q̄ diffinitio significat qd̄ gd est res: sub̄a autē est gd cōpletū in suo eē ⁊ i sua sp̄e: accn̄s aūt nō h̄ꝫ eē cōpletū: s̄ꝫ depēdēs a sub̄a. Silr̄ ēt nulla forma est gd cōpletū i sp̄e: s̄ꝫ cōplemētū sp̄ei cōpetit sub̄e cōposite. Un̄ sub̄a cōposita sic diffinit̄ ꝙ in eius diffōne nō ponit̄ aliquid qd̄ sit extra eēntiā ei⁹. In oī aūt diffōne forme ponit̄ aliqd qd̄ est extra eēntiā forme. s. ꝓpriū subm eius siue mā. Un̄ cū aīa sit forma: oꝫ ꝙ i diffōne ei⁹ ponat̄ mā siue subm eius. Et iō in p̄a ꝑte ponit duas diuisiōes: q̄rū p̄ma nec̄ia est ad inuestigādū id qd̄ in diffōne aīe ponitur ad exprimēdā eēntiā eius. Alia que ē nec̄ia ad inuestigādū id qd̄ ponit̄ in diffōne aīe ad exprimēdū subm ipsi⁹. ibi (Sub̄e aūt maxime ⁊c̄.) Circa p̄m innuit tres diuisiones: quarū p̄a est s̄m ꝙ ens diuidit̄ in decē p̄dicamenta. Et hanc innuit ꝑ hoc qd̄ dicit: ꝙ sub̄a dr̄ eē vnū gen⁹ entiū. Scōa diuisio est s̄m ꝙ sub̄a diuidit̄ in māꝫ ⁊ formā ⁊ cōpositū. Materia gdē est q̄ s̄m se nō est hoc aliquid: sed in potētia tm̄ vt sit hoc aliqd. Forma aūt est s̄m quā iā est hoc aliqd in actu. Substantia v̄o cōposita est que est hoc aliqd. Dicit̄. n. eē hoc aliqd. i. aliqd demr̄atū qd̄ ē cōpletū in eē ⁊ specie: ⁊ hoc ꝯuenit soli sub̄e cōposite i rebus mālib⁹. Nam sub̄e sepe q̄uis nō sint composite ex mā ⁊ forma: sunt tm̄ hoc aliqd cū sint subsistētes in actu ⁊ cōplete in natura sua. Aīa aūt rōnalis q̄tū ad aliqd p̄t dici hoc aliqd: s̄m hoc qd̄ pōt esse per se subsistēs. S̄ꝫ q̄ nō h̄ꝫ spēꝫ cōpletā: s̄ꝫ magis est ꝑs spēi: non oīno ꝯuenit ei ꝙ sit hoc aliqd. Est g̊ dr̄ia iter mām ⁊ formā ꝙ mā est ens in potētia: forma aūt est endelechia. i. act⁹: quo. s. mā fit actu. vn̄ ip̄m cōpositū est ens actu. Tertia diuisio est ꝙ act⁹ dr̄ dupl̄r. Uno mō sicut sciētia est actus. Alio mō sicut ꝯsiderare est actus. Et dr̄ia hoꝝ actuum ex potentys ꝑpēdi pōt. Dr̄. n. aliqs in potentia grāmaticus: anq̄ȝ acqrat habitū grāmatice discēdo vel inueniēdo: q̄ gdē potētia in actū reducit̄ qn̄ iā aliqs h̄ꝫ habitū scientie. Sed tūc est iteꝝ in potentia ad vsuꝫ habitus cū non ꝯsiderat i actu: ⁊ hec potētia i actū reducit̄: cū actu ꝯsiderat. Sic igit̄ ⁊ scīa ē act⁹: ⁊ ꝯsideratio ē act⁹. ¶ Deide cū dicit.

¶ Maxime autem corpora videntur esse substantie: ⁊ ipsorum ea magis que naturalia sunt. Hec eniꝫ ceterorum principia sunt. Naturalium v̄o corporum quedam habent vitam: quedā nō habent sed ea vacant. Vitā aūt dicimus nutritionē: accretionē atqꝫ decretionē: que gdē per idipsum fit qd̄ viuere dicit̄.

¶ Substātie

Lec. i. Lectio .i. z. 4. T.c.4. T.c.18. Lib'iz. t.c.40. Hoc aliqd: gd: Vita: gd.

T.c.3. ¶ Substantie autem maxime esse videntur corpora: ⁊ horũ physica: hec eñi aliorũ principia. Physicorum autem alia quidem habent vitã: alia autem non habent. Vitam autẽ habere dicimus id quod per seipsum alimentum ⁊ augmentum ⁊ decrementum habet.

¶ Ponit diuisiones ex qbus iuestigat̃ id qd̃ ponit̃ in diffinitione anime pertinens ad eius subm. Et inuit tres diuisiones. Quarũ p̃ma est ꝙ subaꝝ quedã sunt corpora: ⁊ quedã nõ sunt corpora. Inter quas subas maxime sunt manifeste corporales sube. Nã sube incorporee quecũq3 sint: imanifeste sunt: eo ꝙ sunt a sensibus remote et sola rõne iuestigabiles. Hoc est ergo qd̃ dicit: ꝙ (corpora maxime vident̃ esse sube.) Scd̃a diuisio est ꝙ corpoꝝ q̃dã sũt corp̃a physica. i. nãlia: quedã nõ nãlia s3 artificialia. Homo enim ⁊ lignũ ⁊ lapis sunt nãlia corpora: domus ⁊ securis sunt artificialia. Magis aũt vident̃ substantie. corpora nãlia q̃ꝫ artificialia: qa corpora nãlia sunt p̃ncipia artificialiũ. Ars enim operat̃ ex materia quã nã ministrat: forma aũt que per artẽ inducit̃ est forma accidẽtalis: sicut figura vel aliquid huiꝰ. Unde corpora artificialia non sunt in genere substãtie per suã formã: sed solum per suã mãm que est nãlis. Habẽt ergo a corporibꝰ nãlibus ꝙ sint sube. Unde corpora naturalia sũt magis substãtie q̃ꝫ corpora artificialia: sunt enim sube nõ solu3 ex parte materie: s3 etiã ex parte forme. Tertia diuisio est ꝙ corporũ nãlium quedã habẽt vitã et quedam non habẽt. Istud autẽ dicitur habere vitã: qd̃ per seipsu3 hẽt alimentũ: augmentũ ⁊ decrementũ. Sciendu3 aũt est ꝙ hec explanatio magis est per modũ exempli: q̃ꝫ per modum diffinitionis. Nõ eni3 ex hoc solo ꝙ aliquid habet augmentũ ⁊ decrementũ viuit: sed etiã ex hoc ꝙ sentit ⁊ intelligit: ⁊ alia opera vite exercere põt. Unde in substã tijs separatis est vita ex hoc ꝙ habẽt intellectũ ⁊ voluntatem: vt p3 in xii° metaphy. l3 nõ sit in eis augmentu3 ⁊ alimentũ. Sed qa in istis gñabilibus ⁊ corruptibilibus anima que est in plantis ad quã pertinent alimentum ⁊ augmentũ: vt in fine primi dictum est. p̃ncipiũ est vite: ideo hic quasi exẽplariter exposuit hñs vitã id qd̃ habet alimentum ⁊ augmentũ. Propria autẽ ratio vite est ex hoc ꝙ aliqd est natum mouere seipsum: large accipiẽdo motũ: put etiã itellectualis opatio motus quidã dicit̃. Ea enim sine vita esse dicimus que ab exteriori tm̃ p̃ncipio moueri possunt. ¶ Deinde cum dicit.

Lib° 12. t.c.40.

Vita: qd.

¶ Quare corpus omne naturale particeps vite substantia est: ⁊ ita substãtia vt composita. Atq3 cũ tale etiam sit corpus: id est habens vita3. Corpus profecto non erit aĩa. Corpus nãq3 non subijt rationez eoꝝ que sunt in subiecto: sed vt subiectũ potius est: ⁊ materies. Necesse est igitur aĩam substantiam esse: perinde atq3 formã corporis naturalis potentia vitam habentis. Substantia v̊o actus est ⁊ perfectio. Talis igitur corporis est perfectio atq3 actus.

¶ Quare omne corpus physicum participans vita substantia erit. Substantia autem sic sicut composita. ¶ Quoniam aũt est corpus et huiusmodi vitam habens: non vtiq3 erit corpus anima. Non est enim eorũ que in subiecto corpus. Magis autem sicut subiectum ⁊ mã est. Necesse est ergo aĩa3 substãtiã esse sicut speciẽ corporis physici potẽtia vitã habẽtis. Substãtia aũt actus: huiusmodi igit̃ corporis actus.

T.c.4.

¶ Inuestigat aĩe diffinitionẽ suppositis p̃missis diuisionibus. Et circa hoc tria facit. Primo iuestigat partes diffinitionis. Scd̃o ponit diffõnẽ. ibi (Si aũt aliqd̃ cõe ⁊c̃.) Tertio ex diffõne data excludit quãdã dubitationẽ. ibi (Unde nõ op3 querere ⁊c̃.) Circa p̃mũ duo facit. Prio ĩuestigat particulas diffinitionis que pertinẽt ad eẽntiã aĩe. Scd̃o eam que pertinet ad essentiã subiecti. ibi (Tale aũt: qd̃cũq3 organicũ.) Circa p̃mũ duo facit. Prio iuestigat hãc particulam: ꝙ aĩa est actus. Scd̃o hanc ꝙ est actus p̃mus. ibi (Hic aũt dicit̃ duplr̃.) Cõcludit g̊ p̃mo ex p̃dictis ꝙ cu3 corpora physica maxime videant̃ esse substãtie: ⁊ omne corpus habẽs vitã sit corpus physicũ: necesse est dicere ꝙ omne corpus hñs vitam sit suba. Et cũ sit ens actu: necesse est ꝙ sit substãtia cõposita. Quia v̊o cũ dico corpus hñs vitã: duo dico. s. ꝙ est corpus: ⁊ ꝙ est huiꝰ corpus. s. habẽs vitã: nõ põt dici ꝙ illa pars corporis habẽtis vitã que dicit̃ corpus sit aĩa. Per aĩa3 enĩ intelligimus id quo hñs vitã viuit. vnde op3 ꝙ ĩtelligatur sicut aliquid in subto existens: vt accipiat̃ hic large subiectũ nõ solũ put subm dicit̃ aliqd ens actu: per quẽ modũ accidẽs dicit̃ esse in subto: sed etiã s̃m ꝙ materia p̃ma que est ens in potẽtia dr̃ subiectũ. Corpus autez qd̃ recipit vita3 magis est sicut subm ⁊ mã: q̃ꝫ sicut aliquid in subto exñs. Sic igit̃ cũ sit triplex suba. s. cõpositũ: materia: ⁊ forma: ⁊ aĩa nõ est ipsum cõpositũ qd̃ est corpus habens vitã: neq3 est mã que est corpus subiectu3 vite: relinquit̃ per locũ a diuisione ꝙ aĩa sit substãtia sic̃ forma: vel spẽs talis corpis. s. corpis physici hñtis in potẽtia vitã. Dixit aũt (hñtis vitã potẽtia.) ⁊ nõ simplr̃ habentis vitã. Nã corpus hñs vitã itelligit̃ suba cõposita viuẽs: cõpositũ aũt nõ ponit̃ in diffinitiõe forme sed mã. Mã autẽ corporis viui est id qd̃ cõparat̃ ad vitã sicut potẽtia ad actu3: ⁊ hoc est anima: actus s̃m quẽ corpus viuit. Sicut si dicerẽ ꝙ figura est actus: nõ quidẽ corpis figurati in actu: hoc enim est cõpositũ ex figura ⁊ corpore: s3 corporis quod est subiectũ figure qd̃ cõparat̃ ad figurã sicut potẽtia ad actum. Et ne aliquis crederet ꝙ anima sic esset actus sicut aliqua forma accidentalis actus est. Ad hoc remouendũ subdit ꝙ anima est sic actus sic̃ substantia est actus. i. sicut forma. Et quia omnis forma est indeterminata materia: sequit̃ ꝙ sit forma talis corporis quale dictum est. Sciendum autẽ est: ꝙ hec est differentia forme substantialis ad formã accidentale3 ꝙ forma accidentalis non facit ens actu simpliciter: sed ens actu tale vel tm̃: vtputa magnu3 vel album vel aliquid aliud huiusmodi. Forma aũt substãtialis facit esse actu simpliciter. Unde forma accidentalis aduenit subiecto iam preexistenti actu: forma aũt substantialis non aduenit subiecto iam preexistenti in actu: sed existenti in potentia tm̃. s. materie prime. Ex quo patet ꝙ impossibile est vnius rei esse plures formas substãtiales: qa p̃ma faceret ens actu simplr̃: ⁊ oẽs alie aduenirent subiecto ia3 existenti in actu: vnde accidentaliter aduenirent subiecto iam existenti in actu: non enim faceret ens actu simpliciter: sed s̃m quid. Per qd̃ tollitur positio Auicebron in libro fontis vite: qui posuit ꝙ s̃m ordinem generum ⁊ specierũ est ordo plurium formarũ substantialium in vna ⁊ eadẽ re: vtputa ꝙ in hoc idiuiduo hoĩs est vna forma per quã est substãtia: ⁊ alia per quã est corpꝰ: ⁊ tertia per quã est animatũ corpꝰ: ⁊ sic de alijs. Op3 eni s̃m premissa dicere ꝙ vna ⁊ eadẽ forma subalis sit per quã hoc indiuiduũ est hoc aliqd siue suba: ⁊ per qua3 est corpus:

Dr̃ia iter formam subales ⁊ acc̃ntalẽ.

⁊ animatũ corpꝰ: ⁊ sic de alijs. Forma enĩ perfectior dat̃ mãe hoc qđ dat forma minus ꝑfecta: ⁊ adhuc amplius. Unde anima nõ soluȝ facit esse subam ⁊ corpus qđ etiã facit forma lapidis: sed etiã facit esse aiatũ corpus. Non ergo sic est intelligendũ ꝙ aia sit actus corpis: ⁊ ꝙ corpꝰ sit eius materia ⁊ subiectũ: quasi corpus sit cõstitutuȝ ꝑ vnam formã que faciat eum esse corpus: ⁊ superueniat ei aia faciẽs ipm esse corpus viuũ: sȝ qr ab aia est: ⁊ ꝙ sit: ⁊ ꝙ corpꝰ sit: ⁊ ꝙ sit corpus viuũ. Sed h̃ qđ est esse corpꝰ qđ est imperfectius: est qđ mãle respectu vite. Et inde est ꝙ recedente aia non remanet idem corpus specie. nã oculus ⁊ caro in mortuo non dicunt̃ nisi equoce vt patet

Lec.10. t.c.35. per ph̃m in 7° meta. Recedente eniȝ aia succedit alia forma subalis que dat aliud esse specificũ: cũ corruptio vnius nõ sit sine gñatione alterius. ¶ Deinde cum dic̃.

¶ Sed cũ perfectio atqȝ actus bifariã dicatur: vt dixımus: quidam enim est vt sciẽtia: quidã vt contemplatio: patet aiam actum esse: perinde atqȝ sciẽtiaȝ. Nam ex eo quia anima est ⁊ somnus est: ⁊ vigilia quidem contemplationi: somnus aũt scientie operatione vacanti similis est. Altera autẽ alterã in eodem: scientia inquã cõtemplationẽ generatione precedit. Quapropter aia primus est actus: perfectioqȝ corporis naturalis potentia vitam habentis.

¶ Hic autẽ dicit̃ dupliciter. Alius quideȝ sicut scientia: alius autẽ sicut considerare. Manifestum ergo ꝙ sicut scientia. Inexistere enim ani

T.c.7. mam: ⁊ somnus ⁊ vigilia est. Proportionale autem vigilantia quidẽ ipsi ꝯsiderare: somnus autem ipsi habere ⁊ non operari. Prior auteȝ generatione in eodeȝ scientia est. Unde anima est actꝰ primꝰ corpis physici potẽtia vitã hñtis.

¶ Uenat̃ scđam particulã diffinitionis et dicit ꝙ actus dicit̃ dupl'r: alius sicut scia: ⁊ alius sicut cõsiderare: vt supra expositũ est. Et manifestũ est ꝙ aia est actus sic̃ scia: qa in hoc ꝙ aia existit inest aiali: ⁊ somnus ⁊ vigilia. Et vigilia quidẽ assimilat̃ cõsiderationi: qa sicut cõsideratio est vsus scie: ita vigilia est vsus sensuum: sed somnus assimilatur habitui scie qñ aliqs ẞm ipsuȝ nõ operat̃: in somno eni qescunt v̓tutes aiales. Horũ aũt duoꝝ actuũ scia est prior gñatione in eodẽ. Cõparat̃ eni cõsideratio

Lec.8. t.c.13. ad sciaȝ: sic̃ actus ad potentiã. Actus aũt vt habet̃ in 9° meta. natura est prior potẽtia. est enĩ finis ⁊ complemẽtum potentie. Sed ordine gñationis ⁊ tẽporis vniuersaliter loquẽdo: actus est prior potẽtia. nam id qđ est in potentia reducit̃ in actũ per aliquid ens actu. Sed in vno ⁊ eodẽ: potẽtia est prior actu. Naȝ aliqd est p̃mo in potẽtia: ⁊ postea actus fit. Et ꝑꝑ hoc dicit ꝙ (scia est prior generatione in eodẽ q̃ȝ cõsideratio.) Unde cõcludit ꝙ cuȝ anima sit actus sicut scia: ꝙ sit actus primus corpis physici potẽtia vitã hñtis. Sciendũ aũt ꝙ ph̃s dicit aiam esse actũ primũ: nõ solũ vt distinguat aiam ab actu q est opatio: sed ẽt vt distinguat eã a formis el'ntoꝝ que semper hñt suã actionẽ nisi ipediant̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et talis plane vt partes ipsius sint instrumenta. Enimuero partes quoqȝ plantarũ instrumenta sine cõtrouersia sunt: quãuis videant̃ penitus simplices esse. Eius enim qđ circa fructũ est: illud tegmen est foliũ ⁊ fructus etiã. Radices preterea viceȝ subeũt oris: vtrisqȝ nãqȝ trahitur alimentum.

¶ Tale autem quodcũqȝ organicum. Organa autem ⁊ plantarũ partes sunt: sed penitus simplices: vt folium fructiferi cooperimentum. Fructiferuȝ aũt fructus. Radices v̓o ori simi les sunt: vtraqȝ enim trahunt alimentum.

¶ Uenatur particulã que est ex parte subiecti: ⁊ qa dixerat ꝙ aia est actus corporis physici habẽtis vitam in potentia: etiam dicit ꝙ tale est omne corpus organicuȝ. Et dicit̃ corpus organicũ qđ hẽt diuersitatem organoꝝ. Diuersitas autẽ organoꝝ necessaria est in corpore suscipiẽte vitam propter diuersas operationes aie. Anima eniȝ cum sit forma ꝑfectissima inter formas reꝝ corpalium: est p̃n^m diuersaꝝ opationũ: ⁊ ideo reqrit diuersitatẽ organorũ in suo ꝑfectibili. Forme v̓o rerũ ĩanimataꝝ ꝓpter sui ĩperfectionẽ sunt p̃ncipia paucarũ operationũ: vnde non exigunt diuersitatẽ organorum in suis perfectionibus. Inter aias aũt aia plantarũ imperfectior inuenit̃: vnde in plantis minor est diuersitas organorũ q̃ȝ in aialibus. Et ideo ad ostendendũ ꝙ omne corpus suscipiẽs vitam est organicũ: accipit argumẽtũ ex plãtis in qbus est minor diuersitas organoꝝ. Et hoc est qđ dicit: ꝙ etiã plantaꝝ partes sunt diuersa organa. Sed partes plantarũ sunt penitus simplices: id est cõsimiles: nõ eniȝ est in eis tanta diuersitas sicut in partibus aialiuȝ. Pes enim aialis ex diuersis partibus cõpositus est: scilȝ carne neruo osse ⁊ huiusmodi. Sed partes organice plantarũ non habẽt talẽ diuersitatẽ partium ex quibus cõponant̃. Et ꝙ partes plantaꝝ sint organice manifestat per hoc ꝙ diuerse partes sunt ad diuersas operationes. Sicut foliuȝ est ad cooperimentuȝ corticis vel fructiferi: id est illius partis in qua fructus nascit̃. Cortex autẽ vel fructiferũ ad cooperimentũ fructus. Radices autẽ in plantis sunt ꝓportionabiles ori animaliũ: qa vtraqȝ attrahũt alimẽtuȝ. s. radix in plãtis: ⁊ os in aialibus. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Si igitur cõmune quid de omni anima sit dicẽdũ: ipsa perfectio prima: primus actus est corporis naturalis: cuius partes sunt instrumenta.

¶ Si autem aliquod commune in omni anima oportet dicere: erit vtiqȝ primus actus corporis physici organici.

¶ Colligit ex omnibus predictis diffinitionẽ anime: ⁊ dicit ꝙ si aliqua diffinitio cõmunis debeat assignari que cõueniat omni anime: erit hec. (Anima est actus p̃mus corporis physici organici.) Non aũt oportet addere potentia vitam habentis. Loco enim huius ponitur organicum: vt ex dictis patet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Idcirco nõ querere oportet: si vnũ sit anima atq̃ȝ corpus: sicut neqȝ cerã ⁊ figurã: neqȝ oĩno materiẽ cuiusq̃ȝ: ⁊ id cuius materies est. Nam cum vnum: et esse multifariam dicatur: actus est id quod proprie vnum est: atqȝ proprie est.

¶ Unde non oportet querere: si vnuȝ est anima ⁊ corpus: sicut neqȝ cera ⁊ figura: neqȝ omnino vniuscuiusqȝ materie ⁊ id cuius mã. Unuȝ enim ⁊ esse cum multipliciter dicantur: quod proprie est: actus est.

¶ Ex diffinitione data soluit quandã dubitationeȝ. Fuit enim a multis dubitatuȝ qũo ex anima ⁊ corpore fieret vnũ. Et qdã ponebãt aliqua media eẽ qbus aia corpori vniret̃: ⁊ quodãmõ colligaret̃. Sȝ hec dubitatio iã locũ

non

non habet:cum ostensuz sit ꝙ anima sit forma corporis. Et hoc est qđ dicit ꝙ non oportet querere si ex anima ⁊ corpe fit vnũ:sicut nec dubitaṫ circa cerã ⁊ figurã:neqȝ oĩno circa aliquã mãm ⁊ formã cuius est mã. Ostẽsum
Lec.2. est eni in 8° meta.ꝙ forma per se vniṫ mãe sic actus ei⁹:
t.c.6. ⁊ idẽ est mãm vniri forme qđ mãȝ esse in actu. Et h̃ est etiã qđ hic dicit ꝙ cũ vnũ ⁊ ens mltiplr dicaṫ.s.de ente in po^a:⁊ de ente in actu: id qđ ꝓpe est ens ⁊ vnũ est act⁹. Nã sic ens in potẽtia nõ est ens simplr:sed ẜm qd:ita nõ est vnũ simplr:sed ẜm quid:sic eni dĩ aliqd vnũ sicut ⁊ ens.Et ideo sicut corpus hẽt eẽ per aĩaȝ sicut per formã: ita ⁊ vnitur anime imediate inquãtũ aĩa est forma corporis.Sed iquãtũ est motor nihil ꝓhibet aliqd esse mediũ:put vna pars moueṫ ab anima mediante alia.

¶ Uniuersaliter igitur diximus quidnam anima sit. Est enim ea substantia que est ratio:hec autẽ est quiditas corporis talis.Et perinde sane atqȝ si quid instrumẽtoꝝ artis naturale corpus esset : ceu securis. Eius nãqȝ substantia ipsius esset(vt patet)securis rõ:idqȝ eẽt aĩa:q̃ sepata nõ eẽt vlteri⁹(vt pȝ)securis:nisi noĩe tm̃:at nunc est securis. Nõ eni talis corporis suba ratioqȝ est ipsa aĩa:sed nãlis(vt diximꝰ) talis ꝙ in se motus statusue principiũ isitum habet.

T.c.8. ¶ Uniuersaliter quidem igitur dictuȝ est quid sit anima. Substãtia enim est que ẜm rationẽ. Hec autẽ est qđ qd est erat esse huiusmodi corporis:sicut si aliquod organorũ physicuȝ esset corpus:vt dolabra. Erat quideȝ enim dolabre esse substantia ipsius:⁊ anima hec. Diuisa aũt hac non vtiqȝ amplius dolabra erit:sed aut equiuoce:nunc autẽ est dolabra. Non eni huiuscemodi corporis qđ quid est esse ⁊ ratio anima: sed physici huiuscemodi habẽtis in seipso principium motus ⁊ status. Lec. II.

Posita diffinitione anime Phs hic eam manifestat.Et circa hoc duo facit.Primo manifestat diffõnẽ ṗmissaȝ.Scđo ex diffõne manifestat:quãdã veritatẽ ꝯcludit.ibi(Or gdẽ igiṫ nõ sit aĩa ⁊c̃.)Circa ṗmũ duo facit.Primo manifestat diffinitionẽ aĩe quantũ ad id qđ in diffinitione ṗdicta poniṫ ex parte ipsius aĩe.Scđo quãtũ ad id qđ ibi poniṫ ex parte subiecti.ibi(Est aũt nõ abyciẽs aĩam ⁊c̃.)Circa ṗmũ duo facit.Primo manifestat diffinitionẽ aĩe ex siĩitudine rerũ artificialiũ.scđo ex partibus eius.ibi(Cõsiderare aũt in partibus opȝ ⁊c̃.)Quia eni forme artificiales accidẽtia sunt que sunt magis nota quo ad nos q̃ȝ forme subales:vtpote sensui ꝓpingora: ideo cõuenienter rõnẽ anime que est forma subalis per cõparationẽ ad formas accidẽtales manifestat.Similr etiã partes aĩe siue potẽtie eius manifestiores sunt quo ad nos q̃ȝ ipsa aĩa:ꝓcedimus eni in cognitiõe anime ab obiectis in actus:ab actib⁹ in potẽtias per quas anima ipsa nobis inotescit:vnde cõueniẽter etiã ꝑ partes ratio aĩe manifestaṫ.Dicit ergo ṗmo:ꝙ dictũ est in vli qd sit aĩa:cũ ṗdicta diffinitio omni aĩe ꝯueniat. Dictũ est eniȝ ꝙ aĩa est suba que est forma a qua accipiṫ ratio rei. Est aũt dr̃ia iter formã que est suba:⁊ formã que nõ ẽ suba. Nã forma accidentalis que nõ est in genere sube nõ pertinet ad essentiã siue qdditatẽ subiecti:nõ eni albedo est de eẽntia corpis albi.Sed forma subalis est de essentia siue de qdditate subiecti.Sic igiṫ aĩa diciṫ forma subalis:qa est de essentia siue de qdditate corpis aĩati.Et hoc est qđ subdit(Hec aũt.)s.suba que est ẜm rõneȝ(est qđ qd erat esse huic corpori.)id est corpori cõstituto in specie per talẽ formã.Ipsa eni forma ꝑtinet ad essentiaȝ rei que significaṫ per diffõnẽ significantẽ de re quid est.Et qa forme subales cuiusmodi sunt forme corpoꝝ subaliũ sunt latentes:manifestat hoc ꝑ formas artificiales que sunt accidentales.Et hoc est qđ subdit(sicut si aliquid organoꝝ.)id est artificialiũ instrumẽtoꝝ:vt puta dolabra(eẽt corpus physicũ.)id est naturale:forma sua hoc modo se haberet ad ipsuȝ sicut dictũ est.Et ideo subdit. (Erat quidẽ eniȝ dolabre esse suba ipsius.)id est forma dolabre ẜm quã accipiṫ ratio dolabre:quã quidẽ rõneȝ noĩat esse dolabre:eo ꝙ ẜm eã dolabra diciṫ eẽ dolabra: hec inquã forma esset substãtia dolabre.Et hoc ideo dic̃ qa forme corpoꝝ naturaliũ sunt in gñe sube.Et vlterius si dolabra non esset solũ corpus physicũ:sed etiaȝ corpus animatũ:forma dolabre esset aĩa : ⁊ ea separata non esset amplius dolabra nisi equiuoce:sicut separata anima nõ est caro aut oculus nisi equiuoce. Nunc aũt qa dolabra nõ est corpus naturale:nec eius forma est qđ qd erat eẽ tali corpori:remota forma dolabre adhuc est dolabra.i. suba dolabre.Substantia eni corpoꝝ artificialiũ est materia eorũ que remanet sublata forma artificiali:lȝ non remaneat ipsuȝ corpus artificiale in actu. Et qa dixerat ꝙ aliter nunc est in dolabra:⁊ aliter esset si esset corpus physicũ aĩatum:assignat rõnem huius dicens.ꝙ hoc iõ est:qa(aĩa non est qđ quid est esse ⁊ ratio.)id est forma hui⁹ corporis.s.artificialis(sed corpis physici huiuscemodi.)scilȝ habẽtis vitã.Et vt manifestet quid sit esse physicũ corpus:subiungit(habentis in seipso principiũ motus ⁊ status.)Nãlia eni sũt que in seipsis ṗn^m motus ⁊ stat⁹ hñt. Hui⁹ eni ṗncipiũ nã diciṫ. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Atqȝ id qđ dictum est:in partibus etiaȝ inspicere licet. Nam si oculus animal:eius vtiqȝ anima visus ipse nimirum esset. Hic est enim vt patet oculi suba: que sese habet vt ratio:oculus autẽ est materies visus.Qui cuȝ defecerit non vlterius erit oculus:nisi nomine tm̃:⁊ perinde atqȝ lapideus:vl' etiã pictus. Id igitur quod de parte dictum est ad totũ corpus viuens accõmodare oportet. Est enim hic profecto rationuȝ similitudo. Nam vt pars sese habet ad partem : sic totus sensus ad totum sensitiuum corpus: vt talis est rationis.

¶ Considerare autem in partibus oportet qđ dictuȝ est. Si enim esset oculus animal:anima vtiqȝ ipsius visus esset. Hic enim substãtia est oculi que est ẜm rationem. Oculus autem materia visus est:quo deficiente nõ est adhuc oculus nisi equiuoce:sicut lapideus aut depictus. Oportet igitur accipere quod est in parte in toto viuente corpore. Proportionaliter nãqȝ habet sicut pars ad partem totus sensus ad totuȝ corpus sensitiuũ ẜm ꝙ huiusmodi. T.c.9.

¶ Manifestat diffinitionem anime ex partibus dicens: ꝙ id quod dictum est de tota anima ⁊ de toto corpore viuente oportet cõsiderare in partibus vtriusqȝ:qa si oculus esset aĩal oporteret ꝙ visus eẽt anima eius:qa visus est substantialis forma oculi:⁊ oculus est mã visus:sicut

corpus organicū materia anime. Deficiente autem visu nō remanet oculus nisi equiuoce: sicut oculus lapideus aut depictus equiuoce dicit᷑ oculus. Et hoc ideo est: quia equoca sunt quoꝝ nomen solū cōmune est et ratio subē diuersa: ꝛ ideo sublata forma a qua est rō subē oculi nō remanet nisi nomē oculi equiuoce dictū. Qd̄ ergo inuenitur in parte viuentis corpis: opꝫ accipere in toto viuēte corpe. s. ꝙ sicut visus est forma subalis oculi: et eo remoto non remanet oculus nisi equoce: ita aīa est forma subalis viuētis corpis: ꝛ ea remota non remanet corpus viuū nisi equiuoce. Sicut eni se hēt vna pars aīe sensitiue ad vnā partē corpis sensitiui: sic se hēt tot᷒ sensus ad totū corpus sensitiuū īquātū huiꝰ. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Nō est autē id potētia viuens qd̄ abiecit animaꝫ: eaqꝫ vacat: sed id quod ipsam habet. Semen vō fructusue id nimirū est: qd̄ potest tale corpus euadere. Ut igit᷑ incisio: visioqꝫ: sic est vigilia actus: ꝛ vt visus rursus īstrumētiqꝫ vis: sic est aīa actus. Corpus autem est id qd̄ (vt diximus) est potētia viuens. Uerū vt pupilla visusqꝫ oculus ē: sic aīa ꝛ corp᷒ ē aīal.

T.c.10. ¶ Est aūt nō abyciēs aīaꝫ potētia ens: vt viuat: sed qd̄ hn̄s. Semē aūt ꝛ fruct᷒ potētia huiꝰ corpus est. Sicut qdē igit᷑ incisio ꝛ visio: sic ꝛ vigilantia actus. Ut aūt visus ꝛ potētia organi: aīa. Corpus aūt qd̄ potētia est. Sed sicut oculus est pupilla ꝛ visus: ꝛ ibi aīa ꝛ corpus: aīal.

¶ Exponit p̄missaꝫ diffōnē de aīa quātū ad h̄ qd̄ dixerat ꝙ est act᷒ corpis hn̄tis vitā in poᵃ. Dr̄ eni aliqd eē in potētia dupl'r: vno mō cū nō hēt p̄nᵐ opatiōis: alio mō cū hēt qdē: sed nō operat᷑ s̄m ip̄m. Corpus aūt cuius actus est aīa est hn̄s vitā in poᵃ: nō qdē p̄ mō: sed scd̄o. Et hoc est qd̄ dicit ꝙ corp᷒ (potētia ens vt viuat.) i. hn̄s vitā in poᵃ cuius est actus aīa: nō sic dr̄ eē in poᵃ ad vitaꝫ ꝙ (sit abyciēs aīaꝫ.) i. carens p̄n° vite: qd̄ est aīa: sed ꝙ est hn̄s huiꝰ p̄nᵐ. Sed verū est ꝙ semē ꝛ fruct᷒ in quo cōseruat᷑ semē plante est in poᵃ ad huiꝰ corpus viuū qd̄ hꝫ aīam: nōdū eni semē hēt aīam: sed est in poᵃ ad aīaꝫ. Uñ sic est in poᵃ sic̄ abyciēs aīaꝫ. Et vt ostēdat quō est in poᵃ ad vitā corp᷒ cuiꝰ actus est aīa subiūgit ꝙ ita vigilātia est act᷒ aīe sensitiue sic̄ incisio est actus cultelli: ꝛ visio est actus oculi. Qd̄libet eni istoꝝ ē opatio et vsus p̄ncipij habiti. Sed aīa est actus p̄mus sic̄ visus ꝛ quecūqꝫ poᵃ organi: qd̄libet eni hoꝝ est p̄nᵐ opationis. Sed corp᷒ qd̄ est ꝑfectū ꝑ aīaꝫ est poᵃ hn̄s qdē actū p̄mū: sed aliqñ carēs actu scd̄o. Sed sic̄ oculus est aliqd cōpositū ex pupilla: sicut mā: ꝛ visu sic̄ forma: ita aīal est cōpositū ex aīa sicut forma: ꝛ ex corpore sicut materia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Animam igit᷑ nō separabilē esse a corpore vel partes ipsius nōnullas si partibilis sit: non obscuruꝫ eē videt᷑. Corpus nāqꝫ partium patet aliquas aīe partium actum esse. Nil tamen vetat: vt alique partium sint seꝑabiles aīe: ꝓpterea ꝙ corporis nullius sint actus. At obscurum est: necdū pꝫ: si perinde corpus aīa sit actus: vt gubernator act᷒ est nauis. Hoc igit᷑ pacto vniul'r de aīa determinatū descriptūue sit.

T.c.11. ¶ Qd̄ qdeꝫ igit᷑ nō sit aīa separabilis a corpore: aut partes quedaꝫ ipsius si partibilis apta nata est: nō imanifestū est. Quarūdā eni actus partiū est ipsaꝝ. At vō s̄ꝫ quasdā nihil ꝓhibet: ꝑꝑ id qd̄ nullius corporis sūt actus. Amplius aūt immanifestuꝫ: si sit corporis actus anima sicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur sic determinetur ꝛ describatur de anima.

¶ Cōcludit quādā vitatē ex p̄missis: qa eni ōnsum est ꝙ aīa est actus totiꝰ corpis: ꝛ ꝑtes sunt actus partiuꝫ: actus aūt ꝛ forma nō separant᷑ ab eo cuius est act᷒ vel forma: manifestū est ꝙ aīa non pōt separi a corpe: vel ipsa tota: vel aliq̄ ꝑtes eiꝰ si nata est aliquo mō hr̄e ꝑtes. Manifestū est eni ꝙ aliq̄ ꝑtes aīe sūt actus aliquaꝝ ꝑtiū corpis sic̄ dictū est ꝙ visus est actus oculi. Sed s̄m q̄sdaꝫ ꝑtes nihil ꝓhibet aīam separi: qa q̄dā ꝑtes aīe nullius corpis actus sunt: sicut īfra ꝓbabit᷑ de his q̄ sūt circa ītellectū. Et qa Plato ponebat ꝙ aīa est actus corpis nō sic̄ forā sed sicut motor. Subiūgit ꝙ hoc nōdū est manifestū: si aīa sic sit actus corpis sic̄ nauta ē act᷒ nauis. s. vt motor tm̄. ¶ Deide epilogādo colligit que dicta sunt ꝛ dicit ꝙ s̄m p̄dicta determinatū est de aīa: ꝛ posita est aīe descriptio figural'r q̄si extrinsece ꝛ sup̄ficial'r ꝛ incōplete. Cōplebit᷑ eni determinatio de aīa qñ pertinget vsqꝫ ad itima vt determinet᷑ natura vniuscuiusqꝫ ꝑtis ipsius aīe.

¶ At enim cum ex obscuris quideꝫ magis: aut in manifestis: fiat id notum quod est diluciduꝫ ac notius rōne: enitēdū ē rursus h̄ pacto de ip̄a aīa ꝑtractare.

¶ Quoniā aūt ex incertis qdē certius autem fit quod ꝛ s̄m rationem notius: tentanduꝫ est iterum sic aggredi de ipsa. T.c.12.

Lec. III.

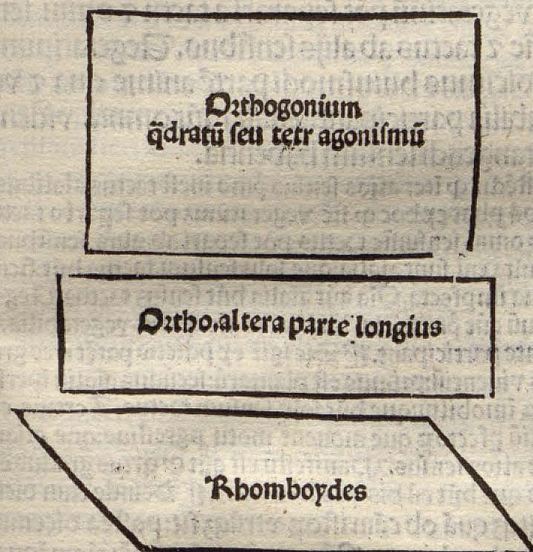
Ostq̃ phs posuit diffōnē aīe: hic itendit demōstrare ipsaꝫ. Et p̄ dicit de quo est itentio. Scd̄o ꝓsequit᷑ intētū. ibi (Dicamꝰ igit᷑ p̄ncipiū ꝛc.) Circa p̄mū duo facit. Prio determinat modū demr̄otionis quo vti ītēdit in demonstrādo. Scd̄o manifestat quō q̄dā diffōnes sunt demōstrabiles. ibi (Nō eni solū qd̄qꝫ ꝛc.) ¶ Circa p̄muꝫ sciendū est ꝙ cū ex notis oporteat in cognē ignotoꝝ deuenire: oīs aūt demōstratio adducit᷑ cā notificādi aliud neċe est ꝙ oīs demōstratio ꝓcedat ex notiorib᷒ quo ad nos: qbꝰ ꝑ demōstrationē fit aliqd notū. In qbusdā aūt eadē sunt notiora quo ad nos ꝛ s̄m nām: sicut in mathematicis que sunt a mā abstracta: ꝛ in his demōstratio ꝓcedit ex notioribus simpl'r: ꝛ notiorib᷒ s̄m nām. s. ex causis in effect᷒: vñ dr̄ demr̄atio ꝑꝑ qd. In qbusdaꝫ vō non sunt eadē magis nota simpl'r ꝛ quo ad nos. s. in nālib᷒ in qbꝰ plerūqꝫ effect᷒ sensibiles sūt magis noti suis causis. ꝛ iō ī nālib᷒ vt ī p'līb᷒ ꝓcedit᷑ ab his q̄ sūt minꝰ nota s̄m nāꝫ: ꝛ magꝰ nota q̄ ad nos: vt dr̄ ī p̄ phy. Et h̄ mō demr̄atiōis ītēdit h̄ vti. Et h̄ est qd̄ dic̄ ꝙ qr̄ illd̄ qd̄ ē certū s̄m nām ꝛ qd̄ est s̄m rōnē notius: fit certiꝰ quo ad nos, ex his que sunt īcerta s̄m nām: certiora aūt quo ad nos: ꝑ istuꝫ modū tentandū est iterū aggredi de aīa: demonstrando diffōnē eius supra positam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rōnē eni diffinitiuā nō solū esse significare: vt cōplures dicere diffōnes vident᷑: sed etiā in ipsa causam inesse ac apparere opꝫ. Nunc aūt diffinitionuꝫ cōplures vt cōclusiones esse vident᷑: veluti quid est quadratio: cōfectio figure laterū eq̄liū angulorūqꝫ rectoruꝫ eq̄lis altera ex parte longiori figure. Atqꝫ diffinitio talis cōclusionis occupat locū. At ea que quadrationem īuentionē esse medie dicit: ipsius rei profecto causaꝫ (vt patet) assignat.

¶ Nō eni solū q̄a opꝫ diffinitiuā rōnē ondere: sicut

sicut plures terminoꝝ dicūt:sed ⁊ cām in esse ⁊ demōstrare. Nūc aūt sicut ɔclōnes rōnes terminorum sunt:vt qd est tetragonismus equale altera pte lōgiori orthogoniū esse equilaterale. Talis aūt terminus rō ɔclōnis. Dicēs aūt qm̄ tetragonism⁹ est medie īuentio rei:causaȝ dic̄.

¶ Assignat rōnē predicte intentionis:ostēdēdo ꝙ alique diffinitiones sunt demonstrabiles. Et hoc est qd dicit:ꝙ ideo opȝ iterū aggredi de aīa:qa opȝ ꝙ ratio diffinitiua nō solū dicat hoc qd est qa:sicut plures terminoꝝ.i.diffinitionū dicūt:sed opȝ etiā ꝙ in diffinitione tangat̄ cā: ⁊ ꝙ per diffōnē dicentē pp qd demonstret̄ diffinitio que dicit solū qa. Inueniunt̄ autē multe rōnes terminoꝝ.i. diffinitiones que sunt sicut ɔclōnes. Et ponit exēpluȝ in geometricalibus. ¶ Ad cuius intelligentiā sciendū est ꝙ figurarū quadrilaterarū q̄dā hn̄t oēs angulos rectos: ⁊ vocant̄ Orthogonia.i.supficies rectoꝝ anguloꝝ:q̄daȝ autēȝ non hn̄t angulos rectos:⁊ vocant̄ Rhomboydes. ¶ Sciendū est aūt ꝙ orthogoniorū quedam cōsistit ex omnibus lateribus equalibus:⁊ vocat̄ quadratū siue tetragonismū:qddā aūt nō hēt oīa latera equalia: in quo tñ quelibet duo latera sibi opposita sunt eq̄lia: ⁊ vocat̄ huiusmodi. Orthogonium altera parte longius:sicut patet in sequentibus figuris.

¶ Item sciēdū est ꝙ in q̄libet supficie rectoꝝ anguloruȝ due recte linee que angulū rectū cōcludunt dicunt̄ totā supficiē ɔtinere:qa cū alia duo latera sint eq̄lia eis vnūq̄dq̄ȝ suo opposito:necesse est ꝙ vna p̄dictaꝝ lineaꝝ rectū angulū cōcludentiū mēsuret lōgitudinē superficiei rectangule:⁊ alia latitudinē:vn̄ tota supficies rectangula cōsurgit ex ductu vnius in aliā. Un̄ si imaginaremur ꝙ vna earū moueret̄ p aliā:ɔsurgeret talis superficies. ¶ Itē sciendū est ꝙ cuȝ in orthogonio qd est altera pte lōgius due linee ɔtinētes ipsuȝ sint īequales:si accipiat̄ īter eas linea media in ꝓportione ⁊ ducat̄ in seipsaȝ:fiet quadratū equale altera parte lōgiori. Et qa hec demonstrationibus geometricis diffusuȝ eēt ostēdere:sufficiat hoc ad p̄sens manifestare in numeris. Sit igit̄ orthogoniū altera pte lōgius:cuius maius latus sit nouē palmorū:minus vo quatuor. Accipiat̄ aūt linea media in ꝓportione īter ea que.s.sunt sex palmoruȝ. Quia sic̄ se hn̄t sex ad nouē:ita q̄tuor ad sex. Quadratū aūt huius linee erit eq̄le p̄dicto orthogonio altera pte lōgiori. Qd etiā in numeris pȝ. Nā quater nouē sunt trigintasex. Simil̄r etiā sexties sex sunt trigintasex. Hoc est ergo qd dicit:ꝙ si q̄rat̄ qd est tetragonismū.i.quadratū qd est equale altera parte lōgiori:assignabit̄ talis diffinitio vt dicat̄(eē orthogoniū)id est supficies rectoꝝ anguloꝝ(eqlaterale) id est habēs oīa latera equalia ⁊c̄.(Talis aūt termin⁹.) id est talis diffinitio est(rō ɔclusionis)id est per demōstrationē ɔclusa. Si aūt aliqs sic diffiniat:dicēs:ꝙ(quadratū est inuentio medie)scilicet linee medie in ꝓportione inter duo latera inequalia orthogonij.altera parte longioris.i.orthogoniū constitutū ex tali linea inuenta: qui inquā sic diffinit(dicit causaȝ rei.)Attendendū est autē ꝙ hoc exēplū qd hic inducit̄ est simile ei qd intēdit circa aiam:quātū ad aliqd.s.quātū ad hoc ꝙ demōstret̄ diffinitio aie:nō aūt quātū ad hoc ꝙ demōstret̄ demōstratione dicente ꝓpter quid. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicamus igitur hinc cōsiderationis initio sumpto animatū ab inaiato vita seiūgi. Atq̄ȝ cū multifariaȝ viuere dicat̄:etiā si vnū tm̄ istorū insit:viuere illud dicimus cui inest:vt itellectus:sensus:motus:loco ac status:⁊ insuper motio nutrimēto accōmodata: ⁊ accretio decrectioue.

¶ Dicamus igit̄ principiū accipiētes itētionis: determinari animatum ab inaiato in viuendo. Multipliciter autē ipso viuere dicto:⁊ si vnū aliquod hoꝝ insit solū:viuere ipsum dicimus. vt intellectus:⁊ sensus:mot⁹ ⁊ status ꝺm locū. Adhuc autem motus ⁊ status ꝺm alimentum ⁊ decrementum ⁊ augmentum. T.c.iȝ.

¶ Incipit demōstrare diffinitionē aie superius positam mō p̄dicto.s.p effectū. Et vtit̄ tali demōstratione. Illud qd est primū principiū viuēdi est viuentiū corporū act⁹ ⁊ forma. Sed aīa est primū p̄ncipiū viuendi his que viuunt:ergo est corpis viuētis actus ⁊ forma. Manifestū est aūt ꝙ hec demr̄atio est ex posteriori. Ex eo eni ꝙ aīa est forā corpis viuētis:est p̄n^m opeꝝ vite:⁊ nō ecōuerso. Circa hoc g̊ duo facit. Prio ondit ꝙ aīa est p̄n^m viuendi. Scdo ꝙ p̄mū p̄n^m viuēdi ē forma corpis viuētis.ibi (Qm̄ aūt quo viuimus ⁊ sentimus.)Circa p̄mū tria facit. Primo distinguit modos viuentiū. Scdo ostēdit ꝙ aīa ē viuēdi p̄n^m.ibi(Un̄ ⁊ vegetabilia oīa ⁊c̄.)Tertio manifestat qūo se habeāt ptes aie adinuicē ꝺm quas est p̄ncipiū opeꝝ vite.ibi(Utrū aūt vnūqdq̄ȝ horū.)Dicit ergo p̄mo ꝙ ad ꝓsequēdū nr̄am intentionē qua intendimus demōstrare diffōneȝ aie:opȝ hoc quasi principium accipere:ꝙ aiatū distinguit̄ ab iaiato in viuendo. Aiata eni viuūt:sed inanimata nō viuūt. Sed cū mltiplex sit modus viuēdi:si vnus tm̄ eoꝝ insit alicui dr̄ illd viuēs ⁊ aiatū. Ponit āt q̄tuor modos viuēdi:quorū vnus est p intellectū:secūdus p sensuȝ:tertius per motū ⁊ statū localē:quartus per motū alimēti ⁊ decremēti ⁊ augmēti. Ideo aūt q̄tuor tm̄ modos ponit viuendi:cuȝ supra qnque gn̄a opationū aie posuerit:qa hic intēdit distīguere modos viuēdi ꝺm gradus viuētiū q distīguunt̄ ꝺm hec quatuor. In quibusdā eni viuētiū inueniunt̄ tm̄ alimētū augmētū ⁊ decremētū.s.in plantis. In q̄busdā aūt cū his iuenit̄ sensus sine motu locali:sicut in aialib⁹ iperfectis:sic̄ sūt ostree. In q̄busdā aūt vlteri⁹ iuenit̄ mot⁹ ꝺm locū:sic̄ in aialib⁹ pfectis:que mouent̄ motu ꝓgressiuo: vt bos ⁊ equus. In quibusdā autē cū his vlterius iuenit̄ intellectus.s.in hoībus. Appetitiuū autē qd est quintum In p̊ li° t.c.89. ⁊ i.t.c.27

preter hec quatuor non facit aliquaz diuersitatem in gra
i.t.c.20. dibus viuentium. Nam vbicūqz est sensus: ibi est ꝛ appetitus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter ꝛ vniuerse plante videnť viuere: quippe cū videanť in seipsis vim hr̄e talē atqz principiū: quo ad cōtraria loca: tā incrementa: q̄z decrementa suscipiunt. Nō eni sursum quidē accrescūt: deorsum autē nō accrescūt: sed ad vtrāqz simil'r differentiā: ꝛ omni ex parte: semperqz nutriunť: ꝛ eousqz viuūt: quousqz possunt alimentum accipere.

T.c.14. ¶ Unde ꝛ vegetabilia oīa videnť viuere. Uidētur aūt in seipsis habētia potentiā ꝛ principiuz huiusmodi per qd̄ augmentū ꝛ detrimentū suscipiunt ſm ꝯtrarios locos. Non enim sursum quidē augenť: deorsum autē non: sed similiter in vtroqz. Et penitus quecūqz alunť: ꝛ viuunt in fine quousqz possunt accipere alimentum.

¶ Manifestat ꝙ aīa est p̄ncipiū viuēdi ſm omnes modos p̄dictos. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quō aīa est principiū viuendi in plantis. Scd̄o in aīalib⁹. ibi (Animal aūt ꝑpter sensum ꝛc̄.) Tertio ostēdit quid dictū sit: ꝛ qd restat dicendū. ibi (ꝑpter quā aūt cām ꝛc̄.) Circa primū duo facit. Primo ostēdit ꝙ aīa est p̄ncipiū viuēdi in plantis: ꝛ dicit ꝙ cū dictū sit ꝙ qbuscūqz inest vnū q̄tuor p̄dictorū modoꝝ viuētiū dn̄r viuē: sequiť ꝙ omnia vegetabilia viuāt. Oīa eni in seipsis habēt potētiā quandā ꝛ principiū quo suscipiūt motū augmenti et decremēti. Et ꝙ hoc principiū nō sit nā sed aīa. manifestū est. Nā nā nō mouet ad ꝯ̄ria loca: motus aūt augmēti ꝛ decrementi est ſm cōtraria loca. Augenť eni vegetabilia oīa: nō solum sursum ꝛ deorsum: sed vtroqz modo. Manifestū est ergo ꝙ p̄n^m hoꝝ motuū nō est nā ſ3 aīa. Nec solū vegetabilia viuunt dū augenť ꝛ decrescūt: sed quecūqz nutriunť tādiu viuunt q̄ðdiu possunt accipere nutrimentū per qd̄ fit augmentū. ¶ Secundo ibi.

¶ Atqz hec quidem vis a ceteris seiungi: separariqz potest: cetere autē in ipsis mortalibus ab ista neque unt separari: qd̄ quidem in ipsis perspicitur plantis. Nulla eni prorsus in ipsis (vt patet) alia preter hāc anime potētia: atqz officiū inest. Uiuere igiť ob hoc principiū viuentibus competit.

T.c.15. ¶ Separari autez hoc ab alijs possibile est: alia aūt ab hoc impossibile est in rebus mortalib⁹. Manifestū est aūt in his que vegetanť. Neqz
T.c.16. enim vna inest ipsis potentia alia anime. Uiuere quidem igitur propter hoc principium inest omnibus viuentibus.

¶ Ostendit ꝙ predictū viuendi principiū est primū ꝛ separabile ab alijs. Et dicit ꝙ hoc. s. p̄ncipiū augmēti ꝛ alimenti pōt separari ab alijs principijs viuēdi: sed alia nō possunt separari ab eo in rebus mortalibus. Quod ideo dicit: qa in rebus īmortalibus: sicut sunt sube separate: ꝛ corpora celestia: si tn̄ sīt aīata īueniť ītellectiuū sine nutritiuo. Qr aūt hoc p̄n^m sit sepabile ab alijs māifestū est in his q̄ vegetanť. i. in plantis: in qbus nulla alia po^a aīe inest nisi huiꝰ. Ex quo manifestū est ꝙ illud ꝑꝑ qd̄ p̄mū īueniť vita in rebus mortalibus est p̄n^m augmenti ꝛ alimenti qd̄ vocať aīa vegetabilis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Animal aūt est ob sensuz primo. Nam ꝛ ea que nō cientur motu: nec mutant locum: sensum autem habet: non solum viuere dicimus: sed etiam animalia nuncupare solemus. Uidenť autez ꝛ huiusce aialia multa eē: q̄ cū sint nā loco manētia: hn̄t solū sensuz

¶ Animal aūt ꝑꝑ sensum primuz. Et nāqz que non mouentur neqz mutantia locum. habentia autem sensum. animalia dicimus: ꝛ nō viuere solū. Uidenť aūt ꝛ huiꝰ multa esse animaliuz: manentia aūt cū sint natura: hn̄t solū sensuz.

¶ Manifestat quō aīa est p̄ncipiū viuēdi in animalibus. Et circa hoc duo facit. Primo dicit ꝙ p̄muz diciť aliqd esse aīal ꝑꝑ sensum: l3 aīalia quedā ꝛ sentiāt ꝛ moueanť. Ea eni dicimus eē aīalia: ꝛ nō solū viuere que l3 nō mutent locū: tn̄ hn̄t sensum. Sunt eni multa aīalium talia que nāliter manent in eodē loco: ꝛ tn̄ habēt sensuz: sicut ostree que nō moueanť motu ꝑgressiuo. ¶ Secūdo ibi.

¶ At v̄o ex sensibus tactus primo cunctis aīalibus inest: atqz vt vegetatiuuz a tactu sensuqz omni: sic a ceteris tactus separari sensibus potest. Eā aūt partem anime vegetatiuam dicimus esse cuius ꝛ plāte participes sunt. Animalia v̄o cuncta ipsam vim habere sentiendi tactu videntur.

¶ Sensuū aūt primo inest oībus tactus. Sicut T.c.17.
aūt vegetatiuū pōt separari a tactu ꝛ omni sensu: sic ꝛ tactus ab alijs sensibus. Uegetatiuum aūt dicimus huiusmodi partē anime qua ꝛ vegetabilia participant. Aīalia aūt omnia videntur tangendi sensum habentia.

¶ Ostēdit ꝙ iter alios sensus p̄mo inest tactus aīalibus. Quod ꝑbat ex hoc ꝙ sic̄ vegetatiuuz pōt separi a tactu ꝛ ab omni sensu: sic tactus pōt separi ab alijs sensibus. Multa eni sunt aīalia: que solū sensum tactus hn̄t: sicut aīalia impfecta. Oīa aūt aīalia hn̄t sensuz tactus. Uegetatiuū aūt p̄n^m dicimꝰ illā partē aīe qua ēt vegetabilia. i. plante participant. ¶ Sic igiť ex p̄dictis patēt tres gradus viuentiū: primus est plantarū: secūdus aīaliū iperfectoꝝ imobiliū: que hn̄t solū sensum tactus. Tertius est aīaliū pfectoꝝ que moueanť motu ꝑgressiuo: que etiam hn̄t alios sensus. Manifestū est aūt ꝙ q̄rtus gradus est eoꝝ que hn̄t cū his etiā ītellectuz. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqz quā ob cām istoꝝ vtrūqz fit: postea dicemus ac explanabimus. Nūc eousqz tm̄ dicať: aīam iquaz principium esse eorū que dicta sunt: ꝛ his esse diffinitam vegetatiuo: sensitiuo: intellectiuo ꝛ motu.

¶ Propter quā aūt cām vtrūqz horum accidit T.c.18.
posterius dicemus. Nunc aūt intantū dictum sit solum ꝙ est aīa horum que dicta sunt principium: ꝛ his determinata est vegetatiuo: sensitiuo: intellectiuo: ꝛ motu.

¶ Ostendit quid dictū sit: ꝛ quid restat dicendū. Et dicit ꝙ posterius dicēdū est ꝑꝑ quā cām vtrūqz hoꝝ accidat: scil3 ꝙ vegetatiuū pōt esse sine sensu: ꝛ ꝙ tact⁹ sine alijs sensibus. Hoc eni dicet in fine libri. Nūc aūt sufficiat in in 3°. t.c.
tātū dictū esse ꝙ anima est p̄ncipiū viuendi ſm p̄dictos 66.
modos: ꝛ ꝙ disticta est istis quatuor. s. vegetatiuo qd̄ est in plantis ꝛ in oībus viuētibus: ꝛ sensitiuo qd̄ est in oīb⁹ aīalibus: ꝛ itellectiuo qd̄ est in oībus hoībus: ꝛ motu ꝑgressiuo qui est in oībus aīalib⁹ pfectis sensu vel itell'u.

¶ Querēdū

¶ Querendum autez est: vtrũ horũ vnumquodq3 sit anima: an anime pars. Et si pars vtrũ hoc pacto: vt sit separabile ratione solum: an ẽt loco.

T.c.19. ¶ Utrum autem vnũquodq3 horũ est aĩa. aut pars anime: τ si pars: vtrum sic vt sit separabilis ratione solum: aut τ loco. Lec. IIII.

Ostẽdit supius phs q aĩa est pncipiũ viuendi fm diuersa genera vite. Et iõ nũc inqrit q̃liter pncipia viuẽdi fm diuersa genera vite se habeant ad aĩam τ adiuicẽ. Et circa h duo facit. Prio mouet qõnes duas. quarũ prima est. Cũ aĩa q̃ est pncipiũ viuẽdi sit determinata vegetatiuo: sensitiuo: motiuo fm locũ: τ intellectiuo: vtrũ quodlibet eoꝝ sit aĩa p se: aut sit ps aĩe. Et manifestuz est q in his que tm augent τ nutriunt: sicut in plãtis: vegetatiuũ est aĩa. In his aũt q̃ vegetant τ sentiũt est ps aĩe: τ silr ẽ de alys. Scda qõ est. Si vnũquodq3 pdictoꝝ est ps aĩe: puta cũ oĩa inueniant in vna aĩa: sicut in humana: vtruz h mõ sint ptes q separent adiuicẽ solũ fm rõnem: vt. s. sint diuerse potẽtie: aut ẽt separẽt loco τ subto: vtpote q in vna pte corporis sit sensitiuũ: in alia appetitiuũ: i alia motiuũ: τ sic de alys: sicut quibusdam visuz fuit. ¶ Secundo cum dicit.

¶ Atqui de nonnullis quidem istorum videre discernereq3 facile possumus: nonnulla autem dubitationem habent. Nam vt plante nonnulle diuise seiuncteq3 videntur viuere. propterea q anima que est in istis: actu quidem in vnaquaq3 planta est vna: potẽtia võ plures: sic τ circa alias videmus anime differentias fieri: cum inciduntur animantium ea que insecta vocamus: vtraq3 nãq3 partium: τ sensum habet: τ motu loco cietur. Quod si sensuz habet: τ imaginationẽ τ appetitum etiaz habet: vbi nãq3 est sensus: ibi dolor etiã existit atq3 voluptas. At vbi sunt hec: ibi necessario cupiditas etiam inest.

¶ De quibusdaz quidẽ horũ nõ est difficile vi-
T.c.20. dere. Quedã autẽ dubitationẽ habent. ¶ Sicut enim in plãtis quedã diuisa videntur τ viuentia separata abinuicẽ tanq3 existẽte in his aĩa actu quidẽ vna in vnaquaq3 planta: potẽtia autem pluribus: sic videmus τ circa alteras differentias aĩe accidere: vt in entomis decisis. Ea enim sensum vtraq3 partium habet τ motum fm locum. Si autẽ sensum: τ phantasiaz τ appetitum: vbi quidem enim sensus est: τ tristitia τ letitia est. Ubi autem hec sunt: ex necessitate τ desiderium est.

¶ Soluit ppositas qõnes. Et prio scdam. Scdo primaz. ibi (Or aũt qbusdã aĩalium.) Circa primum duo facit. Primo soluit secundam qõnem q̃tum ad scdam partẽ ondẽs vtꝝ partes aĩe sint sepabiles loco. Scdo q̃tuz ad primã. vtrũ. s. sint sepabiles rõne. ibi (Rõne aũt q alterer τc.) Dicit ergo primo q de qbusdã ptibus aĩe nõ est difficile videre. vtꝝ sint separabiles loco. i. subiecto: sed de qbusdam dubiũ est. Et ad ondẽdũ q in qbusdã h facile est videre: premittit similitudinẽ de plantis. ibi (Sicut. n. in plãtis.) dicẽs q quedã partes diuise ab eis τ separate ab alys partibus vident viuere. Et hoc manifestat p hoc q ramusculi abscisi inserũtur vel plantantur τ coalescunt: qõ non esset nisi remaneret in eis vita: τ p ɔñs aĩa q̃ ẽ pncipiũ viuendi: qõ ɔtingit tanquam in vnaquaq3 planta aĩa sit vna in actu: τ multiplex in potentia. Sicut. n. accidere videt in formis corporũ naturaliũ inaĩatoꝝ: ita in his que pp sui imperfectionẽ non requirũt diuersitatẽ in ptibus: q in aliquo vno toto aĩa est in actu vna: τ plures in potẽtia: sicut τ ipsuz corpus est vnũ in actu: τ plura in potẽtia. Põt. n. diuidi vnũquodq3 eoꝝ in diuersas partes similes spe. sicut pz in aere: aqua: τ in corporibus mineralibus. Unde oportet q si partes sunt similes specie adinuicẽ τ toti: q forma specifica post diuisionẽ sit in vtraq3 partiũ. Et eadẽ rõne: q2 aĩa plãte imperfecta est in ordine aĩaꝝ nõ requirit magnã diuersitatẽ in partibꝰ. vnde aĩa totius põt saluari in aliqua ptiuz. Et sic etiam videmus in alys differẽtys aĩe: sicut in entomis decisis. i. in animalibus que decisa viuunt: q2 vtraq3 partium hz sensum. Qõ patet ex hoc q retrahit se si pũgitur. Et etiã hz motum fm locũ: vt ad sensum apparet. Sic ergo in vna τ eadẽ parte apparet τ sensitiuuz τ motiuũ pricipiũ. Et si est ibi sensus: necesse est q sit ibi phã-
Li.3°.t. tasia. Phãtasia aũt nihil aliud est q̃ motus factus a sen-
c.162. su fm actum: vt infra dicet. Et similiter si habet sensuz ps decisa: necesse est q habeat appetitũ. Ad sensum. n. de necessitate sequit letitia τ tristitia: siue delectatio τ dolor. Necesse est. n. si sensibile pceptũ est ɔueniẽs: q sit delectabile: si ãt est nociuũ. q sit dolorosuz. Ubi ãt est dolor τ delectatio: opz q sit desideriuz τ appetitus. vñ necesse ẽ q si ps decisa sentit: q ẽt habeat appetitũ. Sic g manifestũ est q vegetatiuũ sensitiuũ appetitiuum τ motiuũ iueniũt in vna parte decisa: ex q̊ pz q nõ distinguũtur loco in corpore aĩalis. Sz de qbusdã potentys particularibꝰ: manifestũ est q distinguunt loco. Uisus. n. manifeste nõ est nisi in oculo: auditus in aure: olfatus in naribꝰ: gustus in lingua τ palato. Sed pmus sensus q ẽ tactus τ necessariꝰ aĩali est in toto. ¶ Sed qõ dicit q phãtasia est in parte decisa: videt eẽ dubiũ. Nã a quibusdaz phãtasie attribuitur determinatũ organum in corpore. ¶ Sed sciẽdũ est q phãtasia inuenit indeterminata in aĩalibꝰ imperfectis: in aĩalibꝰ võ pfectis determinata: si-
T.c.156 cut ĩfra in tertio dicet. Organũ ergo aliqõ determinatũ
lectio.5. phantasie attribuit ad maiorẽ pfectionẽ τ determinationẽ sui actꝰ: sine quo phãtasie actus nullo mõ eẽ posset: sicut actus visus nullo mõ põt eẽ sine oculo. Sic igit manifestauit q in quibus potentys aĩe: non est difficile videre: vtrum sint sepabiles loco. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De intellectu võ cõtemplatiuaq3 potentia: nondũ quicquã est manifestum: sed videtur hoc anime genus esse diuersum. Idq3 solum perinde atq3 perpetuum: ex eo qõ accidit seiungi: separariq3 potest. Ceteras autem anime partes separabiles quidẽ nõ esse: vt quidã asseruerunt: ex his que diximus patet.

T.c.21. ¶ De intellectu ~~autem~~ τ perspectiua potentia nihil adhuc manifestum est: sed videtur genus alterum anime esse: τ hoc solum contingere se-
T.c.22. parari: sicut τ perpetuuz a corruptibili. ¶ Reliqueaũt partes anime manifestuz ex his q nõ separabiles sunt sicut quidã dicunt.

¶ Ostendit in qua parte aĩe circa hoc possit esse dubiuz. Et dicit q de intellectu τ quocũq3 noĩe vocet pspectiua potẽtia. i. speculatiua: nihil est ad hoc manifestũ. Nõdũ enim p ea que dicta sunt apparet vtꝝ habeat aliqõ orga

nū in corpore distinctū loco ab alijs organis vel nō distinctū. Sed tñ q̃tū in superficie apparet videt̃ ꝙ sit alterū genus aīe ab alijs partibꝰ aīe.i.alteriꝰ nature ⁊ alio modo se habēs: ⁊ ꝙ hoc solū genꝰ aīe possit separari ab alijs partibꝰ aīe: vel etiā ꝙ sit separatū ab organo corporeo sicut perpetuum a corruptibili. Sed ꝙ relique partes aīe non sint separabiles loco abinuicem manifestum est ex predictis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ratione v̊o differre non obscurū esse videtur. Sēsitiui nanqꝫ ratio diuersa est a ratione principij opinandi: siquidem diuersa sunt sentire: ac opinari: ⁊ vnumquodqꝫ dictorum similiter.

¶ Ratione autem ꝙ altere: manifestuꝫ est. Sēsitiuo.n.esse ⁊ opinatiuo: alterū. Siquidem ⁊ sentire ab ipso opinari. Similiter auteꝫ ⁊ aliorum vnūquodqꝫ que dicta sunt.

¶ Ostendit ꝙ sint separabiles rōne. Cuiuslibet enim potētie ratio est ꝟm ordinē ad actū. vnde necesse est si actꝰ sint diuersi ꝟm speciem: ꝙ potētie habeāt diuersam rōneꝫ speciei. Et hoc est qd̓ dicit ꝙ alterū est esse sensitiuo ⁊ opinatiuo.i.intellectiuo.i.altera est ratio vtriusqꝫ potētie si sentire est alterū ab opinari: ⁊ similiter est de predictis alijs potentijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At v̊o quibusdam animantium cuncte partes: vt patet insunt: quibusdam nonnulle: sunt ⁊ quibꝰ vna tm̄ inesse videtur: atqꝫ idipsum differentiam animātium facit. Quam autem ob causam ita fit: postea ꝑscrutabimur. Eadem ⁊ circa sensus fieri sane videmus. Quedam enim omnes: quedam aliquos: quedam vnū duntaxat habere videntur: tactum inquaꝫ ipsum q quidē est oīum maxime necessarius.

T. c.23 ¶ Q₃ autem quibusdam animalium omnia insunt hec: quibusdam v̊o quedam horum: alteris autem vnum solum. Hoc autem facit differentiam aīalium. Propter quam autem cām sit factum: posterius intendendum est. Similiter autem ⁊ circa sensus accidit. Alia quidem enim habent oēs: alia v̊o quosdam. Quedam v̊o vnū maxime necessarium tactum.

¶ Soluit primā q̄ōnē. ⁊ dicit ꝙ hic facit differētiā ī aīalibus ꝙ q̄busdā animaliū insunt oīa predicta: quibusdaꝫ v̊o quedā horū: alijs v̊o vnū solū. Quibuscūqꝫ āt īest vnū solū predictorū: oporteret ꝙ illud sit anima. In quibꝰ v̊o insunt plura quodlibet est pars aīe: sed illa aīa denoīat̃ a principaliori vel sensitiua vel intellectiua. Quare aūt hoc sit ꝙ q̄dam habent vnū: quedam plura: quedaꝫ oīa: posterius dicetur. Et sicut accidit circa potentias aīe: ita accidit circa sensus. Quedā eniꝫ hn̄t oēs sensus sicut aīalia perfecta: quedā v̊o hn̄t quosdā sensus sed nō omnes. vt talpa: quedam v̊o habēt vnū maxime necessariū.s. tactum vt animalia imperfecta. ¶ Potest aūt ⁊ hec particula ad aliū sensum referri: vt dicat̃ ꝙ q2 superius ostenderat phs ꝙ partes aīe non sunt separabiles abinuicem loco vel subiecto in aīali in quo sunt. ꝙ propter hoc etiā non separentur in diuersis aīalibus: sed cuicūqꝫ īest vnū inessent oīa. Et ideo remouet hoc in hac particula. (Li.3°.t.c.13i.)

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem id quo viuimus: quoue sentimꝰ: bifariam dicitur: ⁊ perinde atqꝫ id qd̓ scimus: ⁊ id etiam quo sani sumus: atqꝫ valemus: quoddā enim scientiam: quoddam animam dicimus: quippe cum vtroqꝫ scire dicamus: ⁊ aliud sanitatem: aliud partem corporis aliquā: vel totū dicimus corpus. Atqꝫ horū vtrūqꝫ: tam scientia: q̄ꝫ sanitas forma quedaꝫ ⁊ species est: ⁊ ratio: ⁊ tanq̄ꝫ actus suscipientis: sciētia quidem scientis: sanitas autem sani. Actus eniꝫ agentium in eo quod patitur: atqꝫ disponitur inesse videtur. Anima autem id est (vt patet) quo viuimꝰ: ⁊ quo sentimus: ac intelligimus primo. Ipsa profecto ratio quedam erit: ⁊ forma: sed non vt materies atqꝫ subiectum. Nam cuꝫ substantia tripliciter dicatur: vt diximus: quedā enim est forma: quedam materies: quedaꝫ id quod ex vtrisqꝫ componitur: ⁊ materia quidem est (vt patet) potentia: forma aūt actꝰ. Cum igitur: vt diximus substantia dicatur trifariaꝫ animāqꝫ id sit qd̓ ex vtrisqꝫ corpore inquā ⁊ aīa cōstat: corpus profecto non est actus anime: sed ipsa corporis alicuius est actus. (lectio.3.)

T.c.24 ¶ Quoniā autem quo viuimus ⁊ sentimus dupliciter: sicut quo scimus: dicimus autem hoc quidem scientiam: illud autē aīam: vtroqꝫ eniꝫ horū dicimus scire. Similiter autem ⁊ quo sanamur: aliud quidem sanitas est: aliud autem ꝑte quadam corporis: aut ⁊ toto. Horum autē sciētia q̄dem ⁊ sanitas forma est: ⁊ species quedam ⁊ ratio: vt actus susceptiuorum: hec quidē sciētifici: illa v̊o sanabilis. Videtur.n.in patiente ⁊ disposito actiuorum inesse actus. Anima āt hoc quo viuimus: ⁊ sentimus: ⁊ mouemur: ⁊ intelligimus p̄rio. Quare ratio quedaꝫ vtiqꝫ erit ⁊ species: s3 nō vt materia ⁊ vt subm̄.

T.c.25 ¶ Tripliciter.n.dicta substantia sicut diximꝰ: hec quidē species: illud v̊o vt materia: aliud autem ex vtrisqꝫ. Horum autem materiam quidē potentia: species auteꝫ actus: postea ex vtrisqꝫ animatum: non corpus est actus anime: sed ipsa corporis cuiusdam.

¶ Ostēso ꝙ aīa est ꝑmū viuēdi ꝑncipiū: ꝯcludit ex hoc diffinitionē priꝰ assignatā. Et circa hoc duo facit. Primo demōstrat ꝓpositū. Scd̓o ex v̓itate demōstrata quasdā ꝯclusiones vlteriꝰ īducit. ibi (Propter hoc bene opinantur ⁊c.) Circa primū ponit talē demōstrationē. Duoruꝫ quorū vtroqꝫ dicimur esse aliq̄d aut op̄ari: vnū.s. qd̓ primū est: ē q̄si forma: ⁊ aliud quasi mā. S3 aīa est ꝑmū quo viuimus: cum tñ viuamus aīa ⁊ corpore. ergo aīa est forma corporis viuētis. Et hec est diffinitio superius de aīa posita ꝙ aīa est actus primus physici corporis potentia vitā habētis. Manifestū est aūt ꝙ mediū huius demōstrationis est quedā diffinitio aīe.s. aīa est quo viuimus primū. Circa hāc aūt demōstrationē.4.facit. Prio ponit maiorē dicēs ꝙ quo viuimus ⁊ sentimus dr̄ dupliciter .s. altero sicut forma: ⁊ altero sicut mā. Sicut ⁊ quo scimus dr̄ dupliciter: duobus.n.dicimur scire quorū vnum est sciētia: ⁊ aliud est aīa. Et similiter quo sanamur dicit̃ de duobus: quorū vnū est sanitas: ⁊ aliud est aliqua pars corporis: vel ēt totū corpus. Utrobiqꝫ aūt vnū est quasi

forma: ꝛ aliud q̃si mã. Nã sciẽtia ꝛ sanitas sunt forme q̃si actus susceptiuoꝝ: sciẽtia qdẽ forma sciẽtifici. i. partis aie in qua est sciẽtia: sanitas vͦ est forma corporis sanabilis. Ideo aũt dicit (sanabile ꝛ scientificũ) vt ostendat aptitudinẽ in subiecto ad tales formas. Semp. n. actiuorum actus: id est forme que inducuntur ab agentibus in mã videntur esse in patiente ꝛ disposito. i. in eo qd ẽ natũ pati actiones agẽtis a tali agẽte: ꝛ qd est dispositũ ad ꝯsequẽdũ finẽ passiõis. s. formã ad quã patiẽdo pducit̃.

lectio. 3. Scdo ibi (Aia aũt hoc.) Ponit minorem ppõnez: ꝛ dic̃ ꝙ aia est primũ quo ꝛ viuimus ꝛ sentimus ꝛ mouemur ꝛ intelligimus. Et referunt̃ hec. 4. ad quatuor genera vite: de quibus superius fecerat mentionẽ. Uiuere enim refert ad principiũ vegetatiuũ: qꝛ superius dixerat ꝙ viuere pp hoc principiũ inest oĩbus viuentibus. ¶ Sciendũ est ãt ꝙ q̃uis sanitate ꝛ corpore dicamur eẽ sani: tñ sanitas est pͫ quo sani dicimur eẽ. Nõ. n. dicimur eẽ sani corpe nisi inq̃tũ hȝ sanitatẽ. Et similiter scia est pmũ quo dicimur esse sciẽtes: qꝛ aia nõ dicimur eẽ sciẽtes nisi inquãtũ hȝ sciẽtiã. Similr ẽt ꝛ corpe nõ dicimur eẽ viuẽtes nisi inq̃tũ hȝ aiam: ꝛ pp h̃ hic dr ꝙ (aia) est pmũ

T.c.24 quo viuim⁹ ꝛ sentim⁹ ꝛc. Tertio ibi (Quare rõ q̃dam.) Põit ꝯclõnẽ: ꝛ pẽdet hucusq̧ ꝯstructio ab illo loco (qm̃ aũt q̊ viuim⁹ ꝛc.) Cõcludit g̊ ex pdcis: ꝙ aia se hȝ vt rõ ꝛ spẽs: ꝛ nõ sicut materia ꝛ subm. Quarto ibi (Tripliciter enim dicta substãtia ꝛc.) ostẽdit ꝯclusionẽ sequi ex premissis. Nõ eñi videbat̃ magis seq de aia ꝙ sit forma q̃ȝ de corpore: cũ vtroq̧ viuere dicamur. Uñ ad pfectionez dicte demõstrationis subiungit: ꝙ cũ substãtia dicat̃ tripliciter: vt supra dictum est. s. de mã ꝛ forma ꝛ cõposito ex vtrisq̧: quoꝝ mã est in potentia: ꝛ spẽs siue forma ẽ actus: ꝛ cõpositũ ex vtrisq̧ est aĩatum: manifestuȝ est ꝙ corpus non est actus aĩe: sed magis aĩa est actus corporis alicuius: corpus enim est in potentia respectu aĩe. Et iõ cum ꝯsequat̃ ex pdicta demõstratione ꝙ vel corpus vel aĩa sit spẽs: ꝛ corpus vt dictũ est non sit species anime: sequitur ꝙ anima sit species corporis. ¶ Deinde cũ dicit.

T.c.25 ¶ Idcirco recte admodum putant ij quibus anima: neq̧ esse sine corpore: neq̧ corpus aliquod esse videtur. Etenim ipsa corpus quidem non est. Est autem corporis aliquid.

T.c.26 ¶ Et propter hoc bene opinantur quibus videtur neqȝ sine corpore eẽ: neqȝ corpus aliquod anima. Corpus quidem eniȝ non est. corporis autem aliquid est.

¶ Inducit quasdam cõclusiones ex premissis. quaruȝ pͣ est ꝙ bene opinati sunt quibus visum est ꝙ aĩa nõ sit sine corpore. neqȝ sit corpus. Non. n. est corpus: qꝛ non est materia: sed est aliquid corporis: qꝛ ẽ actus corporis. Et qꝛ omnis actus est in eo cuius est actus: infert ꝯñter ibi.

¶ Et i est ob hoc ĩ corpe atq̧ ĩ corpe tali: nõ ĩ quouis sine discrimine vllo: quẽadmodũ veteres ad corpus ipsam accõmodabant nihil prorsus determinantes quodnam illud ꝛ quale sit corpus: atq̧ non recte vt patet. Quippe cum non videatur quoduis sine vllo discrimine quodcunq̧ suscipere. Hoc autem pacto cum ratione etiam fit sane. Actus eñi vniuscuiusq̧ in eo quod est potentia: ꝛ in propria materia suapte natura fieri esseq̧ solet. Animaȝ igitur perfectionẽ quandam eius: ꝛ actum: ac rationem esse: qd potentiam habet vt huiusmodi sit: ex hisce que diximus innotescit.

¶ Et propter hoc in corpore est: ꝛ in corpore huiusmodi. ꝛ non sicut priores ad corpus aptabant ipsam nihil diffinientes in quo ꝛ quali: ꝛ vere cum non videatur accipere quodlibet cõtingens. Sic autem fit ꝓm rationem. Uniuscuiusqȝ enim actus in potentia existente ꝛ in propria materia aptus natus est fieri. Qꝛ quidẽ igitur actus est quidam ꝛ ratio potentiam habentis esse huiusmodi manifestum ex his.

¶ Scdam cõclusionẽ. s. ꝙ aĩa est in corpore ꝛ tali corpore. s. physico organico: ꝛ hoc non est per modum quo priores physici loquebant̃ de aĩa ꝛ vnione eius ad corpus: nihil determinãtes in quo vel quali corpore eẽt: ꝛ vere h̃ est sicut nunc dicimus ꝙ aĩa est in determinato corpore: cũ nõ videatur aĩa accipere quodcũqȝ corpus contingat sed determinatum. Et hoc rationabiliter accidit: quia vnusquisqȝ actus natus est fieri in propria ꝛ determinata mã. vnde ꝛ anima oportet ꝙ in determinato corpore recipiatur. ¶ Ultimo autem epilogando concludit: ꝙ anima est actus quidam ꝛ ratio habentis esse huiusmodi. s. potentia viuentis.

¶ Animantium autem quibusdam omnes insunt potentie dicte: quibusdam nonnulle sunt: ꝛ quibusdaȝ vna tm̃ inesse videtur: atq̧ potentias anime diximⁱ has: nutritiuum: sensitiuum: appetitiuum: loco motiuum: atq̧ intellectiuum.

¶ Potentiarum autem anime que dicte sunt: alijs quidem insunt omnes: alijs vͦo quedaȝ harum: quibusdam vͦo vna sola. Potentias autem dicimus vegetatiuum: sensitiuum: appetitiuũ: motiuũ ꝓm locũ: intellectiuũ. T.c.27

Lec. V.

POstq̃ Ari. diffiniuit aiam in cõi. Nunc accedit ad determinãdũ de ptibus eius. Nõ autẽ hȝ aliter aĩa ptes: nisi ꝓm ꝙ eius potẽtie ptes eius dicuntur, put alicuius potẽtis multa: partes dici pñt ptãtes ad singula. Uñ determinare de partibus eius: est determinare de singulis potẽtijs eius. Diuidit̃ aũt hec ps in duas. In pma determinat de potẽtijs aĩe in cõi: distinguẽdo eas adinuiceȝ. In scda determinat de singulis earũ. ibi (Quare primũ de alimento ꝛ gñatione ꝛc.) Prima autẽ pars diuidit̃ in duas. In prima distinguit potẽtias aĩe abinuicẽ. In scda ostendit qd de potẽtijs aĩe ꝛ q̃o ꝛ quo ordine determinãduȝ sit. ibi (Quare ꝛ ꝓm vnumquodqȝ querendum ꝛc.) Circa pmũ duo facit. Primo distinguit potẽtias anime abinuicem. Scdo oñdit q̃o ratio cõis aĩe se hȝ ad ptes pdictas. ibi (Manifestũ igit̃ est qm̃ eodẽ ꝛc.) Circa primũ duo facit. Primo enumerat potentias aĩe. Scdo oñdit q̃o se inuicẽ ꝯsequantur. ibi (Inest autem plantis ꝛc.) Dicit ergo pmo ꝙ de potẽtijs aĩe q̃ supra noĩate sunt quibusdã insunt oẽs: sicut hoĩbus: quibusdam q̃dã harũ: sicut alijs aĩalibus: quibusdaȝ vna tm̃: sicut plantis. Et qꝛ superius nõ nominauerat eas potẽtias: sed partes aĩe: iõ manifestat ꝙ p potẽtias ideȝ intelligit: qd supra p ptes. Quarũ qdem sunt quinque genera. s. vegetatiuũ: sensitiuum: appetitiuũ: motiuũ ꝓm locũ. intellectiuũ. ¶ Oportet aũt hec duo videre. Primo qdem quare ponunt̃ hic quinque genera potẽtiarũ anime: precipue cũ cõsuetum sit dici triplicem esse animam: vegetabilem: sensibilem:

⁊ rationalem. Secundo considerare oportet quare hic ponit .5. cū superius posuerit tñ q̄tuor. ❡ Sciendū aūt circa pͥmū ꝙ cū oīs potētia dicat̃ ad actū propriū: potentia opatiua dr̄ ad actū q̄ ē opatio. Potentie aūt aīe sunt opatiue. talis .n. est potētia forme. Unde necesse est ꝫm diuersas opationes aīe accipi diuersitatē potētiaꝝ. Opatio aūt aīe ē opatio rei viuētis. cū igit̃ vnicuiq3 rei cōpetat ꝓpria opatio ꝫm ꝙ h3 esse: eo ꝙ vnūqḋq3 opatur in quātū est ens: oꝫ opationes aīe ꝯsiderare ꝫm ꝙ iuenitur in viuētibꝰ. Huiusmodi aūt viuētia inferiora quoꝝ actꝰ est aīa de qua nūc agit̃: habēt duplex eē. Unū q̄dem mālē in quo ꝯueniūt cū alijs rebꝰ mālibꝰ: aliud aūt imālē i quo cōicāt cū substātijs superioribꝰ aliq̄liter. Est aūt differētia inter vtrūq3 eē: q2 ꝫm eē mālē qḋ est per mām ꝯtractū vnaq̄q3 res est hoc solū qḋ est: sicut hic lapis non est aliud q̄ꝫ hic lapis. ꝫm v̓o eē imālē qḋ est amplū ⁊ quodāmō infinitū: inq̄ꝫtū nō ē ꝑ mām terminatū: res nō solū ē id qḋ est: sed ēt ē quodāmodo alia. Unde i substātijs superioribꝰ imālibꝰ sunt quodāmodo oīa sicut in v̓libus causis. Huiusmodi aūt imateriale eē h3 duos gradus in istis inferioribꝰ. Nā qḋdā est penitus imateriale .s. esse intelligibile. In intellectu enim res habēt eē ⁊ sine mā: ⁊ sine cōditionibꝰ materialibꝰ idiuiduātibꝰ: ⁊ ēt absq3 organo corporali. Esse aūt sensibile ē mediū iter vtrūq3. Nā in sensu res h3 eē sine materia: non tñ absq3 cōditionibus materialibus indiuiduantibus: neq3 absq3 orgāo corporali. Est enim sensus particularium: intellectus v̓o vniuersaliū. Et quātū ad hoc duplex esse. dicit Phūs in

T.c.37 tertio huius. ꝙ aīa est quodāmodo oīa. Opationes igit̃

Lec.13. que cōpetūt viuenti ꝫm esse mālē sunt opationes q̄ attribuunt̃ aīe vegetabili: q̄ tñ l3 ad id ordinent̃ ad qḋ ēt ordinant̃ actiones in rebus inanimatis .s. ad cōsequēdū esse ⁊ cōseruandū: tñ in viuētibus hoc fit ꝑ altiorē ⁊ nobiliorem modū. Corpora enim inanimata gnāntur ⁊ cōseruantur in esse a principio motiuo extrinseco: aīata v̓o generant̃ a pͥncipio intrinseco qḋ est in semine: conseruātur v̓o a pͥcipio nutritiuo itrinseco. Hoc .n. vr̄ eē viuentiū ꝓpriū: ꝙ opent̃ tāq̄ꝫ ex seipsis mota. Opatiōes aūt q̄ attribuunt̃ rebꝰ viuētibꝰ ꝫm eē penitꝰ imālē ptinent ad ptē aīe intellectiuā: q̄ v̓o attribuunt̃ eis ꝫm eē mediū ptinēt ad ptē aīe sensitiuā. Et ꝫm hoc triplex eē distiguitur cōiter triplex aīa .s. vegetabilis: sensibilis: ⁊ rōnalis. S3 q2 oē eē ē ꝫm aliquā formā: oꝫ ꝙ eē sensibile sit ꝫm for^am sensibilē: ⁊ eē itelľibile ꝫm for^am itelligibilem. Ex vnaq̄q3 aūt for^a seq̄t aliq̄ iclinatio ⁊ ex inclinatiōe opatio: sic ex forma nāli ignis seq̄t iclinatio ad locū q̄ ē sursū ꝫm quā ignis dr̄ leuis: ⁊ ex hac inclinatiōe sequitur opatio .s. motꝰ q̄ ē sursū. Ad formā igit̃ tā sensibilē q̄ꝫ intelligibilē seq̄tur iclinatio q̄dā q̄ dr̄ appetitꝰ sensibilis: vel itellectualis. sicut inclinatio ꝯn̄s for^am nālē dr̄ appetitus nālis. Ex appetitu aūt sequit̃ opatio q̄ est motꝰ localis. Hec igit̃ ē rō q̄re oꝫ eē quinque genera potētiarū aīe: qḋ primo q̄rebat̃. ❡ Circa scḋm sciēdum ē ꝙ supra Ari. intendēs oñdere ꝙ aīa est pͥncipiū viuēdi in oībꝰ viuētibꝰ distinxit ip̄m viuere ꝫm gradus viuētiū: ⁊ nō ꝫm opationes vite ꝫm q̄s distinguūt̃ hec gnā potētiaꝝ. Appetitiuū āt nō ꝯstituit aliquē diuersū gradū i viuētibꝰ: q2 oīa q̄ hn̄t sensū hn̄t appetitū: ⁊ sic remanēt tñ q̄tuor

Lect.3. gradus viuētiū: vt supra oñsū est. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Et plantis quidē nutritiuū est dūtaxat. Alijs autē ⁊ idipsum ⁊ sensitiuū. Q2 si sensitiuum inest: ⁊ appetitiuum ēt inest. Nam appetitus: cupiditas est: ⁊ ira: atq3 voluptas. Animalia v̓o cūcta vnū ex sensibus habent: tactum inquā ipsum: atq3 cui sensus inest: ei voluptas etiam ⁊ dolor inest: ⁊ perceptio iocundi: atq3 molesti. Quibus autem hec insunt: ea cupiditatem etiam habent: hec est enim appetitio eius quod afficit voluptate.

❡ Inest autem plantis vegetatiuum solum: alteris autem hoc ⁊ sensitiuum: si autē sensitiuū: ⁊ appetitiuū. Appetitus quidem enim desiderium ⁊ ira ⁊ voluntas sunt. Animalia autē oīa habent vnum sensum tactum. Cui autem sensus inest. huic ⁊ letitia ⁊ tristitia ⁊ dulce ⁊ triste. Quibus autem hec: ⁊ concupiscentia. Delectabilis enim appetitus hec.

❡ Oñdit q̄uo pͥdicte potētie ꝯsequunt̃ se inuicē manifestās qḋ supra dixerat ꝙ potētiaꝝ q̄busdā insunt oēs: q̄busdā q̄dā: q̄busdā vna sola. Ubi ꝯsiderādū est ꝙ ad h̓ ꝙ vniuersū sit ꝑfectū: nullus gradus ꝑfectiōis in rebꝰ intermittit̃: sed paulatī nā de imꝑfectis ad ꝑfecta ꝓcedit.

Propter qḋ etiā Ari. in .8. meta. assimilat spēs reꝝ nūeris: q̄ paulatim in augmētū ꝓficiūt. Unde in viuētibus q̄dā hn̄t vnū tñ pͥdictoꝝ .s. plāte: in q̄bꝰ est solū vegetatiuū: qḋ necesse est in oībꝰ viuētibꝰ mālibꝰ eē: q2 huic potētie attribuūt̃ opatiōes ptinentes ad eē mālē. Alijs āt .s. aīalibꝰ inest vegetatiuū ⁊ sensitiuū. Si aūt est ibi sensitiuū: oꝫ ꝙ adsit tertiū .s. appetitiuū. Qḋ q̄dē diuidit̃ in tria .s. desideriū qḋ ē ꝫm vi ꝯcupiscibilē: ⁊ irā q̄ ē ꝫm vī irascibilē: q̄ duo appetitꝰ ptinēt ad ptē sensitiuā: sequūt̃ enim apprehensionē sensus. Tertiū aūt ē volūtas qḋ est appetitꝰ intellectiuꝰ ꝯn̄s .s. apphensionē itelľs. Q2 aūt appetitiuū insit oībꝰ aīalibus ꝓbat duplici rōne. Quarum pͥma ē: ꝙ oīa aīalia hn̄t ad minꝰ vnū sensū .s. tactū. q̄bꝰ aūt inest sensus: inest letitia ⁊ tristitia. delectatio ⁊ dolor. Letitia enim ⁊ tristitia magis vident̃ sequi apphensionē interiorē. S3 delectatio ⁊ dolor ꝯsequunt̃ apprehensionē sensus: ⁊ pͥcipue sensus tactꝰ. Et si ē letitia ⁊ tristitia: necesse ē ꝙ sit aliq̄d triste ⁊ dulce .i. delectabile ⁊ dolorosum. oꝫ eñi oē qḋ sentit̃ ꝫm tactū eē vel ꝯueniens: ⁊ sic est delectabile: vel nociuū. ⁊ sic est dolorosū. Quibuscūq3 aūt inest aliq̄d delectabile ⁊ triste: his inest ⁊ cōcupiscētia q̄ est appetitꝰ delectabilis. ergo de primo ad vltimū: omnibꝰ animalibꝰ q̄bꝰ inest sensus tactus: inest appetitꝰ. ❡ Scḋa3 rōnē ad idē ostendēdū ponit ibi.

❡ Alimenti preterea sensum habent. Tactus eñi sensus est alimenti: nā siccis: ⁊ humidis: ⁊ calidis atq3 frigidis aluntur viuentia cuncta. Horum autem vt patet sensus est tactus: ceteris v̓o sensibilibus ꝑ accidens nutriuntur. Nihil enim conducit ad alimētū sonus: vel color: ⁊ odor: sapor autem vnum quidē est eorum que tactu percipiuntur. At v̓o fames sitisue cupiditas est: sicci quidem ⁊ calidi fames: frigidi v̓o ⁊ humidi sitis. At sapor horum quasi quoddam est condimentum. Uerum hec declaranda posteriꝰ sunt. Nunc eousq3 sit dictum: animantiū inquā hisce que tactum habent: ⁊ appetitum inesse. De imaginatione v̓o non patet: sed de hoc postea consideremus oportet. ❡ Nōnullis insuper ⁊ loco motiuum etiam inest: ⁊ alijs ratiocinatiuum ac intellectus vt hoībꝰ: ⁊ siq̄d sit aliud tale vel etiam prestabilius.

❡ Adhuc autem alimenti sensū hn̄t: tactus .n. alimēti sensus. Siccis .n. ⁊ humidis ⁊ calidis T.c.[illegible]

ꝛ frigidis aluntur oĩa viuentia: hoꝛum autem sensus tactus: sed alioꝛũ sensibilium ꝑm accñs. Nihil enim in alimentũ confert sonus: neqꝫ coloꝛ: neqꝫ odoꝛatus. Humoꝛ aũt vnum aliquod est tangibiliũ: esuries aũt ꝛ sitis est concupiscẽtia: ꝛ esuries quidẽ calidi ꝛ sicci: sitis autẽ frigidi ꝛ humidi: sapoꝛ vo vt delectamẽtuꝫ hoꝛũ (T.c.29.) est. Certificanduꝫ aũt de his posteri⁹ est. Nũc aũt intãtũ dictũ sit ꝙ animalibus habentibus tactum: ꝛ appetitus insit. De phantasia aũt immanifestum est: posterius autem intendenduꝫ est. Quibusdã autẽ adhuc inest ꝛ ꝑm locũ motiuum. Alteris aũt intellectiuum ꝛ intellectus: vt hominibus: ꝛ si aliquod alterum huiusmodi est: aut ꝛ honoꝛabilius.

¶ Que talis ẽ. Oĩa aĩalia hñt sensum quo cognoscũt suũ alimẽtũ. s. sensum tactus q est sensus alimenti. Et qꝛ necessariũ est oĩb⁹ aĩalibus vti alimẽto. vt dictũ est. iõ necessariũ est ꝙ habeãt sensum tact⁹ quo ꝑcipiant sibi alimentũ ꝯueniẽs. Qꝛ aũt tactus sit sensus alimẽti manifestũ ẽ. sicuti. n. coꝛpoꝛa viuẽtia ꝯstãt ex calidis ꝛ humidis ꝛ frigidis ꝛ siccis: ita ex his nutriũt: tact⁹ aũt est sensus discretiu⁹ hoꝛũ. (Sed alioꝝ sensibiliũ). i. alijs sensibilibus nõ nutriunt viuẽtia nisi ꝑm accñs: inqꝫtũ videlꝫ cõiũgunt tãgibilib⁹. Son⁹. n. ꝛ odoꝛ ꝛ coloꝛ nihil ꝯferũt in alimẽtũ iqꝫtũ hꝫ: sꝫ solũ iqꝫtũ ꝯtingit coloꝛata ꝛ odoꝛata ꝛ sonantia eẽ calida vel frigida: humida vel sicca. humoꝛ aũt. i. sapoꝛ ẽ quoddã de numero tãgibiliũ qualitatũ: sicut ꝛ gustus est qdã tactus. Sic igit̃ pꝫ ꝙ oĩa aĩalia hñt sensum alimẽti: quibuscũqꝫ aũt inest sensus alimenti: his inest esuries ꝛ sitis: quoꝛũ vtrũqꝫ ẽ ꝯcupiscẽtia alimẽti: esuries qdẽ est ꝯcupiscẽtia calidi ꝛ sicci: qd̃ hꝫ rõnẽ cibi: sitis aũt frigidi ꝛ humidi: qd̃ hꝫ rationem potus. Sapoꝛ aũt est quoddã hoꝝ delectamentũ. sapoꝛ. n. delectabilis iudicat ꝯueniẽtẽ ꝓpoꝛtionẽ calidi ꝛ frigidi. humidi ꝛ sicci ĩ alimẽto. Uñ magis ꝑtinet ad delectationẽ alimẽti qꝫ ad necessitatẽ. Sic igit̃ vbicunqꝫ est sensus tactus: est appetit⁹. Qũo aũt phãtasia se hꝫ ad appetitiuũ ꝛ sensitiuũ: posterius dicet̃. Quibusdã aũt aĩalib⁹ supra hec tria. s. vegetatiuũ: sensitiuũ: ꝛ appetitiuũ inest etiam motiuũ ꝑm locũ. Alijs vo supra hec quatuoꝛ inest ẽt intellectiuũ: ꝛ intellectus ipse. s. hoĩb⁹: ꝛ si aliqd̃ aliud gen⁹ reꝝ est simile hoĩb⁹: aut ẽt honoꝛabilius hoĩb⁹: inuenit̃ aũt aliqd honoꝛabili⁹ hoĩb⁹ qb⁹ inest intellectus: est. n. ĩ substãtijs separatis: ꝛ in coꝛpoꝛibus celestibus: si tñ sunt aĩata lꝫ in viuẽtib⁹ moꝛtalib⁹ nõ est aliqd̃ genus viuẽtiũ habẽtiũ intellectiuũ nisi in specie humana. Cũ. n. intellectus nõ habeat oꝛganũ coꝛpoꝛale nõ pñt diuersificari habẽtia intellectũ ꝑm diuersam cõplexionẽ oꝛganoꝝ: sicut diuersificant̃ spẽs sensitiuoꝝ ꝑm diuersas cõplexiones: quibus diuersimode se habent ad operationes sensus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Perspicuum igitur est: vnam anime rationem esse perinde atqꝫ figure. ¶ Neqꝫ eniꝫ ibi figura vlla ꝑter triangulum est: ꝛ eas que deinceps sunt collocate: neqꝫ hic anima vlla pꝛeter eas quas diximus. At vt in figuris vna cõmunis ratio fieri potest: que cũctis quidem figuris accõmodabitur: nullius autem erit figure pꝛopꝛia ratio: sic ꝛ in animalib⁹ dictis fieri potest. Quapꝛopter ridiculum est ꝛ in his ꝛ in ceteris rebus cõmunem querere rationem: que quidem nullius eoꝛum que sunt erit pꝛopꝛia ratio: nec in ꝓpꝛia cuiquã accõmodabitur ꝛ indiuidua specie: rationem eaꝫ omittentes diffinitionemue que cuilibet hoc pacto competere accõmodariqꝫ potest. At vo quemadmodum in figuris: sic ꝛ in anima fit. Naꝫ tã in figuris qꝫ in animantibus in eo qd̃ deinceps est collocatum: id inest potentia qd̃ illo est pꝛius. In qͣdrato nanqꝫ triangulus: ꝛ in sensitiuo vegetatiuum inest vt patet.

¶ Manifestum igitur est ꝙ eodem modo vna vtiqꝫ erit ratio aĩe ꝛ figure. (T.c.30.) Neqꝫ. n. ibi figura est pꝛeter triangulũ ꝛ figuras: ꝛ q̃ cõsequenter fiunt: neqꝫ hic aĩa pꝛeter pꝛedictas est: fiet autẽ vtiqꝫ ꝛ in figuris rõ cõis: q̃ cõueniet qdeꝫ oĩb⁹: pꝛopꝛia aũt nullius erit figure. Similiter autẽ ꝛ in dictis animabus. Unde ridiculuꝫ est querere cõem rationẽ ꝛ in his ꝛ in alteris: que nullius erit eoꝛum que sunt pꝛopꝛia ratio: neqꝫ ꝑm pꝛopꝛiam ꝛ indiuiduam speciem dimittentib⁹ huiusmodi. Similiter aũt se habent ei qd̃ de figuris est: ꝛ que ꝑm animã sunt. (T.c.31.) Semper enim in eo qd̃ est ꝯsequẽter: est in potẽtia qd̃ pꝛius ẽ in figuris ꝛ in aĩatis: vt in tetragono qdẽ trigonũ est: in sensitiuo autem vegetatiuum.

¶ Ostẽdit q̃liter se hꝫ ꝑdicta diffinitio aĩe ad ꝑtes enumeratas. Et ad huius intellectũ sciẽduꝫ est ꝙ Plato posuit vniuersalia esse separata ꝑm esse: tñ in illis q̃ se habẽt ꝯsequẽter nõ posuit vnã ideã cõem sicut in nũeris ꝛ figuris. nõ. n. posuit vnã ideã numeri pꝛeter oẽs nũeros: sicut posuit vnã ideã hominis pꝛeter oẽs hoĩes: eo ꝙ numeroꝝ spẽs naturali oꝛdine ꝯsequenter se habẽt. Et sic pꝛima eaꝝ. s. dualitas est cã oĩum ꝯsequẽtiũ. Uñ nõ opꝫ ponere aliquã ideã cõem numeri ad causandũ spẽm numeroꝝ. Et silr̃ rõ est de figuris. Naꝫ eius spẽs ꝯñter se hñt sicut ꝛ spẽs numeroꝝ: trigonũ eni est añ tetragonũ: ꝛ tetragonũ añ pẽtagonũ. Dicit ḡ manifestũ esse ꝙ eodẽ mõ vna est rõ aĩe sicut vna est rõ figure: sicuti. n. inter figuras nõ est aliqua figura q̃ sit ꝑter triãgulũ ꝛ alias species ꝯsequẽtes vtpote que sit communis omnium figurarum: ita nec in pꝛoposito est aliqua anima quasi separata existens pꝛeter omnes pꝛedictas partes. Sed quãuis non sit vna figura separata inesse pꝛeter omnes figuras: etiam ꝑm Platonicos qui ponunt species communes separatas: tamen inuenitur vna ratio communis q̃ conuenit omnibus figuris: ꝛ non est pꝛopꝛia alicuius earum: ita est ꝛ in animalibus. Et ideo ridiculum est ꝙ homo querat vnam rationem communem tam in animalibus qꝫ in alijs rebus que non conueniat alicui animarũ que sunt in rerum natura particulariter. Neqꝫ etiam est conueniens ꝙ homo querat diffinitionem aĩe ꝑm vnãquãqꝫ speciem anime: ꝛ dimittat diffinitionem communem omnibus animabus. Ergo neqꝫ diffinitio communis anime pꝛetermittenda fuit. neqꝫ sic est assignãda diffinitio communis anime ꝙ non conueniat singulis animabus. Et quia dixerat ꝙ eodem modo se habet ratio anime sicut ratio figure ostendit conuenientiam inter vtrunqꝫ: ꝛ dicit ꝙ similiter se habent figure ꝛ anime ad

inuicem:in vtrisq3 enim illud quod est prius:est in potē tia in eo qđ est ꝯse/ quēter. Manifestū est enī in figuris ꝙ trigonū qđ est prius est potētia in tetra/ gono. Potest enī te tragonum diuidi in duos trigonos. Et si militer in anima sē sitiua vegetatiuū est quasi quedā po/ tentia eius: ⁊ quasi anima per se. Et si/ militer est de alys figuris ⁊ alys ptib⁹ anime.

¶ Quapropter in singulis querendum est: quenā sit cuiusq3 anima: vt quenam sit anima plante: que be/ stie: que deniq3 hominis.

¶ Quare ⁊ ẜm vnūquodq3 q̃rendum quid sit vniuscuiusq3 ainma: aut que plante: ⁊ que ho/ minis: aut bestie. Lec. VI.

POstq3 pħs enumerauit genera potētiarum aīe: ⁊ quō se hȝ diffinitio cōis aīe supra posi/ ta ad ptes ei⁹. Hic oñdit qd aliud mō deter/ minādū sit: ⁊ quo ordine. Et diuidit in ptes duas. In pᵐa oñdit qd determinādū restat de anima. Scđo oñdit quo ordine determiare oporteat ibi (Necessariū aūt ē debētē.) Circa pᵐū oñdit duo re/ stare ad determinādū: quoꝝ vnū ꝯcludit ex p̄dictis. Di/ Lect.5. ctū ē supra: ꝙ sicut nō ē q̃renda talis diffinitio cōis aīe q̃ nlli aīe ptiū ꝯueniat: ita nō debem⁹ eē cōtēti diffōne cōi: sȝ opȝ ꝓpriā diffōnez cuiuslibet ptis aīe ingrere. ⁊ ex h̄ ꝯcludit ꝙ hoc ẜm vnūquodq3 aīatū q̃rēdū est q̃ sit vni/ uscuiusq3 aīa. vt. s. sciat̄ qd est aīa plante: ⁊ qd aīa hoīs: ⁊ qd aīa bestie: ⁊ hoc est scire de vnaquaq3 parte anime quid sit. ¶ Secundo ibi.

¶ Quam autem ob causam deinceps sic se habent: considerare oportet. Sensitiuū nanq3 sine vegetati uo non est. At a sensitiuo vegetatiuū in plantis seiū gitur. Rursus sine tactu nullus ceterorum sensuum est. At ipse tactus sine ceteris est. Complura nanq3 sunt animalium: que neq3 visum neq3 audituȝ neq3 sensum habent odoris. Et eorūȝ rursus que sentiūt quedam habent loco motiuum: quedam nō habent. Extrema autem atq3 minima rationē habēt ⁊ men/ tem. Quibus enim mortalium inest ratio ijs insunt continuo ⁊ cetera cuncta. At quibus vnumquodq3 illorum inest: hisce non omnibus inest ⁊ ratio. Sed quedam imaginatione vacant: quedam hac sola vi/ uunt. De intellectu vō contemplatiuo alia ratio est. Que cum ita sint: patet horum cuiusq3 rationez ani me maxime rationem propriam esse.

¶ Propter quā aūt cāȝ cōsequēter sic se habēt. cōsiderādum est. Sine. n. vegetatiuo sensitiuū non est. A sensitiuo aūt separat̄ vegetatiuūȝ in plātis. Iteꝝ aūt sine quidē eo qđ pōt tangere: aliorum sensuum neq3 vnus est. Tactus auteȝ T.c.32 sine alijs est. Multa. n. aīaliū neq3 visum: neq3 auditū habēt. neq3 odoratus sensum. Et sensi/ tiuoꝝ aūt alia qdē habent ẜm locum motiuūȝ: alia vō nō habēt: vltimum autem ⁊ minimum rōnē ⁊ intellectum: vt hō: aut huiusmodi aliđ. Quibus. n. inest ratiocinatio corruptibilium. his ⁊ reliqua oīa. Quibus aūt illoꝝ vnūqđq3: non oībus ratiocinatio: sed quibusdā quidem neq3 imaginatio. Alia autem hac sola viuunt. De speculatiuo aūt intellectu alia ratio est. Quod quidem igitur de horum vnoquoq3 ratio hec ꝓprijssima ⁊ de anima: manifestum est.

¶ Ponit aliud qđ restat ad determinādū. Dictū est. n. su pra ꝙ ptes aīe ꝯsequēter se hñt ad inuicē sicut spēs figu re. Sed ꝯsiderandū est pp quā cām ptes aīe hoc modo se habeāt ꝯsequēter. Huiusmodi. n. cām in fine libri assi gnabit. Exponit aūt qualr̄ se habeāt ꝯsequēter: q2 sensi/ tiuū nō pōt esse sine vegetatiuo: sȝ vegetatiuū sepat̄ a sē sitiuo in plātis. Nec est mirꝝ: q2 supra dictū est ꝙ opa ve lectio.5. getatiui ordināt̄ ad adipiscēdū ⁊ ꝯseruādū esse nāle qđ subiacet. q. fundamētū. Iteꝝ ēt ꝯñtia q̃dā inuenit̄ ī ipis sensibus: q2 sine sensu tact⁹ nullus alioꝝ sensuum eē p̄t: tactus aūt inuenitur sine alys sensibus. Multa. n. aīaliū neq3 visum hñt neq3 auditū: neq3 sensuȝ odoratus: sȝ so lū tactū. Et hoc ēt rōnabiliter accidit. Nā tactus est sen/ sus pceptiuus eoꝝ q̃ ptinēt ad ꝯsistētiā aīalis: ex qb⁹. s. aīal ꝯstat ⁊ nutrit̄. Alia vō sensibilia nō ꝯferūt hoc nisi p accidēs. Vñ aly sensus nō sunt de necessitate aīalis: ⁊ pp hoc nō inueniunt̄ in oīb⁹ aīalibus: sed in pfectis. Est ēt ꝯsiderāda ꝯñā sensitiui ⁊ motiui. Nā motiuū non est sine sensitiuo: sensitiuūȝ aūt pōt esse sine motiuo: aliq. n. habētiū sensum habēt etiā motū ẜm locū: sed aliq̃ non hñt. Sȝ itelligēdū ē de motu ꝓgressiuo aīaliū: ẜm ꝙ aīa lia mouent̄ de loco ad locum. Hic. n. motus non inest oī bus animalibus. Sed que carent hoc motu habent ali/ quem motū localē. s. dilatatiōis ⁊ cōstrictionis: sicut ap paret in ostreis. Illud autem qđ est vltimū inter omnes partes anime ⁊ minimū: q2 nō diuidit̄ in diuersa ẜȝ spēȝ est ꝙ hȝ rōneȝ ⁊ intellectū: q2 qbuscunq3 de numero cor ruptibiliuȝ inest ratio: his insunt ⁊ omnia alia predicta. Hoc āt dic̄ vt p̄seruet se a substātys sepatis: ⁊ a corpibus celestibus si sunt aīata. q2 cum sint sine generatiōe ⁊ cor ruptione: nō indigēt vegetatiuo. Iterum eorum intelle/ ctus per se speculatur ea que sunt ẜm se ītelligibilia: vñ nō indigent sensibus ad cognitionē intellectiuā ꝯsequē dam. Sed in mortalibus habentibus intellectum: neces se est omnia alia preexistere sicut quedam instrumēta ⁊ p̄paratoria ad intellectum: qui est vltima perfectio intē/ ta in operatione nature. Nō aūt oībus qbus inest aliqđ p̄dictorum inest ⁊ ratio. Et q2 imaginatio videt̄ habere q̃dā affinitatē ad intellectū: cum supra dictū sit ꝙ intel lectus vel est phātasia q̃dā: vel nō sine phātasia: addit de imaginatione: ⁊ dicit ꝙ quibusdā aīalib⁹ nō solū nō inest intellectus: sed nec etiam imaginatio. ¶ Videtur tamē hoc eē ꝯtrariū ei qđ supra dixerat: q2 si pars decisa lect. 4 hȝ sensum ⁊ appetitum: ꝙ hȝ ēt phātasiā. si tñ phātasia est idem cum imaginatione vt vȝ. ¶ Dicēdū est igit̄ ꝙ lectio.5 aīalia imperfecta (vt in tertio dicetur) hñt qdeȝ phanta siā. sed indeterminate. q2. s. motus phātasie nō remanēt in eis post apprehensionē sensus: in aīalibus aūt pfectis remanet motus phantasie ēt abeuntibus sensibilibus. Et ẜm hoc dr̄ hic ꝙ imaginatio non est eadē oībus aīali/ bus. Sed q̃dā aīalia sunt q̃ hac sola viuunt carentia. s. in

tellectu

tellectu ꝛ directa in suis operationibus per imaginatio/
né.sicut nos dirigimur per intellectũ.Et lȝ nõ omnibus
aialibus insit imaginatio:sicut nec intell's:tñ de intelle/
ctu speculatiuo est alia ratio:q̃ȝ de imaginatione. Diffe/
Lib° 3° runt eni adinuicé:vt infra patebit. Manifestũ est igitur
t.c.157. ꝙ de vnaquaqȝ parte aie ꝓpꝛijssime dicaꝰ hec diffinitio
que assignata est de anima.¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse est autem eum qui de hisce cõsiderationẽ
facturus est:quidnã sit vnũquodqȝ ipsoꝝ accipere:
deniqȝ querere:perscrutariqȝ de hisce que sequun/
tur:ac comitantur.

T.c.33. ¶ Necessariũ auté est debenté de his perscruta
tioné facere:accipere vnũqđqȝ eoꝛuȝ quid est.
Postea sic de habitis aut ꝛ de alijs inuestigare.

¶ Ostendit quo oꝛdine determinãdũ sit de partibus aie.
Et assignat oꝛdiné quãtũ ad duo. Primo quãtũ ad hoc:
ꝙ ille q̃ debet de ptibus aie pscrutari.pmo debet accipe
re vnũqđqȝ hoꝝ quid est:ꝛ postea debet considerare de
habitis.i.cõsequẽtibus partibus ꝛ de alijs que sunt con/
sideranda circa ptes aie ꝛ circa ipsa aiata:sicut de oꝛga/
nis ꝛ de alijs huiꝰ.Et iste oꝛdo necessariꝰ est: qa si sil' de
oibꝰ determinareꝰ:eét ꝯfusa doctria.¶ Scđȝ tãgit ibi.

¶ Qđ si dicere opoꝛteat quid vnũqđqȝ ipsoꝛũ sit:vt
qd sit intellectiuũ:vel sensitiuũ:vel nutritiuũ:antea
dicendũ est quidnã sit intelligere:quid sentire. Nam
operationes actionesue potẽtijs viribusqȝ pꝛioꝛes
sunt ratione.Qđ si ita sit:atqȝ pꝛius etiam obiecta
q̃ȝ ista contemplari opoꝛteat : pꝛimum pꝛofecto de
illis pꝛopter eandẽ causam:vt de alimento de sensi
bili:de intelligibili determinare opoꝛtet.

¶ Si autẽ opȝ dicere quid vnũqđqȝ ipsoꝛum.
vt quid intellectiuũ:aut sensitiuũ:aut vegetati
uum:pꝛius adhuc dicendũ quid sit intelligere:
ꝛ qd sentire. Pꝛioꝛes eni potẽtijs actus ꝛ ope
rationes ꝑm rõnem sunt. Si aũt sic:adhuc his
pꝛioꝛa opposita opȝ cõsiderare:de illis pꝛimuȝ
vtiqȝ opoꝛtebit determinare pꝛopter eãdẽ cau/
sam:vt de alimento ꝛ sensibili ꝛ intelligibili.

¶ Dicens ꝙ si opȝ de aliqua pte aie dicere qd est.s.qd est
itellectiuũ:aut sensitiuũ:aut vegetatiuũ : pꝰus opȝ dicere
de actibus.s.qd sit itelligere:ꝛ quid sentire.Et hoc iõ qa
ꝑm rationẽ diffinitiuã:actus ꝛ opationes sunt pꝰoꝛes po/
tentijs. Potẽtia eni ꝑm hoc ipsuȝ qđ est ĩpoꝛtat habitu/
dinẽ quãdã ad actũ:est eni pn^m quoddã agẽdi vel patiẽ/
di.vnde opȝ ꝙ actus ponanꝰ in diffinitionibꝰ potẽtiarũ.
Et si ita se hȝ circa oꝛdinẽ actus ꝛ potentie:ꝛ actibꝰ ad hꝰ
sunt pꝰoꝛa opposita.i.obiecta. Spẽs eni actuũ ꝛ opationũ
sumunꝰ ꝑm oꝛdinẽ ad obiecta.Ois eni aie opatio vel est
actus potẽtie actiue vel passiue. Obiecta qdẽ potẽtiarũ
passiuarũ cõparanꝰ ad opationes eaꝝ vt actiua:qa redu
cunt potẽtias in actũ:sic visibile visum:ꝛ omne sensibi/
le sensuȝ.Obiecta vo potẽtiarũ actiuarũ comparanꝰ ad
operationes ipsarũ vt fines.Obiecta eni potentiaꝝ acti
uarũ sunt operata ipsarũ. Manifestũ est aũt ꝙ in qbus/
Lec.p^a cũqȝ pꝰter operationes sunt aliqua operata ꝙ operata sũt
fines operationũ:vt dr in pꝰ ethi.sicut domꝰ que edificaꝰ
est finis edificationis. Manifestũ est igiꝰ ꝙ omne obm
cõparaꝰ ad opationẽ aie vel vt actiuuȝ:vel vt finis. Ex
vtroqȝ aũt specificaꝰ opatio. Manifestũ est eni ꝙ diuer
sa actiua ꝑm spẽm hñt opationes specie differẽtes:sicut

calefactio est a caloꝛe:ꝛ infrigidatio a frigoꝛe. Silr etiã
ex termino ꝛ fine specificaꝰ opatio:sic sanatio ꝛ egrota/
tio differũt specie ꝑm dr̃iaȝ sanitatis ꝛ egritudinis. Sic
igiꝰ obta sunt pꝰoꝛa opationibꝰ aie in via diffiniẽdi. Vñ
ꝛ pꝰus opoꝛtebit determinare de obiectis q̃ȝ de actibꝰ pp
eandẽ cãm pp quã ꝛ de actibꝰ pꝰus determinaꝰ q̃ȝ de po
tẽtijs.Obiecta aũt sunt sic alimẽtũ respectu vegetatiui:
ꝛ sensibile respectu sensus:ꝛ itelligibile respectu itell's.
¶ Sed sciẽdũ est ꝙ ex obiectis diuersis nõ diuersificã
tur actus ꝛ potẽtie aie:nisi qñ fuerit dr̃ia obtoꝝ iquantũ
sunt obta.i.ꝑm rõnẽ foꝛmalẽ obiecti:sicut visibile ab au
dibili. Si aũt seruet eadẽ ratio obiecti:quecũqȝ alia di/
uersitas nõ iducit diuersitatẽ actuũ ꝑm spẽm et potẽtie.
Eiusdẽ eni potẽtie est videre hoiem coloꝛatũ ꝛ lapideȝ
coloꝛatũ:qa hec diuersitas p accñs se hȝ in obiecto iquã
tũ est obiectũ.¶ Sciendũ est etiaȝ ꝙ itell's nr̃ pos's est
in potẽtia tñ i oꝛdine itelligibiliũ:fit aũt actu p foꝛmã
a phãtasmatibꝰ abstractã:nihil aũt cognosciꝰ nisi ꝑm ꝙ
est actu:vñ intell's possibilis noster cognoscit seipsum p
spẽm itelligibilẽ:vt in 3° habeꝰ:nõ aũt intuẽdo essentiã Lec.8.
suã directe.Et iõ opȝ ꝙ in cognitione aie ꝓcedamus ab t.c.8.
his q̃ sũt magis extrinseca:a qbus abstrahunꝰ spẽs itel/
ligibiles:per q̃s intell's itelligit seipsuȝ:vt.s.per obiecta
cognoscamꝰ actus:ꝛ p actus potẽtias:ꝛ per potẽtias essen
tiam aie. Si aũt directe essentiã suã cognosceret anima
per seipsam:esset contrarius oꝛdo seruãdus in aie cogni
tione:qa quãto aliquid eẽt pꝛopinquius essentie anime:
tanto per pꝛius cognosceretur ab ea.

¶ Quare de alimento de generationeue pꝛimo dđȝ
esse videꝰ. Nutritiua nãqȝ anima ꝛ ceteris iest:ꝛ pꝛi
ma est:ꝛ maxime cõis anime vis ꝛ potentia:qua cũ/
cta viuentia viuũt:cuius sunt operationes:officia/
ue generare nutrimentoqȝ vti.

¶ Quare pꝛimũ de alimento ꝛ generatione di/ T.c.34
cendũ est. Vegetatiua enim anima ꝛ alijs inest
pꝛima:ꝛ maxime cõmunis potentia est anime:
ꝑm quaȝ inest viuere omnibus:cuius sunt ope
ra generare ꝛ alimento vti. Lec. VII.

Ostq̃ Phs distixit potẽtias aie abinuiceȝ ꝛ
ostẽdit qd ꝛ quo oꝛdine de eis tractãdũ sit.hꝰ
ꝑm pꝛtaxatũ oꝛdinẽ de eis determinat. Et di/
uidiꝰ in ptes duas. In pꝰma dꝰterminat de sin
gulis ptibꝰ aie qd sit vnaq̃qȝ. In 2ª assignat
cãm q̃re talẽ ꝯñtiã hñt adiuicẽ.ibi(Vegetabiles igitur
hñt aiam ꝛc̃.)in penultio caplo libꝛi. Pꝛima diuidiꝰ in
ptes q̃tuoꝛ. In pꝰma determinat de vegetatiuo. In scđa
de sensitiuo.ibi(Determinatis aũt his dicamꝰcõiter de
oi sensu ꝛc̃.) In 3^a de itellectiuo.ibi(De pte ãt aie q̃ co
gnoscit ꝛc̃.) In 4^a de motiuo ꝑm locũ.ibi(De mouente
aũt ꝙ foꝛte aie sit ꝛc̃.) De appetitiuo aũt nõ facit spãleȝ
tractatũ:qa appetitiuũ nõ ꝯstituit aliquẽ spãlẽ gradũ vi
uentiũ:ꝛ qa sil' cũ motiuo de eo determinaꝰ. Pꝛia ãt ps
diuidiꝰ in duas. In pꝰma pꝰmittit q̃dã que sunt necc̃ia ad
cognitionẽ ptis vegetatiue. In 2ª determinat de pte ve/
getatiua.ibi(Qm̃ aũt eadẽ potẽtia aie vegetatiue ꝛ gñã
tiue ꝛc̃.) Pꝛia diuidiꝰ in duas. In pꝰma dicit de quo est
intẽtio. In 2ª manifestat q̃dã q̃ pꝰexigunꝰ ad cognẽ ptis
vegetatiue.ibi(Naĩissimũ eni opeꝝ ꝛc̃.) Cõcludit ergo
pꝰmo ex pꝰdictis ꝙ cũ dicẽdũ sit pꝰmo de obiectis ꝛ actibꝰ
q̃ȝ de potẽtijs.ꝛ pꝰmo de pꝰa poꝰ:q̃ȝ de ꝯsequẽtibꝰ seqꝰ ꝙ pꝰ
dicendum est de alimento quod est obiectum anime ve/
getatiue:ꝛ de generatione que est actus eius. Ideo pꝰmo
dicenduȝ est de obiecto ꝛ actu huiusmodi partis q̃ȝ alia/

rũ:quia ista pars est p̃ma iter alias ptes anime in subiectis in q̄bus inuenit̃ cũ alys:est enim quasi fundamẽtũ aliarũ:sicut esse naturale ad qđ pertinent opationes ei⁹: est fundamentum esse sensibilis ⁊ intelligibilis. Et alia ratio est quare prius de ea dicendum est:q̄a ipsa est cõis oĩbus viuentibus.ipsa enĩ separatur ab alys:sed alie nõ separantur ab ea:⁊ de cõibus prius est agẽdũ. Huiusmodi autem partis opera sunt generare ⁊ alimento vti.⁊ iõ de istis primo agendum est. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Hec enim operatio maxime omnium operationũ viuentibus est naturalis:viuentibus inquam hisce que sunt perfecta nõ membris capta:queq̧ nõ sine semine oriuntur:vnũqđq̧ inquã aliud sibi simile procreare:animal quidẽ animal:planta autẽ plantã:vt sint semper hoc pacto conditionẽq̧ subeant quoad possunt diuinã. Id enim ipsum appetunt vniuersa: gratiaq̧ ipsius omnia agunt:quecũq̧ f̃m naturam agunt. Duplex est autẽ id causa cuius cetera fiunt: atq̧ vnum est quod:alterum quo. Cũ igitur semper esse cõditionemq̧ diuinã subire. Continuatione nequeant animantia:q̄a fieri nequit vt caducorũ atq̧ mortalium,quicq̧ idem vnũq̧ numero semper permaneat:vt vnũquodq̧ potest:sic eternitatis conditionisq̧ diuine particeps est:aliud quidem magis: aliud aũt minus. Permanetq̧ non ipsũ:sed tale q̄le est ipm:numero q̄dẽ non vnum:specie aũt vnũ.

❡ Naturalissimũ enĩ operũ viuentibus quecũq̧ perfecta ⁊ non orbata:aut generationẽ spõtaneam habent:facere alterũ quale ipsum:aĩal quidẽ aĩal.planta autẽ plantam:quatenus ipso semp ⁊ diuino esse ⁊ imortali participent f̃m ꝙ possunt. Omnia enim illud appetunt:⁊ illi⁹ causa agunt omnia quecũq̧ agunt f̃m naturã.

T.c.35. Id autẽ qđ cuius causa fit:dupliciter est:hoc quidem cuius:illud v̾o quo. Quoniam igitur cõmunicare non possunt ipso semper ⁊ diuino continuatione:ppter id qđ nihil contingit corruptibilium idẽ ⁊ vnũ numero permanere:f̃m ꝙ potest pticipare vnumq̧dq̧ sic cõmunicat: hoc quidem magis:illud v̾o minus. Et permanet non idem:sed vt idem:numero quidem nõ vnum:specie autem vnum.

❡ Determinat quedã que preexigunt̃ ad cognitionẽ partis vegetatiue. Et diuidit̃ in duas partes. In prima ostẽdit ꝙ generare pertinet ad partem vegetatiuã:qđ ideo necessarium fuit:q̄a supra huic parti non attribuit generationẽ:sed solum augmentum ⁊ decrementũ. In sc̄da ostẽdit ꝙ opera potentie vegetatiue sint ab aĩa:qđ ideo necessarium fuit:q̄a cum his operibus deseruiant qualitates actiue vel passiue posset alicui videri ꝙ eẽnt a natura ⁊ non ab aĩa:⁊ precipue q̄a in plãtis est vita occulta ⁊ latens:⁊ hoc ibi (Est autẽ aĩa viuentis corpis ⁊c̃.) Primũ ostendit tali ratione. Oĩs operatio que naturalr̃ inuenitur in oĩbus viuentibus pertinet ad potentiã vegetatiuã f̃m quã p̃mo viuere inest oĩbus:vt dictũ est:sz generare naturalr̃ inest oĩbus viuentibus:ergo pertinet ad potentiã vegetatiuã. Dicit ergo ꝙ ideo generare est opus aĩe vegetatiue:q̄a inter alia opera est magis nãle oĩbus viuentibus. Et dicit̃ naturalissimũ:q̄a in hoc cõuenit etiam cũ alys rebus inaĩatis que gñationẽ habent:lz alio modo:habẽt enĩ inaĩata gñationẽ ab extrĩseco generante:sed viuẽtia a p̃ncipio intrinseco iquãtũ generant̃ ex semine qđ proficit in rem viuã. Sed ab ista generalitate viuentiũ excipiunt̃ tria q̄bus hoc opus nõ cõpetit. Primo illa que sunt imperfecta:sicut pueri nõ generãt. Qđ enĩ potest alterũ facere tale quale ipsum est in vnoquoq̧ genere perfectũ est. Sc̄do excipit illa que patiũt̃ aliquẽ defectũ alicuius principy nãlis:sicut sunt spadones ⁊ frigidi. Tertio aĩalia ⁊ plante que generantur sine semine ex putrefactione. In his enĩ ppter sui iperfectionem sufficit ad eorũ pductionem agens vniu̾le.s.virtus corporis celestis ⁊ materia disposita. In aĩalibus autem perfectis plura requirunt̃ p̃ncipia:nõ enĩ agens vniu̾le sufficit:sed requirit̃ agens ppriũ vniuocũ. Dicit ergo ꝙ viuentia possunt facere alterũ quale ipsa sunt (quecũq̧ sunt perfecta) ad excludendũ pueros (et nõ orbata.) ad excludendũ eunuchos:⁊ habẽtes sil̃es defectus. (aut q̄cunq̧ non hñt generationẽ spontaneã.) ad excludendũ ea que generant̃ ex putrefactione:que dicunt̃ quasi spõte nasci:q̄a pducunt̃ ex terra sine semine per illã silitudinẽ qua dicit̃ aliquis sponte facere illud ad qđ ab extrinseco nõ iducit̃. Sic aũt intelligit̃ ꝙ res viua facit alteꝝ q̄le ipsum est:q̄a aĩal facit aĩal:⁊ plãta plantã. Et vlteri⁹ f̃m spẽm tale aĩal facit tale aĩal.vt hõ generet hoĩem:et oliua oliuã. Ideo aũt est nãle viuẽtibus facere alterũ tale q̄le ipsũ est (vt semp pticipent f̃m ꝙ pñt diuino ⁊ imortali.) i.vt assimilent̃ ei f̃m posse. ❡ Cõsiderãdũ est enĩ ꝙ sic sũt diuersi gradus pfectiõis in aliq̄ vno ⁊ eodẽ qđ exit de potẽtia in actũ:ita etiã sunt diuersi gradus pfectionis in diuersis entibus:vñ quãto aliq̄d fuerit magis perfectũ:tãto pfectiorib⁹ magis assimilat̃. Sic igit̃ vnũqđq̧ qñ fuerit exiẽs de potẽtia in actũ:cũ fuerit in potẽtia ordinat̃ ad actũ ⁊ appetit ipsũ nãliter:⁊ cũ fuerit in actu min⁹ pfecto desiderat actũ pfectiorẽ:ita vnũqđq̧ qđ est in iferiori gradu rerũ desiderat assimilari supiorib⁹ quãtũ põt. Et hoc est qđ subiũgit ꝙ (oĩa appetunt illđ.) s.assimilari diuino ⁊ imortali. (et illius cã agũt q̄cũq̧ nãlr̃ agũt.) ❡ Sz itelligẽdũ est ꝙ id cui⁹ cã agit̃ dicit̃ duplr̃.vno mõ id cuius causa agit̃ directe:sic̃ sanitatis causa agit medicus. Alio mõ sicut quo. Qđ põt itelligi duplr̃.vno mõ vt intelligamus ꝙ finis dicit̃ et subm habẽs id cuius causa agit̃:vt si dicamus ꝙ finis medicine est nõ tm̃ sanitas:sed corpus hñs sanitatẽ.alio modo vt dicamus ꝙ finis est nõ tm̃ p̃ncipale intentũ:sed etiã illud quo illud adipiscimur:vt si dicam⁹.ꝙ finis medicine est calefacere corp⁹:q̄a a calore habet̃ eq̄litas cõplexionis:que est sanitas. Sic igit̃ et hoc põt dici ꝙ ipsum esse perpetuũ est cuius causa agit̃:vl̃ res habẽs perpetuitatẽ:cui nãlia intẽdunt assimilari per gñationẽ:in quo.s. est perpetuitas:vel etiã ipsa gñatio qua ppetuitatẽ adipiscunt̃. Quia igit̃ nõ possunt cõicare iferiora viuentia ipsi esse sempiterno ⁊ diuino per modũ cõtinuationis.i. vt maneant eadẽ numero ppter hoc ꝙ nihil corruptibilium cõtingit vnũ ⁊ idẽ numero permanere semp:cũ necessitas corruptionis sit necessitas absoluta:vtpote proueniens ex ipsa materia:nõ ex fine:sequit̃ ꝙ vnũqđq̧ cõicet perpetuitate f̃m ꝙ põt:hoc quidẽ magis qđ est diuturnus:illud v̾o minus qđ est minus diuturnũ:⁊ tñ permanet semp p gñationẽ:nõ idẽ simplr̃. (sz vt idẽ.) i.in sili f̃m spẽm. Unde exponẽs qđ dixerat:subdit ꝙ nõ permanet vnũ numero qđ est esse vnum simplr̃:sed permanet idẽ specie:quia vnumq̧dq̧ generat sibi simile f̃m speciem. ❡ Deinde cum dicit.

4° meteoro. t.c.19.

❡ Est

¶ Est autē anima corporis causa: principiūq3 viuē- tis. Atqui cū multifariaz hec dicantur: aīa pari mō tribus determinatis modis causa est. Nam est cā a qua ꝓfluit motus: est etiā grā cui⁹ cetera fiūt: est in- super vt forma corpoꝝ aīatoꝝ: substantiaue.

t.c.36. ¶ Est autem anima viuentis corporis causa ⁊ principium. Hec autez multipliciter dicuntur. Attamē aīa ꝫm determinatos modos tres cau sa dicitur. Etenim vnde motus causa est: ⁊ cu ius causa: ⁊ sicut substantia animatoruz corpo rum anima causa.

¶ Ostendit ꝙ opera que attribuunť potētie vegetatiue sunt ab aīa. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit verita tez. Scđo excludit errorē. ibi (Empedocles aūt nō bene dixit ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qđ intē dit: ⁊ dicit ꝙ aīa est pncipiū ⁊ causa viuētis corporis. Et cū pnᵐ ⁊ causa dicať multiplr: aīa diciť tribus modis pn cipiū ⁊ causa viuētis corpis: vno modo sicut vnde est pn cipiū motus. Alio mō sicut cui⁹ causa .i. finis. Tertio sic substantia .i. forma corpoꝝ animatoꝝ. ¶ Secūdo ibi.

¶ Atq3 causam vt substantiā animantiū esse non est obscurum. Cām nāq3 cunctis vt sint formam ipsam atq3 substantiā esse patet. At viuere viuentiū est eē: cuius sane causa est vt cōstat: atq3 principiū anima.

t.c.37. ¶ Qđ qdē igiť sit sicut suba: manifestū est. Cā enim ipsius eē oībus suba est. Uiuere aūt viuē tibus esse est. Causa aūt ⁊ principiū hoꝝ aīa.

¶ Probat qđ supposuerat. Et pmo ꝙ aīa sit causa viuen tis corpis vt forma: ⁊ hoc duplici rōne: quarū pma talis est. Illud est causa alicuius vt suba .i. vt forma: qđ est cā essendi. Nā per formā vnūqđq3 est actu. Sed aīa viuen tibus est causa essendi: per aīam eni viuunt: ⁊ ipsuz viue re est esse eoꝝ. ergo aīa est cā viuentis corpis vt forma. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Preterea actus ei⁹ qđ est potētia: ratio est eiusdē: vt anima viuentis est corporis actus.

¶ Amplius aūt eius qđ potētia: rō actus est.

¶ Que talis est. Id qđ est actus alicui⁹ est ratio et forma eius qđ est in potentia. Sed aīa est actus corporis viuen t.c.6. tis vt ex supioribus p3. ergo aīa est rō ⁊ forma viuentis corporis. ¶ Secundo ibi.

¶ Patet etiā aīam esse causam: vt id gratia cuius ce tera fiunt. Nam vt mens: sic ⁊ natura alicuius gra- tia facit: qđ quidē ipsius est finis: atq3 tale est ī ipsis viuentibus aīa: ⁊ ꝫm nām vniuersam. Nāq3 natura lia corpora tā aīalium q̃3 etiā plātarū ipsius anime sunt instrumēta. Quo fit vt ipsa sint aīe sine contro- uersia gratia. Duplex est aūt id vti diximus: causa cu ius cetera fiunt: atq3 vnū est quod. alterum quo.

¶ Manifestū aūt est ꝙ ⁊ cui⁹ gratia aīa causa. Sicut eniz ītellectus gratia huius facit: eodem mō ⁊ nā: ⁊ hoc est ipsius finis. Hui⁹ aūt in aīa- libus aīa ⁊ ꝫm nām. Oia eni physica corpa aīe instrā sunt: sicut aīaliū sic ⁊ plantarū: tanq̃3 gra tia aīe existentia. Dupliciter autez dicitur ꝙ cu ius gratia: ⁊ ꝙ cuius: ⁊ ꝙ quo.

¶ Ostendit ꝙ aīa est causa vt finis: ⁊ ꝙ sit causa vt finis viuentiū corporū sic ostendit. Sicut eni intellectus ope- ratur ꝓpter finem: ita ⁊ natura: vt ꝓbať in scđo physico t.c.79. rū. Sed itellectus in his que fiunt per artē māz ordinat ⁊ disponit ꝓpter formā: ergo ⁊ natura. Cū igiť aīa sit for ma viuētis corpis: sequiť ꝙ sit finis ei⁹. Et vlterius nō solū aīa est finis viuentiū corpoꝝ: sed etiā oīum nālium corporū in istis īferiorib⁹. qđ sic ꝓbat. Uidemus eniz ꝙ oīa nālia corpora sunt q̃si instrā aīe: nō solū in aīalibus: sed etiā in plantis. Uidemus eniz ꝙ hoīes vtunť ad sui vtilitatē aīalibus ⁊ plātis: ⁊ rebus inaīatis: aīalia vō plā tis ⁊ rebus inaīatis: plante aūt rebus inaīatis inquantū: scil3 alimentū ⁊ iuuamētū ab eis accipiunt. Scđm autē ꝙ agitur vnūqđq3 in reꝝ natura: ita natū est agi. Unde videť ꝙ oīa corpora inaīata sint instrā animatoꝝ: ⁊ sint ꝓpter ipsa. Et etiā aīata minus pfecta sint ꝓpter aīata magis pfecta. Et cōsequēter distiguit id cuius causa est sicut ⁊ supra. ¶ Tertio ibi.

¶ At vō cōstat aīam id etiā esse vnde primū motus ad locū accōmodatus emergit: verū hec vis nō vni uersis inest viuentibus. Fit etiā per aīaz ⁊ alteratio ⁊ accretio: sensus eniz alteratio quedā esse videtur: sentitq3 nihil qđ nō habeat animā: eadē est ⁊ de ac- cretione decretioneue ratio. Nihil enim incremēta naturaliter decremētaue suscipit: qđ non nutritur: ⁊ nihil prorsus nutriť: qđ nō vite particeps sit.

¶ At vō ⁊ vnde principiū qui ꝫm locū motus T.c.38. aīa est: non oībus autē viuentibus inest poten- tia hec. Est autē ⁊ alteratio ⁊ augmentum ꝫm aīam. Sensus eni quedā alteratio esse videtur. Nihil autē sentit: quod non habet animā. Silr autem ⁊ de augmento ⁊ decremēto se h3: nihil enim decrementū patitur: neq3 augmētať phy sice: nisi alatur: aliť aūt nihil: qđ nō cōicet vita.

¶ Ostendit ꝙ aīa est pncipiū mouētis corporis sicut vnū motus: ⁊ vtitur quasi tali ratione. Omnis forma corpo- ris naturalis est pncipiū motus ꝓpriȷ illius corporis: sic forma ignis est pncipiū motus eius. Sed quidā motus sunt ꝓpriȷ rebus viuentibus: scil3 motus localis quo ani malia mouent seipsa motu ꝓcessiuo ꝫm locuz: l3 hoc nō insit omnibus viuentibus: ⁊ silr sentire est alteratio que dam: ⁊ hoc non inest nisi habentibus animā. Item mot⁹ augmenti ⁊ decrementi non inest nisi illis que aluntur: ⁊ nihil alitur nisi habens animaz. ergo oportet ꝙ anima sit principium omnium istorum motuum.

¶ Atq3 in hac pte snīa Empedoclis est post habēda qui quidē hoc nō recte dixit hoc addens: ideo incre mēta plantas suscipe: tū in radicibus infra: tū in ra mis etiā supra: quia terra deorsum suapte natura: ⁊ ignis sursum identidem pergit.

¶ Empedocles aūt nō bñ dixit h addēs augmē tum accidere plantis deorsuz qdē radicē mittē tibus: ꝓpter qđ terra sic fertur ꝫm naturā: sur- sum autē ꝓpter ignē similr.

Lec. VIII.

Superius ostēdit philosophus ꝙ opera que attribuūtur potentie vegetatiue sunt ab ani ma. Tunc excludit quosdam errores contra determinatā veritatem. Et diuidiť in partes duas ꝫm duos errores quos remouet. secūda pars icipit ibi (Videť aūt quibusdā.) Circa primū duo facit. Primo ponit errorē. Secūdo improbat ipsum. ibi

(Neq͡ȝ enī sursum ⁊ deorsuȝ.) ¶ Sciēdū est igitur circa primum ꝙ sicut Empeđ.alias vtilitates que in rebus viuentibus proueniunt non dixit ꝓcedere ex intentione nature:sed ex necessitate materie:puta ꝙ pedes aīaliuȝ sic sunt dispositi:non vt sint vtiles ad gressum:sed quia sic cōtingit mām dispositā fuisse circa pedes:ita etiaȝ ⁊ augmentū viuentiū non attribuit aīe:sed motui grauiū ⁊ leuium. Uidebat eniȝ ꝙ viuentia augenẗ in diuersas partes:puta sursum ⁊ deorsum:qđ apparet manifeste in plantis que radices in deorsuȝ mittunt:⁊ rami in sursuȝ eleuanẗ. Dicebat igitur ꝙ augmentū plātarū in deorsuȝ causaẗ ex motu terre que est in cōpositione plante:⁊ naturaliter deorsum ferẗ ꝓpter sui grauitatē. Augmentuȝ autē in sursuȝ causaẗ ex motu ignis qui ꝓpter sui leuitatem naturalr̃ sursum fertur. ¶ Deindecum dicit.

¶ Primū nāq͡ȝ nō recte accipit in plātis differētias dictas ifra inquā ac supra. Non enī eadē sunt oium rerum:⁊ vniuersi supra ⁊ infra:sed quā habet rōneȝ in aīalibus caput eam subeunt in plantis radices:si īstrumenta diuersa:vel eadem operationibus officijsue dicere:asserere que oportet.

¶ Neq͡ȝ enim sursum ⁊ deorsum bene accipit. Non enī idē oib⁹ sursum ⁊ deorsum ⁊ oī:sed sicut caput aīaliū:sic radices plātarū sunt:si cōgruit īstrumenta dicere altera ⁊ eadē opibus.

Dñe fit⁹ distignūẗ diūsimode i diuersis, ¶ Reprobat p̄dictā opionē duplr̃. Et p̄mo qdē per h̄ ꝙ nō bene accipit sursuȝ ⁊ deorsum. ¶ Ad cuius euidētiā sciendū est ꝙ sursum ⁊ deorsum ⁊ alie positionū differētie.s.ante ⁊ retro:dextrū ⁊ sinistrum:in quibusdā quidē distiguunẗ ꝑm nām:in quibusdā v̾o solū positione quo ad nos. In quibus enī sunt determinate partes que sunt naturalr̃ p̄ncipia aliquoꝝ motuū:in his distinguunẗ predicte positionū differētie ꝑm nām:sicut in vniuerso ad cuius mediū nāliter ferunẗ grauia:ad circūferētiā feruntur naturalr̃ leuia. vñ in vniuerso sursuȝ ⁊ deorsuȝ naturaliter distinguunẗ. Et sursuȝ dicitẗ locus ad quē ferunẗ leuia:deorsum siue mediū ad quē ferunẗ nāliter grauia. In viuētib⁹ etiā ⁊ mortalib⁹ ꝑm motū augmēti ⁊ decrementi determinanẗ sursum ⁊ deorsuȝ. Nam sursum dr̃ illa pars vnde viuentia alimentū accipiunt:deorsuȝ aūt pars opposita:vnde superfluitates emittunẗ. Ante v̾o et retro determinanẗ in quibusdā aīalibus vel viuentib⁹ ꝑm sensum:dextrū ⁊ sinistrū ꝑm motuȝ localem. In his v̾o in quibus nō est aliqua determinata pars principiuȝ aut terminus alicuius motus: in eis non determinanẗ positionū drĩe ꝑm nām:sed soluȝ positione quo ad nos. sicut in rebus inanimatis. Unde eadē colūna dicitẗ sinistra ⁊ dextra ꝑm ꝙ est homini dextra vl̕ sinistra. In quibusdā aūt viuentiū in quibus determinaẗ sursum ⁊ deorsuȝ ꝑm nām eodē modo determinanẗ sicut in vniuerso:vt in hoīe cuius supior pars.i.caput est versus sursuȝ vniuersi:inferior aūt est versus deorsum ipsius. In plantis autē est ecōuerso:nā radices plantarū sunt ꝓportionabiles capiti:ad eundē enī actū ordinanẗ:naȝ sicut aīalia cibū accipiunt ore qđ est in capite:ita plāte radicib⁹. Instrā aūt dicunẗ eadē ⁊ altera:siue silia ⁊ dissimilia ex opibus que sunt fines eaꝝ. vnde radices plantaꝝ sunt similes capitibus aīaliū:⁊ tñ sunt versus deorsuȝ. vñ mō cōtrario se hēt sursuȝ ⁊ deorsum in plātis ⁊ in vniuerso. In brutis aūt aīalibus nō eodē mō se hēt:qa eoꝝ capita nō se hñt v̾sus sursuȝ vniuersi neq͡ȝ deorsuȝ ipsius. Hoc est ergo qđ dicit ꝙ sursum ⁊ deorsum nō est idē oibus.s. viuētibus.⁊ omni.i.vniuerso. Sed Empe. sic accipit sursum ⁊ deorsum:ac si eodē modo esset in oibus viuentib⁹ ⁊ in vniuerso. Si enī motus augmenti ꝑm quē determinatur sursum ⁊ deorsum in viuētibus sit ꝑm motū grauiū ⁊ leuiū ꝑm quē determinaẗ sursuȝ ⁊ deorsum in vniuerso:sequeẗ ꝙ eodē mō sit sursum ⁊ deorsum in oībus viuentibus:⁊ in vniuerso. Et ideo etiam ipse in plantis augmentū radicū dicit esse deorsum. ¶ Secundo ibi.

¶ Deinde qđ est qđ ꝯtinet terrā:ignemue:que quidē in cōtraria loca feruntur:distrahent enim profecto nisi aliquid sit:qđ ipsa ꝓhibeat atq͡ȝ detineat. Qđ si sit aliquid:id est profecto anima ipsa. Quo fit vt ipsa sit augendi causa:nutriendiue:nō elemēta quēadmodum ille putabat.

¶ Adhuc autē quod est continens in contraria que feruntur ignem ⁊ terram: Distrahenẗ enī nisi aliquid sit ꝓhibens. Si v̾o erit:hoc est anima:⁊ causa augmenti ⁊ alimenti. T.c.39.

¶ Reprobat predictā positionē alio modo. Ad cuius euidentiā sciendū est:ꝙ cuȝ elemēta nō sint actu in mixto: sed v̾tute:nō hȝ in eo qđlibet elementū seorsuȝ propriū motū:sed totū mixtū moueẗ motu elemēti predominātis in ipso. Si aūt qđlibet elementū haberet ꝓpriū motū vt Empeđ. ponere videbaẗ:cū nālis motus elntoruȝ sit ad cōtraria loca:sequereẗ ꝙ totalr̃ abinuicē separentur:nisi esset aliquid continens elemēta:qđ nō sineret totaliter abscedere elementa abinuicē. Illud auteȝ quod cōtinet elemēta ne totalr̃ abinuicē segregenẗ: maxime videẗ esse causa alimenti ⁊ augmenti. Sed augmentuȝ ꝑm diuersas partes cōtingit ex diuersis motibus elemētorū. Non enī posset imaginari qualr̃ esset augmentum elementis in ꝯ̄ria motis nisi per hoc ꝙ manent adinuicem coniuncta:quia si totalr̃ separenẗ esset diuisio: non augmentū. Illud igitur p̄ncipalr̃ est causa augmenti qđ continet elementa ne totalr̃ abinuicē separenẗ:hoc aūt est anima in rebus viuentibus:anima igiẗ est principiū augmenti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt aūt quibus ipsius ignis natura causa simpliciter nutritionis ⁊ accretionis esse videẗ: ipse nāq͡ȝ solus oium corporū:aut elementoꝝ nutriri ac augeri videtur:quapropter ⁊ in plantis:⁊ in aīalibus putabit quispiā ignē ipsum esse quod operatur.

¶ Uideẗ aūt quibusdā ignis natura simpliciter causa augmenti ⁊ alimenti esse. Et nāq͡ȝ ipsum videẗ solū corporū ⁊ elemētorū quod alitur ⁊ augmentaẗ. Uñ ⁊ in plātis ⁊ in aīalibus putabit vtiq͡ȝ quis hoc esse quod operatur. T.c.40.

¶ Ponit aliaȝ positionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam. Scđo improbat. ibi (hoc auteȝ cōcausaȝ ⁊c̃.) Sciendū est autem ꝙ hec opinio differt in hoc a p̄ma: ꝙ prima attribuebat causam augmenti ⁊ alimēti diuersis elementis.s.igni ⁊ terre:hec autē attribuit eorū cām igni tm̃. Et mouebanẗ ad hoc hac rōne. Quia illud videtur esse p̄ncipiū alicuius passionis vel motus in aliquo: qđ ꝑm se hȝ illā passionē vel motū:sicut ignis qui ꝑm se calidus est:est causa caloris in rebus mixtis:⁊ terra que ꝑm se est grauis:est causa grauitatis in eis. Inter autem elementa videẗ solus ignis nutriri ⁊ augeri:si superficialiter de nutrimento ⁊ augmento loquamur. Solus igiẗ ignis videtur esse faciens augmentū ⁊ alimentū in plantis ⁊ aīalibus. Utrum v̾o ignis nutriatur ⁊ augeatur inferius erit manifestum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uerū

¶ Uerum non ita est: sed cum comitetur cām: est ob idipsum quodāmodo non simplr causa: sed talis est potius aīa. Nam ignis quidē accretio in infinitū pgreditur: ꝛ eousqꝫ fit quousqꝫ sit cōbustibile. At eorum oium que natura cōstant est finis tā magnitudinis qꝫ accretionis ꝛ ratio. Hec autē anime sunt nō ignis: ꝛ rationis potius qꝫ materie.

T.c.41 ¶ Hoc aūt cōcausa qdē quodāmodo est: nō tamē simpliciter causa: sed magis anima. Ignis enim augmentum in infinitū est quousqꝫ fuerit combustibile. Natura autē cōstantiū oium terminus est ꝛ ratio magnitudinis ꝛ augmēti. Hoc āt est aīe: ꝫ nō ignis ꝛ rōnis magꝫ qꝫ mãe.

¶ Improbat predictā pōnē. Sciendū tñ est qꝫ pdicta positio aliqd hēt veritatis. necesse est eni oē alimētū decoqui. qꝫ quidē fit p ignē: vñ ignis aliqꝫ mō operat ad alimentū: ꝛ pñs ad augmētū: nō qdē sicut agēs pncipale: hoc eni est aīe: sed sicut agēs secūdariū ꝛ istrale. Et ideo dicit qꝫ ignis quodāmō ꝯcausa est augmēti ꝛ alimenti: sicut instrm cōcausa est pncipalis agētis. Nō tñ est pncipalr causa: vt pncipale agēs: sed hoc modo cā est aīa: qꝫ sic pbat. Illud est pncipale in qualibet actiōe: a quo ponit terminꝰ ꝛ rō ei qꝫ fit: sicut pꝫ in artificialibꝰ: qꝫ terminus vel rō arche vl domui nō iponit ab instrīs: ꝫ ab ipsa arte. Nā instra se hñt idifferenter: vt cooperent ad hāc formā vel quātitatē vel aliā. Serra eni quantū est de se apta est ad secādū lignū fm qꝫ competit et ostio ꝛ scamno ꝛ domui: ꝛ in quacūqꝫ quātitate: sed qꝫ sic secet lignū qꝫ sit aptū ad talē formā ꝛ ad talē quātitatē: est ex vtute artis. Manifestū est aūt qꝫ in oibꝰ q̄ sunt fm nām est certꝰ terminꝰ ꝛ determinata rō magnitudis ꝛ augmēti: sicut eni cuilibet spēi debent aliqꝫ accñtia ppria: ita ꝛ ppria quātitas: ꝫ cū aliqꝫ latitudine pp diuersitatē mãe ꝛ alias cās idiuiduales: nō eni oēs hoīes sunt vnius quātitatis. Sed tñ ē aliqꝫ quātitas tā magna vltra quā spēs humana nō porrigit: ꝛ alia quātitas tā pua vltra quam hō nō iuenit. Illd igit qꝫ est cā determinationis magnitudinis ꝛ augmēti: est pncipalis causa augmēti. Hoc aūt nō est ignis. Manifestū est eni qꝫ ignis augmētū non est vsqꝫ ad determinatā quātitatē: sed in ifinitū extedit: si in ifinitū mā cōbustibilis inueniat. Manifestū est igit qꝫ ignis nō est pncipale agens in augmēto ꝛ alimēto: sed magis aīa. Et hoc rōnabilr accidit: qꝫ determinatio quātitatis in rebꝰ nālibus est ex forma: que est pncipiū spēi: magis qꝫ ex mā. Aīa aūt cōparat ad elnta que sūt in corpore viuēte sicut forma ad mām. Magis igit terminꝰ ꝛ rō magnitudinis ꝛ augmēti est ab aīa qꝫ ab igne.

¶ Cū autē eadē vis anime sit: ꝛ nutriendi ꝛ generandi: primū de alimento determinare necesse est. Hec eni a ceteris potentiis hoc opere seiungitur.

T.c.42 ¶ Quoniam autē est eadem potentia anime vegetatiua ꝛ generatiua: de alimento necessariuꝫ est determinare primum. Separatur enim ab aliis potentiis opere hoc. Lec. IX.

Ostqꝫ phs ostēdit qꝫ aīa est pnm opationuꝫ que attribuunt potētie vegetatiue: hic itendit de his determinare. Et circa hoc tria fac. Pmo determinat de obto fm se. s. de alimento. Scdo determinat de eo fm qꝫ ꝯgruit operationibus aīe vegetatiue. ibi (Quū aūt nō alit.) Tertio potētias diffinit que sunt pncipia harū operationuꝫ. ibi (Quare huiꝰ aīe ꝛc.) Circa pmū tria facit. Primo dicit de quo est itētio. Scdo pponit id qꝫ pmo aspectu appareret de alimento. ibi (Uidet aūt esse alimētū ꝛc.) 3° mouet circa h dubitationē. ibi (Dubitationē aūt hēt.) Dic ergo pmo: qꝫ cū vegetatiua ꝛ gñatiua ab eadē cōi potentia aīe ꝯtineat: ꝫ vegetatiua. i. nutritiua sit qdā specialis potētia distincta a gñatiua: opꝫ pmū determinare de alimēto: qꝫ est obiectū gñatiue siue nutritiue. Hoc eniꝫ opere. s. nutritione distinguit hec pars aīe ab aliis. s. itellectiuo sensitiuo ꝛc. Nā alie opationes huiꝰ partis. i. aīe hanc presupponunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur itaqꝫ contrariū esse contrario nutrimentū. At nō cuilibet quoduis: sed id ei quorū alterū ex altero nō solū mutuo generat: sed incremēta etiam suscipit. Complura nāqꝫ ꝯtrariorum fiūt quidē ex sese mutuo: sed nō a suis oīa cōtrariis incrementa suscipiunt: vt ex egrotante fit sanū. At vo nec illa modo eodem sibi mutuo nutrimentū esse videnf: sed aqua quidem alimentū est igni: ignis aūt nō nutrit aquā. At simplicibꝰ corporibus horum alterū alimēti: alterum eius qꝫ nutritur maxime subire rationē videtur.

¶ Uidetur autē esse alimentū ꝯtrariū cōtrario: T.c.43 non omne aūt omni: sed quecūqꝫ cōtrariorum non solum generationē habent ex inuicem: sed ꝛ augmentum. Fiunt enim multa ex inuicem: sed non oīa augent: vt sanū ex laborante. Uidētur autē neqꝫ illa eodē modo adinuiceꝫ esse alimentū: sed aqua quidē igni alimentū est: ignis autē nō alit aquā. In simplicibus quideꝫ igitur corporibus hoc esse videtur maxime aliud qdē alimentum. aliud vo quod alitur.

¶ Proponit illud qꝫ pmo aspectu de alimento appet: et pponit tria: quorum pmū est: qꝫ alimentū videt esse cōtrariū ei qꝫ alitur: ꝛ hoc ideo: qꝫ nutrimentū cōuertit in id qꝫ nutrit: generationes aūt fiūt ex cōtrariis. Scdm aūt est qꝫ nō vꝫ qꝫcūqꝫ ꝯtrariū sufficere ad rōnē alimenti: sed opꝫ qꝫ sit de illis cōtrariis que hñt gñationē ex inuicem. Nutrimentū eni cōuertit in subaꝫ nutriti: vnde qꝫcūqꝫ ꝯria insunt in suba fm que fiunt alterationes adinuicē: ꝛ nō gñationes: nō pertinēt ad rōnem alimēti. Nō eni dicimus qꝫ ifirmū sit nutrimētū sani: vel albū nigri: aut aliqd huiꝰ. Quū aūt in substātiis sit aliqua ꝯrietas. alia qstio est. Tertio opꝫ qꝫ sit de illis ꝯriis que augmentum suscipiunt ex inuicē: qꝫ ad alimentum videt sequi augmentū. Uñ ꝫ ex igne generet aqua sic ecōuerso: nō tñ di qꝫ ex igne nutriat aqꝫ: ꝫ qꝫ ex aqꝫ nutriat ignis inquātū liquores humidi cedunt in ignis nutrimētū: qꝫ. s. dū ignis in aquā ꝯuertit nō apparet noua aque gñatio. sed ignis pexistēs ad sui ꝯseruationē ꝛ augmētū vꝫ in se humorē ꝯuertere. Et ideo in elemētis videt solus ignis nutriri: ꝛ sola aqꝫ esse eius nutrimētū: fm qꝫ ad aquā ptinent oēs humores ꝛ liquores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerum eni is locus dubitationē habere videtur. Sunt enim qui dicunt simile simili nutriri: quemadmodū ꝛ accrescere. Quibusdaꝫ aūt vti diximus non hec sentētia: sed ꝯtraria placet: censentqꝫ nō simile simili: sed ꝯtrario ꝯtrariū ali. Eteni fieri nequit (vt inquiunt) vt a simili simile patiat. Alimentū aūt mutatur atqꝫ digerit: mutationēue rerum oium in oppo-

ſitũ:vel in mediũ eſſe cõſtat. Preterea nutrimentuꝫ quidẽ aliquid patitur ab eo qd alitur.hoc aũt ab alimento nõ patiꝛ quicꝙ̃:queadmoduꝫ nec a materia faber:ſed materies(vt patet)a fabꝛo: qui quidẽ ex ocio mutatur tñ ad operandum.

T.c.44 ¶ Dubitationem autem habet. Dicunt eniꝫ hi quideꝫ ſimile ſimili ali ſicut ꝛ augeri. Aliȷs aũt ſicut diximus econtrario videtur ali contrariũ contrario tãꝙ̃ impaſſibile ſit ſimile a ſimili:alimentum autẽ mutari ꝛ decoqui. Mutatio aũt

T.c.45 omnibus in contrariũ aut medium. ¶ Adhuc autem patitur aliquid alimentum ab eo qd alitur:ſed non hic ab alimẽto:ſicut nec inſtructoꝛ a materia:ſed ab illo hec. Inſtructoꝛ auteꝫ mutatur ſolum in actum ex ocio.

¶ Mouet quandã dubitationẽ circa pdeterminata.Et p obȷcit ad vtrãqꝫ partẽ.Scdo ſoluit eã.ibi(Utrum aũt ſit alimentũ ꝛc.)Oriꝛ aũt dubitatio circa hoc qd ſupꝛa dictũ eſt:ꝙ alimentũ opꝫ eſſe ꝯ̃riũ.qbuſdã aũt videꝛ ꝙ alimentũ opoꝛteat eſſe ſimile ei qd alitur. Alimentũ eni eſt cauſa augmẽti.opoꝛtet aũt ꝙ ſimile ſili augeatur.Si eni aliqd diuerſum apponereꝛ alicui non eſſet eiuſdem augmentũ:ſed nature extranee adiunctio. Videꝛ igitur ꝙ opoꝛteat ſimile ſimili ali. Aliȷs aũt videꝛ ꝙ alimentũ opꝫ eſſe cõtrariũ ei qd aliꝛ ſm id qd ſupꝛa dictuꝫ eſt. Et ad hoc iducunꝛ duplici rõne:quarũ pma eſt:qa alimẽtũ decoquiꝛ ꝛ mutaꝛ in id qd nutriꝛ. Nihil aũt mutaꝛ niſi in ꝯ̃riũ aut mediũ:ſicut albũ mutaꝛ i nigrũ aut pallidũ. Mediũ aũt eſt quodãmodo ꝯ̃riũ. Pallidũ eniꝫ albo cõparatũ eſt nigrũ:nigro vͦo cõparatũ eſt albũ:eſt eni cõpoſitũ ex vtroqꝫ.g͛ nutrimẽtũ eſt ꝯ̃riũ ei qd alitur et in qd mutaꝛ.Scda rõ eſt:qa agẽs eſt ꝯtrariũ patiẽti:nõ enim ſile a ſimili patiꝛ.Alimẽtũ aũt patiꝛ ab eo qd aliꝛ:alteraꝛ eni ab eo ꝛ digeriꝛ.Id aũt qd aliꝛ nõ patiꝛ ab alimẽto.Sicut neqꝫ artifex patiꝛ a mã:ſed ecõuerſo:mã eniꝫ mutaꝛ:nõ aũt artifex: niſi foꝛte per accñs ſm ꝙ exit de potẽtia in actũ.Videꝛ igiꝛ ꝙ alimentũ ſit ꝯ̃riũ ei quod alitur.Prima igiꝛ haꝝ rõnũ ſumiꝛ ex ꝯ̃rietate quã opꝫ eſſe iter terminos mutationis.Scda vͦo ex ꝯ̃rietate quã opꝫ eẽ iter agens ꝛ patiẽs:id eni qd aliꝛ:ꝛ agit in alimentũ:ꝛ eſt terminꝰ in quẽ alimẽtũ mutaꝛ.¶ Deide cũ diꝛ.

¶ At eni intereſt plane:ſi nutrimentũ ſit id qd vltio tandẽ adiungiꝛ:atqꝫ addiꝛ:an nõ hoc:ſed id qd primũ ingrediꝛ.Qd ſi vtrũqꝫ quidẽ eſt alimentũ:alteꝝ tamẽ eſt digeſtũ:alterũ indigeſtuꝫ:vtroꝙ̃ pꝛofecto modo ꝛ ꝯtrario ꝯtrariũ:ꝛ ſimile ſili vere licet nutriri.Nã ſi vt idigeſtũ ſumaꝛ:ꝯtrariũ cõtrario aliꝛ. Si vt digeſtũ:ſile ſili nimirũ ħ pacto nutriꝛ. Quare pꝫ illos vtroſqꝫ pti recte:pti nõ recte dicẽ atꝙ̃ ſentire.

¶ Utrum autem ſit alimentuꝫ quod vltimo aduenit:aut qd pꝛimo:habet differentiaꝫ. Si vͦo vtrũqꝫ:ſed hoc quidẽ non coctum:illud auteꝫ coctum:vtrobiqꝫ vtiqꝫ continget alimentũ dicere. Inquãtũ eni nõ coctum:contrarium contrario alitur. Inquantum autem coctum ſimile ſimili. Quare manifeſtum ꝙ dicunt quodãmodo vtriqꝫ ꝛ recte ꝛ non recte.

¶ Soluit ꝓpoſitã dubitationẽ dicẽs:ꝙ differt quãtũ ad ꝓpoſitã qõnẽ:vtrũ alimentũ dicaꝛ id qd vltimo aduenit.ſ.poſt decoctionẽ ꝛ digeſtionẽ:an illud qd p aſſumiꝛ:ſcilꝫ añꝙ̃ digeraꝛ ꝛ decoq̃ꝛ.Et ſi dici poſſit vtrũqꝫ hoꝝ alimẽtũ.vnũ hoꝝ q̃ſi alimẽtũ ꝺcoctũ:aliꝺ vͦo q̃ſi nõ decoctũ:ſm vtrãqꝫ ptẽ qõnis poterit iudicari de alimẽto. Quia inquãtũ alimẽtũ dr nõ decoctũ:ſic ꝯ̃riũ ꝯ̃rio aliꝛ:hoc eni eſt qd patiꝛ ꝛ mutaꝛ. Inquãtũ vͦo eſt coctum.ſic alitur ſile ſili.agens eniꝫ aſſimilat ſibi patiẽs:vñ in fine paſſiõis opꝫ paſſuꝫ eẽ ſile agẽti:ꝛ p hũc modũ põt augere id qd aliꝛ.Et ſic pꝫ ꝙ vtriqꝫ pdcoꝝ opinãtiũ aliq̊ mõ dicũt recte:ꝛ aliq̊ mõ dicũt nõ recte.¶ Deide cũ dicit.

¶ Cum aũt nihil nutriaꝛ quin habeat vitã: animatũ id erit pꝛofecto coꝛpus:qd alitur: ea ſane rõne qua eſt animatũ.Quare ꝛ nutrimentum ad animatũ per ſe refertur:ꝛ non per accidens.

¶ Quoniam autem nihil alitur non participãs vita:animatum vtiqꝫ erit coꝛpus qd alitur inquantũ animatũ:quare ꝛ alimentuꝫ ad animatum eſt:ꝛ non ſm accidens. T.c.46

¶ Determinat de alimẽto ſm ꝙ cõuenit opationibꝰ aĩe vegetatiue.Et p ſm ꝙ congruit nutritioni. Scdo ſm ꝙ ꝯgruit augmẽto.ibi(Eſt ãt alteꝝ alimento ꝛc.)3º ſm ꝙ cõgruit gñationi.ibi(Et gñationis aũt factiuũ ꝛc.)Diꝛ ergo pmo ꝙ nihil nutriꝛ qd nõ pticipet vitã:oẽ aũt pticipãs vitã eſt aĩatũ.ſeqtur g͛ ꝙ coꝛpus qd aliꝛ ſit aĩatuꝫ. Alimentũ aũt eſt in potẽtia ad id qd alitur:cõuertiꝛ eni in ipſum:relinquiꝛ ergo ꝙ alimentũ inquãtũ eſt nutritionis obiectũ ſit aliqd exiſtẽs i potẽtia ad aĩatũ per ſe:ꝛ nõ ſm accñs.¶ Cõſiderãdũ eſt aũt ꝙ nihil ꝓpꝛie nutriꝛ niſi aĩatũ:ignis aũt videꝛ qdẽ per quãdã ſilitudinẽ nutriri:nõ autẽ ꝓpꝛie nutriꝛ:qd ſic pꝫ. Id ꝓpꝛie nutriri dicimus qd in ſeipſo aliqd recipit ad ſuiipſius cõſeruationẽ.hoc aũt in igne videꝛ qdẽ accidere:ſed tñ nõ accidit.Cũ eni igni accẽſo aliq̃ mã cõbuſtibilis addiꝛ:in illa mã cõbuſtibili nouus ignis gñaꝛ:non aũt ita ꝙ illud cõbuſtibile additũ cedat in cõſeruationẽ ignis in alia mã prius accẽſi.Puta ſi aliqd lignũ de nouo igniꝛ:per hanc ignitionẽ nõ ꝯſeruaꝛ ignitio alteriꝰ ligni pꝛius igniti:totus eni ignis q eſt ex cõgregatione multoꝝ ignitoꝝ non eſt vnus ſimplr:ſed videꝛ vnꝰ aggregatione:ſicuti aceruus lapidũ eſt vnus:ꝛ pp talẽ vnitatẽ.Eſt ibi quedã ſilitudo nutritionis.Sed coꝛpa aĩata vere nutriunꝛ:qa per alimentũ ꝯſeruaꝛ vita in illa pte eadẽ que pꝛius fuit.Et ꝓpter ħ etiã ſola aĩata vere augenꝛ:qa q̃libet pars eoꝝ ꝛ nutriꝛ ꝛ augeꝛ:qd nõ ꝯuenit in rebꝰ inaĩatis que videntur per additionẽ creſcere. Nõ eni creſcit id qd pus fuit ſed ex additione alterius cõſtituiꝛ quoddaꝫ aliud totuꝫ maius. Ideo aũt ſilitudo augmẽti ꝛ nutrimẽti pꝛecipue apparet in igne:quia ignis hẽt plus de foꝛma q̃ꝫ alia elementa:ꝛ eſt potẽtioꝛ in virtute actiua:vnde pꝛopter hoc ꝙ manifeſte alia conuertit in ſe.videꝛ nutriri et augeri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At qui diuerſa eſt alimẽti ratio:vt nutrit ꝛ auget. Nam vt ipſum animatũ quantũ eſt quoddã:auget. Ut eſt hoc aliquid:ꝛ ſuba:nutrit.Cõſeruat eni ſubſtantiam:ꝛ eſt eouſqꝫ pꝛofecto quouſqꝫ nutritur.

T.c. ¶ Eſt autem alterũ alimẽto ꝛ augmẽtatiuo eẽ. Secundũ enim ꝙ quantũ aliquod animatuꝫ: eſt augmẽtatiuum:ſm autem ꝙ hoc aliquid ꝛ ſubſtantia:alimentum eſt:ſaluat enim ſubſtantiam:ꝛ vſqꝫ ad hoc eſt quouſqꝫ alatur.

¶ Oſtẽdit

¶ Ostēdit quō alimētum ɔgruit augmēto. Et dicit ꝙ lȝ idē sit subiecto qđ ē obiectū nutritiōis ꝓut dr̄ alimētū: ⁊ qđ est obiectū augmēti ꝓut dicit̄ augmētatiuū: tn̄ differt rōne. Dictū est eni ꝙ alimētū est in potentia ad corpus aīatū: corpus aūt aīatū ⁊ est qđdā q̄ntuȝ: ⁊ est hoc aliqd ⁊ substātia. Scđm igit̄ ꝙ est quoddā q̄ntū. ꝟm hoc alimētū adueniēs ei: qđ etiā ⁊ ipsum q̄ntū est: facit augmentū: ⁊ dicitur augmentatiuum. Jnquātum aūt corpus aīatum hoc aliqd ⁊ substātia est sic hȝ rōnem alimēti: Hoc enim est de ratione alimēti qđ ɔseruat substātiā eius qđ alitur. q̄ quidē ɔseruatio necessaria est ꝓpter ɔtinuā cōsumptionē humidi a calido naturali: ⁊ iō tamdiu durat substātia ei⁹ qđ nutrit̄: q̄diu nutriat̄. ¶ Deide cū dicit.

¶ Efficit preterea generationem ac ortum: non eius qđ alitur: sed talis quale est id qđ nutritur. Jam enī est ipsius substātia: ⁊ nihil seipsum gnāt: sȝ ɔseruat.

¶ Et generatiōis aūt factiuū nō eius qđ alitur: sed q̄le id qđ alitur. Jam. n. est ipsa suba. Generat aūt nihil ipsum seipsum: sȝ saluat.

¶ Ostēdit quō alimētū ɔgruat generationi. Et dicit ꝙ ēt alimētū est factiuū generationis. Semē. n. qđ est generationis principiū est superfluū alimēti. Nō tn̄ alimētum est p̄ncipiū generatiōis eius qđ alit̄: sed alterius qđ ē tale ꝟm speciē quale est qđ alit̄: qꝛ substātia que alit̄ iaȝ ē: ⁊ qđ est nō generatur: ⁊ nihil generat seipsum: qꝛ qđ generat iā est: qđ generatur nōdū est. Sed aliqd pōt agere ad sui ɔseruationē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare tale quidem anime principiū vis est talis: vt id conseruet: qđ ipsam habet: ea nimirum ratiōe qua ipsam habet. Alimentum autem ad operanduȝ preparare videtur: quapropter alimento priuatum esse non potest.

T.c.48 ¶ Quare huiusmodi anime principium potentia est possibilis saluare suscipiens ipsaȝ ꝟm ꝙ est huiusmodi. Alimentū autē preparat operationem: vn̄ priuatū alimēto non potest esse.

¶ Ex premissis accipit diffinitionē potētiaꝝ aīe vegetabilis. Et primo potētie nutritiue. Scđo toti⁹ aīe vegetabilis: ibi (Qm̄ autē a fine ⁊c̄.) Circa p̄mū p̄mo ex p̄missis ɔcludit diffinitionē potētie nutritiue: ⁊ dicit ꝙ cū dictū sit ꝙ nutrimentū inq̄ntū hꝰ saluat nutritum: manifestum est ꝙ hoc p̄ncipiū aīe qđ. s. est principiū nutritiōis: nihil est aliud q̄ȝ potētia potēs saluare suū susceptiuum inquātū huiusmodi. Alimētū vō est qđ p̄parat operationem huiusmodi potētie: inquātū talis potentia mediāte alimēto saluat suū susceptiuū. Et ꝓpter hoc illud qđ priuatur alimēto non pōt ɔseruari. Et qꝛ dixerat ꝙ principium nutritionis est potētia anime: cuius principiū ē ēt alimētū. vt ex dictis pȝ. Ideo scđo ibi.

¶ At vō cuȝ hoc in officio tria sint hec: necessarioq̄ȝ concurrant: id inquam qđ nutritur: ⁊ quo nutritur: ⁊ qđ nutrit: id quidem qđ nutrit est ipsa anima pria. Jd autem qđ nutritur corpus est: qđ ipsam animaȝ habet. At id qđ nutrit ipsam est alimētum.

T.c.4 ¶ Quoniam autem sunt tria: qđ alitur: ⁊ quo alitur: ⁊ alens: alens quidem est prima anima: qđ vō alitur est habens hanc corpus: quo vō alitur alimentum.

¶ Ostēdit quō differēter potētia aīe ⁊ alimētū sunt p̄ncipia nutritionis. Dicit ḡ qꝛ in nutritiōe sunt tria. qđ alit̄: quo alitur: ⁊ alēs p̄m. Primū gdē alēs est p̄a aīa. s. aīa vegetabilis. Illud vō qđ alitur est corpus hn̄s hāc aīam: sȝ illud quo alit̄ est alimētū Sic igit̄ potētia aīe est principium nutritionis vt agēs p̄ncipale: alimentum autȝ vt instrumētum. ¶ Denide cum dicit.

¶ At qui cum sit par vniuersas a fine res appellare: finisq̄ȝ hui⁹ anime sit generatio talis quale est id qđ ipsam habet: erit anima prima profecto principium generandi tale quale est id qđ hanc ipsam aīam hȝ.

¶ Quoniam autē a fine appellari omnia iustū est. Finis autem est generasse quale ipsuȝ erit. vtiq̄ȝ prima anima generatiuum q̄le ipm̄. T.c.49.

¶ Diffinit ipsam p̄mā aīam que dr̄ aīa vegetabilis q̄ quidē in plātis est aīa: in aīalibus pars aīe. Et circa hoc duo facit. Primo diffinit hꝰ aīaȝ. Ad cuius diffinitiōis ītellectū sciēdū est ꝙ īter tres oꝑationes aīe vegetabilis ē quidā ordo. Nā p̄ma eius oꝑatio est nutritio per quā saluatur aliqd vt est. Scđa aūt oꝑatio ⁊ ꝑfectior ē augmētuȝ quo aliqd ꝑficit in maiorē ꝑfectionē ⁊ ꝟm q̄ntitatē ⁊ ꝟm virtutē. Tertia aūt ꝑfectissima ⁊ finalis est generatio ꝑ quā aliqd iā quasi in seipso ꝑfectū existēs: alteri esse ⁊ ꝑfectionē tradit. Tunc. n. vnūqđq̄ȝ maxime ꝑfectū est: vt in. 4. metheoroꝝ dr̄ cū pōt facere alteꝝ tale q̄le ipsuȝ ē. Quia igit̄ iustū est ꝙ oīa diffiniant̄ ⁊ denominent̄ a fine: finis aūt opeꝝ aīe vegetabilis est generare alterū tale quale ipsum est: sequit̄ ꝙ ipsa sit ɔueniēs diffinitio p̄e aīe. s. vegetabilis: vt sit generatiua alteri⁹ similis ꝟm speciem. ¶ Et qꝛ dixerat ꝙ alimētū est instrumētum hui⁹ aīe. ne credat̄ ꝙ nō habeat aliđ īstrumētū. Jō scđo ibi.

Tria opa aie vegetabilis.

T.c.19. Lect.4.

¶ Jd autem quo nutrit anima duplex est: quēadmodum ⁊ id quo gubernator gubernat: manus inquaȝ ⁊ clauus. Atq̄ȝ aliud mouet atq̄ȝ mouetur: aliud mouetur tm̄. Necesse est autem omne nutrimentum nature sit talis: que digeri possit. At digestionē efficit calor. Quapropter omne animans habet calorem. Quid igitur sit alimentum ipsum vniuersaliter diximus: postea vō de ipsis exactius perscrutabimur.

¶ Est autem quo alitur dupliciter: sicut ⁊ quo gubernatur: ⁊ manus ⁊ temo: hoc quidem mouens ⁊ motum: illud autem mouens solū. Oē autem alimentū necessariuȝ est decoqui. Operatur autem decoctionē calidu. Unde omne aīatum habet calorem. Figuraliter quideȝ igitur alimentū qđ sit dictū est. Certificādum autem est posterius de ipso in ꝓprijs rōnibus. T.c.50.

¶ Ostēdit ꝙ habeat aliud instr̄m ⁊ dicit ꝙ duplex ē īstr̄ȝ quo alit̄: sicut duplex est īstr̄m gubernationis: gubernator enī gubernat manu ⁊ temone. man⁹. n. est instr̄m ɔiūctum: cui⁹ forma est aīa. vn̄ temo est instr̄m mouēs nauē ⁊ motū a manu: sed man⁹ nō est īstr̄m motū aliquo exteriori: sȝ solū a p̄ncipio ītrīseco: est. n. ps hoīs mouētis seipsuȝ. Sic igit̄ ⁊ nutritiōis instr̄m est duplex: ⁊ vt sepatum gdē ⁊ cui⁹ forᵃ nondū est aīa: est nutrimentū. Oportet aūt ꝙ aliud sit instr̄m nutritiōis ɔiūctū. Necesse est enī ꝙ alimētū decoquat̄: qđ aūt opat̄ decoctionē ē aliqd calidū. Sicut igit̄ gubernator mouet temoneȝ manu: nauē aūt temone: ita aīa mouet calido alimētū: ⁊ alimento nutrit. Sic igit̄ calidū aliqđ: est instr̄m ɔiūctū huius aīe in quo. s. radical̄r est calor nālis digerēs. ⁊ ꝓpter h̄ oȝ ꝙ

oẽ aiatũ qđ nutriť habeat calorẽ nãlẽ q est digõnis pn^m. Si aũt hec aia nõ haberet instrm ↄiũctum nõ cẽt actus alicui⁹ ptis corpis: qđ soli itellectui cõpetit. ¶ Ultimo epilogãs qđ dixerat ↄcludit ꝙ figuralr.i.vlr dcm̃ est qd
sit alimẽtũ: sed posterius certius tractãdũ est de alimen
De nutrimento ꝛ nutribili. to: in ꝓprÿs rõnibus. Fecit.n. vnũ spãlẽ librũ de alimen to: sicut de gnõne animalium: ꝛ de motu aialium.

¶ Determinatis autem his: primum de omni sensu cõmuniter: deinde de vnoquoq; dicamus. Fit itaq; sensus cuz mouetur atq; patitur aliqd. vti diximus. Nam ipse sensus alteratio quedam esse videtur. Inquiunt autem quidam ꝛ a simili simile pati: qđ quidem quonaz pacto fieri potest: aut non potest: i vniuersalibus de actiõe sermonibus passiõeue dixim⁹.

T.c.51. ¶ Determinatis autem his dicamus cõiter de omni sensu. Sensus autem in moueri aliqđ ꝛ pati accidit: sicut dcm̃ est: videť.n. quedaz alteratio esse. Aiunt autem quidã ꝛ simile a simili pati. Hoc autez quomodo possibile: aut impossibile dictum ẽ in vniuersalibus rationibus de agere ꝛ pati.

Lec. X.

POstq; determinauit Phs de pte vegetatiua. Hic incipit determinare de pte sensitiua. Et diuidiť in ptes duas. In pᵃ determinat de eo qđ apparet in hac pte.s. de sensibus exterioribus. In scđa determinat de eo qđ latet in pte sensitiua. ibi (Or ãt nõ sit sensus alter ꝛc̃.) Pria diuidiť in ptes duas. In pᵃ oñdit qũo se hz sensus ad sensibile. In zᵃ determinat de sensibili ꝛ sensu. ibi (Dđz ẽ aũt ꝭz vnũ.) Circa p^m duo facit. Primo resumit q̃dã q̃ sunt pus dcã. Scđo iuestigat ꝓpositũ. ibi (Habet autẽ dubitationẽ ꝛc̃.) Dicit ğ pmo ꝙ determinatis his que ptinent ad
Lec.14 aiam vegetatiuã dđm est de his que pertinẽt ad sensum
ꝛ inde in cõi. De his enim que ptinẽt ad vnũquẽq; sensum spã
Le.7.t. liter: postmodũ dicet. Duo aũt resumit dicta de sensu q̊
c.37. rum vnũ est ꝙ sentire ↄsistit in moueri ꝛ pati. Est.n. sen
Le.9.t. sus in actu q̃dã alteratio: qđ aũt alterať patiť ꝛ moueť.
c.44. Aliud aũt qđ resumit est ꝙ qdã dicũt simile a simili pati. Et pp hoc ꝙ sentire est pati: qdã ãtiq phi posuerũt ꝙ simile simili cognosciť ꝛ sentiť: sicut Emp. posuit ꝙ terra: terra cognosciť: ignis igne: ꝛ sic de alÿs. Sed hoc qũo esse possit vel nõ: ꝙ simile simili patiať: dictũ est in vniuersalibus rõnib⁹ de agere ꝛ pati.i. in libro đ gnõne: vbi
Li. pº. determinauit de actione ꝛ passione in cõmuni. Dictum
T.c.51. est.n. ibi ꝙ id qđ patiť: a pnº dum patiť est ↄriũ agenti: sed in fine qñ iam est passum: est sile. Agẽs.n. agẽdo assimilat sibi patiens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet autem is locus dubitationem: ambigetq; non iniuria quispiam: cur ꝛ sensuuz ipsorum sensus nõ sit: ꝛ cur sine ÿs que sunt extra non efficiunt sensum: cum insit ꝛ ignis ꝛ terra: ceteraq; elemẽta quorum est per se sensus: vel per ea que ipsis accidunt: At enim patet sensitiuum non esse actu: sed potẽtia tm̃. Quapropter non sentit. queãdmodum combustibile non vritur. ipsum per se sine eo qđ ipsum vrere potest. Ureret enim seipsum: ꝛ non indigeret eius quo actu est ignis.

T.c.52. ¶ Habet autem dubitationez propter quid sensuum ipsorum non sit sensus: ꝛ quare sine his que sunt extra non faciunt sensum in existẽte igne ꝛ terra ꝛ alÿs elementis: quorum est sensus p se: aut ꝭm accidens his. Manifestum igitur ẽ: ꝙ sensitiuum non est actu: sed potentia tm̃: vñ non sentiunt: sicut combustibile nõ comburiť ipz a seipso sine cõbustiuo. Cõbureret.n. seipz ꝛ nihil indigeret actu ignẽ esse.

¶ Determinat ṽitatẽ circa ꝓpositũ. Et circa h̾ facit tria. Prio ostẽdit ꝙ sensus sit in potẽtia. Scđo ꝙ qñq; est in actu ibi (Qm̃ aũt sensus ꝛc̃.) Tertio ostẽdit qũo sensus reducať de potẽtia in actũ. ibi (Dđm aũt ꝛc̃.) ¶ Circa primũ ↄsiderãdũ est ꝙ Emp. ꝛ qcũq; posuerũt simile simili cognosci: posuerũt sensuz eẽ actu ipsa sensibilia: vt eniz cognosceret oĩa sensibilia posuerũt aĩam sensitiuaz eẽ cõpositã quodãmodo ex oĩb⁹ sensibilib⁹ inq̃tũ ↄstabat ꝭm eos ex elemẽtis sensibiliũ. Duo ğ ad hãc positionem ↄsequebanť. quoꝝ vnũ est: ꝙ sensus est ipsa sensibilia in actu vtpote cõpositus ex eis ꝛ cũ ipsa sensibilia in actu sentiri possint sequereť ꝙ ipsi sensus sentiri possũt. Scđm est ꝙ cũ sensus sentire possit pñtib⁹ sensibilib⁹: si sensibilia actu sunt in sensu: vtpote ex eis cõposito: seqtur ꝙ sensus possit sentire sine exteriorib⁹ sensibilibus. Utrũq; ãt hoꝝ ẽ fl̄z. Et iõ hec duo icõueniẽtia q̃ sequuntur ad ãtiquoꝝ põnem sub qõne ꝓposuit: tãq; q̃ p antiquos solui nõ possint. Hoc est ğ qđ dicit: ꝙ (Dubitationẽ hz pp qd nõ sunt sensus ipsoꝝ sensuũ).i. q̃re ipsi sensus nõ sentianť: h̾ enim vř seq si sensus sint similes sensibilib⁹. Itẽ hz dubitationẽ (q̃re nõ faciũt sensum).i. q̃re sensus nõ sentiũt actu (sine his q̃ sũt extra).i. sine exteriorib⁹ sensibilibus: cũ tñ interi⁹ existãt in ipsis sensibus ꝭm opinionẽ antiquoꝝ ignis ꝛ terra ꝛ alia el̃ta que sunt sensibilia: aut ꝭm se.i. ꝭm suã substãtiã ꝭm eos qui nõ discernũt iter sensum ꝛ intellectũ: itellectus enim est ꝓprie cognoscitiuus substantie: aut ꝭm accñtia ꝓpria.s. calidũ ꝛ frigidũ ꝛ alia hꝰ que sunt p sensibilia. Quia igitur he dubitationes p se solui nõ pñt si sensus hz sensibilia in actu vt antiq posuerũt: ↄcludit tanq; manifestũ ꝙ aĩa sensitiua nõ ẽ actu sensitiua: sz põ tm̃. Et pp hoc sensus nõ sentiunt sine exterioribus sensibilib⁹: sicut cõbustibile qđ est potẽtia tm̃ ignitum nõ cõburiť a seipo sine exteriori cõbustiuo. Si enĩ esset actu ignituz cõbureret seipsum: ꝛ nõ indigeret exteriori igne ad hoc ꝙ combureretur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At ṽo qm̃ sentire bifariam dicere cõsueuimus: nã ꝛ id qđ potentia videt ꝛ audit: videre audireq; dicimus: ꝛ si forte dormiat: ꝛ id idẽtidem qđ iam operatur: dupliciter ꝛ ipse sensus profecto dicetur: quidam vt potentia: quidam vt actu: similiter ꝛ ipsum sentire: ꝛ qđ est potẽtia: ꝛ qđ est actu.

¶ Quoniam autem sentire dicimus dupliciter. T.c.5[illegible]
Potentia enim audiens ꝛ videns: audire ꝛ videre dicimus ꝛ si forte dormiens: ꝛ qđ iã operans: duplr̃ vtiq; diceť ꝛ sensus: hic qdẽ sicut potẽtia. ille ṽo sicut actu. Similiter aũt ꝛ sentire qđq; potentia ens: ꝛ qđ actu.

¶ Ostẽdit ꝙ ẽt sensus est qñq; actu. Et circa h̾ tria facit. Prio ostẽdit sensum qñq; eẽ in actu per hoc ꝙ duplr̃ dicimus aliquẽ sentire: qñq; enim dicimus aliquẽ videre ꝛ audire: q audit ꝛ videt in potẽtia: puta cũ aliquis ẽ dormiẽs: qñq; aũt dicim⁹ aliquẽ videre ꝛ audire: eo ꝙ ẽ in ipsa operatione audiẽdi ꝛ videndi. Ex quo pz ꝙ sensus ꝛ sentire dicunť duplr̃.s. in actu ꝛ in potẽtia. ¶ Scđo ibi.

¶ Primuꝫ igitur id ſcire oportet: nos inquã quaſi ſit eadem pati: moueri: ac operari: ita nũc his vti ac dicere. Motus enim eſt quidam actus: imperfectus tamen: vt in alijs diximus.

T.c.54 ¶ Primum quidem igitur tanquã ſit idem pati ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ mouere dicimus. Et namqꝫ motus eſt actus quidam: imperfectus tamen ſicut in alijs dictum eſt.

¶ Manifeſtat quõ intelligẽdũ ſit qd dictũ ẽ: videbatur enim repugnare ꝙ ſentire dicit̃ in actu ei qd dictũ eſt ꝙ ſentire eſt qdã pati ⁊ moueri. Eſſe eniꝫ in actu videtur magis ptinere ad agere. Et iõ ad hoc exponẽdũ dicit: ꝙ ita dicim⁹ ſentire in actu ac ſi dicamus ꝙ pati ⁊ moueri ſint qdã agere: id eſt qdã eẽ in actu. Nã mot⁹ eſt qdaꝫ
T.c.6. act⁹: ſꝫ imperfect⁹: vt dictũ eſt in .3. phyſi. Eſt enim actus exñtis in potẽtia. ſ. mobilis. Sicut igit̃ mot⁹ eſt act⁹: ita moueri ⁊ ſentire eſt qdã agere vel eẽ ꝑm actuꝫ. Per h̃ aũt ꝙ dicit primũ: ſignificat ꝙ quedam alia poſtmoduꝫ
Lec.ii. ſubdet ad oſtendendum quomodo ſenſus fiat in actu. ¶ Tertio ibi.

¶ Ea v̀o cuncta que patiuntur: atqꝫ mouentur ab actiuo: ab eo qd eſt actu patiuntur: atqꝫ mouentur. Idcirco fit vt tum a ſimili ſibi: tuꝫ a diſſimili res oĩs patiatur: vt diximus. Patitur enim ea que eſt diſſimilis: at cum eſt paſſa: tum ſimilis eſt vt patet.

¶ Omnia auteꝫ patiunt̃ ⁊ mouent̃ ab actiuo ⁊ actu ente. Unũ eſt quidẽ tãq̃ꝫ a ſimili pati. eſt autẽ vt a diſſimili: ſicut diximus. Patit̃ qdẽ eniꝫ qd diſſimile: paſſum aũt ſimile eſt.

¶ Oſtẽdit ꝑm ꝓdicta quõ antiquoꝝ poſitio nõ poſſit eſſe va. ſ. ꝙ ſile ſili ſentit̃. Dicit g̊ ꝙ oĩa que ſunt in potẽtia patiunt̃ ⁊ mouẽt̃ ab actiuo ⁊ exñte in actu: qd. ſ. duꝫ facit eẽ in actu ea q̃ patiunt̃ aſſimilat ea ſibi: vnde quodãmõ patit̃ aliqs aliqd a ſimili ⁊ quodammõ a diſſimili: vt dictũ eſt: qꝛ a principio dũ eſt in trãſmutari ⁊ pati eſt diſſimile: in fine aũt dũ eſt in trãſmutatũ eẽ ⁊ paſſum: eſt ſimile. Sic igit̃ ⁊ ſenſus poſtq̃ꝫ factus ẽ in actu a ſenſibili: eſt ſimilis ei: ſed ante non eſt ſimilis. Quod antiqui non diſtinguentes errauerunt.

¶ Deinde diſtinguendum eſt de potentia atqꝫ actu: nũc enim de his ipſis ſimpliciter dicimus.

T.c.55. ¶ Dicendum autem ⁊ de potentia ⁊ actu eſt. Nunc enim ſimpliciter dicimus que habemus de ipſis. Lec. XI.

Poſtq̃ꝫ ph̃s oſtẽdit ſenſum eẽ in potẽtia ⁊ in actu: nũc intẽdit oſtendere quomodo educat̃ de potẽtia ĩ actũ. Et diuidit̃ in ptes duas. In pma diſtinguit potẽtiã ⁊ actũ: ⁊ oſtẽdit quomõ diuerſimode aliquid educat̃ de potẽtia in actũ. vtens exẽplo in intellectu. In ſcda pte oſtẽdit ꝓpoſitũ circa ſenſum. ibi (Senſitiui aũt.) Circa primum tria facit. Primo dicit d̃ quo eſt intẽtio. Scdo diſtiguit potẽtiã ⁊ actũ circa intellectũ. ibi (Eſt qdẽ eniꝫ ſic ſciẽs ⁊c̃.) Tertio oſtẽdit quomõ educit̃ aliqd de vtraqꝫ potẽtia in actũ. ibi (Ambo qdẽ igit̃ ⁊c̃.) Dicit g̊ p̊ ꝙ dđm eſt de potẽtia ⁊ actu. i. oñdẽdũ quot modis dicit̃ aliqd ĩ potentia: ⁊ quot modis in actu: qd neceſſariuꝫ fuit: qꝛ in ſuperiorib⁹ ſimpl'r. i. abſqꝫ diſtinctione vſus eſt potentia ⁊ actu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam eſt hoc pacto quippiam ſciens: vt ſi dicam⁹ hominem eſſe ſcientem: quia homo eſt talis ſuapte natura: vt ſit ſciens atqꝫ ſcientiam habeat. Eſt etiã hoc pacto quippiam ſciens: vt hominem eum iã dicimus eſſe ſcientem: qui geometriam atqꝫ grãmaticam habet: atqꝫ horum vterqꝫ non eodem modo poteſt: potentieqꝫ ſubijcitur: ſed aliter quideꝫ ex eo qꝛ genus ipſuꝫ eſt tale materieſue. Alter v̀o propterea qd cum voluerit contemplari: poteſt idipſum facere: niſi quid externum forte prohibeat impedimentoqꝫ fiat. At preter ipſos ẽ iſce qui iam contemplatur: ⁊ eſt actu proprieqꝫ ſciens: hoc. A.

¶ Eſt quidem enim ſicut ſciens aliquid: ſicut ſi dicamus hominem: quoniam homo ſcientiuꝫ ⁊ habentium ſcientiam. Eſt autem ſicut iaꝫ dicimus ſcientem habentem grãmaticã. Uterqꝫ autem horum non eodem modo poſſibilis eſt.

¶ Sed hic quidem quoniam genus huiuſmodi ⁊ materia eſt: ille autem qꝛ volens poſſibilis eſt cõſiderare: niſi aliquid prohibeat exterius. Jam autem conſiderans actu ens: per ſe ⁊ proprie ſciens hanc litteram A. T.c.56.

¶ Diſtinguit potẽtiã ⁊ actum circa intellectũ. Et dicit ꝙ vno mõ dicit̃ aliqd. in potentia puta homo ſciẽs: qꝛ habet nãlẽ potẽtiã ad ſciẽdũ: ſicut homo dicit̃ eẽ de numero ſciẽtiũ ⁊ habẽtiũ ſciẽtiã: inq̃ꝫtũ hꝫ naturã ad ſciẽdũ ⁊ ad habẽdũ habitũ ſciẽtie. Scdo mõ dicim⁹ aliquid qd aliq̃ ſciat: ſicut dicimus habentem habitũ alicuius ſciẽtie puta grãmatice eſſe iã ſcientẽ. Manifeſtũ eſt autẽ ꝙ vterqꝫ hoꝝ dicit̃ ſciẽs ex eo ꝙ aliqd põt: ſed nõ eodem modo vterqꝫ eſt potẽs ad ſciendũ. Sed primus qdẽ dicit̃ potẽs: qꝛ eſt genus hõ: ⁊ mã. i. qꝛ hꝫ nãlem potẽtiã ad ſciẽdũ: ꝑ quã collocat̃ in tali genere: ⁊ qꝛ eſt in potentia: puta ad ſciam: ſicut mã ad formã. Scds aũt. ſ. q hꝫ habitũ ſciẽtie dicit̃ potẽs: qꝛ cũ vult põt ꝯſiderare: niſi aliqd extrĩſecũ ꝑ accidẽs ĩpediat: puta vel occupatio exterior: vel aliqua ĩdiſpoſitio ex pte corporis. Tertius aũt q iaꝫ cõſiderat eſt in actu: ⁊ iſte eſt q ꝓprie ⁊ pfecte ſcit ea que ſunt alicuius artis. puta hanc lr̃am. a. que ptinet ad grãmaticã: de qua ſupra fecit mentionẽ. Hoꝝ igit̃ triũ vltimus eſt in actu tm̃: prim⁹ in potẽtia tm̃: ſcds aũt in actu reſpectu primi: ⁊ in potẽtia reſpectu ſcdi. Unde manifeſtũ eſt ꝙ eſſe in potentia dicitur dupliciter. ſ. de primo ⁊ ſecundo: ⁊ eſſe in actu dicitur dupliciter: ſcilꝫ de ſecundo ⁊ tertio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ambo igitur illi primi potentia quideꝫ ſunt ſcientes vt diximus: verum vnus indiget alteratione ꝑ diſciplinam. qua quidem nõnunq̃ꝫ etiam ex habitu, contrario diſpoſitioneqꝫ mutatur. Alter habet quidem ſenſum: aut grãmatica: ſed indiget operatiõis: vt ex ocio tandem operationiſqꝫ vacuitate: agat ac operetur: atqꝫ hic modus potentie diuerſus eſt (vt patet) ab antea dicto.

¶ Ambo quidem igitur primi ꝑm potẽtiã ſcientes ſunt. Sed hic quidẽ per doctrinã alteratus eſt: ⁊ multotiens ex cõtrario mutatus habitu: hic autem ex eo ꝙ habet ſenſum aut grãmaticã nõ agit autem: in agere alio modo.

¶ Ostēdit quomō de vtraqȝ potentia aliquid reducitur in actū. Et circa hoc duo facit. Prio ostēdit quomodo de vtraqȝ potētia aliquid in actū reducitur. Scdo ostendit vtrū talis reductio sit ſm aliquā paſſionē. ibi (Nō ē aūt simplr neqȝ pati ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cū ambo primi sint sciētes ſm potētiā: ⁊ id qd est in potētia reducat̃ in actum. alio mō reducit̃ in actū aliqd de potētia pª: ⁊ aliter de secūda. Nā qd est in potētia pº mō reducit̃ in actū quasi alteratus p doctrinā: ⁊ motꝰ ab aliquo alio existēte i actu: sicut a magistro: ⁊ multotiēs talis mutatio est ex cōtrario habitu. Qd iō dicit: qꝛ cū aliqs reducit̃ de potētia prima in actū: ex ignorāte fit sciēs. Ignorās aūt dicit̃ dupliciter. vno mō ſm simplicē negationē: qn̄ nec veritatē cognoscit: nec cōtrario errore detinet̃: ⁊ qui sic ignorans est fit actu sciens: nō. q. mutatus de cōtrario habitu. sed solū sicut acquirens sciam. Alio mō dicit̃ aliqs ignorās ſȝ prauā dispōnem: vtpote qꝛ detinet̃ errore cōtrario veritati: ⁊ hic in actū scientie reducitur q̄si de cōtrario habitu mutatus. Qui vo ē in potētia scdo mō: vt. s. iam hn̄s habituȝ: trāsit ex eo qd habet sensum aut sciam ⁊ non agit ſm ea: in agere: qꝛ. s. fit agēs ſm sciam. Sȝ alio modo iste fit actu: ⁊ alio modo primus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vo neqȝ ipsum pati simplex esse videt̃: sed aliud est a contrario corruptio quedam: aliud est salus potius est qd ē potētia ab eo qd est actu: simileqȝ perinde atqȝ potentia sese habet ad actum.

T.c.57 ¶ Non est autem simplr neqȝ agere neqȝ pati: sȝ aliud qdem corruptio quedā a cōtrario: aliud aūt salus magis eius qd potētia ab eo qd ē actu ⁊ simili: sicut potētia se hȝ ad actum.

¶ Manifestat vtrū ſm ꝙ aliqd educit̃ de potētia i actū scie pº mō vel scdo possit dici pati. Et circa hoc duo facit. Prio oñdit quot modis dr̃ pati. Scdo manifestat ꝓpositū. ibi (Speculans aūt fit hn̄s sciaȝ.) Dicit ergo primo ꝙ sicut potētia ⁊ actꝰ nō dr̃ simplr: sed multiplr: ita ⁊ pati non vno mō: sȝ multiplr.

Pati 2r Dr̃ eni pati vno mō ſm quādā corruptionē q̄ fit a cōtrario. Paſſio enim ꝓprie dicta videt̃ importare qddā decremētū patiētis inq̄tū vincit̃ ab agēte: decremētū aūt patiēti accidit ſm ꝙ aliqd a patiēte abycit̃: q̄ qdē abiectio corruptio q̄dā est: vel simplr. sicut qn̄ abycit̃ forma substātialis: vel ſȝ qd: sicut qn̄ abycit̃ forma accn̄talis. Hꝰ aūt for͏̄ abiectio fit a cōtrario agēte: abycit̃ enim forª a mā vel subo p itroductionē cōtrarie forme: ⁊ hoc ē a cōtrario agēte. Prio igit̃ mō ꝓprie dr̃ paſſio ſm ꝙ q̄dā corruptio fit a cōtrario. Alio mō paſſio cōiter dr̃ ⁊ minus ꝓprie: ſm. s. ꝙ iportat quādā receptionē. Et qꝛ qd est receptiuū alteriꝰ cōparat̃ ad ipsum sicut potētia ad actuȝ: actꝰ aūt ē ꝑfectio potētie: iō hoc mō dr̃ paſſio nō ſm ꝙ fit q̄dā corruptio patiētis: sed magis ſm ꝙ fit q̄dā salus: ⁊ ꝑfectio eiꝰ qd est in potētia ab eo qd est in actu: qd enim est in pō nō ꝑficit̃ nisi p id qd est in actu. Qd aūt in actu est: nō est cōtrariū ei qd ē i pō inq̄tū hꝰ: sȝ magis sile. nā potētia nihil aliud ē q̄ qdā ordo ad actū: nisi aūt eēt aliq̄ silitudo iter pōm ⁊ actū: nō eēt neciūȝ ꝙ ꝓprius actꝰ fieret in ꝓpria pō. Pō igit̃ sic dicta nō est a cōtrario: sicut pō prio mō dicta: sȝ est a sili: eo modo quo pō se hȝ ſm similitudinē ad actum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit enim contemplans qd scientiam habet. Quod quidem aut non est alterari: in ipsum enim fit incrementum ⁊ in actū perfectionemue: aut aliud alterationis est genus. Quocirca non recte se habet dicere ipsum sciens cum scit alterari: sicut nec edificatorem cum edificat. Quod igitur in actum ducit ex eo qd est intelligens potētia atqȝ sciens: id non doctrinam appellare oportet: sed aliud nomē ē equū hře.

¶ Speculans enim fit habens scientiam qd vere aut non est alterari: in ipsuȝ enim additio est ⁊ in actum: aut alterum genus alterationis est. Unde non bene habet dicere sapientem cuȝ sapiat: alterari: sicut nec edificatorem cum edificat. In actū quidē igitur ducēs ex potētia ente ſm intelligere ⁊ sapere nō doctrinā: sed alteraȝ habere denominationem iustum esse. T.c.58

¶ Manifestat vtrū qd educit̃ de potētia in actuȝ scie patiat̃. Et pº manifestat hoc circa id qd educit̃ de scda potētia in actū purū. Scdo aūt maīfestat hoc circa id qd educit̃ de potētia pª in habitū. ibi (Ex potētia aūt ⁊c̃.) Dicit ergo prio ꝙ hn̄s sciam. i. habitualr sciens fit actu speculās. Sȝ hoc aut nō ē vere ⁊ ꝓprie alterari ⁊ pati: qꝛ (vt dictū ē) nō est ꝓprie paſſio ⁊ alteratio: cum de potētia ꝓcedit in actū: sȝ cū aliqd de cōtrario mutat̃ in cōtrariuȝ. Cū aūt habitualiter sciēs fit speculās actu: nō mutat̃ de cōtrario in cōtrariuȝ: sȝ ꝓficit in eo qd iam hȝ. Et hoc est qd dicit ꝙ (est additio i ipm ⁊ in actū:) addit̃ enim ei ꝑfectio ſm ꝙ ꝓficit i actū. Aut si dicat̃ alterari ⁊ pati: erit aliud genus alteratiōis ⁊ paſſionis nō ꝓprie dicte. Et hoc manifestat per exēplū dicēs: ꝙ nō bene se hȝ dicere sapiētē habitualr cū sapiat actu alterari: sicut neqȝ dicimꝰ edificatorē alterari cum edificat. Cōcludit aūt vlterius ꝙ cū ille q trāsit de habitu in actū nō accipiat de nouo sciam: sȝ ꝓficiat ⁊ ꝑficiat̃ in eo qd hȝ: doceri aūt sciam est acqrere: manifestū est ꝙ cū educit̃ aliqs de potentia in actū: ſm hoc ꝙ incipit facere eum intelligere actu ⁊ sapere: non est iustum ꝙ talis exitus de potentia in actū habeat denominationem doctrine: sed aliquā aliam potest habere: que quidem forte nō est posita: sed potest poni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At qd ex eo qd est potentia discit: accepitqȝ scientiam: ab eo qd est actu sciens atqȝ ab ipso docente. Id autem non est dicendū pati ac alterari: aut duos alterationis esse modos fateamur oportet. Eam inquam mutationem que ad priuatiuas est dispōnes: ⁊ eā que est ad habitus atqȝ naturam.

T.c.59. ¶ Ex potentia autem ente addiscēs ⁊ accipiens scientiam ab actu ente ⁊ didascalo: aut neqȝ pati dicendum sicut dictum est: aut duos esse modos alterationis: ⁊ eā que in priuatiuas dispōnes mutationem: ⁊ eā q̄ in habitū ⁊ nām.

¶ Manifestat vtrū cū aliqs exit de prima potētia in actū scientie alteret̃ ⁊ patiat̃: ⁊ dicit ꝙ cū aliqs prius sciens i potētia tm̄ fit addiscēs: ⁊ accipiēs sciam ab eo q ē actu sciēs: ⁊ a magistro: vel non dȝ dici pati simplr ⁊ alterari: aut dōm est esse duos modos alteratiōis. quoꝝ vnus alteratiōis est ſm (mutationē in priuationis dispōnes). i. in dispōnes cōtrarias qbꝰ priuāt̃ ꝑ dispōnes prius existentes: qꝛ vnū cōtrarioꝝ est priuatio alterius. Alter vo alterationis modus est ſm (mutationem in habitū ⁊ nām). i. ſȝ ꝙ recipiunt̃ aliq habitus ⁊ forme: q̄ sunt ꝑfectiōes nāe absqȝ eo ꝙ aliqd abyciat̃. Ille igit̃ q addiscit sciaȝ: nō alterat̃ neqȝ patit̃ pº modo: sed scdo. ¶ Videt̃ aūt hoc esse cōtrariū eiꝰ qd supra dixit: ꝙ multotiēs q addiscit sciaȝ mutatꝰ est a cōtrario habitu: ⁊ ita videt̃ ꝙ fit alteratio ſm mutationē in priuatiuas dispōnes. ¶ Sed dōm ꝙ cū aliqs

Ad vãz altera/tionez: quid:

ab errore reducitur ad sciam veritatis: est ibi quedã si/
militudo alteratiõis que est de õrio ad õrium: nõ tñ ṽe
est ibi talis alteratio. Nã alteratiõi que est de õrio in õ/
riũ vtrũqꝫ per se ⁊ essentialr̃ competit. s. ꝙ sit a õrio: ⁊ ꝙ
sit in õriũ. Sicut enim dealbatio nõ est nisi ad albuz: ita
nõ est nisi a nigro vel medio qđ respectu albi est quodã
mõ nigꝝ. Sed in acquisitiõe sciẽtie accidit ꝙ ille q̃ acq
rit sciẽtiaz veritatis: pri⁹ fuerit in errore: absqꝫ h̃ enim
põt adduci ad sciẽtiam veritatis: vñ nõ est vere altera/
tio de õrio in õriũ. ¶ Itẽ dubitat̃ de hoc qđ dicit: ꝙ ille
q̃ accipit sciẽtiam fit actu sciens a sciente in actu ⁊ ma/
gistro. Hoc enim non semꝑ fit: sciam enim aliq̃s acqrit:
non solum addiscẽdo a magistro: sed ẽt per se iueniẽdo.
¶ Et ad hoc dõz est: ꝙ semꝑ cũ aliq̃s est in potẽtia sciẽs:
si fiat actu habẽs sciẽtiaz: opꝫ ꝙ hoc sit ab eo qđ ẽ actu.
¶ Cõsiderandũ tñ est ꝙ aliqđ aliqñ reducit̃ de potẽtia
in actũ ab extrinseco ꝑ̃ncipio tm̃: sicut aer illuminat̃ ab
eo qđ est actu lucidũ: qñqꝫ aũt ⁊ a ꝑ̃ncipio intrinseco ⁊ a
ꝑ̃ncipio extrinseco sicut hõ sanat̃ ⁊ a nã ⁊ medico: vtro/
biqꝫ aũt sanat̃ a sanitate in actu. Manifestũ est enim ꝙ
in mẽte medici est rõ sanitatis ẽm quã sanat: oꝫ ẽt in eo
q̃ sanat̃ ẽm nãm esse aliquã partẽ sanã. s. cor: cuius virtu
te alie ꝑtes sanant̃: ⁊ cũ medicus sanat: h̃ mõ sanat sicut
nã sanaret. s. calefaciẽdo: aut infrigidãdo: aut aliter trã/
smutando. vnde medicus nihil aliud facit q̃ꝫ ꝙ auxiliat̃
nãe ad expellẽdũ morbũ: quo auxilio nã nõ egeret si eẽt
fortis. Eodẽ aũt mõ se hꝫ in sciẽtie acq̃sitiõe. hõ eni acq
rit sciam: ⁊ a ꝑ̃ncipio itrĩseco: dũ iuenit: ⁊ a ꝑ̃ncipio extrĩ
seco dũ addiscit. Utrobiqꝫ ãt reducit̃ de potẽtia in actũ
ab eo qđ est actu. Hõ enim per lumẽ intellect⁹ agẽtis sta
tim cognoscit actu ꝑ̃ma ꝑ̃ncipia nãliter cognita: ⁊ dũ ex
eis ꝯclõnes elicit: per hoc qđ actu scit: venit in actualem
cognitionẽ eoꝝ que potẽtia sciebat. Et eodẽ modo dicẽs
exterius ei auxiliat̃ ad sciẽdũ. s. ex ꝑ̃ncipijs addiscẽti no
tis: deducẽs eũ per demõstrationẽ in ꝯclõnes prius igno
tas. Qđ q̃dẽ auxiliũ exterius homini necessariũ nõ esset
si adeo esset ꝑspicacis itellectus: ꝙ ꝑ seipsuz posset ex ꝑ̃n
cipijs notis cõclusiones elicere: que quidem perspicaci/
tas hominibus adest ẽm plus ⁊ minus.

¶ Hec cũ ita sint: prima quidem mutatio sensitiui ab
eo qđ generat fit: cum autez ortum ac generatũ est:
habet iam sensum perinde atqꝫ scientiam: ⁊ sentire
actu simile est cõtemplari.

T.c.59. ¶ Sensitiui autem prima quidem mutatio fit
a generãte. Cum autem generatum est: habet
iam sicut scientiaz ⁊ sentire. Qđ autẽ ẽm actũ:
similiter dicitur ipsi ꝯsiderare. Lec. XII.

POstqꝫ Phs distinxit potẽtiã ⁊ actũ: ⁊ ostẽdit
quomõ aliqđ de potentia in actũ exeat circa
intellectuz: qđ dixerat de intellectu adaptat
ad sensum. Et circa hoc tria facit. Prĩo osten
dit qũo circa sensum aliqđ educit̃ de poten/
tia in actũ. Scđo ostẽdit differẽtiã inter sensum ⁊ intel/
lectũ. ibi (Differũt aũt q2 huius q̃dẽ accidẽtia ⁊c̃.) Ter/
tio colligit epilogãdo q̃ dixerat de sensu. ibi (Nũc autẽ
intãtũ.) Cõsiderãdũ est g̊ circa ꝑ̃mum ꝙ sicut in sciẽtia
est duplex potẽtia ⁊ duplex actus: ita est ⁊ circa sensum.
Nã qđ nõdũ hꝫ sensum ⁊ natũ est habere: est in potẽtia
ad sensum. Et qđ iã hꝫ sensum ⁊ nõdũ sentit: est potẽtia
sentiens: sicut circa sciam dicebat̃. Sicut aũt de potẽtia
ꝑ̃ma aliqđ mutat̃ in ꝑ̃mũ actũ dũ acqrit sciam ꝑ doctri
nã: ita de ꝑ̃ma potẽtia ad sensum aliqđ mutat̃ in actũ vt
s. habeat sensum: per generationez. Sensus aũt nãliter
inest aĩali: vnde sicut ꝑ generationẽ acqrit ꝓpriam nãm
⁊ spẽm: ita acquirit sensum. Sensus autẽ est de scia que
nõ inest homini per nãm: sed acqrit̃ per iuẽtionẽ ⁊ disci
plinaz. Hoc est g̊ qđ dicit: ꝙ ꝑ̃ma mutatio sensitiui fit a
generãte. Manifestat autẽ ꝑ̃mã mutationem que est de
pura potentia in actũ ꝑ̃mũ ducẽs. Nec aũt mutatio fit a
generãte. nã per virtutẽ que est in semine educit̃ aĩa sen
sitiua de potentia in actũ cũ oĩb⁹ suis potẽtijs. Cũ autez
aĩal iam generatũ est: tũc hoc mõ hꝫ sensum sicut aliq̃s
hꝫ sciẽtiam qñ iã didicit. Sed qñ iã sentit ẽm actũ: tunc
se hꝫ sicut ille q̃ iã actu ꝯsiderat. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Differentia tamen est: an ea que actu sensum effi/
ciunt extra sunt: ipsum inquã visibile: ⁊ audibile: ⁊
sensibilium cetera. Cuius causa hec est. Actu nanqꝫ
sensus singularium est. Scientia ṽo vniuersaliũ est:
hec autem ipsa anima quodammodo sunt. Quapro/
pter intelligere quidem cum quispiã voluerit: in ipo
est situm. Sentire autem non collocatur in ipso. Ne
cesse est enim sensibile ipsum adesse: pari modo res
sese habet: ⁊ in scientis sensibiliuz: ⁊ ob eandẽ vtiqꝫ
causam: q2 sensibilia singularia sunt: sunt ⁊ extra si/
cuti diximus. Sed vt de his exactius dilucidiusue di
camus: dabitur nobis rursus occasio.

¶ Differt autem quia huiusmodi actiua opera T.c.60.
tionis extra sunt visibile ⁊ audibile. Similiter
autem ⁊ reliqua sensibilium. Causa autẽ: quo
niam singularium quidem ẽm actum sensus.
Scientia autem vniuersalium. Hec eniz in ipsa
quodammodo sunt anima: vnde intelligere in
ipsa est cum velit. Sentire autẽ non est in ipsa.
Necessarium est autem esse sensibile. Simili/
ter autem ⁊ hoc se habet in scientijs sensibiliuz
⁊ propter eandem causaz: quia sensibilia singu
larium sunt ⁊ exteriorum. Sed de his quidem
certificare tempus fiet ⁊ in rursum.

¶ Quia posuerat similitudinẽ inter sentire in actu ⁊ ꝯsi/
derare: vult ostẽdere differẽtiã inter ea: cuius q̃dẽ diffe/
rẽtie cãm assignare incipit ex differẽtia obiectoꝝ. s. sensi
biliũ ⁊ itelligibilium: que sentiũtur ⁊ ꝯsiderant̃ in actu.
Sẽsitiua enim q̃ sunt actiua operationis sensitiue. s. visi
bile ⁊ audibile: ⁊ alia h⁹ sunt ex̃ aĩaz. Cuius cã est: q2 sen
sus ẽm actũ sunt singularium q̃ sunt extra aĩam: sꝫ scia
est vniuersaliũ que quodãmodo sunt ĩ aĩa. Ex quo pꝫ ꝙ
ille q̃ iã hꝫ sciam nõ opꝫ ꝙ querat extra sua obiecta: sed
hꝫ ea in se: vnde põt ꝯsiderare ea cuꝫ vult: nisi forte per
accidẽs impediat̃. Sed sentire nõ põt aliq̃s cũ vult: q2
sensibilia nõ hꝫ in se: sed oꝫ ꝙ assint ei extra. Et sicut est
de operatiõe sensuuz: ita est in sciẽtijs sensibiliũ: q2 etiã
sensibilia sunt de numero singulariũ: ⁊ eoꝝ que sunt ex̃
aĩam. Unde hõ nõ põt cõsiderare ẽm sciam oĩa sensibi/
lia que vult: sed illa tm̃: que sensu percepit. Sed ẽm cer
titudinẽ determinare de his iteꝝ erit tẽpus. s. in 3°. vbi T.c.i. ⁊
aget̃ de intellectu: ⁊ de cõparatione intellect⁹ ad sensuz. inde.
¶ Circa ea ṽo q̃ h̃ dicunt̃ ꝯsiderãdũ est: quare sensus sit
singulariũ: scia ṽo vniuersaliũ: ⁊ qũo vniuersalia sint in
aĩa. ¶ Sciẽdũ est igit̃ circa ꝑ̃m: ꝙ sensus est virtus in or
gano corporali: intellectus ṽo est virtus imãlis: que non
est act⁹ alicui⁹ organi corporalis. Unũquodqꝫ aũt recipi
tur in aliquo per modũ sui: cognitio aũt oĩs fit per hoc
ꝙ cognitũ est aliquo mõ in cognoscẽte. s. ẽm similitudi/

Quare sẽsus ẽ singulariũ ⁊ itellẽ vniuersaliũ.

nē.nã cognoscens in actu est ipsum cognitũ ĩ actu:opꝫ igi
tur ꝙ sensus corpaliter recipiat sĩlitudinē rei que sētit.
Intellectꝰ aũt recipit similitudinē eius qᷦ intelligit in/
corporaliter ꝛ imãliter. Indiuiduatio aũt nãe cõis in re
bus corporalibus ꝛ mãlibus est ex mã corporali sub de/
terminatis dimēsionibꝰ ɔtēta:vl'e aũt est per abstractio
nē ab hᷤ mã ꝛ mãlibus cõditiõibꝰ ĩdiuiduantibꝰ. Ma/
nifestũ est igiť ꝙ similitudo rei recepta in sensu repñtat
rē ꝑm ꝙ est singularis:recepta aũt in intellectu repñtat
rē ꝑm rõnem vl'is nãe:ꝛ ide est ꝙ sensus cognoscit singu
Quõ vl'ia sint i aia: ꝛ quõ i rebus. laria:itellectꝰ vᵒ vl'ia.ꝛ hoꝝ sunt sciētie. ¶ Circa scõꝫ vᵒ
ɔsiderandũ est:ꝙ vl'e põt accipi dupliciter.vno mõ põt
dici vl'e ipsa nã cõis ꝓut subiacet intētioni vl'itatis:alio
mõ ꝑm se. Sicut ꝛ albũ põt accipi dupliciter : vel id cui
accidit esse album:vel ipsummet ꝑm ꝙ subest albedini.
Ista aũt nã cui aduenit intentio vl'itatis:puta nã hoĩs:
hꝫ duplex esse.vnũ qdeꝫ mãle ꝑm ꝙ est in mã naturali:
aliud aũt imateriale ꝑm ꝙ est in itellectu. Scõꝫ igiť ꝙ
hꝫ esse in mã nãli:non põt ei aduenire intentio vl'itatis:
qꝛ per mãm ĩdiuiduať. Aduenit igiť ei vniuersalitatis
intentio ꝑm ꝙ abstrahiť a mã ĩdiuiduali. Nõ est auteꝫ
possibile ꝙ abstrahať a mã ĩdiuiduali realiter:sicͭ Pla/
tonici posuerũt. Nõ eniꝫ est hõ nãlis.i.realis:nisi in his
lec. 7. t. c. 28. carnibus ꝛ in his ossibus.sicut ꝓbat Phs in. 7. metaph.
Relinquitur igiť ꝙ nã humana non hꝫ eē ꝑter ꝑncipia
ĩdiuiduãtia:nisi tm̃ in itellectu. Nec tñ itellectus est fal
sus dũm apprehēdit nãm cõem preter ꝑncipia ĩdiuiduã
tia:sine qbus esse nõ põt in reꝝ nã:non eniꝫ apprehēdit
hoc intellectꝰ.s.ꝙ nã cõis sit sine principijs indiuiduãti
bus:sed apprehēdit nãm cõem nõ apprehēdēdo ꝑncipia
ĩdiuiduãtia:ꝛ hoc nõ est falsuꝫ. Primũ aũt eēt falsum si
cut si ab hoĩe albo separarē albedinē hoc mõ ꝙ itellige/
rē eũ nõ esse albũ:eēt enim tũc apprehēsio falsa:si auteꝫ
sic separarē albedinē ab hoĩe ꝙ apprehenderē homineꝫ
nihil apprehēdēdo de albedine eius:nõ esset apprehen/
sio falsa. Nõ enim exigiť ad veritatē apprehēsionis ꝙ q
apprehēdit rem aliquã apprehēdit oĩa que ĩsunt ei. Sic
igitur itellectus absqꝫ falsitate abstrahit genus a spēbꝰ:
ĩquãtũ intelligit nãꝫ generis nõ intelligēdo differētias.
Et sil'r abstrahit spēm ab indiuiduis:ĩquãtum intelligit
naturaꝫ spēi nõ itelligēdo ĩdiuidualia ꝑncipia. Sic igiť
pꝫ ꝙ nature cõi nõ põt attribui intētio vl'itatis nisi ꝑm
esse qᷦ hꝫ in ĩtellectu.sic enim solum est vnũ de multis
ꝓut itelligitur ꝑter ꝑnᵃ quibus vnũ in multa diuiditur.
vnde relinquitur ꝙ vniuersalia ꝑm ꝙ sunt vl'ia nõ sunt
nisi in aĩa. Ipse autem nature quibus accidit itentio vni
uersalitatis sunt in rebus. Et propter hec nomina cõia si
gnificantia naturas ipsas predicãtur de indiuiduis: non
aũt noĩa significantia itentiones. Socrates enim est hõ:
sꝫ nõ est spēs.q̃uis hõ sit spēs. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nunc id sit a nobis determinatum. Cuꝫ simplex in
quam non sit id qᷦ dicitur esse potentia:sed aliud q/
dem sit vt puer:quē militare posse dicere licet. Aliᷦ
auteꝫ vt hisce qui iaꝫ etate militariqꝫ arte actus eua
sit:ad militandum:sensitiuum similiter se habere.
Atqꝫ cum ipsorum differentia nomine careat:deter
minatum autem sit ipsa esse diuersa:ꝛ quo pacto di
uersa sunt:necesse est ipso pati ac alterari:tanq̃ꝫ pro
prijs nominibus vti. Ipsum autem sensitiuum potē
tia tale est:quale iam ipsum sensibile est actu : sicuti
diximus. Patitur igitur cum est nõ simile. At passuꝫ
euasit simile:ꝛ est tale quale est illud.

T.c. 61. ¶ Nunc autem tm̃ sit diffinitum quoniam cuꝫ
non simpliciter sit qᷦ potentia dicitur: sed aliᷦ
quidem:sicut si dicamus puerum posse milita
re:aliud autem sicut in etate existentem: sic ha/
bet sensitiuũ. ¶ Quoniam autem innomina/ T.c. 62.
ta est ipsorum differentia. Determinatum est
autem de his:quoniam altera:ꝛ quomodo al/
tera. Uti autem necesse est ipso pati ꝛ alterari
tanq̃ꝫ proprijs nominibus. Sensitiuum auteꝫ
potētia est q̃le iam actu sensibile:sicut dictũ est.
Patiť quidem igiť non simile ens:passum aũt
assimilatum est:ꝛ est quale illud.

¶ Recolligit qᷦ dictum est de sensu. Et dicit ꝙ nunc tm̃
sit diffinitũ ꝙ nõ simpl'r diciť id qᷦ est in potētia:sꝫ mul
tipl'r. Uno enim mõ dicimus pueruꝫ posse militare ꝑm
potētiã remotã. Alio mõ posse dicimꝰ militare:qm̃ iam
est in etate ꝑfecta:ꝛ hoc ꝑꝫ potētiã ꝓpinquã. Et sil'r se hꝫ
in sensitiuo:dupl'r enim est aliqs in potētia in sentiēdo
aliqd:vt iam dictũ est. Et lꝫ nõ sint noĩa posita: in qbus
haꝝ differētia potētiaꝝ ostēdať:tñ determinatuꝫ est ꝙ
iste potētie sunt altere abinuicē:ꝛ quõ sint altere. Et lꝫ al
terari ꝛ pati nõ ꝓprie dicať aliqd ꝑm ꝙ exit de potētia
secũda in actuꝫ ꝓut hñs sensum fit actu sentiens: tñ ne/
cesse est vti hoc ipso qᷦ est pati ꝛ alterari ac si eēnt noĩa
ꝓpria ꝛ ɔuenientia:qꝛ sensitiuũ in potētia est quale ē in
actu sensibile. Et ꝓpter hoc sequiť ꝙ ꝑm ꝙ patiť a ꝑnci
pio nõ est simile sensus sentiēti:sed ꝑm ꝙ iam est passuꝫ
est assimilatum sensibili:ꝛ est tale quale est illud. Nõ qꝛ
distinguere nescierunt antiqui phi:posuerunt sensum eē
compositum ex sensibilibus.

¶ At enim de vnoquoqꝫ sensu deinceps a sensibili/
bus cuiusqꝫ proficiscentes dicamus oportet. Atqꝫ
prius ipsa sensibilia distinguēda esse videntur. Sen
sibile itaqꝫ trifariam dicitur. Sensibilium enim que
dã per se:q̃dã per accidens sentiuntur. Et illoꝝ rur
sus alia sũt vniuscuiusqꝫ ꝓpa sēsus:alia cõia cũctis.

¶ Dicendum autem est ꝑm vnumquenqꝫ sen/ T.c. 63.
sum. de sensibilibus primo. Dicitur autem sen
sibile tripliciter:quorum duo quidem dicimꝰ
per se sentiri:vnum autem ꝑm accidēs. Duoꝝ
aũt aliud qdeꝫ ꝓpriũ est vniuscuiusqꝫ sensus:
aliud autem cõmune omnium. Lec. XIII.

Postq̃ꝫ ostendit Phs quomõ se habet sensus
ad sensibilia:incipit determinare de sensibili
ꝛ sensu. Et diuiditur in partes duas. In prima
parte determinat de sensibilibus. In scõa de
sensu.ibi (Oꝛ aũt vniuersaliter de omni sensu
ꝛc̃.) Prima diuidiť in duas partes. In pᵃ distinguit sen
sibilia ꝓpria ab alijs modis sensibiliũ. In zᵃ determiat
de sensibilibus ꝓprijs ꝑm vnumquēqꝫ sensum.ibi (Cu/
ius qdē est visus ꝛc̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo ponit
diuisionē sensibilium. Scõo exponit membra diuisio/
nis.ibi (Dico aũt ꝓprium qdē ꝛc̃.) Dicit ḡ ꝑmo ꝙ anq̃ꝫ
determineť de sensu qd naꝫ sit:opꝫ ꝑmo dicere de sensi/
bilibus ꝑm vnũquēqꝫ sensum:qꝛ obiecta sunt ꝑuia potē
tijs. Sensibilia vᵒ tribus modis dicuntur. Uno quidē
modo per accidens:ꝛ duobus modis per se:quoruꝫ vno
dicuntur sensibilia illa q̃ ꝓpria sunt singulis sensibus:
alio mõ dicuntur sensibilia illa que cõmuniter sentiunť
ab oĩbus q̃ sentiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqꝫ

¶ Atq₃ ꝓpriū id sensibile dico: qđ alio sensu sentiri nō pōt: ⁊ circa qđ error fieri nequit. Ut color respectu visus: ⁊ sonus audit⁹: ⁊ sapor gustus. Tact⁹ aūt plures differētias habet qdē: iudicat tamen de illis vt ceteroꝝ sensuū quisq₃ de suo sensibili: ⁊ nō decipitur. Uisus enim non errat esse colorē: aut audit⁹ esse sonū: sed quid sit id qđ est infectū colore vl' vbi aut quid sonans. Huiuscemodi igitur sensibilia dicuntur vniuscuiusq₃ propria sensus.

¶ Dico aūt propriū quidē: qđ non contingit altero sensu sentiri: ⁊ circa qđ non contingit errare: vt visus coloris: ⁊ audit⁹ soni: ⁊ gustus humoris. Tactus autē plures habet differentias. Sed vnusquisq₃ iudicat de his: ⁊ non decipit̄ visus: qm̄ color neq₃ auditus: qm̄ sonus: s₃ qd est coloratum: aut vbi: aut quid sonans. Huiꝰ quidem igitur dicuntur propria vniuscuiusq₃.

¶ Exponit mēbra diuisionis. Et primo exponit que sunt sensibilia ꝓpria. Et dicit ꝙ sensibile ꝓprium est qđ ita sentit̄ vno sensu ꝙ non potest alio sensu sentiri: et circa quod non potest errare sensus: sicut visus proprie est cognoscitiuus coloris: ⁊ auditus soni: et gustus humoris. i. saporis: sed tact⁹ habet plures differētias appropriatas sibi. cognoscit enī calidū ⁊ humidum: frigidum ⁊ siccū: graue ⁊ leue: ⁊ huiꝰ multa. Unusquisq₃ aūt horū sensuū iudicat de ꝓprijs sensibilibus ⁊ non decipitur in eis: sic visus nō decipitur ꝙ sit talis color: neq₃ auditus decipitur de sono. Sed circa sensibilia per accidens vel cōmunia decipiuntur sensus: sicut decipitur visus: si velit iudicare homo per ipsum quid est coloratum: aut vbi sit. Et simil'r decipitur quis. si velit iudicare per auditum qd est qđ sonat. Hec igitur sunt propria sensibilia vniuscuiusq₃ sensus. ¶ Secundo ibi.

¶ Cōmunia vō sunt hec: motus: quies: numerus: figura: ⁊ magnitudo. Talia nāq₃ nullius sunt propria sensus: sed omnibus cōmunia sunt. Etenī tactu motus quidam sensibilis est atq₃ visu.

T.c.64 ¶ Cōmunia autē motus: quies numerus: figura: magnitudo: huiusmodi eni₃ nullius vnius sunt ꝓpria: sed cōmunia omnibus. Tactui enī motus aliquis sensibilis: ⁊ visui. Per se qdē igitur sunt sensibilia hec.

¶ Exponit scđm membrum diuisionis dicens: ꝙ cōmunia sensibilia sunt ista quinque: motus: quies: numerus: figura ⁊ magnitudo. Hec enim nullius sensus vnius sūt propria: sed sunt cōmunia omnibus. Quod non est sic intelligendum quasi omnia ista sint oībus cōmunia: sed queda₃ horū. s. numerus: motus: ⁊ quies sunt cōia oībus sensibus. Tactus vō ⁊ visus percipiūt oīa quinque. Sic igit̄ manifestū est que sint sensibilia ꝑ se. ¶ Tertio ibi.

¶ Per accidens aūt sensibile dicit̄ vt si album diari filius sit. Per accidens eni₃ hoc sentit: quia albo qđ sentit id accidit. Quapropter ⁊ nihil ipse sensus ab huiuscemodi sensibilibus patitur: vt talia sunt. Eorū autē que per se sentiunt̄: illa sunt ꝓprie sensibilia que ꝓpria sunt: ⁊ q̄ suba vniuscuiusq₃ sensus ē apta.

T.c.65. ¶ Scđm accn̄s aūt dicit̄ sensibile: vt si albū sit. Diari filius. Scđm accn̄s eteni hoc sentitur: qm̄ accidit albo hoc qđ sentit̄: vnde nihil patit̄ ſm ꝙ huiusmodi est a sensibili. Sensibilium autē ſm se proprie propria sensibilia sunt: ⁊ ad que substātia apta nata ē vniuscuiusq₃ sensus.

¶ Exponit tertiū membrū diuisionis: ⁊ dicit ꝙ ſm accidēs sensibile dicit̄: vt si dicamus ꝙ Diarius vel Socrates est sensibile per accn̄s: qa accidit ei eē albū. Hoc enī sentit̄ per accn̄s: qđ accidit ei qđ sentit̄ ꝑ se: accidit autē albo qđ est sensibile per se ꝙ sit Diarius. vnde Diarius est sensibile per accidēs. Unde nihil patitur sensus ab h̄ inquantū huiꝰ. Quāuis aūt sensibilia cōia: ⁊ sensibilia ꝓpria sint ꝑ se sensibilia: tamē ꝓpria sensibilia sunt ꝓprie per se sensibilia: qa suba vniuscuiusq₃ sensus ⁊ ei⁹ diffinitio est in hoc qđ est aptū natu₃ pati a tali sensibili: ratio aūt vniuscuiusq₃ potētie cōsistit in habitudie ad ꝓpriū obiectū. ¶ Dubitat̄ aūt hic de distinctione sensibiliū cōmuniū a sensibilibus ꝑ accn̄s. Sic enī sensibilia ꝑ accn̄s nō apprehendunt̄ nisi iquātū sensibilia ꝓpria apprehendunt̄: ita nec sensibilia cōia: nunq₃ enī visus apprehēdit magnitudinē: aut figurā: nisi iquātū apprehēdit coloratū: videt̄ g° ꝙ sensibilia cōia sint etiā sensibilia ꝑ accn̄s. Dubium.

¶ Dicūt igit̄ qdā ꝙ huiꝰ cōia sensibilia nō sūt sensibilia ꝑ accn̄s ꝑꝑ duas rōnes. Primo qdē: qa huiꝰ sensibilia cōia sunt ꝓpria sensui cōi: sic sensibilia ꝓpria sunt ꝓpria singulis sensibus. Scđo: qa sensibilia ꝓpria nō pn̄t esse sine sensibilib⁹ cōib⁹: pn̄t aūt eē sine sensibilib⁹ ꝑ accidēs. Rn̄sio 2a Cōmētatoris.

¶ Utraq₃ aūt rn̄sio incōpetēs est. Prima qdē: q2 falsu₃ est ꝙ ista sensibilia cōia sint ꝓpria obiecta sensus cōis. Sensus enī cōis est q̄dā potētia ad quā terminant̄ imutationes oīu₃ sensuū: vt ifra patebit. Uñ impol'e est ꝙ sensus cōis hēat aliqđ ꝓpriū obm: qđ nō sit obiectu₃ sensus ꝓprij. Sed circa imutationes ipsas sensuū ꝓpoꝝ a suis obtis hēt sensus cōis aliquas opatiōes ꝓprias q̄s sensus ꝓprij hēre nō pn̄t: sic ꝙ ꝑcipit ipsas imutatiōes sensuū: ⁊ discernit iter sensibilia diuersorū sensuū. Sensu enī cōi ꝑcipim⁹ nos videre ⁊ discernim⁹ iter sensibilia diuersoꝝ sensuū. s. albu₃ ⁊ dulce. ¶ P̄. Dato ꝙ sensibilia cōia eēnt ꝓpria obta sensus cōis nō excluderet̄ qn eēnt ꝑ accn̄s sensibilia respectu sensuū ꝓpriorū. Sic enī agit̄ de sensibilib⁹ ſ₃ ꝙ hn̄t habitudinē ad sensus ꝓpos. nā potētia sensus cōis nōdū est decl'ata. Qđ aūt est obm ꝓpriū alicui⁹ iterioris potētie: ꝯtingit eē ꝑ accn̄s sensibile: vt postea dicet̄. Nec est mirū: qa hoc qđ est per se sensibile vni sensuū exteriorū: est per accn̄s sensibile respectu alteri⁹: sic dulce est ꝑ accn̄s visibile. Improbatio pe rn̄sionis Cōmen. Libro 3o t.c.134.

Scđa etiā ratio nō est cōpetēs. Nō enī refert ad id qđ est esse sensibile ꝑ accn̄s. Utru₃ id qđ est subm sensibilis q̄litatis sit per se subm eius: vel nō per se. Nullus enī diceret ignē q est ꝓpriū sub₃ caloris eē ꝑ se sensibile tactu. ¶ Et ideo aliter dōm ꝙ sentire cōsistit in quodā pati ⁊ alterari. vt supra dictū est. Quicqd igit̄ facit dr̄ia₃ in ipsa passiōe vel alteratione sensus: h₃ ꝑ se habitudinē ad sensu₃: ⁊ dr̄ sensibile per se. Qr āt nullā facit dr̄ia₃ circa imutationē sensus: dr̄ sensibile ꝑ accn̄s. Uñ ⁊ in l'ra dicit Phs: ꝙ a sensibili per accn̄s nihil patit̄ sensus ſm ꝙ huiꝰ. Dr̄ia₃ aūt circa imutatione₃ sensus pōt aliqd facē dupl'r. Uno modo quātū ad ipsa₃ spēm agentē: ⁊ sic faciūt dr̄ia₃ circa imutationē sensus sensibilia per se: ſm ꝙ hoc est color: illud aūt est sonus. hoc aūt est albū: illud vō nigrum. Ipse enī species actiuorum in sensu actu sunt sensibilia ꝓpria: ad que hēt nālem aptitudinē potētia sensitiua: ⁊ ꝓpter hoc ſm aliquā dr̄ia₃ hoꝝ sensibiliū diuersificantur sensus. Quedā vō alia faciūt dr̄iam in trāsmutatione sensuu₃: nō quātū ad spēm agentis: sed quātū ad modū actionis. Libro 3o t.c.134. Improbatio scđe rn̄sionis Cōmē. & Alberti. t.c.37.

Qualitates eniꝫ sensibiles mouēt sensuꝫ corpal'r ⁊ situa liter. Unde aliter mouēt ẜm ꝙ sunt in maiori vel mino ri corpore: ⁊ ẜm ꝙ sunt in diuerso situ. s. vel ꝓpinquo vl' remoto: vel codē vl' diuerso. Et hoc mō faciūt circa imu tationē sensuū dr̄iaꝫ sensibilia cōia. Mãifestū est eni ꝙ ẜꝫ oia hec qnque diuersificaꝫ magnitudo vl' situs. Et qꝛ nō hñt habitudinem ad sensuꝫ vt species actiuorū: ideo ẜm ea non diuersificanꝫ potētie sensitiue: sed remanēt cōmunia pluribus sensibus. Uiso igitur quō dicanꝫ per se sensibilia: ⁊ cōmunia: ⁊ ꝓpria: restat videndū qua ra tione dicaꝫ aliquid sensibile per accidens. ¶ Sciendꝰ

Sensibi le ꝑ accñs quid.

est igitur ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit sensibile ꝑ accidēs pri mo requiriꝫ ꝙ accidat ei qḋ per se est sensibile: sicut ac cidit albo esse hominē: ⁊ accidit ei esse dulce. Secūdo re quiriꝫ ꝙ sit apprehēsuꝫ a sentiente. si eni accideret sensi bili ꝙ lateret sentiētē: nō diceref per accñs sentiri. Opꝫ igiꝫ ꝙ ꝑ se cog̊scaꝫ ab aliq̃ alia poꝰ cognoscitiua sentien tis. Et hoc qdē vel est alius sensus: vel est ītellectus: vel vis cogitatiua: aut vis estimatiua. Dico autē ꝙ est alius sensus: sicut si dicamus: ꝙ dulce est visibile per accidēs: inquātū dulce accidit albo qḋ apprehendiꝫ visu: ⁊ ipsuꝫ dulce per se cognosciꝫ ab alio sensu: scilꝫ a gustu. Sed vt proprie loquamur hoc nō est vniu'r sensibile per accñs sed per accidens visibile: sensibile aūt per se. Qr ergo sen su ꝓprio non cognosciꝫ: si sit aliqd vl'e: apprehendiꝫ itel lectu: non tamē oē qḋ intellectu apprehēdi pōt in re sen sitiua pōt dici sensibile per accidens: sed statim ꝙ ad oc cursum rei sensate apprehendiꝫ intellectu. Sicut statim cum video aliquē loquentē vel mouere seipsum appre hendo per intellectū vitam eius. vnde possum dicere ꝙ video eum viuere. Si v̊o apprehēdaꝫ in singulari: vtpu ta cuꝫ video coloratū percipio hunc hoīem vel hoc aīal: huiꝰ quidē apprehensio in homine fit per vim cogitati uam: que dicitur etiam ratio particularis: eo ꝙ est colla tiua intentionū īdiuidualiū: sicut ratio vniu'lis est colla tiua rationū vniuersaliū. Nihilominꝰ tamē hec vis est in parte sensitiua: qa vis sensitiua in sui supremo parti cipat aliquid de vi intellectiua in hoīe in quo sensus ītel lectui cōiungitur. In aīali v̊o irrationali fit apprehēsio intentionis indiuidualis per estimatiuã naturalē ẜm ꝙ ouis per auditū vel visum cognoscit filium: vel aliquid huiꝰ. Differenter tamē circa hoc se hēt cogitatiua ⁊ esti matiua. Nam cogitatiua apprehendit indiuiduū vt exi stens sub natura cōmuni: qḋ cōtingit ei inquantuꝫ vniꝫ intellectiue in codē subiecto: vnde cognoscit hunc homi nem prout est hic homo: ⁊ hoc lignū prout est hoc lignū. Estimatiua autē non apprehendit aliqḋ indiuiduuꝫ ẜm ꝙ est sub natura cōmuni: sed solum ẜm ꝙ est terminus: aut ꝑncipiū alicuius actiōis vl' passionis: sic ouis cogno scit hunc agnum: non inquantū est hic agnus: sed inquã tum est ab ea lactabilis: ⁊ hanc herbã inquantū est eius cibus. Unde alia indiuidua ad que se non extendit eius actio vel passio nullo modo apprehendit sua estimatiua naturali. Naturalis enim estimatiua datur animalibus. vt per eam ordinenꝫ in actiones proprias vel passiones prosequendas vel fugiendas.

Officiuꝫ cogitati ue i hoīe ⁊ extima tiue i bru tis ⁊ dña carūdem potētiaꝝ.

¶ Cuius igiꝫ visus est ꝑceptiuus: id est visibile. Ui sibile v̊o est color: ⁊ id qḋ oratione quidē explicare ac dicere licet: noīe aūt caret: atqꝫ idipsum maxime patebit cū vlterius procedemus.

T.c.66. ¶ Cuius quidē est visus hoc est visibile. Uisi bile autem est color quideꝫ: ⁊ quod vere est di cere: inominatū autem contingit esse. Manife stū aūt erit igredientibꝰ maxime.

Lec. XIIII.

Postq̃ Philosophus distinxit ꝓpria sensibi lia a cōmunibꝰ sensibilibus: ⁊ a sensibilibus ẜm accidēs: hic determinat de proprijs sen sibilibus ẜm vnūquenqꝫ sensum. Et primo de proprio sensibili visus. Scḋo de proprio sensibili auditus. ibi (Nunc autem primuꝫ de sono ⁊c̃.) tertio de ꝓprio sensibili olfatus. ibi (De odore autē ⁊c̃.) quarto de proprio sensibili gustus. ibi (Gustabile autem est ⁊c̃.) quinto de proprio sensibili tactus. ibi (De tangi bili autem ⁊ tactu ⁊c̃.) Circa primū duo facit. Primo de terminat de visibili. secūdo dicit quomodo visibile vi deatur. ibi (Nunc autem in tantū ⁊c̃.) Circa primū duo facit. Primo determinat quid est visibile distinguēs vi sibile in duo. Secūdo determinat de vtroqꝫ visibili. ibi (Uisibile enim est color ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cuꝫ di ctum sit ꝙ propria sensibilia sunt que vnusquisqꝫ sen sus proprie percipit: illud sensibile cuius proprie perce ptiuus est visus hoc est visibile. Sub visibili autē com prehenduntur duo. Nam visibile ⁊ est color: ⁊ est quod dam aliud: quod ratione quideꝫ designari potest: sed nō habet proprium nomen sibi impositum: qḋ quidē visi bile cōpetit his que videntur de nocte: sicut sunt noctilu ce ⁊ putredines quercuum ⁊ huiusmodi: de quibus erit manifestum in processu huius tractatus: postq̃ ingressi fuerimus in cognitioneꝫ visibilis ex cognitione coloris qḋ est manifestius visibile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uisibile igiꝫ est color: hic auteꝫ est id qḋ est: in eo qḋ per se visibile est. Per se v̊o nō rōne: sed quia in se causam habet vt sit visibile. Color aūt ois motiuꝰ est eius qḋ est perspicuū actu: ⁊ id est ipsius natura. Quapropter nō est visibile absqꝫ luce: sꝫ ois vnius cuiusq̃ color in lumine sane videꝫ. Quãobrē qd nā sit ipsuꝫ lumē: prius dicere declarareqꝫ oportet.

¶ Uisibile eni est color: hoc aūt est in eo qḋ ẜm se visibile: ẜm se aūt non rōne: sed qm̄ in seipso hēt cām essendi visibile. Omnis eni color mo uens est eius qḋ ẜm actum diaphani: ⁊ hec est ipsius natura. Unde quidē non visibile sine lu mine: sed omnis cuiuslibet color in lumine visi bile. Ex quo de lumine primo dicēdū qdē est. T.c.67.

¶ Determinat de vtroqꝫ visibili. Et p̄mo de colore. Se cundo de eo quod dixit esse inominatū. ibi (Non autem omnia visibilia ⁊c̃.) Circa primū duo facit. Primo ostē dit quō color se habet ad hoc ꝙ sit visibilis. Scḋo deter minat de his que requirunꝫ ad hoc ꝙ color videatur. ibi (Est igitur aliquid diaphanū ⁊c̃.) Dicit ergo p̄io ꝙ cū color sit quoddã visibile: esse visibile conuenit ei ẜm se. nam color in eo quod est color: est visibilis per se. Per se autem dupliciter diciꝫ. Uno enim modo dicitur propo sitio per se cuius p̄dicatuꝫ cadit in diffinitione subiecti: sicut ista. homo est animal. animal eni cadit in diffinitio ne hominis: ⁊ quia id quod est in diffinitiōe alicuius est aliquo modo causa eius: in his que sunt per se dicuntur predicta esse causa subiecti. Alio modo diciꝫ propositio per se: cuius econtrario subiectum poniꝫ in diffinitione predicati: sicut si dicaꝫ: nasus est symmus vel nūerus est par: symmuꝫ eni nihil aliud est q̃ nasus curuus: ⁊ par ni hil aliud est q̃ numerus medietatem habens: et in istis subiectum est causa predicati. Intelligenduꝫ est ergo ꝙ color est visibilis per se hoc scḋo modo: ⁊ nō p̄io. Nã vi sibilitas est q̃dã passio: sic symmū est passio nasi. Et h̄ est qḋ dicit

Nō tñ vt passio coloris adequata: sz superioris gñis puta lucidi. Diaphanum qd?

qd dicit ꝙ color sm se est visibile (non ratione.) i. non ita ꝙ visibile ponat in eius diffinitione: sed qa in seipso habet causam vt sit visibile: sicut subiectũ in seipso hẽt cãz ꝓprie passionis. Qd ꝓbat per hoc ꝙ omnis color est motiuus diaphani sm actuz. Diaphanũ aũt est idem ꝙ trãsparens vt aer vel aqua: ⁊ hoc hẽt color de sui natura ꝙ possit mouere diaphanũ in actu. Ex hoc autem ꝙ mouet diaphanum in actu est visibile: vnde sequit ꝙ color sm suã nãm est visibile. Et qa diaphanũ non fit in actu nisi per lumen: sequit ꝙ color non sit visibilis sine lumine. Et ideo anteq̃ ostendatur qualiter color videatur dicendũ est de lumine. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Est igitur aliquid perspicuũ. Perspicuũ aũt id dico: qd est quidẽ visibile: nõ est aũt vt simpl'r dicaz p se: sed per alienũ colorez visibile. Atq3 res talis est aer: ⁊ aqua: ⁊ solidoꝝ complura: vt vitrũ: ⁊ glaties: ⁊ huiusmodi corpora. Nõ eni aqua vel aer: vt est aq̃ vel aer perspicuuz est: sed quia natura eadem inest his vtrisq3: ⁊ perpetuo supero corpore.

T.c.68. ❡ Est igitur aliquid diaphanũ. Diaphanũ aũt dico qd est quidem visibile: non autẽ sm se visibile: ut si simpliciter est dicere: sed ꝓpter extraneum colorẽ. Huiusmodi autez est aer ⁊ aqua ⁊ multa solidorum. Non eni sm ꝙ aqua: neq3 sm ꝙ aer: diaphanũ est: sed qm̃ est natura eadẽ in his vtrisq3 ⁊ in perpetuo superius corpore.

❡ Determinat de his sine quib9 color videri nõ põt. s. diaphano ⁊ lumine. Et diuidit in partes tres. Primo ostendit quid sit diaphanũ. scdo determinat de lumine qd est actus eius. ibi (Lumen aũt est huius actus ⁊c.) 3° ostendit quõ diaphanũ est susceptiuũ coloris. ibi (Est aũt coloris ⁊c.) Dicit ergo p̊ ꝙ cũ color sit motiuũ sm suã nãz diaphani: necesse est ꝙ diaphanũ sit aliquid. Est autem diaphanũ qd non hẽt propriũ colorẽ: vt sm ipsum videri possit: sed est susceptiuũ extranei coloris sm quẽ aliq̃ modo est visibile. Huiꝰ aũt diaphanũ est sicut aer ⁊ aq̃: ⁊ multa corpora solida: vt lapides quidã: ⁊ vitrũ. Lz aũt alia accidentia que cõueniunt elntis et elementatis conueniant eis sm nãm elntoꝝ: sicut calidũ: ⁊ frigiduz: graue: ⁊ leue ⁊ alia huiꝰ: tñ diaphanũ nõ conuenit predictis ex nã aeris aut aque sm ꝙ huiꝰ: sed cõsequit quandam nãm cõez nõ solũ aeri ⁊ aque: que sunt corpora corruptibilia: sed cõuenit etiaz celesti corpori qd est perpetuũ et incorruptibile. Manifestũ est eni aliqua celestia corpa esse diaphana. Nõ eni possem9 videre stellas fixas que sũt in octaua sphera: nisi iferiores sphere planetaꝝ eẽnt transparentes: vel diaphane. Sic ergo manifestuz est ꝙ diaphanũ non est ꝓprietas ꝯñs nãm aeris aut aque: sed aliquã cõmuniorẽ nãm: ex cuius ꝓprietate opz cãm diaphanitatis assignare: vt postea appebit. ❡ Deĩde cũ dic.

❡ Lumen autẽ actus est huiusce perspicui ea nimiꝝ ratione: qua perspicuuz est. At id est potẽtia: in quo nunc idipsum inest: nunc tenebre. Atq3 lumen quasi perspicui color est: cũ est perspicuũ actu ab igne vel ab huiuscemodi corpore: quale est ipsuz superũ corpus: nam huic inest aliquid vnum ⁊ idem.

T.c.69. ❡ Lumen autẽ est huiusmodi actus diaphani: sm ꝙ est diaphanũ. Potẽtia autẽ: in quo hoc est ⁊ tenebra. Lumẽ aũt vt color est diaphani: sm qd actu diaphanũ ab igne: aut hoꝰ: vt ꝙ sursum corpus. Eteni huic aliqd inest vnũ ⁊ idẽ.

❡ Ostendit quid sit lumen: ⁊ primo manifestat veritatẽ. secũdo excludit errorẽ. ibi (Qr quidẽ igit ⁊c.) Dicit ǧ p̊ ꝙ lumẽ ẽ act9 diaphani sm ꝙ est diaphanũ. Manifestũ est eni ꝙ neq3 aer: neq3 aq̃: neq3 aliqd hoꝰ est actu trãsparens nisi fuerit illuminatũ. Ipsum autẽ diaphanum sm se est in potẽtia respectu luminis ⁊ respectu tenebre que est priuatio luminis: sicut materia p̊ma est vt potẽtia respectu forme ⁊ priuationis. Lumen aũt cõparat ad diaphanũ: sicut color ad corp9 terminatũ: qa vtrũq3 est act9 ⁊ forma sui susceptiui. Et ꝓpter hoc dicit ꝙ lumen est q̃si quidam color diaphani. sm ꝙ diaphanũ est actu factuz diaphanũ ab aliquo corpore lucente: siue illud sit ignis: aut aliquid aliud huiusmodi: sicut aliquod corpus celeste. Esse enim lucens actu ⁊ illuminatiuum: cõmune est igni ⁊ corpori celesti: sicut esse diaphanũ est cõmune aeri ⁊ aqua ⁊ corpori celesti. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quid igitur est perspicuũ diximus: ⁊ quid etiaz lumen. Nã neq3 ignis est: neq3 oĩno corpus: neq3 corporis est vllius deflux9. Esset eni qõdaz hoc quoq3 pacto profecto corpus: sed est ignis vel huiuscemodi cuiusdã in perspicuo presentia corporis.

❡ Quid quidẽ igitur diaphanũ: ⁊ quid lumen dictuz est: qa neq3 ignis est: neq3 oĩno corpus: neq3 defluxus corporis vllius. Esset eni vtiq3 aliquod corpus. ⁊ sic aut ignis: aut huiusmodi alicuius presentia in diaphano.

❡ Excludit falsam opinionẽ de lumine. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ lumen nõ est corpus. Scdo iprobat quandã solutionẽ ad rationẽ quandã per quã potest probari lumen nõ esse corpus. ibi (Et non recte Empe.) Circa primũ tria facit. Primo ponit intentuz ⁊ dicit: ꝙ cum dictum sit quid est diaphanum: ⁊ quid lumẽ: manifestũ est ꝙ lumen: neq3 est ignis: vt quidaz dicebant ponentes tres species ignis carbonẽ flammã ⁊ lumẽ: neq3 est aliqd corpus oĩno: neq3 aliqd defluens ab aliquo corpore: sicut posuit Democritus lumen esse quasdam decisiones defluentes a corporibus lucidis. s. athomos quosdam. Si essent aliqua defluentia a corpore: sequeret ꝙ essent corpora vel aliqd corpus: ⁊ sic nihil aliud esset lumen q̃ presentia ignis: aut aliquid huiꝰ corporis in diaphano: nihil ergo differt dicere ꝙ lumen est corpus: aut ꝙ est9 defluxus corporis. ❡ Secundo ibi.

❡ Fieri nãq3 non põt: vt in eodẽ sint duo corpa sil'.

❡ Neq3 eni poss'e est duo corpora in eodẽ esse.

❡ Probat qd proposuerat tali rõne. Impossibile est duo corpora esse simul. si ergo lumen est corpus: impossibile est ꝙ lumen sit simul cum corpore diaphano: hoc autez est falsum. ergo lumen non est corpus. ❡ Tertio ibi.

❡ Videtur aũt tenebris contrariũ esse lumẽ. At tenebre priuatio sunt talis habitus: atq3 ignis vl' corporis talis absentia a perspicuo. Quare patet huiusce presentiam esse lumen.

❡ Videtur aũt lumen contrarium esse tenebre. T.c.70.
Est aũt tenebra priuatio huius habitus ex diaphano. Quare palã ꝙ ⁊ hui9 p̃sentia lumẽ est.

❡ Probat ꝙ lumen sit sil' cũ diaphano. Cõtrarioꝝ enim est idẽ subz: lumẽ ãt ⁊ tenebra sũt ꝯria: sm modũ q̃ priuatio ⁊ habitus est q̃dã ꝯrietas: vt dr in. 10. metaphy. Manifestũ est aũt ꝙ tenebra est q̃dã p̃uatio hui9 habitus. s. luminis in diaphano: ⁊ sic subm tenebre est diaphanũ. ǧ

Lec. 7ᵉ t.c. 15

τ presentia dicti habitus.s.lucis est lumē.ergo lumē est simul cum diaphano. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq3 non recte dixit Empedocles:τ si quis itidez censuit lumen ferri atq3 extendi tandem inter terrā τ continens:nosq3 idipsum latere. Hoc enī τ rationis metas egreditur:τ est preter ea nimirū que apparent. In paruo nāq3 spatio:motus fortasse lateret:sed ab ortu solis ad occasum tanti corporis motum latere:magna nimirū pfecto est postulatio.

¶ Et non recte Empedocles neq3 si aliquis ali⁹ sic dixit q feratur lumē τ extendatur in medio terre τ continentis:nos autem lateat. Hoc eniz est τ extra eam que in ratione veritatez:τ extra ea que videntur. In paruo enim spatio lateret nos. Ab oriente autem in occidens latere: magna quidem multum questio est.

¶ Reprobat quādā respōsionē ad rōnem quādā que potest fieri ɔtra ponētes lumē esse corpus. Pōt enī contra eos sic argui. Si lumen est corpus:opz q illuminatio sit motus localis luminis deueniēs in diaphanuz. Nullus autē motus localis cuiuscūq3 corpis pōt eē subitus siue in instāti.ergo illuminatio nō est subito: sed successiue. Cuius ɔ̄riū videmus:qa in eodē instanti in quo corpus lucidū presentat̄ illuminat̄ diaphanū totū simul:τ non pars eius post partē. Nō aūt recte Empeđ.neq3 qcunq3 alius dixit:q.s.lumen ferat̄ motu locali tanq3 corpus:et extendat̄ successiue in spatio qđ est mediū inter terram τ continēs.s.celū:τ q ista successio nos lateat: s3 videat̄ nobis q totū illuminet̄ simul τ subito. Hoc enī dictum est cōtra veritatē que pōt rōne percipi:qa ad illuminationē diaphani nihil reqrit̄ nisi directa oppositio absq3 obstaculo medio corporis illuminātis ad illuminabile. Iterū aūt est ɔ̄ id qđ appet. Posset enī dici q successio mot⁹ localis in pūo spatio lateat nos:s3 q lateat nos successio in motu luminis ab oriente vsq3 ad occidentē orizontis nostri:hoc hēt magnā questionē:tāq3 difficile aut oīno īpossibile. ¶ Quia vō hic agit̄ de natura luminis: τ diaphani:τ necessitate luminis ad videndū:de his tribus cōsiderandū est. ¶ Circa nām igit̄ luminis diuersi diuersimode opinati sunt:quidā enī opinati sunt lumen esse corpus:vt in lr̃a dicit̄. Ad qđ dōm moti sunt ex quibusdā locutionibus qbus vtimur loquētes de lumie:cōsueuim⁹ enī dicere q radius trāsit per aerē:q reuerberatur:q radij se itersecant:que oīa vident̄ esse corporis. ¶ Que quidē opīo stare nō pōt ppter rōnes quas Aristoteles in lr̃a adducit:τ plures alias facile esset adducere. Nō enī facile eēt assignare:qūo huius corpus per totū hemisperiū subito mł̄tiplicaret̄:aut generaret̄:vl' corrūperet̄:qūo etiā sola oppositio corpis opaci esset causa corruptionis huius corporis in parte diaphani aliq̄. Qđ aūt dicit̄ de motu luminis:aut reuerberatione ipsi⁹:methaphorice dictū est:sicut etiā possemus dicere:q calor pcedit dū aliqua de nouo calefiunt:vel reuerberat̄:cū hēt obstaculū. ¶ Quidā vō alij dixerūt q lux est quedā nā spūalis:argumētū sumētes q in rebus itellectualib⁹ nomine lumis vtimur:dicimus enī in substātijs itellectualibus eē qđdā lumē itelligibile. ¶ Sed h̄ etiā est ipołe. Impołe est enī q aliqua nā spūalis τ itelligibilis cadat in apprehensione sensus:qui cū sit virtus corporea non pōt esse cognoscitiuus nisi rerū corporaliuz. ¶ Si quis aūt dicat q aliđ est lumē spūale ab eo qđ sensus pcipit: nō erit cū eo ɔtēdēdū:dūmō hic bēat q lumē qđ visus pcipit nō est nā spūał. Nihil enī phibet vnū nomē iponi rebus quātūcūq3 diuersis. ¶ Qr autē lumine τ his q̄ ad visum pertinent vtamur in rebus intellectualibus: ɔtingit ex nobilitate sensus visus qui est spūalior τ subtilior inter omnes sensus. Quod patet ex duobus. Prio quidē ex suo obiecto.nam aliqua cadunt sub visu ꝭm ꝓprietates in quibus cōmunicant iferiora corpora cū celestibus:tactus autē est perceptiuus proprietatū que sunt proprie elr̄ntis:scilz calidi τ frigidi:τ similiū:gustus autē τ olfatus proprietatū que competunt corporibus mixtis ꝭm diuersaz rationē cōmixtionis calidi τ frigidi:humidi τ sicci. Sonus autē causat̄ ex motu locali:qui etiā cōmunis est corporibus celestibus τ iferioribus:lz species motus que causat sonū nō cōpetat corporibus celestib⁹ ꝭm sniam Aristo. Unde ex ipsa natura obiecti apparet q visus est altior inter sensus:τ audit⁹ ppingor ei:τ alij sensus magis remoti. Scđo apparet q sensus visus est spiritualior ex modo imutationis. Naz in quolibet alio sensu nō est imutatio spūalis sine nāli. Dico aūt imutationem nālem prout qualitas recipit̄ in patiente ꝭm eē nature:sicut cū aliquid infrigidat̄ vel calefit:aut mouet̄ ꝭm locū. Immutatio vō spūalis est ꝭm q species recipitur in organo sensus aut in medio per modū intentiōis τ non per modū nālis forme. Nō enī sic recipit̄ species in sensu ꝭm illud esse qđ hēt in re sensibili. Patet autez q in tactu τ gustu qui est tactus quidā:fit alteratio naturalis:calefit enī τ infrigidat̄ aliquid per cōtactuz calidi τ frigidi:τ non fit imutatio spiritualis tm̄. Similr̄ autē immutatio odoris fit cum quadam fumali euaporatione. Immutatio aūt soni cuz motu locali. Sed in imutatione visus ē sola imutatio spiritualis.vnde pz q visus inter omnes sensus est spiritualior:τ post hunc auditus: τ ppter hoc hi duo sensus sūt maxime spūales:τ soli disciplinabiles:τ his que ad eos pertinent vtimur in itellectualibus:τ precipue his que ptinent ad visuz. ¶ Quidam vō dixerūt q lumē nō est nisi euidētia coloris. Sz hoc aperte apparet esse falsuz in his que lucēt de nocte: τ tamē corꝫ color occultat̄. ¶ Alij vō dixerūt q lux est forma substātialis solis:τ lumen defluens a luce hēt eē intētionale:sicut species colorꝫ in aere. ¶ Utrūq3 autez horū est falsum. Primo quidē:qa nulla forma substātialis est per se sensibilis:sed solo itellectu cōprehēsibilis. Et si dicat̄ q id qđ videt̄ in sole nō est lux sed splendor: nō erit cōtendendū de noie:dūmodo hoc qđ dicimus lucem.s.qđ ex visu apprehēdit̄ nō sit forma substātialis. ¶ Scđm etiā falsum est:qa que habēt solū esse intētionale non faciunt transmutationē nālem:radij autē corporū celestium transmutant totā nām inferiorē. ¶ Uñ dicimus q sicut corpora elemētaria habent qualitates actiuas per quas agunt:ita lux est qualitas actiua corporis celestis per quā agit:τ est in tertia specie qualitatis: sicut τ calor. Sed in hoc differt a calore:qr lux est q̄litas primi corporis alterantis:qđ non hēt cōtrariū:vnde nec lux cōtrariū hēt:calori autē est aliquid cōtrariū. Et quia luci nihil est cōtrariū in suo susceptibili non pōt habere cōtrariā dispositionē:τ ppter h̄ suū passiuū.s.diaphanū semp est in vltima dispositiōe ad formā:τ ppter hoc statim illuminat̄:nō aūt calefactibile statim calefit. Ipsa igitur participatio vel effectus lucis in diaphano:vocat̄ lumen. Et si fit ꝭm rectam lineā ad corpus lucidū vocatur radius. Si aūt causet̄ ex reuerberatiōe radij ad corpus lucidū vocat̄ splendor. Lumen aūt cōmune est ad oēz effectū lucis in diaphano. ¶ His igit̄ visis circa naturā luminis de facili apparet rō:q̄re q̄dā corpa sūt lucida actu:q̄dā diaphana:quedaz opaca. Nam cum lux sit

qualitas

De nā luminis:diaphoni:horūq3 ad videnduz necessitate digressio.

Opio ponentiū lumē eē corpus.

Improb. opio.

Opio ponētiū lumē eē naturā spūalem.

Improb. opio.

Sēsus visus est spiritualior τ subtilior ceteris.

Immutatio nālis quid?

Immutatio spūal seu itētionalis qd?

Opio ponētiū lumē nō eē nisi euidētiaz coloris. Et improbatio.

Opio ponentiū lucē esse formā substātialē solis a qua lumē defluat in formā intētionalē. Et improbatio vtriusq3 opio.

Lux qd.

Lumē quid?

Radius quid? Splēdor quid?

Cur q̃dã corpa lucida sint/ q̃dã diaphana: et q̃dã opaca.

qualitas primi alterantis qđ est maxime perfectũ ⁊ formale in corpibus: illa corpora que sunt maxime formalia ⁊ nobilia sunt lucida actu: que aũt sunt ꝓpinqua his sunt receptiua luminis: sũt diaphana: q̃ autẽ sunt maxie materialia: neq; habẽt lumen in sui natura: neq; sunt luminis receptiua sũt opaca. Qđ pz in ipsis elemẽtis. Naz ignis hẽt lucẽ in sui natura: lz eiꝰ lux nõ appareat nobis nisi in natura aliena ꝑpter densitatem. Aer autẽ ⁊ aqua que sunt minus formalia sunt diaphana: terra autẽ que est maxime materialis est opaca. ¶ Circa tertiũ vͦo sciẽdũ est ꝙ quidã dixerunt ꝙ lumen necessarium est ad videndũ ex parte ipsius coloris.

Alii causã tur necessitas luminis ad videndum. Opinio.

Dicunt enĩ ꝙ color nõ hz virtutẽ vt moueat diaphanuz nisi per lumẽ. Et huius signuz dicunt: qa ille qui est in obscuro videt ea que sunt in lumine: sed nõ ecõuerso. Rõnẽ etiã ad hoc adducũt: qa opz ꝙ cũ visus sit vnus: ꝙ visibile non sit nisi ꝑ rõnẽ vnã: qđ nõ eẽt si color esset per se visibilis nõ per virtutem luminis: ⁊ item lumen esset per se visibile.

Improb.

¶ Sed hoc est manifeste ꝯ id qđ Aristoteles hic dicit (⁊ qđ hẽt in se cãm essendi visibile.) Unde ꝭm sniaz Aristo. dđm est ꝙ lumẽ necessariũ est ad vidẽdũ nõ ex parte coloris: eo ꝙ faciat colores esse actu: quos quidã tñ dicunt esse in potẽtia cũ sũt in tenebris: sed ex parte diaphani iquãtum facit ipsum esse in actu: vt in littera dicit᷑.

Determinatio veritatis.

¶ Et ad eius euidentiã cõsiderandũ est ꝙ ois forma inquantuz huiꝰ est ꝑncipiũ agẽdi sibi simile. vnde cũ color sit q̃daz forma: ex se hẽt ꝙ causet sui siĺitudinem in medio. Sed tamẽ sciendũ est ꝙ dr̃ia est inter virtutẽ perfectã ⁊ imperfectã. Nam forma que est perfecte virtutis in agẽdo nõ solũ põt inducere suaz siĺitudinez in suo susceptibili: sed põt etiã disponere patiens vt sit propriuz eius susceptiuũ: qđ quidẽ nõ põt facere cũ fuerit imperfecte virtutis. Dicẽdũ est igit᷑ ꝙ virtus coloris in agẽdo est imperfecta respectu virtutis luminis. naz color nihil aliud est q̃ȝ lux quedã quodãmodo obscurata ex admixtione corporis opaci. Unde non hẽt virtutẽ vt faciat medium in illa dispõne qua sit susceptiuũ coloris: qđ tñ põt facere lux pura. Ex quo etiã patet ꝙ cũ lux sit quodãmodo substantia coloris: ad eãdẽ nãm reducit᷑ omne visibile: nec opz ꝙ color per lumẽ extrinsecũ fiat actu visibile. Qꝫ ãt colores illuminati vident᷑ ab eo qui est in obscuro cõtingit ex eo ꝙ etiam medium illuminatur: inquãtum sufficit ad immutationem ipsius.

¶ At qui coloris quidem id est susceptiuũ quod colore vacat: soni autem id qđ sono. Vacat autem colore perspicuũ ipsum ⁊ inuisibile: vel id qđ vix tãdẽ videtur: quale id esse videt᷑ qđ tenebris est affectũ: atq; tale est ipsum vt patet perspicuũ. Attamen nõ cum est perspicuũ actu: sed cum potẽtia: eadem enĩ natura modo est tenebre: modo lumen.

T.c.71. ¶ Est autẽ coloris susceptiuuz: qđ sine colore: soni autem absonũ. Sine colore aũt diaphanũ ⁊ inuisibile: aut qđ vix videtur: vt qđ tenebrosum est. Huiusmodi aũt diaphanũ quidez est: non cum sit actu diaphanuz: sed cum potentia. Eadem enim natura quãdoq; quidez tenebra: quandoq; autem lumen est. Lectio. XV.

Ostq̃ȝ phs ostendit superius quid est color: ⁊ quid diaphanum: ⁊ quid lumen. Hic autez ostẽdit quõ diaphanũ se habeat ad colores. Manifestũ est aũt ex ꝑmissis ꝙ diaphanuz est susceptiuũ coloris: est enĩ color motiuus diaphani. vt supra dictuz est. Qđ autem est susceptiuum coloris oportet esse sine colore: sicut qđ est susceptiuum soni: oportet esse sine sono: nihil enĩ recipit qđ iam hẽt: ⁊ sic patet ꝙ diaphanuz oportet esse sine colore. Cum aũt corpora sint visibilia per suos colores: sequit᷑ ꝙ diaphanũ ꝭm seipsum sit inuisibile. Quia vͦo eadẽ est potentia cognoscitiua oppositoꝝ: sequit᷑ ꝙ visus qui cognoscit lucem: cognoscat ⁊ tenebram. Lz igit᷑ diaphanuz ꝭm se careat colore ⁊ lumine: quoꝝ est susceptiuũ: ⁊ sic ꝭm se visibile non sit eo modo quo sunt visibilia lucida ⁊ colorata: tamẽ põt dici visibile: sicut videt᷑ tenebrosum: quod vix videt᷑. Diaphanũ igit᷑ est huiꝰ. i. tenebrosum: cũ non est actu diaphanum: sed in potentia tñ. Eadem eniz natura est subiecta: quandoq; quidem tenebrarũ: quãdoq; autem luminis. Et sic diaphanum carens lumine: quod ei accidit dum est potentia diaphanum: oportet ꝙ sit tenebrosum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vͦo non vniuersa visibilia in lumine sunt visibilia: sed solũ vniuscuiusq; proprius color. Nonnulla nãq; in lumine quidẽ nõ vident᷑: in tenebris autem efficiunt sensum: vt ea que apparent ignea atq; splẽdent. Hec autẽ noĩe carent vno: vt fungus: cornu: pisciũ capita: squame: oculi: sed nullius horum proprius color videt᷑: atq; quã ob causam hec visibilia sunt: alia ratio est.

¶ Non omnia autẽ visibilia sunt in lumine: sed solum vniuscuiusq; proprius color. Quedam enim in lumine quidem non vident᷑: in tenebra autẽ faciunt sensum: vt que ignea vident᷑ ⁊ lucentia. Nõ autẽ nominata sunt hec vno nomine vt quercus putride: cornu: capita piscium: ⁊ squame: ⁊ oculi. Sed nulli horum videtur proprius color. Propter quam igitur causam hec videntur: alia ratio. T.c.72

¶ Quia iam determinatũ est de colore qđ videt᷑ in lumine: determinat de alio visibili qđ supra dixit esse inominatum. Et dicit ꝙ nõ oĩa sunt visibilia in lumine: sed solum proprius color vniuscuiusq; corporis in lumine visibilis est: quedã enim non vident᷑ in lumine sed in tenebris: sicut animalia que in tenebris vident᷑ ignita ⁊ lucẽtia: ⁊ hec sunt multa: sed non habent vnum nomen commune: sicut putredines quercuuz: ⁊ aliqđ cornu alicuius animalis: ⁊ capita quorundaz piscium: ⁊ squame: ⁊ oculi quorũdã animaliũ. Sed lz ista videant᷑ in tenebris: nullius tamẽ horũ ꝓprius color in tenebris videt᷑. Vident᷑ ergo ista in tenebris ⁊ in lumine: sed in tenebris vt lucẽtia: in lumine aũt vt colorata. Sed ꝓpter quã cãm sic videant᷑ in tenebris lucentia: alia ratio est. Nõ eniz hic inducit᷑ hoc nisi quasi per accidens: ad ostendendũ comparationem visibilis ad lumen.

Quare q̃dã lucida i tenebris videant ⁊ nõ i luie.

¶ Videt᷑ autẽ visibilitatis eoꝝ in tenebris hec esse ratio: qa huiꝰ ex sua compositione habent aliquid lucis: inquãtũ lucidũ ignis ⁊ diaphanum aeris ⁊ aque nõ est totaliter in eis cõprehẽsum per opacum terre. Sed qa modicũ habent de luce: eoruz lux ad presentiaz maioris luminis occultat᷑. Unde in lumine non vident᷑ vt lucẽtia: sed vt colorata tñ. Lux aũt eoꝝ ꝓpter sui debilitatem nõ põt diaphanũ perfecte reducere in actum ꝭm ꝙ natum est moueri a colore. vnde sub eorũ luce: nec eoꝝ color: nec alioꝝ videt᷑: sed solum lux ipsoꝝ. Lux enim cũ sit efficacior ad mouenduz diaphanũ q̃ȝ color ⁊ magis visibilis: cũ minori imutatione

diaphani videri potest. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc tm̄ patet id inquā qđ in lumine videtur esse colorē: quocirca sine lumine non videt̄: hec est eniȝ sane coloris ratio: esse inquā eius motiuuȝ quod est perspicuum actu. Actus autē perspicuis lumen est: vti diximꝰ. Id ita esse ex eo tanꝗ̄ e manifesto signo patere potest. Nam si quispiam id qđ hȝ colorē suꝑ ipsum visum posuerit: non sane videbit. Sed color quidem mouet perspicuū vt aerē: ab hoc aūt cuȝ sit continuus: sensus instrumentū mouetur.

T.c.73. ¶ Nunc autē intantū manifestuȝ est: qm̄ quod quidē in lumine videt̄ color est: vnde non videtur sine lumine: hoc eni erat ipsi colori esse: motiuū esse ſm actum diaphani: actus auteȝ diaphani lumen est. Signum autē huius manifestum. Siquis enim ponat habens coloreȝ suꝑ ipsum visum: nō videbitur. Sed color mouet diaphanū: puta aerem. Ab hoc autem iam cōtinuo existente mouet̄ qđ sensitiuum est.

¶ Ostendit quō color perueniat ad visum. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit quid est necessarium ad hoc ꝙ visus moueat̄ a colore. Scđo ostendit aliquid simile qđ est necessariū in alys sensibilibus. ibi (Eadē aūt ratio.) Circa primū duo facit. Prīo determinat veritatē. Scđo excludit errorē. ibi (Non eniȝ bene hoc.) Dicit ergo primo ꝙ per supradicta intātū manifestū sit ꝙ illud qđ videt̄ in lumine est color: ⁊ ꝙ sine lumine videri non pōt: ga vt supra dictū ē: hoc est de rōne coloris ꝙ sit motiuū diaphani: qđ quidē fit per lumē qđ est actus diaphani: ⁊ ideo sine lumine color videri nō pōt. Cuius signū est: ga si aliqs ponat corpus coloratū super organū visus: nō videbit̄: ga nō est ibi diaphanū ī actu qđ moueat̄ a colore. Nam ⁊ si pupilla sit quoddā diaphanum: nō tm̄ erit diaphanū in actu. si superponat̄ sibi corpus coloratū. Oportet autē ꝙ color moueat diaphanū in actu: puta aerē vl̄ aliquid huiꝰ: ⁊ ab hoc mouetur sensitiuū. i. organū visus sicut a corpore sibi continuato. Corpora enim nō se imutant nisi se tangant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non eniȝ hoc loco recte sentire videtur Democritus: qui quidē putat si mediū spatiū vacuū fiat: formicā etiā si sit in celo exacte ꝑfecteqȝ videri. Eteni ipsuȝ fieri non pōt. Visio nāqȝ fit patiente aliquid sensitiuo: at vt patiat̄ ab ipso colore qui videt̄: fieri nequit. Restat igit̄ vt a medio. Quare necesse est aliqđ esse mediū inter colorem ipsum ⁊ visuȝ. Qđ si id vacuū fiat: non modo non exacte: sed neqȝ quicꝗ̄ oino videtur. Quam igitur ob causam necesse est in lumine colorem videri: diximus.

T.c.74 ¶ Non eni bene hoc dicit Democritus opinatus si eēt vacuū ꝙ mediuȝ prospici vtiqȝ certe: ⁊ si formica in celo esset. Hoc enim impossibile est. Patiente enim aliqđ sensitiuo fit ipsum videre. Ab ipō igit̄ qui videt̄ colore impossibile est. Relinquit̄ autē ꝙ a medio. Quare necesse est aliquod esse mediū. Vacuo autē facto nō aliquid certe: sed omnino nihil videbit̄. Propter quam quidem igitur causam colorem necesse est in lumine videri dictum est.

¶ Excludit errorē dicēs: ꝙ nō bene dixit Democritus: q opinatus fuit ꝙ si mediū qđ est inter rem visam ⁊ oculū esset vacuū: ꝙ posset aliquid quātūcūqȝ paruū videri ꝑ quātācūqȝ distātiā: puta si formica eēt in celo. Sed hoc est impossibile: opȝ eni ad hoc ꝙ aliqđ videat̄ ꝙ organū visus patiat̄ a visibili. Oñsuȝ est aūt ꝙ nō patit̄ ab ipso visibili imediate: ga visibile suppositū oclo nō vr̄. Relinquit̄ ḡ ꝙ oporteat organuȝ visus pati a visibili ꝑ aliqđ mediū: nec̄e est ḡ eē aliqđ mediū iter visibile ⁊ visū. Si āt est vacuū nihil ē mediū qđ posset imutare ⁊ imutari. Relinquit̄ ḡ ꝙ si esset vacuū oino nihil videretur. Incidit aūt in hāc opionē Democritus: ga putabat ꝙ cā quare distantia impedit visionē alicuius rei fit per mediū qđ resistit imutationi visibilis. hoc aūt ē falsuȝ. Nō eni diaphanū hēt ꝯrietatē ad lumē vel colorē: sed est in vltima dispōne ad eoꝝ receptionē: cuiꝰ signū est ꝙ subito imutat̄ a lumine vel colore. Causa aūt q̄re distantia ipediat visum est: ga omne corpus videt̄ sub quodā angulo cuiusdā triāguli: vl̄ magis Pyramidis: cuius basis est in re visa: ⁊ angulus est ī oculo vidētis. Neqȝ differt quantū ad hoc vtrū visus fiat extramittēdo: ita ꝙ linee ꝯcludētes triāgulū vl̄ pyramidē sint linee vel visuales ꝓgrediētes a visu ad rem visam: vel ecōuerso fiat: dummō visus sit sub p̄dicta figura triāguli vel pyramidis. Qđ iō nec̄e est: ga cū res visa sit maior quātitate ꝗ̄ pupilla: opȝ ꝙ ꝓportionalr̄ diminuēdo ꝑueniat imutatio visibilis vsqȝ ad visuȝ. Manifestū est aūt ꝙ quāto latera triāguli vel pyramidis sunt longiora: dūmō sit eadē basis: tāto anguls ē minor: ⁊ iō quāto a remotiori vr̄: minus vr̄: ⁊ tāta p̄t eē distātia ꝙ oio nō vr̄. ¶ Deide cū dic̄. — *Quare distantia localis ipediat visū.*

¶ At ignis in vtrisꝗ̄ plane videt̄: in tenebris iquaȝ atqȝ in lumine. Id auteȝ necessario accidit. Ipsum enim perspicuum ab hoc perspicuum fit.

¶ Ignis autem in vtrisqȝ videtur ⁊ in tenebra ⁊ in lumine: ⁊ hoc ex necessitate. Diaphanum enim ab hoc lucidum fit.

¶ Ostēdit quō videat̄ ignis ⁊ lucida corpa: ⁊ dicit ꝙ vident̄ nō solū in lumie sicut colorata: sed etiā in tenebris sicut illa de qbus supra dixit. Et hoc ex necessitate cōtingit: ga ignis hȝ tātū de lumie ꝙ pōt diaphanū oino facere in actu: ita vt ⁊ ipm̄ ⁊ alia videant̄. Nec est tātū debile lumen eius ꝙ ad p̄ntiaȝ maioris lumis obūbret̄: sicut accidit in his que sunt dicta supra. ¶ Deinde cuȝ dicit.

¶ Eadem autē est ⁊ de sono: ⁊ de odore etiaȝ ratio: nihil eni ipsoꝝ sensus instr̄m tāgens efficit sensum: sed ab odore quidē: ⁊ sono mouet̄ mediū: ab hoc āt vtrūqȝ sensuum instr̄m. Qđ si quispiaȝ super ipsum instrumentuȝ sensus: vel id qđ sonat: vel id qđ olet posuerit: nullus profecto sensus efficiet̄. Simili mō res se habet in tactu ⁊ etiaȝ gustu: sed non apparet: quā aūt ob causam: postea dicetur ac patebit.

¶ Eadem enim ratio est ⁊ de sono ⁊ de odore. T.c.75 Nihil enim ipsoꝝ tangēs sensitiuū facit sensū. Sed ⁊ ab odore quidē ⁊ sono media mouent̄: ab hoc aūt sensitiuoꝝ vtrūqȝ. Cū aūt suꝑ ipsū sensitiuuȝ aliqs apponit odorans: aut sonans: neqȝ vnū sensuȝ faciet. De tactu aūt ⁊ gustu hȝ se similr̄: nō aūt videt̄: ꝓpter quā aūt causam: posterius erit manifestum.

¶ Ostēdit

¶ Ostēdit, ꝙ silr se hꝫ in alijs sensibus sicut in visu: ⁊ dicit ꝙ eadē rō est de sono ⁊ odore sicut ⁊ de colore. Nullū eniꝫ eoꝝ sentit si tāgit organū sensus: sꝫ ab odore ⁊ sono mouent media: a medio aūt vtrūqꝫ organoꝝ: auditus .s. ⁊ olfatus. Sed cū aliqs ponit corpus odorans: aut sonās super organū sensus: nō sentit. Et similiter est in tactu ⁊
Li.3°.t. gustu: lꝫ non videatur propter causam que inferius dice
c.iii4. tur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqꝫ medium quidem in sonis est aer: in odorib⁹ autem nomine vacat. Nam vt perspicuum in colore cōmunis est quidam affectus in aere: atqꝫ aqua: sic alius quidam in odoribus est affectus: qui quidem inest in his vtrisqꝫ: in aere inquaꝫ: ⁊ aqua. Videtur enim ⁊ animalium ea que versantur in aquis sensuꝫ odoris habere. Veruꝫ homo ceteraqꝫ animantia q̄ degunt in terra: atqꝫ respirant: nequeūt sine respiratiōe olfacere. Et cā ēt huiusce posteri⁹ explicabit.

T.c.76 ¶ Medium autem sono quidem aer est. Odori aūt inominatum est. Cōmunis enim quedā passio est ab aere ⁊ aqua: sicut diaphanum colori: sic est habenti odorem ꝙ est in vtrisqꝫ his. Videntur eni animaliuꝫ aquatica habere odoris sensuꝫ. Sed homo ⁊ pedibus ambulantiū quecunqꝫ respirant impossibilia sunt odorare nisi respirātia. Cā aūt de his posteri⁹ dicetur.

¶ Ostēdit qd sit mediū in his sensib⁹: ⁊ dicit ꝙ illud qđ mouet a sono est aer: mediū aūt qđ mouet ab odore est aliqd cōe aeri ⁊ aque: sicut ⁊ vtrūqꝫ eoꝝ est medium qđ mouet a colore: sꝫ a colore mouet vtrūqꝫ hoꝝ ꝟm ꝙ diaphanū. Passio aūt cōis aeri ⁊ aque ꝟm quā mouetur ab odore est inominata: nō eniꝫ mouet ab odore ꝟm ꝙ sūt diaphana. Et ꝙ vtrunqꝫ hoꝝ moueat ab odore manifestat ꝑ hoc ꝙ animalia aquatica hūt sensum odoris: ex q̊ manifestū est ꝙ aque mouentur ab odore. Homo aūt ⁊ animalia gressibilia ⁊ respirātia nō odorāt nisi respirando. Et sic manifestū ē ꝙ aer est mediū in odoratu. Hoꝝ
T.c.98. autem causa posterius dicetur.

¶ Nunc auteꝫ post hec de sono ⁊ auditu: determinemus oportet. Est itaqꝫ sonus duplex. Quidam eniꝫ est actu: quidam potentia sonus. Nam corporum q̄dam non habere dicimus sonum: vt spongiaꝫ: lanā: ⁊ huiuscemodi: quedā habere: vt es ⁊ quecunqꝫ solida leniaqꝫ sunt: q2 possunt sonare: id est inter se ⁊ auditum: sonum efficere.

T.c.77 ¶ Nunc autem primum de sono ⁊ olfatu determinemus. Est autem duplex sonus. Hic quidem enim actu: quidam alius autem potentia. Alia enim non dicimus habere sonum: vt spōgiam: lanam: pilos. Quedam auteꝫ habent: vt es ⁊ quecunqꝫ plana ⁊ lenia sunt: quoniaꝫ possunt sonare. Hoc autem est ipsius medij ⁊ auditus facere sonuꝫ actu. Lec. XVI.

Ostqꝫ Phs determinauit de visibili: h̄ determinat de audibili. i. de sono. Et diuiditur in duas ꝑtes. In ꝑma determinat de sono in cōmuni. In 2ª determiat de q̄dā spē soni. s. voce. ibi (Vox aūt.) Prima in duas ꝑtes diuidit. In pª determinat de sono. In 2ª de differētijs sonorū. ibi (Differentie aūt sonoꝝ.) Prima diuidit in duas. In pª determinat de sono. In 2ª mouet quādā dubitationē circa ꝑdetermiata. ibi (Utrū āt sonat.) Pria diuidit i duas. In pª determiat de gnōne soni. In 2ª de imutatione audit⁹ a sono. ibi (Uacuū aūt.) Si aūt q̄rat q̄re determinat h̄ de gnōne soni: cū supra non determinauerit de gnōne coloris: sꝫ solū de imutatione sensus ⁊ medij a colore. Dōm est ꝙ color ⁊ odor ⁊ sapor ⁊ q̄litates tāgibiles hūt esse permanēs: ⁊ fixū in suo subto. Uñ est alia ꝯsideratio ipsaꝝ q̄litatū ꝟm se: ⁊ ꝟm ꝙ imutāt sensum: ⁊ ꝑꝑ h̄ alterius est ꝯsideratiōis vtrūqꝫ. Uñ Phs de gnōne coloris ⁊ saporis ⁊ odoris determinat in libro de sensu ⁊ sensato. De q̄litatibus aūt tāgibilib⁹ in libro de gnātione: ⁊ quātū ad aliq̄ in libro metheo. In hoc aūt lib° nō intendit determinare de sensibilibus nisi inquātū sunt imutatiua sensus. Sonus aūt causat ex motu: ⁊ non hꝫ cē fixum ⁊ quiescēs in subto: sꝫ in q̄dā imutatiōe ꝯsistit. vñ simul determinat de eo ꝟm ꝙ generat in sua spē: ⁊ ꝟꝫ ꝙ imutat sensum. Prima autē pars diuidit in duas. In pª determinat de pª gnātione soni. In 2ª de scđa soni gnōne que fit ꝑ reflexionē. ibi (Echon aūt fit.) Circa ꝑmū duo facit. Primo ostēdit ꝙ sonus qñqꝫ est in actu: qñqꝫ i potētia. Scđo ostēdit q̄uo fit sonus in actu. ibi (Fit aūt ꝟꝫ actū.) Dicit g̊ ꝑ̊ ꝙ añqꝫ determinet de tactu ⁊ de gustu: dōꝫ ē đ sono ⁊ olfatu: sꝫ ꝑ̊ đ sono: q2 spūalior est: vt supra
ostēsum est. Sonus aūt duplr dr: dr enim sonus in actu: Lec.14.
⁊ sonus in potētia. Dicimus aūt aliquā rē habere sonū: ⁊ qñ actu sonat: ⁊ quādo hꝫ potētiā sonādi. sicut dicim⁹: hec cāpana hñ sonat: quāuis nō sonet in actu. Et ꝟm hūc modū dicimus ꝙ quedā nō habēt sonū: q2 nō habēt potentiā sonādi: sicut spongia ⁊ hꝯ mollia. Quedā aūt dicūtur habere sonū: q2 possunt sonare: sicut es ⁊ alia huiusmodi plana ⁊ lenia. Sic g̊ pꝫ ꝙ sonus qñqꝫ dicit ꝟm potētiā: qñqꝫ ꝟm actum. Sed ꝙ fiat sonus in actu: hoc pertinet ⁊ ad mediū ⁊ ad auditū. Omne eni sensibile dupliciter dicit esse in actu. Uno mō qñ actu sentit: hoc ē duꝫ spēs eius est in sensu: ⁊ sic sonus est actu ꝟm ꝙ est in auditu. Alio mō ꝟm ꝙ hꝫ ꝓpriā spēm per quā sentiri pōt: ꝓut est in suo subiecto: ⁊ sic alia sensibilia fiunt in actu: ꝓut sunt in corporibus sensibilibus: sicut color ꝓut est i corpore colorato: ⁊ odor ⁊ sapor ꝓut sunt in corpore odorifero ⁊ saporoso. Sic aūt nō est de sono. Nā in corpore sonāte nō ē sonus nisi i potētia. In medio aūt qđ mouet ex percussione corporis sonātis fit sonus in actu. Et propter hoc dicit ꝙ sonus in actu est medij ⁊ auditus: nō āt subiecti sonabilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit autem actu sonus alicuius semper ad aliquid ⁊ in aliquo. Ictus est enim qui sonum efficit ipsum. Quapropter fieri non potest: vt si vnuꝫ sit corpus: sonus efficiatur. Quippe cum aliud sit id qđ verberat: aliđ qđ v̂berat. Quare id qđ sonat: ad aliqđ sonat: sine autem latione nunq̄ efficitur ictus.

¶ Fit autem qui ꝟm actum sonus semper alicu
ius ad aliquid ⁊ in aliquo. Percussio enim est T.c.78
faciens. Unde impossibile est cum sit vnum: fieri sonum. Alterum enim est verberās: ⁊ qđ verberatur. Quare sonans ad aliqd sonat. Tāgit enim aliquid. Cum auteꝫ ictu tangit: sonat. Ictus autem non fit sine motu.

¶ Ostendit q̄uo sonus fiat in actu. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit quot ꝯcurrunt ad hoc ꝙ sonus ꝯstituatur

in actu. Scḋo ostēdit q̃lia eē oporteat. ibi (Sicut aūt dixim⁹.) Dicit ḡ primo ꝙ ad h̄ ꝙ sonus fiat in actu oportet tria ꝯcurrē. Fit enim semꝑ alicuius: ⁊ ad aliq̄d: ⁊ ī aliquo: ⁊ iō si sit vnū tm̄: nō pōt sonū facere. Et huius rō est sine signū: q̄ percussio est cā soni. oꝫ igit̃ esse aliq̄d. i. ꝑcutiēs ⁊ aliq̄d ꝑcussum. Et ꝑꝑ hoc dicit ꝙ (sonus est alicuius ad aliq̄d). i. ꝑcutiēs ad ꝑcussum. Oportet enim ꝙ illud qḋ facit sonū tāgat aliq̄d: ⁊ cū tetigerit suo ictu generet̃ tunc sonus. Ictus aūt ꝑcutiētis nō fit sine motu locali: motus aūt localis nō est sine medio. Unde relinquit̃ ꝙ opꝫ esse mediū ad hoc ꝙ fiat sonus ī actu. Et h̄ est qḋ dictū est ꝙ oportet esse sonū: non solum alicuius ⁊ ad aliquid: sed etiam in aliquo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq̃ vti diximus non quorumuis ictus corporum sine vllo discrimine sonus est. Nullum enim efficit sonuꝫ: si percussa fuerit lana: sed es ⁊ quecunqꝫ sunt lenia cōcauaqꝫ. Es quidem q̄ corpus est lene. Concaua vō q̄ per reflexiones q̃plures post primum efficiunt ictus. quippe cum nō possit aer motus ac agitatus exire.

¶ Sicut autem diximus: non contingentiū ict⁹ sonus est: nullum enim faciunt sonum pili: ⁊ si percutiantur: sed es ⁊ quecūqꝫ lenia ⁊ cōcaua sunt. Es quidem quoniam lene est. Concaua autem: ex repercussione faciunt multos ictus post primum in potenti exire qḋ motuꝫ est.

Es. i. solida corpora,

¶ Ostēdit qualia oꝫ esse ea q̄ requirunt̃ ad soni generationē. Et primo oñdit q̃lia oꝫ esse ꝑcutiēs ⁊ ꝑcussum. Secūdo q̃le oꝫ esse mediū. ibi (Amplius aūt.) Dicit ergo p̊ ꝙ sicut p̄dictū est sonus nō fit ex ꝑcussione quorūcūqꝫ ꝯtingentiū corporum. Dictū est enim supra ꝙ pili ⁊ spōgia ⁊ h⁹ mollia nō hn̄t potētiā sonādi: vñ nullū sonū faciūt ēt si ꝑcutiant̃. Cuius ratio est: q̄ mollia cedūt ꝑcutienti: vñ ex ꝑcussione nō extrudit̃ aer: vt sic in eo possit formari sonus ex ictu ꝑcutiētis: ⁊ resistētia ꝑcussi. Sed si h⁹ mollia cōprimant̃ vt aliquā duritiē habeāt ⁊ resistāt ꝑcutiēti: sequit̃ sonus: lꝫ sonus surdus. Sed es ⁊ corpora lenia ⁊ ꝯcaua sua ꝑcussione faciunt sonum. Necesse est enim ꝙ illa ex quoꝝ ꝑcussione sonus reddit̃ sint dura: vt aer extrudat̃: que quidē extrusio est cā generationis soni. Requirit̃ ēt ꝙ sint lenia vt sit aer vnus: sicut infra dicet̃. Cōcaua aūt etiā ꝑcussa bene reddūt sonū: q̄ in eis intus aer ꝯcludit̃. Et cū illḋ qḋ primo motū est non possit statim exire ꝑcutit aliū aerē: ⁊ sic ex ꝑcussiōe fiūt multi ictus: ⁊ multiplicat̃ sonus. Et ꝑꝑ hoc etiā illa que in sui cōpositione hn̄t aerē bene dispositū: sunt bene sonora. sicut es ⁊ argētū. In quoꝝ aūt cōpositiōe aer nō bene se hꝫ: nō sunt bene sonora: sicut plūbus ⁊ alia h⁹ q̄ sūt magis feculenta ⁊ terestria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea auditur quidem sonus ⁊ in aere: ⁊ in aq̄. At vō nec aer est auctor soni: nec aqua: sed opus ē: vt inter sese solidorum corporum: atqꝫ ad aerē ictus fiat. Qḋ quidem tum fit: cum aer percussus permanet: neqꝫ diffunditur. Quapropter si cito vehementerqꝫ percutiatur: sonat. Opus est enim vt percutiētis motus diffusioneꝫ preueniat aeris: perinde atqꝫ si cumulum aut aceruum arene cuꝫ fertur velociter quispiam verberet.

T. c. 79. ¶ Amplius auditus in aere ⁊ in aqua: sed min⁹ in aqua. Non est autem soni proprius aer neqꝫ aqua. Sed oportet firmoruꝫ repercussione fieri adinuicem ⁊ ad aera. Hoc autem fit: cū permaneat percussus aer: ⁊ non soluatur: vnde si velociter ⁊ fortiter percutiatur: sonat. Oportet enim preoccupare motum ferientis fracturam aeris. sicut si ꝯgregationem aut cumulum lapilloꝝ ꝑcutiat aliquis latum velociter.

¶ Ostēdit q̃le sit medium in quo gnātur sonus: ⁊ dicit ꝙ mediū in quo sonus audit̃ est aer ⁊ aqua: sed minus audit̃ in aqua: q̃ȝ in aere: vñ ꝓprissimū mediū tā in genere soni q̃ȝ in auditu est aer. Et q̄ mediū in quolibet sensu qualitatibus sensibilibus ꝭm illū sensum caret vt possit oēs recipere: manifestū est ꝙ neq̃ȝ aer neqꝫ aqua hn̄t ꝓpriū sonū: sed necessariū est ad soni generationē: ī aere vel aqua: ꝙ aliq̄ corpa firma vel solida ⁊ dura ꝑcutiant se inuicē ⁊ ꝑcutiāt aerē. Qr̄ aūt simul fiat ꝑcussio solidorū adinuicē: ⁊ ꝑ ꝯñs sonus: ⁊ ad aera: ꝯtingit cū aer in sua ītegritate manet vt possit ꝑcuti: ⁊ nō diuidit̃ añ ꝑcussionē. Et ꝑꝑ hoc videmus ꝙ si aliq̄d tardo motu tāgat alterū: nō facit sonū: q̄ prius recedit aer ⁊ dissoluit̃: q̃ȝ ꝯtact⁹ solidoꝝ corpoꝝ fiat. Sed si ꝑcussio sit velox ⁊ fortis: tūc fit sonus: q̄ ad hoc ꝙ fiat sonus oꝫ ꝙ mot⁹ percutientis p̄ueniat diuisionē aeris: vt aer adhuc adunatus siue collectus ꝑcuti possit: ⁊ in eo sonus generari. Et est simile sicut cū aliq̄d velociter fert̃: ꝑcutere pōt aceruū lapidū anteq̃ȝ dissoluat̃: qḋ nō ꝯtigit si tarde moueat̃. Et ꝑꝑ h̄ ēt qñ aliquid velociter fert̃ ipso aere facit sonū ex suo motu: q̄ ipse aer adhuc adunatus se hꝫ in ratione percussi: ⁊ nō solū medij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit autem echon sonitus inquaꝫ is qui post sonū resultat: cum aer factus vnus ob vas vel locum qui terminauit ipsum atqꝫ dissolui prohibuit: inde resilit veluti pila repulsus.

¶ Echon autem fit: cum ab aere vno facto propter vas determinans ⁊ prohibens diffundi: iterum aer repellitur sicut spera. T. c. 80

Echon gnātio

¶ Determinat de 2ª gnātione soni que fit ꝑ reuerberationē: q̄ q̄dem sonus vocat̃ echon. Primo ḡ determinat q̊modo generet̃. Scḋo oñdit qūo diuersificat̃ in ei⁹ gnātione. ibi (Videt̃ aūt.) Cōsiderādū est aūt circa p᷑ᵐ ꝙ gnātio soni in aere ꝯsequit̃ motū aeris: vt dictū est. Sic aūt ꝯtingit de imutatione aeris apud generationē soni: sicut de imutatiōe aque cū aliq̄d in aqua ꝓycit̃. Manifestū est enim ꝙ fiunt quedā regyrationes in circuitu aq̄ ꝑcusse. Que q̄dē circa locū ꝑcussionis sunt ꝑue: ⁊ mot⁹ est fortis. In remotis aūt gyrationes sunt magne: ⁊ motus debilior. Tādē motus totaliter euanescit: ⁊ gyrationes cessant. Si aūt añq̃ȝ mot⁹ cesset gyratiōes ille aliqḋ obstaculū iueniāt fit motus gyrationis in ꝯ̄riū: ⁊ tāto vehemētius: q̃ȝto ꝓpinquius fiūt prime ꝑcussioni. Sic igit̃ itelligendū est ꝙ ad ꝑcussionē corpoꝝ sonātiū aer ī gyrū mouet̃: ⁊ sonus vndiq̃ȝ diffundit̃. Et in vicino q̄deꝫ gyrationes sunt minores: sꝫ motus fortior. vñ ⁊ sonus forti⁹ ꝑcipit̃. In remotis aūt gyratiōes sunt maiores: ⁊ motus debilior: ⁊ sonus obscurior audit̃. Tandē aūt deficit totū. Si aūt añq̃ȝ h⁹ gyrationes deficiāt fiat reuerberatio aeris sic moti: ⁊ sonū deferētis ad aliquod corpus: gyrationes reuertent̃ ī ꝯ̄riū: ⁊ sic audit̃ sonus quasi ex aduerso. Et hec vocat̃ Echon. Qḋ p̄cipue fit qñ illḋ obstās ad qḋ repercutit̃ aer motus: est aliqḋ corpus ꝯcauum quasi qḋdā vas determinās ⁊ ꝯcludens aereꝫ in sua vnitate: ⁊ iō

fēc molli nō faciunt sonū

ꝓhibens ipsum diuidi. Tunc eniꝫ ille aer sic vnitus ⁊ cō motus: q̄ꝛ nō pōt vlterius motū ꝓtendere ꝓpter corpus obstans: percutit iteꝝ aerem a quo percutiebat̄: ⁊ fit motus in cōtrarium. Sicut accidit cum aliquis proycit pilam que h̄ spera dicitur: ⁊ inueniens obstaculū retro resilit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̄ āt talis sonit⁹ fieri semꝑ: sꝫ nō semꝑ clar⁹ efficitur. Nā ⁊ in sono perinde atqꝫ in lumine fit. Lumen enim semper refrangitur: alioquin nō fieret lumen vbiqꝫ: sed essent extra locum eum tenebre: quo radiȷ̈ solis perueniant. Veruꝫ non ita semper refrā gitur: vt vmbram efficiat: qua terminare lumen solemus: qd̄ quidē tum fit: cum ab aqua vel aere: ceterisqꝫ lenibus (vt patet) reflectitur.

¶ Videt̄ autē semper fieri Echon: sed non certus: q̄ꝛ accidit in sono sicut ⁊ in lumine. Eteniꝫ lumen semper repercutitur: neqꝫ eniꝫ fieret penitus lumen: sed tenebra extra solem. Sed non sic repercutitur: sicut ab aqua aut aere aut ⁊ ab aliquo alio lenium: quare tenebraꝫ facit qua lumen determinamus.

¶ Ostēdit qūo diuersimode fit echon. Et dicit ꝙ videtur semper fieri echon: sed nō semꝑ fit cert⁹. i. manifeste perceptibilis. Et h̄ ostēdit per simile. Dicit enim ꝙ accidit in sono sicut in lumine. Lumen enim semper repercutitur: sed quandoqꝫ quidem est manifesta repercussio luminis: quādoqꝫ autem non. Manifesta quidem est repꝑcussio luminis quando repercutit̄ ab aliquo corpore fulgido: ita ꝙ cum quadam claritate fit luminis repercussio simili modo prime luminis emissioni. Immanifesta aūt est percussio luminis qn̄ repercutit̄ ab aliquo corꝑe opaco: q̄ꝛ h⁹ ꝑcussio fit sine claritate ⁊ radioꝝ emissione. Nisi enim a corporibus opacis fieret repercussio radiorū solis: nō fieret lumen penitus. i. in q̄libet ꝑte aeris superioris hemisperȷ̈: sꝫ vbiqꝫ esset tenebra extra solē. i. extra loca ad q̄ directe ꝑueniūt radȷ̈ solares. Nō tn̄ sic repꝑcutitur lumen a corporib⁹ opacis sicut ab aqua vel aere: aut aliquo de numero lenium corporū ⁊ tersoꝝ a q̄b⁹ fit repercussio cū claritate ⁊ radiorum emissione. Et ideo q̄ꝛ repꝑcussio q̄ fit a corporibus opacis nō est similis repercussioni q̄ fit a corporibus fulgidis: repercussio q̄ fit a corporibus opacis facit tenebrā. i. vmbrā ex illa ꝑte vbi determinat̄ lumē manifestū: qd̄ est ex directa emissione radioꝝ solariū. Similiter autē qn̄ repercussio soni fit ad corpus ꝯcauū in q̄ nat⁹ est multiplicari sonus: fit echon certus. i. manifeste comprehēsibilis. Quādo aūt ad alia corpora fit reuerberatio soni que nō sunt nata multiplicare sonū: nō fit echon manifestus.

¶ Recte autem a veteribus audiendi vacuo tribuit̄ auctoritas: nam aer vacuum esse videtur. Is autem est qui audire facit: cum continu⁹ vnusqꝫ fuerit agitatus. Verum q̄ꝛ fragilis est: nō personat: nisi id qd̄ est percussum sit lene. Tum enim vnus ipso simul ob planitiem ipsam euadit. Lenis nanqꝫ corporis planum est vnum. Id igitur sonū efficit: qd̄ mouet vsqꝫ ad auditum cōtinuatione aerem vnū.

T.c. 81. ¶ Vacuum autem recte dicitur proprium audiendi. Videtur enim esse vacuuꝫ aer. Hoc autem est faciens audire cum moueatur continu⁹ ⁊ vnus. Sed propter id ꝙ fragilis est non sonat: nisi lene sit qd̄ percutitur: tunc autem vn⁹ fit. Simul enim propter planū: vnum eniꝫ est lenis planum. ¶ Sonatiuū quidem igitur qd̄ motiuum vnius aeris continuitate vsqꝫ ad auditum. T.c. 82

Lec. XVII.

Postq̄ ph̄s determinauit de gn̄atione soni: h̄ determinat de imutatiōe sensus a sono. Et p̄ q̄tū ad imutationē medȷ̈. Scd̄o q̄tū ad imutationē instrumēti. ibi (Auditus aūt.) Dicit ḡ primo ꝙ q̄ꝛ mediū in sono est aer: recte dicit̄ a q̄busdā ꝙ vacuū est ꝓpriū sensui auditus: q̄ꝛ videt̄ eis ꝙ vacuū sit aer. aer aūt facit audire sonū: cū moueat̄ existens vnus ⁊ ꝯtinuus: vt in eo possit formari son⁹. Et q̄ꝛ ad hoc ꝙ formet̄ sonus necessaria est vnitas ⁊ ꝯtinuitas aeris: ideo nō fit sonus nisi sonabile qd̄ percutit̄ sit lene. Lene enim est cuius vna pars non supereminet alteri. Asperum aūt cuius vna pars alicui supereminet. Vnde manifestum est ꝙ suꝑficies lenis corporis est simpliciter vna. Et ꝑꝑ hoc aer ꝑꝑ vnitatē plani. i. superficiei fit vnus ⁊ simul existēs. Si aūt corpus nō sit lene sed asperū: tūc superficies nō est vna. Et q̄ꝛ aer est frangibilis. i. facile diuisibilis seq̄tur ꝙ ēt aer nō sit vnus ⁊ ꝯtinuus: vn̄ nō pōt in eo formari sonus. Sic igit̄ pꝫ ꝙ illud ē sonās tm̄. i. faciēs sonū qd̄ mouet aerē vnū ꝯtinuū existentē a se vsqꝫ ad auditū. Sic ergo pꝫ ꝙ illi qui dicunt ꝙ vacuum est proprium sensui auditus: dicunt aliquid recte: q̄ꝛ esse proprium auditus cōpetit aeri quem vacuum eē dicunt. Nō autē dicunt recte quātū ad hoc ꝙ plenū aere dicunt esse vacuum ¶ Deinde cum dicit.

Lene quid. Asperū quid.

¶ Inest autem auditui quidam insitus aer: atqꝫ cum auditus in aere sit: cum externus aer mouetur: ⁊ intern⁹ mouetur ac agitatur. Quapropter animal nō omni audit ex parte: neqꝫ quouis aer pertransit ⁊ penetrat: quippe cum animatū non habeat aerē vbiqꝫ quo possit quouis sua parte moueri.

¶ Auditus auteꝫ connaturalis est aeri: propter id autem qd̄ in aere est moto exteriori: qd̄ infra mouetur. Propter qd̄ quidem non vbiqꝫ audit animal: neqꝫ vbiqꝫ transit aer. Non enim vbiqꝫ habet aerem mouenda pars ⁊ animatū: sicut pupilla humidum.

¶ Determinat de imutatiōe auditus a sono q̄tū ad ip̄m organū sensus auditus. Et circa hoc tria facit. Pr̄io ostēdit ꝙ aer appropriat̄ organo auditus. Scd̄o oñdit q̄lis sit aer q̄ cōpetit orgāo audit⁹. ibi (Per se q̄dē igit̄.) Tertio oñdit qūo audit⁹ ipedit̄ vel nō ipedit̄ ex ipedimēto organi. ibi (Propter hoc aūt ⁊ aqua.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ auditus cōnaturalis est aeri: ita ꝙ sicut humidū aqueū cōuenit instrumēto visus: ita aer ꝯuenit instr̄o auditus. Et hoc iō. q̄ꝛ si attribuat̄ aer instr̄o auditus: sequit̄ ꝙ eadeꝫ passio soni erit in aere exteri⁹ moto: ⁊ in aere q̄ mouetur ītus: ⁊ est instr̄m auditus. Et iō aīal non audit in q̄libet ꝑte sui corꝑis: neqꝫ aer sonās generat sonū siue penetrat quācūqꝫ ꝑtē corꝑis aīati: q̄ꝛ aīatuꝫ nō hꝫ i q̄libet sui ꝑte aerē: vt q̄libet ꝑs eius possit eē mouēda a sono: sicut etiā aīatū hꝫ humidū aqueū: nō vbiqꝫ: sꝫ in q̄dā parte determinata. s. in pupilla. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ipse igitur aer vacat ex se sono: q̄ꝛ facile dispergitur ac dissoluitur. Verum cum prohibetur dissolui:

motio tum ipsius est sonus. At is aer qui in auribus est collocatus: intus est cõditus: vt sit imobilis: atq3 hoc vt exacte sentiat differentias omnes.

T.c.83. ¶ Per se quidem igitur insonabilis aer: ꝑpter id qđ facile cessabilis est. Cu3 vo prohibeatur defluere: huiusmodi motus sonus est. Hic autem est in auribus edificatus: ~~cum hoc ꝙ~~ immobilis sit: quatenus certe sentias omnes differentias motus.

¶ Ostendit q̃lis sit aer q appropriat instr̃o audit⁹. Et dicit ꝙ cũ oẽ hñs sonũ sit aptũ natũ resistere ꝑcutiẽti: manifestũ est ꝙ aer ꝑ se nõ h3 sonũ: eo ꝙ de se nõ est natũ resistere ꝑcutienti: sed facillime cedit. Prohibet̃ enim cessio eius siue defluxus ab aliquo corpore solido. ⁊ iõ cum hoc accidit: motus aeris reddit sonũ. Dictũ est enĩ ꝙ ad generationẽ soni op3 fieri ꝑcussionem duorũ solidorum adinuicem ⁊ ad aerẽ. Sed aer q est ꝯnaturalis auditui (est edificatus). i. firmiter dispositus in auribus cũ hac proprietate ꝙ sit imobilis ad hoc ꝙ animal possit sentire per certitudinẽ oẽs differẽtias mot⁹. Sicut enim humidũ aqueũ qđ est in pupilla caret omni colore: vt possit cognoscere oẽs coloꝝ differentias: ita op3 ꝙ aer q est intra tympanũ auris: careat omni motu ad h̃ ꝙ possit discernere oẽs sonoꝝ differentias. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et propter hoc in aqua etiam audimus: q2 non ingreditur in ipsum insitu3 aerem: nec in aurem ob obliquitatis ipsius aqua. Qđ si acciderit non audim⁹: nec ite3 si egrotauerit ipsa membrana. Quemadmodum etiam non videmus: cum ea pellis egrotat que pupillam complectitur.

¶ Propter hoc autem ⁊ in aqua audimus quoniam non ingredit̃ ad ipsu3 cõnaturalem aerẽ: sed neq3 in aurem propter reflexiones ipsius. Cũ aũt hoc accidat. nõ audit̃. neq3 si miringa sicut que in pupilla pellis laboret.

¶ Oñdit quõ ipediat̃ auditus ex ipedimẽto organi. Ponit aũt duo ipedimẽta ꝫ duo q̃ dixit eẽ necessaria ad organũ audit⁹. Quoꝝ p̃m est ꝙ sit ibi aer. Scđm est ꝙ ille aer sit imobilis. Primũ ḡ impedimẽtũ est ex hoc ꝙ ipse aer corrũpit̃. Et iõ ex predictis manifestũ est: ꝙ in aqua audit⁹ fit: ita dũtaxat ꝙ aq̃ nõ ingrediat̃ ad ipm ꝯnãle3 aerẽ quem dixit edificatũ eẽ in aurib⁹: s3 neq3 ẽt in aurẽ ingrediat̃: qđ possibile est ꝑpter reflexiones q̃ ꝓhibent itroitũ aque in aurẽ. S3 cũ hoc accidit ꝙ aqua. s. igrediatur ad nãlẽ aerẽ: nõ audit aĩal ꝑpter corruptionẽ aeris q est necessarius ad audiendũ. Sicut ẽt si corrũpat̃ humidũ pupille ex imissiõe alicui⁹ extranei: ipedit̃ visio. Et nõ solũ ex corruptione aeris ipedit̃ audit⁹: s3 ẽt (si miringa). i. pellis circũdãs aerẽ: aut aliq̃ ꝑs ꝯiuncta (laboret). i. ifirmet̃: sicut ẽt visio impedit̃ si ipediat̃ pellis pupille: q̃ ꝯtinet humorẽ aqueũ pupille. Quida3 aũt libri hñt ꝙ in aqua nõ audim⁹. Qđ est ꝯtra illud qđ dictũ ẽ ꝙ au-

lib°. 4. ca. 8. dimus in aere ⁊ in aqua: ⁊ ꝯtra illud qđ Phs dicit in lib° de hystorijs aĩaliũ: ꝙ aĩalia audiũt in aqua. L3 enim aq̃ nõ ingrediat̃ ad interiorẽ aerem: tamen põt eum cõmouere: ⁊ sic imprimere in ipsum specie3 soni. ¶ Scđm autem impedimentum auditus ponit ibi.

¶ At enim signum id est audiendi vel non audiendi. Nam auris semper personat peride ac cornu. Semper enim aer insitus motu suo quodam in aurib⁹ agitatur. Uerum ipse sonus alienus est ⁊ non propri⁹. Et propterea veteres vacuo nos inquiũt audire ac personãte: q2 audimus eo qđ determinatũ aerẽ h3.

¶ Sed signũ est audiendi aut non: sonare semper aurem sicut cornu. Semper enim quoda3 proprio motu aer mouet̃ in auribus: sed sonus extraneus ⁊ non proprius. Et propter hoc debent audire vacuo ⁊ sonanti: q2 audimus i habente determinatum aerem. T.c.84

¶ Et hoc ipedimentũ ꝑuenit ex hoc ꝙ aer q est in aurib⁹ nõ est imobilis. vñ dicit ꝙ signũ ꝑ qđ põt discerni vtꝝ aliqs sit boni auditus vel nõ: est ꝙ semꝑ audiat tinnitũ in aurib⁹ ⁊ sonũ: sicut audit̃ cũ apponit̃ cornu ad aures ꝑꝑ motũ aeris in cornu. Cũ enim hoc accidit: hõ nõ ẽ boni auditus: q2 aer in auribus sic audiẽtis tinnitu3: semꝑ mouet̃ quodã ꝓprio motu. Sed ab instr̃o audit⁹ sonus d3 esse extraneus: ⁊ nõ ꝓprius: sicut instrumẽtũ visus recipit extraneũ colorẽ ⁊ nõ h3 ꝓpriũ. Si aũt haberet propriũ: impediret̃ visio. Et siliter si aer q est in aurib⁹ habet propriũ motũ ⁊ sonũ: impedit̃ audit⁹. Quia igit̃ auditus fit per aere3: ꝑꝑ hoc aliq credentes aerẽ esse vacuũ dicũt nos audire vacuo ⁊ sonãti: q2. s. ꝑs qua audim⁹ h3 aerem determinatum id est imobilem ⁊ distinctum ab aere exteriori. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed vtrum horum duorum sonet: verberãs an id qđ verberatur. At constat vtrũq3 sonare: modo autem diuerso. Sonus enim motio est eius qđ eo motu moueri potest: quo mouentur ea q̃ resiliunt a corporibus lenibus cum quispiam percutit. Nec omne quoduis tam verberatum q̃3 verberans sonum efficit: vti diximus. Nõ enim (vt patet) sonus efficitur: si acus feriat acum: sed opus est vt id qđ verberat̃ sit planũ: quo simul aer ide resiliat: totusue ꝯcutiat̃.

¶ Utrum autem sonet verberans: aut qđ verberatur. Aut vtrũq3: modo autem altero. Est enĩ sonus mot⁹ possibilis moueri hoc modo quo quidem saltantia a lenibus cum aliquis truserit. Non igitur sicut dictum est omne sonat qđ verberatur ⁊ verberans: vt si obijciatur ac⁹ acui: sed oportet qđ percutitur regulare eẽ: vt aer subito dissiliat: ⁊ moueatur. T.c.85.

¶ Mouet qõnem circa generationẽ soni: vtꝝ cã actiua soni sit verberans aut qđ verberatur. Et determinat ꝙ vtrũq3 est cã: sed alio ⁊ alio mõ: q2 enĩ ꝯsequit̃ son⁹ motũ: necesse est ꝙ sicut aliqd est cã actiua mot⁹: ita aliqd ẽ cã actiua soni. Generat̃ aũt son⁹ ex motu quo aliqd ꝑcutiẽs ꝑꝑ resistẽtiã ꝑcussi resilit: eo. s. mõ quo (saltãtia). i. resiliẽtia mouent̃ a lenib⁹ ⁊ duris: cũ aliqd (ea traxerit). i. fortiter ipulerit. Manifestũ est igit̃ ꝙ primũ ꝑcutiẽs mouet: ⁊ iteꝝ ꝑcussum: incõtũ facit resilire ꝑcutiẽs: ⁊ sic vtrũq3 est cã actiua mot⁹. Et q2 in gñõne soni necesse est ꝙ quedã resilitio fiat ex resistẽtia ꝑcussi: non oẽ qđ verberat ⁊ verberat̃ sonat: sicut dictũ est prius: puta si obijciatur acus acui. nõ fit sonus. Sed ad hoc ꝙ generet̃ son⁹ op3 hoc qđ percutit̃ esse regulare. i. esse sic dispositum vt aer subito dissiliat ex eius resistẽtia ⁊ moueatur: ⁊ ex tali motu generetur sonus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqꝫ differentie sonorum actu sono manifeste fie ri solent. Nā vt absqꝫ lumine non videntur colores: sic neqꝫ acutuꝫ graueqꝫ sine sono discernitur.

T.c.86 ¶ Differentie autem sonātium in sono ſm actū ostendūtur. Sicut enim non videnꝰ colores si ne lumine: sic neqꝫ sine sono acutum ⁊ graue.

¶ Determinat de differentijs sonorum. Et circa hoc duo facit. Primo ondit qūo percipianꝰ. Scdo qūo nominen tur. ibi (Hec aūt dicunꝰ.) Dicit ergo prio ꝙ diuerse res sonantes faciunt diuersos sonos. Sed hꝫ differentie so nantiū: ſm ꝙ nate sunt facere diuersos sonos: non mani festanꝰ quādo sonus est in potentia: sed solum quādo so nus est in actu. Sicut enim non videntur colores sine lu mine: sic non percipiunꝰ acutū ⁊ graue in rebus sonati uis nisi fiat sonus in actu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec autem a tangibilibus translatione dicuntur.

¶ Hec autem dicuntur ſm metaphoraꝫ ab illis que tanguntur.

¶ Ostēdit qūo differētie sonoꝝ nominenꝰ. Et circa hoc quatuor facit. Primo ondit vñ sumanꝰ noīa sonoꝝ: ⁊ di cit ꝙ sumunꝰ ſꝫ metaphorā a q̄litatibꝰ tāgibilibꝰ. Ma nifestū est enī ꝙ acutū ⁊ graue inter qualitates tangibi les computantur. ¶ Secundo ibi.

¶ Acutum nanqꝫ multum in breui tempore sensum mouet: graue vo longo in tempore parum.

¶ Acutū eniꝫ mouet sensum in pauco tempore multum. Graue aūt in multo paucum.

¶ Ponit rōnes nominū. Et dicit ꝙ ille sonus acutus est: q multū mouet sensum auditus in pauco tpe: grauis aūt sonus est q multo tpe mouet parum. ¶ Tertio ibi.

¶ Non igitur idem est acutū ⁊ velox: neqꝫ graue tar dumqꝫ: sed fit alterius quidem motus propter velo citatem talis: alterius aūt talis. ob tarditatem.

¶ Neqꝫ tamen velox est acutum: graue autem tardum. Sed fit hoc quidem propter velocita tem huius motus: illud autē propter tarditatē.

¶ Quia p̄dicte rōnes videnꝰ eē velocis ⁊ tardi: velox enī ē qꝺ i paruo tpe multū mouetꝰ: tardū aūt qꝺ in multo tē pore paꝝ. Ostēdit qualiter se hꝫ acutū ⁊ graue in sonis: ac velox ⁊ tardū in motibꝰ: ⁊ dicit ꝙ velox nō est idē qꝺ acutū: nec graue in sonis est idē qꝺ tardū: sicut nec sonꝰ: cuius differētie sunt graue ⁊ acutū: est idē qꝺ motꝰ: cuiꝰ differētie sunt velox ⁊ tardū. Sed sicut motus est cā so ni: ita velocitas motus est cā soni acuti: ⁊ tarditas motꝰ ē cā soni grauis. Sed hoc intelligēdū est cū sonus cātur ab vno motu: cū aūt causaꝰ ex pluribꝰ motibus: frequentia motuū est cā acuti soni: ⁊ tarditas est cā grauis: vt dicit Boetius i musica. Uñ ⁊ chorda magis tēsa acutiꝰ sonat: q2 ex vna ꝑcussiōe frequētiꝰ mouetꝰ. ¶ Quarto ibi.

¶ Et similia esse videntur acuto atqꝫ obtuso: q̄ sunt in tactu. Nam acutum quidem quasi pungit: obtusuꝫ autem quasi pellit: q2 illud in pauco: hoc in multo tē pore mouet. Quare fit vt illud sit velox: hoc tardū. Atqꝫ de sono quidē determinatū sit hactenus.

¶ Et videntur similitudinē habere circa tactuꝫ cum acuto ⁊ hebeti. Acutum enim quasi pun git: hebes quasi pellit: propter id quod mouet hoc quidem in pauco: illud aūt in multo. Qua re accidit hoc quidem velox: illud autem tardū esse. De sono igitur sic determinatuꝫ sit.

¶ Assimilat differētias sonoꝝ qualitatibꝰ tāgibilibus a qbus nominanꝰ: ⁊ dicit ꝙ ea q̄ sunt circa tactū hñt simi litudinē cū acuto ⁊ hebeti in sonis: q2 acutꝰ sonꝰ q̄si pun git auditū eo ꝙ in pauco tpe mouet ipsum. hebes āt q̄si pellit q2 in multo tempore mouet. Unde vnū eorū acci dit cum velocitate motus: aliud cum tarditate. Ultimo concludit ꝙ sic de sono determinatum sit.

¶ Vox autem sonus quidam est animantis. Nil eniꝫ inanimatorum voceꝫ habet: sed similitudine quadā dicuntur voceꝫ emittere: vt tibia: lyra: ceteraqꝫ iani mata: quecunqꝫ extensionem: concentum: ⁊ locutio nem hñt. Vox enim soni similes esse voci videntur: quia vox ⁊ hec eadem habet.

¶ Vox autem sonus quidā est animati. Inani matorum enim nullum vocat: sed ſm similitu dinem dicitur vocare. vt tibia ⁊ lyra: ⁊ q̄cūqꝫ alia inanimatorum extensionem habent ⁊ me los ⁊ locutionem. Assimilantur enim quia ⁊ vox hec habet. T.c.87

Lect. XVIII.

Postq̄ Phs determiauit de sono: hic determi nat de voce que est spēs soni. Et diuiditꝰ i par tes duas. In quaꝝ pª p̄mittit quedā q̄ sunt ne cessaria ad diffinitionem vocis. In 2ª diffinit vocē. ibi (Quare ꝑcussio.) Circa pᵐ duo facit. Primo ondit quoꝝ sit habere vocē. Scdo quid sit pro priū organū vocis. ibi (Uox aūt sonus.) Circa pᵐ duo fa cit. Primo ondit ꝙ habere vocē est aiatoꝝ. Scdo ondit quoꝝ animatoꝝ. ibi (Multa aūt aīaliū.) Dicit ergo pri mo ꝙ vox est quedā spēs soni: est enim sonus aiati: non aūt quorūlibet: sed quorūdaꝫ: vt post patebit. Nullū aūt inanimatū hꝫ vocem. Et si aliquādo aliqꝺ eoꝝ dicaꝰ ha bere vocem: hoc est ſm similitudinē: sicut tibia ⁊ lyra ⁊ hꝫ instrumenta dicunꝰ habere vocem. Habent eniꝫ tria eoꝝ soni in quibus assimilanꝰ voci. Quorū p̄mū est: ex tēsio. Manifestū est enim ꝙ in corporibus inanimatis ex simplici percussione causatur sonus. vnde cū ꝑcussio statim transeat: sonus etiam cito transit ⁊ nō ꝯtinuatur. Sed vox causaꝰ ex percussione aeris ad vocalē artariā: vt post dicetꝰ: q̄ quidem percussio continuatur ſm appe titum aīe: ⁊ ideo vox extendi pōt ⁊ cōtinuari. Illa igitur instrumēta de quibus dictū est: ex hoc ipso ꝙ habēt quā dā ꝯtinuitatē in suo sono: habēt similitudinē vocis. Se cunduꝫ aūt in quo assimilanꝰ voci est melos. i. ꝯsonātia. Sonus eniꝫ corporis inanimati cum ex simplici ꝑcussio ne ꝓueniat vniformis est non habēs in se diuersitatem grauis ⁊ acuti. vnde in eo nō est ꝯsonātia que ex eoꝝ pro portiōe causatur. Sed vox diuersificaꝰ ſm graue ⁊ acu tum: eo ꝙ ꝑcussio que causat vocē: diuersimode fit ſꝫ ap petitū aīalis vocē emittētis. Uñ cū in p̄dictis instrumē tis distinctio sit grauis ⁊ acuti in sono: eoꝝ sonus est cuꝫ q̄dam melodia ad similitudinē vocis. Tertiū in quo so nus hoꝝ instrumētoꝝ hꝫ similitudinē vocis ē locutio. i. interpretatio sonorum ad similitudinē locutionis. Ma nifestuꝫ est enim ꝙ humana locutio nō est ꝯtinua. vnde ⁊ in libro p̄dicamētoꝝ: oratio que in voce ꝓferꝰ ponitur spēs q̄titatis discrete. Distinguiꝰ enim oratio ꝑ dictio nes: ⁊ dictio ꝑ syllabas: ⁊ hoc accidit ꝑꝑ diuersas ꝑcussio nes aeris ab anima. Et similiter sonus p̄dictoꝝ istrumē toꝝ distinguiꝰ ſm diuersas percussiones: vtpote diuersa rum chordarum: vel diuersorum flatuum: aut aliquorū huiusmodi. ¶ Deinde cum dicit.

i tex. se. — Quidaꝫ soni iaiatoꝝ assimilāt voci i tribꝰ. — T.c.90.

¶ At qui complura sunt animalium que non eliciūt vocem: vt ea que sanguinis expertia sunt. Et eorū que sanguinem habent pisces: atq; id non absq; ratione: siquidem sonus motio quedam aeris est. Sz qui vocez dicūtur emittere vt acheloi fluuij pisces: ij brāchijs sane sonitant: vel aliqua simili parte.

¶ Multa autem animalium vocem non habēt: vt que sunt sine sanguine: ⁊ sanguinem habentium pisces. Et hoc rationabiliter: siquidē motus sonus est. Sed qui dicuntur vocare: vt qui in achelōo: sonant branchijs: aut quodam altero huiusmodi.

¶ Ostēdit quoꝝ aīatoꝝ sit habere vocē: ⁊ dicit q̄ ēt multa animalia sunt q̄ nō hn̄t vocez: sicut oīa carētia sanguine: quoꝝ q̄tuor sunt genera: vt dr̄ in lib° d̄ aīalib⁹. s. molli: q̄ habent mollē carnē exteri⁹: vt pulpi ⁊ sepie: ⁊ aīalia mollis teste: vt cancri: ⁊ animalia dure teste: vt ostree: ⁊ animalia anulosi corporis: vt apes ⁊ formice: ⁊ huiusmodi. Nullū enim hoꝝ hz sanguinem neq; vocē. Et similiter ēt aliqua animalium hn̄tium sanguinem nō habēt vocē. s. pisces. Et h̄ rōnabiliter accidit: q2 sonus est quidam motus aeris vt supra dictū est. Huiusmodi aūt animalia nō respirāt aerē: ⁊ iō nō habēt ꝓpriū sonū qui sit vox. Sed q̄ aliqui pisces dicunt̄ habere vocez: sicut qui sunt in achelōo: qd̄ est ꝓpriū nomē fluuij: nō habēt ꝓpe vocem: sed faciunt quēdam sonū cū brāchijs q̄bus expellunt aquā: ⁊ attrahunt aerem: aut aliquo alio instrumento motus. ¶ Deinde cum dicit.

li.4. de hyst. aīa liū ca.9.

T.c.83.

¶ Vox autem ⁊ sonus est animalis: ⁊ non quauis efficitur sine discrimine parte: sed cum aliquo ꝑcutiente aliquid ⁊ in aliquo qd̄ quidem est aer sonus effici soleat: iure profecto vocem animalium ea solum habebunt que suscipiunt aerem.

T.c.88. ¶ Vox autem sonus animalis est: ⁊ non qualibet parte. Sed quoniam omne sonat verberante aliquo ⁊ aliquid in aliquo. Hoc autē est: aer rationabiliter vtiq; vocabūt hec sola quecūq; suscipiunt aera.

¶ Ostēdit qd̄ sit organū vocis. Et circa hoc tria facit. Primo ōndit q̄ idē est organū vocis ⁊ respiratiōis. Secūdo ostēdit ad quid respiratio sit vtilis. ibi (Jam enim respirato.) Tertio ōndit q̄d sit organū respirationis. ibi (Organum aūt.) ¶ Dicit ḡ p̊ q̄ q̄uis vox sit son⁹ aīalis: nō tn̄ cuiuscunq; partis aīalis sonus est vox. Sed q2 ad generationez soni requirit̄ q̄ sit ꝑcussio alicuius ad aliq̄d ⁊ in aliquo qd̄ est aer: rationabile est q̄ illa sola animata vocem habeant que aerem respirando suscipiunt: ⁊ ex eadē parte vnde respirant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Jam enim ipsa natura vt ad gustum ⁊ locutionez vtitur lingua: quorum gustus quidem necessariū ē: quapropter pluribus inest: interpretatio v̊o est gratia boni: sic ⁊ aere qui respiratiōe trahitur: ad duas vtitur operationes: ad internum inquam disponendum calorem: qd̄ quidem est necessarium: ⁊ causam in alijs explicabim⁹: ⁊ ad vocē ēt ꝯficiēdā ob bonū.

¶ Jam eniz aere respirato vtitur natura in duo opera: sicut lingua: ⁊ in gustum ⁊ locutionez. Quorum quidez gustus necessarius est: vnde ⁊ pluribus inest. Interpretatio autem est propter bene esse. Sic ⁊ spiritu ⁊ ad calorem interiorem tāq; necessarium: causa autē in alijs dicta est: ⁊ ad vocem: vt sit qd̄ bene.

¶ Dicit q̄ natura vtit̄ aere respirato ad duo opa: sicut ēt vtit̄ lingua ad gustū: ⁊ ad locutionē: quoꝝ duoꝝ gustus est necessarius: est enim discretiuus alimēti ꝯueniētis q̄ ꝯseruat̄ animal: ⁊ propter hoc plurib⁹ animalibus īest. Sed īterpretatio q̄ fit ꝑ locutionē est ad bene esse. Et similiter aere respirato natura vtit̄ ad mitigationē caloris naturalis: qd̄ est necessariū: ⁊ huius cā dicta est in li° de respiratione ⁊ expiratione: ⁊ vtitur aere respirato ad formationē vocis: qd̄ est ad bene eē. ¶ Deide cū dicit.

¶ Instrumentum autem respirandi fauces sunt: pulmoq; id est gratia cujus est ista pars. Nam ea q̄ gradiuntur hac in parte plus habent caloris: q̄ȝ cetera. Is preterea locus qui circa cor est: primus respiratione nimirum eget. Idcirco necessarium est aerem ingredi respiratione attractum.

¶ Organum autem respirationis: vocalis artaria est. Cuius autem causa hec pars est pulmo. Hac enim parte plus habent calore pedib⁹ gradientia alijs. Indiget autem respiratione ⁊ circa cor locus primus. Unde necesse est interius respirante ingredi aerez. T.c.89.

¶ Ostēdit qd̄ sit organū respiratiōis: ⁊ dicit q̄ organum respiratiōis est vocalis artaria: q̄ est ordinata ad pulmonē: vt ei deseruiat per aeris attractionē. Aer eniz necesse est vt recipiat̄ in pulmone: q2 aīalia gressiua hn̄t in hac ꝑte plus de calore q̄ȝ in alijs partib⁹. Pulmo enim ꝯiungit̄ cordi: in quo est principiū caloris naturalis: ⁊ iō loc⁹ q̄ est circa cor indiget respiratiōe ad refrigeriuz caloris naturalis. Dicit aūt (locus prim⁹:) vel q2 est prim⁹ post cor pulmo: vtpote ei vicinior: vel q2 cor est prima ꝑs aīalis: ⁊ q̄tuz ad generationē: ⁊ q̄tuz ad causalitatē motus. ⁊ ꝑꝑ hoc necesse est vt aer ingrediat̄ ad pulmonē ad refrigeriū caloris naturalis cordis. Uel hoc qd̄ dicit q2 (in hac parte aīalia pedibus gradientia habent plus caloris alijs) intelligendū est alijs aīalibus. Manifestū est eniz q̄ aīalia habētia sanguinem habent plus de calore nāli, carētib⁹ sanguine. Et in genere hn̄tiū sanguinem: hn̄t pisces minus de calore nāli. Et ꝑꝑ h̄ aīalia carētia sanguine. ⁊ pisces: nō respirāt: vt supra dictū ē. ¶ Deide cū dic. T.c.90.

¶ Quare vox est ictus aeris respiratione attracti: q̄ quidez ab anima fit: ea que his in partibus collocatur ad eam partem que gurgulio appellatur. T.c.91.

¶ Quare ꝑcussio respirati aeris ab anima q̄ est in his ꝑtibus ad vocalem artariam vox est. T.c.92.

¶ Ex premissis vocis diffinitionem ꝯcludit. Et circa hoc duo facit. Primo ponit diffinitionē vocis. Scd̄o manifestat eā. ibi (Nō eni oīs.) Dicit ergo primo q̄ q2 vox est sonus animati: ⁊ ex illa ꝑte qua aerem respirat. omnis āt sonus est ex aliqua ꝑcussiōe aeris: sequit̄ q̄ vox sit respirati ꝑcussio aeris ad artariā vocalē: q̄ q̄dē ꝑcussio fit ab anima que est in his ꝑtibus. i. ꝑ̄ncipaliter in corde. Quāuis enim anima sit in toto corpore vt est forma aīalis: tn̄ vis eius motiua est principaliter in corde. Dat̄ autē hec diffinitio ꝑ cām. Non enim vox est percussio: sed sonus ex ꝑcussione causatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non

¶ Nō eñi omnis quiuis animalis sonus vox est: vti diximus: fit enim vt ⁊ lingua sonus efficiat: ⁊ etiam vt tussientes efficiunt vocem spirantē aut respirantem: sed aerem detinentē: sed oportet ⁊ animatū sit id qđ verberat: ⁊ aliqua cū imaginatione. Vox eniꝫ sonus quidē est significatiuus: ⁊ nō aeris ei⁹ qui respiratione trahitur: vti tussis: sed hoc ferit aereꝫ eū qui est in gurgulione ad ipsum.

¶ Non eniꝫ omnis aialis sonus vox est. sicut diximus. Est eniꝫ ⁊ lingua sonare ⁊ sicut tussientes. Sed opꝫ animatū verberans ⁊ cum imaginatione aliqua. Significatiuū enim qdā sonus est vox ⁊ nō respirati aeris: sicut tussis: sed isto verberat eum qui est in artaria ad ipsam.

¶ Manifestat predictam diffinitionem. Et primo quantum ad hoc quod dixerat: ꝙ percussio vocalis est ab anima. Secūdo quantū ad hoc quod dixit: ꝙ est aeris respirati. ibi (Signum autem.) Posuerat enim tria in diffinitione vocis. Percutiens scilꝫ animā. Percussum scilꝫ aerem respiratum. Et ad quod fit percussio: scilꝫ vocalē artariam: quorum tertium supra manifestauerat: vnde restabat ꝙ duo prima manifestaret. Dicit ergo primo ꝙ sicut supra dictuꝫ est: nō omnis sonus animalis est vox. Contingit enim linguaꝫ facere aliquos sonos: qui tamē non sunt voces: sicut ⁊ tussientes faciunt sonum: qui tamen non est vox. Oportet enim ad hoc ꝙ sit vox ꝙ verberans aerem sit aliquid animatum: ⁊ cum imaginatione ad aliquid significanduꝫ. Oportet enim ꝙ vox sit sonus quidam significans: vel naturalr̄ vel ad placitum: ⁊ ꝓpter hoc dictuꝫ est ꝙ huiusmodi percussio est ab anima. Operationes eniꝫ animales dicunt̄ que ex imaginatione procedunt. Et sic patet ꝙ vox non est percussio respirati aeris: sicut accidit in tussi. Sed id cui principaliter attribuit̄ causa generationis vocis est anima: que vtit̄ isto aere scilicet respirato ad verberandum aerem qui est in artaria ad ipsam artariam. Aer ergo non est principale in vocis formatione: sed anima que vtitur aere vt instrumento ad vocem formandaꝫ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Signū autē est: non posse quenqꝫ edere vocē spirantem aut respirantem: sed aerem retinentē. Detinens enim aerem hoc ipso nimirū mouet. Patet aūt ⁊ quā ob causam pisces voceꝫ non fundunt: fauces eñi non habent: at hanc partem nō habēt: qa nō suscipiunt aerem: neqꝫ respirāt. Sed qui ita dicunt vehemēter aberrant. Quā autē ob causaꝫ ali⁹ ſmo est.

T.c.91. ¶ Signū autē est nō posse vocare respirantem neqꝫ expirantem: sed detinentē. Mouet enim isto retinēs. Manifestū aūt ⁊ qa pisces sine voce. Nō eñi hñt guttur. Hāc aūt partē nō habēt: qa nō recipiūt aerē neqꝫ respirāt. Sed q dicūt sic: peccāt. Propter quā igit̄ cām: altera rō est.

¶ Ostendit aliam parteꝫ diffinitionis: scilicet ꝙ vox sit percussio aeris respirati: ⁊ dicit ꝙ signum huius est duplex. Unum quia animal non potest formare vocē neqꝫ dum attrahit aerem respirando: neqꝫ dum expellit expirando: sed dum retinet aerem: quia dum retinet: isto aere retento ⁊ percutiente aerem existentem in vocali artaria causat motum ad formationeꝫ vocis. Aliud signū est ꝙ pisces non habent vocem: nō enim habent guttur: id est vocalem artariam: ⁊ hanc partem non habent: qa non recipiunt aerem neqꝫ respirant. Sed qui dicūt hoc ꝙ pisces respirant: peccant. Quare autem pisces non respirant alia ratio est: pertinet enim ad scientiam in qua considerantur particularia accidentia animalium.

¶ De odore v̄o ⁊ odorabili nō eque bñ atqꝫ de hisce que dicta sunt: discernere determinareqꝫ possum⁹. Non eñi sic patet quale quid sit odor: vt sonus: vel lumen: vel color. Cuius causa est nos non hr̄e hunc sensum exactū: sed inferiorē cōpluriū animaliū sensu. Remisse nāqꝫ homo olfacit: ⁊ nihil odorabilium percipit absqꝫ dolore: vl' voluptate: ꝓpterea ꝙ sensus instumentū huiusce non est exactum atqꝫ perfectum. Atqꝫ consentaneum est rationi: tā animaliuꝫ ea que duros oculos habent: sic sentire colores: vt non eorum percipiant differentias: nisi terrore contrarioqꝫ ipsius: qꝫ hominum genus odores.

¶ De odore aūt ⁊ olfatibili minus bene determinabile est dictis. Nō eñi manifestū est quale qđ sit odor sicut sonus: aut visibile: aut lumen. Causa aūt est: qa sensum hūc nō habemus certum: sed peiorē multis aialib⁹. Praue eñi odorat hō. Et nihil odorat odorabilium sine letitia ⁊ tristitia: sicut non existente certo eo quo sentimus. T.c.92.

¶ Rationabile autem sicut ⁊ fortes oculis colores sentire: ⁊ non per manifestas ipsis esse dr̄ias colorꝫ nisi terrentiū: ⁊ non terrentiū: sic aūt ⁊ odores hoīum genus. Lec. XIX. T.c.93.

Postqꝫ Philosophus determinauit de visibili ⁊ audibili: nunc tertio determinat de odorabili. Et diuiditur in partes duas. In p̄ma determinat de odorabili vt sic. In secunda determinat de odorabili ſm ꝙ imutat sensum olfatus. ibi (Est autem olfatus.) Circa primuꝫ duo facit. Primo determinat de odorabili ſm se. In secūda de non odorabili ſm ꝙ odoratu percipitur. ibi (Adhuc autem.) Circa primum duo facit. Primo ostendit difficultatem terminandi de odorabili. Secundo ostendit quomodo accipiatur cognitio odorabilium. ibi (Videt̄ enim ⁊ analogia.) Dicit ergo primo ꝙ nō ita bene determinari potest de odore ⁊ odorabili: sicut de p̄dictis sensibilibus: scilicet audibili ⁊ visibili: quia non manifestū est nobis quid sit odor: sicut quid est sonus: aut quid est visibile: aut lumē: vel aliquid huiusmodi. Et huius causam assignat: quia sensum odoratus non habemus bonum qui perspicaciter et per certitudinem cognoscat suū obiectum: sed habemus eum peiorem multis alijs animalibus. Cuius ratio est. quia cum instrumentū sensus debeat esse proportionatū suo sensibili: sicut odor causatur ex calido ⁊ sicco: ita ad bonitatē istrumēti odoratus exigitur victoria calidi ⁊ sicci. Homo autem habet cerebrū in cuius vicino positum est instrumētū olfatus: maius omnibus alijs aialibus ſm ꝓportionem sui corpis: vt Phs dicit in libro de aialibus. vnde cū cerebrum sit humidū ⁊ frigidū in se cōsideratū: impedit̄ in hoīe bonitas olfatus: ⁊ ꝓpter hoc praue odorat homo: ⁊ nihil odorabilium ꝑcipit nisi qđ est ſm aliquā excellentiā īducēs delectationē aut ꝯtriuꝫ: qđ cōtingit ꝑꝑ sensuꝫ q nō est ꝑspicax ad certitudinalr̄ discernēdū de suo obto. Uñ rōnabile est ꝙ hoīuꝫ genus sic se hēt ad ꝑcipiēdos odores:

Cur odoratū peiorē multis aialib⁹ habeamus. li° p̄, ca. 16

ficut se habẽt aĩalia habẽtia duros oculos: vt locuste τ q̄dam pisces ad pcipiẽdos colores: quos ꝑpter debilitatẽ visus ex ineptitudine organi nõ pcipiũt nisi in quadam excellentia prout ex eis ingeritur eis aliquis terror vel eius contrarium. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Similẽ aũt rõnes subire videnẽ odoratus ad gustum: τ odoris speciei ad species ipsas sapoꝝ. Uex exactiorẽ gustũ habemus q̃ꝫ odoratuꝫ: ex eo q̄a gustus tactus est quidã: queꝫ quidẽ sensuꝫ hõ exactissimum hẽt. In ceteris nãq̃ꝫ sensibus vehemẽter a ceteris aĩalibus superaẽ: at tactu longe ceteris oĩbus excellentius percipit. Quapropter τ prudentissimuꝫ est aĩaliuꝫ. Judiciũ autẽ est in hoĩuꝫ genere ob hoc instrumentũ sensus ingeniosos esse ebetesue: τ non ob aliud quicq̃ꝫ. Qui nãq̃ꝫ sunt duri carne: ij sunt inepti mente. Qui võ sunt molles carne: ij sunt ingeniosi menteq̃ꝫ dextri.

ℂ Videẽ eñi τ analogiaꝫ habere ad gustum: τ similiter species humorũ cũ his que sunt odoris. Sed certiorẽ habemus gustũ ꝑpter id q̃ð ipse quidã tactus est: hunc autẽ hẽt homo sensum certissimũ. In alijs eñi deficit ab aĩalibus

T.c.94. multis. ℂ Scðꝫ aũt tactũ differẽter certificat. vnde τ prudentissimũ aĩalium est. Signũ aũt in genere hoĩum ẽm sensum hũc igeniosos esse τ non ingeniosos: ẽm aliũ aũt nullũ. Duri eniꝫ carne: iepti mẽte. Molles aũt carne bene apti.

ℂ Ostẽdit qũo ĩnotescant nobis dĩie odorũ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ differẽtie odoꝝ nobis ĩnotescunt per cõparationẽ ad dĩias sapoꝝ. Scðo ostendit qũo rñdent dĩie odoꝝ differentijs sapoꝝ. ibi ℂ Est autez sicut humor.) Dicit ergo pmo ꝙ sensus olfatus in hoĩe videẽ hñe quãdã ꝯueniẽtiã τ ꝑportionẽ ad gustũ: τ silr species humoꝝ: id est saporũ ad spẽs odoris. Unũq̃ðq̃ꝫ aũt ignotũ cognosciẽ per id q̃ð est magis manifestũ. Uñ cũ spẽs sapoꝝ sint nobis maxime manifeste: spẽs odoꝝ que sũt nobis ignote τ hñt affinitatẽ ad spẽs sapoꝝ: sub eoꝝ silitudine a nobis cognoscunẽ. Spẽs aũt sapoꝝ sũt nobis manifeste: q̄a sensum gustus hẽt homo certiorem q̃ꝫ alia aĩalia: q̄a gustus est tact⁹ q̄dã: tactũ aũt hꝫ certissimuꝫ alijs aĩalibus: lꝫ in alijs sensibus deficiat a q̄busdã aĩalibus. Sunt eñi quedã aĩalia que melius vident: audiunt: τ olfaciunt q̃ꝫ homo: sed homo ẽm tactũ multum differt in certitudine cognitionis ab alijs animalibus. Unde q̄a hõ hẽt optimũ tactũ: sequiẽ ꝙ sit prudentissimũ oĩum alioꝝ aĩaliuꝫ. Et in genere hoĩum ex sensu tactus accipimus ꝙ aliq̄ ingeniosi sunt vel nõ ingeniosi: et nõ ẽm aliquẽ aliũ sensuꝫ. Qui eñi habẽt durã carneꝫ: τ ꝑ cõsequẽs hñt malũ tactũ: sunt inepti ẽm menteꝫ: qui võ sunt molles carne: τ per ꝯñs boni tactus: sunt bene apti mente. Unde etiã alia aĩalia hñt duriores carnes q̃ꝫ homo. ℂ Sed videẽ ꝙ aptitudo mentis magis respõdeat

Duplici ex cã bonitas mẽtis respõdet bonitati tact⁹. bonitati visus q̃ꝫ bonitati tact⁹: q̄a visus est spiritualior sensus τ plures dĩias rerũ demonstrat. ℂ Sed dðm est ꝙ duplici ex causa bonitatis mẽtis respõdet bonitati tactus. Prima rõ est ꝙ tactus est fundamentũ oĩum aliorũ sensuũ. Manifestũ est ꝙ organũ tactus diffundiẽ per totũ corpus: τ q̃ðlibet instr̃m cuiuscũq̃ꝫ sensus est etiaꝫ instr̃m tactus: τ illud ex quo aliquid diciẽ esse sensitiuũ est sensus tactus. Unde ex hoc ꝙ aliquid hẽt meliorem tactũ: sequiẽ ꝙ simpl'r hẽt meliorẽ sensitiuã nãm: τ per ꝯsequẽs ꝙ sit melioris ĩtellectus. Nã bonitas sensus est dispositio ad bonitatẽ ĩtellectus. Ex hoc autẽ ꝙ aliquis habet meliorẽ auditũ vel meliorẽ visum: nõ sequitur ꝙ sit melius sensitiuus vel melioris sensitiue simpl'r: sꝫ solum ẽm quid. Alia ratio est: q̄a bonitas tactus cõsequiẽ bonitatẽ cõplexionis siue tẽperantie. Cũ eñi instrumentũ tactus nõ possit eẽ denudatũ a gñe tãgibiliũ q̃litatuꝫ: eo ꝙ est ex elñtis cõpositũ: opꝫ ꝙ sit in potẽtia ad extrema: saltẽ ꝑ hoc q̃ð est mediũ iter ea. Ad bonaꝫ aũt cõplexionẽ corꝑis sequiẽ nobilitas aĩe: q̄a oĩs forma est ꝑportionata sue mãe. vñ sequiẽ ꝙ q̄ sunt boni tactus: sũt nobilioris aĩe τ perspicacioris mẽtis. ℂ Queriẽ aũt iteruꝫ

T.c.96. cũ tactus sit certissimus sensuũ: quare species odorũ denominanẽ magis a specieb⁹ saporũ q̃ꝫ a q̃litatib⁹ tãgibilibus. ℂ Et dðm ꝙ odor τ sapor causanẽ ex determinata cõmixtione q̃litatũ elñtariũ: τ ideo species odoris magis correspõdet speciebus saporis q̃ꝫ simplicib⁹ qualitatibus tangibilibus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Ut autẽ saporũ alius dulcis: alius est amarus: sic τ odorum quosdam dulces: quosdã appellam⁹ amaros. Uerũ quedã odorẽ habẽt: saporẽq̃ꝫ similis rationis: dulcem inquã saporẽ: dulcemq̃ꝫ odorẽ: quedam ꝯtra. Similiter τ acer est τ acerbus odor: τ acutus τ pinguis. Nam quia odores non sunt vti diximus manifesti: τ perinde atq̃ꝫ sapores: iõ noĩa odorum deducta sunt a saporibus per similitudinẽ reꝝ. Alius enim est dulcis: vt croci mellisq̃ꝫ: alius acer: vt thimi ac huiuscemodi rerum. Idem τ in ceteris modus seruatur.

ℂ Est autem sicut humor: hic quidẽ dulcis: ille võ amarus: sic τ odores sunt. Sed alia q̄dem habent proportional'r odorẽ τ humorẽ. Dico aũt dulcem odorẽ τ dulcẽ humorẽ: alia võ cõtrariũ. Simil'r aũt τ acer τ austerus τ acutus τ pinguis est odor: sed sicut diximus ꝑpter id q̃ð non multũ permanifesti sunt odores sicẽ humores: ab his accepertũt noĩa ẽm silitudinẽ rerũ. Dulcis quidẽ eñi a croco τ melle: acer aũt a thimo τ hui⁹. Eodẽ autẽ modo τ in alijs. T.c.

ℂ Ostẽdit qũo spẽs odoris correspõdẽt speciebus saporis: τ dicit ꝙ sicut humor .i. sapor q̄dã est dulcis: τ q̄daꝫ amarus: sic etiã τ odores distinguũẽ. Sed sciendũ est ꝙ quedã hñt ꝑportionalẽ odorẽ τ saporẽ .s. dulceꝫ odorẽ τ dulcẽ saporẽ: q̄dã võ per ꝯ̃riũ .s. suauẽ saporẽ τ nõ suaueꝫ odorẽ: vel ecõuerso. Cuius rõ est. q̄a sapor cõsistit in humido aqueo aliqual'r digesto: odor aũt consistit in sicco aereo aliqual'r ꝯtẽperato. Cõtingit aũt q̄ñq̃ꝫ vtrãq̃ꝫ substãtiã .s. subtilẽ aereã τ aqueã grossiorẽ ẽm debitã ꝑportionẽ cõmixtã esse: τ sic est suauitas saporis τ odoris. Si võ sit debita ꝑportio in vno τ non in altero: erit in vno suauitas τ in alio nõ. Et sicẽ dictũ est de dulci τ amaro q̃ sunt extrema in saporibus que trãsferunẽ ad odores: ita etiã τ acetosum τ austerũ .i. stipticũ aut põticũ τ acutuꝫ: τ pigue: odoribus attribuunẽ. Sed lꝫ nõ semꝑ in oĩbus correspondeãt odores saporibus: tñ sicut dixi: ꝑꝑ hoc ꝙ odores nõ sunt m'tũ manifesti sicut sapores: accepertũt noĩa odores a saporibus ẽm silitudinẽ rerũ: q̄a vt in pluribus odores respõdẽt saporibus. Dulcis eñi odor et sapor causaẽ a croco τ melle. Acer aũt a thimo τ a silibus. Et sil'r de alijs odoribus τ saporibus. ℂ Deide cũ dicit.

¶ Atqui sicut auditus est audibilis atqȝ inaudibilis: ⁊ visus visibilis atqȝ invisibilis: ⁊ quisqȝ similiter sensuum: sic ⁊ odoratus est odorabilis atqꝫ inodorabilis. Inodorabile aūt multipliciter dicit̄: naȝ ⁊ id qđ oīno caret odore: neqꝫ vnqꝫ odoreȝ hr̄e pōt: ⁊ id qđ exiguū habet: ⁊ id etiā qđ malum tetrumqȝ hēt odorem: hoc appellari nomine solet: similiter ⁊ ipsum ingustabile dicitur.

Te.96. ¶ Adhuc autē sicut auditus ⁊ vnusquisqȝ sensum: hic quidem audibilis ⁊ non audibilis: ille v̄o visibilis ⁊ nō visibilis: ⁊ olfatus odorabilis ⁊ nō odorabilis. Nō odorabile aūt aliđ qdē ſm id qđ oīno impoīe est habere odoreȝ: aliud v̄o paruum habens ⁊ prauum: similiter auteȝ ⁊ non gustabile dicitur.

¶ Ostēdit etiā quō nō odorabilia odoratu percipiunt̄: ⁊ dicit ꝙ sicut audit⁹ est audibilis ⁊ nō audibilis: ⁊ visus est visibilis ⁊ nō visibilis: cū sit eadē potētia cognoscitiua oppositoꝝ: ⁊ ꝓuatio nō cognoscat̄ nisi per habitū: silr̄ olfatus est odorabilis ⁊ nō odorabilis. Sed nō odorabile dicit̄ duplr̄. Aut qđ oīno nō pōt hēre odoreȝ sic̄ corpa simplicia. Aut qđ hēt parū de odore aut malū odorē. Et similr̄ intelligendū est de gustabili ⁊ non gustabili.

¶ Fit aūt olfatus etiā per mediū: aut aerē aut aquā. Eteni aīaliū ea q̄ in aqs degunt: vident̄ odorē sentire: tā habētia qꝫ nō hn̄tia sāguinē. Sicut ⁊ ea que versant̄ in aere. Hoꝝ nāqꝫ nōnulla odorē alimenti percipiunt eminus: perguntqꝫ ad ipsum.

¶ Est autē omnis olfatus per mediū vt aerem aut aquā. Etnāqȝ aquatica vident̄ odorē sentire. Similr̄ aūt ⁊ q̄cūqȝ cū sanguine ⁊ sine sanguine: sicut ⁊ que in aere. Eteni horū quedam a longe occurrunt ad alimentum: que ab odore mouentur.

Lectio. XX.

Postq̄ Phs determinauit đ odorabili: hic determinat de imutatione odoratus ab ipso. Et p̄mo quātū ad mediū. Scđo quātuȝ ad organū sensus. ibi (Est āt odor sicci.) Circa p̄muȝ duo facit. Primo ostēdit qđ sit mediū istrumenti odoratus. Scđo mouet quandā q̄ōnē circa determinata. ibi (Unde dubiū.) Dicit ergo p̄mo ꝙ sensus olfatus imutat̄ ab odorabili per mediū. s. aereȝ: aut aquā. Et ꝙ aer sit mediū in olfatu manifeste apparet: qa nos ꝑ aerē odoramus. Unde oportuit manifestare aquaȝ esse mediū in olfatu. Qđ quidē ostēdit ꝑ hoc ꝙ aīalia aq̄tica odorē sentiūt: nō solū illa que hn̄t sanguinē: sed etiā illa que sanguine carēt: sicut ⁊ aīalia que viuunt in aere. Qđ apparet ex hoc ꝙ quedā eoꝝ de lōginquo veniūt ad alimentū: qđ nō posset esse: nisi iquātū ꝓuocant̄ ab odore: sicut pȝ de vulturibus q ex mltis diebus dn̄r ad cadauera ꝯuenire. ¶ Quō aūt odor ad tā remota spatia diffundit̄: dubitatio est. ¶ Sciēdū itaqꝫ est quosdam posuisse oēs sensus quodā perfici tactu. Dicebāt eni oportere ꝙ sensus ⁊ sensibile se cōtingat ad hoc ꝙ sentiat̄. Aliter tn̄ estimabāt hoc accidere i visu: ⁊ in alijs sensib⁹. Dicebāt eni ꝙ ex visu egrediebant̄ linee visuales progredientes vsqꝫ ad rē visaȝ: ⁊ ex earū contactu visibile videbat̄. In alijs aūt sensib⁹ dicebāt ꝙ ecōuerso sensibile ꝑueniebat ad sensuȝ. Et ꝙ in tactu ⁊ gustu hoc manifeste videt̄ accidere. Nā tāgibile ⁊ gustabile quodā ꝯtactu sentiunt̄: in auditu etiā idē videt̄ eē. Nā aer motus vsqꝫ ad auditū pertingit. Circa olfatū etiā idē esse dicebāt. Ponebāt eni ꝙ a corpe odorabili resoluat̄ quedā fumalis euaporatio: que est subm̄ odoris: ⁊ ꝑueniebat vsqꝫ ad sensuȝ olfatus. Cā eni hui⁹ diuersitatis hec esse videt̄: qa antiqui nō ponebāt nec percipiebāt aliqđ de imutatione spūali medij: sȝ solū de imutatiōe nāli. In alijs aūt sensib⁹ apparet q̄dā imutatio nālis in medio: sȝ nō in visu. Manifestū est eni ꝙ soni ⁊ odores deferunt̄ ꝑ ventos vel ipediunt̄: colores aūt nullo mō. Māifestū est etiā ꝙ ꝯrioꝝ coloꝝ spēs ꝑ eādē partē aeris deferunt̄ ad visuȝ: sic̄ cuȝ vn⁹ videt albū: alius nigrū silr̄ existētes i eodē aere ⁊ eodē aere vtētes pro medio. Qđ qdē in olfatu nō accidit. Nā ꝯrij odores ēt in medio se ipedire iueniunt̄. Et ideo non ꝑcipiētes imutationē qua mediuȝ imutat̄ a visibili: posuerūt ꝙ visus defert̄ vsqȝ ad rē visam. Sed qa ꝑcipiebāt imutationē qua mediū imutat̄ ab alijs sensib⁹: credebāt ꝙ alia sensibilia deferent̄ ad sensuȝ. ¶ Sed manifestū est ꝙ hoc in olfatu nō pōt accidere. Cū eni odor cadaueris vsqȝ ad quingēta miliaria vel amplius a vulturibus sentiat̄: ipoīe eēt ꝙ aliqua corꝑalis euaporatio cadaueris vsqȝ ad tantū spatiū diffunderet̄. ꝑcipue cuȝ sensibile imutet mediū vndiqȝ ſȝ eādē distātiā: nisi ipediat̄. Nō aūt sufficeret ad occupandū tantū spatiū: etiaȝ si totū cadauer resolueret̄ in fumalē euaporationē: cū sit certus terminus rarefactionis ad quē corp⁹ nāle ꝑuenire pōt: qui est raritas ignis: ⁊ ꝑcipue cū ꝑ hui⁹ odorē cadauer nō appareat sensibilr̄ imutatū. ¶ Et ideo dđm ē: ꝙ ab odorabili resolui quidē pōt fumalis euaporatio: q̄ tn̄ nō ꝑtingit vsqȝ ad terminū vbi odor ꝑcipit̄: sed imutat̄ medium spiritualr̄ vltra qꝫ dicta euaporatio pertingere possit. Qꝛ autē spūalis imutatio fit a visibili magis qꝫ ab alijs sensibilibus. rō est: qꝛ visibiles q̄litates isunt corruptibilibus corꝑib⁹ ſm ꝙ cōicant cū corꝑib⁹ icorruptibilib⁹. vn̄ hn̄t eē formali⁹ ⁊ nobili⁹ qꝫ reliq̄ sensibilia que sūt ꝓpa corruptibiliū corporū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quocirca dubitationē hic locus hr̄e videt̄: si cuncta quidē similr̄ olfaciunt: homo v̄o respirās: non respirās aūt: sed spirās: aut detinēs spūȝ non olfacit: neqꝫ eminus neqꝫ cominus: neqꝫ si in ipsis naribus intus rem olentē posuerim⁹. Atqꝫ sensum qdeȝ nō fieri: si in instrumēto sensus res ipsa sensu ꝑcipiēda ponat̄: cōe oībus est. Sed nō sentire sine respiratione propriū hoīum esse videt̄: qđ qdē experientia late patet. Quare ea que sanguinis expertia sūt: cū nō respirent: sensum quendā preter eos sensus qui dicantur alium habent.

¶ Unde ⁊ dubiū videt̄: si oīa qdē que sub odore fiunt similr̄ odorēt. Homo aūt respirās odorat: nō respirās aūt sed expirās aut retinēs spūȝ nō odorat neqȝ a lōge neqȝ a ꝓpe: neqȝ si in nasum intus apponat̄. Et hoc quidē in ipso positū quo sentit̄: isensibile esse oībus cōmune est: sed sine respiratiōe nō sentire: ꝓpriū est hoiuȝ. Manifestū aūt est tentantibus. Quare sanguinē non habētia quoniā nō respirant: alteꝝ vtiqȝ quendā sensum hn̄t preter eos qui dicti sunt.

¶ Mouet dubitationē circa predicta. Et p̄mo obijcit ad vnā ꝑtē. Scđo ad aliā. ibi (Sed impoīe est.) Tertio soluit. ibi (Videt̄ aūt.) Dicit ergo p̄mo ꝙ cū etiā aquatica odorēt ꝑ aquā: dubiū videt̄ si oīa similr̄ odorēt q̄si habē

tia eũdẽ sensuꝫ. Et videt̃ ꝙ nõ: q̃a hõ odorat dũ attrahit aerẽ respirãdo: qñ aũt nõ respirat attrahẽdo aerem: sed emittẽdo ipsuꝫ expirat aut retinet spũm: nõ odorat neq̃ de lõge neq̃ de ꝓpe: etiã si poneret̃ odorabile itus in naso. Sed hoc ꝙ sensibile positũ supra sensuꝫ nõ sentiatur cõe est oĩbus alijs sensibus vł aĩalibus. Sed ꝙ odor nõ sentiat̃ sine respiratione hoc est propriũ hoĩb⁹. Et h̃ manifestũ est si q̃s tẽtare voluerit. Vñ cũ aĩalia nõ hñtia sãguinẽ nõ respirẽt: videt̃ ꝙ hẽant aliũ sensum ꝑter olfatũ ⁊ alios sensus q̃ dicti sunt in hoĩe. ¶ Deide cuꝫ dicit.

¶ At id esse non põt: quippe cũ odorẽ percipiãt: sensus eñi rei tã male q̃ȝ bene olentis olfatus sine controuersia est. Preterea a vehementibus ⁊ ipsa corrũpi videnť odoribus: a quibus ⁊ hõ corrũpit̃: vt bitu minis: sulfuris: ⁊ similiuꝫ. Necesse est igitur ipsa olfacere: non respirantia tamen.

T.c.99. ¶ Sed impossibile est. siquidẽ odorẽ sentiunt. Odorabilis eñi sensus ⁊ mali odoramẽti ⁊ boni odoramenti olfatus est. Amplius aũt ⁊ corrumpi videnť a fortibus odoribus ex quib⁹ hõ corrumpit̃: vt asphalto sulfure ⁊ hui⁹. Olfatũ quidẽ igit̃ hr̃e neciuꝫ etiã nõ respirantia.

¶ Obycit in ꝯ̃riũ duab⁹ rõnib⁹. Pria rõ est. q̃a sensus distinguunt̃ ẜm sensibilia. vñ cuꝫ sensus olfatus sit sensus odorabilis. s. boni ⁊ mali odoramẽti: ⁊ hoc cõiter sentiatur tã ab hoĩe q̃ȝ ab aĩalibus alijs nõ respirãtib⁹: seq̃t̃ ꝙ idẽ sensus olfatus fit in hoĩe ⁊ in alijs aĩalibus. Alia rõ est: q̃a eiusdẽ sensus eadẽ sũt corruptiua: nõ eñi visus patit̃ aliq̃d a sonis neq̃ auditus a colorib⁹. Sed sensus aĩalium non respirantiũ videnť corrũpi a grauib⁹ odorib⁹ ⁊ excellẽtib⁹ ex q̃b⁹ sensus hoĩs corrũpit̃. s. ab asphalto q̃ð est quedam confectio ex succis herbarũ: ⁊ a sulfure: ⁊ ab huiusmodi. ergo alia habent sensum olphatus sicut hõ: lꝫ non respirent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqꝫ huius instrumentũ sensus in hoĩe perĩde videt̃ ab instr̃o differre taliũ aĩantiũ: atqꝫ oculi differunt ab eoꝝ oculis animaliũ: que duros oculos habent. Nam aĩaliũ ea que molles oculos habent palpebras ipsas vti sepem ⁊ tegmen habent: quas nisi mouerint: ac aperuerint: non vident: vt late patet. At ea que duroꝝ sunt oculoꝝ: nihil habẽt profecto tale. Sed ilico res eas vident: que in perspicuo sũt. Sic igit̃ ⁊ instrumentum olfatus in hisce qui dicit̃ que non respirant velamine caret: perinde atq̃ oculus durus: vt diximus. In his auteꝫ que suscipiunt aerẽ hẽt velamen: q̃ð cuꝫ respirant aperitur: venis meatibusue distentis. Et idcirco que respirant non olfaciunt in aqua: necesse est enim olfaciant respirando: at id in aqua facere nequeunt.

T.c.100 ¶ Videt̃ aũt hoĩbus differre hoc sensitiuuꝫ ad ea que alioꝝ aĩaliũ: sicut oculi ad ea que duroꝝ oculoꝝ sunt. Hec q̃dẽ eñi hñt phragma ⁊ sicut velamẽ palpebras quas aliq̃s nõ mouens neqꝫ retrahẽs nõ videt. Fortia aũt oculis nihil hui⁹ hñt: sed mox vidẽt que fiunt in lucido. Sic igit̃ ⁊ odoratũ: alijs quidẽ sine operculo ẽ: sic̃ oculis: alijs ṽo aerẽ recipientibus hẽre cooperimẽtum: q̃ð respirantibus discooperit̃ ampliatis venis ⁊ poris. Et ꝓpter hoc respirãtia nõ odorãt in aqua. Necessariũ eñi est odorẽ pati respirantia: hoc autem facere in humido impoĩe.

¶ Soluit questionẽ: q̃a ista diuersitas in modo respirãdi nõ est ex diuersitate sensus: sed ex diuersa dispõne organi. Organũ eñi olphatus in hoĩe differt ab organis alioꝝ aĩaliũ: sic̃ oculi hoĩuꝫ differũt ab oculis duris quorũdaꝫ aĩaliũ. Oculi eñi hoĩuꝫ hñt q̃ðdã phragma. i. pãnũ ad cooperiendũ. s. palpebras: vñ hõ nõ põt videre nisi quodã motu palpebre retrahant̃: q̃ð nõ accidit in aĩalib⁹ hñtibus duros oculos: sed stati vident ea quoꝝ spẽs fiunt in diaphano. Ita etiã ⁊ in aĩalibus nõ respirãtibus: organũ odoratus est sine operculo: sed in aĩalibus respirantibus hñt quoddã cooperculũ: q̃ð opꝫ aperiri ampliatꝭ poris ꝑ respirationẽ. Et iõ aĩalia respirãtia nõ odorãt ĩ aqua: q̃a opꝫ ꝙ patiant̃ ab odore respirando: quod non potest fieri in aqua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autẽ odor sicci: sicut humidi sapor. Ipsum ṽo instrumentum olfatus est potentia tale.

¶ Est aũt odor sicci sicut humor humidi. Odoratiuũ autem sensitiuum potẽtia hui⁹ est.

¶ Determinat de instr̃o olfatus: ⁊ dicit ꝙ odor fundatur in sicco sicut sapor in humido. Organũ aũt odorat⁹ opꝫ esse in potentia ad odorem ⁊ ad siccum: sicut organũ visus est in potentia ad colores ⁊ ad lucem.

¶ Gustabile aũt est quoddã tangibile. Atqꝫ hec est causa vt ipsum non sit sensibile per medium corpus extraneũ. Neq̃ eñi tactus tali medio percipit. Eñi ṽo corpus etiam id in quo tanq̃ȝ in materia: est ipse sapor qui gustu percipitur: humidum est: quod est tangibile quoddam.

¶ Gustabile autẽ est quiddaꝫ tãgibile: ⁊ hec est causa quare non sit sensibile per medium extraneũ corpus. Neqꝫ eñi tactus. Et corp⁹ in quo est humor q̃ð est gustabile est in humido sic̃ in mã. Hoc autẽ quiddã tãgibile. T.c.101

Lec. XXI.

Postq̃ȝ ph̃s determinauit de visibili ⁊ audibili et olfatibili: hic quarto determinat de gustabili. Et diuidit̃ in ptes duas. In prima determinat de gustabili ĩ cõi. In scða de speciebus gustabilis. i. saporis. ibi (Spẽs aũt.) Circa ꝑmũ tria facit. Prĩo inq̃rit an gustabile ꝑcipiat̃ ꝑ mediũ. Scðo oñdit q̃d ꝑcipiat̃ per gustũ: q̃a gustabile ⁊ nõ gustabile. ibi (Sic̃ aũt.) Tertio q̃le oporteat eẽ organũ sensus gustus. ibi (Qm̃ ãt humidũ.) Hec eñi tria circa alios sensus tractauit. s. mediũ ĩ quo sentit̃: id q̃ð sensu ꝑcipit̃: ⁊ organũ sensus: q̃ in gustu vt videbit̃ opꝫ esse. Circa ꝑmũ tria facit. Prĩo oñdit ꝙ gustabile nõ ꝑcipit̃ ꝑ mediũ extraneũ. Scðo excludit quãdã obiectionẽ. ibi (Vñ ⁊ si ĩ aqua.) Tertio oñdit q̃d req̃rat̃ ad h̃ ꝙ gustabile ꝑcipiat̃. ibi (Nõ aũt facit.) Dicit ergo prĩo ꝙ gustabile est q̃ðdã tãgibile. i. q̃ð tactu discernit̃. Et hec est cã q̃re nõ sentit̃ ꝑ mediũ q̃ð sit corpus extraneũ. Et dr̃ extraneũ q̃ð nõ est ꝑs aĩalis. Sentiunt̃ eñi sensibilia de q̃bus ꝑus dictũ est ꝑ aerẽ aut aquã q̃ nõ sunt ꝑtes aĩalis. Sed tact⁹ nõ sentit suũ obiectũ per mediũ extraneũ: sꝫ ꝑ mediũ ꝯiunctũ. Nã caro est mediũ in sensu tact⁹. vt ĩfra patebit. t.c.116 Et iõ cũ gustus sit q̃dã tact⁹: ⁊ gustabile sit q̃ðdã tãgibile nõ ꝑcipiet̃ gustabile ꝑ mediũ extraneũ. Qꝛ aũt gustabile sit q̃ðdã tãgibile oñdit ꝑ h̃ ꝙ humor. i. sapor qui est gustabile radicat̃ in hũido sic̃ in mã ꝓpa. Hũidũ aũt

est q̃ðdã

est quodda[m] tangibile. Un[de] manifestu[m] est ꝙ gustabile est quodda[m] tangibile. ⁋ Sed si gustus est qda[m] tactus videt[ur] ꝙ no[n] debeat distigui [contra] tactu[m] cu[m] spe[cie]s no[n] diuidat[ur] ex opposito contra genus: ⁊ sic sequit[ur] ꝙ no[n] su[n]t q[ui]nque sensus: sed t[ame]n quatuor. ⁋ Sed dicit[ur] ꝙ gustus ⁊ tactus p[ossu]nt co[n]siderari dupliciter. Uno mo[do] quantu[m] ad modu[m] sentie[n]di: ⁊ sic gustus est qda[m] tactus. Na[m] in ta[n]ge[n]do suu[m] ob[iectu]m ꝑcipit. Alio modo qua[n]tu[m] ad ob[iectu]m: ⁊ ita op[orte]t dicere ꝙ sicut se h[ab]et ob[iectum] gustus ad ob[iectu]m tact[us]: sic se h[ab]et sensus gust[us] ad sensu[m] tact[us]. Manifestu[m] est au[tem] ꝙ sapor q[ui] est ob[iectu]m gustus non est aliq[ua] q[ua]litas de q[ua]litatib[us] simpliciu[m] corpo[rum] ex q[ui]bus a[n]i[m]al [con]stituit[ur]: que su[n]t ꝓpria obiecta sensus tactus: sed causat[ur] ab eis et fundat[ur] in aliquo corp[or]e sic[ut] in ma[teria]. s. in humido. Un[de] manifestu[m] est ꝙ gustus no[n] est ide[m] ꝙ sensus tactus: sed quoda[m] modo radicat[ur] in eo. Unde ⁊ co[n]sueuit de gustu distigui. ꝙ po[tes]t accipi gustus ꝓut est discretiuus sapo[rum]: ⁊ po[tes]t accipi vt est tactus quida[m] ꝓut discernit qualitates ta[n]gibiles. s. alimenti: cuius sensus est tactus vt supra dictu[m] est. Unde Ph[ilosoph]s dicit in 3° ethico[rum] ꝙ circa delectationes gustus prout accipit[ur] p[ri]mo modo: non est te[m]pera[n]tia: sed solu[m] prout est tactus quidam. ⁋ Deinde cum dicit.

Dubiu[m].

Solutio co[n]clusi[o] vt ... p[ro]ueni[t] gust[us] ... tactus.

Lec. 20 T.c. 28. ca. 12.

⁋ Quapropter si etia[m] essem[us] in aqua: dulce sane sentiremus in ipsa positum: ⁊ non sensus illius nobis p[er] aquam: tan[quam] per medium esset: sed quia permixtu[m] illud esset cu[m] humido: que[m]admodu[m] in potione fieri solet. Color autem non hoc videt[ur] modo ꝙ misceat[ur]: neq[ue] de fluxibus. Non igit[ur] vt est ibi: sic esse de medio dicere possumus: nullum eni[m] extremu[m] est mediu[m]: vt dixim[us]: vt a[u]t visibile e[st] color: sic e[st] gustabile sapor.

⁋ Unde ⁊ si in aqua essemus: sentiremus vtiq[ue] appositu[m] dulce. Non au[tem] e[ss]et tu[n]c nobis sensus per mediu[m]: sed in eo q[uo]d miscet[ur] humido sicut in potu. Color au[tem] no[n] sic videt[ur] in eo q[uo]d miscetur: neq[ue] de fluxionib[us]. Ut q[ui]de[m] igit[ur] mediu[m]: nihil e[st]. Ut au[tem] color visibile. Sic gustabile hu[m]or est.

⁋ Excludit quanda[m] obiectione[m]. Manifestu[m] est eni[m] ꝙ si aliq[uo]d corpus saporosu[m] dissolubile per aqua[m] in aqua ponat[ur]: vtpote mel vel aliq[uo]d hui[us]: et nos essemus in aqua: q[ua][m]uis dista[n]tes ab illo corp[or]e saporoso: sapore[m] t[ame]n eius sentirem[us] i[n] aqua: ⁊ sic videt[ur] ꝙ gustus suscipiat suu[m] obiectu[m] p[er] aqua[m] q[uo]d est mediu[m] extraneu[m]. Et ideo ad excludedu[m] hanc obiectione[m] [con]cludit ex dictis: ꝙ cu[m] gustabile no[n] ꝑcipiat[ur] p[er] mediu[m] extraneu[m]: sequit[ur] ꝙ si essemus in aq[ua] sentiremus vtiq[ue] corpus dulce appositu[m] in aqua distans a nobis: no[n] t[ame]n e[ss]et nobis sensus per mediu[m]: sed ex eo ꝙ sapor ille permiscet[ur] aqueo humido: vt accidit i[n] potu: puta cu[m] ꝑmiscet[ur] aque vel vino mel vel aliq[uo]d hui[us]. ipsa eni[m] aqua i[m]mutat[ur] [natur]ali i[m]mutatione a corp[or]e saporoso. Unde gustus no[n] percipit sapore[m] corpis dista[n]tis vt est talis corpis sapor: nisi [secundu]m ꝙ aqua est i[m]mutata a tali corp[or]e. Cuius signu[m] est ꝙ gust[us] no[n] i[m]mutat[ur] ab aq[ua] sic inte[n]se: sic[ut] natus est i[m]mutari a sapore corpis dista[n]tis: eo ꝙ sapor ille debilitat[ur] per admixtione[m] aque. Sed color no[n] sic videt[ur] per mediu[m]: ꝙ. s. corpus coloratu[m] admisceat[ur] medio: aut aliq[uo]d ei[us] defluat ad visu[m]: vt Democritus ponebat: sed per sp[irit]uale[m] i[m]mutatione[m] medij. Unde visus non percipit colore[m] vt aeris v[e]l vt aque: sed vt corpis colorati distantis: ⁊ [secundu]m ea[n]de[m] me[n]sura[m]. Si g[ra]t[ia] velimus co[m]parare gustum ad visum nihil est q[uo]d sit mediu[m] in gustu. sicut illud q[uo]d est mediu[m] in visu. Sed sicut color est visibile. i. obiectu[m] visus: sic humor. i. sapor e[st] gustabile: id est obiectu[m] gustus. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Atqui nihil absq[ue] hu[m]iditate saporis efficit sensu[m]: sed omne quod ipsius efficit: humiditatem aut actu aut potentia nimiru[m] h[ab]et vt salsum. Nam ⁊ ipsum liq[ue]scere potest facile: ⁊ se linguam vt patet cum liquescit humidiorem efficere potest.

⁋ No[n] au[tem] facit humoris sensum sine hu[m]iditate: s[ed] h[ab]et actu aut pote[n]tia hu[m]iditate[m] vt salsu[m]. Hu[m]eni[m] liquidu[m] ipsum est ⁊ liquefactiuum lingue. T.c. 102

⁋ Ostendit q[uo]d req[ui]rat[ur] ad gustu[m] ex quo mediu[m] no[n] req[ui]rit[ur]: ⁊ dic[it] ꝙ nullu[m] saporosu[m] facit sensu[m] sui humoris. i. saporis sine hu[m]iditate. Na[m] sic[ut] color fit actu visibilis p[er] lume[n]: ita sapor fit actu gustabilis p[er] hu[m]idu[m]. Et p[ro]p[ter] h[oc] op[orte]t ꝙ gustabile vel actu h[ab]eat humiditate[m] aquea[m] sicut vinu[m] v[e]l aliquod hui[us]: aut sit pote[n]tia humectabile: sic[ut] q[uo]d sumit[ur] per modu[m] cibi. Et ideo op[orte]t vt sit saliua in ore que est bene liquida ⁊ liquefactiua lingue p[er] qua[m] ea q[ue] sumunt[ur] humecta[n]tur: vt eo[rum] sapor percipi possit. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ At v[er]o sicuti visus est visibilis ⁊ inuisibilis: ⁊ tenebre na[m]q[ue] sunt inuisibiles: quas etiam visus discernit: ⁊ eius q[uo]d valde splendidum est: ⁊ hoc enim i[n]uisibile dicitur q[ua][m]q[ua]m no[n] eode[m] sed alio modo q[uam] tenebre. Sicut igitur visus visibilis ⁊ inuisibilis est: ⁊ auditus similiter soni silentijq[ue]: quo[rum] alteru[m] audibile: alteru[m] inaudibile est: ⁊ etia[m] soni magni: perinde atq[ue] splendidi visus. Nam vt paruus sonus modo quodam inaudibilis: sic etiam ⁊ magnus ac violentus. Inuisibile v[er]o multifaria[m] dici solet: quoddam perinde dicit[ur] tale atq[ue] in ceteris etia[m] id quod impossibile est quodda[m]: hoc pacto vt aptu[m] quide[m] sit id h[ab]ere quo videre possit: illo aute[m] careat: aut h[ab]eat remisse vel praue: vt informe dicit[ur] aut indoctu[m]. Sicut igitur visus inqua[m] visibilis ⁊ i[n]uisibilis est: ⁊ auditus sil[ite]r: sic ⁊ gustus gustabilis ⁊ ingustabilis est: q[uo]d q[ui]de[m] aut exiguum habet: aut paruum: aut vastante[m] gustu[m] saporem. Uidetur autem potabile ⁊ impotabile esse principium. Utru[m]q[ue] enim gustu percipit[ur]. Uerum alteru[m] est prauu[m]: gustu[m]q[ue] deuastat: alte[rum] est amicu[m] nature: est aute[m] potabile gustui cum tactu co[m]mune.

⁋ Sicut au[tem] visus visibilis est ⁊ i[n]uisibilis: tenebra au[tem] i[n]uisibilis est: iudicat au[tem] ⁊ ipsam visus. Adhuc au[tem] ⁊ valde splendidi est: eteni[m] hoc i[n]uisibile est. alio au[tem] mo[do] a tenebra. Simil[ite]r aute[m] ⁊ auditus soniq[ue] ⁊ silentij: quo[rum] aliud audibile: aliud no[n] audibile ⁊ magni soni: sicut visus est splendidi. Sicut eni[m] paruus sonus inaudibilis quoda[m] modo: sic ⁊ magnus ⁊ violentus. Inuisibile au[tem] aliud quide[m] o[mn]ino dicit[ur]: sicut ⁊ in alijs impo[ssibi]le: aliud aute[m] q[ua][m]uis aptum natum no[n] h[ab]et: aut praue: sicut q[uo]d sine pedibus est: ⁊ sine gradu dicit[ur]. Sic autem gustus gustabilisq[ue] ⁊ non gustabilis. Hoc au[tem] est paruu[m] aut prauu[m] habe[n]s humore[m]: aut corruptiuu[m] gustus. Uidet[ur] autem principiu[m] esse potabile ⁊ non potabile. Gustus eni[m] quida[m] ambo. Sed hoc q[ui]de[m] vt prauu[m] ⁊ corruptiuu[m] gustus. illud aute[m] [secundu]m na[tura]m. Est autem co[m]mune tactus ⁊ gustus potabile. T.c. 103

¶ Ostēdit qd percipiat per gustū: ⁊ dicit ꝙ sic est de visu ⁊ auditu: sic est de gustu. Uisus eniȝ cognoscit visibile ⁊
t.c.71. iuisibile vt supra dictū est. Inuisibile enī est tenebra de qua visus iudicat. Et silr illud qd est valde splēdidū vt sol dr̄ iuisibile: sed alio modo q̄ȝ tenebra. Nā tenebra dicitur inuisibile ꝓpter defectū lumis: splēdidū aūt ꝓpter abūdantiā corrūpentis sensuȝ. Et silr audit⁹ est audibilis .s. soni ⁊ nō audibilis: vt silētȝ: qd est ꝑuatio soni: ⁊ ēt nō audibilis .i. soni male audibilis: qui vl̄ pp sui excellētiā corrūpit sensuȝ: vel pp sui prauitatē non sufficienter sensuȝ imutat. Sic etiā est in oīb⁹ q̄ ꝺm potētiā ⁊ ipotentiā dn̄r. Nā ipol̄e dr̄ in oīb⁹ aut qd nō hȝ qd natū est hr̄e: aut qd praue hēt. Sicut nō gressibile dr̄ aīal: ⁊ qd penit⁹ caret pedib⁹: ⁊ qd est claudū aut debile pedib⁹. Similr aūt ⁊ gustus ⁊ gustabilis ⁊ nō gustabilis. Non gustabile aūt dicit̄ duplr: qd aut parū hȝ de sapore: aut malū saporē: aut nimis violentū ad corrūpēdū sensuȝ. Et qa gustabile est humidū aqueū qd est potabile: ⁊ hoc est ꝑncipiū saporis .s. humidū aqueū: videt̄ ꝙ potabile ⁊ nō potabile sit ꝑncipiū eoꝝ q̄ gustu ꝑcipiunt̄. Gustus enī percipit ambo: sed vnū vt prauū ⁊ corruptiuū sensus .s. nō potabile: aliud aūt vt ꝯueniēs ꝺm nām .s. potabile. Sicut autē gustabile percipit̄ gustu ꝓut gustus est quidā sensus discretus a tactu: ita potabile ⁊ nō potabile percipit̄ a gustu ꝓut gustus est qdā tact⁹. Nā potabile est cōe ⁊ tact⁹ ⁊ gustus. Tactus quidē iquantū est humidū: gustus aūt iquātū est humidū saporabile. Manifestū est g̊ ꝙ delectationes que sunt in cibis ⁊ potibus inquātū sunt sensibilia ⁊ potabilia: ꝑtinēt ad gustū inquātū est tactus qdā
capi.12. vt dicit̄ in 3° ethicorū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vo cum gustabile sit humidum: necesse est ⁊ instrumētū sensus ipsius neqȝ humidū esse actu: neqȝ etiam tale: vt humectari nō possit: humidumqȝ euadere. Patitur eniȝ aliquid gustus ab ipso gustabili: ea nimirū ratione qua gustabile est. Necesse est igit̄ instrumentū gustus: potentia quidem humiduȝ esse: humectari autem actu. Ita autē humectari: vt eius conseruetur cum humectatur ⁊ ratio.

T.c.104 ¶ Quoniā aūt humidū quidē est gustabile: necesse sensitiuū ipsius neqȝ humidum esse actu: neqȝ impol̄e fieri humidū. Patitur eniȝ aliqd gustus a gustabili ꝺm ꝙ gustabile est. Necessariuȝ est ergo humectatū fore qd pol̄e humectari saluatū: nō humidū aūt gustatiuū sensitiuū.

¶ Ostendit quale debeat esse instrumētū gustus. Et ꝑmo ponit ṽitatē. Scdo manifestat eā per signū. ibi (Signū autē.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ qa illd qd est gustabile opȝ eē humiduȝ ⁊ saporosum: necesse est organum gustus: neqȝ esse humidū actu neqȝ saporosum ꝺm seipsuȝ: neqȝ esse tale ꝙ nō possit fieri humidū: sicut istrumētū visus est quod nō habet colorē: sed est susceptiuū coloris. Et hoc ideo est: qa gustus patitur aliqd a gustabili ꝺm ꝙ est gustabile: sicut quilibet sensus a sensibili. Unde cuȝ gustabile iquantū gustabile sit humidū: necesse est ꝙ organū gustus inquantum est iam passum sit humectatum: ⁊ tamen saluatur in sua natura vt sit gustatiuū: id est potēs gustare: cum possibile est humectari: non tamē est humidum actu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Signum auteȝ est linguam neqȝ cum est valde sicca neqȝ cū est nimirū humida sentire. Is enī tactus fit humidi primi perinde atqȝ si cum pregustauerit quispiam vehementē acremue saporeȝ: deinde aliū gustet: ⁊ vt in egrotantibus fit: quibus cuncta vidētur amara: qa ligua sentiūt tali humiditate referta.

¶ Signū aūt neqȝ siccā existentē linguā sentire: neqȝ multū humidā. Hic eniȝ tactus fit primi humidi: sicut cū aliquis qui ante gustauit fortē humorem: gustet alterum: ⁊ vt laborantibus amara omnia vident̄: ꝓpter id quod ligua plena huiusmodi humiditate sentit.

¶ Ostendit qd dixerat per signum dicens: ꝙ signum predictorum est: ꝙ neqȝ lingua existēs sicca potest sentire: neqȝ existens multū humida: qa cuȝ existit valde humida: a precedente domināte humiditate fit in ea tactus ⁊ sensus precedētis humidi ⁊ nō superueniētis: sicut cū aliquis ante gustauerit aliquē fortē saporē: postea si gustet alteꝝ: nō percipiet ipsuȝ: quia adhuc manet sensus ꝑmi hūoris in lingua. Et similiter laborātibus .i. febricitantibus: omnia videntur esse amara: ꝓpter hoc ꝙ sentiunt per linguaȝ plenā humiditate huiusmodi: sciȝ cholera que est amara. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Species autem sapoꝝ ita sese habēt: quēadmodū colorū. Dulce nāqȝ ⁊ amarū cōtraria simplicia sunt. Heret autē dulci quidē pingue: amaro autē salsuȝ. At inter hec collocant̄: acre: acerbuȝ: acidum: atqȝ acutū. He nāqȝ fere differentie vident̄ esse saporū. Quare gustus quidē instrumentū id est qd est potētia tale: gustabile autem id qd ipsuȝ actu facere pōt.

¶ Species aūt humorum sicut ⁊ in coloribus: simplices quidē cōtrarie sūt: sicut dulce ⁊ amarum. Habite autē sunt cum hac quidē pingue: cuȝ illa vo salsum: media autē horū acre ⁊ austerū: ⁊ ponticum ⁊ acutū. Fere enim he vidētur esse humorū differentie. Quare gustatiuū est potentia huiusmodi. Gustabile auteȝ est factiuum actu huius.

¶ Determinat de speciebus sapoꝝ: ⁊ dicit ꝙ sicut in coloribus simplices colores sunt ꝯtrarij: vt albū nigro: sic in saporibus simplices sunt ꝯtrarij: vt dulce ⁊ amarū. Species āt sapoꝝ hite .i. imediate ꝯsequētes simplices spēs sunt pingue qd sequit̄ dulce: ⁊ salsum qd sequit̄ amarū. Media aūt hoꝝ sūt acetosum ⁊ austerū ⁊ ponticū ⁊ acutū: que duo i idē reducunt̄. Ad has aūt septē spēs sapoꝝ fere vident̄ reduci oēs alie. Cōsiderādū est aūt circa has species ꝙ q̄uis sapores causent̄ a calido ⁊ frigido ⁊ humido ⁊ sicco: ⁊ cōtraria sunt: que maxime distant: nō tn̄ ꝺm maximā distantiaȝ calidi ⁊ frigidi ⁊ humidi ⁊ sicci attendit̄ ꝯrietas in spēbus saporuȝ: sed ꝺm ordinem ad gustū ꝓut natus est imutari a sapore: vel cū horrore vel cuȝ suauitate. Unde non est necessariū ꝙ dulce vel amarū sit maxime vel calidū vel frigidū vel humidū vel siccum: sed maxime se habeat in tali dispōne per quā comparat̄ ad sensuȝ gustus. De gn̄atione aūt saporū in libro de sensu ⁊ sensato determinat̄. Ultimo aūt concludit ꝙ gustatiuum .i. sensus gustus vel organum eius est in potentia ad saporem ⁊ species eius: gustabile auteȝ est qd potest reducere ipsum de potentia in actum.

¶ De tāgibili autem ⁊ tactu eadem ratio est. Nam si tactus nō vnus sit sensus: sed plures: necesse est ⁊ ea que tactu percipiuntur plura sensibilia esse. Dubitationem

tionem

tionem autem iste locus habere videtur. Dubitabit autē non iniuria quispiam. vtrum plures sint tactus an vnus tm̄. Et de instrumento tactus quid tandez sit: vtrum ipsa caro: ⁊ id qđ in ceteris simile est carni: an ita non sit: sed id quidem ipsum sit sensus huiusce medium: instrumentum autem ipsius primuz: aliud quoddam sit intus.

T.c.106 ¶ De tangibili autem ⁊ tactu eadem ratio. Si enim tactus non est vnus sensus sed plures. necessarium ⁊ tangibilia sensibilia plura esse. Habet autem dubitationem vtrum plures sint aut

T.c.107 vnus. Et quid est sensitiuum tangibilis. vtruz caro ⁊ in alijs proportionale: aut non: sed hoc quidem est medium: primum autem sensitiuū aliud quiddam est intus.

Lec. XXII.

Postq̄ determinauit Phs de sensibilibus ꝺ̄z alios sensus: hic determinat vltimo de sensibili ꝺ̄m tactū: q2 tactus inter alios sensus videt̄ esse minus spūalis: lz sit oīum aliorū sensuum fundamentū. Diuidit aūt hec ps in duas partes. In pᵃ determinat q̄sdā dubitatiōes circa sensum tactus. In scđa ondit vitatē circa hūc sensuz. ibi (Dio aūt videt̄.) Circa pmū duo facit. Primo mouet qōnes. Secūdo determinat eas. ibi (Dis eteni sensus.) Dicit ergo pmo ꝙ q̄tū ad ea de qbꝰ ingrendū ē: eadē rō est: siue loq̄mur de tāgibili siue de tactu. Qđ enim dr̄ de vno opz dici de altero: q2 si tactus nō est vnus sensus s3 pl'es. necesse est ꝙ tangibilia nō sint vnū genus sensibiliū: sed pl'a. Ideo autē hic dicit: q2 intentio sua est primo determinare de sensibilibꝰ: postmodū determinabit de sensu. Quia vo in his que circa tāgibile ⁊ tactū dicēda sunt: circa sensum tactus qōnes mouebit propter hoc ꝙ cōmodiꝰ possunt ptractari qōnes iste circa tactū q̄ꝫ si moueant̄ circa tangibile: idcirco hanc excusationē premittit ostendens ꝙ nō refert vtꝝ de tactu vel tangibili loq̄mur. Mouet ergo duas qōnes circa tactū ⁊ tangibile. Quaruz prima talis est. Utrū sint plures sensus tactus. an vnus tm̄. Secunda dubitatio est qd est sensitiuum. i. organū sentiendi in tactu. vtrum. s. caro sit organū sensus tactus in aīalibus hn̄tibus carnē q̄ sunt aīalia hn̄tia sanguinem: ⁊ in alys q̄ carēt sanguine aliqd ꝓportionabiliter rn̄dēs carni. Aut non est ita: sed caro qdē ⁊ illud qđ ꝓportionabiliter ei rn̄det est mediū in sensu tactus. Sed primū organum sensus tactus est aliqd intrinsecum circa cor vt dicitur in libº de sensu ⁊ sensato. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnis enim sensus vnius cōtrarietatis esse videtur: vt visus: albi: nigriq3: ⁊ auditus: acuti: grauisq3: ⁊ gustus: dulcis: atq3 amari. At in tangibili plures insunt contrarietates vt patet. est enim calidum: frigidum: humidum: siccum: molle: durum: ⁊ istiusmodi alia.

¶ Omnis etenim sensus vnius cōtrarietatis esse videtur: vt visus albi ⁊ nigri: auditus grauis ⁊ acuti: gustus amari ⁊ dulcis. In tangibili autem multe insunt contrarietates: calidum: frigidum: humidum: siccum: durum: molle: ⁊ aliorum quecunq3 sunt huiusmodi.

¶ Determinat premissas dubitationes. Et pmo pᵃᵐ. Secūdo scđaz. ibi (Utꝝ aūt circa primuz tria facit. Primo ostēdit ꝙ nō est vnus sensus tactus sed plures. Scđo soluit positaz rōnē. ibi (Habet aūt solutionē.) Tertio iprobat solutionē. ibi (Sed ꝙ sit.) Rō aūt quā primo ponit talis est. Dis enim vnus sensus vr̄ esse vnius ꝯrietatis: sicut visus albi ⁊ nigri: auditus grauis ⁊ acuti: gustus amari ⁊ dulcis. Sed in tangibili qđ est obiectum tactus sunt multe ꝯrietates. s. cali. ⁊ frigi. humi. ⁊ sic. duruz ⁊ molle: ⁊ quedam alia huiusmodi: vt graue: ⁊ leue: ⁊ acutum ⁊ hebes: ⁊ similia: ergo tactus nō est vnus sensus: sed plures. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed esse videtur ad hanc dubitationem quedam solutio. Nam in ceteris etiam sensibus plures sunt contrarietates. In voce nanq3 non soluz est acumē ⁊ grauitas: sed etiam magnitudo ⁊ paruitas: ⁊ leuitas ⁊ asperitas vocis: ⁊ alia huiuscemodi. Sūt ⁊ circa colorē differētie alie tales.

¶ Habet autem solutionem quandam ad hanc dubitationem: ⁊ ꝙ in alijs sensibus sunt cōtrarietates plures: vt in voce non soluz acumen ⁊ grauitas: sed ⁊ magnitudo: ⁊ paruitas: ⁊ lenitas: ⁊ asperitas vocis: ⁊ similia alia. Sunt aūt ⁊ circa colorē differētie huiusmodi altere. T.c.108

¶ Ponit quādā apparentē solutionē ad predictā dubitationē: ⁊ dicit ꝙ aliquis potest habere solutionē ad predictam dubitationē per hoc ꝙ in alys sensibus videntur esse plures cōtrarietates: sicut in auditu. Nā circa vocez audibilē nō solū pōt attēdi cōtrarietas acuti ⁊ grauis: s3 ēt magnitudo ⁊ paruitas vocis: ⁊ lenitas ⁊ asperitas eiꝰ: ⁊ aliq̄ alia similia. Et similiter circa colorē pn̄t inueniri alique alie differētie preter cōtrarietatem albi ⁊ nigri: sicut ꝙ aliquis color est intensus ⁊ alius remissus: aliqs pulcher: ⁊ aliquis turpis: ⁊ tamē per hoc non tollit̄ quin auditus sit vnus sensus ⁊ similiter visus. Unde multiplex cōtrarietas tangibilium nō videtur impedire: quominus tactus sit vnus sensus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerum quidnam sit vnum obiectum tactui: sicut vnum est auditui sonus: non esse manifestum videt̄.

¶ Sed ꝙ sit vnuz subiectū sicut auditui sonus sic tactui: non est manifestuz.

¶ Excludit positā solutionem: ⁊ dicit ꝙ oīum ꝯrietatū q̄ sunt circa audibilia est vnū subm̄. s. sonus: ⁊ similiter color circa visibilia. S3 nō potest iueniri aliqd vnū qđ sit cōe subm̄ oīum ꝯrietatuz q̄ sunt circa tangibilia: ⁊ pꝑ h̄ nō vr̄ esse vnū genus tangibiliū. vnde neq3 vnus sensus tactꝰ. ¶ Ad euidētiā aūt eoꝝ q̄ hic dicunt̄ ꝯsiderare oz: ꝙ distictio potētiaꝝ ⁊ obiectoꝝ ꝓportionabilis est. Uñ cū vnus sensus sit vna potētia: opz ꝙ ei sensibile corn̄dens sit vnū genus. Ostensum est aūt in. io. meta. ꝙ in vno genere est vna prima ꝯrietas. Unde opz ꝙ circa obiectū vnius sensus: attēdat̄ tm̄ vna pma ꝯtrarietas. Et iō hic dicit Phs ꝙ vnus sensus est vnius ꝯrietatis. Pn̄t tamē in vno genere esse plures ꝯrietates post primā: vel ꝑ modū subdiuisionis: sicut in genere corpoꝝ. pma ꝯrietas est animati ⁊ iaīati. Et q2 aīatū corpus diuidit̄ ꝑ sensibile ⁊ insensibile: ⁊ vlterius sensibile ꝑ rationale ⁊ irrationale: multiplicātur ꝯrietates in genere corpis. Uel sunt plures ꝯrietates vnius generis ꝑ accidēs: sicut in genere corporis est ꝯrietas albi ⁊ nigri: ⁊ ꝺ̄m oīa q̄ corpori accidere pn̄t. Et per hunc modū intelligēdum est: ꝙ circa sonum ⁊ vocē preter pmā ꝯrietatē grauis ⁊ acuti q̄ est per se: sūt alie ꝯrietates q̄si per accidens. In genere aūt tangibiliū

sunt plures prime ꝯtrarietates per se: que tñ oẽs quodãmodo reducunt̃ ad vnũ subm: ⁊ quodãmodo nõ. Potest enĩ vno modo accipi subm ꝯtrarietatis ipsuꝫ genus qđ cõparatur ad differentias ꝯtrarias: sicut potẽtia ad actum. Alio modo potest accipi subiectum ꝯtrarietatũ suba que ẽ subꝫ generis cuius sunt cõtrarietates: sicut si dicamus ꝙ corpus coloratum est subiectum albi ⁊ nigri. Si igitur loq̃mur de subiecto qđ est genus: manifestũ est ꝙ nõ est idẽ subiectum oĩum qualitatũ tangibiliũ. Si autem loquamur de subiecto que est suba: vnũ subiectum est oĩuꝫ eorum. s. corpus pertinens ad ꝯsistentiam aĩalis. Unde infra dicit Philosophus: ꝙ tangibiles qualitates sunt corporis ẜm ꝙ est corpus quibus. s. elemẽta corporis distinguunt̃ abinuicem. Horum enim est sensus tactus discretiuus que ad cõsistentiam corporis animalis pertinent. Unde formaliter loquendo ⁊ ẜm rationem sensus: tact⁹ non est vnus sensus: sed plures. Subiecto autẽ est vnus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Huius autem vtrum instrumentũ tactus intus sit: post carnem an non sit: sed statim sit ipsa caro: id nõ esse signum videtur: sensum inquã ilico fieri: cũ res tactu percipiende tanguntur. Eteniꝫ si quis nunc circa carnem subtilem pellem extenderit: deinde reꝫ tactu percipiendaꝫ tetigerit: sensus stati similiter fiet: ⁊ tamen in illa pelle tactus instrumentũ non est. Qđ si copulata fuerit: veloci⁹ vt pꝫ: sensus ꝑceptio fiet.

T.c.109 ¶ Utrum autem est sensitiuum intus aut non: ẜ mox caro: nullum videtur esse signum fieri sensum simul cum tactu. Etenim nunc si aliquid circa carnem extenderit vt pellem faciens similiter sensum mox tactum insinuat: ⁊ tamen cõstat ꝙ non est in hoc sensitiuum. Si auteꝫ ⁊ cõnaturale fuerit: citius vtiqꝫ ꝑtiget sensus.

¶ Pertractat scđam q̃õnem. Et circa hoc duo facit. Primo docet veritatẽ. Scđo ꝯcludit quoddã qđ pertinet ad manifestationẽ prime q̃õnis. ibi (Propter qđ talis ps.) Circa primũ sciẽdũ est ꝙ posset alicui videri: ꝙ caro eẽt organũ sentiẽdi ẜm tactum hac rõne: q2 statim ad tactũ carnis sentimus tangibilia. Dicit ergo ad excludendum hãc rõnem ꝙ ad iudicandũ vtrũ organũ tactus sit itus: vel nõ sed statim caro sit organum tactus: nõ videt̃ esse sufficiẽs signũ hoc ꝙ simul cum caro tangitur fit sensus tãgibilis. i. sentitur: q2 ⁊ nunc si aliquis supra carnem extẽderet aliquã pelliculã aut telã subtilẽ: stati ad tactum ipsius qđ superextẽderet̃ carni sentiret̃ tangibile. Sed tñ constat ꝙ organũ sensus tactus non esset in illa pelle superextẽsa. Et iteꝝ manifestũ est: ꝙ si illa pellis superextẽsa fieret ꝯnaturalis hoĩ: citi⁹ per eã sentiret̃. Uñ lꝫ ad tactũ carnis q̃ est hoĩ connãlis statim tangibile sentiat̃: nõ tñ seq̃tur ꝙ caro sit organũ tactus: sed est quoddam mediũ connaturale. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter talis pars corporis peride sese habere videtur: atqꝫ si circunfusus aer coniunct⁹ esset nobis: ac copulat⁹. Tunc enim vno quodam instrumẽto profecto sonum: ⁊ colorem: ⁊ odoreꝫ: videremur sentire: ⁊ vnus quidem videretur esse nimirum sensus: visus: audit⁹: atqꝫ olfatus. Nunc autem q2 seiũctum ẽ id per qđ fiunt motus: patet instrumenta iaꝫ dicta sensuum esse diuersa. In tactu autem idipsum nunc latet. Fieri enim nequit vt ex aere vel aq̃ corpus animatum tñmodo ꝯstet: quippe cum solidum quoddam esse oporteat. Restat igitur vt ex his atqꝫ terra sit mixtum: quale ẽ ipsa caro: ⁊ id qđ vicẽ ipsi⁹ subit. Quare necesse ẽ ipsum corpus copulatum medium esse inter instrumentum ipsi⁹ tact⁹: ⁊ res ipsas tangibiles: per qđ fiunt ipsi sensus: q q̃dẽ sunt pl̃es.

¶ Propter qđ talis pars corporis videtur sic se habere sicut si circulariter nobis adunat⁹ esset aer. Videremur enim vno quodam sentire ⁊ sonum ⁊ odorem ⁊ colorem: ⁊ vnus quideꝫ sensus esse auditus ⁊ visus ⁊ olfatus. Nũc autem quoniam determinatuꝫ est per qđ fiũt motus: manifesta sunt predicta sensitiua altera eẽ. T.c.110

¶ In tactu autem hoc quideꝫ nunc inmanifestum est. Ex aere quidem eniꝫ aut aqua impossibile est constare animatum corpus. Oportet enim firmum esse. Reliquitur autem mixtum ex terra: ⁊ ex his eẽ vt vult caro ⁊ proportionale. Quare necessarium est ⁊ corpus esse qđ medium tactui adunatum per quod fiant sensus cum sint plures. T.c.111

¶ Cõcludit quoddã qđ valet ad manifestationeꝫ prime q̃õnis: ⁊ dicit ꝙ q2 caro est sicut medium ꝯnaturale ĩ sensu tactus: videt̃ ꝙ hec pars corporis sic se habeat ad sensum tactus: sicut si aer qui est circa nos esset ꝯnaturalis nobis. Uideretur enim tũc ꝙ aer ille esset organũ in visu: auditu: ⁊ olfatu: cuius sit mediũ: ⁊ ita videremur vno organo sentire sonũ: ⁊ odorẽ ⁊ colorem: ⁊ ꝑ ꝯsequẽs videretur esse vnus sensus auditus: visus: ⁊ olfatus. Sed nũc q2 mediũ per qđ fiunt motus dictoꝝ sensibiliũ ẽ (determinatũ). i. distinctum a nobis: manifestum est ꝙ nõ est organũ. Et itẽ manifestũ est. ꝙ diuersa sunt organa triuꝫ sensuum dictoruꝫ: ⁊ per ꝯsequens ꝙ sunt diuersi sensus. Sed in tactu hoc nõ est manifestũ: q2 mediuꝫ est ꝯnaturale nobis. Et huius diuersitatis rationem assignat. Aer enim ⁊ aqua que sunt media alioꝝ sensuum: nõ pñt esse ꝯnaturalia nobis: q2 impossibile est ꝙ ex aere puro ⁊ ex aqua pura consistat aĩatũ corpus. Cuꝫ enim sint corpora humida ⁊ fluxibilia nõ sunt firma neqꝫ bene terminabilia in seipsis. sed solũ termino alieno. Corpus autem aĩatum oportet esse firmũ ⁊ in se terminatuꝫ. vnde oportet ꝙ sit mixtuꝫ ex terra ⁊ aere ⁊ aqua: sicut vult se habere id est sicut exigit caro in aĩalibus habentibus carnem: ⁊ illud qđ ꝓportionabile est in aĩalibus non habentib⁹ carnem. Et sic illud corpus qđ est mediũ in tactu. s. caro: potest eẽ adunatũ id est naturaliter vnitũ tactui: ita ꝙ per ipsum sicut per medium cõnaturale: fiant plures sensus tactus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Indicat autem plures esse: tact⁹ isce qui in lingua cosistit. Nam eadeꝫ in parte ⁊ omnes res tangibiles: ⁊ saporem etiam sentit. Si igitur ⁊ cetere partes carnis sentirent saporem: vnus ideꝫqꝫ tunc sensus videretur: esse profecto gustus ⁊ tactus. Nunc autem q2 nõ fit ꝯuersio: duo diuersi sensus eẽ cẽsentur.

¶ Demonstrat autem ꝙ plures sint qui in ligua tactus. Omnia enim tangibilia sentit ẜm eandem partem ⁊ humorem. Siquidem igitur ⁊ T.c.112

alia caro sentiret humorē: videret̄ vn⁹ ⁊ idē eē sensus: gustus ⁊ tactus. Nunc autē sunt duo: propter id qđ non conuertitur.

¶ Ponit quoddā aliud ad idē māifestādū: ⁊ dicit ꝙ hoc idē demonstrat̄ per hoc ꝙ in lingua fiunt plures tactus. Sentimus enim per linguā oīa tangibilia: que sentim⁹ per alias partes corporis. ⁊ vlterius per ipsam sentimus (humorē). i. saporem quē nō sentimus per aliquā aliā partem corporis. Si aūt alia caro sentiret saporem: non discerneremus inter gustū ⁊ tactum: sicut nūc non discernimus inter tactum qui est discretiuus calidi ⁊ frigidi ⁊ tactum qui est discretiuus humidi ⁊ sicci. Sed nunc apparet ꝙ gustus ⁊ tactus sint duo sensus. q̄ nō ꝯuertunt̄ inuicem. non enim per q̄cūq; partē fit sensus tactus fit ⁊ gustus. Ratio aūt quare non per quācunq; partem fit gustus per quā fit tactus est: q̄ sapores non sunt qualitates elemētoꝝ. ex quib⁹ corpus aīalis cōstat. vnde nec ptinent ad ꝯsistentiā aīalis: sicut qualitates tangibiles. T.c.iij. Nota

¶ At vo dubitabit hoc loco nō iniuria quispiā. Nā si corpus qdem omne profunditatē habet: atq; hec est tertia magnitudo: fieri vo neqt: vt ea corpora sese mutuo tangāt: inter que corpus aliqđ medium intercedit: humidumq; nō est sine corpore nec humectatum: sed necesse est vel aquā esse vel aquā habere: qui fieri potest: vt corpus tangat corpus in aquā. Etenim necesse est cum extrema nō sint sicca: in medio aquam esse: qua repleta sunt ipsa extrema. Qđ si hoc est veꝝ: fieri profecto nō potest: vt corporū tactus fiat in aqua. Eodē etiam modo de ijs dici potest: que in aere collocātur. Simili nāq; modo sese habet aer ad ea que sunt in ipso: ⁊ aqua ad ea q̄ sunt in ipsa. Latet aūt nos magis in hisce: que ī aere collocant̄: q̄ in animalibus: que sunt in aqua: si humectatum: humectatum tangit.

¶ Dubitabit autē aliquis: si omne corpus profundum habet. T.c.iij. ¶ Hec autem est tertia. Quorum autem corporum mediū est aliquod corpus: non contingit ipsa adinuicem se tangere. Humidum autē non est sine corpore neq; humectatum: sed necesse est aquam esse aut habere aquam. Que vo tanguntur adinuicem in aq̄ nisi sicca extrema sint: necesse est aquam habere medium: quo repleta sint vltima. Si autē hoc verum: impossibile est tangere aliquid aliud in aqua. Eodem autē modo est ⁊ in aere. Similiter enim se habet aer ad ea que sunt in ipso: ⁊ aqua ad ea que sunt in aqua. Latet autē magis nos: sicut ⁊ que sunt in aqua aīalia: si humectatum tangit humectatum. Lec. XXIII.

Ostenso ꝙ in sensu tactus requiritur mediū ꝯnāle: h̄ ingrit Phs vtꝝ regrat̄ in eo mediū extraneū. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit ꝙ tact⁹ nō fit sine medio extraneo. Scđo ondit in quo differāt tactus ⁊ gustus ab alijs sensibus q per mediū extraneū sentiunt. ibi (Utrū igitur.) Dicit ergo pmo ꝙ circa tactum pōt aliqs dubitare vtꝝ. s. habeat medium extraneū: cū ostēsū sit ꝙ habeat mediū ꝯnāle. Et ista dubitatio pcedit si oē corp⁹ h₃ pfūdū qđ est tertia dimēsio. Manifestū est enim oē corpus tres dimēsiones habere. s. lōgitudinē: latitudinē: ⁊ pfunditatē. Ex quo sequit̄ ꝙ inter q̄cūq; corpora est aliquod corpus mediū. ipsa nō tāgūt se inuicē imediate. Distant enim abiuicē ex quo aliq̄ dimēsio ē iter ea: manifestū ē etiā ꝙ vbicūq; ē mediū humidū vel humectatū: opꝫ eē aliqđ corpus. Humiditas enim cū sit qualitas q̄dā: non est nisi in sbiecto corpe. Aut igit̄ iest alteri corpori ſm se ipsum: ⁊ tunc est humidū sicut aq̄: aut h₃ humiditatē ſ₃ aliqđ corpus sibi aduenies: ⁊ sic dr̄ humectatū ex hoc ꝙ h₃ aquā in superficie tm̄: vel in supficie ⁊ pfundo. Et h̄ est qđ dicit ꝙ necesse est oē corpus humidū vl' humectatū eē aquā: aut habere aquā. Manifestū est aūt ꝙ corpora q̄ tangunt̄ in aqua adinuicē necesse est ꝙ habeant inter se aquā mediū: qua repleta sunt vltima eoꝝ: nisi forte dicat̄ ꝙ sint sicca in aqua existentia: qđ est impossibile. Necesse est enim ꝙ ea que in aqua sunt. sint humectata: ita ꝙ habeant aquam in supficie: ⁊ sic relinquit̄ ꝙ inter duo tangentia se in aqua sit aqua mediū. Et si hoc verum est. sequit̄ ꝙ ipossibile sit ꝙ aliqđ corp⁹ tāgat aliud in aqua imediate. Et sil'r eodē mō se h₃ đ aere q ē humidus nāl'r: sicut ⁊ aqua. Sil'r eni se h₃ aer ad humectanda ea que sunt in aere: sicut se h₃ aqua ad humectanda ea q̄ sunt in aqua. Sed magis latet nos de aere ꝙ sit mediū q̄ de aqua: pp' h̄ ꝙ cōtinue sumus in aere: ⁊ sic impceptibil'r iheret nobis. Et similiter aīalia q̄ sunt in aqua latet si duo corpora humectata per aquā se tāgāt. q̄ enim cōtinue sunt in aqua nō pcipiunt aquā q̄ est iter ipsa ⁊ corpora tāgētia. Est aūt ⁊ alia rō: q̄re magis latet nos de aere q̄ de aq̄: q̄ aer est subtilior: ⁊ minus sensu perceptibilis. Relinqt̄ ergo ꝙ semp qñ tāgimus aliqd est mediū iter nos ⁊ res cōtactas aer vel aqua. ¶ Sed dubitatio h̄ accidit. Opꝫ enim illud qđ est mediū in aliquo sensu esse denudatū a q̄litatib⁹ sensibilibus ſm illū sensum: sicut diaphanū nullū h₃ colorē. manifestū est autē ꝙ aer ⁊ aq̄ hn̄t tāgibiles q̄litates: nō igit̄ mediātib⁹ eis pt fieri sensus tactus. Rn̄det aūt ad hoc Auerrois: ꝙ nos non patimur a puro aere vel aqua. Nihil enim patit̄ nisi a suo ꝯ̄rio ſm pncipiū passiōis. aer aūt ⁊ aqua nō ꝯ̄riant̄ nobis: sed sunt nobis sil'ia. cōpant̄ eniꝫ ad nos sicut locus ad locatum: vnde tact⁹ noster nō patit̄ a qualitatibus aeris vl' aque: s₃ ab extraneis q̄litatib⁹. Qđ enim sentit̄ de qualitatib⁹ tangibilib⁹ in aere ⁊ in aq̄ est de ammixtione extraneoꝝ corpoꝝ. vt ipse dicit: q̄ sicut ignis nunq̄ amittit calorē suū: ita nec aq̄ amittit suā q̄litatē. S₃ ꝙ aliqñ sentimus calidā. h̄ est ex pmixtione extranei. ¶ In hac aūt respōsione est multiplex error. Primo qdē ī hoc qđ dicit ꝙ corpora nostra nō patiunt̄ ab aere vel aq̄: q̄ sūt similia nobis. sicut locus locato. Manifestū est enim ꝙ corpora nostra sortiunt̄ locū nālē sicut ⁊ motū naturalē ex natura elemēti predominātis. Nō ergo aliter cōparātur ad locū ⁊ ad corpora ꝯtinētia corpa nostra: q̄ ipsa elemēta locata ad elemēta locātia. Elemēta aūt in suis extremitatib⁹ se alterāt: vt pꝫ per Phum in pmo metheo. corpus ergo nostrū ab elemētis natū est alterari. Itē Oē qđ est in potentia: natū est pati ab eo qđ est in actu. Corpora aūt nostra cū sint in quadā medietate ꝯstituta iter extremitates tāgibilium q̄litatū que sunt in elementis: hn̄t se ad qualitates elementares: vt potentia ad actum. Mediū enim est in potētia ad extrema: vt infra dicetur. Manifestū est igitur ꝙ corpora nostra nata sunt imutari a q̄litatib⁹ el'toꝝ ⁊ sentire eas. Prouenit g̊ h̄ error ex eo ꝙ nesciuit distinguere inter elementa ſm ꝙ sunt sibi inuicem ꝯtraria: ⁊ ſm ꝙ sunt se ꝯtinētia ⁊ sibi similia vt

Dubitatio

Rn̄sio Auero.

Impu. Rn̄sio Auero.

Lec. 2ᵉ

T.c.i9.

locus locato. ¶ Dicēdū ē igit̄ ꝙ elemēta possunt dupliciter ꝯsiderari. Uno modo ſꝫ q̄litates actiuas ⁊ passiuas: ⁊ sic contrariantur adinuicem: ⁊ se inuicem immutāt in suis extremis. Alio modo ſm formas substātiales q̄s cōsequūt̄ ex ipressione corporis celestis. Uñ q̄to corp⁹ elementale est ꝓpingus corpori celesti: tāto plus hꝫ de forma. Et q₂ ad formā ptinet ꝯtinere: ⁊ ꝙ se habeat in rōne toti⁹: inde est ꝙ corpus superius ꝯtinet inferi⁹: ⁊ cōparat̄ ad ipsum sicut totū ad partem diuisaꝫ: que est comparatio loci ad locatū. Unde ⁊ vis locātis ⁊ cōtinētis deriuatur ad elementa ex primo cōtinenti. s. corpore celesti. Et propter hoc locus ⁊ motus localis non attribuūt̄ elemētis ſm qualitates actiuas ⁊ passiuas: sed cōsequūtur formas substantiales elementoꝝ. ¶ Alius error est in hoc

Ali⁹ error auerrois. qđ dicit ꝙ aqua ⁊ aer non alterātur nisi per āmixtioneꝫ extranei. Manifestū est enim ꝙ aer ⁊ aqua ſm partem sunt corruptibilia. Corruptio aūt ⁊ generatio in elementis pōt fieri sine mixtione: ⁊ seqtur alterationē: vt patet

li. 2. t. c. 24. ⁊ iñ in li° de generatione. Unde manifestū est ꝙ adhuc durante specie aq̄ pōt imutari aq̄ a sua nāli q̄litate absq₃ ammixtione extranei. Ignis aūt cō sit formalior est magis actiuus inter elementa. q̄ omnia cōparātur ad ipsum si-

Le. 2. t. t. 5. cut māli a. vt dicitur in. 4. metheo. Unde non est simile de ipso ⁊ de alijs. ¶ Dōm est igit̄ ꝙ q₂ aer ⁊ aqua sunt facile mutabilia ab extraneis qualitatib⁹: ⁊ p̄cipue quādo sunt modice quātitatis: sicut accidit in aq̄ vel aere q̄ sunt iter alia duo corpora se tāgentia. Propter hoc nō impedit̄ sensus tact⁹ quin ꝑ mediū aerē ⁊ aquā fieri possit. Et minus etiā impedit aer q̄ꝫ aqua: q₂ aer hꝫ q̄litates tāgibiles parum sensibiles. Unde si intendantur q̄litates tangibiles aeris vel aq̄. magis impeditur tactus: vtpote cū aer vel aqua intensam frigiditatem vel caliditatem habuerint. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum igitur omnium simili mō sit sensus: an sensuum quidam: vt nunc videtur eodem: quidam diuerso modo obiecta sua percipiant. Gustus quidem ⁊ tactus tāgendo: ceteri autem eminus. At id profecto non ita est: sed durum etiam ⁊ molle per alia plane sentimus. Quemadmodum ⁊ id qđ sonat ⁊ visibile ac odorabile. Uerum hec quidem eminus: illa vō cominus sentiuntur. Quapropter latet si per mediū illa percipiantur. Nam sensibilia cūcta per medium sentiunt̄: sed in illis idipsum latet vt diximus. Etenī vō si per subtilem pellem: vt prius etiam est dictuꝫ: positam circa carnem sentiremus omnia tangibilia idipsum nō animaduertētes: sic nos tum vtiq₃ sentiremus vt nunc in aere sentimus ⁊ aqua. Nunc enim videmur res ipās tāgibiles tāgē: ⁊ nullū mediū eē.

T. c. ii4 ¶ Utrum igitur omniuꝫ similiter sit sensus: an aliorum aliter: sicut nunc videtur gustus quidē ⁊ tactus in tangendo: alij autem a longe. Hoc autem non est: sed duruꝫ ⁊ molle per altera sentimus: sicut ⁊ sonabile ⁊ visibile ⁊ odorabile. Sed alia quidem a lōge: alia vō a prope. Propter qđ latet: quoniam omnia quidem sentim⁹ per medium: sed in his latet. Et quideꝫ sicut diximus prius: ⁊ si per pellem sentiremus oīa tāgibilia ignorato qm̄ ꝓhibet: similiter vtiq₃ haberemus sicut ⁊ nunc ⁊ in aq̄ ⁊ in acre. Putamus. n. nūc ipsa tāgere: ⁊ nihil eē ꝑ medium.

¶ Ostēdit dr̄iaꝫ iter tactū ⁊ gustū: ⁊ alios sensus. Et prio excludit quādā dr̄iam extimatā. Scđo ponit dr̄iaꝫ verā ibi (Sed differet.) Dicit ergo p̄ ꝙ ex quo tactus habet me^m extraneum ꝯsiderandū est. vtꝝ oiuꝫ sensibiliū fiat sil'r sensus: aut diuersoꝝ diuersimode sicut in prōptu vī-

T. c. ii6 hic esse dr̄ia ꝙ gustus ⁊ tactus sentiāt ex eo ꝙ imediate tāgant. alij aūt sensus sentiāt de lōge sua sensibilia non tāgēdo ipsa. Sed h̄ nō est veꝝ ꝙ sic differant: sed duꝝ ⁊ molle ⁊ alias q̄litates tangibiles sentimus (ꝑ altera). i. ꝑ media extranea. sicut ⁊ obiecta alioꝝ sensuuꝫ: sicut sonabile visibile ⁊ odorabile. Sed ista sensibilia sunt a lōge q̄nq₃ a sensu. gustabilia aūt ⁊ tāgibilia sunt de prope. intantū ꝙ mediū est q̄si impceptibile ꝓꝑ paruitatē: ⁊ iō mediū latet. Oīa enim sensibilia sentimus per medium ex̄neū: sꝫ i gustabilib⁹ ⁊ tāgibilib⁹ latet: q₂ sicut ꝑus diximus si ꝑ aliquā pellē nobis circūpositā omnia tangibilia sentiremus ignorato ꝙ aliquid esset prohibens: similiter nos haberemus ad sentiendum per medium: sicut ⁊ nunc nos habemus sentiētes in aqua ⁊ in aere. Putam⁹ enīꝫ nunc ꝙ tangamus sensibilia ipsa ⁊ nihil sit mediū. ¶ Deinde cum dicit

¶ Interest autem inter tangibile: ⁊ ea que sonant: ⁊ visibilia. Nā hec quideꝫ sentimus: medio in nos aliquid agente. At tangibilia sentimus nō a medio: sꝫ vna cum ipso medio moti: vti fit cum quispiam per clipeum est percussus. Non enim percussus clipe⁹ percussit: sed fit vt ambo sint simul percussi: clipe⁹ atq₃ miles.

Te. c. iii ¶ Sed differt tāgibile a visibilib⁹ ⁊ sonatiuis: quoniam illa quidem sentimus ex eo ꝙ mediū mouet aliquid nos: tangibilia vō nō a medio: sed simul cum medio: sicut per clipeū percussus. Non enīꝫ clipe⁹ ꝑcussus pri⁹ ꝑcussit: sed simul accidit vtraq₃ percuti.

¶ Exclusa falsa dr̄ia ponit verā. ⁊ dicit ꝙ tāgibilia differūt a visibilibus ⁊ sonatiuis ex eo ꝙ illa sensibilia sentimus per h̄ ꝙ mouēt mediū: ⁊ iteꝝ mediū mouet nos: sꝫ tāgibilia sentimus per mediū extraneū non quasi moti a medio extraneo: sed simul cū me° mouemur a sensibili. Sicut pꝫ de eo q percutit̄ per clipeū. Nō enīꝫ accidit sic ꝙ clipe⁹ percussus ꝑcutiat: sꝫ q₂ simul accidit vtrūq₃ percuti. ¶ Or aūt h̄ dr̄ (simul) non est intelligenduꝫ ſm ordinē tp̄is tm̄: q₂ ēt in visu simul mouet̄ mediū ab obiecto: ⁊ sensus a me°. fit enim visio sine successione. Perceptio aūt soni ⁊ odoris cum successione aliqua vt in li° de sensu ⁊ sensato dicit̄. Sed hoc referēdū est ad ordinem cāe. In alijs enim sensibus imutatio medij est cā ꝙ immutetur sensus: nō aūt in tactu. Nā in alijs sensibus me^m est

T. c. ii7 ex necessitate: in tactu aūt q̄si ꝑ accn̄s inq̄ꝫtū accidit corpora se tāgētia eē humectata. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Omnino autem vt aer ⁊ aqua sese habent ad visuꝫ ⁊ auditum: atq₃ olfatū: sic caro ac lingua sese ad huius instrumentum sensus habere videntur. Atq₃ nec sibi profecto: nec hic perceptio sensus fiet: cuꝫ instrumēto sensus a re sensibili tangitur: vt si quispiam super extremum oculi corpus posuerit album. Ex quo

T. c. ii8 etiā plane patet instr̄m sensus ipsius quo res percipiuntur tangibiles intus esse collocatū vt diximus. Sic enim ⁊ hoc sensus fiet: id porro qđ i ceteris sen

sibus fieri solet. Sensibiliũ eni si in ipsis istrumẽtis ponantur sensuũ: nõ fit (vt patet) ꝑceptio. At si supꝑ carne ponaẽ tãgibile: fit: vt docet expꝑientia sensus. Quare sine dubio ipsa caro medium est in tactu.

T.c.ii6. ❡ Omnino autem videtur caro ⁊ lingua: sicut aqua ⁊ aer ad visum ⁊ auditum ⁊ olfatũ se habent sic se habere ad sensitiuum sicut illorũ vnũ quodq̧. Ipso aũt sensitiuo tacto neq̧ ibi neq̧ hic fiet vtiq̧ sensus: vt si quis ponat corpus album in oculum vltimuz. Quare ⁊ manifestũ ꝙ intus sit tangibilis sensitiuum: sic enim vtiq̧ accidit ꝙ quidem in alijs. Apposita enim supꝑ sensitiuum non sentiunt: Super autem carnez posita sentiunt quare medium tactui caro.

❡ Determinat de sensu tactus ẜm v̓itatẽ. Et p̄mo q̃tum ad me^m. Scd̄o q̃tũ ad q̃litatẽ organi. ibi (Tãgibiles q̧dez.) Tertio q̃tũ ad obiectũ qd̓ ꝑcipiẽ sensu. ibi (Amp̄. aũt.) Dicit ergo p̊ ꝙ ita videtur se habere caro ⁊ lingua ad organũ sensus tactus: sicut se hñt aer ⁊ aq̃ ad organũ visus auditus ⁊ olfatus. In nullo enim istoruz sensuum põt fieri sensus si tangaẽ organũ. vt si quis ponat aliqd̓ corp⁹ albũ ĩ supꝑficie oculi nõ vr̃. Uñ mãifestũ ẽ ꝙ organũ sensitiuũ in sensu tactus sit intus. Sic eniz accidit in hoc sensu sicut ⁊ in alijs. Nõ enim sentiũt aĩalia sensibilia apposita super organũ sensus. Sentiũt aũt sensibilia posita super carnẽ: q̃re manifestũ est ꝙ caro non est organum sensus: sed medium. ❡ Deinde cum dicit.

❡ At qui ea tactu ꝑcipiũẽ q̃ corporis sunt: vt corpus est differẽtie. Dico aũt differẽtias eas q̃ rerũ elemẽta distinguũt: calidũ: frigidũ: siccũ: ac humidũ: de q̧bus antea diximꝰ ĳs in locis: in q̧bus de elementis ipsis tractauimus. Instrumẽtũ aũt id quo dicte q̃litates sentiũẽ: ⁊ ĩ quo primo sensus is collocaẽ: quez appellare ꝯsueuimus tactũ: ꝑs ea sane est q̃ est potẽtia talis. Sentire nãq̧ pati quoddam ẽ: vt diximus. Quare id qd̓ agit: tale illud facit: cũ sit potẽtia: quale ẽ ipsuz actu. Quocirca simile calidũ atq̧ frigidũ: ⁊ durũ ac molle nõ sentimus. Sed exuꝑatiões: quia sensus est quasi mediocritas quedã ꝯtrarietatis: eis que ĩ ipsis sensibilibꝰ inest. Et ꝑꝑ hoc sensibilia ipsa discernit. Nam mediũ ipsuz extremoꝝ ẽ iudex: fit. n. ad vtrũq̧ ipsoꝝ alteꝝ extremoꝝ. Atq̧ vt id qd̓ albũ, nigrũq̧ ꝑcepturũ ẽ sensu neutruz ipsoꝝ actu: sed potẽtia sit vtrũq̧ oportet: ⁊ in ceteris eodẽ mõ: sic ⁊ in tactu neq̧ calidũ: neq̧ frigidũ id actu sit oportet: sed vtrũq̧ potẽtia: qd̓ vtrũq̧ est ꝑceptuꝝ.

T.c.ii7 ❡ Tangibiles quidẽ igitur sunt differentie corporis ẜm ꝙ corpus. Dico autẽ differẽtias quibus elementa determinãt calidũ frigidũ: humidum: siccum: de quibus prius dictum est ĩ his que de elemẽtis. Sensitiuum autem ipsarum qd̓ tactiuum: ⁊ in quo sensus vocatus tactus ẽ

T.c.ii8 primo: ꝙ potẽtia huiusmodi pars est. ❡ Sentire enim pati quoddam est. Quare faciens q̃le ipsum actu huiusmodi illud facit cum sit potentia. Unde similiter calidũ ⁊ frigidũ aut durum ⁊ molle non sentimus: sed excellentias tanquã sensu velut medietate quadã existẽte eius que in sensibilibus contrarietatis. Et propter hoc discernũt sensitiua sensibilia: mediũ enim discretiuũ est. Fit enim ad vtrũq̧ ipsorũ alteꝝ vltimorũ. ❡ Et oportet sicut debẽs sentire al- T.c.ii9.
bum ⁊ nigrũ neutrũ ipsoꝝ debere esse actu: potẽtia ꝟo vtrũq̧: sic autem ⁊ in alijs: ⁊ in tactu neq̧ calidum neq̧ frigidum.

❡ Ostñdit q̃le sit organũ tactꝰ. ⁊ dicit ꝙ tãgibiles qualitates sunt dr̃ie corꝑis ẜm ꝙ est corpus. i. dr̃ie q̧bus elemẽta distinguũẽ abinuicẽ. s. cali. frigi. humi. ⁊ sic. de quibus dictũ est in his que sunt de elemẽtis: id est in li° de gene- Li.2°.t.
ratione ⁊ corruptione. Manifestũ est aũt ꝙ organuz ta- c.8.⁊ iñ.
ctus ⁊ in quo primo fundatur sensus qui dicíẽ tactus: est quedam pars que est in potẽtia ad huiusmodi q̃litates. Organũ enĩ sensus patiẽ a sensibili: q2 sentire est pati qd̓dã: vnde sensibile qd̓ est agens: facit ipsuz esse tale ĩ actu quale est sensibile: cũ sit in potẽtia ad hoc. Et propter h̄ organũ tactus nõ sentit illã qualitatẽ ẜz quã est in actu. Nõ enim sentimus id qd̓ est calidũ aut frigidũ: durum: aut molle: ẜm illuz modũ quo hec insunt organo tactus: sed sentimus excellẽtias tãgibiliũ: q̃si organo tactus cõstituto in aliqua medietate inter cõtrarias tangibiles q̃litates. Et propter hoc organũ tactus discernit extrema tangibiliũ. mediũ enim est discretiuũ extremoꝝ. potest enim pati ab vtroq̧ extremorũ eo ꝙ dũ comparatur ad vnũ: se h3 in rõne alterius: sicut tepidũ in cõparatiõe ad calidũ est frigidũ. In cõparatiõe ad frigidũ est calidu3. vnde mediũ patitur ab vtroq̧ extremoꝝ: cuz sit quodã mõ vtriq̧ cõtrariũ. Et oportet ꝙ sicut organũ qd̓ debet sentire album ⁊ nigrũ: neutrum ipsorum habet actu. sed vtrũq̧ in potẽtia: ⁊ eodẽ modo in alijs sensibus: sic etiaz se habeat in sensu tactꝰ: vt. s. organũ neq̧ sit calidũ neq̧ frigidum actu: sed potentia vtrũq̧. Aliter tamen accidit hoc circa tactum: ⁊ circa alios sensus. Nã in visu organũ visus est in potentia ad albũ ⁊ nigrũ denudatũ a toto genere albi ⁊ nigri. est enim penitus carens colore. Sed organũ ⁊ medium tactus nõ potest denudari a toto genere calidi ⁊ frigidi humidi ⁊ sicci: componiẽ enim ex elemẽtis quoꝝ he sunt ꝓprie q̃litates. Sed sic fit in potentia organũ tactus ad sua obiecta inq̃tũ est me^m inter ꝯ̃ria. Me^m enim est in potẽtia ad extrema. Et propter hoc quãto aĩal habet complexionẽ magis reductam ad mediũ: tãto habet meliorẽ tactũ. Uñ homo inter oĩa aĩalia est melioris tactꝰ: vt supra dictũ est. ❡ Deinde cũ dicit. T.c.94

❡ Preterea vt visus visibilis ac iuisibilis quodãmõ ⁊ in li. d̓
ẽ: vti diximꝰ: ceteriq̧ sensus oppositoꝝ silr̃: sic ẽt est sensu ⁊
tãgibilis ac itãgibilis tactꝰ. Intãgibile ãt ẽ ẽt id qd̓ sensato.
exiguã admodũ differẽtiã tãgibiliũ h3 quale passus Lec. 8.
est aer: ⁊ exuperationes etiam tangibiliũ: qualia sũt ea que corrumpere possunt. De sensuuz igitur vnoquoq̧ dictũ sit hoc modo quasi figura.

❡ Amplius autem sicut visibilis ⁊ inuisibilis T.c.i2o
erat quodãmodo visus: similiter autem ⁊ reliqui oppositorum: sic ⁊ tactus ⁊ tangibilis ⁊ intangibilis. Intangibile autem paruã omnino habens differentiam tangibiliuz: vt passus est aer. Et tangibiliũ excellentie sicut corruptiua.

T.c.121 ¶ Scdm quidem igitur vnumquenqꝫ sensuꝫ dictum est figuraliter.

¶ Determinat de eo qd percipit̃ per tactū. ꝛ dicit ꝙ sicut est visus quodāmodo visibilis ꝛ inuisibilis ꝛ sicut alij sensus sunt oppositoꝝ vt auditus soni ꝛ silētij: sic ꝛ tactꝰ est tāgibilis ꝛ itāgibilis. Intāgibile aūt dr̃ dupliciter: aut illud qd hꝫ excellētiā: ita ꝙ corrūpit sensuꝫ sicut ignis: aut illud qd hꝫ paꝝ de q̄litate tāgibili sicut aer. Utrūqꝫ enim dicitur intangibile quasi male perceptibile sensu tactus. ¶ Ultimo aūt q̄si epilogādo ꝯcludit ꝙ (figuraliter) id est in quadam sūma dictum est de sensibilibus sm vnumquēqꝫ sensum. De eis enim specialiter in libꝰ de sensu ꝛ sensato determinatur.

¶ Hoc aūt vniuersal'r accipere de oī sensu opꝫ: sensum inquā id esse qd sensibiles sine mā formas suscipere pōt: ꝛ perinde atqꝫ anuli signuꝫ sine ferro vel auro suscipit cerā: suscipit aūt eneū vel aureū signū: sꝫ nō es aut aurū: neqꝫ signū vt est aureū eneumue. Simili patit̃ ꝛ sensus vniuscuiusqꝫ sensibilis mō ab eo qd habet colorē: aut sonū: aut saporē. Sed nō vt vnumquodqꝫ illorum dicitur: sed vt est tale ꝛ rōne.

¶ Oportet aūt vniuersal'r de oī sensu accipere: qm̄ sensus est susceptiuus specierū sine mā: vt cera anuli sine ferro ꝛ auro recipit signuꝫ. Accipit aūt aureū aut eneū signū: sꝫ nō iquātū auruꝫ aut es. Simil'r aūt ꝛ sensus vniuscuiusqꝫ ab habēte colorē aut humorē aut sonū patit̃: sꝫ nō inquantū vnūquodqꝫ illorū dicitur: sed inquātū huiꝰ est: ꝛ sm rōnē. Lec. XXIIII.

Ostqꝫ phs i pte p̄cedēti determinauit d sensibilibꝰ sm vnūquēqꝫ sensum. Hic determinat de sensu. Et circa h tria facit. Prio ondit qd sit sensus. Scdo ꝯcludit solutionē q̄rūdā qōnum ex diffinitiōe sensus posita. ibi (Manifestū aūt ex his ꝛc.) 3° mouet q̄sdā dubitatiōes circa passionē a sēsibilibꝰ. ibi (Dubitabit̃ aūt.) Circa p̄m duo facit. Prio ondit qd sit sensus. Scdo ondit qd sit organū sensus. ibi (Sensitiuū aūt.) Dicit g° p° ꝙ h opꝫ accipere vl'r ꝛ cōiter oī sensui inesse ꝙ sensus est susceptiuꝰ specieꝝ sine mā: sicut cera recipit signum anuli sine ferro ꝛ

Obtio auro. ¶ Sed h vr̃ eē cōe oī patiēti. Oē enim patiēs recipit aliquid ab agēte sm ꝙ est agēs. agēs aūt agit p suaꝫ formā ꝛ nō p suā mām: oē igit̃ patiēs recipit formā sine mā. Et hoc ēt ad sensum apparet. Non enī aer recipit ab igne agēte mām eiꝰ sed formā. Nō igit̃ videt̃ h ꝓpriuꝫ

Solo eē sensus ꝙ sit receptiuus speꝝ sine mā. ¶ Dōm igitur ꝙ lꝫ h sit cōe oī patiēti ꝙ recipiat formā ab agēte: differētia tn̄ est i modo recipiēdi. Nam forma que in patiente recipit̃ ab agēte: qnq̄ qdē hꝫ eūdē modū essendi i patiēte quē hꝫ in agēte: ꝛ h qdē ꝯtigit qn̄ patiēs hꝫ eādem dispōnē ad formā quā hꝫ agēs. qdcūqꝫ enim recipit̃ i altero: sm modū recipiētis recipit̃. Un̄ si eodē mō disponat̃ patiēs: sicut agēs: eodē modo recipit̃ forma in patiēte sic erat in agēte: ꝛ tūc nō recipit̃ forma sine mā. Lꝫ.n. illa ꝛ eadē mā numero q̄ est agētis nō fiat patiētis: fit tn̄ quodāmō eadē inquātū similē dispōnē mālē ad formā acqrit ei que erat in agēte. Et hoc mō aer patit̃ ab igne: ꝛ qcqd patit̃ passione nāli. Qnqꝫ v° forma recipit̃ i patiēte sm aliū modū essendi q̄ꝫ sit in agente: qꝛ dispositio mālis patientis ad recipiēdū nō est similis dispōni māli que est in agēte. Et ideo forma recipit̃ in patiente sine mā: inquātū patiēs assimilat̃ agēti sm formaꝫ: ꝛ nō sm mām. Et per hūc modū sensus recipit formā sine mā: qꝛ alterius modi eē hꝫ forma in sensu: ꝛ in re sensibili. Naꝫ in re sensibili hꝫ eē nāle: in sensu aūt hꝫ esse intētionale ꝛ spirituale. Et ponit̃ ꝯueniēs exemplū de sigillo ꝛ cera. Nō enim eadē dispositio est cere ad imagineꝫ: que erat in ferro ꝛ auro. Et ideo subiūgit ꝙ cera accipit signuꝫ. i. imaginē siue figurā aureā aut eneam: sed nō inquātū est aurū aut es. Assimilat̃ eniꝫ cera aureo sigillo quātum ad imaginē: sed nō quātū ad dispositionē auri. Et similiter sensus patit̃ a sensibili habēte colorē aut humorē. i. saporē: aut sonū: sed nō inquātū vnūquodqꝫ illoꝝ dicit̃. i. nō patit̃ a lapide colorato inquātū lapis: neqꝫ a melle dulci inquātū mel: qꝛ in sensu non fit similis dispositio ad formā q̄ est in subiectis illis: sed patit̃ ab eis inq̄ꝫtū hꝫ vel inq̄ꝫtū coloratū vel saporosuꝫ: vel sm rōnē. i. sm formā. Assimilat̃ enī sensus sensibili sm formā: sed non sm dispositionem materie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Instrumētū aūt id sensus est p̄mū: in quo est talis vis atqꝫ potētia collocata: atqꝫ sunt ideꝫ. Ratio v° nō est eadē: sed diuersa. Nā id qd sentit aliq̄ est magnitudo: nō tamē rō sensitiu: neqꝫ sensus est magnitudo: sed est quedā ratio potentiaqꝫ illius.

t.c.122 ¶ Sensitiuuꝫ aūt primū est in quo huiusmodi potētia. Est qdē igit̃ idē: sꝫ esse alterū est. Magnitudo qdeꝫ enī quedā erit: qd sensum patit̃. Non tamē sensitiuo esse neqꝫ sensus magnitudo est: sed ratio quedam ꝛ potentia illius.

Tex.c.123 ¶ Determinat de organis sensus. Quia enī dixerat ꝙ sensus est susceptiuꝰ specierū sine mā: qd ēt itellectui cōuenit. posset aliqs credē ꝙ sensus nō eēt potētia in corpe: sicut nec itellectꝰ. Et iō ad h excludenduꝫ assignat ei organū: ꝛ dicit ꝙ p̄m sensitiuū. i. p̄muꝫ organū sensus est in quo est potētia huiꝰ: que. s. est susceptiua specierum sine mā. Organū enim sensus cū potētia ipsa vtputa oculus est idē subto: sed esse aliud est: qꝛ rōne differt potentia a corpore. Potētia enī est q̄si forma organi: vt supra traditū est. Et iō subdit ꝙ (magnitudo). i. organū corporeuꝫ est (qd sensum patit̃). i. qd est susceptiuum sensus sicut mā forme. Nō tamē est eadē rō magnitudinis ꝛ sensitiui siue sensus: sed sensus (est quedaꝫ rō). i. ꝓportio ꝛ forma ꝛ potētia illiꝰ. s. magnitudinis. ¶ Deinde cum dicit. Lec.

¶ Patet aūt ex his ꝛ cur sensibiliū ex rōne sensum instrumenta corrūpūt. Nā si motꝰ sit vehemētior istrumētiqꝫ sensus superet vires dissoluit̃ ratio. Id autē erat sensus. Dissoluiturqꝫ perinde atqꝫ ꝯcentꝰ intētione: cuꝫ vehemēter fides pulsant̃. Patet p̄terea ꝛ quā ob cām nō sentiūt plāte tametsi partē aliqꝫ hn̄t aīe: atqꝫ ab ipsis tāgibilibus patiunt̃. Frigescūt. n. ꝛ calefiūt. vt pꝫ. Nā huiꝰ cā est mediocritatē nō hēre: neqꝫ principiū tale: vt sensibiliū sine materia suscipiant formas: sed cū materia patiant̃.

t.c.124 ¶ Manifestū aūt ex his ꝛ ꝓpter qd sensibiliuꝫ excellētie corrumpūt sensitiua. Si nāqꝫ sit fortior sensitiuo motus. soluit̃ ratio. Hoc aūt erat sensus: sicut ꝛ symphonia ꝛ tonus pcussis fortiter chordis. Et ꝓpter quid plante nō sentiunt habētes quādā partē aīalē: ꝛ patiētes a tāgibilibus. Et nāqꝫ frigescūt ꝛ calescūt. Causa enī

nō habere

non habere medietatem neqȝ huiusmodi prin cipium possibile recipere species sensibilium: sed pati cum materia.

¶ Ex premissis concludit solutionem quandam duorū que possent queri: ⁊ dicit ꝙ manifestuȝ est ex predictis: propter quid excellentia sensibilium corrumpat orga na sensuum. Oportet enim in organis sentiendi ad hoc ꝙ sentiatur esse (quandam rationem).i. proportionem vt dictum est. Si ergo motus sensibilis fuerit fortior q̄ꝫ organum natum sit pati: soluitur proportio ⁊ corrum pitur sensus qui consistit in quadam porportione orga ni vt dictum est. Et est simile sicut cum aliquis fortiter percutit chordas soluitur symphonia ⁊ tonus instrumē ti qui in quadam proportione consistit. Manifesta est etiā ex p̄dictis ratio alterius q̄onis (ꝑpter qd).s. plan te nō sentiūt. cū tñ hēant quādā ꝑtē aīe: ⁊ patiant̄ a qui busdā sensibilib⁹.s. a tāgibilib⁹. Manifestū est eni ꝙ ca lescunt ⁊ infrigidantur. Causa igitur quare nō sentiunt est: qꝛ nō est in eis illa ꝑportio que requirit̄ ad sentien dum. Nō eni habent medietatē ꝑm cōplexionem inter tangibilia: que requiritur ad organum tactus: sine quo nullus sensus esse pōt: ⁊ ideo nō habēt in se huiusmodi ꝑncipium qδ pōt recipere species sine (materia).s. sen sum. Sed accidit ei pati cum materia.s. ꝑm materialeȝ transmutationem. ¶ Deinde cum dicit.

Cur excellēs sensibile corrūpat sensum.

Cur plante nō sentiant.

¶ Dubitabit autem quispiaȝ: si possit id ab odore pa ti quod olfacere nequit: aut id a colore quod haud quāq̄ꝫ videre potest: ⁊ in ceteris simili modo.

Tex.c. 125. ¶ Dubitabit aūt aliq̄s: si patiat̄ aliqd ab odo re: ꝙ ipossibile est olfatū hēre: aut a colore nō possibile videre. Similiter aūt ⁊ in alijs.

¶ Mouet quādam dubitationē circa passionē a sensibi libus: qꝛ enim dixerat ꝙ plante patiunt̄ a q̄busdā sensi bilib⁹. p̄mo mouet dubitationē: vtrū ab alijs sensibilib⁹ aliqd posset pati qδ nō habet sensum: puta ab odore: qδ nō habet olfatuȝ: a colore qδ nō habet visum: a sono qδ non habet auditum. ¶ Secundo ibi.

¶ Quod si odorabile sit odor: si quid in odoratum agit: odor profecto agit. Quare fieri nequit vt ab odore quicq̄ꝫ patiatur eoruȝ que olfacere nequeūt. Eadem est ⁊ in ceteris ratio. Nec etiaȝ fieri potest: vt a sensibilibus quicq̄ꝫ patiatur eorum que sentiri possunt: nisi vt quodqȝ est sensitiuum.

¶ Si autē olfatibile odor: si aliquid facit olfa tuȝ: odor facit. Quare ipossibilium olfatū ha bere: nihil possibile pati ab odore. Eadem aūt ratio ⁊ in alijs: neqȝ possibilium: sed inquan tum vnumquodqȝ sensitiuum.

¶ Inducit duas rōnes ad ostēdēdū ꝙ nō: q̄rū p̄ma talis est. Quia ꝑpriū olfatibilis est facere olfatū. odor aūt fa cit olfatibile. ergo si aliqd facit olfatū: facit hoc per odo rem. Uel ꝑm aliā lr̄am odor facit olfatuȝ. Propria igit̄ actio odoris iquātū odor: est qδ facit olfatū: siue facere. Ex quo sequit̄ ꝙ suscipiens actionē odoris inquātum odor: hēt sensum olfatus. Qδ ergo nō hēt sensum olfat⁹ nō pōt pati ab odore: ⁊ eadem ratio videtur de alijs: ꝙ nō sit quorūcūq̄ꝫ: posse pati a sensibilibus: sed solum ha bentium sensum. ¶ Secūdam rationem ponit. ibi.

¶ Id ita esse patere potest ⁊ hoc etiam pacto. Nam neq̄ꝫ lumen ⁊ tenebre neq̄ꝫ sonus neq̄ꝫ odor in cor pore quicq̄ꝫ agit. Sed ea nimiruȝ in quib⁹ sunt ipsa. Aer enim qui est cum tonitruo scindit lignum.

¶ Simul autem manifestū est ⁊ sic. Neqȝ eniȝ T.c.126 lumen ⁊ tenebra neqȝ sonus neqȝ odor quicq̄ꝫ facit in corpora: sed in quibus est: vt aer qui cū tonitruo scindit lignum.

¶ Et dicit ꝙ hoc qδ p̄ma ratio cōcludit: manifestum est per experimentum: qꝛ lumen ⁊ tenebra ⁊ odor ⁊ sonus nullū effectū faciūt in corpora insensibilia: nisi forte per accidens inquātum corpora habentia huiusmodi quali tates aliquid agunt: sicut aer qui quādo est tonitruum scindit lignum. Lignum enim patitur: nō a sono per se loquendo: sed ab aere moto. ¶ Tertio ibi.

¶ At enim tangibilia saporesqȝ agunt. Si enim non agerent: a quonā inaīata paterent̄ atqȝ alterarent̄.

¶ Sed tangibilia ⁊ humores faciunt. Si eniȝ non: a quo vtiqȝ patient̄ inaīata ⁊ alterabunt̄.

¶ Ostendit aliter esse de qualitatibus tangibilibus ⁊ di cit ꝙ (tangibilia ⁊ humores).i. sapores faciunt quen dam effectum in sensibilibus. Sed hoc itelligendum est de saporibus: non inquantum sapores sunt: sed inquan tum gustabile est quoddam tangibile: ⁊ gustus est q̄daȝ tactus. Si enim corpora insensibilia non paterentur a qualitatibus sensibilibus: non esset ponere a quo pate rent̄ ⁊ alterarent̄ corpora inanimata. Nā tāgibilia sunt q̄litates actiue ⁊ passiue elementorum ꝑm quas accidit vniuer̄ alteratio in corporibus. ¶ Quarto ibi.

¶ Quid igitur agunt ne ⁊ sensibilia illa? At vt vide tur: non omne corpus ab odore pati sonoq̄ꝫ potest: ⁊ ea que patiuntur terminis vacant: ⁊ nō manet: vt aer. Olet enim ipse tanq̄ꝫ aliquid passus.

¶ Ergo ne ⁊ illa faciūt. Aut non omne corpus Tex.c. 127. passiuum ab odore ⁊ sono: ⁊ patientia inde terminata non manent. vt aer. Fetet eniȝ sicut patiens aliquid.

¶ Ostendit etiam ꝙ alia sensibilia agunt in quasdam res inanimatas: lȝ non in omnes: dicens (ergo ne ⁊ illa) s. sensibilia alia: faciunt aliquem effectum ⁊ olfatum in res inanimatas: quasi dicat sic. Sed tamen non omne corpus passiuum est ab odore ⁊ sono: sicut omne corpus passiuuȝ est a calore ⁊ frigore. Sed ab istis sensibilibus pati possunt sola corpora indeterminata: ⁊ que non ma nent: vt aer ⁊ aqua que sunt humida ⁊ nō bene determi nabilia termino ꝑprio. Et ꝙ aer possit pati ab odore ma nifestum est: qꝛ aer fetet: sicut aliquid patiens ab odore. Alia littera hēt (feret) qꝛ.s. mediantibus alijs sensibili bus deferunt species ad sensum. Ratio aūt hui⁹ diuersi tatis est: qꝛ qualitates tangibiles sunt cause aliorū sensi biliū: ⁊ ideo habēt plus de virtute actiua: ⁊ possunt age re in quecūqȝ corpora. Sed alia sensibilia que hn̄t mi nus de virtute actiua: non possunt agere nisi in corpora valde passibilia. Et similis etiā rō est de luce corpoꝝ ce lestium que alterant inferiora corpora. ¶ Quinto ibi.

¶ Quid aliud est olfacere quidem preter idipsum: aliquid inquam pati. At enim olfacere quidem sen tire est. Aer autem passus cito sensibilis fit.

¶ Quid igitur est odorare preter pati aliquid? Aut odorē sentire est. Aer autem patiens hoc: mox sensibilis fit.

¶ Soluit ratione͂ supra posita͂ dicens: q2 si aliquid patit̃ ab odore qd no͂ odorat: gd est odorare nisi pati aliquid ab odore. Et respondet ꝙ odorare est sic aliquid pati ab odore ꝙ sentiat odore͂. Aer au͂t no͂ sic patitur vt sentiat: q2 no͂ he͂t pote͂tia͂ sensitiua͂: sed sic patit̃ vt sit sensibilis: inquantu͂. s. est medium in sensu.

¶ Aristotelis stragyrite de aia text⁹ libri tertij.

Ensum aute͂ nullum aliu͂ esse preter hos quinque. i. visum inqua͂ auditu͂ odoratuz gustu͂ ⁊ tactu͂: ex hisce profecto que nunc deinceps dicemus credere quispiaz po͂t.

Tex.c. 128.

Uod autem non sit sensus alius preter quinque. Dico autem hos visum: auditum: olfatum: gustu͂: tactum: ex his credet aliquis.

¶ Diui Thome Aquinatis in tertiuz librum de anima Aristotelis preclarissima commentaria   Lectio. I.

Ic incipit Liber terti⁹ apud grecos. Et satis ro͂nabil'r: ex hinc eni͂ Aristo. ad inquirendu͂ de itellectu accedit. Fuerũt. n. aliq qui posuerũt sensuz ⁊ intellectu͂ esse ide͂. Manifestu͂ est au͂t ꝙ itellectus no͂ est aliqd de sensib⁹ exteriorib⁹ de qbus iam dictum est: ex eo ꝙ no͂ coartat̃ ad vnu͂ genus sensibiliu͂ cognoscendu͂: vnde restat inqsitio vtruz in parte sensitiua sit aliq̃ alia pote͂tia cognoscitiua: vt ex hoc possit accipi. vtru͂ itellectus sit aliquo mo͂ sensus. Diuidit̃ g͂ pars ista in partes tres. In pᵃ inquirit an sit aliquis alius sensus p̃ter gnque sensus exteriores de quib⁹ iam dcm͂ est. In 2ᵃ ostendit ꝙ intellectus ⁊ sensus nullo mo͂ sunt ide͂. ibi (Qm͂ au͂t duabus.) In 3ᵃ oste͂so ꝙ itellect⁹ no͂ sit sensus determinat de parte aie itellectiua. ibi (De parte autez aie.) Prima diuidit̃ in duas partes. In pᵃ oste͂dit ꝙ no͂ est alius sensus ꝓprius p̃ter quinque iam dictos. In 2ᵃ ostendit p̃ter sensus ꝓprios esse sensum co͂em. ibi (Qm͂ au͂t sentimus.) Circa pᵐ duo facit. Primo oste͂dit ꝙ no͂ sit alius sensus p̃ter quinque. Scd͂o oste͂dit q̃re sunt plures ⁊ no͂ vnus tm͂. ibi (Inquirit au͂t.) Circa pᵐ duo facit. Primo oste͂dit ꝙ no͂ sit alius sensus p̃ter quique qui sit cognoscitiuus sensibiliu͂ ꝓprioꝝ. Scd͂o oste͂dit ꝙ no͂ est alius sensus p̃ter gnque: cui⁹ obiectu͂ sunt sensibilia co͂munia. ibi (At vo neqз.) Circa pᵐ vtit̃ tali ro͂ne. Quicu͂qз he͂t aliqd organu͂ sensus per qd nata sunt cognosci aliqua sensibilia: cognoscit oia illa sensibilia per organum illud: sed aialia pfecta habe͂t oia organa sensus. ergo cognoscunt oia sensibilia. Cu͂ igit̃ no͂ habe͂t nisi gnque sensus: no͂ erit alius respectu ꝓprioꝝ sensibiliu͂ p̃ter quinque sensus. Circa hanc ro͂ne͂ hoc mo͂ ꝓcedit. Primo proponit qd intendit dicens: ꝙ ex his que sequunt̃ po͂t aliquis sufficienter ad credendum moueri ꝙ no͂ sit sensus preter quinque iam dictos. ¶ Secundo ibi.

¶ Nam si nu͂c sensum ois ei⁹ habemus cuius sensus est tactus: oe͂s na͂qз rei tangibilis vt est tangibilis affectus nobis sunt sensibiles tactu: nullus vtiqз tactus vel gustus vel olfatus vel audit⁹ vel visus deesse nobis videt̃. Preterea si sensus nobis deficiat aliquis: ⁊ instrume͂tu͂ necesse est illius nobis deesse. Preterea omnis sensus per mediu͂ sentit vt patuit. Mediu͂ au͂t aut co͂iunctu͂: aut seiunctuz externumqз esse necesse est. At nos habemus vtru͂qз: ⁊ id inqua͂ qd est co͂iunctu͂: quo quide͂ tange͂tes sentiamus sensibilia tactu: ⁊ e͂t per qd eminus no͂ tangentes sentimus. Id vo duplex est spatiu͂ simplex aer inquam ⁊ aqua. Res au͂t ita sese habere videt̃: vt si sensibilia plura diuersa genere per vnu͂ mediu͂ sentiant̃: necessarium sit eu͂ qui sensus instrume͂tu͂ habeat tale sensitiuu͂ illoru͂ esse: vt si ex aere sensus sit instrumentu͂: ⁊ aer sit medium in colore sentiendo ac sono. Qd si vnu͂ ide͂qз per plura media sentiant̃: vt color per aerez atqз aqua͂: hec eni͂ vtraqз perspicua sunt: is qui alteru͂ tm͂ habet ipsorum: sentit nimirum id qd per vtrunqз sentiri potest.

¶ Si enim omnis cuius est sensus tact⁹: ⁊ hu͂c sensum habemus. Omnes enim tangibiles inquantu͂ tangibiles passiones tactu nobis sensibiles sunt. Necesse est siquidez deficit aliquis sensus: ⁊ organuz aliquod nobis deficere. Et quecu͂qз quide͂ ipsi tangentes sentimus: tactu sensibilia sunt que͂ existimus habe͂tes. Quicu͂qз vo per media: ⁊ no͂ ipsa tangentes simplicibus: dico au͂t vt aere ⁊ aqua: habent autem sic vt siquide͂ per vnu͂ plura sensibilia existentia altera abinuicem genere: necesse habe͂tez huiusmodi sensitiuu͂ vtroru͂qз sensitiuu͂ esse: vt si ex aere est sensitiuu͂: ⁊ est aer mediu͂ soni ⁊ coloris. Si vo plura eiusdem sint vt coloris ⁊ aer ⁊ aqua: vtraqз enim diaphana: ⁊ qd alterum ipsoru͂ est habens solum sentiet id qd per vtraqз: aut qd ab ambobus.

Tex.c. 129.

T.c.130

T.c.131.

¶ Oste͂dit p̃ma͂ ꝓpositione͂ ro͂nis iducte. s. ha͂c ꝙ aial habens aliqd organuz sensus cognoscit oia sensibilia que possunt sentiri per illud organu͂. Et h͂ qde͂ manifestat ex sensu tact⁹ eo ꝙ manifestu͂ est quot sunt q̃litates ta͂gibiles. Dictu͂. n. est supra ꝙ q̃litates ta͂gibiles su͂t drie corporis eleme͂tati inqua͂tu͂ h⁹: que quide͂ manifeste sunt ex his que determinata sunt ex eleme͂tis. vnde manifestu͂ nobis po͂t esse ꝙ nos sentim⁹ oe͂s q̃litates ta͂gibiles. Et ex hoc ꝯcludit per simile in alys: ꝙ si habem⁹ aliqd organu͂: ꝙ habem⁹ sensum illoꝝ sensibiliu͂ que nata su͂t cognosci per illd organu͂. Hoc est ergo qd dicit ꝙ si nos habem⁹ sensuz ois sensibilis cui⁹ tact⁹ est pceptiu⁹ apparet ꝙ oe͂s passiones ta͂gibiles iqua͂tu͂ h⁹ a nobis sentiuntur: necesse est vniu'r dicere ꝙ si deficit nobis aliqs sensus aliquoꝝ sensibiliu͂: ꝙ deficiat nobis aliqd organuz quo nata sunt cognosci illa sensibilia: q2 si habem⁹ organum cognoscimus sensibilia. Et hoc qd vniu'r dcm͂ est manifestat exe͂plifica͂do per singula. Et p̃mo q̃tu͂ ad ea que cognoscunt̃ absqз medio extraneo. Et h͂ est qd dicit ꝙ quecu͂qз nos sentim⁹ (ta͂ge͂tes). i. absqз medio ex̃neo pn͂t sentiri per organu͂ tact⁹: sub quo itelligit̃ gust⁹ quez he͂mus. Sз circa illa sensibilia que sentimus per media ex̃nea que su͂t simplicia corpora. s. aer ⁊ aq̃: ⁊ no͂ sentim⁹ ea ta͂ge͂do: illa sic se hn͂t vt dica͂: videlicet ꝙ si per vnuz organu͂ plura sensibilia diuersa gn͂e adiuice͂: sentiri pn͂t: necesse est ꝙ q hз h⁹ organu͂ sentiat vtru͂qз gen⁹. Puta ꝙ si aliqd organu͂ est ex aere: ⁊ aer po͂t imutari a colore ⁊ sono: sequit̃ ꝙ qui he͂t h⁹ organu͂ po͂t ⁊ sonu͂ ⁊ colorez percipere. Si vo econuerso plura organa sunt susceptiua eiusdem

Sup.t.c. 117.

T.c.132

1°.t.c.82. 83. 3°.t.c.96.

1°.t.c.118.

ua eiusdem sensibilis:sicut aer τ aqua quorũ vtrũq3 est diaphanum sunt perceptiua coloris:sequit̃ ꝙ animal ha bens aliqđ horũ potest percipere qđ est perceptibile per vtrũq3:sicut per media(aut ab ambobus)sicut ab istru mentis. Qđ ideo dicit:q̃a in sensibus qui sentiunt ꝑ me dium extraneũ organa sunt cõformia medijs. Has autẽ cõditiones ideo posuit:q̃a idem sensibile sentitur ab ali quo aïali per aquã:τ ab aliquo per aerem.sicut patet de odore. ¶ Tertio ibi.

T.c.129. ¶ Nam ex hisce duobus simplicibus tãtũ instrumẽ ta sunt sensus ex aere atq3 aqua. Etenim pupilla ex aqua:auditus ex aere:odoratus ex horum altero cõ stat. Ignis aut nullius est instrumenti:aut cõmunis oium est:quippe cum sine caliditate nihil sit sensiti uum. Terra etiã aut nullius est instrumẽti:aut in ta ctu maxime cõmixta. Quo circa restat nullu3 sensus instrumentũ esse preter aerem atq3 aquã. Hec autẽ nõnulla nunc animaliũ habẽt. Ab ijs igitur anima lium que sunt perfecta:non imperfecta:nec mẽbris capta:omnes sensus habentur. Eteni τ talpa sub ce tu oculos habere videt̃. Atq3 si nullu3 aliud corpus est preter ea que ꝑcipimus esse:nec vllus alius affe ctus preter eos qui corporibus hisce competũt:que sunt hic:nullus profecto deficit sensus.

T.c.130 ¶ Simplicium autẽ ex duobus his sensitiua so lũ sunt ex aere τ aqua. Pupilla qdẽ eni3 aque: auditus ṽo aeris:olfatus autẽ horũ alteri⁹ est. Ignis autẽ aut nullius est:aut cõmunis oibus. Nihil eni sine calore sensitiuum est. Terra ṽo aut nullius est:aut in tactu maxime miscetur. Unde relinquitur nullũ esse sensitiuũ extra ae

T.c.131. rem τ aquã. ¶ Hec autẽ τ nunc quedã habent animalia. Omnes igitur sensus habentur a nõ imperfectis neq3 orbatis. videtur enim τ talpa

T.c.132 sub pelle habens oculos. ¶ Quare si non alte ru3 aliquod est corpus τ passio que nullius est coru3 que sunt hic corporum:neq3 vnus vtiq3 deficiet sensus.

¶ Ponit scđam propositionẽ cum sua manifestatione.s. ꝙ oïa organa sentiẽdi habent̃ ab aïalibus perfectis. Dic̃ ergo ꝙ organa sentiendi nata sunt constare ex solis duo bus simpliciũ corpoꝝ.s.ex aere τ aqua:q̃a ista sũt magis passibilia:τ hoc requirit cõditio organi sensus:vt facile ĩmutet̃ a sensibili. In pupilla eni est aqua:q̃a per humo

1°.t.c.82. 83. rẽ aqueũ in pupilla exñtẽ recipit oculus spẽm visibilis. In organo autẽ auditus est aer:vt supra dictũ est. Olfa

1°.t.c.96. tus autẽ in quibusdã attribuit̃ aeri:in quibusda3 aque: vt supra dictũ est. Ignis autẽ ꝑm se nullius sensus orga nũ est:q̃a ignis est maxĩe actiu⁹ τ minime passiuus. S3 ꝑm ꝑticipatione3 sue qualitatis est cõis oibus sensibus. nihil enim est sensitiuũ sine calore:sicut nec viuens:cum nihil sentiat nisi viuẽs. Terra ṽo pura nullius sensus est organũ inquantũ ipsum organũ est sensitiuũ:sed per cõ

1°.t.c.118. mixtionẽ appropriat̃ tactui:q̃a organũ tactus oportet eẽ medie cõplexionatum:vt supra dictũ est:τ per cõsequẽs op3 ꝙ sit quasi cõpositũ ex oibus elemẽtis. Unde relin quit̃ ꝙ nullũ organũ sensus est preter aerẽ τ aqua3. Hec aũt organa aeris τ aque hñt q̃dã aïalia.s.aïalia perfecta. Vnde concludit ꝙ oïa organa sensus habent̃ ab aïalibus non imperfectis ꝑm suã naturã sicut sũt imperfecta aïa lia imobilia que habẽt solũ tactũ. Et aïalibus(non orba tis.)id est non carẽtibus aliquo sensu ex aliqua causa in naturali:sicut hoïes ceci vel surdi. Unde τ talpa que est de genere perfectoꝝ animaliũ videt̃ habere oculos sub pelle vt assimiletur suo generi. Sed ꝓpter hoc ꝙ cõuer satur sub terra:nõ fuit ei necessarius visus:τ terra si ha beret oculos discoopertos:eius oculos offenderet. Pro cedit autẽ hec ratio vt manifeste apparet ex determina to numero elemẽtoꝝ:ex quo probauit ꝙ organa sensuũ qui sunt per media exteriora fiunt per aerẽ τ aquã solũ. Et iterũ ex determinatione passionũ elementoꝝ:q̃ sunt qualitates tãgibiles.vnde per eas fit notu3 ꝙ oẽs quali tates tangibiles cognoscimus. Et ideo ꝯcludit ꝙ nullus sensus deficit nobis:nisi aliquis dicere velit ꝙ sit aliqđ corpus elemẽtale preter quatuor elemẽta:τ ꝙ sunt alie passiones que possunt tactu discerni:que nõ sunt aliquo rũ corporũ hic existentiũ τ nobis notoꝝ. Et hoc videtur incõueniens. Unde relinquit̃ ꝙ sint quinque sensus tm̃ qui a nobis habentur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At ṽo neq3 sensus instrumentu3 quicq̃3 proprium sensibiliũ cõmuniũ esse põt. Motus inquã:quietis: figure magnitudinis:numeri:vnius:que vnoquoq3 sensu sentimus non per accidens.

¶ At ṽo neq3 cõmunium potest esse sensitiuu3 aliquod propriũ que vnoquoq3 sensu sentim⁹ non ꝑm accidens vt motus:status:figure:ma gnitudinis:numeri:vnius. T.c.133.

¶ Quia posset aliquis dicere:ꝙ est aliq̃s alius sensus co gnoscitiuus sensibiliũ cõium. Excludit hoc tali ratione. Quicquid cognoscit̃ ab vno sensu vt proprium sensibile eius nõ cognoscitur ab alijs sensibus nisi per accidẽs:s3 sensibilia cõmunia nõ sentiunt̃ per accñs ab aliquo sen suum:sed per se a pluribus:sensibilia igitur cõia nõ sunt ꝓprie obiecta alicuius sensus. Circa rationẽ hãc hoc mõ procedit. Primo ponit cõclusionẽ dicẽs:ꝙ nõ põt eẽ ali quod ꝓpriũ organũ sensus:cognoscitiuũ cõium sensibi lium que sentimus vnoquoq3 sensu per se:τ nõ per acci dens:que sunt motus τ status τc̃. ¶ Secũdo ibi.

¶ Omnia eni hec sane motu sentimus:eteni magni tudo motu sentitur. Quare τ figura quidem:cu3 fi gura quedam magnitudo sit:τ id quod quiescit:ex eo quia non mouetur:et numerus continui negatio ne:τ sensibilibus proprijs. Unusquisq3 nãq3 sensus vnum sentit. Quare patet fieri non posse:vt cõium cuiusq3 sit propriu3 sensus.

¶ Hec enim oïa motu sentimus:vt magnitudi nes motu:quare τ figurã. Magnitudo eni que dam τ figura est. Quiescẽs aũt in eo ꝙ nõ mo uet̃. Numerus ṽo negatione ꝯtinui τ ꝓprijs. Unusq̃sq3 eni3 vnum sentit sensus. ¶ Quare Tex.c. manifestu3 est qm̃ ĩpossibile est cuiuslibet pro 134. prium sensum esse horum vt motus.

¶ Probat ꝙ ista sensibilia cõia sentiant̃ per se τ nõ ꝑm accidẽs. Quecũq3 enim sentiunt̃ per hoc ꝙ ĩmutant sen sum sentiunt̃ per se τ nõ ꝑm accidens. Nam hoc est per se sentire:pati aliquid a sensibili. Sed oïa hec sensibilia per ĩmutationẽ quãdã:sentiuntur. Et hoc est qđ dicit ꝙ hec omnia sentimus(motu)id est quada3 ĩmutatione. Manifestum est enim ꝙ magnitudo ĩmutat sensum:cũ

sit subiectū q̄litatis sensibilis: puta caloris aut saporis: ⁊ qualitates nō agunt sine suis subiectis. Ex quo apparet ꝙ figurā etiā cognoscimus cū quadā imutatione: q꞉ figura est aliquid magnitudinis: q꞉ cōsistit in cōterminatione magnitudinis. Est eni figura que termino vel terminis cōtinet꞉: vt dicit꞉ in p̄mo Euclidis. Manifestum est etiā ꝙ quies cōprehendit꞉ ex motu sicut tenebra per lucē. Est enim quies priuatio motus. Numerus etiā cognoscit꞉ per negationem cōtinui qđ est magnitudo. Numerus enim rerum sensibiliū ex diuisione continui causatur: vnde ⁊ ꝓprietates numeri per ꝓprietates ꝯtinui cognoscūtur. Quia eni cōtinuū diuisibile est in infinitū:
tex. c. 68, 69, ⁊ numerus in infinitū crescere pōt: vt p꞉ ex. 3° phy. Manifestū etiā ꝙ vnusquisq꞉ sensus per se cognoscit vnu꞉: vt imutatus ab vno obiecto. Unde manifestū est ꝙ ista sensibilia cōmunia sentiunt꞉ per se ⁊ non per accidens. Unde ex hoc concludit꞉ ꝙ impossibile est esse propriu꞉ sensum alicuius horum. ¶ Tertio ibi.

¶ Si eni esset. perinde tunc fieret atq꞉ nūc visu dulce sentimus: qđ quidē ꝓpterea fit: qđ vtrorūq꞉ sensum habemus: quo cū cōcurrunt agnoscimus. Qđ si ita nō esset: nullo alio mō ꝑfecto nisi per accidēs sentiremus: quo pacto filiū sentimus Cleonis. Non eni Cleonis filiū: sed albū sentimus: huic autē accidit vt filius sit Cleonis. At cōmuniū habemus iam sensu꞉ cōem nō per accidens sane. Nullus igit꞉ ipsorum sensus est ꝓprius: nullo eni sentiremus modo: nisi eo quo diximus filiu꞉ videre Cleonis. Propria aūt sensibilia sensus ipsi per accidens alter alterius sentiunt: non hoc sane quo ipsi sunt. Sed quo vnus ceu simul in eodē sensus efficit꞉: ceu bilem amaram esse ac flaua꞉. Non eni ad alterū ꝑtinet: vnū ambo hec esse dicere: q̄propter ⁊ errat ⁊ si sit q̄ppiā flauū.
¶ Sic enim erit sicut nūc visu dulce sentimus. Hoc aūt est q̄m amborū habentes existim⁹ sensum. quo cū cōciderit: cognoscim⁹. Si v̾o nō: nequaq̄꞉ vtiq꞉: sed aut ꝫm accidens sentiebamus: vt Cleonis filium: nō q꞉ Cleonis filius est: sed quoniā albet. Huic aute꞉ accidit filius Cleonis esse. Cōmuniu꞉ aūt habem⁹ iam sensum cōmune꞉ nō ꝫm accidens. Non igitur est proprius. Nequaq̄꞉ eni꞉ vtiq꞉ sentiremus: sed aut sic: sicut dictū est Cleonis filiū nos videre. Adinuicē eni propria ꝫm accidens sentiunt sensus: nō ꝫm ꝙ ipsi sunt: sed ꝫm ꝙ vnus cum simul fiat sensus in eodem: vt cholera quidem amara ⁊ rubicūda. Non enim alterius dicere ꝙ ambo vnum. Propter qđ ⁊ decipit꞉ ꝙ si sit rubicūdū: cholerā opinat꞉ esse.

¶ Ostendit ꝙ si sentirent꞉ ꝓprie ab aliquo sensu: ꝙ eēnt sensibilia per accidens. Et hoc est qđ dicit: ꝙ sic esset de sensibilibus coībus si essent ꝓpria obiecta alicuius sensus: sicut nūc est ꝙ visu sentimus dulce. Hoc eni꞉ est: q꞉ nos habemus sensum vtriusq꞉. s. albi ⁊ dulcis. Et iđ q̄n coincidunt in vnū: illud qđ est vni⁹ sensus: per se cognoscit꞉ ab illo sensu: per accidēs aūt ab alio. Ideo vidēdo: albū per se videm⁹: dulce per accidēs. Si aūt nō sit sensibile ꝓprie ab aliquo sensu: nunq̄꞉ hoc erit ꝙ sentiatur per accidēs ab aliquo alio sensu ex coincidentia duoru꞉ sensuū vel sensibiliū in idē: sed oīno ꝫm accidens sensibile est: vt supra dictu꞉ est: sicut filium cleonis ꝫm accidens sentim⁹: nō q꞉ filius cleonis est: sed q꞉ albus cui accidit esse filiū Cleonis: hoc aūt. s. esse filiū cleonis nō ita est sensibile visu per accidēs ꝙ sit aliquo alio sensu sensibile per se: sicut erat de dulci. (Cōmuniū āt sensibiliū habemus sensum cōem nō ꝫm accidēs). i. cōmunia sensibilia cōmuniter sentiunt꞉ aduersis sensib⁹ per se ⁊ nō ꝫm accidens. Unde sequit꞉ ꝙ nō sit aliqs ꝓprius sensus eorū: q꞉ tūc nō sentiremus ea per se alijs sensib⁹: sed sentiremus ea per accidēs: sicut sentim⁹ filiū cleonis. Sentiunt eni sensus ꝓpria sensibilia adinuicē ꝫm accidens: vtputa visus sensibile auditus: ⁊ ecōuerso. Non eni visus cognoscit sensibile auditus: neq꞉ audit⁹ sensibile visus ꝫm ꝙ ipsa sunt: q꞉ visus nihil patit꞉ ab audibili: nec audit⁹ ab visibili (sed ꝫm ꝙ fit vnus sensus). i. vna sensatio ꝫm actū vt ita loquar in eodē sensibili. Et dico eūdem sensu꞉ actu: ex eo ꝙ simul fit actio vtriusq꞉ sensus respectu eiusdē sensibilis: sicut cholera simul percipitur per gustū ꝙ sit amara: ⁊ per visum ꝙ sit rubicunda: ⁊ iđ
statim ad aspectū rubicūdi iudicamus aliquid eē amarum. Non est autē aliquis alius sensus: cuius ꝓpriu꞉ sit cognoscere ꝙ album ⁊ amarū sunt vnū. Hec eni vnitas nō est nisi per accidens: ⁊ qđ est per accidens tm̄: nō pōt esse obiectū alicuius potentie. Et ideo q꞉ visus nō percipit illud qđ est gustus nisi per accidens: frequēter in talibus decipitur sensus: ⁊ iudicamus ꝙ si aliquid sit rubeum: ꝙ sit cholera. ¶ Deinde cum dicit. T. c. 136.

¶ Queret aūt aliquis cui⁹ nā gratia plures sensus: sed non vnū tm̄ habemus. At vt minus ipsa que sequunt꞉ atq꞉ cōmunia lateant: vt motus: ⁊ magnitudo: ⁊ numerus. Nā si esset solus visus: qui q̄dē est ⁊ coloris: magis laterēt: ac idē esse oīa viderent꞉: ꝓpterea ꝙ color ⁊ magnitudo simul se sequunt꞉ ⁊ comitant꞉. Nunc aūt cu꞉ in alio quoq꞉ sensibili ipsa cōmunia sint: fit inde perspicuum vnūquodq꞉ illoru꞉ aliquid aliud esse atq꞉ diuersum.

¶ Inquiret autem aliquis: cuius causa plures T. c. 137.
habemus sensus: sed non solū vnū. Aut quatenus minus lateant consequentia ⁊ cōmunia: vt motus ⁊ magnitudo ⁊ numerus. Si enim esset visus solus: ⁊ ipse albi: laterēt vtiq꞉ magis: ⁊ viderent꞉ esse ide꞉ omnia: propter id qđ consequunt꞉ se adinuicem simul color ⁊ magnitudo. Nunc aūt quoniā in aliquo sensibili cōmunia sunt: manifestum facit ꝙ aliud quidam vnūqđq꞉ ipsorū est.

¶ Inquirit cām pluralitatis sensuum. Et hoc est qđdam
ꝯñs spēm totā: ⁊ in talib⁹ assignāda est causa finalis: vt In fi.
Phūs docet in vltimo de gn̄atione aīaliū. Sec⁹ aūt de accidentibus indiuidui: quorū assignāda est rō ex parte materie vel agentis: vnde ⁊ hic assignat cām finalē. Dicit g̊ ꝙ aliqs pōt querere cui⁹ cā hēm⁹ p̄les sensus ⁊ nō vnū tm̄. Et ē rn̄sio ad h̄ vt nos nō lateāt ea que ꝯsequūtur ad sensibilia ꝓpria: ⁊ sunt coīa diuersis sensib⁹: sicut mot⁹ ⁊ magnitudo ⁊ nūer⁹. Si. n. esset solus sensus visus cū ipse coloris tm̄ sit: ⁊ color ⁊ magnitudo se cōsequant꞉: q꞉ simul cū colore imutat꞉ sensus a magnitudine: iter colorem nō possemus discernere ⁊ magnitudinem: sed viderentur esse idem Sed nunc q꞉ magnitudo sentit꞉ alio sensu

sensu q̄3 visu: color autem non: hoc ipsum manifestat nobis q2 aliud est color ⁊ magnitudo. Et simile est de alijs sensibilibꝰ coībus. Pōt aūt ⁊ hec rō assignari distinctionis sensuū. Manifestū est enim ꝙ cum potētia dicatur ad obiectum: opꝫ ꝙ ſm differētiā obiectoꝝ diuersificentur potentie sensitiue. Obiectū aūt sensibile est ꝓut est imutatiuū sensus. vnde ſm diuersa genera imutationū sensus a sensibili: opꝫ eē diuersos sensus. Immutat̄ aūt sensus a sensibili. vno mō per cōtactū: ⁊ sic est sensus tactus qui est discretꝰ eoꝝ ex q̄bus cōstat aīal: ⁊ sensus gustus qui est perceptiuus qualitatū que designāt ꝯueniētiaꝫ nutrimēti quo ꝯseruat̄ corpꝰ aīalis. Alio mō imutatur sensus per mediū. Et hec quidē imutatio aut est cuꝫ alteratiōe sensibilis: ⁊ sic odor imutat sensum cū aliq̄ resolutiōe odorabilis. Aut cū aliquo motu locali: ⁊ sic immutat sonus. Aut absq3 imutatiōe sensibili: sed per solā imutationē spiritualē medij ⁊ organi: ⁊ sic imutat color.

¶ Cum aūt sentiamus nos videre ac audire: necesse est aut visu sentiamus videre: aut alio sensu.

T.c.136. ¶ Quoniam autem sentimus ꝙ videmꝰ ⁊ audimus: necesse est aut visu sentire q2 videt: aut altero. Lec. II.

POstq̄3 Phus ostendit ꝙ nō sit alius sensus ꝓprius p̄ter quinque: ꝓcedit ad inquirendū vtrum sit aliqua potētia sensitiua cōmunis his q̄nque sensibus. Et hoc q̄dē inuestigat ex q̄busdā actionibꝰ que nō vident̄ alicuiꝰ sensus ꝓprie esse: sed vident̄ exigere aliā potētiā sensitiuaꝫ cōem. Huiꝰ aūt actiones sunt due. Una est ſm ꝙ nos ꝑcipimꝰ actiōes ꝓprioꝝ sensuū: puta ꝙ sentimꝰ nos videre ⁊ audire. Alia est ſm ꝙ discernimꝰ īter sensibilia propria diuersoꝝ sensuuꝫ: puta ꝙ aliud sit dulce ⁊ aliud albū. Primo ergo inquirit cui sit attribuenda p̄ma haruꝫ actionū. Secūdo cui sit attribuēda secūda. ibi (Unusq̄sq3 quidē igit̄.) Circa p̄mū tria facit. Primo mouet q̄ōnem dicens. Qm̄ sentimus ꝙ videmus: ⁊ simil̄r sentimꝰ ꝙ audimus: ⁊ sic de vnoquoq3 sensibiliū: necessariū est per visuꝫ sentire: q2 ipse visus videt: aut per aliā v̄tutē: ⁊ sic de alijs sensibꝰ. ¶ Scd̄o obijcit ad vtrāq3 partē. ibi.

¶ At si alio sensu: tū idē sensus erit ⁊ ipsius visus ⁊ ēt coloris subiecti. Quare vel duo sensus eiusdem erunt subiecti: vel seipsum sentiet ipse.

¶ Si autem altero: aut ipso erit q2 videt: aut altero. Sed idem erit visus ⁊ subiecti coloris: q̄re aut duo eiusdē erūt: aut idē eiusdē.

¶ Et p̄mo īducit ad ostendendū ꝙ visus videat se videre duas rationes. Quarū p̄ma talis est. Si homo sentit se videre altero sensu q̄3 visu: aut h̄ erit: q2 illo alio sensu homo videt colorē: aut omnino alio sensu videt colorem: ⁊ sentit visionē coloris. Si aūt eodē sensu quo sentit colorē: sentit visioneꝫ coloris: sequit̄ ꝙ vnus ⁊ idem erit sensus ſm actum app̄hensiuus ipsius visionis ⁊ subiecti coloris. Quare sequit̄ alterū duoꝝ: q2 si iste sensus qui sentit visionē ⁊ colorē sit alius sensus a visu oportebit ꝙ duo sensus sint vnius subiecti. s. coloris. Aut si iste sensus quo sentimus visionē ⁊ colorē est idē cum sensu visus: seq̄t̄ ꝙ sit idē eiusdē. i. ꝙ visus sit sensus suiipsiꝰ q̄ᵒ a p̄ncipio negabat̄. Dicere v̄o ꝙ ille alter sensus quo quis sentit se videre nō sentiat colorē est oīno irrationabile: q2 si nō cognosceret colorē nō posset cognoscere q̄d esset videre: cum videre nihil aliud sit q̄3 sentire colorē. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Preterea si alius sit sensus: qui ꝑcipit ip̄m visum: aut in infinitū fiet abitio: aut erit aliq̄s sensus: qui seipsum percipit sentientē. Quare idipsuꝫ in primo sensu continuo est faciendum.

¶ Amplius auteꝫ si ⁊ alter sit visus sensus: aut in infinitum ꝓcedet: aut aliquis ipse suiipsius erit iudex: quare in primo hoc faciendum est.

¶ Que talis est. Si sensus visus. i. visionis quo. s. sentimus nos videre sit alter a visu: iterum querendū est de illo sensu. vtꝝ. s. ille sensus sentiat se sentire: ⁊ si nō: oportebit querere tertiū sensum qui sentiat illū sentire. Aut igit̄ hoc ꝓcedit in infinitū: q̄ᵒ est īpossibile cū īpossibile sit cōpleri actionē que depēdet ab actionibus infinitis: neq3 etiā vnius rei possint esse potētie infinite: aut oportebit ꝙ deueniat̄ ad aliquē sensuꝫ: qui sit iudex suiipsiꝰ i. percipiat se sentire. Eadē ergo rōne poterat fieri in primo sensu: vt. s. visus sentiret se videre. Nō est ergo aliꝰ sensus qui percipiat colorē: ⁊ qui percipit visioneꝫ coloris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At hinc orit̄ dubitatio: nā si visu q̄deꝫ sentire nil aliud est q̄3 videre. Uidetur aūt color vel id q̄ᵒ hēt colorē. Si quippiam videri id q̄ᵒ videt colorem: id habebit profecto q̄ᵒ videt primū.

¶ Habet aūt dubitationē. Sieniꝫ visu sentire: videre est: videtur aūt color aut habens hunc: si videbit aliquis q̄ᵒ est videns: ⁊ colorem habebit primum videns. T.c.137.

¶ Obijcit ad partem contrariā. Et q2 prime rationes aliqualiter concludunt verum: hec ratio per modum dubitationis proponit̄: vnde ⁊ eam soluit. Est auteꝫ ratio talis. Si visu sentimus nos videre: sentire autem visu nihil est aliud q̄3 videre: ergo videmꝰ nos videre. Sed nihil videtur nisi color tm̄: aut habens colorem. Si igit̄ aliquis videt se ꝙ sit vidēs: sequit̄ ꝙ primū videre q̄ᵒ secūdo fuit visum sit habens colorem: q̄ᵒ videtur incōueniens. Nam dictū est supra ꝙ visus cū sit susceptiuus coloris est absq3 colore. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̄ nō vnū idipsuꝫ esse: sentire inq̄uā visu. Nam cum nō videmus: tenebras ⁊ lumē visu discernimus: sed nō eodem vt patet modo.

¶ Manifestū igit̄ qm̄ nō est vnū oīno visu sentire. Et nanq3 cū nō videmus visu discernimꝰ ⁊ tenebras ⁊ lumen: sed non similiter. T.c.138.

¶ Soluit tertio ꝓpositā dubitationem duobus modis. Primo cōcludens ex p̄dictis ꝙ sentire visu multipliciter dicit̄. Ostensum est eniꝫ supra ꝙ visu sentimus nos videre. Itē ostensum est ꝙ visu nō sentimꝰ nisi colorē. Sentire ergo visu dupliciter dicit̄. Uno mō ſm ꝙ visu sentimus nos videre. Alio mō cum visu videmus colorem. Et ꝙ visu sentire dicat̄ multipliciter: apparet ex h̄ ꝙ aliquādo dicimur sentire visu: cum visus presentialiter imutat̄ a visibili. s. colore. Aliquādo aūt discernimꝰ visu ⁊ tenebras: ⁊ lumen etiā: cū nō videmus per imutationē. s. ab exteriori sensibili. Sed non similiter dicitur vtroq3 mō visu sentire. Redit ḡ solutio ad hoc ꝙ actio visus pōt cōsiderari: vel ſm ꝙ cōsistit in īmutatione organi a sensibili exteriori: ⁊ sic nō sentit̄ nisi color. Unde ista actione visus non videt se videre. Alia est actio visus ſm quā post immutationem organi iudicat de ipsa perceptione organi a sensibili: etiā abeūte sensibili: ⁊ sic visus nō videt solum colorē vel sentit: sed sentit etiā visionem coloris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea idipſuꝫ etiā qđ videt: coloꝛe quodāmō delibituꝫ eſt. Inſtrumentū eni vniuſcuiuſqꝫ ſenſus ipſum ſenſibile ſine mā̃ ſuſcipit vti diximus. Quocirca ſenſibilibus ipſis ſemotis: inſunt in ſenſuū inſtrumentis ſenſus imaginationes. Atqui operatio rei ſenſibilis atqꝫ ſenſus vna quidē ⁊ eadeꝫ eſt. At earū ratio nō eadē eſt. Dico aūt ſonū actu: ⁊ auditū ⁊ actu: fit eni vt is qui auditū hēt: nō audiat: ⁊ id qđ hēt ſonū: nō ſemper ſonet. Sed cū operat̃ id qđ audire pōt: ⁊ ſonat id qđ ſonuꝫ efficere pōt: tum ſimul fit ⁊ audit⁹ actu: ⁊ ſonus ēt actu: quoꝛū alterū q̄ſpiā auditionē: alterū ſonationē eē nō icōgrue dicē pōt.

¶ Amplius aūt ⁊ videns tanq̄ꝫ coloꝛatum eſt. Senſitiuū enim ſuſceptiuuꝫ eſt ſenſibilis ſine materia vnūquodqꝫ. Unde ⁊ abeuntib⁹ ſenſibilib⁹ īſunt ſenſus ⁊ phantaſie quib⁹ ſentiūt. Senſibilis autē actus ⁊ ſenſus idē eſt ⁊ vn⁹: eſſe autē ipſoꝛū nō idē. Dico aūt vt ſonus ẜm actū: ⁊ auditus ẜm actum. Eſt enim auditum habētia nō audire: ⁊ habens ſonū nō ſemꝑ ſonat. Cum aūt operet̃ poſſibile audire: ⁊ ſonet poſſibile ſonare: tunc ẜm actum auditus ſimul fit: ⁊ ẜm actū ſonus. Quoꝝ dicet vtiqꝫ aliquis hoc q̄dē auditionem eſſe: hoc v̇o ſonationem.

¶ Ponit aliā ſolutionē que quidē neceſſaria eſt eo ꝙ coloꝛ hēt duplex eē: vnū nāle in re ſenſibili: aliud ſpirituale in ſenſu. Secūdū ḡ p̄mū eſſe coloꝛis: ꝓceſſit p̄ma ſolutio. Hec aūt ſecūda ꝓcedit quātū ad ſecūdū eſſe coloꝛis. Circa hāc ſolutionē tria facit. Primo ponit ſolutioneꝫ. Secūdo ꝓbat qđdā qđ in ſolutiōe ſuppoſuerat. ibi (Si igit̃ eſt motus.) Tertio ex hac ſolutione oſtēdit ēt quarūdā aliarū queſtionū ſolutionē. ibi (Quoniā aūt vn⁹.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ cū ſoluta ſit p̄ma dubitatio: ſuſtinēdo ꝙ vidēs nō ſit coloꝛatū. amplius pōt ſolui dicēdo ꝙ vidēs eſt tanquā coloꝛatū: q2 in vidēte eſt ſimilitudo coloꝛis: vnde videns eſt ſimile coloꝛato. Unde illa potētia que videt aliquē eſſe videntē: nō eſt extra genus potētie viſiue. Et ꝙ vidēs ſit quodāmō coloꝛatū ꝓbat per ea que ſupꝛa dicta ſunt: q2 vnūquodqꝫ oꝛganū ſenſus eſt ſuſce-
2°. t. c. 121. ptiuū ſpeciei ſenſibilis ſine mā̃: vt dictuꝫ eſt. Et iſta eſt ratio quare abeuntib⁹ ſenſibilib⁹ fiūt in nobis ſenſationes ⁊ phantaſie. i. apparitiones ẜm quas aliquo mō ſentiunt aīalia. Et ſic pꝫ ꝙ vidēs eſt tanq̄ꝫ coloꝛatū: īquātū hēt ſimilitudinē coloꝛis. Et nō ſolū vidēs eſt tanq̄ꝫ coloratū: ⁊ ſimile coloꝛato: ſed ēt actus cuiuſlibet ſenſus eſt vnus ⁊ idē ſubͦto cū actu ſenſibilis: ſed rōne nō eſt vn⁹. Et dico actū ſenſus ſicut auditū ẜm actū: ⁊ actū ſenſibilis ſicut ſonū ẜm actum. Nō eni ſemꝑ ſunt in actu: q2 cōtingit habētia auditū nō audire: ⁊ habēs ſonuꝫ nō ſemꝑ ſonare. Sed cū potens audire hēt ſuā oꝑationē: ⁊ potēs ſonare hēt ſonare: tunc ſimul fit ſonus ẜm actū qui vocat̃ ſonatio: ⁊ auditus ẜm actū qui vocat̃ auditio. Cum igit̃ viſus percipiat ſenſibile ⁊ actū ei⁹: ⁊ vidēs ſit ſimile ſenſibili: ⁊ actus videntis ſit idem cum actu ſenſibilis ſubiecto: lꝫ nō ratiōe: relinquit̃ ꝙ eiuſdē virtutis eſt videre coloꝛē ⁊ imutationē que eſt a coloꝛe: ⁊ viſum in actu ⁊ viſionē eius. Potētia ergo illa qua videmus nos videre nō eſt extranea a potētia viſiua: ſed differt rōne ab ipſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ ſi motus ⁊ actio atqꝫ paſſio in eo eſt qđ patit̃ atqꝫ mouet̃: neceſſe eſt ⁊ ſonū ⁊ auditū actu in auditu qui eſt potētia eſſe. Agentis nāqꝫ mouētiſqꝫ operatio in ipſo patiente ſuſcipit̃ atqꝫ ineſt. Quocirca neceſſe eſt id qđ motu ciet: moueri. Actus igit̃ ſonatiui: ſonus eſt vel ſonatio. Auditiui v̇o auditus: vel auditio. Duplex eni eſt audit⁹: ⁊ duplex etiā ſonus. Eadē eſt ⁊ in ceteris ſenſibus ac ſenſibilibus ratio. Atqꝫ vt actio paſſioqꝫ nō in agēte eſt: ſed in eo qđ patit̃. Sic ⁊ ipſius ſenſibilis actio in ipſo eſt ſenſitiuo. Sed in quibuſdā noīa quoqꝫ ſunt poſita: vt ſonatio: ac auditio: in quibuſdā caret alterū nomine. Operatio eniꝫ viſus viſio dicit̃: at coloꝛis nomine vacat. Operatio pꝛeterea guſtus guſtatio dicitur: at ſapoꝛis nomen non habet.

¶ Si igitur eſt mot⁹: ⁊ actio ⁊ paſſio in eo qđ t. c. 139.
agit̃: neceſſe eſt ⁊ ſonū ⁊ auditū qui ẜm actuꝫ in eo qđ eſt ẜm potentiam eſſe. Actiui enim ⁊ motiui actus in patiente fit. vnde nō neceſſe eſt mouens moueri. Sonatiui quidē igit̃ act⁹ aut ſonus ſonatio eſt. Auditiui aūt aut auditus au-
ditio eſt. ¶ Dupliciter eni auditus ⁊ duplici- t. c. 140.
ter ſonus. Eadē aūt ratio eſt ⁊ in aliꝭs ſenſibus ⁊ ſenſibilib⁹. Sicut enim actio ⁊ paſſio in patiente: ſed nō in agente: ſic ⁊ ſenſibilis actus ⁊ ſenſitiui in ſenſitiuo eſt. Sed in quibuſdā quidem ⁊ nominatū eſt vt ſonatio ⁊ auditio. In quibuſdā autē nō nominatū eſt: ſed alterū. Uiſio enim dicitur viſus actus: que v̇o eſt coloris nō nominatū eſt. Et guſtatiui guſtus eſt: humoꝛis autē nō nominatū eſt.

¶ Probat qđ ſuppoſuerat. ſ. ꝙ vnus ⁊ idē ſit act⁹ ſenſibilis ⁊ ſentiētis ſed rōne differāt ex his que ſunt oſtēſa in 3° phyſicoꝝ. Ibi eni oſtēſum eſt: ꝙ taꝫ mot⁹ q̄ꝫ actio vel a. t. c. 16.
paſſio ſunt in eo qđ agit̃. i. in mobili ⁊ patiēte. Manife- vſqꝫ ad. t.
ſtū eſt aūt ꝙ auditus patit̃ a ſono: vnde neceſſe eſt ꝙ tā cō. 23.
ſonus ẜm actū qui dicit̃ ſonatio: q̄ꝫ audit⁹ ẜm actuꝫ qui dicit̃ auditio ſit in eo qđ eſt ẜm potētiā. ſ. in oꝛgano auditus. Et hoc iō q2 actus actiui ⁊ motiui fit in patiēte ⁊ nō in agente ⁊ mouēte. Et iſta eſt ratio quare nō eſt neceſſariū ꝙ oē mouens moueat̃. In quocūq̄ eni eſt mot⁹ illud mouet̃. Unde ſi mot⁹ ⁊ actio que eſt q̄dā mot⁹ eēt in mouēte ſequeret̃ ꝙ mouēs moueret̃. Et ſicut dictuꝫ
eſt in 3° phyſi. ꝙ actio ⁊ paſſio ſunt vnus actus ſubͦto: ſed tex. c. 20.
differūt rōne ꝓut actio ſignat̃ vt ab agēte. paſſio aūt vt
in patiēte: ita ſupꝛa dixit ꝙ idē eſt actus ſenſibilis ⁊ ſen- tex. pceo.
tientis ſubͦto: ſed nō rōne. Act⁹ igit̃ ſonatiui vel ſoni eſt ſonatio: auditiui aūt actus eſt auditio. Dupliciter eni dī audit⁹ ⁊ ſonus. ſ. ẜm actū ⁊ ẜm potētiā. Et qđ de auditu ⁊ ſono dictū eſt: eadē rōne ſe hēt in aliꝭs ſenſib⁹ ⁊ ſenſibilib⁹. Sicut eni actio ⁊ paſſio eſt in patiēte: ⁊ nō in agēte vt in ſubͦto: ſed ſolū vt in p̄n° a quo: ita taꝫ actus ſenſibilis q̄ꝫ actus ſenſitiui eſt in ſenſitiuo vt in ſubiecto. Sed in quibuſdam ſenſibilibus ⁊ ſenſitiuis nominatus eſt vterqꝫ act⁹: ⁊ ſenſibilis vt ſonatio: ⁊ ſenſitiui vt auditio. In quibuſdam aūt vnū tm̄ nominatū eſt. ſ. actus ſenſitiui. Uiſio eni dicit̃ act⁹ viſus: ſed actus coloris nō eſt nominat⁹. Et guſt⁹. i. guſtatio eſt act⁹ guſtatiui: ſed act⁹ ſapoꝛis nō eſt noīatus apud grecos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec

¶ Hec cū ita sint: atq3 vnus actus rei sensibilis sensitiuiq3 sit: quāuis diuersas habeat rōnes: sicuti diximus: necesse est simul corrūpant: simulq3 sint salua: auditus ac sonus qui hoc modo dicunt: ꝛ sapor itidē ꝛ gustus: ceteraq3 similiter. At ea que dicunt potētia nō hāc ipsā ꝑfecto necessario subeūt legē.

t.c.141. ¶ Quoniā aūt vnus qdem est actus sensibilis ꝛ sensitiui: esse aūt alterū est: necesse simul corrumpi ꝛ saluari sicut dictū auditū: ꝛ sonū: ꝛ humorē igit ꝛ gustum ꝛ alia similiter. Dicta autem fm potentiam non necesse est.

¶ Ex pmissa solutione ꝓcedit ad demōstrādū veritatē duarū questionū: quarū pma est vtꝝ sensus ꝛ sensibilia simul corrūpant ꝛ saluent. Ad huiꝰ ergo solutionē dicit ꝙ qꝛ actus sensibilis ꝛ sensitiui est vnus subto: sed differunt rōne vt dictū est. necesse est ꝙ auditꝰ dictꝰ fm actū: ꝛ sonus dictus fm actū: simul saluent ꝛ corrumpant: ꝛ similiter est de sapore ꝛ gustu ꝛ alijs sensibilibus ꝛ sensibus. Sed si dicant fm potentiā: nō necesse est ꝙ simul corrumpantur ꝛ saluent. ¶ Ex hac aūt ratiōe excludit opinionem antiquorum naturalium. ibi.

¶ Non recte igit priores naturales phi sentiebant: qui quidē sine visu neq3 albū vllum: neq3 nigrū esse dicebāt: neq3 itē nullū sine gustu saporē. Nā partim recte: partim nō recte cēsebāt. Eteni cū dupliciter sensus sensibileq3 dicat potētia atq3 actu: in his quidem secūdis fit idipm sane: qđ dictū est: in illis aūt primꝰ nō fit: vt luce clariꝰ extat. At illi de hisce simpliciter loquebant: que simpliciter nō dicunt.

t.c.142. ¶ Sed priores philosophi hoc non bene dicebant nihil opinantes neq3 albū neq3 nigrū esse sine visu: neq3 humorē sine gustu. Sic quidē eni dicebāt recte: sic aūt non recte. Duplr. n. dicto sensu ꝛ sensibili: his qdē fm potētiam: illis vo fm actum. De his quidē accidit qđ dictū est: s3 in alteris nō accidit. Sed illi simpliciter dicebant de dictis nō simpliciter

¶ Dicēs ꝙ pores naturales nō bene dicebant: in hoc qꝛ opinabant nihil esse albū aut nigrū: nisi quādo videt: neq3 saporē eē nisi quādo gustat: ꝛ similiter de alijs sensibilibus ꝛ sensibus. Et qꝛ nō credebāt esse alia entia nisi sensibilia: neq3 aliā virtutē cognoscitiuā nisi sensum: credebāt ꝙ totū esse ꝛ veritas rerū esset in apparere. Et ex hoc deducebant ad credendū ꝯtradictoria simul esse vera: ꝑpter hoc ꝙ diuersi cōtradictoria opinant. Dicebant aūt quodāmō recte: ꝛ quodāmō nō. Cum enim dupliciter dicat sensus ꝛ sensibile. s. fm potētiā ꝛ fm actū de sensu ꝛ sensibili fm actū accidit ꝙ ipsi dicebant: ꝙ nō est sensibile sine sensu. Non autē hoc verum est de sensu ꝛ sensibili fm potentiā. Sed ipsi loquebant simpliciter. i. sine distinctione de his que dicuntur multipliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ si vox quedā cōcentus est: vox autē ꝛ auditus tū vnū: tum nō vnū: aut nō idē sunt: ꝛ si ꝯcentus est ratio: necesse est ꝛ auditū quādā esse rōnē: atq3 ob idipsum exuperans qđq3 tā acutū ꝙ graue corrūpit auditū: atq3 deuastat: ꝛ in saporibus gustū: ꝛ in coloribꝰ visum id qđ nimirū est splēdidū ꝛ tenebrosum: ꝛ in odoribus vehemēs odor: siue dulcis: siue amarus: quia sensus ipse quedā est rō rata. Quocirca sensibiliū ea que sincere talia queq3 simplicia sūt vt acutū: vel dulce: vel salsū cū reducunt ad rōnē: sensui sunt iocunda. Tunc eni ipsū delectare vidētur. Omnino aūt ipsum mixtū magis cōcentus est: ꝙ acutū vel graue. Tactui quoq3 nō calidum sane simplex ac frigidū. Sed id qđ est ad rōnē redactū: amicū est atq3 iocundū. Eniuero sensus ipse ratio quedā est vti diximus. Sensibiliū aūt ea que exuperant: aut dolorē afferūt ipsi: aut tādē ipm corrūpūt.

¶ Si aūt symphonia vox quedā est: vox aūt ꝛ auditus est sicut vnū: ꝛ est sicut nō vnū aut idē ꝓportio aūt est symphonia: necesse est ꝛ auditum rationē quādā esse. Et ꝓpter id corrūpit vnūqđq3 excellēs acutū ꝛ graue auditū. ꝛ in humoribꝰ gustū: ꝛ in coloribus visum fortiter fulgidū: ꝛ opacū: ꝛ in olfatu fortis odor ꝛ dulcis ꝛ amarus tanquā ratio quedam sit sensus. Unde ꝛ delectabilia quidē sunt dum dicunt sincera ꝛ mixta entia ad rationē: vt acutū aut dulce aut salitū. Delectabilia eni tunc. Omino autem magis qđ mixtū est symphonia ꝙ acutum ꝛ graue. Tactus autem calefactibile ꝛ frigorabile: sed sensus ratio est. Excellentia autē contristant aut corrumpunt. t.c.143.

¶ Demōstrat ex pmissis solutionē alterius qōnis: quare s. quedā sensibilia corrūpāt sensū ꝛ quedā delectāt: ꝛ dicit ꝙ cū symphonia. i. vox ꝯsonās ꝛ ꝓportionata sit vox quedā: ꝛ vox quodāmō sit idē qđ auditus: ꝛ symphonia sit quedā ꝓportio: necesse est ꝙ auditus sit quedā ꝓportio. Et qꝛ quelibet ꝓportio corrumpit per superabundātiam. iō excellens sensibile corrūpit sensum: sicut qđ est excellenter graue ꝛ acutū corrumpit auditū. Et excellēs saporosū corrumpit gustū. Et fortiter fulgidum vel obscurū corrumpit visum. Et fortis odor corrumpit olfatum: quasi sensus sit quedā ꝓportio. Sed si plura sensibilia deducunt ad ꝓportionatā mixtionē efficiunt delectabilia: sicut in saporibus: quādo aliqd fm debitā ꝓportionē est: aut acutū: aut dulce: aut salsum: tunc enim sunt oino delectabilia. Et omne qđ est mixtū est magis delectabile: ꝙ qđ est simplex: sicut symphonia ꝙ vox acuta tm̄: vel grauis tm̄. Et in tactu qđ est cōpositū ex calefactibili ꝛ frigidabili: Sensus enim delectat in ꝓportionatis: sicut in sibi similibus: eo ꝙ sensus est ꝓportio quedam. Sed excellentia corrumpit sensum vel saltem contristat ipsum.

¶ Unusquisq3 igit sensus (vt sepe diximus) sensibilis est obiecti. Estq3 in instrumēto suo ea rōne qua illud sensus est instrumentū: ꝛ differentias sensibiles obiecti sui discernit: vt albū qdē ꝛ nigrū visus: dulce aūt ꝛ amarū gustus: ꝛ ceteri similr sensus.

¶ Unusquisq3 quidē igit sensus subiecti sensibilis est qui est in sensitiuo inquātū sensitiuū: ꝛ discernit subiecti sensibilis differentias: aut albū quidē ꝛ nigrū visus: dulce vo ꝛ amarū gustus. Silr aūt se hꝫ ꝛ in alijs. t.c.144

Lec. III.

Rocessit phs supius ad inestigãdũ sensuz cõez ex hac opõne q̃ sentim⁹ nos videre ꝛ audire. Ex hac aũt opõne ad h deuẽtum est: ꝙ potentia visiua sentit visionẽ: alio tñ mõ ꝙ̃ sentiat sensibile exteri⁹: sed nõdũ habet̃ ꝙ potẽtia iudicatiua de actib⁹ sensuũ sit vna ꝛ cõis. Et iõ ꝑcedit vlterius ad inuestigandã hui⁹ veritatẽ per aliã operationẽ que ostẽdit vnã potentiã esse cõmunẽ habẽtem se quodã mõ ad omnes. 5. sensus. ꝛ hec operatio est discernere sensibilia abinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quãtũ se possit extendere discretio sensus ꝓpꝛij. In secũda inquirit de illa discretione sensibiliũ que excedit virtutẽ sensus ꝓpꝛij. ibi (Quoniã aũt albũ.) Dicit ergo pmo ꝙ ex dictis manifestũ est ꝙ vnusqsq3 sensus est cognoscitiuus sensibilis sibi obiecti: cuius species fit in suo organo: iquãtũ est tale organũ. Immutat̃ eni organũ vniuscuiusq3 sensus a ꝓpꝛio obiecto sensus per se: nõ per accidens. Et vnusquisq3 sensus discernit differentias ꝓpꝛij sensibilis: sicut visus discernit album ꝛ nigrum: gustus dulce ꝛ amaruz: ꝛ similiter se hẽt in alijs sensibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At enim cũ albũ ꝛ dulce ꝛ singula sensibiliũ ad singula nimirũ aliqua cõparemus: ac discernamus: ꝛ sentiamus differre: necesse est idipsum ꝑfecto fieri sensu quippe cũ illa sensibilia sint. Quo patet carnẽ vltimum instrumentuz sensu non esse. Nam necesse est id qð discernit tangendo discernere.

Tex.c. 145. ¶ Quoniã aũt ꝛ album ꝛ dulce ꝛ vnũquodq3
sensibiliũ ad vnũqðq3 cõparãdo discernimus
ꝛ sentimus q2 differũt: necesse igit̃ sensu. Sen
Tex.c. 146. sibilia eni sunt. ¶ Quare ꝛ manifestũ quoniã
caro nõ est vltimũ sensitiuũ. Necesse eni esset
tangens ipsum discernens discernere.

¶ Ostẽdit cui sit attribuẽda ista discretio que excedit ꝓpꝛiũ sensum. s. discernere sensibile vnius sensus a sensibili alteri⁹. Et circa hoc duo facit. Primo determiat veritatẽ. Secũdo obijcit cõtra veritatẽ ꝛ soluit. ibi (At vo ipossibile.) Circa pmũ tria facit. Primo ostẽdit ꝙ aliqs sensus est qui discernit iter albũ ꝛ nigruz ꝛ dulce. Scðo ꝙ nõ sunt due potẽtie sensus: s3 vna. ibi (Neq3 vtiq3.) Tertio ꝙ simul illa potẽtia ꝑcipit vtrũq3 sensibile iter que discernit. ibi (Or aũt neq3.) Dicit ergo pmo ꝙ q2 discernimus aliqua virtute nõ solũ albũ a nigro: vel dulce ab amaro: sed etiã albũ a dulci: ꝛ vnũqðq3 sensibile discernimus ab vnoquoq3 ꝛ sentimus q2 differunt: op3 ꝙ hoc fit per sensum. q2 cognoscere sensibilia inquãtũ sũt sensibilia est sensus. Cognoscimus aũt differentias albi ꝛ dulcis nõ solũ quãtũ ad qð qd est vtriusq3: qð ꝑtinet ad itellectũ: sed etiã quãtũ ad diuersam imutationẽ sensus. Et hoc nõ põt fieri nisi per sensum. Et si per aliquẽ sensum fit hoc: maxime videt̃ ꝙ fiat per tactuz qui est pmus sensuũ: ꝛ quodãmõ radix ꝛ fundamẽtũ oĩum sensuum: ꝛ ab hoc aĩal hẽt ꝙ dicat̃ sensitiuũ. Unde manifestũ est ꝙ caro nõ est vltimũ organuz sensus tactus: q2 cũ per sensum tact⁹ fiat discretio: necesse esset ꝙ ipso cõtactu carnis a tãgibili fieret discretio tangibilis ab alijs sensibilib⁹. Attribuit̃ aũt ista discretio tactui nõ ꝫm ꝙ tactus est sensus proprius: sed ꝫm ꝙ est fundamentum oĩum sensuũ: ꝛ ꝓpingus se habẽs ad fontalẽ radicẽ oĩuz sensuum qui est sensus cõmunis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fieri igit̃ nõ põt: vt separatis discernat̃ dulce diuersum esse ab albo: sed vni cuipiaz ambo nota esse op3. Illo nãq3 mõ sane pateret inter sese illa differre: etiã si alterũ ego: alterũ tu sentires. Unũ igit̃ dicat op3. Diuersa eni dulce ac albũ. Dicit igit̃ idem. Quare vt dicit: sic ꝛ itelligit atq3 sentit. Patet ergo fieri nõ posse: vt separatis separata diiudicent̃.

¶ Neq3 vtiq3 separatis contingit discernere ꝙ alterum sit dulce ab albo: sed op3 aliquo vno vtraq3 manifesta esse. Sicut eni ꝛ hoc quidez ego: illud aũt tu sentis: manifestum vtiq3 erit: qm̃ altera adinuicẽ sunt. Op3 aũt vnuz dicere quoniam alterum. Alterum. n. dulce ab albo. Dicit ergo idẽ. Quare sicut dicit: sic ꝛ intelligit ꝛ sentit. Or quidem igit̃ non possibile separatis iudicare separata palam.

¶ Ostẽdit ꝙ eiusdẽ sensus sit qui discernit albũ a dulci. Posset eni aliquis credere ꝙ discernamus albũ a dulci nõ quadã vna potẽtia: sed diuersis vt. s. inquantũ gustu cognoscimus dulce: ꝛ visu albũ. Hoc aũt excludit dicẽs: ꝙ nõ ꝯtingit discernere ꝙ dulce sit alterũ ab albo separatis potẽtijs. i. diuersis: sed op3 ad discernẽdũ iter ea: ꝙ ꝫm aliquã vnã potentiã manifestũ sit nobis. Ita eni eẽt si diuersis potẽtijs sentirem⁹ dulce ꝛ albũ: sicut si diuersi hoies sentirent: vnus dulce: ꝛ alius album: puta si ego sentio hoc: ꝛ ille illud. Hoc aũt posito manifestum est ꝙ altera sunt abinuicẽ dulce ꝛ albuz: q2 aliter patioꝛ ego a dulci ꝙ̃ tu ab albo. Sed tamẽ diuersitas ista nõ erit nobis per sensum manifesta: sed op3 ꝙ vnus sit qui dicat ꝙ alterũ est dulce ab albo. Hoc eni est aliqd vnũ vez. s. ꝙ alteꝝ sit dulce ab albo. ergo op3 ꝙ illud vnũ ab eodẽ dicat̃: sed dictio est interpꝛetatio interioꝛis appꝛehẽsionis. ergo sicut est vnus qui dicit: ita op3 ꝙ vn⁹ sit qui intelligat ꝛ sentiat alterũ esse dulce ab albo. Dicit aũt (intelligat ꝛ sentiat.) q2 nondũ ostensum est ꝙ aliud sit intellectus a sensu: vel q2 ista diuersitas ꝛ sensu ꝛ intellectu cognoscit̃. Sicut igit̃ op3 ꝙ vnus homo qui dicit alterũ esse albũ a dulci sit qui cognoscit vtrũq3: ita op3 ꝙ vna potẽtia sit qua agnoscit̃ vtrũq3. Nã hõ nõ cognoscit nisi per aliquã potentiã. Et hoc est qð cõcludit vlterius palã esse qð nõ est possibile iudicare (separata). i. ꝙ aliqua sint diuersa (separatis). i. diuersis: sed op3 ꝙ sit eadẽ potẽtia que vtrũq3 cognoscat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At hinc patet neq3 fieri posse vt separatio in tẽpore discernant̃. Nã vt idẽ aliud esse bonũ ac malum dicit. Sic quãdo alterũ dicit aliud esse: tũc ꝛ alteruz etiã dicit. Atq3 dico quãdo nõ per accidens: veluti nũc dico quippiã aliud esse: nõ tamẽ dico illud nũc aliud esse: sed hoc pacto nunc dici: vt dicat: ꝛ nunc illud esse. Simul igit̃ dicit. Quo fit vt inseparabile ꝛ in inseparabili tẽpoꝛe separata discernat.

¶ Or aũt neq3 in separato tẽpoꝛe: hinc habituz est. Sicut eni idẽ dicit ꝙ alterũ bonũ ꝛ malũ: sic ꝛ quãdo alterũ dicit: qm̃ alterũ tũc ꝛ alteꝝ: nõ ꝫm accidẽs ipm quãdo. Dico aũt puta nũc dico quoniã alterũ: nõ tamẽ qm̃ nunc alterum. Sed sic dicit ꝛ nunc ꝛ qm̃ nunc. Simul ergo. Quare inseparabile ꝛ in inseparabili tẽpoꝛe.

¶ Ostendit ꝙ op3 simul vtrunq3 cognosci. Dicit ğ ꝙ ex his que dicent̃ manifestũ est (ꝙ neq3 in sepato tẽpoꝛe) . i. in diuerso tẽpoꝛe cognoscit vtrũq3. Sicut eni ille qui

iudicat aliqua esse diuersa dicit aliqd vnū ⁊ idē.s.ꝙ alterū sit bonū ⁊ malū:sic ēt dicit quādo alteruz sit.Dicit eni ꝙ sit alterū tūc quādo iudicat:⁊ hocipsuz quādo sit alterū nō dicit ꝺm accidēs:ita ꝙ ly quādo referat̃ ad dicentē:vt puta:qꝛ nunc dicit ꝙ est alteruz:si nō diceret ꝙ nūc est alterū. Hoc eni esset per accidens respectu eius qđ dicit̃:sed sicut nūc dicit ꝙ est alterū:ita dicit ꝙ nūc sit alterū. Hoc aūt nō posset esse nisi simul ea appꝛehenderet.i.in illo īstāti pꝛo quo iudicat ea eē altera. Manifestū est ğ ꝙ simul cognoscit vtrūqʒ.Ergo sicut est īseparabilis potentia.i.vna ⁊ eadē que cognoscit vtrūqꝫ eoꝛū inter que inducat̃ differētia:ita opʒ ꝙ in inseparabili tēpoꝛe appꝛehendat vtrūqʒ.¶ Deinde cum dicit.

¶ At vͦo fieri nō pōt:vt simul idē ea rōne qua indiuisibile est:⁊ in indiuisibili tēpoꝛe motibus cōtrarijs moueat̃. At dulce quidē si sit:mouet sensum ac itellectū. Amarū aūt ꝯtrario mō:⁊ albū itidē diuerso.

Tex.c. 147. ¶ At vͦo impossibile est simul ꝺm ꝯtrarios motus moueri idē:aut indiuisibile ⁊ in indiuisibili tēpoꝛe. Si.n. dulce sit:mouet sensuz aut intellectum:amarū aūt ꝯtrarie:⁊ albū aliter.

¶ Obycit in ꝯ̄riū.Et circa hoc quatuoꝛ facit.Pꝛimo ponit obiectionē talē.Impossibile est idē ⁊ indiuisibile simul moueri ꝺm ꝯ̄rios motus simul ⁊ in indiuisibili tēpoꝛe:sed intellectus ⁊ sensus mouent̃ a sensibili inquantū sentit ⁊ intelligibili inquātū itelligit.Diuersa aūt sensibilia ⁊ ꝯtraria:diuersis⁊ ꝯtrarys motibꝰ mouēt.ğ impossibile est ꝙ eadē vis sensitiua:aut intellectiua simul cognoscat contraria diuersa.¶ Secundo ibi.

¶ Est ne igit̃ qđ discernit idiuisibile quidē numero. Separatū aūt rōne. Partiʒ igit̃ vt diuisibile res sentit diuisas:partim vt indiuisibile. Nam rōne quidez diuisibile:loco aūt atqʒ numero indiuisibile est.

Tex.c. 148. ¶ Ergo simul qdē ⁊ numero indiuisibile ⁊ iseparabile qđ iudicat. Secundū esse aūt separatuʒ. Est igit̃ quodāmō ꝙ diuisibile diuisa sentit:est aūt ꝙ indiuisibile. Secūdū eē qdē.n.diuisibile:loco aūt ⁊ numero indiuisibile.

¶ Ponit vnā solutionē:⁊ dicit ꝙ illud qđ iudicat dꝛiam inter ꝯtraria est simul ⁊ numero idiuisibile ⁊ iseparabile.i.vnū subcto:sʒ ꝺm esse separatū.i.rōne est diuersuz. Sic igit̃ quodā mō indiuisibile sentit diuisa.i.diuersa:alio aūt mō diuisibile sentit diuersa:qꝛ ꝺm eē est diuisibile.i.rōne est diuersuz:sed loco ⁊ numero est(idiuisibile).i.subcto est vnū.Et dicit loco:qꝛ diuerse potētie iueniunt̃ i diuersis ꝑtibꝰ coꝛpis oꝛgana hꝛe.¶ Tertio ibi.

¶ An id minime fieri pōt. Idē eni potentia quidez est ipsa cōtraria:⁊ diuisibile ⁊ indiuisibile:actu aūt esse nō pōt. Sed patiendo diuisibile est. At fieri nequit:vt simul sit albuʒ ⁊ nigrū. Quare neqʒ foꝛmas ipsoꝛū simul sensus ac intellectus si talia sint vt patiantur suscipient.

¶ Aut nō possibile. Potētia qdē.n. idē ⁊ idiuisibile contraria:ꝺm eē aūt nō:sed in operari diuisibile. Et impossibile est ⁊ albū ⁊ nigrū esse simul. Quare neqʒ species pati ipsoꝛū si huiusmodi est sensus ⁊ intelligentia.

¶ Impꝛobat hanc solutionē dicens:ꝙ nō est(possibile) illā ꝓdictā solutionē stare.Qđ eni est idez ⁊ indiuisibile subcto:sʒ nō ꝺm esse.i.ꝺm rōnē:pōt qdē habere ꝯtraria ꝺm potētiā:sʒ qđ hʒ ꝯ̄ria(in opari).i.ꝺm actū:opʒ ꝙ sit diuisibile.Et ipossibile est idē ⁊ idiuisibile siml' ⁊ semel eē albū ⁊ nigrū.Quare neqꝫ pōe est aliqđ vnū ⁊ idē idiuisibile simul pati spēs eoꝝ:⁊ ita neqʒ itelligere ⁊ sentire si itelligere ⁊ sentire ē hꝯ.i.pati qđdā.¶ Quarto ibi.

¶ At eni hoc ꝑinde sese habet:atqʒ id qđ quidā pūctum appellāt. Qđ quidē tum vnū est:tuʒ duo:quo pacto ⁊ diuisibile est. Quo igit̃ indiuisibile est:hoc vnū est:id qđ discernit ac simul. Quo vͦo est diuisibile:ħ nō vnū est:bis.n.eiusdeʒ signi simul fit vsus. Quo ergo finis vsus si vt duoꝝ:hoc duo discernit:atqʒ est separata vt separatū. Quo vͦo est vnū:hoc vnius fit vsus ⁊ simul. Sed de pꝛincipio quidē quo dicimus aīal sensitiuū esse sit hoc mō determinatū.

¶ Sed sicut qđ vocāt quidā punctū:aut vnū: Tex.c. aut duo:sic ⁊ indiuisibile. Secundū qđ quidē 149. igit̃ idiuisibile:vnū discernēs est ⁊ simul. Secūdū vͦo ꝙ diuisibile:bis vtitur eodē signo simul. Inquantū quidē igit̃ pꝛo duobus vtitur tertio:duo iudicat:⁊ separata sunt vt in separato. Inquantū vͦo vnū:vno ⁊ simul. De pꝛincipio quidē igit̃ ꝺm ꝙ dicimus posse sentire animal:determinatum sit hoc modo.

¶ Ponit verā solutionē:⁊ solutio ista sumit̃ ex similitudine pūcti. Punctū.n.qđ est inter duas partes linee pōt accipi(vt vnū ⁊ vt duo.)Et vnū qdē ꝺm ꝙ ꝯtinuat partes linee:vt cōmunis terminus.(Ut duo autem ꝺm ꝙ bis vtimur pūcto).s.vt pꝛincipio vnius linee ⁊ vt fine alterius. Sic ēt itelligēdū est:qꝛ vis sentiendi diffundit̃ in oꝛgana.5.sensuū ab aliq̃ vna radice cōmuni:a qua ꝓcedit vis sentiēdi in oīa oꝛgana:ad quā etiaʒ terminant̃ oēs imutatiōes singuloꝝ oꝛganoꝝ. Pōt ğ ꝯsiderari dupliciter. Uno mō ꝓut est ꝓ̇nᵐ vnū ⁊ terminꝰ vnus oīuʒ sensibiliū imutationū. Alio mō ꝓut est ꝓ̇nᵐ ⁊ terminus huius ⁊ illius sensus.Et hoc est qđ dicit ꝙ sicut punctū est vnū:aut duo:sic diuisibile est ꝓ̇nᵐ sensitiuū cōmune. Sic eni diuisibile est:inquātū(simul bis vtit̃ eodeʒ signo).i.ꝓ̇ncipio sensitiuo.s.vt ꝓ̇ncipio ⁊ termino visus ⁊ auditus. Inquantū igit̃ aligs vtit̃ ꝓ̇nͦ sensitiuo q̄si vno termino pꝛo duobꝰ:itātū duo iudicat:⁊ separata sūt que accipiunt̃:sicut(in separato).i.diuisibili ꝓ̇ncipio cognoscunt̃.(Inquātū vͦo)est vnuʒ in se:sicut in vno ꝓ̇ncipio cognoscit differentiaʒ vtriusqʒ ⁊ simul. Habet igit̃ hoc ꝓ̇nᵐ sensitiuū cōmune ꝙ simul cognoscat plura inquantū accipit̃ bis vt terminus duaꝝ imutationū sensibiliū:inquantū vͦo est vnū:iudicare pōt differētiā vnius ad alterū. Opʒ aūt illud ꝓ̇ncipiū sensitiuum cōmune habere aliud oꝛganū:qꝛ pars sensitiua nō hēt aliqꝫ operationē sine oꝛgano. Cū eni oꝛganū tactꝰ diffundat̃ per totū coꝛpus:necessariū videt̃ vt ibi sit oꝛganū huius ꝓ̇ncipy sensitiui cōmunis vbi est ꝓ̇ma radix oꝛgani tactus. Et pꝛopter hoc superius dixit ꝙ si caro esset vltimū oꝛganū tactus ꝙ tāgēdo ꝺm carnē discerneremꝰ vnū sensibile ab alio.¶ Cōsiderādū est ēt:ꝙ lʒ hoc ꝓ̇nᵐ cōmune imutet̃ a sensu ꝓpꝛio:qꝛ ad sensum cōem ꝑueniūt imutationes oīum sensuū ꝓpꝛioꝝ:sicut ad cōem terminū:nō tñ sensus ꝓpꝛius est nobilioꝛ q̄ꝫ sensus cōmunis:lʒ mouēs sit nobilius moto ⁊ agēs patiēte:sicut nec sensibile exteriꝰ est nobilius q̄ꝫ sensus ꝓpꝛius:lʒ moueat ipm. Est enim ꝺm quid nobiliꝰ.s.inquātū est actu albū vel dulce ad qđ

est sensus ꝓprius in potētia. Sed sensus ꝓpri⁹ simpl'r est nobilius ꝑ ꝟtutē sensitiuā. vnde ⁊ nobiliori mō recipit scilȝ sine mā: omne eni recipiens aliqd recipit illud ſm suū modum. Et sic sensus cōis nobiliori modo recipit q̄ȝ sensus ꝓprius: ꝓpter hoc ꝙ virtus sensitiua ꝯsideratᷣ in sensu cōi vt in radice ⁊ minus diuisa. Neqȝ opȝ ꝙ ꝑ aliā actionem sensus cōis spēs recepta in organo fiat in ipso: qa oēs potentie partis sensitiue sunt passiue: nec est pot'e ꝙ vna potētia sit actiua ⁊ passiua. ¶ Cōsiderāduȝ est ēt ꝙ sensus ꝓprius hȝ discernere iter ꝯ̄ria sensibilia: inquā, tū ꝑticipat aliqd de ꝟtute sensus cōis: qa ⁊ ipse sensus ꝓprius est vnus terminus diuersarū imutationū que fiūt ꝑ mediū a ꝯ̄rijs sensibilib⁹. Sed vltimū iudiciuȝ ⁊ vltima discretio ꝑtinet ad sensuȝ cōem. Ultimo aūt epilogando concludit qd̄ dictū est de ṗncipio ſm ꝙ dicitᷣ aīal esse sensitiuum vel potens sentire.

¶ Cum autē duabus prisci differētijs maximeqȝ diffiniant animā. Motione inquā loco accōmodata: ⁊ intelligendo: ⁊ discernēdo: ac sentiēdo: cōsiderādū est si quid intersit inter intelligere ac sentire. Videtᷣ nāqȝ tam intelligere q̄ȝ etiā sapere: veluti qd̄dā esse sentire: etenī his vtrisqȝ reꝝ aliquas anima discernit atqȝ cognoscit.

T.c.150 ¶ Quoniā autē duabus differentijs diffiniunt maxie animā: motu qui ſm locū: ⁊ in eo quod est intelligere ⁊ discernere ⁊ sentire. Videtur autē ⁊ intelligere ⁊ sapere tanq̄ȝ quoddā sentire esse. In vtrisqȝ enīȝ his anima iudicat aliqd ⁊ cognoscit eorum que sunt. Lectio. IIII.

Postq̄ȝ phs ostēdit ꝙ due oꝑationes de qb⁹ dubiū videbatᷣ: ꝑcipere. s. actus sensuuȝ ꝓpo/rū: ⁊ discernere iter sensibilia diuersorū sensuū: nō excedūt facultatē principij sensitiui: nūc vult ingrere vtrū sape ⁊ itelligere excedāt facultatē eiusdē principij. Et circa hoc duo fac̄. Prio ostēdit ꝙ sapere ⁊ intelligere nō ꝑtinēt ad sensuȝ: qd̄ est ostēdere sensuȝ ⁊ intell'm nō esse idē subto. Scd̄o ꝙ phātasia q̄ ꝑtinet ad sensuȝ nō est idē cū opione q̄ ꝑtinet ad itellectū. ibi [Phantasia aūt ⁊c̄.] Circa ṗmum duo facit. Primo ponit opionē ponētiū sensuȝ ⁊ itell'm esse idem. Scd̄o improbat eā. ibi [Et tn̄ oportuit.] Circa ṗmū duo facit. Prio ponit opionē. Scd̄o assignat cām opionis. ibi [Oēs enī hi.] Circa ṗmū duo facit. Prio ponit opionē in cōi. 2° iducit q̄dā ꝟba q̄rūdā phoꝝ que ad illud ꝑtinere videntᷣ. ibi [Et antiqs sapere.] Dicit g̊ prio ꝙ qa antiqui phi diffiniebāt aīaȝ ſm duo. s. ſm motū ſm locū: ⁊ cognitionē que icludit itellectiuā discretionē ⁊ sensum. videtᷣ ex hoc ꝙ ſm eoꝝ opionē itelligere ⁊ sapere sit quoddaȝ sentire: qa tam sentiendo q̄ȝ intelligendo anima iudicat ⁊ cognoscit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et veteres idem esse sapere sentireqȝ cēsent. Quēadmodum ⁊ Empedocles dixit.

Ad presens hominum crescit sapientia semper.
⁊ alio rursus in loco.
Hinc varia his semper prudentia somnia monstrat.
Idē ⁊ Homerus his carminibus sensisse videtur.
Tales nāqȝ insunt mentes mortalibus ipsis.
Quales quotidie summi fert rector olympi.

¶ Et antiqui sapere ⁊ sentire idem esse aiunt: sicut Empedocles dixit. Ad ṗsens voluntas augetur: ⁊ in hominibus ⁊ in alijs: vnde eis semꝑ sapere altera prestat. Idem autēȝ his vult ⁊ id quod est Homeri. Talis enīȝ intellectus est in terrenis hominibus qualem ducit in diem pater virorumqȝ deorumqȝ.

¶ Ostēdit ꝙ nō solū hoc sequitᷣ ex hoc qd̄ in cōi dicebāt: sed expresse antiq dixerūt ꝙ idē sit sapere per intell'm ⁊ sentire. ¶ Ut autē intelligantᷣ verba phoꝝ q̄ inducuntᷣ q̄o ad ꝓpositū faciūt: ꝯsiderādū est ꝙ nullū corpus pōt directe agere in id qd̄ nullo mō est corporeuȝ: qa igitᷣ potentie sensitiue aliq̄ mō sunt corporee: qa sunt virtutes in corporeis organis: imutari possunt ex actione corpoꝝ celestiū: ꝑ accidēs tn̄: qa neqȝ aīa: neqȝ aīe virtus mouetᷣ nisi per accn̄s moto corꝑe. Et ꝓpter hoc contingit ꝙ ex impressione corꝑis celestis variatᷣ ⁊ phātasia et appetit⁹ sensitiuus. Unde ⁊ aīalia irrationabilia que solo appetitu sensitiuo aguntᷣ in suis motibus: vtplurimū insequūtᷣ impressiones corpoꝝ celestiū. Ponere igitᷣ ꝙ corpora celestia hēant impressionē directe in partē itellectiuā quātū ad intellectū ⁊ voluntatē: est ponere ꝙ voluntas ⁊ intellectus sunt ꝟtutes corporee. Et hoc sonāt verba quorūdā phoꝝ antiquoꝝ. Dicit enī Empeđ. ꝙ tā in hoībus q̄ȝ in alijs aīalibus (volūtas augetᷣ). i. incitatᷣ ad agēduȝ (ad ṗsens). s. ſm ṗsentis hore dispōnē: que quidē dispositio depēdet ex dispōne corporū celestiū. Un̄ ṗsens tp̄s vel hora (eis). i. hoībus ⁊ alijs aīalibus (prestat semꝑ sapere altera.) Diuersis enī horis ⁊ tēporib⁹ diuersa diuersimode homo ⁊ alia aīalia iueniuntᷣ iudicare de reb⁹. Et ad idē ꝑtinet illđ ꝟbū Homeri: (Talis aūt est itellectus in terrenis hoībus: qualē pater virorūqȝ deorūqȝ). i. sol (ducit in diē.) Dicitᷣ aūt sol pater viroꝝ: qa est aliq̄ causa humane gn̄ationis. Homo enī generat hoīem ⁊ sol. Dicitᷣ aūt pater deoꝝ: vel ꝓpter corꝑa celestia que antiqui deos appellabāt: que ſm astrologos quodāmodo a sole regulantᷣ: vel ꝓpter hoīes quos deificari credebant quiᷣ virtute solis generantᷣ. Uirtus autē solis est in die: qa in die nobis apparet dum mouetᷣ in superiori hemisperio. vnde ⁊ ab astrologis dicitᷣ planeta diurnus. Uoluit ergo Homerus dicere ꝙ hoīes terreni intellectū sortiuntᷣ ex actione solis: ⁊ ꝙ ſm diuersitatē motus ⁊ situs ⁊ aspect⁹ solaris diuersimode se hn̄t in intelligēdo. ¶ Sciienduȝ est aūt ꝙ hūc versum Homeri Aristoteles nō totum posuit: sed solū ṗncipiuȝ. Unde nec in greco: nec in arabico plus habetᷣ q̄ȝ hic. Talis enī itellectus est: vt sic intelligatur hoc dictū: sicut ꝯsueuimus inducētes aliquē versuȝ alicuius auctoris tm̄ ponere ṗncipiū: si versus sit notus. Sed q2 hic versus Homeri nō erat notus apud latinos Boeti⁹ totū posuit. Patet g̊ ex hoc qd̄ hic dr̄ ꝙ si corpora celestia habēt directe impressionē in itellectū ⁊ voluntatē: idē est ac si ponatᷣ ꝙ itellectus est idē cū sensu. Indirecte ꝟo imp̄ssio corpoꝝ celestiū pōt pertingere ad itellectū vel voluntatem: prout intellectus ⁊ voluntas coniunguntᷣ in sua operatione ꝟtutibus sensitiuis. Leso enī organo phantasie impeditᷣ itellectus in sua operatione: ⁊ ex appetitu sensitiuo inclinatᷣ voluntas ad volendū vl' nolendū aliquid. Quia tn̄ voluntas nō ex necessitate trahitur ab appetitu sensitiuo: sed semꝑ ei liberū manet sequi inclinationem appetitus sensitiui vel nō sequi. ideo corpora celestia nullam necessitatē humanis actibus inducunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim oēs hi putāt ipsuȝ itelligere corporis eē: perinde atqȝ ipsum sentire: ⁊ sentire simili simile arbitratur: ⁊ sapere vt in superioribus diximus locis.

¶ Omnes enī hi itelligere corporeū: sicut senti/ T.c.

re opinantur. Et sentire ⁊ sapere sīle simili: sic
ꝑm principiū in rōnibus determinauimus.
℄ Ostēdit cām positionis. Manifestū est enim ꝙ remo/
ta differētia qua aliqua adinuicē differūt remanēt idē:
sicut si rōnale auferat̄ ab homine remanebit de nume/
ro irratiōabiliū aīaliū. Hec aūt est differētia qua differt
cognitio ītellectiua a sensitiua ꝙ sentire est aliquid cor
poreū. Nō eni operatio sensus est sine organo corporali.
Intelligere aūt nō est aliquid corporeū: q2 operatio ītel/
lectus non est per organum corporeum vt īfra ostēdet̄.
3ᵒ.t.c.4. vnde. Ideo ergo antiqui ponebāt sensum ⁊ intellectuz idē: q2
opinabant̄ ꝙ ītelligere esset aliqd corporeū: sicut ⁊ sen/
tire. Quō aūt vtrūq3 ponerēt aliqd corporeū. ꝯn̄ter ostē
dit per hoc ꝙ ponebāt tā sapere ꝑm ītellectū q̃3 sentire:
ꝯtingere per virtutē similitudinis: sicut in p̄mo libro di
Lec.10. ctū est. Et ītelligebāt similitudinē ꝑm esse corporeū: pu/
ta ꝙ per terrā cognoscit̄ terra: ⁊ per aquā aqua: ⁊ sic de
alijs. Unde sequebat̄ ꝙ sentire ⁊ ītelligere ꝯsequerent̄
naturā corpoream: ⁊ eodē mō. Et sic sentire ⁊ intelligere
sequit̄ esse idem. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Oportebat tamē ipsos de errore quoq3 deceptio
neue differere. Sunt eni hec magis propria anima/
lium plus q̃3 id tēporis est quo in his anima versat̄
vt patet: idcirco necesse est aut vniuersa que vident̄
vt quidē inquiūt esse vera: aut dissimilis rei tactum
errorem esse deceptionemue. Quippe cū id sit con/
trarium illi: simili inquā cognoscere simile.

℄ Et tamen oportuit simul ipsos de deceptio/
ne dicere. Magis proprium enim est animali/
bus ⁊ plurimū tempus in hoc perficit anima:
vnde necesse aut (vt quidā dicunt) omnia que
videntur esse vera: aut dissimilis tactum: dece
ptionem esse. Hoc enim contrarium ei ꝙ simi
le simili cognoscere.

℄ Improbat p̄dictā positionē. Et p̄mo quātum ad cām.
Scdo quātū ad ipsam positionē. ibi (Or quidē igit̄.) Di
cit ergo p̄mo ꝙ ph̄i assignātes cām cognitiōis esse simi/
litudinē cognoscētis ad cognitū debuerūt assignare ali/
quā cām etiā deceptionis: q2 deceptio videt̄ esse magis
ꝓpria animalibus q̃3 cognitio ꝑm cōditionē sue nature.
Uidemus eni ꝙ homines ex seipsis decipi pn̄t ⁊ errare.
Ad hoc aūt ꝙ veritatē cognoscāt op3 ꝙ ab alijs docean
tur. Et iterū pluri tēpore aīa est in deceptiōe q̃3 in cogni
tioue veritatis: q2 ad cognitionē veritatis vix peruenit̄
post studiū lōgi tēporis. Et hec qdē rō efficax est cōtra
antiquos ph̄os: qui ponebāt cognitionē inesse aīe ex sui
nā quasi anima ex hoc ꝙ ꝯstituta est ex p̄ncipijs habeat
ꝙ non solū sit in potētia ad cognoscibilia: sed ꝙ sit actu
cognoscēs. Pōt aūt ad h̄ dupliciter respōderi. Uno mō
vt dicat̄ ꝙ antiqui ph̄i nō credebāt aliquā deceptionez
Lec.2. esse. Ponebant eni ꝙ oīa que vident̄ sunt vera. vt supra
dictum est. Et iō nō oportebat ꝙ assignarent cām dece/
ptionis. Alio mō pōt respōderi ꝙ ex h̄ ipso qō dicebāt
cām cognitionis esse ex hoc ꝙ aīa tāgit id qō est sibi si/
mile dat̄ ītelligi ꝙ causa deceptiōis sit hec ꝙ aīa tāgit
sibi dissimile. Hoc est ergo qō ꝯcludit ꝙ q2 antiqui ph̄i
nō assignauerunt cām deceptionis aīe necesse est ꝙ aut
oīa que vident̄ vera sint: vt quidā dixerūt: aut ꝙ tact᷒
quo aīa tāgit rem dissimilē sit deceptionis cā. Tangere
Lec.12. enim dissimile videt̄ esse cōtrariū ad cognoscere sibi si/
T.c.15 mile. Primū aūt reprobatū est in 4ᵒ metaphysice. Uñ
procedit ad inquirendum 2ᵐ cum dicit.

℄ Uidetur autem ⁊ deceptio ⁊ scientia contrariorū
esse eadem.

℄ Uidetur autem ⁊ deceptio ⁊ scientia cōtra/
riorum eadem esse.

℄ Manifestū est eni ꝙ dissimile ⁊ simile sunt cōtraria:
sed circa ꝯtraria eodē mō se hēt homo ad cognitionē ⁊
deceptionē: q2 qui cognoscit vnū cōtrariorū: cognoscit ⁊
aliud. ⁊ qui errat in vno errat in alio. Et hoc est qō dicit
ꝙ scientia ⁊ deceptio videt̄ eadē esse contrariorū. Non
ergo est possibile ꝙ tactus rei similis sit causa vere co/
gnitionis: ⁊ tactus rei dissimilis sit causa deceptiōis: q2
tunc esset scientia de vno contrarioꝝ: ⁊ deceptio de alio.
℄ Deinde cum dicit.

℄ Non idez igitur esse sentire ac sapere patet. Illud
enim omnibus animalibus hoc valde paucis inest.

℄ Or quidē igitur non idez sit sapere ⁊ sentire: T.c.152.
manifestum est. Hoc quidē eni in oībus est: il/
lud autem in paucis animalium est.

℄ Improbat positionē ostēdēs ꝙ neq3 sapere: neq3 ītelli
gere est idē ꝙ sentire. hec eni duo ītellectiue cognitioni
attribuūtur. Intellectus eni habet iudicare. ⁊ hoc dicit̄
sapere: ⁊ apprehendere: ⁊ hoc dicit̄ intelligere. Primo ḡ
ostendit ꝙ sentire nō sit idē ꝙ sapere tali rōne. Senti/
re inest omnibus aīalib᷒: sapere aūt nō inest oībus: sed
paucis. ergo (sapere) nō est idem qō sentire. Dicit aūt ꝙ
sapere inest paucis aīalium: ⁊ nō ꝙ insit solis hominib᷒
q2 etiā quedā animalia participant aliquid prudentie
⁊ aliquid sapientie. s. ꝙ recte iudicant de agendis per
estimationem naturalem. ℄ Scdo ibi.

℄ At neq3 intelligere idem est ac sentire: intelligere
inquā quo recte atq3 nō recte res percipi solēt. Qō
nanq3 recte percipit: id est prudentia ⁊ scientia atq3
opinio vera. At qō nō recte: id est nimirū his dictis
cōtrarium. Etenim ꝓpriorū3 sensus semꝑ est verus
⁊ vniuersis animalibus inest. At sit vt falso quoq3
quis ratiocinet̄: neq3 cuiq̃3 cōpetit cui nō inest ⁊ rō.

℄ Sed neq3 intelligere in quo est ⁊ recte ⁊ non
recte. Recte quidē prudētia ⁊ sciētia: aut opi/
nio vera. Non recte aūt contraria horū. Neq3
hoc est idē cum ipso sentire. Sensus qdē eni3
propriorum semper verus est: ⁊ in omnib᷒ in/
est animalibus. Intelligere autem contingit ⁊
falso: ⁊ nulli inest cui non ⁊ ratio.

℄ Probat ꝙ ītelligere nō sit idē qō sentire per duo me/
dia. Quoꝝ p̄mū tale est. Intelligere cōtingit rerte ⁊ non
recte. Recte quidē cōtingit ītelligere ꝑm sciam que est
speculabiliū ⁊ necessarioꝝ: vel ꝑm prudentiā que est re/
cta ratio ꝯtingētiū agibiliū: vel ꝑm opinionē verā que
se habet ad vtrūq3: ⁊ nō determinate ad alterū opposi/
toꝝ: sicut sciētia ⁊ prudētia: sed ad vnū cū formidine al/
terius. (Nō recte autē.) cōtingit intelligere: ꝑm eoꝝ cō
traria. i. ꝑm falsa3 sciam ⁊ ꝑm īprudētiā ⁊ ꝑm opinionē
falsam. Sentire aūt nō ꝯtingit nisi recte: q2 sensus circa
ꝓpria sensibilia semꝑ verus est. ergo sentire ⁊ intellige
re nō sunt idē. Et q2 posset aliquis dicere ꝙ recte intelli
gere sit idem qō sentire. iō adiūgit aliud mediū ad hoc
excludendū: ꝙ tale sentire (inest oībus aīalibus) intelli
gere aūt nō: sed solis illis quib᷒ inest ratio. s. hominibus
qui per inquisitionē rōnis apprehensionez veritatis in/
telligibilis cōsequunt̄: quāuis substantie separate que

sunt altioris intellectus statim absq3 inquisitione veritatem intelligant .ergo et recte intelligere non idem est qd sentire.¶ Deinde cum dicit.

¶ Imaginatio nanq3 diuersa est a sensu menteq3. Atq3 neq3 hec fit sine sensu: neq3 existimatio sine hac esse potest.

Te.c.153. ¶ Phantasia enim alterũ est et a sensu et ab intellectu. Et hec nõ fit sine sensu: et sine hac nõ est opinio.

¶ Ostendit q opinio que sequit intellectum sit aliud a phantasia que sequitur sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q phantasia nõ est opinio. Secũdo inquirit quid sit phantasia. ibi ¶ De eo aũt qd est intelligere. Circa pmũ tria facit. Primo pponit qd intendit et dicit q ex hoc etiã apparet q sensus et intellectus differunt: qz phantasia aliud est a sensu et ab intellectu: et tñ phantasia nõ fit sine sensu: qz ɔsequit sensum: vt postea

Te.c.160. dicet: et sine phantasia nõ fit opinio. Ita enim videt se habere phantasia ad sensum: sicut opinio ad intellectũ. In rebus aũt sensibilibus cum aliquid sentimus asserimus sic esse. Cum aũt ꝑm phantasiam aliquid videt nõ asserimus sic eẽ: sed sic videri vel apparere nobis. A vi-

Lec.6. sione eni vel apparitiõe sumit nomẽ phantasie. vt ifra dicet. Et similiter circa intelligibilia cum aliquid intelligimus asserimus sic esse. Cum aũt opinamur dicimus sic videri vel apparere nobis. Sicut eni intelligere reqrit sensum: ita et opinari reqrit phantasiã. ¶ Scdo ibi.

¶ Non idem aũt esse imaginationẽ existimationẽue patet. Hic eni affectus in potestate sine controuersia collocat. Licet nanq3 cũ libet fingere quicquid volumus: atq3 ante oculos ponere perinde atq3 ij faciũt: qui inartificiose memorie cõparatis atq3 dispositis locis imagines fingentes: atq3 simulachra collocant. At opinari in nobis est situm. Necesse est eni opinãtẽ aut verã: aut falsam existimationẽ hẽe.

¶ Qz aũt nõ est eadẽ phantasia et opinio manifestum. Hec quidẽ.n. passio in nobis est cũ volumus. Pre oculis enim est facere sicut in recordatiuis positi et idolũ sunt facientes. Opinari autem non in nobis est. Necesse enim falsum aut verum dicere.

¶ Probat q nõ sit idẽ opinio et phantasia duabus rõnibus: quarũ pma talis est. Passio phantasie est in nobis cũ volumus: qz in potestate nostra est formare aliquid quasi apparens ante oculos nostros: vt montes aureos vel quicquid volumus: sicut patet de illis qui recordantur et formant sibi idola eorum que sibi videntur ad votũ. Sed opinari nõ est in potestate nostra: qz necesse est q opinans habeat ratione per quã opinetur vel veruz vel falsuz. ergo opinio nõ est idem qd phantasia. ¶ Secundam rationem ponit cum dicit.

¶ Preterea cũ opinamur aliquid malũ esse atq3 terribile: cõtinuo perturbamur. Similiter et cũ opinamur quippiam esse tale vt in illo sit confidendũ. At cum imaginamur talia: perinde afficimur atq3 si in pictura eadem spectaremus.

Tex.c.154. ¶ Amplius autem cum opinamur difficile aliquid aut terribile: statim compatimur. Similiter aũt est et si cõfidendũ. Scdm phantasiaz aũt simil'r nos hẽmus sicut si essemus cõsiderantes in pictura difficilia et confidentia.

¶ Que talis est. Opinionẽ statim sequit passio in appetitu: qz cũ opinamur aliquid esse graue vel terribile statĩ cõpatimur tristando vel timendo. Et similiter si sit aliquid cõfidendũ. i. de quo aliquis debeat cõfidere et sperare: statim sequit spes vel gaudiũ. Sed ad phantasiaz nõ sequit passio in appetitu: qz duz aliquid apparet nobis ꝑm phantasiã: similiter nos habemus ac si consideremus in pictura aliqua terribilia vel sperabilia. ergo opinio nõ est idẽ q phantasia. Huius aũt differentie ratio est: qz appetitus nõ patit: neq3 mouet ad simplicem apprehensionem rei qualẽ pponit phantasia. Sed opz q apprehendat sub rõne boni vel mali ɔuenientis vel nociui. Et hoc facit opinio in hominib' cõponendo vel diuidendo dum opinat hoc esse terribile vel maluz: illud aũt eẽ sperabile vel bonũ. Phantasia aũt nõ cõponit neq3 diuidit: patit tñ appetit' aĩaliũ ab estimatione nãli que h3 opat in eis qd opinio in hoibus. ¶ Tertio ibi.

¶ Sunt autez et existimationis ipsius he differentie: scientia: et opinio: et prudẽtia: et ea que sunt hisce cõtraria. De differentia quoruz alius sit sermo magis ad idipsum accõmodatus.

¶ Sunt aũt et ipsius acceptiõis differẽtie scientia et opinio et prudentia et contraria horũ: de quorum differentia altera sit ratio.

¶ Dicit q cum ad intellectualem acceptionẽ multa pertineant. s. scientia: prudentia: opinio: et ɔtraria horum: de hoz differẽtia nõ est hic agẽdũ: s3 alibi. s. in 6° ethicoz. cap.4.

¶ At vo cũ diuersuz sit sentire ac intelligere: et hui' aliud imaginatio aliud existimatio esse videtur. De imaginationeue pmo: deinde de altero dicam' opz.

Te.c.155. ¶ De eo aũt qd est itelligere: quoniã alterũ est ab eo qd est sentire. Huius aũt aliud phãtasia esse videtur: aliud opinio. De phantasia determinantes: sic et de altero dicendũ est. Lec.V.

Postq phus ostendit q phantasia non est opinio. hic incipit iquirere quid sit. Et pmo dicit de quo est intẽtio. Secũdo psequit ibi ¶ Si igit phantasia. Dicit ergo pmo q cum ostensum sit q intelligere est aliud q sentire: et ad vnũ horũ pertineat opinio. s. ad intellectuz: ad aliud aũt phantasia. s. ad sensum. Postq determinatum est de sensu: dicendum est de phantasia: vt sic postmoduz determinetur de altero: scil3 de intellectu et opinione. ¶ Deinde cum dicit.

Lec.8. ¶ Si igitur imaginatio id est phantasia sit in quo visuz phantasmaq3 aliqd in nobis dicimus fieri: et nõ aliud quicq3: qd per translationẽ hoc eodẽ nomine nuncupat: ipsa profecto vna quedam est potẽtiarũ earũ aut habituum: quibus discernimus: et aut vere percipimus aut falso. Tales autem sunt sensus: opinio: scientia: intellectus.

Tex.c.156. ¶ Si igit phantasia est ꝑm quã phantasma aliquod nobis fieri dicimus: et si non aliquid ꝑm metaphoram dicimus: vna quedam potentia est harũ aut habitus ꝑm quã discernimus aut verum aut falsum dicimus. Huiusmodi autẽ sunt sensus: opinio: scientia: et intellectus.

¶ Prosequit

¶ Prosequit̃ itentũ. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit ꝙ phantasia nõ est aliqua potentiarum vel habituũ manifestorum qui discernunt vel iudicant verum ⁊ falsum. Secundo ostendit quid sit. ibi (Sed quoniaꝫ accidit motus.) Circa p̃mũ tria facit. Primo distinguit potentias ⁊ habitus quibus aliquid discernitur. Secũdo ostendit ꝙ phantasia nõ est aliquid eoꝝ. ibi (Qꝛ quideꝫ igit̃ nõ sit sensus.) Tertio ostendit ꝙ nõ est aliquid cõpositũ ex eis. ibi (Manifestũ igit̃ qm̃.) Dicit ergo p̃mo ꝙ cũ phantasia sit ꝑm quã dicit̃ nobis fieri aliqđ phantasma. i. aliquid apparibile: nisi forte accipiamus phantasmata metaphorice: necesse videt̃ ꝙ sit aliquid de numero habituũ vel potentiarũ cognoscitiuarũ quib⁹ discernit̃ vnum ab alio: aut quibus circa aliquid dicimus verum vel falsum: hoc est erramus vel non erram⁹. Nã apparere est aliquid discernere: ⁊ dicere verũ vel falsuꝫ. Potentie autem vel habitus quibus discernimus ⁊ dicimus verum ⁊ falsum vidẽtur esse he quatuor: sensus: intellectus: opinio: ⁊ scientia. Unde videt̃ ꝙ phantasia sit aliquid hoꝝ quatuor. Ponit autẽ hec quatuor quasi iam nota. Alia aũt que ad cognitionẽ vidẽtur pertinere nondũ erant suo tẽpore per certitudinẽ scita. Ipse auteꝫ iam superius distinxit intellectuꝫ a sensu. Unde preter sensum cõnumerat tria alia. s. intellectum: opinionem: ⁊ scientiam. Et videt̃ ꝙ intellectus nõ accipiatur hic pro potentia: sic enim cõtra intellectum nõ diuiderent̃ sciẽtia ⁊ opinio que ad potentiam intellectiuam pertinent. Sed intellectus accipitur pro certa apprehensione eoꝝ que absq̃ inquisitione nobis innotescunt: sicut sunt prima principia. Scientia v̑o pro cognitione eorũ de q̃bus
cap. 4. certificamur per certitudinẽ vel inuestigationeꝫ rõnis. Opinio auteꝫ pro cognitione eorum de quibus certum iudiciũ nõ habemus. Unde etiaꝫ dicit ꝙ phantasia est habitus vel potentia de numero eorũ: ad ostendendum
T.c. 155. ꝙ iter hec aliquid est vt potentia: ⁊ aliquid vt habitus. Cognoscere aũt possumus ꝙ hec tm̃ apprehensionis p̃n
Lec. 8. cipia apud antiquos nota erant: ex positione Platonis superi⁹ in p̃ libro posita: qui solũ hec q̃tuor ad numeros reduxit attribuẽs itellectũ vni: sciam dualitati: opinionẽ trinario: sensum q̃ternario. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At ipsam non esse sensum ex hisce patere potest. Sensus eniꝫ vel est potentia vel operatio: vt visus vel visio. At ꝙ nõnunq̃ neutrũ est istorum: ⁊ tamẽ apparent aliqua: videmurq̃ videre: vt ea que in somnis apparent.

Tex. c. 156. ¶ Qꝛ quidẽ igitur non sit sensus: manifestuꝫ ex his est. Sensus quidẽ enim: aut potentia: aut actus est: vt visus ⁊ visio. Phantasiat̃ aũt aliquid ⁊ nullo horũ existẽte: vt qui in somnis.

¶ Ostendit ꝙ phantasia nõ est aliquid dictoꝝ. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ nõ sit sensus. 2° ꝙ non sit intellectus siue scientia. ibi (At v̑o neq̃ semper.) 3° ꝙ non sit opinio. ibi (Relinquit̃ igit̃.) Circa p̃mũ tria facit. Primo ostendit ꝙ phantasia non sit sensus: neq̃ ꝑm potentiam: neq̃ ꝑm actuꝫ: ⁊ ratio est talis. Dormiẽs aliquid phantasiatur: hoc autem non fit ꝑm sensum in potentia: qꝛ sensui in potentia existenti nihil appareret: nec ꝑm sensuꝫ in actu: qꝛ in somno nõ est sensus in actu. ergo phantasia nõ est sensus in potentia: neq̃ sensus in actu. ¶ Secundo ibi.

¶ Deinde sensus quidem semper adest: imaginatio autem non semper.

¶ Postea ꝑm potentiã sensus q̃dẽ semꝑ adest viuẽtibus ⁊ nõ orbatis: phantasia aũt nõ.

¶ Ostẽdit ꝙ phantasia nõ sit sensus in potentia: ⁊ est rõ talis. Sensus in potẽtia semꝑ adest aĩali: phantasia aũt nõ semꝑ: cũ nõ semꝑ aĩali aliquid appareat. ergo phantasia nõ est sensus in potentia. ¶ Tertio ibi.

¶ Quod si idẽ esset imaginatio ac odoratio. Bestijs imaginatio profecto cũctis inesset. At nõ esse videt̃ vt api aut formice: aut vermi.

¶ Si v̑o ei qđ actu idẽ: omnibus vtiq̃ contingeret bestijs phantasiam inesse. Videt̃ aũt nõ: vt formice: aut api: aut vermi.

¶ Ostendit ꝙ phantasia non sit sensus ꝑm actum quatuor rationibus. Quarum prima talis est. Sensus ꝑm actum conuenit omnibus bestijs. i. animalibus irrationalibus. si igitur phantasia esset idem qđ sensus in actu sequeretur ꝙ inesset omnibus animalibus irrationalibus. Hoc autem non est verum. Non enim inest formice: aut api: aut vermi. ergo phantasia non est sensus ꝑm actum. ¶ Considerandum est autem ꝙ omnia animalia habent quodammodo phantasiam: sed animalia imperfecta habent phantasiam indeterminataꝫ: sicut ĩfra tex. c. 56. dicet ph̄us. ¶ Sed hoc non videt̃ verum de formica ⁊ ape: in quarum operatione plurimũ prudentie apparet. ¶ Sed sciendum est ꝙ opera prudẽtie formica ⁊ apis operant̃ naturali iclinatione: nõ ex hoc ꝙ habeãt phantasiam determinatam ⁊ distinctã a sensu. Nõ eni phantasiant̃ aliq̃d nisi dũ mouent̃ a sensibili. Qđ aũt opant̃ ꝑpter finẽ q̃si ꝓuidẽtes in futurũ nõ ꝯtingit ex h̓ ꝙ habeãt aliq̃ imaginationẽ ipsi⁹ futuri: sꝫ imaginant̃ act⁹ p̄ñtes qui ordinant̃ ad finẽ ex nãli iclinatione magis q̃ ex app̄hensiõne. Illa aũt aĩalia dicit Ph̄us phãtasiã habere: quibus aliquid ꝑm phantasiã apparet: etiam dum nõ actu sentitur. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Preterea ille quidem vere sunt semper: imaginationes v̑o plures fiunt (vt patet) false.

¶ Postea hi quidem veri semper: phantasie autem plures false.

¶ Que talis est. Sẽsus ꝑm actũ semꝑ sunt veri: nõ eniꝫ sensus decipit̃ circa ꝓpriũ sensibile: sed phãtasie vtplurimũ sunt false. Nõ. n. rñdit res imaginationi vtpl̓m. g̊ phãtasia nõ ẽ sensus ꝑm actũ. ¶ Tertiã rõnẽ ponit ibi.

¶ Preterea cum exacte circa sensibile operamur: nõ dicimus hoc nobis hoĩem videri ac apparere. Sed potius cum non clare sentimus: quando etiã fit vt sit verus sensus ⁊ falsus.

¶ Ampli⁹ aũt nõ dicim⁹ cũ openiur certe circa sensibile qm̃ videt̃ hoc nobis hõ: sed magis cũ nõ manifeste sentim⁹: tũc ⁊ aut ver⁹ aut falsus.

¶ Que talis est. Cum operamur cũ certitudine circa sensibile actu. s. ip̃m sentiendo nõ dicimus ꝙ hoc videt̃ nobis homo: sed magis h̓ dicim⁹ cũ nõ manifeste sentim⁹: sicut cũ a remotis aliq̃d videmus: vel cũ videm⁹ aliq̃d in tenebris. Et tunc sensus ꝑm actũ: aut est verus: aut est falsus. Circa sensibile eni per accidens cuiusmodi sensibile est homo: nõ semper sensus est verus: sed quãdoq̃ decipit̃. Addit aũt h̓ vt ostẽdat ꝯueniẽtiã iter sensuꝫ nõ mãifestũ ⁊ phãtasiã: que ẽt qñq̃ est vera: qñq̃ falsa est. Cũ aũt manifeste aliq̃d phãtasiamur: dicim⁹ ꝙ h̓ vĩ nobis homo: ⁊ nõ ꝙ per certitudinẽ sit homo. g̊ phantasia nõ est idẽ ꝙ sensus in actu. ¶ Quartã rõnẽ ponit ibi.

¶ Atq; nobis qd quidem paulo antea dicebamus clausis etiam oculis visa videntur: atq; apparēt.

¶ Et quod quidem diximus apparent ⁊ dormientibus visiones.

¶ Que talis est. Phantastice visiones apparent dormiētibus. In eis aūt nō est sensus sm actū. g̊ phantastica visio nō est sensus sm actum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq; nec vllus habituum eorū erit: qui veri sunt semper: vt scientia vel intellectus. Est enim ⁊ falsa imaginatio non solum vera.

Tex.c. 157. ¶ At vero neq; semper vera dicentiū: neq; vna erit. vt scientia: aut intellectus. Est enim phantasia ⁊ vera ⁊ falsa.

¶ Ostendit ꝙ phantasia nō sit intellectus: neq; scientia. Intellectus eni primorū pncipiorū ⁊ scientiarū de cōclusionibus per demonstrationē acquisita: semper sunt verorum. Phantasia aūt quādoq; est falsa. ergo phantasia non est intellectus: neq; scientia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Restat igitur vt perscrutemur si sit opinio. Atq; sit opinio ⁊ vera ⁊ falsa. Uerum opinionem quidē sequitur fides. Quippe cum fieri nequeat: vt hisce quisq; non credat quorum habet opinionē: bestiarum autem fides quidem nulli: imaginatio vero compluribus inest.

¶ Relinquit igit videre si opinio sit. Fit eniz ⁊ opinio ⁊ vera ⁊ falsa. Sed opinioni quidem inheret fides. Nō eni contingit opinantem de quibus videt nō credere. Bestiarum aūt nulli inest fides. Phantasia aūt multis.

¶ Ostendit ꝙ phantasia nō sit opinio qd magis videbatur: qr opinio etiā quādoq; est falsa: sicut phātasia. Ostēdit aūt hoc duabus rationibus. Prima quarū talis est. Opinionē sequit fides: nō eniz videt esse conueniens: ꝙ aliquis nō credat id qd opinat: ⁊ sic cū nulla bestia habeat fidem: nulli bestiarum inerit opinio. Sed phantasia inest multis bestiarū. vt dcm̄ est. ergo phantasia non est opinio. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Preterea fides omnem opinionem sequitur: persuasio fidem: ratio persuasionē. At imaginatio quidem quibusdam beluis inest: ratio autem nullis.

¶ Amplius si oēm opinionē ꝯsequat fides: fidem aūt suasum esse: suasionē aūt rō. Bestiarum aūt quibusdā phantasia inest: rō vero nō.

¶ Que talis est. Ad oēm opinionē ꝯsequit fides: qr vnusquisq; credit illud qd opinat. vt dcm̄ est. Sed ad fidez sequit ꝙ aliqs sit persuasus: ea eni credimꝰ que nobis ꝑsuasa sunt. Ad ꝑsuasionē aūt sequit rō sm ordinē illationis: qr per aliquā rōnē aliqd alicui suadet. g̊ de pmo ad vltimū qcūq; hēt opionē: hēt rōnē. Nulla aūt bestia hēt rōnē: cū tn̄ aliq̄ hēat phātasiā. g̊ phātasia nō est opinio. Et manifestū est ꝙ hec secūda ratio inducit ad cōfirmādū pmā quātū ad hoc qd pma supponebat: ꝙ nulla bestia habet fidem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero patet nec opinionē esse cum sensu: nec opinionem per sensum: nec opinionis sensusue coniunctionem: per ea que dicta sunt.

Tex.c. 158. ¶ Manifestuz igit quoniam: neq; opinio cum sensu: neq; per sensuz: neq; complexio opinionis ⁊ sensus erit phantasia propter hec.

¶ Ostēdit ꝙ phātasia nō est aliqd cōpositū ex pmissis: ⁊ pcipue ex sensu ⁊ opinione: ex qbus magis posset videri esse cōposita. Et circa hoc tria facit. Primo ponit qd intendit quasi ex premissis cōcludens: ꝙ qr phantasia: neq; est sensus: neq; opinio: manifestū ꝓpter hoc eē pōt ꝙ phantasia: nec opinio est cū sensu: ita ꝙ essentialiter sit opinio: ⁊ hēat sensum cōcomitantē: neq; opio est per sensuz: ita ꝙ eētialiter sit opinio: sed ⁊ hēat sensuz causantē: neq; est cōplexio opinionis ⁊ sensus: ita ꝙ eētialiter cōponat ex vtroq;. Nō aūt addit ꝙ nō sit phantasia sensus cum opinione: qr phantasia magis videt cōmunicare cum opinione que potest esse falsa: q̄ꝫ cum sensu qui est semper verus. ¶ Secundo ibi.

¶ Patet enim si imaginatio sit opinionis sensusq; coniunctio: opinionē non cuiusuis rei: sed eius esse cuius est etiam sensus. Dico autem imaginationem si sit coniunctio sensus opinionisue: ꝯiunctionē eē opinionis albi ⁊ sensus eiusdem albi: non enim erit ex opinione quidem boni: sensu autem albi. Apparere igitur est opinari rem eam quā sentit: ⁊ nō per accidens.

¶ Et manifestum ꝙ non alia quedam est opinio: sed illa que qdē est cuius est ⁊ sensus. Dico autem ex albi opinione ⁊ sensu complexio phantasia est. Nō enim ex opinione quidez est albi: ex sensu aūt boni. Apparere igit est opinari qd quidem sentit nō sm accidens.

¶ Ostēdit qualiter oporteat accipi opinionē si phātasia complectit opinionē ⁊ sensuz: qr eni phantasia est vniꝰ ⁊ eiusdē: manifestū est ꝙ opinio adiuncta sensui qui est phantasia: nō est alia quedā opinio: sed illa que est de eodē de quo est sensus: sicut si dicamꝰ ꝙ phātasia est quedā cōplexio ex opinione albi ⁊ sensu eiusdē. Nō eni pōt esse cōposita ex opinione albi ⁊ sensu boni: qr sic phantasia nō esset de vno ⁊ eodez. Oportet igit si phantasia est ex cōplexione opinionis ⁊ sensus: ꝙ apparere aliqd sm phantasiam: nihil aliud sit q̄ꝫ opinari aliquid idem qd sentit per se ⁊ non sm accidens. ¶ Tertio ibi.

¶ At apparent nōnunquā etiam falsa: de quibus simul veram opinionem habet. Sol eni pedalis quidem apparet: at persuasum est terra ipsum esse longe maiorem. Fit igitur vt aut suam is opinionem: quam habet veram abijciat re modo eodem sese habente: non oblitus: nec dissuasus: aut si adhuc illam habeat: eadem sit simul necessario falsa simul ⁊ vera. At constat opinionem tuz euadere falsam: cū res mutata latet. Neq; igitur vnum est istorum imaginatio: neq; ex his est coniunctum.

¶ Apparēt autem ⁊ falsa: de quibus simul acceptionem veram habent: ⁊ videtur sol vnius pedis: sed creditus est maior esse habitatione. Accidit igitur: aut abijcere suiipsius verā opinionez quā habebat saluatā: salua re: non oblitum: neq; decredentē: aut si adhuc habet: eandem necesse verā ⁊ falsam. Sed falsa facta est cum lateat transcendens res. Nō ergo vnū aliquod horū est: neq; ex his phantasia. Tex.c. 159.

¶ Destruit

¶ Destruit p̄dictā positionē tali rōne. Cōtingit aliqñ ꝙ aliqua falsa apparēt ẜm phantasiaꝫ que est a sensu: ⁊ de illis ⁊ de eisdē rebus homo hēt verā opinionem. Sicut ẜm sensum apparet ꝙ sol nō excedit quātitatē vni⁹ pedis: qđ falsum est. Sed ẜm verā opinionem crediť esse maioꝛ (habitatione). i. tota terra in qua habitamus. Si enī apparitio ipsa falsa: sit idē ꝙ opinio cū sensu: opꝫ alterū duoꝝ dicere: quoꝝ vnū est ꝙ in ista cōpositiōe opinionis ad sensum aliqs abyciat verā opinionē quā p̄us habebat: re opinata (saluata). i. eodē mō manēte: ⁊ ille qui abycit opinionē nō sit oblitus: neqꝫ ꝙ decredat. Qđ est ipossibile. Istis enī tribus modis aliquis abycit veram opinionē. Primo quādo res mutať: sicut cū aliquis vere opinať ꝙ Socrates sedet: eo sedēte: sed postꝙ Socrates sedere destiterit: si retineat opinionē eandē: vera opinio mutať in falsa. Secundo quādo desinit opinari qđ p̄us opinabať: ꝓpter hoc qđ est p̄stine opinionis oblitus. Tertio quādo desinit opinari qđ prius opinabať: qꝛ decredit qđ p̄us credebat imutatus ꝓpter aliā rōnem. Qꝫ aūt aliqs amittat opinionē nullo istoꝝ ꝯtingēte: est ipossibile. Qđ tamē ꝯtingeret in ꝓposito. Aliud aūt qđ opꝫ dicere si p̄m nō dicať est ꝙ aliqs retineat cum falsa opinione veraꝫ opinionē. Et sic si ipsa apparitio est ipsa opinio: qđ necesse est ponere si phātasia est opinio: seqť ꝙ eadeꝫ apparitio sit vera ⁊ falsa. Sed opꝫ si vera: falsa facta est: ⁊ nō sit vera: ꝙ res (transcendens). i. transmutata ab eo qđ p̄us erat: lateat opinātē: qꝛ si nō lateret eū: simul cū mutatione rei mutareť opinio: ⁊ non esset eius opinio falsa. Hoc aūt adiūxit ad exponēdū qđ p̄us dixerat de saluatiōe rei. Cōcludit ergo ꝙ phantasia: neqꝫ est quid p̄dictoꝝ quatuoꝛ: neqꝫ est cōpositio ex his.

¶ Verū quoniā fieri pōt vt aliud moueať ab eo ipo qđ motū est. Imaginatio v̄o motio quedā eē videť ⁊ nō fieri sine sensu: sed sentientibus: ⁊ eoꝝ etiā esse quoꝝ est sensus: fit aūt vt motus oriať a sensu iam actu: quē quidē necesse est ipsi sensui similē eē: imaginatio motio hec est ꝑfecto: que neqꝫ sine sensu nimirū esse: neqꝫ cōpetere nō sentiētib⁹ pōt: atqꝫ multa per ipsam id agere patiue pōt qđ ipsum habet: ⁊ insuper ⁊ veram ⁊ falsam esse.

Tex.c. 160. ¶ Sed quoniā accidit moto hoc: moueri alterum ab hoc: phantasia aūt motus videť esse: ⁊ nō sine sensu fieri: sed in his que sentiūt: ⁊ quorum sensus est. Est autē motū fieri ab actu sensus.

Tex.c. 161. ¶ Et hūc similēꝫ necesse est eē sensui: erit vtiqꝫ phantasia ipsa motus non sine sensu contingens. Neqꝫ non sentientibus inesse: ⁊ multa est ẜm ipsam facere ⁊ pati habens: ⁊ esse veram ⁊ falsam.

Lectio. VI.

Tex.c. 159. Postꝙ Phus ostēdit ꝙ phantasia nō est aliquid illoꝝ q̄tuoꝛ: que ab antiquis ad cognitioneꝫ pertinere ponebanť: hic ingrit qd sit phantasia. Et diuidiť in partes duas. In p̄a ostēdit qd sit phantasia. In 2a assignat rōnē eoꝛū que ad phantasiam pertinent. ibi (Hoc auteꝫ accidit.) Ad inuestigandu ꝫ quid sit phantasia: hoc mō procedit. Primo enī ꝓponit ꝙ si aliquid est motū: cōtingit

Lcō. 44. ꝙ ab eodē aliquid aliud moueať. Ostensum est eniꝫ in 8° physi. ꝙ est duplex mouens. s. mouens imobile: ⁊ mouens motuꝫ: qđ. s. mouet in eo qđ moueť. Deinde ponit ꝙ phantasia est quidaꝫ motus. Sicuti enī sentiens mouetur a sensibilibus: ita in phantasiando mouetur a quibusdam apparentibus: que dicunť phantasmata. Ulterius ponit affinitatē quā habet phantasia ad sensum: qꝛ phantasia nō pōt fieri sine sensu: sed est tm̄ in habentibus sensum. s. in aīalibus: ⁊ est illoꝛuꝫ tm̄ quoꝛū est sensus. s. illoꝛū que sentiunť. Ea enī que sunt intelligibilia tm̄: non cadunt in phantasiā. Deinde ꝓponit ꝙ ab actu sensus cōtingit quēdam motū fieri. Qđ quidē fit manifestū ex eo ꝙ p̄mo ꝓponebať: sciꝫ ꝙ ab eo qđ est motū ꝯtingit moueri alterū. Sensus aūt ẜm actū fit ex eo ꝙ moueť a sensibilib⁹: vnde relinquiť ꝙ a sensu ẜm actuꝫ causeť aliquis motus. Ex quo ēt manifestū est qꝛ mot⁹ causať ab actu sensus: necesse est ꝙ sit similis sensui: qꝛ omne agens agit simile sibi. Unde ⁊ illud qđ mouet inquātum moueť causat motū similem motui quo ipsuꝫ moueť. Ex omnibus autē his cōcludit ꝙ phantasia sit quidā motus causatus a sensu ẜm actū: qui quidem motus nō est sine sensu: neqꝫ pōt inesse his que nō sentiūt. Quia si aliquis motus fit a sensu ẜm actum: similis est motui sensus: ⁊ nihil aliud nisi phātasia inueniť esse tale. Relinquiť ergo ꝙ phantasia erit huiusmodi motus. Et ex hoc ꝙ est motus causatus a sensu similis ei: sequitur ꝙ cōtinget habentē phantasiam multa agere ⁊ pati ẜm eam. Et contingit eam esse veram ⁊ falsam. vt statiꝫ ostendetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqꝫ id ꝓpterea fit: ꝙ sensus quidē ꝓprioꝛuꝫ est verus: aut raro ad modū suscipit falsitatem. At est sensus eius ēt rei cui ꝓpria sensibilia accidunt: vbi iam fit vt ipse sit falsus. Nā nō est falsus: si albū dixerit esse. Sed si albū hoc aut aliud esse. Est p̄terea cōmuniū sensus: que quidem perinde atqꝫ ꝓpria ijs accidunt que sunt per accidens sensibilia. Dico aūt motū ⁊ magnitudinē: que vt patet accidunt sensibilib⁹ circa que maxime erroꝛ deceptioqꝫ fieri sensu pōt. Motus igiť hisce qui fit a triplici tali sensu: differentiā ob idip̄m nimirū habebit: atqꝫ primus quidem cuꝫ operatio sensus adest est verus. Ceteri v̄o falsi etiā esse possunt ⁊ presente atqꝫ absente: presertim cum a sensu longe sensibile distat. Si igiť nihil aliud preter imaginationem hēat ea que dicta sunt. Sitqꝫ idipsum qđ diximus: ipsa imaginatio motus is est profecto qui fit a sensu iam operante.

¶ Hoc autē accidit propter hoc ꝙ sensus propriorū quidem est verus: aut ꝙꝫ paucissimum habens falsuꝫ. Secundo aūt de accidere hoc: ⁊ hoc iam contingit mentiri. Qđ quidē enim album nō mentiť. Si auteꝫ hoc aliud ⁊ aliud: mentiť. Tertio aūt cōmuniū ⁊ cōsequentiuꝫ: accidentia quibus insunt propria. Dico aūt vt motus ⁊ magnitudo accidūt sensibilib⁹: circa que est maxime iam decipi ẜm sensum. Motus aūt ab actu factus differt a sensu qui ab his tribus sensib⁹. Et primus quidē presentis sensus verus: alij autē presentis ⁊ absentis erunt vtiqꝫ falsi: ⁊ maxime cum procul sit sensibile. Siquidē igiť nihil aliud hēt que dicta sunt nisi phantasia: hoc aūt est qđ dictū est phantasia vtiqꝫ erit motus a sensu ẜm actū factus.

¶ Assignat rõnē eoꝝ que ꝯueniunt phantasie per ea que dicta sunt. Et circa hoc tria facit. Primo assignat causaꝫ eius qḋ dixerat: ꝙ phantasia qñqꝫ sit vera: ⁊ qñqꝫ falsa. Secūdo assignat cām huius nominis. ibi (Quoniā aūt visus.) Tertio assignat cām eiꝰ qḋ dixerat ꝙ aīalia multa agunt ẜm phantasiā. ibi (Et qm̄ imanent.) Dicit ḡ pmo ꝙ hoc. s. phantasiā esse qñqꝫ verā ⁊ qñqꝫ falsaꝫ: accidit ꝓpter hoc qḋ dicet̄: qꝛ. s. sensus a cuius actu causat̄ phantasia diuersimode se hēt ad veritatē ⁊ falsitatē ẜm ꝙ cōparat̄ ad diuersa. Nam pmo qdē circa ꝓpria sensibilia semꝑ verus est: aut modicū hēt de falsitate. Sicut eni potētie naturales nō deficiūt in ꝓprijs operationibus: nisi in minori parte ꝓpter aliquā corruptioneꝫ: sic ēt sensus nō deficiūt a vero iudicio ꝓpriū sensibiliū nisi in minori parte ꝓpter aliquā corruptionē organi: vt apparet in febricitantibꝰ qbꝰ ꝓpter indispositionē lingue dulcia amara esse vident̄. Secundo aūt sensus est circa sensibilia per accidēs: ⁊ hic iam decipit̄ sensus. Qḋ eni albū sit qḋ videt̄ nō mentit̄ sensus: sed si albuꝫ sit hoc: aut illud: puta vel nix vel farina vel aliqd huiꝰ: hic iaꝫ ꝯtingit mentiri sensuꝫ ⁊ maxime a remotis. Tertio sensus est sensibiliū communiū que ꝯsequunt̄ sᵬa in qbus sunt accidētia que sunt sensibilia ꝓpria: sicut magnitudo ⁊ motus que sunt sensibilia coīa accidunt sensibilibꝰ corporibꝰ. Et circa huiꝰ maxime est deceptio: qꝛ iudiciū de his variat̄ ẜm diuersitatē distātie. Nā qḋ a remotiori videt̄: minus videt̄. Motꝰ aūt phantasie qui est factꝰ ab actu sensus differt ab istis tribꝰ sensibꝰ. i. actibus sensus. sicut effectꝰ differt a cā. Et ꝓpter hoc ēt: qꝛ effectꝰ est debilior causa: ⁊ quāto magis aliqd elōgat̄ a pmo agēte tāto minus recipit de virtute ⁊ similitudine eius: iḋ in phantasia facilius adhuc q̄ꝫ in sensu pōt incidere falsitas que consistit in dissimilitudine sensus ad sensibile. Tunc eni est falsus sensus quando aliter recipit̄ forma sensibilis in sensu q̄ꝫ sit in sensibili. Et dico alr̄ ẜm spēꝫ nō ẜm materiam: puta si sapor dulcis recipiat̄ in lingua ẜm amaritudinē: ẜm vͦo materiā semꝑ aliter recipit sensus q̄ꝫ hēat sensibile. Omnis igit̄ motꝰ phantasie qui fit a motu ꝓprioꝝ sensibiliū est verus: vt in pluribꝰ. Et ꝫ dico quātū ad p̄sentiā sensibilis: quādo motꝰ phantasie est simul cū motu sensus. Sed qñ motꝰ phantasie est in absentia sensus: tūc ēt circa ꝓpria sensibilia ꝯtingit decipi. Imaginat̄ eniꝫ qñqꝫ absentia vt alba: lꝫ sint nigra. Sed alij motus phantasie qui cāntur a sensu sensibilium per accidēs: ⁊ a sensu sensibiliū coīum p̄nt esse falsi siue sit p̄sens sensibile: siue nō. Sed maxime sunt falsi in absentia sensibilis qñ est ꝓcul. Tamē magis sūt falsi in absentia sensibilis. q̄ꝫ qñ sūt ꝓcul. Ex hac aūt rōne assignata ꝯcludit vlterius p̄ncipale ꝓpositū dicens: ꝙ si ea que dicta sunt nō ꝯueniūt nisi phantasie: ⁊ phantasia hēt qḋ dictū est: relinquit̄ ꝙ phantasia sit motꝰ a sensu factꝰ in actu. Vlteriꝰ aūt ꝙ iste motꝰ aliā potētiā reqrat q̄ꝫ sensitiuā Aristoteles ꝫ nō determinat. Sed videt̄ ꝙ cū ẜm diuersitatē actuū distinguant̄ potētie: ⁊ diuersitas motꝰ reqrat diuersa mobilia: qꝛ qḋ mouet̄ nō mouet seipsum sed alterū: necessariū videt̄ ꝙ sit alia potētia phantastica siue imaginatiua a sensu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum aūt visus maxime sit sensus: hinc est qḋ nomen imaginatio ab ipso lumine sūpsit: phantasiaqꝫ dicit̄: qꝛ sine lumine visio fieri nequit.

Tex.c. 162. ¶ Quoniaꝫ autem visus maxime sensus est: ⁊ nomen a lumine accepit: quoniam sine lumine non est videre.

¶ Assignat cāꝫ huiꝰ nominis. Circa qḋ sciēdū est ꝙ phos in greco idē est qḋ lux: ⁊ inde venit phanos qḋ est apparitio vel illuminatio ⁊ phantasia. Dicit ḡ ꝙ visus est p̄ci-puus iter alios sensus: eo ꝙ est spiritualior: vt supra ostē- Lec.6.
sum est: ⁊ pluriū cognoscitiuꝰ: iḋ phantasia que cātur a Sup.t.c.
sensu ẜm actuꝫ. accepit nomen a lumine. sine quo nō est 70.
videre. vt supra dictum est. ¶ Deinde cum dicit. 2°.t.c.73.

¶ At qꝛ imaginationes imanent: sensibusqꝫ similes sunt: ideo per ipsas aīalia: bestie inquā atqꝫ hoīes: multa agunt. Ille: qꝛ mentis sunt (vt patet) expertes. Homines: qꝛ mens perturbatiōe nōnunq̄ꝫ vel morbo vel somno submergit̄. Sed de imaginatiōe quidē determinatū sit hactenꝰ. Satis eni qdnā ipsa sit ⁊ cur sit: hisce que iā dicta sunt explicauimus.

¶ Et quoniā imanēt: ⁊ simile sunt sensibꝰ: multa ẜm ipsos operant̄ aīalia. Alia quidē qꝛ non habēt intellectū vt bestie. Alia vͦo ex velamento intellectꝰ: aliqñ passione aut egritudine aut somno: vt homines. De phantasia quidē igit̄ quid est ⁊ ꝓpter quid est: dictum sit intātū.

¶ Ostēdit cām quare aīalia agunt ⁊ patiunt̄ ẜm phantasiam: ⁊ dicit ꝙ phantasie (imanēt). i. ꝑseuerant: ēt abeūtibus sensibilibꝰ: ⁊ sunt similes sensibꝰ ẜm actū. Vnde sicut sensus ẜm actū mouet appetitū ad p̄sentiā sensibilis: ita ⁊ phantasie in absentia sensibilis. Et propter hoc dicit ꝙ aīalia multa operant̄ ẜm phantasias. Sed hoc ꝯtingit ꝓpter defectū intellectꝰ: qꝛ cuꝫ intellectus adest qꝛ est superior: eius iudiciū p̄ualet ad agēduꝫ. Vnde qñ itellectus nō dominat̄: agunt aīalia ẜm phantasiā. Alia qdē qꝛ oīno nō habēt intellectuꝫ sicut bestie. Alia vͦo qꝛ habēt itellectū velatū sicut homines. Qḋ ꝯtingit tripliciter. Qñqꝫ qdē ex aliq̄ passione ire aut ꝯcupiscētie vel timoris: aut aliqd huiꝰ. Qñqꝫ aūt accidit ex aliq̄ ifirmitate: sicut pꝫ in freneticis vel furiosis. Qñqꝫ auteꝫ in somno: sicut accidit in dormiētibus. Ex istis eni causis ꝯtigit ꝙ intellectus nō p̄ualet phantasie: vñ homo sequit̄ apphensionē phātasticā quasi verā. ¶ Vltimo ꝯcludit de phantasia: ꝙ dictū est quid sit: ⁊ que sit eius causa.

¶ De anime autē ea parte qua cognoscit atqꝫ sapit: siue sit separabilis siue nō separabilis: magnitudine sed ratione: considerandū deinceps est quā differētiam habet: quoqꝫ pacto tandem fit intelligere.

¶ De parte aūt anime qua cognoscit aīa ⁊ sapit: siue separabili existente: siue nō separabili ẜm magnitudinē: sed ẜm rōnē: cōsiderandum quā habet differentiam: ⁊ quomodo quidem fit ipsum intelligere. T.cō.1.

Lec. VII.

Ostq̄ꝫ Phus determinauit de parte aīe sensitiue: ⁊ ostēdit ēt ꝙ sentire ⁊ intelligere nō sunt idē: hic icipit determinare de parte aīe intellectiua. Et diuidit̄ in partes duas. In pͣ determinat de parte aīe intellectiua. In 2ͣ ex his que determinata sunt de sensu ⁊ intellectu: ostendit quid sit de anima sentiēduꝫ. ibi (Nunc aūt de aīa.) Prima diuidit̄ in partes duas. In pma determinat de itellectu. In secūda cōparat ipm ad sensum. ibi (Videt̄ aūt sensibile.) Prima diuidit̄ in duas. In prima determinat de intellectu. In secunda de operatione eius. ibi (Indiuisibilium.) Prima diuidit̄ in tres. In prima determinat de intellectu possibili. In secunda de intellectu agente.

Lec.6. Sup.t.c. 70. 2°.t.c.75.

agente.ibi(Quoniā aūt sicut in omni.)In tertia de intellectu in actu.ibi(Idē aūt est ſm actū.)Circa p^m tria facit.In p̄ma determinat de intellectu possibili.In secūda de obiecto ei⁹.ibi(Quoniā aūt aliud.)In tertia mouet dubitationē circa p̄determinata.ibi(Dubitabit aūt aliquis.)Circa p̄mū duo facit.Primo ostendit naturaȝ ītellect⁹ possibilis.Secūdo ostēdit qūo reducat̄ in actū. ibi(Cū aūt sic singula.)Circa p̄mum duo facit.Primo ostēdit de quo est intētio.Secūdo ostendit ꝓpositū.ibi(Si igit̄ est ītelligere.)Dicit ḡ p̄mo ꝙ postq̄ȝ determinatū est de parte aīe sensitiua:⁊ ostensum est ꝙ sapere ⁊ intelligere nō est idē qđ sentire:ꝯsiderandū est nunc de parte anime:(qua cognoscit aīa).i.intelligit:(⁊ sapit.) Supra aūt dictū est:ꝙ differētia est inter sapere ⁊ intelligere.Nā sapere pertinet ad iudiciū intellectus:intelligere aūt ad eius apprehensionē.Circa hanc aūt partem aliqd est qđ pretermittit de quo erat apud antiquos dubiū.Utrū.s.hec pars anime sit separabilis ab alijs partibus anime subiecto:siue nō sit separabilis subiecto:sȝ rōne tm̄.Intelligit aūt esse separabile subiecto per hoc ꝙ dicit esse separabile ſm magnitudinē:ꝓpter Platonem qui ponens partes aīe subcto adinuicem separatas attribuit eis organa in diuersis partibus corporis.Hoc est ergo qđ p̄termittit.Sed duo sunt que inquirere intēdit.Quoꝝ p̄mū est.Si sit separabilis ſm rōnē hec pars aīe ab alijs:quā differentiā hēt ad alias.Et qꝛ ꝓprietas potētie ex qualitate actus cognoscit̄:z^m ꝙ inquirere intendit est:(qūo sit ipsuȝ intelligere).i.quomō operatio intellectualis compleat̄.C Deinde cum dicit.

(sapere / intelligere)

C Si igit̄ ipsum intelligere sit vt sentire:aut pati qđdam erit ab ipso intelligibili:aut aliquid aliud tale. Uacare igit̄ ipsa passione:sed forme susceptiuū eē opȝ:⁊ potētia talē:sed nō illā esse:⁊ similitudinē subire cū sensu:vt queādmodū sese habet ad sensibilia sensus:sic sese habet ad intelligibilia intellectus

T.cō.2. C Si igitur est intelligere sicut sentire aut pati aliquid:vtiqȝ erit ab intelligibili:aut aliquid

T.cō.3. huiusmodi alterum.C Impassibilem ergo oportet esse:susceptiuum autem speciei ⁊ potentia huiusmodi:sed nō hoc.⁊ similiter se habere sicut sensitiuum ad sensibilia:sic intellectiuum ad intelligibilia.

T.cō.6. C Ostendit ꝓpositū.Et circa hoc tria facit.Primo ꝓponit similitudinē intellect⁹ ad sensuȝ.Secūdo ex hui⁹ similitudine ꝯcludit naturā intellect⁹ possibilis.ibi(Necesse est itaqȝ.)Tertio ostendit ex his que de intellectu ꝓbauerat differentiā inter intellectū ⁊ sensuȝ.ibi(Quoniā aūt nō similis.)Primo igit̄ ex huiusmodi suppositione ꝓcedit ad ꝓpositū ostēdēdū:ꝙ itelligere est simile ei qđ est sentire.Que qdē similitudo ex hoc manifesta est:ꝙ sicut sentire est qđdā cognoscere.⁊ sentim⁹ qñqȝ qdē in potētia:qñqȝ aūt in actu:sic ⁊ itelligere cognoscere qđdā est:⁊ qñqȝ qdē intelligimus in potētia ⁊ qñqȝ in actu.Ex hoc aūt sequit̄ ꝙ cū sentire sit qđdaȝ pati a sensibili:aut aliquid simile passioni:ꝙ intelligere sit vel pati aliqd ab intelligibili:vel aliquid alterū hui⁹ simile.s.passioni.Horū aūt duoꝝ z^m verius est.Nam sen-

Lec.10. tr.cō.51. tire vt supra in secūdo dictū est nō proprie pati est.Patitur enī proprie aliquid a cōtrario.Sed aliquid habet simile passioni inquātū sensus est in potētia ad sensibile:⁊ est susceptiuus sensibiliū:ḡ si intelligere est simile ei qđ est sentire:⁊ partē intellectiuā opȝ esse ipassibileȝ passione ꝓprie accepta:sȝ opȝ ꝙ hēat aliqd simile passibilitati:qꝛ opȝ hui⁹ ptēȝ eē susceptiuā spēi itelligibilis:⁊ ꝙ sit in potētia ad hui⁹ specieȝ:sed nō sit hoc in actu. Et sic opȝ ꝙ sicut se hēt sensitiuū ad sensibilia:similiter se hēt itellectiuū ad intelligibilia:qꝛ vtrūqȝ est in potētia ad suū obiectū ⁊ susceptiuū ei⁹.C Deinde cuȝ dicit.

C Quare necesse est ipsum cū vniuersa intelligat nō mixtū esse:sicut Anaxagoras dixit:vt superet atqȝ vincat:id est vt cognoscat atqȝ precipiat.Alienum nāqȝ cū apparet iuxta prohibet atqȝ seiungit.Quo fit vt neqȝ vlla sit ipsi⁹ natura:nisi ea solū qua possibilis est.Is igit̄ qui intellectus aīe nūcupat̄.dico aūt nūc eū quo rōcinat̄ anima ⁊ existimat:nihil est actu prorsus eoꝝ que sunt antea q̄ȝ intelligat ipse.

C Necesse est itaqȝ quoniā omnia intelligit immixtum esse:sicut dicit Anaxagoras vt imperet.Hoc aūt est vt cognoscat.Intus apparens enī ꝓhibebit extraneuȝ:⁊ obstruet.C Quare neqȝ ipsi⁹ est esse natura:neqȝ vnā:sed aut hoc ꝙ possibilis sit vocatus itaqȝ aīe itellectus.Dico aūt intellectū quo opinat̄ ⁊ intelligit aīa:nihil est actu eoꝝ que sunt ante intelligere. T.c.4. T.c.5.

C Ex premissis ostendit naturā intellectus possibilis.Et circa hoc duo facit.Primo ostēdit ꝙ intellectus possibilis nō est aliquid corporeū vel cōmixtū ex reb⁹ corporalibus.Secūdo ostēdit ꝙ nō hēt organum corporale.ibi (Unde neqȝ misceri.)Cōsiderandū est ergo circa p̄mū ꝙ antiqui de intellectu dupliciter opinati sunt.Quidaȝ enīȝ posuerunt ꝙ intellectus erat cōpositus ex p̄ncipijs oīum:ad hoc ꝙ cognosceret oīa:⁊ hāc supra dixit eē opinionē Empe.Anaxagoras vō dixit itellectū eē simplicē ⁊ imixtū:⁊ nulli reruȝ corporaliū hēre aliquid cōmune. Ex eo ergo qđ dictū est:ꝙ intellectus nō est actu intelligens:sed potentia tm̄:cōcludit ꝙ necesse est intellectuȝ ꝓpter hoc ꝙ intelligit omnia in potētia:nō esse mixtuȝ ex rebus corporalibus sicut Empe.posuit.sed esse imixtum sicut dixit Anaxa.Et quidē Anaxago.hoc dixit hac rōne motus:qꝛ posuit intellectū esse p̄ncipiū totius motus a quo omnia mouent̄ ſm eius imperiū.Si aūt esset mixtus ex naturis corporalib⁹ vel haberet aliquā eoꝝ determinate:nō posset omnia mouere suo iperio:qꝛ determinaret̄ ad vnū.Et hoc est qđ dicit ꝙ Anaxa.posuit intellectū esse imixtū:(vt iperet).i.vt suo iperio omnia moueat.Sed qꝛ nos nūc nō loquimur de intellectu qui oīa mouet:sed de itellectu quo aīa itelligit:illud mediū nō est opportunū ad ostendendū intellectū esse imixtū: sed opȝ aliud mediū accipere ad illud ostendendum.ex hoc scilȝ ꝙ intellect⁹ omnia cognoscit.Et hoc est qđ addit:(hoc aūt est vt cognoscat)quasi dicat sicut Anaxag. posuit intellectū esse imixtū ad hoc vt imperet:ita opȝ nos ponere intellectum esse imixtum ad hoc vt cognoscat.Quod quidem tali ratione apparet.Omne enīȝ qđ est in potentia ad aliquid ⁊ receptiuum eius caret eo ad qđ est in potētia:⁊ cuius est receptiuū:sicut pupilla que est in potentia ad colores:⁊ est receptiua ipsorum:est carens omni colore:sed intellectus noster sic intelligit intelligibilia ꝙ est in potentia ad ea ⁊ susceptiuus eoꝝ:sicut sensus sensibilium.ergo caret omnibus illis rebus quas natus est intelligere.Cum igit̄ intellectus noster natus sit intelligere oēs res sensibiles ⁊ corporeas:opȝ ꝙ careat oī natura corporali:sicut sensus visus caret oī

(de intellectu qd antiqui senserint)

Lib.1. Lec.4.

(opinionis anaxagore fūdamētū)

(ex proportione p̄mi fundamēti ponit alterum)

colore:ꝓpter hoc qđ est cognoscitiuus coloris.Si enim haberet aliquē colorē:ille color ꝓhiberet videre alios colores.Sicut lingua febricitātis que hēt aliquē humorem amarū nō pōt percipere dulcē saporē.Sic etiā itellectus si haberet aliquā naturā determinatā:illa natura cōnaturalis sibi ꝓhiberet eū a cognitione aliarū naturarū.Et hoc est qđ dicit(Intus apparens enī ꝓhibebit cognoscere extraneū:⁊ obstruet).i.īpediet intellectū:⁊ quodāmō velabit ⁊ cōcludet ab inspectione aliorū.Et appellat intus apparens aliqđ intrinsecū cōnaturale intellectui:qđ dū ei appareret semꝑ impediret ītellectus ab intelligendo alia:sicut si diceremus ꝙ humor amar⁹ esset intus apparēs lingue febricitātis.Cōcludit aūt ex hoc ꝙ nō ↄtingit naturā intellectus esse(neq̄ vnā).i. nullā determinatā:sed hanc solā naturā hēt ꝙ est possibilis respectu oīum.Et hoc quidē ↄtingit intellectui:q̄ nō est cognoscitiuus tm̄ vnius generis sensibiliū:sicut visus vel auditus.vel oīum qualitatū ⁊ accidentiū sensibiliū cōmuniū vel ꝓprioꝝ:sed vniuersaliter totius nature sensibilis.Unde sicut visus caret quodam genere sensibiliū:ita opꝫ ꝙ ītellect⁹ careat tota natura sensibili.Ex hoc aūt vlterius ↄcludit:ꝙ ille qui vocat̄ intellectus aīe nihil est in actu eoꝝ que sunt ante ītelligere:qđ est ↄtrariū ei qđ antiq ponebāt.Dicebāt enī eū ad hoc qđ cognosceret oīa esse cōpositū ex oībus.Si autē esset cognoscitiu⁹ oīum:q̄ haberet in se oīa:esset semꝑ intellectus in actu:⁊ nunq̄ in potētia:sicut supra dixit de sensu:ꝙ si esset cōpositus ex sensibilib⁹ nō indigeret sensibilibus exterioribus ad sentiendū.Et ne quis crederet ꝙ eēt hoc veꝝ de quolibet ītellectu ꝙ sit in potētia ad sua ītelligibilia anteq̄ ītelligat:interponit ꝙ nūc loquit̄ de ītellectu quo aīa opinat̄ ⁊ intelligit.Et hoc dicit vt ꝑseruet se ab intellectu diuino:qui nō est in potentia:sed est quodammō intellectus oīum.De quo intellectu Anaxa. dixit ꝙ est imixtus vt imperet.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quocirca neq̄ cū corpore mixtū ipsum esse cōsentaneū est rationi.Qualis enī quidem fieret calidus aut frigidus:⁊ instrumentū aliqđ ipsius esset profecto:sicut est sensus.Nunc aūt ipsius nullū prorsus est instrumentum.

T.c.6. ¶ Unde neq̄ misceri est rationabile ipsum corpori.Qualis eniꝫ aliqs vtiq̄ fiet:aut calefact⁹ aut frigidus:si organuꝫ aliquod erit sicut sensitiuo:nunc autem nullum est.

¶ Ostendit ꝙ intellectus nō habet organū corporale.Et p̄mo ostendit ꝓpositū.Scđo adaptat ad hoc qđdā dcm̄ antiquoꝝ.ibi(Et bene iā.)Dicit ergo p̄mo cōcludēs ex predictis:ꝙ si intellectus noster ad hoc ꝙ cognoscat oīa opꝫ ꝙ nō habeat naturā aliquā determinatā ex naturis reꝝ corporaliū quas cognoscit:eodē mō rationabile est ꝙ nō(misceat̄ corpori).i.ꝙ nō hēat aliqđ organum corporale:sicut hēt pars anime sensitiua:q̄ si erit aliqđ organū corporale intellectui:sicut est parti sensitiue sequetur ꝙ hēt aliquā naturā determinatā ex naturis rerum sensibiliū.Et hͦ est qđ dicit(qualis enī aliqs vtiq̄ fiet) aliquā qualitatem sensibilē habēs.vt.s.sit actu calidus aut frigidus.Manifestum est enī ꝙ potētia anime que est actus alicuius organi:ↄformat̄ illi organo:sicut act⁹ susceptibili.Neq̄ refert quātū ad actū potētie:vtrū ipsa potentia habeat aliquā qualitatē sensibilē determinatā aut organū:cū actus nō potentie sit solū:sed cōpositi ex potentia ⁊ organo corporeo.Similiter enī impediretur visio oculoꝝ si potentia visiua haberet colorē determinatū sine pupilla.Et iō dicit ꝙ eiusdē rōnis est ponere ꝙ ītellect⁹ nō hēat organū corpale:⁊ ꝙ nō hēat aliquā nām corporeā determinatā.Et iō subdit ꝙ nullū est organū itellectiue ꝑtis:sicut est sensitiue.¶ Deide cū dic̄.

¶ At q̄ bene recteq̄ censent qui formarū locū aīaꝫ inquiūt esse.Attamē neq̄ tota est locus:sed intellectiua neq̄ est actu:sed potentia forme.

¶ Et bene iam dicentes sunt animam esse locū specieꝝ:nisi ꝙ nō tota sꝫ ītellectiua:neq̄ actu: sed potentia species.

¶ Adaptat qđ dictū est opinioni antiquoꝝ:⁊ dicit ꝙ ex quo pars intellectiua nō hēt organū sicut ꝑs sensitiua: iam pōt verificari dictū illoꝝ qui dixerūt ꝙ aīa est loc⁹ specierū:qđ per similitudinē dicit̄:eo ꝙ est specierū receptiua.Qđ quidē nō verū esset si quelibet pars aīe haberet organū:q̄ iam species non reciperent̄ in aīa sola: sed in cōiuncto.Nō enī visus soluꝫ est susceptiuus specierū:sed oculus:⁊ ideo nō dicēdū est ꝙ tota aīa sit loc⁹ specierū:sed solū pars intellectiua que organuꝫ nō hēt. Nec ita est locus specierū:ꝙ habeat actu species:sed potentia tm̄.¶ Deinde cum dicit.

¶ At qui passionis vacuitatē nō similē esse sensitiui atq̄ intellectiui:patet in sensuuꝫ instrumentis atq̄ in ipso sensu.Sensus enī ex vehemente sensibili sentire nō pōt.Auditus nanq̄ nō audit sonū post magnos sonos:⁊ visus nō videt:neq̄ odorat⁹ olfacit post vehemētes colores atq̄ odores.At intellect⁹ aliquo valde intelligibili ītellecto:nō minus sane: sed magis percipit intelligitq̄ inferiora.Sensitiuū enim non est sine corpore:at intellectus ab eodem est separabilis.

¶ Quoniam autē non similis sit impassibilitas sensitiui ⁊ intellectiui manifestū est ex organis ⁊ sensu.Sensus enim nō potest sentire ex valde sensibili:vt sonum ex magnis sonis:neq̄ ex fortibus odorib⁹ ⁊ colorib⁹ neq̄ videre neq̄ odorare.Sed intellectus cum intelligat aliqđ valde intelligibile:non minus ītelligit infima: sed ⁊ magis.Sensitiuum quidē enim nō sine corpore est.hic autem separatus. T.c.7.

¶ Ostendit differentiā inter intellectū ⁊ sensuꝫ quātum ad ipassibilitatē.Dictum est enī supra ꝙ sicut sentire nō est pati passione ꝓprie accepta:ita nec intelligere.Et ex hoc supra ↄclusit ꝙ intellectus erat ipassibilis.Ne ergo aliqs crederet ꝙ ī eodē gradu ipassibilitatis eēt sensus ⁊ ītellect⁹:subiūgit hoc ꝙ nō est similis ipassibilitas sensitiui ⁊ ītellectiui.Sēsus enī lꝫ nō patiat̄ a sensibili passione ꝓprie accepta:patit̄ tamē per accidēs.inquātū organi ꝓportio corrūpit̄ ab excellēti sensibili.Sed de intellectu hoc accidere nō pōt:cū organo careat.vnde nec per se nec per accidens passibilis est.Et hͦ est qđ dicit:ꝙ dissimilitudo ipassibilitatis sensitiui ⁊ intellectiui manifesta est ex organo ⁊ sensu:q̄ sensus efficit̄ ipotens ad sentiēdū ex valde sensibili:sicut auditus nō pōt audire sonū ꝓpter hoc ꝙ mot⁹ est ex magnis sonis:neq̄ visus pōt videre:neq̄ olfatus odorare:ex eo ꝙ hi sensus moti sunt p̄us ex fortib⁹ odorib⁹ ⁊ colorib⁹ corrūpentibus organū.Sed intellectus q̄ nō hēt organū corporeū qđ corrumpi possit ab excellētia ꝓprij obiecti:cū intelligit aliquid valde intelligibile nō minus postea ītelligit infima:sed

Lib.2. Lec.10. tex.cō.54.

Nota exemplū nō alienū ꝓposito

aut

Deficiente .n. aliq̄ sensu deficit scia q̄ habetur ꝑ illū sensū nam ipse initiū speculationis est.

ma:sed magis:ꝛ idē accideret de sensu si nō haberet organū corporale. Debilitat̄ tamē ītellectus ex lesione alicuius organi corporalis indirecte.inquātū ad eius operationē requirit̄ operatio sensus habētis organū. Causa igit̄ diuersitatis huius est:q2 sensitiuū nō est sine corpore:sed intellectus est separat⁹. ¶ Ex his aūt que hic dicunt̄ apparet falsitas opinionis illorum qui dixerunt ꝙ intellectus est vis imaginatiua.vel aliqua ꝑparatio in natura humana ꝯsequēs corporis cōplexionez. ¶ Sed hoꝝ occasione verboꝝ quidā intātū decepti sunt vt ponerent ītellectū possibilē esse a corpore separatum:sicut vna de substātiys separatis. Qd̄ qdez oīno īpossibile est. Manifestū est.n.ꝙ hic homo intelligit. Si eni hoc neget:tunc dicēs hāc opinionē nō ītelligit aliqd:ꝛ iō non est audiendus. Si aūt ītelligit:opȝ ꝙ aliquo formaliter intelligat. Hic aūt est intellectus possibilis:de quo Philosophus dicit (Dico aūt intellectū quo intelligit ꝛ opinat̄ anima.) Intellectus ergo possibilis est quo hic hō formaliter loquēdo ītelligit. Illud aūt quo aliquid operat̄ sicut actiuo ꝑn⁹ pōt ̄sm esse separari ab eo qd̄ operatur:vt si dicamus ꝙ baliuus operat̄ per regē:q2 rex mouet eū ad operādū. Sed īpossibile est illud quo aliquid operat̄ formaliter separari ab eo ̄sm eē. Qd̄ iō est:q2 nihil agit nisi ̄sm ꝙ est actu:sic igit̄ aliqd formaliter operat̄ per aliqd:sicut eo fit actu. Nō aūt fit aliquid aliquo ens actu si sit separatū ab eo ̄sm esse. Unde impossibile est ꝙ illud quo aliqd agit formaliter sit separatum ab eo ̄sm esse. ¶ Ideo hoc ꝯsiderātes adinuentores huius opinionis:conati sunt adinuenire aliquē modū quo illa substātia separata quē intellectū possibilē dicūt:ꝯtinuetur ꝛ vniat̄ nobiscū:vt sic eius intelligere sit nostrū ītelligere. Dicūt eni ꝙ species intelligibilis est forma intellectus possibilis. Per eā eni fit in actu. Huiusmodi aūt speciei subiectū est qd̄dam phantasma qd̄ est in nobis. Sic igit̄ dicūt ītellectū possibilē copulari nobiscum per formā suā. ¶ Sed hoc qd̄ dictū est nullā oīno cōtinuationē intellect⁹ ad nos demōstrat. Qd̄ sic pȝ. Intellect⁹ eni possibilis nō est vnū cū intelligibili:nisi ̄sm ꝙ ītellectus est in actu:sicut neqȝ sensus est idem cū sensibili in potentia:vt supra habitū est. Species igitur intelligibilis nō est forma intellectus possibilis nisi ̄sm ꝙ est intelligibilis actu:non est autem intelligibilis actu nisi ̄sm ꝙ est a phantasmatibus abstracta ꝛ remota:manifestum est igit̄ ꝙ ̄sm ꝙ vnit̄ ītellectui est remota a phantasmatibus. Nō igit̄ intellectus per hoc vnit̄ nobiscuȝ. Sed manifestuȝ est ꝙ actor huius positionis deceptus fuit per fallaciā accidentis:quasi sic arguens. Phantasmata sunt quodāmō vnū cū specie ītelligibili:species aūt intelligibilis est vnū cū intellectu possibili.ergo intellectus possibilis vnit̄ phantasmatibus. Manifestuȝ est aūt ꝙ hic incidit fallacia accidentis:q2 species ītelligibilis ̄sm ꝙ est vnū cū intellectu possibili est abstracta a phantasmatibus.vt dictū est. Dato tn̄ ꝙ per hunc modū sit aliqua vnio ītellectus possibilis ad nos:nō tn̄ hec vnio faceret nos ītelligentes:sed magis intellectos. Id eni cuius similitudo est species in virtute aliqua cognoscitiua existēs nō ex hoc fit cognoscēs:sed cognitū. Nō eni per hoc ꝙ species que est in pupilla est similitudo coloris qui est in pariete:color est videns:sed magis est visus. Per hoc igit̄ ꝙ species ītelligibilis que est in intellectu possibili est similitudo quedā phantasmatū:
Li.3.cap. 4°.ꝛ ide tex.73. nō sequit̄ ꝙ nos simus ītelligētes:sed ꝙ nos vel potius phantasmata nostra sint intellecta ab illa substātia separata. ¶ Sunt aūt plura alia que ꝯtra hāc positionez dici possunt que alibi diligentius pertractauimus. Sed hic hoc vnū sufficiat:ꝙ ad positionē hanc sequit̄ ꝙ hic homo nō intelligit. Manifestū ēt est ꝙ hec positio cōtra intentionē Philosophi est. Et ꝑmo quidē:q2 Phus hic inquirit de parte anime. Sic eni hunc tractatū incipit. Unde manifestū est ꝙ intellect⁹ possibilis pars aīe est:ꝛ nō substātia separata. ¶ Itē ex hoc qd̄ ipse ꝓcedit ad inquirendū de ītellectu siue sit subiecto separabilis ab aliys partib⁹ anime siue nō. Unde patet ꝙ suus ꝓcessus stat etiā si intellectus subiecto nō sit separabilis ab aliys partib⁹ anime. ¶ Itē per hoc qd̄ dicit ꝙ intellect⁹ est quo anima intelligit. Hec eni oīa ostendunt ꝙ Aristoteles nō dicit intellectū esse separatuȝ:sicut sunt substantie separate. Mirū est aūt quō tam leuiter errauerunt.ex hoc qd̄ dicit ꝙ intellectus est separatus:cuȝ ex littera sua huius rei habeat̄ intellectus. Dicit̄ eni separatus ītellectus:q2 nō habet organū sicut sensus. Et hoc cōtingit ꝓpter hoc:q2 anima humana ꝓpter suā nobilitatē supergredit̄ facultatē materie corporalis:ꝛ nō pōt totaliter īcludi ab ea. Unde remanet ei aliqua actio in qua materia corporalis non cōmunicat. Et ꝓpter h̄ potentia eius ad hanc actionem non habet organuȝ corporale:ꝛ sic est intellectus separatus.

¶ Factus aūt vnūquodqȝ perinde atqȝ is qui dicit̄ actu sciens:qd̄ quidē tn̄ accidit cuȝ ipse per seipsuȝ operari pōt. Est quidē ꝛ tunc quodāmodo potētia:sed non perinde vt erat antea q̄ȝ didicisset vel inuenisset:atqȝ tunc seipsuȝ etiam intelligere potest.

¶ Cum autē sic singula fiat vt sciens:dicit̄ qui ̄sm actum. Hoc autem confestim accidit.cum possit operari per seipsum. Est quidem igit̄ ꝛ tunc potentia quodāmodo:nō tamen similiter ꝛ ante addiscere aut īuenire:ꝛ ipse aūt seipsuȝ tunc potest intelligere. T.c.8.

Lectio. VIII.

Ostq̄ȝ Phus determinauit de ītellectu possibili qui est in potētia ad intelligibilia.hic ostendit quō in actū reducat̄. Et ꝑmo ostendit q̄ intellectus aliquādo fit in actu. Secūdo ostendit qd sit ꝓpriū obiectū eius:respectu cui⁹ fit in actu.ibi (Quoniaȝ aūt aliud est magnitudo.) Ostendit igit̄ quō intellect⁹ in actū reducat̄ dicēs. Dictū est ꝙ anima intellectiua nō est actu ipse species sed in potentia tm̄. (Cum aūt sic fiat singula).i.sic reducat̄ in actu specierū intelligibiliū:queadmodū sciēs.i.habens sciētie habitū:hēt species in actu.ꝛ tunc dicit̄ intellectus qui est ̄sm actū. Hoc aūt accidit statim cū aliquis pōt per seipm operari operationē ītellectus:qd̄ est ̄sm intelligere:sicut ꝛ quālibet formā tunc aliqs in actu hēt quādo pōt operationē illius forme explere. Sed lȝ tunc intellectus quodāmodo sit in actu quādo hēt spēs intelligibiles:sicut sciens hēt habitū:est tamē ꝛ tūc quodāmodo in potētia:nō tamen eodē mō sicut ꝑus erat in potentia anteq̄ȝ scientiā acqreret addiscēdo vel īueniēdo. Nam anteq̄ȝ haberet habitū scientie qui est primus actus nō poterat operari cuȝ vellet:sed oportebat ꝙ ab altero reduceret̄ in actū:sed quādo iam hēt habitū sciētie qui est actus ꝑmus:pōt cū voluerit ꝓcedere in actū 2m qui est operatio. ¶ Manifestū est aūt ex hoc qd̄ hic dicit̄:falsam esse opinionē Auicēne quā hēt de specieb⁹ intelligibilibus:ꝛ cōtra opinionē Aristotelis. Ponit eni Auicēna ꝙ species nō cōseruant̄ in intellectu possibili: nec sunt in eo nisi qn̄ actu intelligit. Sed opȝ ̄sm ipsum ꝙ quādocūqȝ intelligit actu ꝙ ꝯuertat se ad intelligen- Opinio Auicēne de spēb⁹ ītelligibilib⁹ ꝛ ei⁹ īpugna.

materia duplex naturalis mathematica

tiā separatā agentē a qua effluunt in intellectū possibi/ lē intelligibiles spēs. ¶ Cōtra qō manifeste hic Phus dicit ꝙ intellectus reducit in actū specierū per modum quo sciens actu adhuc est in potentia intelligens. Cum eni intellect⁹ actu itelligit: species intelligibiles sunt in eo ꝯm actū perfectū: cū aūt hēt habitū scientie: sūt spēs in ipso intellectu medio mō iter potētiā purā ꝛ actum purū. Et q2 dixerat ꝙ qñ intellectus fit quodāmodo in actu ꝯm singula eoꝝ ad que erat in potētia: tunc pōt in/ telligere: respectu aūt sui nullo mō erat in potētia. Pos set aliqs credere ꝙ factus in actu seipsum nō intellige/ ret: ꝛ ideo ad hoc excludendū subiungit: ꝙ intellect⁹ fa/ ctus in actu nō solū pōt intelligere alia: sed etiam tunc potest intelligere seipsum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cuz aūt aliud sit magnitudo: aliud magnitudinis esse: ꝛ aliud aqua: aliud aque esse: ꝛ in aliis itidem multis: ꝛ nō eniz vniuersis hic modus accōmodat. Sed sunt in quibus hec ipsa sunt eadez nō diuersa: aut alia sane: aut parte qdē eadē: sed aliter sese ha/ bente: carnē ꝛ esse carnis discernit. Caro nāq3 non est sine materia. Sed perīde atq3 symmū: hoc est in hoc. Sensitiua igitur parte calidū discernit ꝛ frigi/ dum: quorū quedā est ratio caro: alia vō esse carnis discernit aut separabili: aut sese habente ad seipsaz perinde atq3 sese hēt cum extensa fuerit linea flexa.

T.c.9. ¶ Quoniam aūt aliud est magnitudo ꝛ magni tudini esse: ꝛ aqua ꝛ aque esse: ꝛ sic in multis aliis: non aūt in omnibus. In quibusdam eniz idem est esse carni ꝛ carnē esse. Aut alio ergo: aut aliter habente discernit. Caro eni non sine

T.c.10. materia: ꝫ sicut symmū hoc in hoc. ¶ Sēsiti/ uo quidem igit calidu3 ꝛ frigidum iudicat: ꝛ quorum ratio quedam caro esse. Alio aūt aut separato: aut sicut circūflexa se hēt ad seipsam cum extensa sit: carni esse discernit.

¶ Ostendit Phus qd sit obiectū intellectus. Ad cui⁹ eui

Lec.3. dentiā sciendū est ꝙ phus in .7° meta. inquirit vtruz qō

tex.cō.12. quid est. i. qditas vel eētia rei quā diffinitio significat sit idē qō res. Et q2 Plato ponebat quiditates rerū esse separatas a singularib⁹ quas dicebat ideas vel species: iō ostēdit ꝙ quiditates reꝝ nō sunt aliud a reb⁹: nisi per accidens: vtputa nō est idē qditas hominis albi. ꝛ homo albus: q2 quiditas hominis albi nō continet in se nisi qō pertinet ad spēm hominis: sed hoc qō dico homo albus hēt aliqd in se pter illud qō est de specie humana. Hoc aūt ꝯtingit in omnibus habētibus formā in materia ꝙ in eis est aliqd pter pncipia speciei. Nam natura speciei indiuiduat per materiā. vnde pncipia indiuiduantia ꝛ accidētia indiuidui sunt pter essentiā speciei. Et iō ꝯtin git sub vna specie iueniri plura indiuidua: que l3 nō dif ferant in natura speciei: differunt tñ ꝯm pncipia indiui/ duantia. Et pter hoc in oibus habētib⁹ formā in mā: nō est oino idē ꝛ res ꝛ qō qd est ei⁹. Socrates. n. nō est sua humanitas. In his vō que nō habēt formā in mate/ ria sicut sunt forme simplices: nihil pōt esse preter essen tiam speciei: q2 ipsa forma est tota eētia. Et iō in talib⁹ nō possunt esse plura indiuidua sub vna specie: nec pōt in eis differre res ꝛ qō qd est eius. ¶ Considerandū est ēt ꝙ nō solū naturalia habēt spēm in materia: sed etiā ma thematica. Est eni duplex materia. s. sensibilis a qua ab strahunt mathematica. ꝛ ꝯcernunt eaz naturalia: ꝛ itel ligibilis quā mathematica ꝯcernūt. Qō quidē sic intelli gendū est. Manifestū est. n. ꝙ quātitas imediate iheret substantie: qualitates aūt sensibiles in quātitate fundā/ tur: vt albū ꝛ nigrū: calidū ꝛ frigidū. Remoto aūt poste/ riori remanet pus. vnde remotis qlitatib⁹ sensibilibus ꝯm intellectū adhuc remanet quātitas ꝯtinua in itelle/ ctu. Quedā ergo sunt forme que materiā reqrūt sub de/ terminata dispositione sensibiliū qlitatum: ꝛ hui⁹ sunt oēs forme nāles: ꝛ idcirco nālia cōcernunt materiā sen sibilē. Quedā vō sunt forme que nō exigunt materiam sub determinata dispositiōe sensibiliū qlitatū: tñ requi rūt materiā sub quātitate existētē sicut triāgulus ꝛ qua dratu3: ꝛ hui⁹. ꝛ hec dicunt mathematica. ꝛ abstrahunt a mā sensibili: sed nō a mā itelligibili: inquātū in intelle ctu remanet ꝯtinua quātitas abstracta a sensibili quali/ tate. Sic g° p3 ꝙ sicut nālia hñt formā i mā: ita ꝛ mathe matica: ꝛ pter hoc tā in naturalib⁹ q3 in mathematicis differt res ꝛ qō quid est: vnde in vtrisq3 iueniunt plura indiuidua sub vna specie: sicut eni sunt plures homines vnius spēi: ita ꝛ plures trianguli sub vna specie. ¶ His

T.c.11. igit habitis planū est accipere ex lra Philosophi intel lectū. Dicit enim ꝙ aliud est (magnitudo ꝛ magnitudi nis esse). i. aliud est magnitudo. ꝛ qō quid est eius. Esse eni qō est magnitudini: appellat quiditatē eius. Et simi liter aliud est (aqua ꝛ aque esse:) ꝛ sic est in multis aliis i. in oibus mathematicis: ꝛ nālibus. Unde signāter duo exempla posuit. Nam magnitudo est quid mathemati cū: aqua aūt quid nāle. Non aūt hoc contingit in oibus. Nam in his que oino sunt separata a mā idem est res ꝛ qō quid est eius. Et q2 substātie separate ignote sunt no bis nō potuit eas nominare pprys nominibus: sicut ma thematica ꝛ nālia: sed nominat ea sub exemplo rerum naturaliū. Et hoc est qō subdit: ꝙ in qbusdā idē est car/ ni esse ꝛ carnē: ex quo nō itelligit ꝙ sit idē caro ꝛ qō qd est eius. Non eni diceret in qbusdā sic esse: sed simplici/ ter diceret ꝙ idē est caro ꝛ carni esse. Sed itelligit ꝙ hō qō sic dicit aliquid ꝛ alicui: vt caro ꝛ carni esse: idez est (in quibusdā). s. in his que sūt a mā separata. Et q2 ad diuersa cognoscēda diuerse potētie cognoscitiue requi/ runt. ꝯcludit ꝙ aīa aut cognoscit alio rem: ꝛ alio eius q ditatē: aut vno ꝛ eodē: sed alio mō se habente. Manife/ stum est aūt ꝙ caro nō est sine mā: sed forma carnis est forma determinata: ꝛ in mā determinata sensibili sicut ēt symmū hēt subiectū sensibile determinatū. s. nasum. Hanc igit naturā sensitiuā cognoscit aīa per sensuz. Et hoc est qō subdit: ꝙ aīa iudicat potētia sensitiua calidū ꝛ frigidū ꝛ alia hui⁹: (quoꝝ ratio). i. pportio (quedam caro est.) Forma eni carnis requirit determinatā ppor/ tionem calidi ꝛ frigidi ꝛ alioꝝ huiusmodi. Sed op3 ꝙ alia potentia (discernat esse carni). i. qō quid est carnis. Sed hoc cōtingit dupliciter: vno mō sic ꝙ ipsa caro vel quiditas carnis cognoscant oino potētys adinuicem di uersis: puta ꝙ potentia intellectiua cognoscit quiditas carnis: potētia sensitiua cognoscit caro: ꝛ hoc contingit quādo anima per se cognoscit singulare: ꝛ per se cogno/ scit nām speciei. Alio mō ꝯtingit ꝙ cognoscit caro ꝛ qō quid est carnis: nō ꝙ sit alia ꝛ alia potentia: sed q2 vna ꝛ eadē potētia alio ꝛ alio mō cognoscit carnem ꝛ qō quid est eius: ꝛ illud op3 eē cū aīa cōparat vniuersale ad sin/ gulare. Sicut eni supra dictū est ꝙ nō possemus sentire differentia dulcis ꝛ albi: nisi esset vna potentia sensitiua cōmunis que cognosceret vtrūq3: ita etiā nō possem⁹ co gnoscere cōparationem vniuersalis ad particulare: nisi esset vna potētia que cognosceret vtrūq3. Intellectus igitur

vtrūq3 cognoscit:sed alio ⁊ alio mō. Cognoscit eni nām speciei siue qōqd est directe extēdēdo seipsum:ipm aūt singulare per quādā reflexionē:inquātū redit sup phantasmata:a qbus species itelligibiles abstrahunt. Et hoc est qō dicit ꝙ cū sensitiuo cognoscit carnez(alio).i.alia potentia(discernit esse carni).i.qō quid est carnis:(aut separata:)puta cū caro cognoscit sensu:⁊ esse carnis itellectu:aut eodem aliter se habente.s.(sicut circūflexa se habet ad seipsam)anima intellectiua cognoscit carnez(que cum extensa sit discernit esse carni).i.directe apphendit quiditatem carnis:per reflexionem autē ipsam carnem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rursus ⁊ in hijs que in abstractione cōsistunt:eadem esse vident. Rectū eniz se habet vt symmū:est enim ipsum cum cōtinuo semper. Qō si quiditas sit diuersa:aliud profecto esse recti:aliud est ipsum rectum. Sit enim dualitas. Quare fit:vt hec etiā alia vel alio mō sese habente parte discernat. Omnino igit vt res separabilis sunt a materia:sic sese habēt ⁊ ea que sunt circa intellectum ipsum.

T.c.ii. ¶ Iteruz aūt in his que in abstractione sunt rectū sicut symmū. Cū cōtinuo eni est. Qō aūt quid erat esse:si est ⁊ alterū:recto esse ⁊ rectuz alio. Sit enim dualitas. Altero itaq3 aut aliter habēte se iudicat. Omnino ergo sicut separabiles res a mā:sic ⁊ que circa intellectū sunt.

¶ Quod supra dixerat in nālibus:exponit in mathematicis dicēs:ꝙ iterū in his que sunt(per abstractionē).i.in mathematicis quoꝝ ratio abstrahit a mā sensibili:rectum se hēt sicut symmū. Hec eni mathematica habēt mām:sicut ⁊ nālia. Rectū.n. mathematicū est:symmū aūt nāle. Ratio.n.recti est cū ꝯtinuo:sicut ratio symmi cū naso. Cōtinuū aūt est mā intelligibilis:sicut symmū mā sensibilis. Unde manifestū est ꝙ aliud est in mathematicis res:⁊ qō qd erat esse:vt rectū ⁊ recto esse:vnde opz ꝙ alio cognoscat qō qd erat esse hoꝝ:⁊ alio ipsa. Et supponamus ad presens exempli cā cū Platone ꝙ dualitas sit qō quid erat esse linee recte. Plato eni ponebat ꝙ numeri erant species ⁊ quiditates mathematicoꝝ:puta vnitas linee:dualitas linee recte:⁊ sic de alijs. Opz igit ꝙ aīa alio cognoscat ipsa mathematica:⁊ qditates eoꝝ:aut eodē aliter se habēte. Unde sicut per naturalia ostēdit ꝙ intellectus qui cognoscit quiditates nāliū sit ali⁹ a sensu qui cognoscit ipsa nālia singularia:ita ex mathematicis ostēdit ꝙ intellectus qui cognoscit qōquid est ipsoꝝ sit aliud ab imaginatiua virtute que apprehēdit ipsa mathematica. Et qꝛ posset aliquis dicere ꝙ eodem mō intelligerent mathematica ⁊ nālia:subiungit ꝙ sicut res sunt separabiles a mā:ita se habēt ad intellectum. Unde illa que sunt ſm esse separata a materia sensibili solo intellectu percipi possunt:que aūt nō sunt separata a mā sensibili ſm esse:sed ſm rōnē:intelliguntur absq3 mā sensibili:nō aūt absq3 materia intelligibili. Naturalia vō intelligunt per abstractionē a materia indiuiduali:nō aūt per abstractionē a materia sensibili totaliter. Intelligit eni homo vt cōpositus ex carnibus ⁊ ossibus:per abstractionē tamen ab his carnibus ⁊ his ossibus. Et inde est ꝙ itellectus nō cognoscit directe singularia:sed sensus vel imaginatio. ¶ Apparet autez ex hoc qō Phus hic dicit ꝙ ꝓpriū obiectū intellectus est quiditas rei que nō est separata a reb⁹:vt Platonici posuerunt. Unde illud qō est obiectū intellectus nostri nō est aliquid extra res sensibiles existēs:vt Platonici posuerunt:sed aliquid in rebus sensibilibus existens:lȝ intellectus apprehendat alio modo quiditates rerum q̄ȝ sint in rebus sensibilibus. Non eni apprehendit eas cuz cōditionibus indiuiduantib⁹ que eis in rebus sensibilibus adiungunt. Et hoc sine falsitate intellectus:ꝯtingere pōt. Nihil eni ꝓhibet duoꝝ adinuicē ꝯiunctoꝝ vnū intelligi absq3 hoc ꝙ intelligat aliud. Sicut visus apphendit colorē absq3 hoc ꝙ apprehēdat odorē:nō tamē absq3 hoc ꝙ apprehēdat magnitudinē:que est ꝓprium subiectū coloris. Unde ⁊ intellectus pōt intelligere aliquā formā absq3 indiuiduantib⁹ ꝑncipijs:nō tñ absq3 mā a qua dependet rō illius forme:sicut nō pōt intelligere symmū sine naso:sed pōt curuū sine naso intelligere. Et qꝛ hoc nō distinxerunt Platonici:posuerūt ꝙ mathematica ⁊ quiditates rerum sunt separate inesse sicut sunt separate in intellectu. ¶ Manifestū est ēt ꝙ spēs intelligibiles qbus intellectus possibilis fit in actu non sunt obiectū intellectus. Non eni se habēt ad itellectuz sicut qō intelligit:sed sicut quo intelligit. Sicut eni species que est in visu nō est qō videt:sȝ quo visus videt:qō aūt videt est color qui est in corpore:similiter ꝙ intellectus intelligit est quiditas que est in rebus:nō autē species intelligibilis nisi inquātū intellectus in seipsuz reflectit. Manifestū est eniz ꝙ scientie sunt de his que intellectus intelligit:sunt aūt scientie de rebus:nō autē de speciebus vel intentionibus intelligibilibus:nisi sola scientia rōnalis. Unde manifestū est ꝙ species itelligibilis nō est obiectū intellectus:sed quiditas rei intellecte. ¶ Ex quo patet nullā esse rōnē quorūdā volentiuz ostendere ꝙ intellectus possibilis sit vnus in oīb⁹:ex hꝫ ꝙ idē est intellectū ab oibus:cū oporteat esse plures numero species intelligibiles si sunt plures intellect⁹. Nō eni est species intelligibilis ipsum intellectū:sed similitudo eius in anima:⁊ ideo si sint plures intellectus habentes similitudinē vnius ⁊ eiusdē rei:erit eadē res intellecta apud oēs. Et ꝑter hoc manifestū est ꝙ etiā substantie separate intelligunt quiditates rerum naturaliū quas nos intelligimus:⁊ earuz intellectus diuersi sunt. Unde si eorū ratio esset efficax nō euitaret incōueniēs qō cōcludunt per hoc ꝙ ponunt vnū intellectū in omnibus hominibus. Non enim possunt ponere vnū intellectum in omnibus intelligentibus.

¶ Dubitabit aūt non iniuria quispiaz:quonā modo intelliget intellectus:si ipe qdē simplex sit ac passionis expers:nihilq3 hēat cū vlla re prorsus cōe:sicut Anaxagoras asserit:intelligere autē pati quoddaz sit vt diximus. Quo nāq3 qppiā est vtrisq3 cōmune hoc nimirū alterū agere:alterum pati videt.

¶ Dubitabit autem vtiq3 aliquis:si intellectus simplex est ⁊ ipassibilis:⁊ nulli nihil habet cōmune:sicut dicit Anaxagoras:quomodo intelliget:si intelligere pati aliquid est. Inquātū eni aliqd cōmune vtrisq3 est:hoc qdez agere:illud vō pati videtur. T.c.ix.

Lectio. IX.

POstq3 ostendit Phus nām intellectus possibilis ⁊ obiectū eius:hic mouet quasdā dubitatiōes circa ꝑdeterminata. Et diuidit in partes duas. Et ꝑmo ponit dubitatiōes. Secundo soluit eas.ibi(Aut pati.)Mouet aūt ꝑmo duas dubitationes:quarū ꝑma talis est. Si intellectus est simplex ⁊ impassibilis ⁊ nulli hꝫ aliqd cōmune

vt Anaxago. dixit quo mō ītellectus pōt intelligere: cuꝫ
intelligere sit pati quoddā: ⁊ de rōne patientis hoc esse
Lec.9. videat ꝙ habeat aliqd cōmune cū agēte: q₂ inquātū est
aliquid cōmune vtrisqꝫ .s. agenti ⁊ patiēti videt ꝙ hoc
agat ⁊ illud patiat. Opꝫ eni ea que agūt ⁊ patiunt adin/
uicem cōmunicare in materia: vt dicit in pmo de gene/
tex.c.22. ratione. ¶ Secundam dubitationem ponit ibi.

¶ Preterea ambiget quispiā: si ipse etiaꝫ intelligibi/
lis sit. Nam aut ceteris rebus inerit intellectus: nisi
alia ratione sit intelligibilis ipse. Intelligibile auteꝫ
vnū qōdam est specie: aut aliquid ipse mixtū habe
bit: qō ipsum intelligibile perinde atqꝫ cetera facit.

T.c.13. ¶ Amplius autē si intelligibilis ⁊ ipse: aut eniꝫ
alijs inerit intellectus: si non ꝺm aliud ipse itel/
ligibilis est: vnum autem aliquid intelligibile.
Si autem sit mixtum: aliquid habebit qō facit
intelligibile ipsum sicut alia.

¶ Et surgit hic dubitatio ex eo qō supra dixit ꝙ intelle
ctus factus in actu: etiā seipm intelligit. Et est ista dubi
tatio ꝙ si intellectus est intelligibilis: hoc pōt ꝯtingere
duobus modis. Uno mō ꝙ sit intelligibilis ꝺm se: ⁊ nō
ꝺm aliud. Alio mō ꝙ habeat aliquid sibi adiunctuꝫ qō
faciat ipsum intelligibilē. Si aūt ꝺm seipsum est intelli
gibilis ⁊ nō ꝺm aliud: intelligibile aūt inquātū huiꝰ est
vnū in specie: sequet si hoc nō soluꝫ est intelligibile sed
intellectus: ꝙ etiā alia ītelligibilia sint intellectus: ⁊ ita
omnia intelligibilia intelligunt. Si aūt est intelligibi/
lis per hoc ꝙ habet aliquid aliud sibi adiūctū: sequere
tur ꝙ habeat aliquid qō faciat ipsuꝫ intelligibilē: sicut
⁊ alia que ītellgunt: ⁊ ita videt seq id qō ꝑus .s. ꝙ semp
id qō intelligit intelligat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At enim ipsum pati diuisum est prius vna quadā
rōne cōmuni. Atqꝫ intellectus potentia quidem est
quodā modo ītelligibilia ipsa: actu v̄o nihil est eoꝝ
antea q̄ꝫ intelligat ipse. Oportet auteꝫ in ipso nihil
esse perinde atqꝫ in tabula nihil est actu scripta an/
teaq̄ꝫ in ipsa scribatur. Hoc eniꝫ in ipso fit atqꝫ ac/
cidit intellectu.

T.c.14 ¶ Aut pati ꝺm commune aliquid: diuisum est
prius: quoniā potentia quodāmodo est intelli/
gibilia intellectus. Sed actu nihil anteq̄ꝫ itelli/
gat. Oportet aūt sic sicut in tabula nihil est scri
ptum actu: qō quidē accidit in intellectu.

¶ Soluit ꝑmissas dubitationes. Et pmo soluit pmā di/
cens: ꝙ sicut ꝑus distinctū est de passione: cuꝫ ageret de
sensu: pati dicit ꝺm aliquid cōmune .i. hoc qō est pati cō
mune est ad passionē que est in cōtrarias dispositiones:
sicut est passio mutua in rebus naturalibus que cōmu/
nicant in mā: ⁊ est aliqō pati qō dicit ꝺm receptionem
tm̄. Intellectus igit dicit pati inquātū est quodāmō in
potentia ad intelligibilia: ⁊ nihil est actu eoꝝ anteq̄ꝫ in
telligat. Opꝫ aūt hoc sic esse sicut contingit in tabula in
qua nihil est actu scriptū: sed plura possunt in ea scribi.
Et hoc etiā accidit intellectui possibili: q₂ nihil intelligi
biliuꝫ est in eo actu: sed potētia tm̄. Et per hoc excludit
tam opinio antiquoꝝ nāliū qui ponebāt animā cōposi/
taꝫ ex oībus vt intelligeret oīa: q̄ꝫ etiā opinio Platonis
qui posuit nāliter animā humanā habere omnē sciam:
sed esse eā quodāmō oblitā pp vnionē ad corpꝰ dicēs. ꝙ
addiscere nihil aliud est q̄ꝫ reminisci. ¶ Deide cū dicit.

pati duobus modis contingere

Hic destruit empedoclis et platonis positiones de ipso intellectu secundum principia aris.

¶ Est etiā intelligibilis ⁊ ipse vt ītelligibilia cuncta.
Nam in hisce quidē: que sine materia sunt: ītelligēs
⁊ id qō intelligitur idem est. Eteni idē est cōtempla
tiua scientia: ⁊ id qō ita sub scientiam cadit.

¶ Et ipse autem intelligibilis est: sicut intelligi/ T.c.15.
bilia. In his enim que sunt sine materia idē est
intellectus ⁊ qō intelligit. Scientia nanqꝫ spe/
culatiua: ⁊ sic scibile: idem est.

¶ Soluit secundā dubitationē. Et pmo soluit qōnē. Se
cūdo respōdet ad obiectionē in cōtrariū factā. ibi (Nō
aūt semper.) Dicit ergo pmo ꝙ intellectus possibilis est
intelligibilis nō per suā essentiā: sed per aliquā spēm in
telligibilē sicut ⁊ alia intelligibilia. Qō probat ex hoc ꝙ
intellectū in actu ⁊ intelligens in actu sunt vnū: sicut ⁊
supra dixit ꝙ sensibile in actu: ⁊ sensus in actu sūt vnū. t.c.138.⁊
Est aūt aliqō intelligibile in actu per hoc ꝙ est in actu a 141.
materia abstractū: sic. n. supra dixit: ꝙ sicut res sūt sepa/
rabiles a mā: sic sunt ⁊ que sunt circa intellectū. Et ideo
hic dicit ꝙ (in his que sunt sine mā) .i. si accipiamus in
telligibilia actu: idē est intellectus ⁊ qō intelligit: sicut
idem est sentiens in actu ⁊ qō sentit in actu. Ipsa enim
sciētia speculatiua (⁊ sic scibile) .i. scibile ī actu est idē.
Species igit rei ītellecte in actu est spēs ipsius intelle/
ctus: ⁊ sic per eam seipsum ītelligere pōt. Unde ⁊ supra tex.cō.2.
Phus per ipm intelligere: ⁊ per illud qō intelligit: scru
tatus est naturā intellectus possibilis. Nō eni cognosci/
mus intellectū nostruꝫ nisi per hoc ꝙ intelligimus nos
intelligere. Accidit aūt hoc in intellectu possibili ꝙ non
intelligat per essentiā suā: sed per speciē intelligibilem
ex hoc ꝙ est potentia tm̄ in ordine intelligibiliū. Osten Lec.3.
dit eni Phus in 9° meta. ꝙ nihil ītelligit nisi ꝺm ꝙ est
in actu. Et pōt accipi simile in rebus sensibilibus. Nam
id qō est ī potētia tm̄ in eis: scilꝫ mā pma: nō hꝫ aliquā
actionē per essentiā suā: sed solū per formā ei adiunctā.
Substantie aūt sensibiles que sunt ꝺm aliquid in actu:
⁊ ꝺm aliquid in potētia: ꝺm seipsas habēt aliquā actio/
nem. Similiter intellectus possibilis qui est tm̄ in potē
tia in ordine intelligibiliū nō intelligit neqꝫ intelligit:
nisi per speciē in eo susceptā. Deus aūt qui est purꝰ actꝰ
in ordine intelligibiliū: ⁊ alie substātie separate que sūt
medie inter potentiā ⁊ actum. per suam eentiam ⁊ intel
ligunt. ⁊ intelliguntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cur nō semper intelligit consideranda est cā.
In is aut que materiā habent vnūquodqꝫ intelligi
bilium potentia est. Quare illis quidē nō inerit intel
lectus. Nam intellectus taliū potentia sine materia
est: ipse aūt intelligibilis rationem subibit.

¶ Non autem semper intelligendi: causa consi/ T.c.16.
deranda. In habentibus aūt materiā: potentia
vnūquodqꝫ intelligibiliū. Quare quidem illis
nō inerit intellectus. Sine materia eni potētia
est intellectus taliū. Illud aūt intelligibile erit.

¶ Respondet ad obiectionē que erat in cōtrariū dicēs.
ꝙ ex quo intellectus possibilis hēt aliquid qō facit ipm
intelligibilē sicut ⁊ alia: restat vt consideret (causa non
semp intelligendi) .i. quare nō semp intelligibile intel/
ligit. Qō iō est: q₂ in rebus habentibus materiā species
nō est intelligibilis ꝺm actū: sed ꝺm potentiā tm̄. Intel/
ligibile aūt in potētia nō est idē cū intellectu: sed solus
intelligibile in actu: vnde in illis que habēt speciem in
materia nō inerit intellectus: vt .s. intelligere possint: q₂

intellectus talium.i.intelligibilium est quedã potentia sine materia. Illud aũt qđ est in materia est intelligibi/le:sed in potentia tm̃:qđ vo est in itellectu est species in telligibilis ꝯm actũ.

T.c.15. ¶ Cum aũt in omni natura sint quedã:quoꝝ alteruꝫ quidẽ vnicuiqꝫ generi materies est:qđ id esse patet qđ est potentia illa cuncta:alterũ vo causa est ꝛ efficiens:omnia nimirũ efficiendo atqꝫ agendo talem subiens rationem qualem ars conditionẽ ad materiam subit. Necesse est ꝛ in anima differentias has easdẽ inesse. Atqꝫ quidã est intellectus talis vt oia fiat:quidã talis vt omnia agat atqꝫ efficiat:qui quidem vt habitus est quidã ꝛ perinde ac lumen. Nam ꝛ lumen colores qui sunt potẽtia:actu colores quodammodo facit. t.c.18.ꝛ 141.

T.c.17. ¶ Quoniã aũt sicut in omni natura est aliquid: hoc quidẽ materia vnicuiqꝫ generi:hoc aũt est potentia omnia illa:alterum autem causa ꝛ factiuum:qđ in faciendo omnia vt ars ad materiaꝫ sustinuit:necesse ꝛ in anima has esse differentias. T.c.18. ¶ Et est intellectus hic quideꝫ talis in omnia fieri:ille vo in omnia facere sicut habitus quidam ꝛ sicut lumen. tex.co.2. Quodaꝫ enim mõ ꝛ lumen facit potentia existentes colores actu colores. Lectio. X.

Lec.4. Postqꝫ Phus determinauit de intellectu possibili:nunc determinat de intellectu agente. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit esse in tellectũ agentẽ pter possibilẽ ꝛ ratione ꝛ exẽplo. Secũdo ostẽdit huius intellectus nãm. ibi(Et hic intellectus.) Ponit ergo circa pm̃ talẽ rõneꝫ. In omni natura que est qñqꝫ in potẽtia ꝛ qñqꝫ in actu: opꝫ ponere aliquid qđ est sicut mã in vnoquoqꝫ genere: qđ sciꝫ est in potẽtia ad omnia que sunt illius generis. Et aliud qđ est sicut cã agens ꝛ factiuũ:qđ ita se hẽt in faciendo oia sicut ars ad mãm. Sed aia ꝯm partẽ intel/lectiuã quãdoqꝫ est in potẽtia ꝛ quãdoqꝫ in actu. Necesse est igit̃ in aia intellectiua esse has differẽtias vt sciꝫ vnus sit intellectus in quo possint oia itelligibilia fieri: ꝛ hic est intellectus possibilis:de quo supra dictũ est. Et alius intellectus sit ad hoc ꝙ possit omnia intelligibilia facere in actu:qui vocat̃ intellectus agẽs:ꝛ est sicut habitus quidã. ¶ Hui9 aũt verbi occasione quidã posuerunt intellectũ agentẽ idẽ esse cũ intellectu qui est habitus pncipioꝝ. T.c.16. Qđ esse nõ põt:qꝛ intellectus qui est habitus pncipioꝝ psupponit aliqua iam intellecta in actu.s. terminos pncipioꝝ per quoꝝ intelligentiã cognoscim9 pncipia:ꝛ sic sequeret̃ ꝙ intellect9 agens nõ faceret oia itelligibilia in actu. vt hic Phus dicit. ¶ Dicẽduꝫ est ꝗ ꝙ habitus hic accipit̃ ꝯm ꝙ phus frequẽter ꝯsueuit nominare oẽm formã ꝛ nãm habitũ:put habit9 distinguitur ꝯtra puationẽ ꝛ potentiã:vt sic per hoc ꝙ nominat eũ habitũ distinguat eũ ab itellectu possibili qui est potentia. Unde dicit ꝙ est habitus vt lumẽ:qđ quodãmõ facit colores existentes in potentia:esse actu colores. Et dicit(quodãmodo:)qꝛ supra ostensum est ꝙ color ꝯm seipsum est visibilis. Hoc aũt solũmõ facit lumen ipm esse actu colorẽ:inquantũ facit diaphanũ esse in actu vt moueri possit a colore:ꝛ sic color videat̃. Intellect9 aũt agens facit ipsa intelligibilia esse in actu que pus erant in potentia.per hoc ꝙ abstrahit ea a mã:sic enĩ sunt in/telligibilia in actu. vt dcm̃ est. ¶ Inducit̃ aũt Aristoteles ad ponẽdũ intellectũ agentẽ ad excludendũ opinionem Platonis qui posuit quiditates rerũ sensibiliũ esse a mã separatas:ꝛ intelligibiles actu:vnde nõ erat ei necessarium ponere intellectum agentem. Sed qꝛ Aristo. ponit ꝙ quiditates rerum sensibilium sunt in materia: ꝛ nõ intelligibiles actu:oportuit ꝙ poneret aliquẽ intellectum qui abstraheret a materia:ꝛ sic faceret eas intelligibiles actu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et is intellectus separabilis est:ꝛ nõ mixtus:passioneqꝫ vacat:cuꝫ sit substantia actus. Semper enĩ id qđ efficit atqꝫ agit prestabilius est eo qđ patit̃:ꝛ ipsum principium omnino materia.

¶ Et hic intellectus separabilis ꝛ impassibilis ꝛ imixtus substantia actu ens. Semper enĩ honorabilius est agẽs patiente:ꝛ principiũ mã. T.c.19.

¶ Ponit q̃tuor ꝯditiones intellectus agentis:quaruꝫ pa est ꝙ sit separabilis:2a ꝙ sit ipassibilis:3a ꝙ sit imixtus i.nõ cõpositus ex naturis corporalibus:neqꝫ adiunctus organo corporali. Sed in his tribus ꝯuenit cũ itellectu possibili. Quarta aũt cõditio est ꝙ sit in actu ꝯm suam substantiã:in quo differt ab intellectu possibili qui est in potẽtia ꝯm suã substantiã:sed est in actu solũ ꝯm speciem susceptã. Et ad has quatuor cõditiones ꝓbandas inducit vnã rõnẽ que talis est. Agens est honorabilius patiente.ꝛ pnm̃ actiuũ mã:sed intellectus agens cõparatur ad possibilẽ sicut agens ad mãm:sicut iam dcm̃ est. ergo intellectus agens est nobilior possibili. Sed intel/lectus possibilis est separatus:impassibilis:ꝛ imixtus:vt supra ostensum est:ergo multo magis intellectus agens. Et hoc etiã pꝫ ꝙ sit ꝯm substantiã suã in actu:qꝛ agens est nobilius patiẽte nõ nisi ꝯm ꝙ est in actu. ¶ Occasione aũt hoꝝ que hic dicunt̃ quidã posuerũt intellectum agentẽ substantiã separatã:ꝛ ꝙ differt ꝯm substantiam ab intellecru possibili. ¶ Illud aũt nõ videt̃ esse veruꝫ. Non enĩ homo esset a natura sufficiẽter institutus:si nõ haberet in seipso pncipia qbus posset operationẽ cõplere que est intelligere:que quidẽ cõpleri nõ põt nisi per intellectũ possibilẽ ꝛ per intellectũ agentẽ. Unde perfectio humane nature requirit ꝙ vtrũqꝫ eoꝝ sit aliquid in homine. Uidemus etiã ꝙ sicut operatio intellectus possibilis que est recipere intelligibilia attribuit̃ homini. ita ꝛ operatio itellectus agẽtis que est abstrahere in/telligibilia. Hoc aũt nõ posset nisi pncipiũ formale huius actionis esset ei ꝯm esse cõiunctũ. Nec sufficit ad hͦ: ꝙ hec actio attribuat̃ homini per hoc ꝙ species intelligibiles facte per intellectũ agentẽ habẽt quodãmõ pro subiecto phantasmata que sunt in nobis:qꝛ vt supra diximus:cũ de intellectu possibili ageret̃:spẽs nõ sunt in/telligibiles in actu:nisi qꝛ sunt abstracte a phantasmatibus:ꝛ sic eis mediantib9 actio intellectus agẽtis nõ posset nobis attribui. Sup.t.c.7. ¶ Et pterea intellectus agens cõparat̃ ad species intellectas in actu:sicut ars ad species artificiatoꝝ.per quas manifestũ est ꝙ artificiata nõ hñt actionẽ artis. vnde etiã dato ꝙ species facte intelligibiles actu essent in nobis nõ sequeret̃ ꝙ nos possem9 habere actionẽ itellectus agẽtis. ¶ Est etiã pdicta positio ꝯtra Aristo. intẽtionẽ qui expresse dixit has differẽtias duas.s.intellectũ agentẽ ꝛ intellectũ possibilẽ esse in aia: ex quo expresse dat intelligere ꝙ sint partes aie vel potentie:ꝛ nõ alique substãtie separate. ¶ Sed cõtra hoc videt̃ esse precipue ꝙ intellectus possibilis cõparat̃ ad

intelligibilia vt in potentia existens ad illa:intellectus
aūt agens cōparat̄ ad ea vt ens in actu:nō enī videt̄ pos
sibile idē respectu eiusdē posse esse in potētia τ in actu.
vnde nō videt̄ possibile ꝙ intellect⁹ agens τ possibilis
cōueniat in vna substantia aīe. ¶ Sed hoc de facili sol
uit̄ si quis recte ↄsideret qūo itellectus possibilis sit in
potētia ad intelligibilia:τ qūo intelligibilia sunt in po
tentia respectu intellectus agentis.Est enī intellect⁹ pos
sibilis in potentia ad intelligibilia sicut indeterminatū
ad determinatū.Nam intellectus possibilis nō hēt de
terminare naturā alicuius rerū sensibiliū.Unūquodqꝫ
aūt intelligibile:est aliqua determinata natura alicuius
Lec.9. speciei.Unde supra dixit ꝙ intellectus possibilis cōpa
tex.c.14. rat̄ ad itelligibilia:sicut tabula ad determinatas pictu
ras.Quātū aūt ad hoc intellectus agēs nō est in actu.Si
enī intellectus agēs haberet in se determinationē oīum
intelligibiliū:nō indigeret intellectus possibilis phan
tasmatibus:sed per solū intellectū agentē reduceret̄ in
actū oīum intelligibiliū:τ sic nō cōpararet̄ ad intelligi
bilia vt faciēs ad factū:vt Phūs hic dicit:sꝫ vt existēs
ipsa intelligibilia.Comparat̄ igit̄ vt actus respectu itel
ligibiliū inquātū est quedā virt⁹ imaterialis actiua po
tens alia silia sibi facere.s.imālia.Et per hunc modū ea
que sunt intelligibilia in potentia facit intelligibilia in
actu.Sic enī τ lumen facit colores in actu:nō ꝙ ipsum
habeat in se determinationē oīum coloꝝ.Huiꝰ aūt vir
tus actiua est quedā participatio luminis intellectualis
a substātꝭs separatis.Et ideo Phūs dicit ꝙ est sicut ha
bitus vt lumen:qđ nō cōpeteret dici de eo si esset substā
tia separata. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scientia aūt ea que est actu:est idē qđ res.Ea vō
que est potentia in vno prior est tempore:absolute
autē neqꝫ tempore:sed non nunc quidem intelligit:
nunc autem non intelligit.

T.c.20. ¶ Idem autē est ſm actum scientia rei:que vō
ſm potentiam tempore prior in vno est. Oīno
autem neqꝫ tempore. Sed nō aliquādo qdem
intelligit:aliquando autem non intelligit.

¶ Determinat de intellectu ſm actum.Et circa hoc duo
facit.Primo ponit cōditiones intellectus in actu.Secū
do ostēdit cōditiones totius partis intellectiue ſm ꝙ
differt ab alꝭs partibus aīe.ibi(Separatus aūt.)Circa
pᵐ tres ponit ↄditiones intellectus in actu:quarū pma
est ꝙ scientia in actu est idē rei scite.Qđ nō est verū de
intellectu in potētia.Scđa cōditio ei⁹ est:ꝙ scientia in
potētia in vno τ eodē:tēpore est prior q̄ sciētia in actu:sꝫ
vniuersaliter nō est prior:nō solū nā:sꝫ neqꝫ etiā tēpore.
Lec.8. Et hoc est qđ Phūs dicit in 9° meta.ꝙ actus est prior po
tex.c.13. tentia natura:tēpore vō in vno τ eodem potētia prior est
actu:q̄ vnuꝫ τ idem prius est in potētia:τ postea fit actu.
Sed vniuersaliter loquendo etiaꝫ tēpore actus est prior.
Nam qđ in potētia est nō reducit̄ in actū nisi per aliqd
qđ est actu.Et sic etiā de potētia sciēte nō fit aliqs sciēs
actu neqꝫ inueniēdo neqꝫ discēdo nisi per aliā sciam pre
existentē in actu:q̄ oīs doctrina τ disciplina intellecti
Lec.1. ua fit ex pexistenti cognitione:vt dicit̄ in pmo posterio
rum.Tertia conditio intellectus in actu per quā differt
ab intellectu possibili τ intellectu in habitu est:q̄ vter
qꝫ quādoqꝫ intelligit.τ quādoqꝫ nō intelligit.Sed hoc
nō pōt dici de intellectu in actu qui consistit in ipso itel
ligere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Separatus vō id est solum qđ est:atqꝫ id soluꝫ est
immortale perpetuumqꝫ.

¶ Separatus autem est soluꝫ hoc qđ vere est.
Et hoc solum imortale τ perpetuum.

¶ Ponit cōditiones totius intellectiue partis.Et primo
ponit veritatē.2° excludit obiectionē.ibi(Non remini
scimur.)Dicit ergo pmo ꝙ solus intellectus separatus
est hoc qđ vere est.Qđ quidē nō pōt intelligi neqꝫ de in
tellectu agente:neqꝫ de intellectu possibili tm̄:sed vtro
qꝫ:q̄ de vtroqꝫ supra dixit ꝙ est separatus.Et sic patet tex.cō.7.
ꝙ hic loquit̄ de tota parte intellectiua:que quidē dicit̄ τ.19.
separata ex hoc ꝙ hēt operationē suā sine organo corpo
rali.Et q̄ in pncipio huius libri dixit ꝙ si aliq̄ operatio
anime sit ppria:contingit animā separari.Concludit ꝙ
hec sola pars anime.s.itellectiua est icorruptibilis τ per
petua.Et hoc est qđ supra posuit in 2°:ꝙ hoc genus aīe tex.c.21.
separat̄ ab alꝭs sicut perpetuū a corruptibili.Dicit̄ aūt
ppetua nō ꝙ semp fuerit:sed ꝙ semp erit.Unde Phūs
dicit in.12.meta.ꝙ forma nunquā est ante materiaꝫ:sed tex.c.17.
posterius remanet anima:non omnis:sed intellectus.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Non aūt recordamur:q̄ hoc quidē expers est pas
sionis. Intellectus vō passiuus extinguitur:τ sine
hoc nihil intelligit.

¶ Non reminiscimur autem:q̄ hoc quidē im
passibile:passiuus vō itellectus corruptibilis:
τ sine hoc nihil intelligit anima.

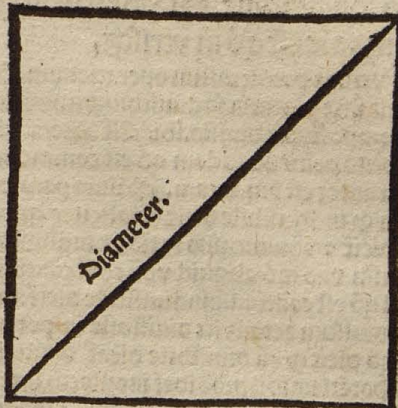
¶ Excludit quandā obiectionē.Posset enim aliquis cre
dere ꝙ q̄ pars intellectiua aīe est incorruptibilis rema
net post mortē in aīa intellectiua sciētia reruꝫ eodē mō
quo nunc eam hēt:cuius cōtrariū supra dixit in pmo ꝙ tex.c.66.
intelligere corrumpit̄ quodā interius corrupto:τ ꝙ cor
rupto corpore nō reminiscit̄ aīa neqꝫ amat.Et iđ hic di
cit ꝙ nō reminiscimur scilꝫ post mortē eoꝝ que in vita
sciuimus:q̄(hoc quidē ipassibile est).i.ista pars aīe in
tellectiue ipassibilis est:vnde ipsa nō est subiectū passio
nuꝫ aīe:sicut sunt amor:τ odiū:reminiscētia:τ huiꝰ:que
ex aliqua passione corporali cōtingunt.Passiuus vō itel
lectus corruptibilis est.i.pars aīe que nō est sine pdictis
passionibus:est corruptibilis:pertinent enim ad parteꝫ
sensitiuā.Tamē hec pars anime dicit̄ intellectus:sicut
τ dicit̄ rōnalis inquātū aliq̄liter participat rōnē obediē
do rōni τ sequēdo motū ei⁹:vt dicit̄ in pmo ethi.Sine Le.20.
hac aūt parte aīe corporali itellectus nihil itelligit.Nō cap.19.
enī intelligit aliqd sine phantasmate vt ifra dicet̄.Et iđ
destructo corpore nō remanet in aīa separata scia reruꝫ
ſm eundē modū quo mō intelligit.Sed quomodo tūc
intelligat:nō est presentis intentionis discutere.

¶ Indiuisibiliū igit̄ intellectio in hisce cōsistit circa
que falsitas nō est.At in quibus τ falsitas iam τ ve
ritas iest:i hisce cōposito quedā iā est ↄceptiuū itel
lect⁹:q̄si ipsi sint vnū.Atqꝫ vt Empedocles dixit.
Multorum certe capita:admirabile dictu.
Ceruicibus siue sunt exorta in luminis aura.
Illa tamen dulcis post hoc concordia iungit.
Sic τ hec separata componi solent:vt in incōmēsu
rabile τ diameter.Quod si eorū etiā que fuerūt vel
erunt fit cōpositio:τ tēpus insuper itelligit̄:atqꝫ ad
dit̄.Falsitas enī in cōpositione semper cōsistit.Naꝫ
si albū nō albū esse dicat:ipsum tum nō albū cōpo
nit.Licet aūt per diuisionē etiā omnia dicere.Attm̄
falsitas aut veritas nō solū cōsistit in hoc Cleon est
albus.

albus. Sed in his etiã Cleon erat vel erit albus. Id vo quod singulos dictos conceptus cõponit vnũ q facit: ipse est intellectus.

T.c.21. ¶ Indiuisibiliũ quidez igit intelligentia in his est circa que nõ est falsum. In quibus aũt τ falsum iam τ verũ est. cõpositio quedã iam intellectiuũ est: sicut eorũ que vnum fiunt. Sicut tex.cõ.7, t.19. Empe. dixit vere: multorũ quidez capita sine ceruice germinauerũt: postea cõposita sunt cõcordia: sic τ hec separatã cõposita sunt: vt asymetron τ diametros τ vt symetron τ diametros. Si aũt factorũ est futurorũ: tẽpus cointel tex.c.21. ligens est τ componens. Falsum enim in compositione semper est. Et nanqz si album nõ al tex.c.17. bo: aut si non album albo componit. Contingit aũt τ diuidentẽ dicere omnia. Sic ergo est nõ solũ falsum aut verũ q albus cleon est: sed T.c.22. τ qd erat aut erit. Unũ aũt faciens hoc intellectus est vnumquodqz. Lectio. XI.

Ostq̃ phus determinauit de intellectu: hic determinat de operatione intellectus. Et diuidit in duas ptes. In pma distinguit duas operationes intellectus. In secũda determinat de vtraqz earũ. ibi (Indiuisibile autẽ.) tex.c.66. Dicit ergo primo q vna operationũ intellectus est sm q intelligit indiuisibilia: puta cum intelligit hominem aut bouem: aut aliquid huiusmodi incõplexorũ. Et hec intelligentia est in his circa que nõ est falsum: tũ qz incomplexa nõ sunt vera neqz falsa: tum qz intellectus nõ decipit in eo qd quid est: vt infra dicet: sed in illis intelligibilibus in quibus est verum τ falsuz est iam quedã cõpositio intellectuuz id est rerum intellectarum: sicut quãdo ex multis fit aliquid vnum. Et ponit exemplum sm opinionem Empe. qui opinabat q omnia generata sunt a casu: nõ ppter aliquẽ finez: sed sm q cõtingit: ex diuisione rerum per litem: τ coniunctione per amicitiã. Unde dixit q a principio germinauerunt multa capita sine ceruice: τ similiter multe alie partes ab animalium T.c.20. separate alys partibus. Et dicit (germinauerunt) quasi cap.19. ex elementis producta sine semine animalis: sicut terra germinat herbam virentẽ. Sed postmoduz huiusmodi partes sic diuise cõposite sunt per cõcordiam: τ ex eis factum est vnũ animal habens diuersas partes. vtputa caput manus pedes τ huiusmodi. Et vbi est cõstitutũ aial habens omnes partes necessarias ad sui cõseruationez: idẽ aial saluatum est τ generauit sibi simile. Si aũt defluit aliqua aliarũ partiũ nõ potuit saluari nec remãsit in sibi simili per generationẽ. Sicut ergo Empe. posuit q amicitia cõposuit multas partes τ ↄstituit ex eis vnũ aial: ita τ intellectus multa incõplexa prius separata cõponit: τ facit ex eis vnũ intellectũ. in qua compositione qñqz est veritas qñqz falsitas. Ueritas quidẽ quãdo cõponit ea que in re sunt vnum τ composita: sicut cum cõponit asymetruz hoc est incommensurabilem τ diametrum: nam diameter quadrati est incõmensurabilis lateri. Falsa autez compositio est quando cõponit ea que non sunt composita in rebus: sicut cum componit symetruz diametro dicens q diameter quadrati est symeter id est commensurabilis lateri.

Symetruz τ diametrũ aliqñ separatiz τ seorsum intellect⁹ itelligit: τ tũc sũt duo intelligibilia. Qñ aũt cõponit fit vnũ intelligibile: τ simul itelligitur ab intellectu. Sed qz intellect⁹ nõ sp componit ea que sunt in pñsenti: sed que fuerũt vel erũt: iõ subiũgit q si itellect⁹ faciat cõpositionem factorũ. i. pteritorũ τ futurorũ opz q cointelligat sue cõpositioni tẽpus pteritũ τ futurum. Et sic cõponit formans cõpositionẽ de pterito vel de futuro. Et q hoc sit verũ pbat: qz ↄtingit cõpositionẽ de pterito vel de futuro esse falsam: falsum aũt semp in cõpositione est. Et nãqz falsum est si nõ albũ cõponat ei qd est albũ. vt si dicas. cignus nõ est albus. Aut si albũ cõponat ei qd nõ est albũ: vt si dicat q coruus est albus. Et qz quecũqz cõtingit affirmare: ↄtingit ẽt negare: subiũgit q oĩa predicta possunt per diuisionẽ fieri. Põt enĩ intellect⁹ oĩa diuidere τ sm pñsens tẽpus τ sm pteritũ τ sm futuruz: τ vere τ false. Sic igit pz q cũ cõpositio nõ solũ fit sm pñsens tẽpus: sed sm pteritũ τ futurũ: verũ aũt τ falsum ↄsistit in cõpositione τ diuisione: opz q verũ τ falsuz nõ solũ sint de ppositionib⁹ de pñsenti: puta q cleon est albus: sed ẽt in illis de pterito τ futuro: puta q cleon erit vel fuit albus. ¶ Considerandũ est aũt q cõpositio ppositionis nõ est opus nature: sed est opus rõnis τ itellectus. Et iõ subiũgit q illud qd facit vnũqdqz itelligibiliũ cõponẽdo ex intelligibilibus ppositiones: hoc est intellectus. Et qz verum τ falsum cõsistit in compositione: ideo dicitur in 6° metaphysice: q verum τ falsum non est in rebus: sed in mente. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum aũt dupliciter indiuisibile dicat: aut potentia: aut actu: nihil prohibet intellectũ cum longitudinem intelligit indiuisibile intelligere: τ in indiuisibile tempore. Est enim indiuisibilis actu: τ tempus perinde atqz longitudo diuisibile ac indiuisibile est. Non igit dici põt: quid in vtroqz temporis dimidio intelligebat: nõ est enĩ (si nõ diuisio fiat) nisi potentia. At cũ vtrũqz seorsum intelligit: diuidit simul τ tempus: atqz tunc vt longitudines illa intelligit. Qz si longitudinem vt ex vtrisqz ↄstantem intelligat in eo quoqz tẽpore nimirũ ipsam intelligit: qd ex vtrisqz pari modo tẽporibus constat atqz componit.

¶ Indiuisibile autem quoniã dupliciter potentia aut actu est: nihil prohibet intelligere indiuisibile cum longitudinem intelligat. Indiuisibilis enim actu aliter est: τ in tempore indiuisibili. Similiter enim tẽpus diuisibile τ indiuisibile longitudini est. Non enim est dicere aliqd in medio intelligere vtrũqz. Non enim est nisi diuidat. Sed aut poẽtia seorsum: aut vtrũqz T.c.23.

intelligens dimidiorum: diuidit ⁊ tempus simul tunc vt in longitudine. Si vero est sicut ex vtrisq;: ⁊ in tempore est qđ in vtrisq;.

¶ Determinat de vtraq; predictarum operationum. Et primo de ea que est intelligentia indiuisibilium. Secūdo de ea que est compositio ⁊ diuisio. ibi (Est autem diuisio quidem.) Tertio ponit quoddam qđ est commune vtrisq;. ibi (Idem autez est ſm actum.) Prima pars diuiditur in tres ſm ꝙ indiuisibile dicit̄ tripliciter quot videlicet modis dicit̄ ⁊ vnum: cuius ratio ex indiuisione est. ¶ Dicit̄ enim vno mō aliquid vnū cum continuitate. Unde ⁊ illud qđ est continuū: indiuisibile dicit̄: inquantum non est diuisum actu: lz sit diuisibile in potentia. Hoc est ergo qđ dicit ꝙ cū diuisibile dicat̄ dupliciter: scilicet actu ⁊ potētia: nihil prohibet intellectū intelligere indiuisibile cū intelligit aliquid cōtinuū. s. longitudinis que est indiuisibilis actu: lz sit diuisibilis potentia. Et ꝓpter hoc intelligit eam cum indiuisibili tempore: q2 intelligit eam vt indiuisibile. Et hoc est cōtra opinionem Platonis in pmo positam qui posuit intelligē- (t. cō. 47. ⁊ inde.) tiam fieri quasi per motū quēdam cōtinuū magnitudinis. Potest ergo intellectus intelligere magnitudinē dupliciter. Uno mō ſm ꝙ est diuisibilis in potētia: ⁊ sic intelligit lineā numerando partem post partez: ⁊ sic intelligit eam in tempore. Alio modo ſm ꝙ est indiuisibilis in actu: ⁊ sic intelligit eam vt vnū quid cōstans ex multis partibus. ⁊ sic intelligit eam simul. Et ideo subiūgit ꝙ similiter tēpus ⁊ longitudo diuidit̄ vel nō diuidit̄ intelligendo. Unde nō est dicere ꝙ intelligat̄ ſm mediuz vtriusq;: id est ꝙ media pars intelligat̄ in medio tēporis. Hoc enī nō esset nisi linea diuideret̄ in actu: sed est diuisibilis tm̄ in potentia. Si aūt vtrūq; dimidiū linee seorsuz intelligat: tūc diuidit lineā in actu ſm itellectū. Unde ⁊ tunc tempus simul diuidit̄ sicut ⁊ lōgitudo. Si aūt intelligat lineā: sicut vnū quid cōstitutū ex duabus partibus: etiā intelliget in tēpore nō diuiso: sed ſm aliquid qđ est in vtrisq; partibus tēporis. s. in instanti. Et si cōtinuet̄ cōsideratio per aliqđ aliud tēpus. nō diuidetur tēpus: vt aliud itelligat in vna parte tēporis ⁊ aliud in alia: sed idem in vtraq;. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ vero nō quātitate: sed forma est indiuisibile: id indiuisibili tēpore ⁊ anime indiuisibili percipit atq; intelligit. Per accidens autem ⁊ non hoc sane quo illa diuisibilia sunt: id qđ intelligit ⁊ tempus in quo intelligit. Sed hoc quo indiuisibilia sunt. Inest enī ⁊ in his indiuisibile qđdā: at fortasse nō separabile: qđ quidem vnū tam tempus ipsum q̄ ipsam longitudinem facit. At que id omni sane cōtinuo ⁊ tempus ⁊ longitudine similiter inest.

Tex. c. 24. ¶ Quod autē nō ſm quātitatez indiuisibile est sed specie: intelligit ⁊ indiuisibili tēpore: ⁊ indiuisibili anime. Secūdum accidens autem ⁊ nō inquantum illa diuisibilia: qđ intelligit ⁊ in quo tempore: sed inquātū indiuisibilia. Inest autem vtiq; his aliquid indiuisibile: sed forte non separabile: qđ facit tēpus vnum: ⁊ longitudinem. Et hoc similiter in omni est ⁊ continuo: ⁊ tempore: ⁊ longitudine.

¶ Ponit alium modum indiuisibilis. Nam dicitur alio modo vnū quādo habet speciem vnam: etsi sit cōpositū ex partibus nō cōtinuis: sicut homo aut domus aut etiā exercitus: ⁊ huic respondet indiuisibile ſm speciem. Et de hoc dicit hic ꝙ illud qđ est indiuisibile non ſm quātitatem: sed ſm speciem: intelligit anima tempore indiuisibili ⁊ per indiuisibilem anime partem: nō ꝙ intellectus intelligens sit aliqua magnitudo: vt Plato posuit. Et lz illud quod est indiuisibile specie habeat aliquā diuisionem in partibus: tamen illa diuisa intelligit per accidens: nō inquātū sunt diuisibilia: ⁊ ex parte eius qđ intelligit̄: ⁊ ex parte tēporis: sed inquātū sunt idiuisibilia: q2 in partibus diuisis etiā in actu est aliquid indiuisibile. s. ipsa species quā itellectus indiuisibiliter intelligit. Sed si intelligeret partes vt diuisas: puta carnē per se: ⁊ os per se: ⁊ sic de alijs. tūc nō itelligeret in tempore indiuisibili. Uult aūt Phus ꝯsequēter ostēdere similitudinē huius modi ad pmū modū. Sicut enim in hoc mō est aliquid idiuisibile. s. species que facit omnes partes totius esse vnū: sic forte in cōtinuis est aliquid inseparabile. s. indiuisibile qđ facit tēpus esse vnū ⁊ longitudinē vnā: siue hoc dicat̄ esse punctū in longitudine: ⁊ instans in tempore: siue ipsa species longitudinis aut temporis. Sed in hoc differt ꝙ istud indiuisibile est similiter in omni continuo ⁊ tempore ⁊ longitudine: sed indiuisibile qđ est spēs: nō est similiter in oīb⁹ habētib⁹ spēm: q2 quedā cōponunt̄ ex ptib⁹ homogeneis: quedā ex ptib⁹ etherogeneis: ⁊ ex his dissimiliter. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Punctum aūt omnisq; diuisio: ⁊ id qđ est sic indiuisibile perinde atq; priuatio cognoscit̄ manifestūq; euadit. Similis esse videtur: ⁊ in alijs ratio. Hoc enim modo malū cognoscit: atq; etiā nigrum. Contrario nanq; quodā modo cognoscit. Id aūt qđ cognoscit: potentia nimirum esse: ⁊ in ipso potentiam inesse oportet. Qđ si causarum alicui nullum sit oino contrariuz: illa seipsam profecto cognoscit: ⁊ est actus ⁊ etiam separabilis.

¶ Punctū aūt ⁊ ois diuisio: ⁊ sic indiuisibile mōstratur sicut priuatio. Et similis rō in alijs est: vt quō malū cognoscit aut nigrū. Cōtrario enī aliquo mō cognoscit. Op3 aūt potētia esse cognoscēs: ⁊ eē in ipso. Si vero alicui nō inest ꝯriū: ipm cogscit seipm: ⁊ actu est: ⁊ sepabile. T. c. 25.

¶ Prosequit̄ de indiuisibili tertio mō dicto. Uidet̄ eniz vnū esse qđ est penit⁹ idiuisibile vt punct⁹ ⁊ vnitas. ⁊ de h ostēdit nūc quō itelligit̄ dicēs: ꝙ punctū qđ est qđdā signū diuisionis inter partes linee: ⁊ oē qđ est diuisio inter partes ꝯtinui: sicut istans iter partes tēporis: ⁊ sic de alijs: ⁊ oē qđ est sic indiuisibile in potētia ⁊ actu vt punctus: (monstrat̄). i. manifestat̄ itellectui (sicut puatio) i. per puationē ꝯtinui ⁊ diuisibilis. Cuius rō est: q2 intellectus noster accipit a sensu. ⁊ iō ea cadūt pus in apphēsione intellect⁹ nostri que sunt sensibilia: ⁊ hui⁹ sūt magnitudinē habētia. vn̄ punct⁹ ⁊ vnitas nō diffiniunt̄ nisi negatiue. Et idē est ēt ꝙ oīa que trāscendūt hec sensibilia nota nobis: non cognoscunt̄ a nobis nisi per negationem: sicuti de substātijs separatis cognoscimus ꝙ sunt imāles ⁊ incorporee ⁊ alia hui⁹. Et similis rō est in alijs que cognoscunt̄ per oppositū: vt qn̄ cognoscit itellect⁹ malū aut nigrū que se hn̄t ad sua opposita vt puatiōes: semp. n. alterū ꝯrioꝝ est vt iperfectū ⁊ vt puatio respectu alteri⁹. Et subiūgit q̄si rn̄dēs ꝙ intellect⁹ cognoscit vtrūq; istoꝝ aliquo mō suo ꝯrio: scilz malū per bonū: ⁊ nigrū per albū. Op3 aūt ꝙ itellect⁹ noster g sic cognoscit

vnū

vnũ ɔ̃rioꝝ per alterũ sit in potẽtia cognoscẽs:ꝛ ꝙ in ipo sit spẽs vni⁹ oppositi per quã aliud cognoscat:ita ꝙ qñ qꝫ sit in ipso spẽs albi ꝛ qñqꝫ spẽs nigri:vt ꝑ vnũ possit cognoscere alterũ. Si aũt est aliqs ĩtellect⁹ cui nõ inest vnũ ɔ̃rioꝝ ad cognitionẽ alteri⁹:tũc opꝫ ꝙ talis intellectus cognoscat seip̃m p̃ᵒ:ꝛ per seip̃m cognoscat alia:ꝛ ꝙ sit semꝑ in actu:ꝛ sit penitus separabilis a mã etiaꝫ ꝯm

tex.c.41. c.51. esse:vt ostensuꝫ est de intellectu dei in.xi.metaphysice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est aũt dictio qdẽ qppiã de quopiã:quẽadmodũ affirmatio. Atqꝫ oĩs est vera vel falsa. At ĩtellect⁹ nõ oĩs:sed qui est ipsi⁹ qd est ad formã accõmodati est ver⁹:ꝛ nõ qppiã de quopiam dicit. Sed vt visio ꝓprij ipsius est vera. Si v̂o albũ hoiem eẽ dicat:nõ semꝑ est vera. Sic sese habẽt ea que sine mã sunt.

T.c.26. ¶ Est aũt dictio quideꝫ aliquid de aliquo sicut affirmatio vera aut falsa omnis. Intellect⁹ aũt nõ omnis:sed qui est ipsius quid est ꝯm hoc ꝙ aliquid erat esse:verus est:ꝛ non aliquid de aliquo:sed sicut videre proprij veruꝫ est. Si aũt homo albũ aut nõ.nõ verum semper. Sic aũt se habent quecunqꝫ sine materia sunt.

¶ Determinat de zᵃ opõne ĩtellectus que est cõpositio ꝛ diuisio.ꝛ dicit ꝙ dictio q̃ dicit ĩtellect⁹ aliqd de aliq̊:sic̃ ɔtingit in affirmatione semꝑ est aut vera vel falsa. Sed ĩtellect⁹ nõ semꝑ est ver⁹:aut falsus:qꝛ est ĩtellect⁹ incõplexoꝝ:q neqꝫ ver⁹ aut falsus est quãtũ ad id qđ ĩtelligitur. Ueritas.n.ꝛ falsitas ɔsistit in q̃dã adeq̃tiõe vel cõparatiõe vni⁹ ad alterũ:que qdẽ est in cõpõne vel diuisione ĩtellect⁹. Nõ aũt in ĩtelligibili ĩcomplexo. Sed lꝫ ip̃m ĩtelligibile ĩcõplexũ nõ sit neqꝫ verũ neqꝫ falsum: tñ ĩtellect⁹ ĩtelligẽdo ip̃m ver⁹ est:ĩquãtũ adeq̃tur rei intellecte. Et iõ subdit ꝙ ĩtellect⁹ qui est ipsi⁹ qd est ꝯm h̃ qđ aliqd erat eẽ.i.ꝯm ꝙ ĩtelligit qd est res:ver⁹ est semꝑ ꝛ nõ ꝯm ꝙ ĩtelligit aliqd de aliq̊. Et hui⁹ rõnẽ assignat: qꝛ qđ qd ẽ:est p̃ᵐ obm ĩtellect⁹.vñ sicut visus nunq̃ꝫ decipit̃ in ꝓprio obcto:ita neqꝫ ĩtellect⁹ in cognoscẽdo qđ qd est. Nã ĩtellect⁹ nunq̃ꝫ decipit̃ in cognoscẽdo qd est hõ. Sed sicut visus nõ semꝑ ver⁹ est in iudicãdo de his que sũt adiuncta ꝓprio obcto:puta si albũ est hõ vel nõ: sic ĩtellect⁹ nõ semꝑ est verus in cõponẽdo aliqd alicui. Sic.n.se hñt in ĩtelligẽdo substãtie sepate si penitus sũt sine mã:sicut cũ nos ĩtelligim⁹ qđ qd est:ꝛ iõ in earũ intellectu nõ ɔtingit esse falsum. ¶ Sciẽdũ tñ est ꝙ in cognoscẽdo qđ qd est ɔtigit eẽ deceptionẽ per accñs dupliciter rõne cõpõnis ĩterueniẽtis. Uno mõ ꝓut diffinitio vni⁹ rei est falsa ad aliã rẽ:sicut diffinitio circuli est falsa ad triãgulũ. Alio mõ ꝓut ꝑtes diffinitionis nõ coherent sibi inuicẽ:ꝛ tũc diffinitio est falsa simplr̃:vt si aliqs ponat in diffõne alicui⁹ aĩalis ĩsensibile:vñ in illis in quoꝝ diffinitiõe nulla est cõpositio nõ ɔtingit esse deceptioneꝫ:sed opꝫ ea vel intelligere vere vel nullo mõ:vt

Lec.iz. dicitur in 9ᵒ metaphysice. ¶ Deinde cum dicit.

tex.c.22. ¶ Sciẽtia aũt ea que est actu:est idem qđ res:ea v̂o que est potẽtia:in vno p̂or est tꝑe. Simpl'r aũt neqꝫ tꝑe. Sũt enĩ vniuersa que fiũt:ex eo qđ actu est.

T.c.27. ¶ Idẽ aũt est ꝯm actũ scia rei:que v̂o ꝯm potẽtiam tẽpore prior est in vno:oĩno aũt neqꝫ tempore:fiunt enim ex actu ente omnia que fiunt.

¶ Resumit qđdã qđ supra dictũ est de ĩtellectu ꝯm actũ eo ꝙ nũc etiam de actu intellectus locutus est.ꝛ dicit ꝙ scientia ꝯm actum est idem rei scite ꝯm actũ.ꝛ ꝙ scientia que est ꝯm potẽtiã est in vno ꝛ eodem prior tẽpore: sed vniuersaliter neqꝫ est tẽpore p̂or:qꝛ oĩa que sunt in actu fiunt ex ente in actu:ꝛ hoc supra expositum est. tex.c.20.

¶ Sensibile aũt ad actũ ex potẽtia sensitiuũ ip̃m deducere actuq̃ꝫ videt̃ efficere. Nõ enĩ patit̃ ac alteratur. Quapropter alia quedã est hec spẽs mot⁹. Naꝫ mot⁹ act⁹ est ĩperfecti. At actus simpliciter qui qdẽ est rei perfecte:alius est oĩno diuersusq̃ꝫ ab illo.

¶ Uidetur autem sensibile ex potentia existente sensitiuo actu agens. Non enim patit̃:neqꝫ alteratur. Unde alia hec species motus. Motus enim imperfecti actus. Simpliciter auteꝫ actus alter est qui perfecti. T.c.28.

Lec. XII.

Postq̃ꝫ Phus determinauit de ĩtellectu ꝯm se:hic determinat de ĩtellectu per cõparationẽ ad sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit qualis sit mot⁹ sensus. Scđo assimilat motũ ĩtellect⁹ motui sensus.ibi (Sentire qdẽ igit̃.) Dicit g̊ p̂mo ꝙ sensibile videt̃ faciẽs in actu partẽ sensitiuã ex eo ꝙ erat in potẽtia. Nõ enim sic agit sensibile in sensum:sicut ɔ̃riũ in suũ ɔ̃riũ vt aliqd ab eo abyciat trãsmutãdo ꝛ alterãdo ip̃m:sed solũ reducit eũ de potẽtia in actũ. Et hoc est qđ subdit ꝙ sensitiuũ neq̃ꝫ patit̃ neqꝫ alterat̃ a sensibili passiõe ꝛ alteratiõe ꝓprie accepta:ꝯm.s.ꝙ est a ɔ̃rio in ɔ̃riũ. Et qꝛ motus qui est in reb⁹ corporalib⁹ de qua determinatũ est in libro physicoꝝ est de ɔ̃rio in ɔ̃riũ:manifestuꝫ est ꝙ sentire si dicat̃ mot⁹ est alia spẽs mot⁹ ab ea de qua determinatũ est in lib.physicoꝝ. Ille.n.mot⁹ est actus exñtis in potẽtia:qꝛ videlꝫ recedẽs ab vno ɔ̃rio:q̃ꝫdiu mouet̃:nõ attingit alterũ ɔ̃riũ qđ est termin⁹ mot⁹:sꝫ est in potẽtia ad ip̃m. Et qꝛ oẽ qđ est in potẽtia inquãtũ hui⁹ est ĩperfectuꝫ:iõ ille motus est actus imperfecti. Sed iste mot⁹ est actus perfecti:est enĩ oꝑatio sensus iam facti in actu per suam spẽm. Nõ enĩ sentire ɔuenit sensui nisi in actu existẽti: ꝛ iõ iste motus simpl'r est alter a motu physico. Et hui⁹ mot⁹ dr̃ ꝓprie oꝑatio.vt sentire ꝛ intelligere ꝛ velle. Et ꝯm hunc motũ aĩa mouet seipsam ꝯm Platonẽ inquantum cognoscit ꝛ amat seipsam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sẽtire igit̃ ipsi dicere solũ ac ĩtelligere sĩl'e est. Cũ aũt sensus iocũdũ aut molestũ discernit:q̃si affirmauerit aut negauerit:tũ ꝑsequit̃ aut fugit. Atq̃ꝫ delectari aut dolere:est oꝑari ipsa medietate sensus ad bonũ aut malũ vt talia sũt:ꝛ fuga ꝛ appetitus:q est actu hoc sunt. Et nõ aliud est appetitiuum:aliud fugitiuũ:nec alia sunt ista a sensitiuo q̃ꝫq̃ꝫ ipsoruꝫ rõ non est eadem sed diuersa.

¶ Sentire quidẽ igitur simile est ipsi dicere solum ꝛ intelligere. Cum autem delectabile:aut triste:vt affirmãs:aut negãs:prosequit̃:aut fugit. Et est delectari ꝛ tristari agere sẽsitiua medietate ad bonũ aut malũ inquãtũ talia:ꝛ fuga aut ꝛ appetitus hec que ꝯm actum. Et non alterum appetitiuum ꝛ fugitiuũ:neqꝫ abinuicẽ: neqꝫ a sensitiuo:sed esse alterum est. T.c.29.

¶ Assimilat motũ intellectus motui sensus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter procedit motus in sensu. Scđo ostẽdit ꝙ similiter ꝓcedit in intellectu.ibi

¶(Intellectiue aūt.)Dicit ḡ pmo ꝙ cū sensibile reducat in actū sensitiuū sine passione ⁊ alteratione: sicut de intel-
t.c.2.&.3. lectu supra dictū est: manifestū est ex dictis ꝙ ipm sentire est simile ei qd est itelligere: ita tñ ꝙ qñ est solū sentire. i. appꝛehendere ⁊ iudicare ꝑm sensum: hoc est simile ei qd est solū dicere ⁊ itelligere: qñ. s. intellectus iudicat aliqd ⁊ appꝛehendit: qd est dicere: qꝛ simplex appꝛehensio. ⁊ iudiciū sensus assimilat̄ speculationi intellectus. Sed qñ sensus sentit aliqd delectabile aut triste. quasi affirmans ⁊ negans id qd sensu percipit̄ esse delectabile aut triste: tūc ꝓsequit̄ per appetitū. i. desiderat aut fugit. Et dicit signāter (aut affirmās aut negās:) qꝛ facere affir-
tex. c. 26. mationē ⁊ negationē est ꝓpꝛiū intellect⁹: vt supra dictū est. Sed sensus facit aliqd simile huic: qñ appꝛehendit aliquid vt delectabile ⁊ triste. Et vt sciat̄ qd sit delectari ⁊ tristari: subiūgit ꝙ delectari ⁊ tristari est agere sensitiua medietate. i. actio quedā sensitiue virtutis: que dicit̄ medietas iquātū sensus cōmunis cōparat̄ ad sensus ꝓpꝛios vt qdā mediū: sicut centrū cōparat̄ ad lineas terminatas ad ipm. Nō aūt ois actio sensitiue partis est delectari ⁊ tristari: sed que est respectu boni vel mali iquātum hui⁹. Nā bonū sensus scilꝫ qd est ei ꝯueniēs: causat delectationē: malū aūt qd est repugnās ⁊ nociuū causat tristitiaꝫ. Et ex hoc qd est tristari vel delectari sequunt̄ fuga ⁊ appetitus. i. desideriū: que sunt ꝑm actum. Patet igit̄ ꝙ motus sensibilis in sensuꝫ ꝓcedit q̄si triplici gradu. Nam pmo appꝛehendit ipm sensibile vt ꝯueniēs vel nociuū. Secūdo ex h̄ sequit̄ delectatio ⁊ tristitia. Tertio aūt sequit̄ desiderium vel fuga. Et quāuis appetere vel fugere vel sentire sint diuersi actus: tamē principiū eoꝝ est idē subiecto: sed ratione differt. Et hoc est quod iungit ꝙ appetitiuū ⁊ fugitiuū. i. pars aie que fugit ⁊ desiderat nō sūt altere subcto neqꝫ adinuicē neqꝫ a parte sensitiua: sed esse aliud est. i. differūt rōne. Et h̄ dicit cōtra Platonē qui ponebat in alia parte corpoꝛis organū appetitiui: ⁊ in alia organū sensitiui. ¶ Deide cū dicit.

¶ Anime aūt que principiū est rōcinādi ipsa phantasmata ꝑinde atqꝫ sensibilia sensui ipsi subijcit̄: atqꝫ cū bonū aut malū esse dicit affirmādo aut negādo: tum fugit aut persequitur. Quapꝛopter ipsa anima sine phantasmate nunq̄ꝫ intelligit.

T.c.30. ¶ Intellectiue aūt anime phantasmata vt sensibilia sunt. Cum aūt bonum aut malum: affirmat aut negat: ⁊ fugit aut pꝛosequit̄. Propter qd nequaq̄ꝫ sine phantasmate itelligit aia.

¶ Assimilat ꝓcessum motus in intellectu ad id qd dictū est circa sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quō hēt se circa sensibilia. Secūdo quō se hēt ad ea que sunt a sensibilibus separata. ibi (Abstractione aūt.) Circa pm duo facit. Primo ostēdit quō intellectus se hēt circa sensibilia in agēdo. Secūdo cōparat itellectū actiuū ad speculatiuū. ibi (Et oino in actione.) Circa pm duo facit. Primo assimilat ꝓcessum intellectus pꝛocessui sensus. Secūdo manifestat similitudineꝫ. ibi (Sicut enim aer.) Dicit ergo pmo ꝙ phantasmata se habēt ad intellectiuā partē aie: sic̄ sensibilia ad sensuꝫ. Unde sicut sensus mouet̄ a sensibilib⁹: ita itellectus a phantasmatib⁹. Et sicut cū sensus appꝛehendit aliqd sicut delectabile vel triste ꝓsequit̄ illud aut fugit: ita etiā cū itellectus appꝛehendit aliqd affirmans vel negans esse bonū vel maluꝫ fugit aut ꝓsequit̄. Ex ipso aūt modo loquēdi Aristo. duplex est attendenda differētia iter intellectū ⁊ sensum: qꝛ in sensu erāt tria. Naꝫ ex appꝛehēsione boni vel mali: nō statim sequebat̄ desideriū vel fuga: sicut hic circa intellectū: sed sequebat̄ delectatio ⁊ tristitia: ⁊ ex hoc vlterius desideriū ⁊ fuga. Cuius ratio est: qꝛ sicut sensus nō appꝛehendit bonum vniul̃e: ita appetitus sensitiue partis nō mouet̄ a bono vel malo vniul̃i: sed a quodā determinato bono qd est delectabile ꝑm sensum: ⁊ quodā determinato malo qd est ꝯtristans ꝑm sensum. In parte autē intellectiua est appꝛehēsio boni ⁊ mali vniul̃is: vnde ⁊ appetitus itellectiue partis mouet̄ statim ex bono vel malo appꝛehenso. Secūda differentia est ꝙ de intellectu dicit simpliciter ꝙ affirmat vel negat: sꝫ de sensu qd quasi affirmat vel negat. Cui⁹ ratio ex dictis patet. Ex hoc aūt qd dixerat. ꝯcludit vlterius ꝙ si phantasmata se habēt ad animā intellectiuā sicut sensibile ad sensuꝫ: sicut sensus nō pōt sentire sine sensibili: ita anima nō pōt intelligere sine phantasmate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit aūt ⁊ hic perinde vt ibi. Nā aer qdē pupillā talē efficit: ipsa aūt aliud: ⁊ auditus simili mō. Ipsum vō vltimū vnū qdē est: ⁊ medietas: vna: ⁊ ipsi⁹ plures sunt rōnes: quo vō diiudicat atqꝫ discernit calidū a dulci differre: dictū ⁊ prius est: ⁊ nūc ēt est dicēdum. Est eni vnū qd ipsum: ⁊ ita vnū vt termin⁹. Atqꝫ hec ipsa vnuꝫ sunt aut similitudine rōnis: aut numero quē habēt ad vtrūqꝫ: vt illa inter sese habēt. Quid eni interest: si quonaꝫ pacto discernit aut ea que sub eodē genere collocant̄: aut ꝯtraria dubitemus vt albū ac nigrū. Si igit̄ vt est. a. qd est albuꝫ: ad. b. qd est nigrum: sit. c. ad. d. quare mutuo oꝛdine cōparationē etiā eoꝛūdem vere facere licet. Si igit̄ c. d. sint vnuꝫ: ipsa pꝛofecto sese habebunt perinde atqꝫ. a. b. vt sint idem ⁊ vnum. Non eandē aūt habebant rōnem ⁊ illa simili modo. Eadem erit oino rō: ⁊ si. a. quidem sit dulce. b. vō album.

¶ Sicut enim aer pupillā hui⁹ facit: ipsa aūt alterū: ⁊ auditus simil̃r. Sed vltimū vnū ⁊ vna medietas: esse aūt ipsi plura. Quo aūt discernit quo differt dulce ⁊ calidū: dictū est qdeꝫ ⁊ pꝛius. dicēdū aūt ⁊ nūc. Est eni aliqd vnū: sic aūt vt terminus. T.c.31.
¶ Et hoc in ꝓpoꝛtionali: aut numero ens vnuꝫ hēt se ad vtrūqꝫ sicut illa ad inuicē. Quo eni differt nō homogenea iudicare aut ꝯtraria vt albū ⁊ nigrū. Sit igit̄ sicut. a. albū ad. b. nigrū. g. ad. d. sicut illa adinuicem: q̃re ⁊ ꝑmutatim. Sicut igit̄. g. d. vni sint existētia: sic habebūt sicut ⁊. a. b. idē qdē: esse aūt nō idē: ⁊ illud similiter. Eadē aūt ratio est: ⁊ si. a. quidem dulce sit. b. vō album. T.c.32.

¶ Manifestat similitudinē positaꝫ. Et pmo quātum ad hoc qd dixit: ꝙ intellectiue aie phantasmata sūt vt sensibilia. Scdo quātū ad h̄ qd dixit: ꝙ cū bonū aut malū affirmat aut negat: fugit aut ꝓsequit̄. ibi (Species qdē igit̄.) Dicit ergo pmo ꝙ aer imutatus a coloꝛe facit pupillam huiusmodi: idest facit eam aliqualeꝫ: impꝛimēs in eam speciem coloꝛis. ⁊ ipsa scilicet pupilla sic immutata imutat alterū scilꝫ sensum cōmunē: ⁊ simil̃r audit⁹ imutatus ab aere imutat sensum cōmunē. Et lꝫ sensus exterioꝛes sint plures: tñ vltimū ad qd terminant̄ imutationes hoꝛum sensuum est vnuꝫ: qꝛ est q̄si quedā me-

dietas

dietas vna inter oēs sensus:sicut centrū ad qđ terminā
tur oēs linee:q̄si ad vnū mediū.Et quāuis sit vnū sub
iecto illud mediū oium sensuū:tñ eē ipsiꝰ est plura.i.rō
ipsius diuersificat̄ ſm ꝙ ad diuersos sensus comparat̄.
Et hoc est quo discernit aīa in quo differat dulce ⁊ cali
Lec.i. dū:de quo dictū est ꝑus:cū de ipso ſm se agebat̄.⁊ nunc
t.c.154. ēt dcm̄ est de ipso per cōparationez ad intellectū:qꝛ est
aliqđ vnū respectu oium sensibiliū:sicut itellectꝰ est ter
minus oium phantasmatū.Et sicut ex parte illa erāt plu
ra que diiudicabant̄ ab vno:ita ⁊ hic ex pte itellectus se
habēt in quodā mō ꝓportionali.i.ꝙ ꝓportionabilr rñ
det vni diiudicanti circa sensibilia:aut ēt est similitudo
quātū ad numerū diiudicatoꝝ.Iste eni inquātū termi
nus qui est intellectꝰ ens vnū se hēt ab vtraqꝫ inter que
discernit:sicut illa se hēbant adinuicē.i.sicut se habebat
vnus sensus cōmunis ad diuersa sensibilia iter que di
scernebat.Et nō differt si accipiamꝰ cā exēpli:vel nō ho
mogenea.i.diuersa sensibilia nō vnius generis:sicut al
bum qđ est in gñe coloris:⁊ dulce qđ est in gñe saporis:
iter que sensus cōmunis discernit:aut si accipiamꝰ ꝯria:
vt albū ⁊ nigrū que sunt vnius generis:qꝛ inter vtraqꝫ
sensus cōmunis discernit.Accipiamus g̊.a.loco albi:⁊.b.
loco nigri.vt sic se habeat.a.albū ad.b.nigrū:sicut.g.ad
d.idest sicut phātasia albi ad phantasiā nigri:q̄re ⁊ ſm
ꝑmutationē ꝓportionū.a.se hēt ad.g.sicut.b.ad.d.idest
albū ad phantasmata albi:sicut nigrū ad phātasmata ni
gri:⁊ sic se hēt itellectus ad.g.⁊ ad.d.s.ad phantasmata
albi ⁊ nigri:sicut se hēt sensus ad.a.⁊.b.idest ad albuz ⁊
nigrū.Si igit̄.g.⁊.d.i.phantasmata albi ⁊ nigri sunt exi
stentia vni.i.iudicantur ab vno itellectu:sic se habebūt
sicut.a.⁊.b.i.album ⁊ nigruz que iudicantur ab vno sen
su.Ita ꝙ sicut sensus diiudicans hec duo:erat vnuz sub
iecto differens ratione:ita erit de intellectu.Et eadē rō
est si accipiamus non homogenea:vt scilꝫ.a.sit dulce.⁊
b.sit album.¶ Deinde cum dicit.

¶ Intellectiuū igit̄ ipsas formas in phantasmatibꝰ
T.c.31. ipsis intelligit̄.Et vt in illis ipsi definitum est id qđ
fugiendū est vel sequēdū:sic ⁊ sine sensu cū in phan
tasmatibꝰ est mouet̄.Sentiens.n.signū face datum
ignē esse:vidēsqꝫ ipm̄ coi sensu agitari motu cogno
scit hostem accedere.At nōnunq̄ꝫ hisce que sunt in
aīa phantasmatibus aut mētis conceptibꝰ:quasi vi
T.c.32. dens ad ea que sunt presentia ratiocinat̄ atqꝫ deli
berat de futuris.Et cū hic vt ibi rez eē que volupta
tem aut dolorem affert:tum fugit aut persequit̄.

T.c.33. ¶ Species quidem igitur intellectiuū in phan
tasmatibꝰ intelligit.Et sicut in illis determina
tum est ipsi imitabile ⁊ fugiendum:⁊ extra sen
sum cum in phantasmatibus fuerit:mouetur.
Ut sentiens qđ fugibile est qꝛ ignis:communi
cognoscit videns qđ mouetur:quoniā impu
gnans est.Aliquando aūt que sunt in aīa phan
tasmatibꝰ aut intellectibꝰ:⁊ tanquā vidēs rōci
T.c.34 nat̄:⁊ deliberat futura aut p̄sentia.¶ Et cū di
xerit vt ibi letū aut triste:hic fugit aut imitat̄.

¶ Manifestat qđ dixerat supra ꝙ cū intellectꝰ affirmat
vel negat bonū aut malū:fugit aut ꝓsequit̄:ꝯcludēs ex
p̄dictis:ꝙ pars aīe itellectiua intelligit species a phāta
smatibus abstractas.Et sicut intellectui determinat̄ ali
quod imitabile ⁊ fugiendū in illis:scilꝫ in sensibilibꝰ cū
p̄sentia fuerint:ita ⁊ mō ad imitandū vel fugiendū cuz
fiunt in phantasmatibus extra sensum.i.cū rep̄sentant̄
phantasmata in absentia sensibiliū.Et ponit exēplū de
vtroqꝫ.Et p̊° qñ mouet̄ ad p̄sentiā sensibiliuz:sicut hō
sentiēs aliqđ qđ fugiendū est.i.aliqđ terribile:puta fre
mitū aliquē:sicut cū videt ꝙ ignis est accensus in ciuita
te:videns ignē moueri:cognoscit(cōmuni).i.aliqua po
tētia cōmuni diiudicatiua.vel(cōmuni).i.ab eo qđ cō
muniter accidere solet:cognoscit inq̄ꝫ qm̄ sunt ꝑlia:vel
qm̄ est aliqđ pugnās.⁊ sic mouet̄ aliqñ intellectꝰ ad fu
giendū vel imitanduz ex sensibili p̄sente.Aliqñ aūt ex
phātasmatibꝰ aut itelligibilibꝰ que sūt in aīa:rōcinat̄ ⁊
deliberat futura aut p̄sentia tanq̄ꝫ si actu videret.Et cū
iudicat aliqđ eē letū vel triste fugit h̄ aut imitat̄:vt ibi
quādo mouebat̄ a p̄senti sensibili.¶ Deinde cuz dicit.

¶ Et oīno aliqđ agit:ipm̄ ēt verū ac falsuz:que sine
actione sunt in eodē genere sunt:in quo sunt bonuz
ac malū.Sed absoluti differūt atqꝫ cuiuspiā rōne.

¶ Et omnino in actione ⁊ qđ sine actiōe est ve
rū ⁊ falsuz in eodē genere est cū bono ⁊ malo.
Sed in eo qđ simpliciter differt ⁊ quodā.

¶ Cōparat cognitionē intellectꝰ practici ⁊ speculatiui di
cens(ꝙ verū ⁊ falsum).i.vera ⁊ falsa cognitio itellectꝰ
(in actione).i.ſm ꝙ ꝑtinet ad itellectū practicū(⁊ sine
actione).i.ſm ꝙ ꝑtinet ad intellectū speculatiuū est in
eodē gñe:siue illud genus sit bonū siue malū.Qđ pōt du
pliciter itelligi.Uno mō sic:ꝙ res itellecta vel practice
vel specl'atiue qñqꝫ est bona:qñqꝫ est mala.Neqꝫ diuer
sificat̄ ꝓpter h̄ genus rei ꝙ ꝯsiderat̄ speculatiue vl' pra
ctice.Alio mō pōt itelligi ꝙ ipsa cognitio vera est qđdā
bonū intellectꝰ siue speculatiui siue practici.Et ipsa co
gnitio falsa est qđdā malū itellectꝰ:siue speculatiui siue
practici.Nō g̊ itēdit cōparare verū ⁊ falsuz bono ⁊ ma
lo ſm ꝯueniētiā gnīs:sed verū ⁊ falsum qđ est in actiōe
vero ⁊ falso qđ ē sine actiōe.Et h̄ pꝫ ex dr̄ia quā subdit
dicēs ꝙ differt.s.qđ est i actiōe:⁊ qđ est sine actiōe in eo
qđ est simpl'r ⁊ quodā.Nā itellectꝰ speculatiuꝰ ꝯsiderat
aliqđ verū esse vel falsuz in vniul'i:qđ est ꝯsiderare sim
pliciter:itellectꝰ aūt practicꝰ applicādo ad ꝑticulare ope
rabile:qꝛ opatio in particularibꝰ est.¶ Deinde cū dicit.

¶ At v̊o res ea que vocitant̄ ob abstractionē abstra
cte:hoc pacto itelligit.Nā vt si q̄spiā symmitatē nō
vt est symmitas:quo q̄dē pacto percipi separata nō
pōt.Sed vt cōcauitas est itelligeret actu sine ea cū
ipsam intelligeret carne in qua ꝯcauitas est.Sic cū
res intelligit mathematicas:tuz separatas ipsas vt
separatas intelligit.Omnino aūt is intellectus qui
actu intelligit:res ipse vti diximus.

¶ Abstractione autē dicta intelligit:sicut sym T.c.35.
mum nō separate.Inquantū autē curuū si ali
qđ intellexit actu:sine carne itellexit in qua cur
uum:sicut mathematica:nō separata tanq̄ꝫ si
separata sint intelligit cum intelligat illud.Omni T.c.36.
no aūt intellectus ſm actū res est intelligens.

¶ Quia dixerat Phus ꝙ nequaq̄ꝫ sine phantasmate in
telligit anima:phantasmata aūt a sensu accipiunt̄:vult
ostendere quomō itellectus noster itelligit ea que sūt a
sensibꝰ separata.Et circa h̄ duo facit.Primo oñdit quō
intelligit mathematica que a mā̄ sensibili abstrahunt̄.
Scđo iquirit vtrū itelligat ea que sūt ſm eē a mā̄ sepa
rata.ibi(Utrū aūt cōtingat.)Circa ꝑmū cōsiderādū est
ꝙ eoꝝ que sunt in rebus coniuncta:cōtingit vnū sine

altero intelligi ꝛ vere: dūmō vnū eoꝝ nō sit in rōne alteri⁹. Si.n. Socrates sit music⁹ ꝛ alb⁹. possuȝ itelligere albedinē: nihil de musica itelligēdo. Nō aūt possuȝ itelligere hoiem nihil intelligēdo de aiali: qꝛ aial est in rōne hoīs. Sic ḡ separādo ꝑm itellectū que sūt ꝑm rē ꝯiūcta mō ꝓdicto: nō ꝯtigit falsitas. Si aūt itellect⁹ itelligat ea que sūt ꝯiūcta: eē sepata. eēt itellꝰs falsus. vtputa si in ꝓdicto exēplo diceret musicū nō eē albū. ea vō que sūt in sensibilib⁹ abstrahit itellꝰs: nō qdē itelligēs ea eē sepata: sed separatim vel seorsuȝ ea itelligēs. Et h̄ est qd̄ dicit ꝙ itellect⁹ itelligit ea que sūt dicta per abstractioneȝ .s. mathematica. h̄ mō sicut dū itelligit symmū ꝑm qd̄ ē symmum non intelligit sepate. i. seorsum symmū a mā sensibili: qꝛ mā sensibilis. s. nasus cadit ī diffōne symmi. Si aūt itellect⁹ itelligit aliqd in actu: iquātū est curuuȝ sine carne itelligit iquātū est curuū. Nō qdē: ita ꝙ itelligat curuū eē sine carne: sȝ qꝛ itelligit curuū nō itelligēdo carnē. Et hoc iō qꝛ caro nō ponit̄ in diffōne curui. Et sic itellect⁹ itelligit oīa mathematica sepate: tanq̄ si eēnt sepata: q̄uis nō sint separata ꝑm rē. Nō aūt sic itelligit nālia: qꝛ in diffōne nāliū ponit̄ mā sensibilis: nō aūt in diffōne mathematicoꝝ. Abstrahit tñ circa nālia intellectus vniuꝰe a ꝑticulari simili mō: iquātū itelligit nām spēi sine ꝑncipijs idiuiduantib⁹ que nō cadūt in diffōne spēi. Et oīno itellect⁹ in actu est res itellecta: qꝛ sicut res in sui rōne habēt mām vel nō habēt: sic ab itellectu ꝑcipiunt̄. Et qꝛ hūc modū abstractiōis Plato nō ꝯsiderauit: coact⁹ fuit ponere mathematica ꝛ spēs separatas: loco cuius ad predictā abstractionē faciendam Aristo. posuit intellectum agentem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vō fieri possit vt aliquam ipse non separatus a magnitudine separatarum rerum intelligat necne: considerandum est postea.

¶ Utrum aūt ꝯtingit aliqd̄ separatoꝝ intelligere ipsum existentē nō separatū a magnitudine: aut nō: considerandum posterius.

¶ Mouet qōnē de his que sunt separata a mā ꝑm eē dicens: ꝙ posterius ꝯsiderādū erit vtrū ꝯtingat itellectuȝ nostrū nō separatū a magnitudine. i. a corpore itelligere aliqd separatoꝝ. i. aliquā subam separatā. Hec enim qd̄ hic determinari nō potuit: qꝛ nōdū erat manifestū esse aliquas substātias separatas: nec que vel q̄les sint. Unū hec qd̄ ꝑtinet ad metaphysicū: nō tñ iuenit̄ ab Aristotele soluta: qꝛ cōplemētū illi⁹ scie nōdū ad nos ꝑuenit: vel qꝛ nōdū est tot⁹ liber trāslatus: vel qꝛ forte ꝓoccupatus morte nō cōpleuit. Cōsiderandū tñ est ꝙ intellectū hic dicit nō separatū a corpore: inquātū est potētia quedaȝ aīe que est act⁹ corporis. Supra tamē dixit eū a corpore separatū: qꝛ nō hȝ aliqd̄ organū deputatū sue opationi.

¶ Nūc aūt ea: que de aīa dicta sunt: quasi ad quedā capita redigētes: rursus dicam⁹ aīam ipsam ea vniuersa quodāmō esse que sunt. Nā ea que sūt: aut intelligibilia sunt: aut sensibilia sunt. Atq̄ scia qdem est res he quodāmō: que sub ipsam sciam cadūt: sensus aūt ipse sensibiles. Uerū quo pacto id ita ē querat̄ opȝ. Scindit̄ igit̄ in ipsas res scia atq̄ sensus. Is qdē qui est potētia in res potētia tales: is vō q est actu in actu simil'r tales: ꝛ scia pari mō. Sēsitiuū aūt aīe: ꝛ id qd̄ sciētijs affici pōt: hec potētia sunt: h̄ quidē id qd̄ sub sciam cadit: illud vō sensibile.

T.c.37. ¶ Nunc aūt de anima dicta recapitulātes dicamus iterū: ꝙ oīa ea que sunt quodāmō est aīa: aut eni sensibilia que sunt: aut itelligibilia. Est aūt scia qdē scibilia quodāmō. sensus aūt sensibilia. ¶ Qualiter autē hec sint opȝ inquirere. T.c.38.

Secat̄ eni scientia ꝛ sensus in res: que quideȝ potentia est in ea que sunt potētia: que vō actu in ea que sunt actu. Anime aūt sensitiuuȝ ꝛ qd̄ scire potest: potentia hec sunt: hoc quidem scibile: illud vō sensibile. Lectio. XIII.

Ostq̄ ꝑhus determinauit de sensu ꝛ itellectu. Nūc per ea que de vtraq̄ dicta sūt ostēdit quid de nā aīe sit sentiēdū. Et diuidit̄ in partes duas. In ꝑͣ ostēdit ꝙ nā aīe est quodāmō sicut antiq credebāt: ꝛ quodāmō al'r. In 2ͣ ostēdit dependentiā itellect⁹ a sensu. ibi (Qm̄ aūt neq̄ res.) Circa ꝑᵐ duo facit. Primo ostēdit ꝙ aīa quodammō est oīa sicut antiq dixerūt. Scdō dicit ꝙ aliter est oīa q̄ illi dixerūt. ibi (Necesse est aūt.) ¶ Dicit ḡ ꝑͦ ꝙ nūc recapitulātes que dicta sunt de aīa. vt ex his ꝓpositū ostēdamus: dicam⁹ ꝙ oīa quodāmō est aīa. Oīa eni que sunt aut sunt sensibilia aut intelligibilia. aīa aūt est quodāmō oīa sensibilia ꝛ intelligibilia: qꝛ in aīa est sensus ꝛ itellect⁹ siue scia: sensus aūt est quodāmō ipsa sensibilia: ꝛ itellectus intelligibilia siue scia scibilia. Et qualiter hoc sit opȝ inquirere. Sensus eniȝ ꝛ scia diuidunt̄ in res. i. diuidunt̄ in actū ꝛ potētiā queadmodū ꝛ res: ita tamē ꝙ scia ꝛ sensus que sunt in potētia ad sensibilia ꝛ scibilia: se habēt ad scibilia ꝛ sensibilia que sunt in potētia. sciētia vō ꝛ sensus que sunt in actu ordinant̄ in sensibilia ꝛ scibilia que sunt in actu: sed tamen diuersimode. Nā sensus in actu: ꝛ scia vel intellectus in actu sunt scibilia ꝛ sensibilia in actu. Sȝ potētia aīe sensitiue: ꝛ id qd̄ scire pōt. i. potētia itellectiua: nō est ipsum sensibile vel scibile: sed est in potētia ad ipsa. Sensitiuū qdē ad sensibile: qd̄ aūt scire pōt ad scibile. Relinquit̄ igitur ꝙ aīa quodāmodo sit oīa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At qui necesse est aut res ipsas aut formas in aīa esse. At nō sunt in ea res ipe ꝓfecto. Nō.n. ipe lapis in aīa: sed forma lapidis inest. Quare aīa est vt manus: manus eni istrumētoꝝ est istrumētū: ꝛ itellect⁹ formaꝝ est forma: ꝛ sensus itidē sensibiliū forma.

¶ Necesse est aūt aut ipsa: aut spēs eē. Ipsa quidem igit̄ nō sūt: nō eni lapis in aīa est: sed spēs. Quare aīa sicut manus est. Manus eniȝ organum organorum: ꝛ intellectus species specierum: ꝛ sensus species sensibilium.

¶ Ostendit ꝙ alio mō est oīa q̄ antiq ponerēt: ꝛ dicit ꝙ si aīa est oīa: necesse est ꝙ sit vel ipse res scibiles ꝛ sensibiles: sicut Empedo. posuit ꝙ terra terrā cognoscimus: ꝛ aq̄ aquā: ꝛ sic de alijs: aut sit spēs ipsoꝝ. Nō aūt aīa est ipse res sicut illi posuerūt: qꝛ lapis nō est in aīa: sed spēs lapidis. Et per hunc modū dicit̄ itellect⁹ in actu eē ipm itellectū in actu: inquātū species itellecti est spēs itellectus in actu. Ex quo pȝ ꝙ aīa assimilat̄ manui. Manus eni est organuȝ organoꝝ: qꝛ manus date sunt homini loco oīum organoꝝ que data sunt alijs aīalibus ad defensionē vel impugnationē vel cooperimentū. Omnia eni hec homo sibi manu ꝓparat. Et similiter aīa data est homini loco oīuȝ formaꝝ: vt sit hō q̊dāmō totū ens: iquantū ꝑm aīaȝ est q̊dāmō oīa: ꝑut ei⁹ aīa est receptiua oīum formarū. Nā itellect⁹ est quedā potētia receptiua oīum formarū intelligibiliuȝ: ꝛ sensus est quedā potētia receptiua

ptiua oium formaruz sensibiliũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cuz aũt nulla res sit p̃ter magnitudines separata: vt videt̃: res ipse sensibiles: in ipsis pfecto sensibilib⁹ formis ipse sunt ĩtelligibiles forme: tũ earũ rerũ que abstracte vocant̃: tũ eoꝝ etiaz sensibiliũ que sũt habit⁹ atq̃ affect⁹. Jccirco ꝛ qui nõ sentit: nihil discere vel intelligere põt: ꝛ qui ꝯtẽplat̃: necesse est vna cũ phantasmate contẽplet̃. Jpsa nãq̃ phantasmata veluti sensibilia sunt: attamẽ sine materia.

T.c.39. ¶ Qoniam aũt neq3 res nulla est preter magnitudines: sicut videtur: sensibilia separata in speciebus sensibilibus ĩtelligibilia sunt: ꝛ que abstractione dicunt̃: ꝛ quecũq3 sensibiliũ habit⁹ ꝛ passiões. Et ob hoc neq3 nõ sentiẽs nihil: nihil vtiq3 addiscet neq3 intelliget. Sed cuz speculetur: necesse simul phantasma aliqđ speculari. Phantasmata aũt sicut sensibilia sunt preter qđ sunt sine materia.

¶ Quia dixerat ꝙ ĩtellect⁹ est quodãmõ ĩtelligibilis sic̃ sensus sensibilis: posset aliqs credere ꝙ intellect⁹ nõ depẽderet a sensu. Et hoc qdẽ verũ esset si ĩtelligibilia nr̃i ĩtellect⁹ eẽnt a sensibilib⁹ separata ẜm esse: vt Platonici posuerunt. Et iõ hic ostẽdit ꝙ ĩtellect⁹ indiget sensu. Et postmodũ ꝙ intellectus differt a phantasia que ẽt a sensu depẽdet. ibi (Est aũt phantasma.) Dicit g̊ p̃mo ꝙ q2 nulla res ĩtellecta a nobis est p̃ter magnitudines sensibiles q̃si ab eis separata ẜm esse: sicut sensibilia videntur abinuicẽ separata: necesse est: ꝙ ĩtelligibilia ĩtellect⁹ nr̃i sint in sp̃eb⁹ sensibilib⁹ ẜm esse: tam illa que dicunt̃ per abstractionẽ. s. mathematica: q̃ nãlia que sunt habitus ꝛ passiões sensibiliũ. Et ppter hoc sine sensu nõ põt aliquis homo addiscere q̃si de nouo acqrens sciaz: neq̃ intelligere quasi vtens sciẽtia habita. Sed op3 cũ aliqs speculat̃ in actu ꝙ simul formet sibi aliqđ phantasma. Phantasmata enĩ sunt similitudines sensibilium. Sed in hoc differũt ab eis: q2 sunt p̃ter mãm. Naz sensus est
2°, li., t.c.122 susceptiuus specierũ sine mã: vt supra dictũ est. Phantasia aũt est motus fact⁹ a sensu ẜm actũ. Patet aũt ex hoc falsum esse qđ Auicẽna ponit ꝙ ĩtellect⁹ nõ indiget sensu postq̃ acquisiuit sciam. Manifestuz est enĩ ꝙ postq̃ aliquis acqsiuit habitũ scie: necesse est ad h̓ ꝙ speculet̃ ꝙ vtat̃ phantasmate: ꝛ ppter hoc per lesionẽ organi impedit̃ vsus scientie iaz acquisite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est aũt aliđ phãtasia ab affirmatiõe negatiõeue. Verũ enĩ vel falsum cõplexio est ꝯceptuũ ĩtellect⁹.

¶ Est aũt phãtasia alterũ a dictione ꝛ negatione. Cõplexio. n. ĩtellectũ est verũ aut falsum.

¶ Ostẽdit dĩam iter phãtasiaz ꝛ ĩtellectũ. Et p̊° q̃tũ ad operationẽ cõem ĩtellect⁹ que est cõpositio ꝛ diuisio: dicens ꝙ phantasia est alterum ab affirmatione vel negatione intellectus: q2 in cõplexione ĩtelligibiliũ iã est verum ꝛ falsum: qđ nõ est in phantasia. Nam cognoscere verum ꝛ falsum est solius intellectus. ¶ Secũdo ibi.

¶ At mentis primi conceptus quo queso different: vt non phantasmata sint. An neq̃ ceteri sunt phantasmata: non tamen sine phantasmatibus sunt.

¶ Primi aũt intellectus quidẽ different vt nõ phantasmata sint. Aut neq3 hi phantasmata: sed non sine phantasmatibus.

¶ Jngrit in quo differãt p̃mi ĩtellect⁹. i. ĩtelligẽtie ĩdiuisibiliũ cu3 nõ sint phantasmata. Et r̃ñdet ꝙ nõ sunt sine phãtasmatib⁹: sed tñ nõ sunt phãtasmata: q2 phãtasmata sunt sĩlitudines pticulariũ: ĩtellecta aũt sunt vlia ab indiuiduantibus cõditionib⁹ abstracta. vnde phãtasmata sunt indiuisibilia in potentia ꝛ nõ in actu.

¶ Cu3 aũt aialiũ aĩa hisce duob⁹ sit diffinita: discernendi inquã potentia: qđ qdẽ est opus officiũq̃ mẽtis atq̃ ẽt sensus: ꝛ insup ẽt mouẽdi motu ad locu3 accõmodato potẽtia: de sensu quidẽ ꝛ ĩtellectu hec sint determinata ac ptractata. Deinceps aũt de eo qđ mouet: quidnã sit ipsius anime cõsiderem⁹ op3: vtrũ vna quedã ipsius sit pars separabilis magnitudine vel rõne: an ipsa aĩa tota. Et si pars sit aliqua: vtrũ sit alia quedã ppria p̃ter eas que dici solent: ꝛ eas quas diximus: an istarũ aliqua vna.

¶ Quoniã aũt aĩa ẜm duas diffinita est potentias que aialiu3 est: ꝛ discretio qđ intelligentie opus est ꝛ sensus: ꝛ adhuc in mouẽdo ẜm locũ motũ: de sensu quidẽ ꝛ intellectu determinata sint tanta. De mouente autẽ quid forte sit anime: speculandũ est: vtrum vna quedã pars ipsius sit separabilis aut magnitudine aut rõne aut omnis anima. Et si pars aliqua: vtrũ propria quedam sit preter consuetas dici ꝛ dictas: aut harum vna aliqua sit. T.c.40

Lec. XIIII.

Postq̃ Phus determinauit de ptib⁹ aĩe vegetatiua sensitiua ꝛ ĩtellectiua. Nũc q̃rto determinat de parte aĩe motiua. Et diuidit̃ in ptes duas. Jn p̊ dicit de quo est intẽtio. Jn 2ª psequit̃. ibi (Hẽt aũt dubitationẽ.) Dic̃ g̊ p̊ ꝙ q2 aĩa que est aialiũ: diffinita est ẽt ab antiqs phis ẜm duas potẽtias. i. ẜm ꝙ hẽt potẽtiã ad duo: quoꝝ vnũ est discretio que fit per cognitionẽ: que quidẽ discretio opus est intellectiue ꝛ sensitiue partis. aliud aũt est mouere ẜm locũ: de sensu ꝛ intellectu sunt tãta determinata quãta in p̊orib⁹ habita sunt. Sed nũc speculandũ est de alia pte. s. p̃n° mouẽte: qd aĩe sit. Utrũ. s. sit aliq̃ pars aĩe separabilis ab alijs vel magnitudine. i. subto: ita ꝙ hẽat distinctũ locũ in corpore ab alijs potẽtijs sicut platonici posuerũt: vel sit separabilis ab alijs aĩe partibus rõne tm̃. Aut nõ sit pars aĩe: s3 sit tota aĩa. Et dato ꝙ sit aliq̃ pars aĩe: remanet ꝯsiderãdũ vtꝝ sit quedã alia ps aĩe p̃ter illas que ꝯsueuerũt dici: ꝛ p̃ter eas que a nobis dicte sunt: aut est vna earũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At hic existit continuo dubitatio: dubitabitq̃ nõ iniuria quispiã: quonam partes aĩe ꝛ quot oporteat dicere. Nam infinite quodãmõ ꝛ nõ ee solũ esse vident̃ quas diuidendo quida3 dixerunt: rationis inquam participes ꝛ irascendi ac cupiendi principiũ: velut alij rationis particeps ꝛ rõnis expers.

¶ Habet aũt dubitationẽ mox: qũo op3 partes aĩe dicere ꝛ quot. Modo. n. quodã infinite vident̃: ꝛ nõ solũ quas dicũt quidã determinantes rationatiuã ꝛ irascibilẽ ꝛ appetitiuã: hi aũt rationem habentẽ ꝛ irrationabilem. T.c.41.

¶ Prosequit̃ suã intẽtionẽ. Et p̃mo per modu3 disputationis. Secũdo per modũ determinatiõis. ibi (Uident̃

autem hec duo.)Circa p^m duo facit. Primo disputat cõtra distinctionẽ potẽtiarũ aīe. Scd̃o specialr circa p̄n^m mot⁹ que pars aīe sit. ibi(Sed de motu ſm locũ.)Circa p^m duo facit. Primo recitat diuisionẽ potẽtiarũ aīe quã qdã ponebãt. Scd̃o disputat ꝯtra eas. ibi(Scd̃m.n.differẽtias.)Dicit ĝ p̄mo ꝙ mox in p̄n° hui⁹ inq̄sitiõis hẽt dubitationẽ q̃uo oporteat distinguere partes aīe ⁊ quot sunt: q2 ſm aliquẽ modũ videnť īfinite esse.i.nõ posse cõprehẽdi sub aliquo certo numero. Et hoc verũ esset si singulis operib⁹ aīe ⁊ motib⁹ que sunt ab aīa necesse eẽt attribuere diuersas partes aīe: ⁊ sic videť ꝙ nõ sint solũ ille ptes quas qdã determinãt.s. rõnalẽ: irascibilẽ: appetitiuã.i.ꝯcupiscibilẽ. Hec qdem diuisio nõ cõprehẽdit oẽs aīe ptes: sed solũ vires motiuas in hoīe. Alij aũt distinguũt aīe vires per rõnẽ habẽtẽ ⁊ irrationabilẽ. Sed hec qdẽ diuisio lꝫ ſm aliquẽ modũ cõprehẽdat aīe partes oẽs: nõ tñ est ꝓpria diuisio partiũ aīe ſm ꝙ sunt aīe partes: sed forte solũ ſm ꝙ sunt in aīa rõnẽ habẽte: ⁊ sic
Le.20. vtiť ea Aristo. in p̄mo ethicoꝝ. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Per differẽtias eni qbus hasce diuidũt ⁊ separãt partes ⁊ alie partes eẽ videnť: que maiorẽ iter sese q̃ꝫ dicte distãtiã habent. Vegetatiua inq̃ꝫ: que quidem ⁊ plãtis ⁊ vniuersis aīalib⁹ īest: ⁊ sensitiua quã nec vt rationis expertẽ: nec vt eiusdem participẽ quisq̃ꝫ facile ponet.

⸿ Secundum enim differentias per quas has separant: ⁊ alie videntur partes maiorem his differentiaꝫ habentes: de quibus ⁊ nunc dictũ est. Vegetatiua autẽ que cum plantis inest ⁊ omnibus viuentib⁹: ⁊ sensitiua quã neqꝫ sicut irrationabilem neqꝫ sicut rationem habentem ponet quis vtiqꝫ facile.

⸿ Obycit ꝯtra p̄dictas diuisiones multipliciter. Prima obiectio est ꝙ si iste differẽtie ſm quas diuersificãt aliqui ptes aīe sufficiũt ad diuersitatẽ in ptib⁹ aīe ꝯstituẽdã: īueniunť alie partes maiorẽ dr̃iam habẽtes adinuicẽ q̃ꝫ ille que dicte sunt: de qb⁹ ẽt in hoc libro dictũ est. Pars enī vegetatiua est in plãtis ⁊ in oībus aīalib⁹: siue in oīb⁹ viuentib⁹: ⁊ sensitiua ẽt est in oīb⁹ aīalib⁹. ⁊ manifestũ est ꝙ vegetatiua ⁊ sensitiua plus differũt abinuicẽ ⁊ a rõnali ⁊ cõcupiscibili ⁊ irascibili q̃ꝫ irascibilis differat a ꝯcupiscibili: ⁊ tñ iste due potẽtie nõ cõprehẽdunť sub illis diuisionib⁹. Et ꝙ nõ cõprehẽdať sub p^a diuisione manifestũ est. Patet enī ꝙ neqꝫ vegetatiua neqꝫ sensitiua põt dici eẽ rõnabilis vel cõcupiscibilis vel irascibilis. Unde hoc p̄termisso ꝓbat ꝙ hec nõ cõprehẽdantur sub 2ª diuisione: dicens ꝙ nõ de facili põt aliqs vel vegetatiuã vel sensitiuam ponere vel irrationalem vel rõnẽ habẽtẽ. Et qdẽ ꝙ neutra harũ habeat rõnẽ manifestum est. Sed ꝙ neqꝫ etiã aliqua earũ sit irrationabilis: ex hoc manifestũ esse põt: q2 irrationabile est: vel qđ est ꝯtrariũ rõni: vel qđ est natũ habere rõnẽ ⁊ nõ hẽt: quorũ neutrũ ꝯtingit dictis ptib⁹. Si enī diceret tm̃ negationẽ rõnis: nõ posset poni genus potẽtiarũ aīe. Uñ manifestũ videť ꝙ p̄misse diuisiones potẽtiarũ aīe sint incõueniẽtes. ⸿ Secũdam rõnem ad idem ponit ibi.

⸿ Preterea imaginatiua: que rõne quidẽ ab oībus est diuersa. Cui v̊o sit iungenda vt sit idẽ qđ illa: aut a qua est seiungenda vt sit alia ab illa. magnã dubitationẽ habet profecto: si quis seiunctas anime partes separatasq̃ꝫ ponat.

⸿ Adhuc aũt ⁊ phantastica que per esse quidẽ ab omnibus altera est. Cui aũt harũ eadẽ vel altera sit habet multã dubitationem. si aliquis ponat separatas partes anime.

⸿ Dicens ꝙ ps aīe phãtastica que ſm rõnẽ ab oīb⁹ alijs differt hꝫ multã dubitationẽ cũ q̃ p̄dictaꝝ potẽtiaꝝ debeat eẽ eadẽ vł altera: ⁊ p̄cipue si aliqs ponat ptes aīe separatas subto: sic aliq ponebãt. ⸿ Tertiã rõnẽ põit ibi.

⸿ Insuper appetitiua: que ⁊ rõne ⁊ vi alia diuersaq̃ꝫ sine dubio ab vniuersis esse videť. Absurdũ aũt est hãc a ceteris diuellere partib⁹. Fit.n. ⁊ in participe rõnis voluntas: ⁊ in rõne vacãte cupiditas atq̃ꝫ ira. Qđ si tres in partes diuidiť anima: in vnaquaq̃ꝫ profecto partium inerit appetitus.

⸿ Adhuc autem ⁊ appetitiua que ⁊ ratione ⁊ T.c.42
potentia altera videtur vtiqꝫ esse ab omnibus ⁊ inconueniens vtiqꝫ hanc sequestrare. In ratiocinatiua enim volũtas fit: ⁊ in irrationabili concupiscentia ⁊ ira. Si autem tria in anima: in vnoquoqꝫ erit appetitus.

⸿ Dicens ꝙ vis ẽt appetitiua videť esse altera rõne ⁊ potentia ab oīb⁹ partib⁹ aīe. Et si ſm p̄dictã diuisionẽ partes aīe subto distinguanť in rõnalẽ ⁊ irrõnalẽ(incõueniens videbiť sequestrare).i. diuidere appetitiuam in duas partes subcto differẽtes: ⁊ tñ hoc oportebit si quis dicat rõnale ⁊ irrõnale ptes aīe subcto distictas: q2 quedam appetitiua est in parte rõnali.i. voluntas: quedã in parte irrõnabili: scilꝫ irascibilis ⁊ concupiscibilis. Et si quis distinguat partes aīe in tres subcto distinctas.s. rõnalẽ irrõnalẽ ⁊ irascibilẽ: sequeť ꝙ in vnaquaq̃ꝫ earum erit appetit⁹. In rõnabili enī est volũtas: vt dcm̃ est. Irascibili inest appetitus: ⁊ silr cõcupiscibili. Erũt igiť tres appetit⁹ in aīa subcto differẽtes ſm p̄dictã diuisionem. ⸿ Sed queriť q̃re in appetitu sensitiuo sunt due potẽtie appetitiue.s. irascibilis ⁊ cõcupiscibilis. In appetitu aũt rõnali est vnus appetit⁹ tm̃.s. volũtas. ⸿ Et dicẽdũ est ꝙ potẽtie distinguunť ſm rõnes obctoꝝ: obiectũ aũt appetitiue est bonũ app̄hensum. Alio aũt mõ app̄hẽdit bonũ intellectus ⁊ sensus. Nã intellect⁹ app̄hẽdit bonũ ſm vniułem rõnẽ boni: sensus aũt app̄hendit sub determinatã rõnẽ boni. Et iõ appetit⁹ qui sequiť app̄hensionẽ intellectus est vnus tm̃. Appetit⁹ aũt qui sequunť apprehensionẽ sensus distinguunť ſm diuersam rõnẽ boni app̄hensi. Nã aliqd app̄hensum per sensum hẽt rõnẽ boni appetibilis inquãtũ est delectabile ſm sensuꝫ: ⁊ ad hoc bonũ ordinať cõcupiscibilis. Aliqd aũt hẽt rõnẽ boni ⁊ appetibilis inquãtũ pficiť delectabilib⁹ q̃si habẽs facultatẽ ad libitũ vtendi eis: ⁊ ad hoc ordinať irascibilis: que est q̃si ꝓpugnatrix cõcupiscibilis. Et inde est ꝙ aīalia nõ irascunť neq̃ꝫ pugnant nisi ꝓpter delectabilia i. ꝓpter cibos ⁊ venerea: vt dr̃ in 6° de hystorijs aīaliũ. cap.13.
Et ꝓpter hoc oẽs passiones irascibilis incipiũt a passionib⁹ cõcupiscibilib⁹ ⁊ terminanť in eis. Ira enī a tristitia cõmoueť: ⁊ in delectationem finiť. Irati.n. puniẽdo delectanť. Et ꝓpter hoc qdã dicũt ꝙ obiectũ irascibilis est arduũ. ⸿ Qđ aũt a qbusdã dr̃ ꝙ irascibilis ordinať ad fugã mali: nullã oīno hẽt rõnẽ. Eadẽ enim est potentia ꝯtrarioꝝ: sicut visus albi ⁊ nigri: vnde bonũ ⁊ malũ nõ pñt diuersificare potẽtiã appetitiuã. Et ꝓpter hoc sicut amor boni ptinet ad cõcupiscibilẽ: ita odiũ mali vt dicit ph̃s in 9° ethi. ⁊ spes de bono: ⁊ timor de malo pti

nent ad irascibilem. ¶ Quartam rõnem ponit ibi.

¶ Sed vt redeamꝰ vnde digressi sumꝰ: qd est id qđ mouet ipsum aial loco: quo nunc disputatio nostra est instituta. Motu nãq3 eo quo incrementa decrementaq3 suscipiunt: qui quidẽ oibus animantibus inest: id mouere sane videt̃ qđ vniuersis inest eisdẽ principiuz inq3 generãdi ac nutriẽdi. De respiratione aũt expiratiõeue z somno atq3 vigilia posterius considerare oportet. Nam z hec ipsa magnam dubitationem difficultatemq3 habent.

T.c.43. ¶ Et etiam de quo nunc sermo instat: quid forte mouens ẽm locum animal est. Secundum quidem igitur augmentum z decrementũ motum qui omnibus inest videbit̃ vtiq3 mouere generatiuũ z vegetatiuuz. ¶ De respiratione aũt z expiratione z somno z vigilia posterius perspiciẽdũ. Habẽt enim dubitationẽ multã.

¶ Dicens q̃ etiã illud de quo nũc querimus: scil3 qd sit mouẽs aial ẽ3 locũ facit dubitationẽ circa ṗdictas diuisiones: q2 nõ videt̃ sub eis ꝯtineri. De motu aũt augmẽti z decremẽti qui est cõmunis oibus viuẽtibꝰ manifestũ est q̃ hẽt ṗnm cõmune oibꝰ viuẽtibꝰ ẽm generatiuã z vegetatiuã. Quedã aũt alie mutatiões animaliũ sunt sicut respiratio z expiratio: somnus z vigilia: de quibus posterius determinandum est quid causet ea. Habẽt enĩ multam dubitationem: z propter hoc speciale3 exigunt tractatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc est de motu ad locũ accõmodato ꝯsiderandum quid nã id tande3 sit: qđ ipm aial motu mouet ꝓgrediẽdi. Patet itaq3 nõ esse ipsam potẽtiã nutriẽdi. Nã alicuius gratia semp hic motꝰ efficit̃: estq3 cũ imaginatione vel appetitu: nihil enim nõ appetens aut fugiens hoc motu cietur: nisi forsitã vi.

Tex.c. 44. ¶ Sed de motu ẽm locũ quid sit mouens aial ẽm ꝓcessiuũ motum cõsiderandũ. Qđ quidẽ igitur nõ vegetatiua potẽtia manifestũ. Semper enim propter aliquid motꝰ hic aut cũ phãtasia aut appetitu est. Nihil enĩ nõ appetẽs aut fugiens mouet̃: sed aut violentia.

¶ Procedit disputatiue ad inquirendũ qd sit ṗnm motꝰ ẽm locũ in aialibꝰ. Et ṗo ostẽdit q̃ nõ sit vegetatiua potẽtia. Scđo q̃ nec sensitiua. ibi (Similr aũt neq3 sensitiua.) 3o q̃ nec itellectiua. ibi (At vo neq3 rõci.) 4o q̃ nec appetitiua. ibi (At vo neq3 appetitꝰ.) Dicit g̃ ṗo q̃ ꝯsiderandũ nũc est qd sit mouẽs aial ẽm locũ motu ꝓcessiuo. Et q̃ nõ sit potẽtia vegetatiua ostẽdit duabꝰ rõnibꝰ: q̃rũ ṗma talis est. Semp motꝰ ꝓcessiuꝰ ẽm locũ est ꝓpter aliqd imaginatũ z desideratũ. Nõ enĩ animal mouetur nisi appetens aut fugiens aliqd nisi forte per violentiã. Sed phantasia z appetitus nõ competit parti vegetatiue. ergo pars vegetatiua nõ est principium motus localis processiui. ¶ Secundam rõnem ponit ibi.

¶ Preterea plante quoq3 tali cierent̃ ꝓfecto motu: partẽq3 aliquã ad hũc motũ vt istrumẽtu3 haberẽt.

T.c.45. ¶ Amplius z plãte vtiq3 mote eẽnt z vtiq3 haberẽt aliquã partẽ organicã ad motũ hunc.

¶ Que talis est. Pars vegetatiua est ẽt in plãtis. Si igit̃ pars vegetatiua esset ṗncipiũ motus localis ꝓcessiui: sequeret̃ q̃ plante eẽnt motiue suiipsarũ ẽm hũc motũ: z haberẽt partes organicas ꝯuenientes huic motui: qđ p3 esse falsum. Non ergo pars vegetatiua est ṗncipiũ motꝰ localis ꝓcessiui in aialibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Pari mõ nec ipm sentiẽdi vim motus huiusce pricipiũ esse cõstat. Sunt enĩ aialiũ multa: que sensum quidẽ habẽt manent tñ z semp imobilia sunt. Qđ si natura nihil facit frustra: neq3 necessariorũ quicq3 omittit nisi in aialibus mẽbris captis ac iperfectis. atq3 aialiũ hec z ꝑfecta sunt z nõ mẽbris capta: cuius id iudiciũ est: z generãt. n. z statũ decrementaq3 suscipiunt: haberent z eas ipsa profecto partes que progrediendi sunt instrumenta.

¶ Similiter aũt neq3 sensitiuũ. Multa enĩ sũt aialiũ que sensum quidẽ habẽt: manentia autẽ z imobilia sunt per finẽ. Si igitur natura facit frustra nihil: neq3 deficit in necessarijs nisi in orbatis z iperfectis: huiꝰ aũt aialium ꝑfecta z nõ orbata sunt: signũ aũt est q2 generatiua sunt z augmentum habẽt z decrementu3: quare z haberẽt vtiq3 partes organicas processionis.

¶ Ostẽdit q̃ neq3 ẽt sensus est ṗnm talis motꝰ tali rõne. Sensus enĩ est oibus aialibꝰ: si g̃ sensus esset ṗnm ṗdicti motꝰ: sequeret̃ q̃ oẽ aial hoc mõ moueret̃. Qđ p3 eẽ falsum: q2 multa sunt habẽtia sensum: que tñ manẽt semp in eodẽ loco: z sũt imobilia per finẽ. i. q̃diu viuũt. Et q2 posset aliqs credere q̃ h̃ nõ est ꝓpter hoc q̃ deficiat eis ṗnm motiuũ: sed q2 deficiũt eis instrumẽta apta ad motũ. iđ ad remouẽdũ h̃ subiũgit: q̃ nã nihil facit frustra: neq3 deficit in necessarijs nisi in aialibꝰ orbatis z iperfectis: sicut sunt aialia mõstruosa: que qdẽ mõstra aialibꝰ accidũt ṗter intẽtionẽ nãe ex corruptione alicuiꝰ ṗncipij in semine. Sed aialia imobilia sũt ꝑfecta in sua specie: z nõ sũt orbata q̃si mõstra: cuiꝰ signũ est: q2 generãt sibi simile: z habẽt debitũ augmẽtũ z decremẽtũ: qđ nõ est in aialibꝰ orbatis. g̃ z in huiꝰ aialibꝰ nã nihil facit frustra neq3 deficit in necessarijs. Vñ sequit̃ q̃ si haberẽt ṗnm motꝰ q̃ haberẽt partes organicas dispositas ad motũ ꝓcessiuũ. Alias ṗnm motiuũ esset in eis sup̱fluũ: z necessaria ad executionẽ potẽtie motiue eis deficerent. Ex hoc aũt accipere possumus q̃ cuicunq3 inest aliqđ ṗnm vite: insunt ei organa ꝯueniẽtia illi ṗncipio: z q̃ partes corporis sunt ꝓpter partes anime. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vo neq3 rõcinandi vis z id qđ ẽt intellectꝰ appellat̃ principiũ est mouendi. Intellectꝰ enĩ cõtẽplatiuus nihil eoꝝ que sub actionẽ cadũt contemplat̃: neq3 dicit quicq3 oino si sit fugiendũ an ꝑsequẽdũ. At motꝰ semp aut fugiẽtis aut ꝑsequẽtis quippia3 est. Actiuus ẽt cũ re3 aliquã huiuscemodi cõtẽplat̃: inde iam fugere aut persequi iubet. Attamen si res illa terribilis sit: cor ipsum mouet̃: sin afficiens voluptate: pars aliqua alia corporis agitat̃.

¶ At vo neq3 rõcinatiua z vocatus itellectꝰ est mouẽs. Speculatiuus qdẽ igit̃ nihil speculat̃ agibile: neq3 dicit de fugibili z ꝑsequibili. Sẽper aũt motꝰ aut fugiẽtis aut ꝑsequẽtis aliqd est. Sed neq3 cu3 speculatus fuerit aliquid huiusmodi: iam precipit aut persequi aut fugere: puta cum multotiẽs intelligit terribile aliquid T.c.46

aut delectabile:nõ iubet aũt timere:ſed cor mo uetur. Si aũt delectabile altera aliqua pars.

¶ Oſtẽdit ꝙ ẽt intellectus nõ eſt pn̄m motiuuƺ.⁊ dicit ꝙ neqƺ pars rõnatiua que vocat̃ intellectus videt̃ eẽ mouens. Unde accipere poſſumꝰ ꝙ rõ ⁊ intellectus nõ ſunt diuerſe partes aĩe:ſed ipſe intellectꝰ dicit̃ rõ ĩquãtũ per inqſitionẽ quãdã ꝑuenit ad cognoſcẽdũ ĩtelligibilẽ veritatẽ. Et ꝙ intellectus nõ ſit pn̄m motꝰ:ꝓbat p̄mo quãtũ ad ſpeculatiuũ intellectũ:qꝛ cũ intellectꝰ ſpeculatiuꝰ ſpeculatiue ꝯſideret ea que ſũt tm̃ ſpeculabilia:⁊ nullo mõ agibilia:ſicut cũ ꝯſiderat ꝙ triãgulus hẽt tres angulos eq̃les duobꝰ rectis:⁊ alia huiꝯ:manifeſtũ eſt ꝙ ſpeculatiuus ĩtellectꝰ nõ ſpeculat̃ aliqd agibile:neqꝫ dicit aliqd de fugibili ⁊ ꝓſequibili:⁊ ſic nõ põt mouere:qꝛ ſemper motꝰ eſt fugiẽtis aliqd ſm appetitũ aut ꝓſequẽtis. Aliqñ aũt ĩtellectꝰ ꝯſiderat aliqd agibile:nõ tñ practice:ſƺ ſpeculatiue:qꝛ ꝯſiderat ipm in vniuˀſi:⁊ nõ ſm ꝙ eſt pn̄cipiũ ꝑticularis operis. Et de h̃ ꝯñter dicit:ꝙ neqꝫ ĩtellectus (cũ fuerit ſpeculatiuꝰ) .i. ſpeculatiue cõſiderauerit (aliqd huiꝯ) .i. aliqd agibile nõdũ ꝑcipit ꝓſequi vel fugere:ſicut cũ multotiẽs ĩtelligimꝰ terribile aliqđ vel delectabile. Sed ĩtellectus nõ iubet timere vel deſiderare ſed aliqñ mouet̃ cor ad timẽdũ abſqꝫ ĩperio ĩtellectꝰ. Et ſi iterũ delectabile moueat appetitũ:erit aliq̃ alia ꝑs q̃ꝫ cor que mouet̃. Et h̃ dicit ꝑꝑ opionẽ Platonis:q poſuit ꝑtes aĩe eẽ ſubto diſtictas:ita ꝙ iraſcibilis:cuiꝰ eſt timere ſit in corde:⁊ cõcupiſcibilis ſit in aliq̃ alia ꝑte corporis:puta in epate. Sic igit̃ manifeſtuƺ eſt ꝙ intellectus ſpeculatiue conſiderando aliquid agibile non mouet:ex quo patet ꝙ ĩtellectus ſpeculatiuus nullo modo mouet aliquid. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ĩtellectꝰ nõnunq̃ꝫ iubet:rõq̃ꝫ fugere aliqd aut ꝓſeq dicit. At nõ obtẽperat hõ neqꝫ mouet̃:ſed agit cupiditate:vt in ipſo fieri ſolet incõtinẽte. Omno aũt ꝓſepe fieri videmꝰ:vt nõ medeat̃ hiſce q medicinã hẽt:nec hiſce ꝯficiat ſtatuã:qui ſtatuariã hẽt artẽ. Propterea ꝙ nõ ars ipſa neqꝫ ſcia:ſed aliquid aliud hanc habet vim ⁊ potentiã vt per ipſam artem aliquid ſcientiamqꝫ agatur.

Tex.c. 47. ¶ Amplius ⁊ precipiẽte ĩtellectu ⁊ dicẽte ĩtelligentia fugere aliquid aut proſequi nõ mouetur:ſed ſm cõcupiſcentiã agit:vt incontinens. Et totaliter videmus quoniã habẽs medicatiuam nõ ſanatur:tanq̃ꝫ alterius propriũ ſit agere ſm ſcientiam:ſed non ſcientie.

¶ Probat ꝙ nec ẽt ĩtellectꝰ practicꝰ mouet dicẽs:ꝙ nec ẽt ĩtellectu practico percipiente:qđ ꝯtingit cũ intelligẽtia dicit aliquid fugiẽdũ aut ꝓſequẽdũ.nõ ꝓpter h̃ hõ mouet̃:ſƺ agit ſm ꝯcupiſcẽtiã:ſicut pƺ de incõtinẽtibꝰ:qui habẽt rõnẽ rectã:ſed nõ ĩherẽt rõni recte.vñ videt̃ ꝙ ĩtellectꝰ nõ moueat. Probat aũt idẽ ex medicis q habẽtes ſciam medicatiuã ⁊ nõ ſanant̃:qꝛ nõ faciunt ea in ſeipſis que ꝑcipit ars eis. Ex quo vĩ ꝙ agere ſm ſciam nõ ſit ſcie practice:ſƺ alicuiꝰ alteriꝰ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ At ṽo nec appetitus auctor atqꝫ ꝑnceps huiꝰ eſt motionis. Cõtinẽtes eni q̃ꝫ q̃ꝫ appetunt atqꝫ cupiũt:non tamen agunt ea que cupiunt:ſed intellectũ ipm ſequuntur:rationiqꝫ obtemperant.

T.c.48 ¶ At ṽo neqƺ appetitus huiuſmodi motus dominus eſt. Abſtinentes enim appetentes ⁊ cõcupiſcentes non operantur quorum appetitũ habent:ſed conſequuntur intellectum.

¶ Oſtendit ꝙ pars appetitiua nõ ſit dominatiua ſuper hũc motũ:qꝛ videmus ꝙ cõtinentes appetunt ⁊ cõcupiſcunt:ſed nõ operant̃ ea quoꝝ habẽt appetitum. Econuerſo eſt in incõtinentibꝰ.vt manifeſtius apparet in 7° ethi. Uidetur igit̃ ꝙ neqꝫ appetitus moueat. cap.2°.

¶ Uident̃ igit̃ duo hec eẽ mouẽtia vel appetitꝰ vel intellectꝰ:ſi quis imaginationẽ vt quãdã intellectionẽ eſſe ponat. Nam ⁊ hoĩes magis imaginationẽ q̃ꝫ ſciam plerũqꝫ ſequunt̃:⁊ in ceteris aĩalibꝰ nõ ĩtellectio neqꝫ rõ:ſed imaginatio ĩeſt. Hec igit̃ ambo intellectꝰ ⁊ appetitꝰ mouẽdi motu dicto ꝑncipia ſũt.

¶ Uident̃ aũt duo hec mouẽtia:aut appetitus:aut intellectus:ſi aliqs phãtaſiã poſuerit ſicut intellectũ quẽdã. Multa eni p̃ter ſciam ſequũtur phantaſiã. Et in aliȷs aĩalibꝰ nõ intellectiuũ neqƺ rõ eſt:ſƺ phantaſia. Utraqƺ hec ergo motiua ſm locũ ĩtellectꝰ ⁊ appetitꝰ. Lec. XV.

Poſtq̃ꝫ Phus ꝓceſſit diſputatiue ad ingrẽdũ qđ ſit pn̄m motꝰ localis ĩ aĩalibꝰ:hic determinat ṽitatẽ. Et p̄° oſtendit in vniuˀſi qđ ſit pn̄m motꝰ.2° quõ h̃ pn̄m diuerſimode in diuerſis reperit̃.ibi (Omno qdẽ igit̃.) Circa p̄m duo facit. Primo oſtẽdit qđ ſit pn̄m motꝰ in aĩalibꝰ. Scđo docet ordinẽ quõ motꝰ iſte cõplet̃ quãtũ ad motores ⁊ mobilia.ibi (Specie qdẽ igit̃.) Circa p̄m tria facit. Primo ponit eẽ duo pn̄a motꝰ. Scđo reducit ea in vnũ.ibi (Intellectꝰ aũt.) Tertio ſoluit obiectionẽ ſuperius poſitã.ibi (Qm̃ aũt appe.) Dicit ḡ p̄° ꝙ ꝯſideratis his que ꝑdicta ſũt:cũ manifeſtũ ſit ꝙ vegetatiua ꝑs nõ ſit mouẽs:⁊ ſilˀr neqƺ ſenſus:cũ nõ oĩa in qbꝰ hec ſũt moueri ĩueniant̃:vt pƺ ex dictis:vident̃ duo hec eẽ mouẽtia.ſ. appetitꝰ ⁊ ĩtellectꝰ:ita tñ ꝙ ſub ĩtellectu phãtaſia cõprehẽdat̃ que hƺ aliqd ſilˀe ĩtellectui:ĩquãtũ mouet ad abſentiã ſenſibiliũ ſicut ĩtellectꝰ:qꝛ hec ẽt eſt pn̄m motꝰ. Multi.n. hoĩes pretermiſſa ſcia ĩtellectꝰ ſequunt̃ in ſuis motibꝰ phantaſiã:ſicut illi qui nõ ſm rõnẽ agũt:ſƺ ĩpetu mouent̃ ad aliqd agẽdũ. Et in aliȷs aĩalibꝰ manifeſtũ eſt ꝙ nunq̃ꝫ ĩtellectꝰ eſt neqƺ rõ que mouere poſſit:ſed ſolũ phantaſia. In hominibꝰ ṽo eſt phantaſia ⁊ ĩtellectꝰ. Sic ergo manifeſtuƺ eſt ꝙ vtraqƺ hec mouẽt.ſ. intellectus cõprehẽdens ſub ſe phantaſiam:⁊ appetitus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Intellectꝰ is inquã qui alicuiꝰ gr̃a rõcinat̃:quiqꝫ ꝑncipiũ eſt agẽdi. Atqꝫ hic fine ab ĩtellectu ꝯtẽplatiuo differt. Appetitꝰ ẽt oĩs alicuiꝰ eſt gr̃a:cuiꝰ eni eſt appetitio.i. principiũ ĩtellectꝰ actiui. At ipm vltimũ ꝑncipiũ eſt actionis. Quare nõ ſine rõne principia mouẽdi vident̃ hec eẽ duo:appetitꝰ inq̃ꝫ ⁊ mẽs ea que ꝑncipiũ eſt agẽdi. Ipſum eni appetibile mouet:⁊ ꝓpterea mẽs mouet:qđ appetibile ipſiꝰ ꝑncipiũ eſt. Imaginatio quoqꝫ cũ mouet nõ abſqꝫ appetitiõe mouet. Unuƺ igit̃ eſt id qđ mouet ipſum inq̃ꝫ appetitũ. Nã ſi duo ĩtellectꝰ atqꝫ appetitꝰ mouerẽt:ꝑ aliquã cõem vtiqƺ formã mouerẽt. Tũc aũt ĩtellectus qdẽ nõ videt̃ abſqƺ appetitu moueri. Uolũtas enim appetitus eſt quidã:atqƺ cũ fit motus:per rõnem ⁊ etiã per voluntatẽ fit. Appetitus autẽ abſqƺ rõne mouet. Cupiditas eni ⁊ ipſa qdã eſt appetitus.

Tex.c. 49. ¶ Intellectus aũt ꝓpter aliquid rõcinaẽ: ⁊ qui practic⁹ est. Differt aũt a speculatiuo ẽm finẽ. Et appetitus ꝓpter aliquid omnis est. Cuius eni appetitus: hoc pricipiũ practici itellectus. Ultimũ aũt principiũ actionis. Quare rõnabiliter hec duo videnẽ mouentia appetitus ⁊ intelligentia practica. Appetibile eni mouet. ⁊ ꝓpter hoc intelligẽtia mouet: q͛ principiũ hoc est q̇ appetibile. Et phantasia aũt cũ moueat nõ mouet sine appetitu. Unũ igiẽ mouens q̇
T.c.50. appetimus. Si enim duo intellectus ⁊ appetitus mouebant: ẽm cõmunẽ vtiq̃ aliquã spẽm mouebant. Tunc aũt intellectus nõ videẽ mouens sine appetitu. Volũtas eniꝫ appetit⁹ est. Cum aũt ẽm rõnẽ moueẽ: ⁊ ẽm voluntatẽ mouetur. Appetitus aũt mouet p̃ter rationẽ. Cõcupiscentia enim appetitus quidã est.

¶ Reducit p̃dicta mouẽtia in vnuꝫ. Et circa h̃ tria facit. Prio ostẽdit ꝓpositũ. Scd̃o ex eo q̇ est ostẽsuꝫ assignat cãm cuiusdã accidẽtis circa motũ aĩaliũ. ibi (Intellect⁹ q̃dẽ igiẽ.) 3° iprobat diuisionẽ potẽtiaꝝ quã antiq̃ ponebãt. ibi (Diuidẽtib⁹ aũt.) Dicit ḡ p̃° ꝙ itellect⁹ q̃ mouet: est itellect⁹ qui rõcinaẽ ꝓpter aliq̃d: nõ ꝓpter rõcinari tm̃: ⁊ hic est itellect⁹ practic⁹ qui differt a speclatiuo ẽm finẽ. Nã speculatiu⁹ speculaẽ veritateꝫ: nõ ꝓpter aliq̃d aliud: sed ꝓpter seip̃m tm̃: practic⁹ aũt speculaẽ veritatẽ ꝓpter oꝑationẽ. Et manifestũ est ꝙ oĩs appetitus est ꝓpter aliq̃d. Stultũ eni est dicẽ ꝙ aliq̃s appetat ꝓpter appetere. Nã appetẽ est q̃dã mot⁹ in aliud tendẽs. Sed illud cui⁹ est appetit⁹. s. appetibile est p̃n^m itellect⁹ practici. Nã illud q̇ est p̃° appetibile est finis a quo icipit ꝯsideratio itellect⁹ practici. Cũ. n. volum⁹ aliq̃d deliberare de agẽdis p̃° supponim⁹ finẽ. deĩde ꝓcedim⁹ per ordinẽ ad ingrẽdũ illa que sunt ꝓpter finẽ: sic ꝓcedẽtes semꝑ a posteriori ad p̃us. vsq̃ ad illud q̇ nobis iminet p̃mo agẽdũ. Et h̃ est q̇ subdit: ꝙ vltimũ de actiõe itellectus practici est p̃n^m actionis. i. illud vñ debem⁹ actionẽ incipere. Uñ rõnabilr̃ dictũ est ꝙ hec duo sũt mouẽtia. s. appetit⁹ ⁊ itellect⁹ practic⁹: q͛. n. ip̃m appetibile q̇ est p̃^m ꝯsideratũ ab itellectu practico mouet. ꝓpter h̃ dĩ itellect⁹ practic⁹ moueẽ: q͛. s. ei⁹ p̃n^m q̇ est appetibile mouet. Et q̇ dĩ de itellectu: itelligẽdũ est ẽt de phantasia: q͛ cũ phãtasia mouet: nõ mouet sine appetitu. Non. n. mouet nisi iquãtũ repñtat appetibile: sicut nec intellectus. Sic igiẽ appꝫ ꝙ vnũ est mouẽs. s. appetibile. h̃. n. appetitũ mouet: ⁊ est p̃n^m itellect⁹: que duo ponebanẽ mouentia. Et hoc rationabile est ꝙ hec duo mouẽtia reducanẽ in vnũ q̇ est appetibile: q͛ si ponebanẽ hec duo itellect⁹ ⁊ appetit⁹ eẽ mouẽtia respectu eiusdẽ mot⁹: cũ vnius effectus sit vna cã ꝓpria: necesse est ꝙ moueãt hec duo ẽm aliquã cõeꝫ spẽm. Nõ est aũt dicẽdũ ꝙ appetit⁹ moueat sub spẽ itellectus: sed magis ecõuerso: q͛ itellect⁹ nõ inueniẽ mouẽs sine appetitu: q͛ volũtas ẽm quã mouet itel-
t.c.60. lect⁹ est q̃dã appetit⁹. Et rõ hui⁹ assignaẽ in 9° meta. q͛ cũ rõ scie practice se hẽat ad opposita: nõ mouet nisi determineẽ ad vnũ per appetitũ. Sed appetit⁹ mouet sine rõne: sicut pꝫ ex his que ex ꝯcupiscẽtia moueñẽ. Cõcupiscẽtia. n. est appetit⁹ q̃dã. Exẽplificat aũt magis de ꝯcu-
ca.9°. piscẽtia q̃ꝫ de ira: q͛ ira hꝫ aliq̃d rõnis: nõ aũt ꝯcupiscentia: vt ꝓbat Ph̃us in 7° ethi. Et sic pꝫ ꝙ mouentia reducunẽ ad vnũ q̇ est appetibile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Intellect⁹ igiẽ rect⁹ est oĩs: at appetit⁹ atq̃ imaginatio ⁊ recta est ⁊ nõ recta. Quocirca semꝑ q̃dẽ ip̃m appetibile mouet. Hoc aũt est aut vere bonum: aut apparẽs bonũ. Attñ nõ oẽ bonuꝫ mouet: sed id q̇ sub actionẽ cadit. Sub actionẽ aũt cadit: q̇ aliter sese habere ẽt põt. Patet igiẽ talẽ aĩe vim atq̃ potentiam principium esse mouendi: que quidem est ea quã appetitum consueuimus appellare.

¶ Intellectus quidem igitur omnis rectus est. T.c.51.
Appetitus autem ⁊ phantasia recta ⁊ non recta. Unde semper quidem mouet appetibile. Sed hoc est bonuꝫ: aut apparens bonũ. Non omne aũt: sed agibile bonum. Agibile autẽ est contingens ⁊ aliter se habere. Q̇ quideꝫ igiẽ huiusmodi potentia mouet anime que vocaẽ appetitus manifestum est.

¶ Assignat ex p̃dictis rõnẽ cuiusdã accidẽtis circa motũ vel actionẽ: ostẽdẽs. s. q̃re in actionib⁹ ⁊ motib⁹ nr̃is erramus. Et dicit ꝙ (oĩs itellect⁹ est rect⁹) q̇ itelligẽdũ est de itellectu p̃ncipioꝝ. Nõ eni erram⁹ circa p̃ͣ p̃nͣ in operabilib⁹: cuiusmodi sunt: nulli nocẽdũ eẽ: nõ eẽ aliq̃d iniuste agẽdũ. ⁊ siĩa: sicut nec erram⁹ circa p̃ͣ p̃nͣ in speculatiuis. In his aũt que sunt post p̃nͣ: si q̃dẽ recte ꝯsideramus: ꝓcedit ex rectitudine que est circa p̃ͣ p̃nͣ. Si aũt a rectitudine deuiam⁹: ꝓcedit ex errore qui accidit in rõcinãdo. Sed appetit⁹ ⁊ phãtasia: qui ẽt mouẽt: sunt ⁊ cũ rectitudine ⁊ sine rectitudine. Et iõ in actionib⁹ nr̃is cõtingit deficere a rectitudine ẽm ꝙ deficim⁹ ab itellectu ⁊ rõne. Unde pꝫ ex p̃dictis ꝙ appetibile semꝑ mouet. Hoc aũt appetibile est aut vere bonũ qñ ꝯsistiẽ in iudicio itellect⁹ recti: aut apparens bonũ qñ declinat a iudicio itellect⁹ recti ꝓpter appetitũ vel phantasiã. Nõ aũt omne bonũ est appetibile ⁊ mouens: sed bonuꝫ agibile: q̇ est bonũ applicatũ ad operationẽ: ⁊ hoc cõtingit aliter se habere: sicut omnia que nostre actioni subduntur. Unde bonũ vltimũ ⁊ necessarium in sua vniuersalitate ꝯsistẽs nõ mouet. Manifestũ est igiẽ ꝙ potẽtia aĩe que diciẽ appetitus sit mouens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cõstat eos oportere qui partes aĩe diuidũt: si mõ potẽtias ipsas diuidãt atq̃ separẽt: cõplures ipsas eẽ ꝯcedere: nutriẽdi principiũ sentiẽdi intelligendi deliberandi ⁊ appetendi. Hec enim plus inter sese differunt: q̃ꝫ potentia cupiendi ac irascendi.

¶ Diuidentibus aũt aĩe partes: si ẽm potẽtias diuidant ⁊ separãt: valde multe fiunt: vegetabile: sensitiuũ: intellectiuũ: consiliatiuũ: adhuc appetitiuum. Hec enim plus differunt abinuicem q̃ꝫ concupiscibile ⁊ irascibile. T.c.52.

¶ Excludit illud quod antiqui dixerunt de distinctione partiũ motiuarũ dicẽs: ꝙ diuidẽtib⁹ partes aĩe in rõnalem irascibilẽ ⁊ ꝯcupiscibilẽ: si ipsi itẽdũt distiguere potẽtias aĩe abiuicẽ sepatas multo plures fient q̃ꝫ ipsi ponãt. s. vegetabile sensibile itellectiuũ ꝯsiliatiuũ ⁊ appetitiuũ. Distiguit aũt ꝯsiliatiuũ ab appetitiuo: sicut ⁊ in 6° ethi. distinguiẽ rõcinatiuũ q̇ est ꝯtingẽtiũ: a sciẽtifico: q̇ est necessarioꝝ: ⁊ ea rõne que ibi tãgiẽ. Hec aũt ꝑtes aĩe plus differũt abinuicem: q̃ꝫ cõcupiscibile ⁊ irascibile que cõprehenduntẽ sub appetitu sensitiuo: vnde plures cap.2°.

sunt partes q̄ ipsi ponant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum aūt appetitiōes iter sese ɔtrarie fiāt: qđ q̄dē tū fit: cū rō cupiditasq; ɔtrarie sunt: idq; fieri solet in hisce que sentiūt atq; ꝑcipiūt tēpus: mens eni ob futurū retrahere iubet. Cupiditas v̄o p̄sens ip̄m ꝑsequit̄. Nā qđ iam afficit voluptate id ⁊ simpliciter afficere voluptate: ⁊ absolute bonum esse videt̄: ex eo sane q2 futurum nō perspicit̄.

T.c.53. ¶ Quoniā aūt appetitus fiūt ɔtrarij adinuicē: hoc aūt accidit cū ratio ⁊ concupiscētia cōtrarie fuerint. Fit aūt in ipsis tēporis sensu3 habētib9. Intellect9 q̄dē igit̄ ꝓpter futurū: retrahere iubet. Cōcupiscētia aūt ꝓpter ip̄m iam. Videt̄. n. q2 iā delectabile: ⁊ simpl'r delectabile: ⁊ bonū simpl'r: ꝓpterea qđ nō videt̄ qđ futurū.

¶ Excludit quādā obiectionē supra positā ad ostēdēdu3 q2 appetit9 nō mouet per hoc q2 ɔtinētes: appetitū nō sequunt̄. Sed hec rō soluit̄: q2 in hoīe sunt ɔ̄rij appetitus: quoꝝ vnū ɔtinētes sequunt̄: ⁊ alij repugnāt. Dicit g° q2 q2 pn̄t fieri appetit9 ɔ̄rij adinuice3: h̄ ɔtingit cū rō ɔcupiscētie ɔ̄riat̄: ⁊ fit ⁊ accidit h̄ in habētib9 sēsu3 tēporis. i. qui nō solū cognoscūt qđ in p̄senti est: sed ɔsiderāt p̄teritū ⁊ futurū: q2 itellect9 q̄nq; ab aliquo ɔcupiscibili retrahere iubet ꝓpter futurā ɔsiderationē. Sicut cū febricitāti ex iudicio itellect9 videt̄ a vino abstinēdū esse ne febris incalescat. Sed ɔcupiscētia incitat ad accipiēdu3 ꝓpter ip̄m iam. i. ꝓpter illud qđ in p̄senti est. Videt̄. n. qđ in pn̄ti est delectabile: eē simpl'r delectabile ⁊ bonū: ex eo q2 nō ɔsideraт̄ vt futurū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Specie q̄dē vnū id est ꝑfecto qđ mouet appetitiuum inq̄ vt appetitiuū est: atq; appetibile oīum est mouētiu3 primum. Hoc enim mouet. ⁊ nō mouetur mente aut imaginatione perceptu3: numero v̄o plura sūt ea que mouent.

Tex.c. 54. ¶ Specie quidē igitur vnū erit mouens: appetibile aut appetitiuū. Primū autem omnium appetibile. Hoc enim mouet cum non mouetur: eo q2 sit intellectiuum aut imaginatiuum. Numero autem plura mouentia.

¶ Ostēdit ordinē mot9. Et circa h̄ tria facit. Primo ostēdit q̄uo mouētia sunt vnū ⁊ q̄uo plura. Scđo q̄uo ordinant̄ adinuicē. ibi (Qm̄ aūt tria sunt.) 3° sūmarie determinat de vnoquoq; eoꝝ quedā que ad motu3 reqrunt̄. ibi (Nūc aūt.) Dicit g° p̄mo q2 si mouētia ɔsiderant̄ formaliter ⁊ ꝺm spēm: vnū erit mouēs. s. appetibile vel appetitiuū: q2 iter oīa p̄mū mouēs est appetibile. h̄ eni est mouēs nō motū: inquātū est imaginatū vel intellectū. Manifestū est eni q2 2a mouētia nō mouent̄ nisi iquātū participant p̄m. Unde oīa ɔueniūt in specie p̄mi mouentis. Quis aūt oīa ɔueniant in specie p̄mi mouentis. tamen numero sunt plura. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At v̄o cū tria sint in aīaliū motu: vnum id qđ mouet: scđ3 id quo mouet: ⁊ tertiū id qđ mouet̄: atq; id qđ mouet sit duplex: nā aliud est imobile: aliud mouet atq; mouet̄: imobile q̄de3 id bonum est: qđ sub actionē cadit: id v̄o qđ mouet atq; mouet̄ est ip̄lu3 principiū appetēdi. Mouet̄ eni id qđ appetit ea rōne qua appetit: ⁊ appetitio est mot9 q̄dā vel opatio. Id aūt qđ mouet̄ est aīal ip̄m. At quo mouet appetitus vt instrumento. Id iam corpori tribuēdū est. Quocirca de ip̄o tūc est ɔtēplādū: cū de cōmunib9 aīe corporisue operib9 atq; officijs ɔtemplabimur.

¶ Quoniā aūt tria sūt. vnū q̄dē mouēs: scđm aūt quo mouet: ⁊ tertium qđ mouet̄. Mouēs autem duplex: aliud quidem imobile: aliud qđ mouetur. Est autem imobile actuale bonum: mouēs aūt ⁊ qđ mouetur appetitiuū. Mouetur enim qđ appetit ꝺm q2 appetit: ⁊ appetitus actus aut motus q̄dam est. Qđ aūt mouet̄ animal est. Quo v̄o mouet organo appetit9: iam hoc corporeū. Unde in cōmunib9 anime ⁊ corporis operibus considerandum est de ipsis.

¶ Assignat ordinē mot9 ⁊ dicit q2 tria sunt que iueniunt̄ in motu. Unū qđ est mouēs: ⁊ aliud est organū quo mouens mouet: ⁊ tertiū est qđ mouet̄. Mouens aūt est duplex. vnū q̄dē imobile: ⁊ aliud qđ est mouēs motum. In motu igit̄ aīalis: mouēs qđ nō mouet̄ est bonū actuale qđ mouet appetitū: ꝑut est itellectū vel imaginatū. S3 mouēs motū est ipse appetit9: q2 oē qđ appetit iquātu3 appetit mouet̄: ⁊ ip̄m appetere est q̄dā actus vel mot9: ꝑut mot9 est actus perfecti: ꝑut dictū est de operatione sensus ⁊ intellect9. Qđ aūt mouet̄ est aīal. Organū autē quo appetitus mouet est aliquid corporeu3. s. qđ est primū organum motus: ⁊ ideo de huiusmodi organis considerandum est in operationib9 cōmunib9 anime ⁊ corporis. Determinat enim de hoc: in libro de causa motus animalium. In hoc enim libro intēdit determinare de anima ꝺm se. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nūc vt in summa dicam9 id qđ mouet vt istrumētum: ibi est collocādū vbi idē principij rōnē finisue subit: vt in cardine fit. Hic eni cōuexu3 ⁊ ɔcauū est: quoꝝ alterū finis: alterū principiū est. Quapropter alterū q̄escit alterū mouet̄. Sunt rōne q̄dē diuersa: magnitudine v̄o nō separant̄. Uniuersa nanq; pulsu tractuq3 mouent̄. Iccirco op3 peride atq; in circulo aliquid manere: ⁊ hinc incipere motum.

¶ Nunc autē vt in summa dicatur mouens organice vbi principium ⁊ finis idē: velut in circulatione. hoc est gibbosum ⁊ concauu3. Hoc quidem finis: illud v̄o principiū. Unde aliud quidem quiescit: aliud v̄o mouetur. Ratione quidem altera entia: magnitudine v̄o inseparabilia. Omnia enim pulsu ⁊ tractu mouentur. Propter quod op3 sicut in circulo manere aliquid: ⁊ hinc incipere motum. T.c.55.

¶ Sūmarie determinat de organo motus localis ⁊ dicit in sūma: q2 p̄mū mouēs organice op3 tale eē vt in eodē sit ⁊ p̄ncipiū ⁊ finis motus: sicut in quadā circulatiōe in qua est gibbosum ⁊ cōcauū: quorū vnū est quasi finis: ⁊ aliud quasi p̄ncipiū. Nā cōcauū est sicut finis: gibbosu3 aūt videt̄ esse sicut p̄ncipiū motus. Scđm cōcauitatem eni cōtrahit̄ in seipso: ꝺm gibbositatē v̄o attendit̄ eius dilatatio: ꝑut ab ipso fit p̄ncipiū motus ⁊ pulsus. Et q2 in ipso est p̄ncipiū motus ⁊ finis: p̄ncipiū aūt mot9 op3 esse imobile in vnoquoq; motu: sicut cū mouet̄ manus q̄escit brachiū: ⁊ cū mouet̄ brachiū quiescit humerus: ⁊ sic oīs motus ab aliquo imobili ꝓcedit: op3 q2 in ipso

organo

organo mot⁹ qđ est cor:sit aligd qescēs inquātū est pn^m motus:⁊ aliud qđ mouet inquātuz motus terminat ad ipm. Et hec duo in ipso.s.quiescens ⁊ motū sunt diuersa rōne:lz subiecto ⁊ magnitudine sint abinuicē inseparabilia. Et ꝙ oporteat ibi esse pn^m motus ⁊ finis ⁊ per ɔñs qescens ⁊ mobile:manifestū est ex h ꝙ ois mot⁹ aialis cōponit ex pulsu ⁊ tractu. In pulsu aūt id qđ est mouēs est tm̄ pn^m motus:qꝛ pellens elongat a se id qđ pellitur. Sed in tractu id qđ mouet est terminus motus:qꝛ trahēs:ad se mouet id qđ trahit. Et ꝓpter hoc opꝫ ꝙ pmū organū motus localis in aiali sit ⁊ vt pncipium motus:⁊ vt terminus. Et ideo opꝫ ꝙ in eo sit aliquid manēs:⁊ tm̄ ꝙ hinc incipiat motus:sicut apparet in motu circulari. Nā corpus qđ circulariter mouet ꝓpter imobilitatē cētri ⁊ poloꝝ nō mutat totaliter locū:nisi forte rōne:sed ḿ totū manet in eodē loco ḿ subm̄:partes aūt variāt locū subiecto ⁊ nō rōne tm̄:sic ēt est in omni motu cordis. Nā cor in eadē pte corporis confixū manet:sed mouet ḿ dilatationē ⁊ ɔstrictionem vt causet motū pulsus ⁊ tract⁹:⁊ sic quodāmō est mobile:⁊ quodāmō qescēs.

¶ Omnino igit vti dixim⁹:hoc suiipsi⁹ motiuum est aial:quo est appetitiuū. At appetitiuū sine imaginatione nō est. Ois aūt imaginatio aut rōnis est particeps:aut est sensitiua. Atꝗ hui⁹ ⁊ belue pticeps sūt.

T.c.56. ¶ Omnino quidem igitur sicut predictum est inquantum appetitiuum animal:sic ipsius motiuum est. Appetitiuum autem nō sine phantasia. Phantasia aūt omnis rationalis aut sensibilis est. Hac quidem igit ⁊ alia animalia participant.

Lectio. XVI.

Postꝗ Phs determinauit de pn⁹ motiuo ḿ localē motū in cōmuni ⁊ ḿ se:nunc determinat de ipso per cōparationē ad diuersa genera aialiū. Et circa h tria facit. Primo ostēdit quid sit cōmune oibus aialibus participantibus motum. Secūdo quomō pncipiū motiuū inueniat in aialibus imperfectis. ibi ¶ Cōsiderandū aūt de imperfectis. 3° ostēdit quomō hoc pncipiū motus sit in animali perfectissimo qđ est homo:differenter ab alijs aia
T.c.55 ib us. ibi ¶ Sensibilis quidē. Dicit ergo pmo:ꝙ omne aial inquantū est appetitiuū:sic est suiipsius motiuum. Nam appetitus est causa ꝓpria motus. Sed appetitiuū nō est sine phantasia:que est vel rōnalis vel sensibilis. Sensibili aūt phantasia:alia aialia ab homine partici
c.48. pant:nō aūt rōnali phantasia. Considerandū aūt est ꝙ sicut supra dictum est:sicut sub intellectu phantasiā cōprehendit:ita etiam phantasiam vsꝗ ad intellectū extendit:sequens nominis rationem. Nam phantasia apparitio quedam est:apparet aūt aliquid ⁊ ḿ sensum ⁊ ḿ rōnē. Phantasia etiam habet suam opinionē in absentia sensibiliū vt rō ⁊ intellect⁹. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At eni ɔsiderādū est ēt:qd nā sit id qđ imperfecta aialia motu ciet:qb⁹ sensus iest tātūmō tact⁹. Atꝗ inuestigādū est:si his ēt isit imaginatio cupiditasue:necne. Eteni dolor atꝗ voluptas his iesse videt. Qđ si hec insunt:⁊ cupiditatē necesse est eisdē ineē. At quonā pacto his imaginatio inest. An asserēdū est vt videt hec ⁊ in his inesse imaginationem inꝗ atꝗ cupiditatem. Uerum vt indeterminate mouentur:sic ⁊ hec ipsis insunt indefinite.

¶ Cōsiderandū aūt ⁊ de imperfectis quid mouens est:qbus tact⁹ solū inest sensus:vtrū contingat phantasiā inesse his:aut nō. Aut ⁊ cōcupiscentiā. Uidet eni letitia ⁊ tristitia inesse. Si aūt hec:⁊ ɔcupiscētiā necesse. Phantasia aūt quō vtiꝗ inerit. Aut sicut mouent indeterminate:⁊ hec isunt qdē:indeterminate aūt isunt.

¶ Ostendit quid sit principium motus in animalib⁹ imperfectis. Et dicunt animalia imperfecta:quib⁹ inest solum sensus tactus. Et dicit ꝙ ɔsiderandum est quid moueat ea:vtrum.s.in eis sit phantasia ⁊ cōcupiscentia vel nō. Uidet aūt ꝙ in eis sit ɔcupiscētia:qꝛ in eis videtur esse letitia ⁊ tristitia. Retrahūt eni se cum ab aliquo nociuo tangunt:⁊ aperiunt se:⁊ extendunt in illud qđ est eis cōueniens:qđ nō fieret nisi in eis esset dolor ⁊ delectatio. Si hec aūt sunt in eis:necessariuz est ꝙ in eis sit cōcupiscentia. Sed cū ɔcupiscētia ex sensu fiat delectationis:sequit ꝙ ɔcupiscētia nō sit sine phātasia. Restat ergo querendū quō in eis sit phātasia. Et rñdet ꝙ sicut mouent:ita inest huiꝰ aialib⁹ ⁊ phantasia ⁊ ɔcupiscētia. Mouent aūt nō determinate quasi intēdentes aliqueꝫ determinatū locū in suo motu:sicut accidit in aialibus que mouent motu ꝓcessiuo que imaginant aliquid distans.⁊ illud concupiscūt:⁊ ad illud mouent. Sed huiꝰ aialia iperfecta nō imaginant aliqđ distās:qꝛ nihil imaginant nisi ad ꝑsentiam sensibilis. Sed cū ledunt:imaginant illud vt nociuū ⁊ retrahunt se:⁊ cum delectant:extendunt se super illud ⁊ applicant se illi. Et sic in eis est phantasia vel ɔcupiscētia indeterminata:inquātum imaginant ⁊ ɔcupiscunt aliquid vt conueniens:nō aūt vt hoc aut illud:aut hic aut ibi:sed habēt cōfusam imaginationem ⁊ cōcupiscentiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Imagiatio igit sensitiua rōne ēt in exptib⁹ vti dixim⁹ aialib⁹ inest. At deliberatiua his inest tm̄ in qb⁹ rō inest. Nā vtrū hoc agat an hoc:rōnis iā op⁹ atꝗ officiū est. Atꝗ necesse est vno quodā metire:maius eni ꝑsequit. Quare pōt vnū ex plurib⁹ phantasmatib⁹ facere. Et hec est cā sane cur nō ois imaginatio videt opinionem habere:qꝛ eam que est ex rōcinatione nō habet. At hec illā nimirū hēt. Quapropter deliberatiuū appetitus nō hēt.

¶ Sensibilis quidē igitur phantasia sicut dcm̄ T.c.57.
est:⁊ in alijs animalib⁹ inest. deliberatiua autē rationalibus inest. Utrum enim aget hoc aut hoc:iam rationis est opus. Et necesse vno mēsurare. Maius enim imitatur. Quare potest vnum ex pluribus phantasmatibus facere. Et causa hec eius ꝙ opinionem non putari habere. Quoniam eam que ex syllogismo non hēt. Hec autem illam. Propter qđ deliberatiuum non habet appetitus.

¶ Ostēdit quō pncipiū motiuū sit in hominib⁹. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quō pncipiuz mouens est in hominibus ratio deliberans. Scdo quō aliqñ deliberatio rōnis per appetitū vincit. ibi ¶ Uincit aūt. 3° ostēdit que ratio sit mouens. ibi ¶ Scientificū aūt. Dicit ꝙ pmo ꝙ phātasia sensibilis:vt ex dictis pꝫ est ēt in alijs animalibus:sed illa que est per deliberationeꝫ est tm̄ in rationalibus:qꝛ cōsiderare vtrum hoc sit agendum:aut hoc:qđ est deliberare:opus est rōnis. Et in tali ɔsidera

tione necesse est accipere aliquã vnã regulã vl' finẽ vel aliquid huiꝰ ad qd̄ mensuret quid sit magis agendum. Manifestum est.n.ꝙ hō (imitat̄).i.desiderat id qd̄ est magis in bonitate:ꝛ id qd̄ est meliꝰ:melius aūt semꝑ di iudicamꝰ aliq̃ mẽsura:ꝛ iō opꝫ accipe aliq̃ mensurã in deliberãdo qd magis sit agẽdū.Et h̄ est mediū ex quo rō practica syllogiçat qd sit eligẽdū.Unde mãifestū est ꝙ rō deliberãs pōt ex pluribꝰ phãtasmatibꝰ vnū facẽ.s. ex tribꝰ:quoꝝ vnū p̃eligit̄ alteri:ꝛ 3m est q̃ñ mẽsura que p̃elegit.Et hec est cã q̃re aĩalia nō hñt opionẽ:ſ; hẽant phãtasiã:q2 nō pñt vti syllo:per quẽ vnū p̃eligãt alteri. Sed deliberatio rōnis hꝫ illã.s.opionem:al's nō faceret ex pluribꝰ phãtasmatibꝰ vnū.Et ide est ꝙ appetitꝰ infe rioꝛ qui sequit̄ phantasiã:nō hẽt deliberationẽ:ſ; absq; deliberatione mouet̄ ad ɔcupiscẽdū:vel irascẽdū:q2.s. sequit̄ phantasiã sensibilẽ.¶ Deinde cum dicit.

¶ Uincit aūt interdū appetitus mouetq; volūtatẽ: interdū hec illū:appetitus inq; appetitum vt spera sperã:cū in ɔtinẽtia fit.Atq; semꝑ supioꝛ magis est p̃nceps mouetq; nã:q̊ fit vt tres iaꝫ motꝰ efficiant̄.

¶ Uincit aūt ꝛ mouet aliq̃ñ deliberationẽ. Ali quãdo aūt mouet seipm:sicut spera appetitus appetitū:cū in ɔtinẽtia fuerit. Natura aūt sem per que sursuꝫ principalioꝛ est:ꝛ mouet:vt tri bus lationibus iam moueatur.

¶ Ostẽdit qūo deliberatio rōnis vincat̄ ab appetitu ife rioꝛi:ꝛ dicit ꝙ appetitꝰ iferioꝛ qui est sine deliberatione: vincit deliberationẽ:ꝛ remouet hoīem ab eo qd̄ delibe rauit.Aliq̃ñ ecōuerso appetitus mouet appetituꝫ.s.supe rioꝛ q est rōnis deliberãtis:eū q est phantasie sensibilis: sicut in coꝛporibus celestibꝰ spera superioꝛ mouet infe rioꝛẽ:qd̄ accidit cū aliqs ɔtinẽs fuerit.Cōtinentis.n.est per deliberationẽ rōnis vincẽ passiōes.Et iste est nãlis oꝛdo:vt superioꝛ appetitꝰ moueat iferioꝛẽ:q2 ẽt in coꝛpo ribꝰ celestibꝰ nãliter spera superioꝛ p̃ncipalioꝛ est:ꝛ mo uet iferioꝛẽ:ita ꝙ iferioꝛ mouet̄ tribꝰ motibꝰ localibus. Sicut spera Saturni mouet̄ ꝛ motu diurno qui est suꝑ polos mundi:ꝛ motu ɔ̃rio q est suꝑ polos çodiaci:ꝛ p̃ter h̄ motu ꝓprio.Et simil'r appetitꝰ iferioꝛ etsi aliquid de motu ꝓprio retineat:mouet̄ tñ nãli oꝛdine motu appe titꝰ superioꝛis:ꝛ motu rōnis deliberãtis.Si aūt ecōuer so accidit ꝙ appetitꝰ supioꝛ trãsmoueat̄ ab iferioꝛi:hoc est p̃ter oꝛdinẽ nãlẽ.Unde ꝛ h̄ facit peccatū in moribꝰ: sicut peccata sunt mōstra in nã.¶ Deinde cum dicit.

¶ Ea v̊o rō cui scie tribuunt̄:nō mouet:sed manet. Cuꝫ aūt extimationū ac rōnūq; alia sit vniul'is alia singularis.Alia nãq; dicit oẽ bonū honoꝛibus esse afficiẽdū:hec v̊o dicit ꝛ me bonū esse hec iã opinio mouet:nō illa vniul'is.Quin potius ambe mouẽt. At illa quiescens magis:hec autem non quiescẽs.

T.c.58. ¶ Scientificuꝫ aūt nō mouet:sed manet.Qm̄ aūt hec quidẽ vniuersalis existimatio ꝛ ratio: alia v̊o particularis.Hec quidem eniꝫ dicit ꝙ opoꝛtet talem tale agere:hec aūt ꝙ hoc quideꝫ est tale. ꝛ ego talis. Jam hec mouet opinio:nō que vniuersalis.Aut vtraq;:h̄ hec qdem quie scens magis.hec autem non.

¶ Ostẽdit que rō sit mouẽs.Et p̊ sciẽdū est ꝙ rō specu latiua quã appellat sciẽtificã nō mouet:ſ; in q̇ete est:q2

ex.c.46. nihil de imitãdo vel fugiẽdo dicit:vt supra dcm̄ est.Ra tio aūt practica quedã est vniul'is ꝛ quedã particularis. Uniul'is qdẽ:sicut que dicit ꝙ opꝫ talẽ tale agẽ.sicut fi liū honoꝛare parẽtes.Ratio aūt ꝑticularis dicit ꝙ hoc qdẽ est tale:ꝛ ego talis:puta ꝙ ego filiꝰ:hunc honoꝛẽ de beo nūc exhibẽ parẽti.Hec aūt iã opinio mouet:nō aūt illa que est vniul'is.Aut si vtraq; mouet:sed illa que est vniul'is mouet vt cã p̊a ꝛ q̇escẽs:ꝑticularis v̊o vt cã ꝓxi ma ꝛ quodãmō motui applicata.Nã oꝑationes ꝛ motꝰ in particularibꝰ sunt.vñ opꝫ ad h̄ ꝙ motꝰ sequat̄:ꝙ opi nio vniul'is ad particularia applicet̄.Et ꝓpter hoc etiaꝫ peccatū in actionibꝰ accidit qñ opinio in particulari ope rabili coꝛrūpit̄ ꝓpter aliquã delectationẽ:vel ꝓpter ali quã aliã passionẽ:que tñ vniul'em opinionẽ nō coꝛrūpit.

¶ Necesse est igit̄ oẽ qd̄ viuit aĩamq; hẽt nutriendi vim hẽre ab oꝛtu generationeue vsq; ad iteritū coꝛ ruptionẽue suã.Necesse est.n.oẽ qd̄ est oꝛtuꝫ accre tionẽ ꝛ statū ꝛ decretionẽ hr̄e:que qdẽ vt pꝫ sine nu tritiōe fieri nequeunt.Necesse est igit̄ vniuersis his que accrescūt atq; decrescūt iesse potẽtiã nutriẽdi.

¶ Uegetabilẽ qdẽ igit̄ aĩam necesse hẽre omne T.c.59. qd̄cūqꝫ viuit:ꝛ hẽt aĩam a generatiōe vsqꝫ ad coꝛruptionẽ.Necesse est.n.qd̄ generat̄ augmẽ tum habere ꝛ statum ꝛ decrementū:hoc auteꝫ sine alimento esse impossibile.Necesse igit̄ in esse vegetabilem potentiam in omnibus gene rabilibꝰ coꝛruptibilibus. Lec. XVII.

Ostq; Phus determinauit de singulis ꝑtibus aĩe:hic ostẽdit qūo adinuiceꝫ oꝛdinant̄.Et p̊ ostẽdit ꝙ nec̄e est aĩe partẽ vegetabilẽ in oībꝰ viuẽtibꝰ iueniri.Scd̄o ostẽdit ꝙ sensitiua nō est in oībus:sed in aliquibꝰ.ibi(Sensum aūt nō necesse.)Dicit ḡ p̊ ex his que supra de partibus aĩe determinata sunt ɔcludẽs ꝙ oẽ qd̄ viuit ꝛ per ɔñs quã cūq; partẽ aĩe hñs:necesse est ꝙ hẽat aĩam vegetabilẽ a p̃ncipio sue gñationis vsq; ad suã coꝛruptioneꝫ.Ex quo inuit h̄ eẽ in aĩalibꝰ que gñant̄ ꝛ coꝛrūpunt̄ itelligẽdū. Hoc aūt ꝓbat sic:q2 nec̄e est ꝙ oẽ viuẽs qd̄ generat̄ ha beat augmẽtū ꝛ statū ꝛ decremẽtū:ſ; hec nō pñt accide re sine alimẽto:q2 tẽpoꝛe augmẽti opꝫ ꝙ plus de alimẽ to ɔuertat̄ q̃ sufficiat ad ɔseruationẽ p̃exñtis magnitu dinis:tẽpoꝛe aūt statꝰ eq̃liter:ſ; tẽpoꝛe diminutiōis mi nus.Cū igit̄ vti alimẽto ꝑtineat ad ꝑtẽ vegetabilẽ:nec̄e est ꝙ hec ꝑs aĩe sit in oībꝰ viuẽtibꝰ que generant̄ ꝛ coꝛ rūpunt̄.Et sic pꝫ oꝛdo istiꝰ partis aĩe ad alias ꝑtes aĩe: q2 oẽs alie p̃supponunt istam.¶ Deinde cum dicit.

¶ At nō in oībꝰ viuentibꝰ necesse est sensum esse.Et eni neq; ea pñt tactuꝫ hẽre:quoꝝ coꝛpꝰ est simplex que nō sine materia foꝛmarū sunt susceptiua.Neq; fieri pōt vt sine h̄ sẽsu aĩaliū quicq; in rerū sit rōne.

¶ Sensuꝫ aūt nō necesse in oībꝰ viuẽtibus.Ne T.c.60. qꝫ.n.quoꝝ simplex coꝛpus cōtingit habere ta ctū.Neqꝫ sine hoc posse esse nulluꝫ aĩal.Neqꝫ quecūqꝫ nō susceptiua specierū sine materia.

¶ Ostẽdit qūo se hẽat ꝑs sensitiua ad viuẽtia.Et p̊ ostẽ dit ꝙ nō est in oībꝰ viuẽtibꝰ.Scd̄o ostẽdit in q̇bꝰ viuẽti bus sit ibi(Animal aūt necesse.)Dicit ḡ p̊ ꝙ nō est ne cessariū ꝙ oĩa viuẽtia hẽant sensum:q2 sensus tactꝰ sine quo nullus aliꝰ pōt eẽ:ꝛ per ɔñs neqꝫ aliqd̄ aĩal:cuiꝰ rō perficit̄ ex h̄ ꝙ hꝫ sensum:esse nō pōt in aliquo coꝛpoꝛe simplici:q2 oꝛganū sensus tactus necesse est eẽ in quadã

s°.2.c.118. medietatē iter ɔ̄ria.vt supra ostēsum est:qđ nulli corpi
simplici ɔuenit:cū in corpib⁹ simplicib⁹ sint excellētie
q̄litatū sensibiliū:puta in igne excellētia calidi:in aqua
excellētia frigidi.Silr̄ ēt quecūq̄ nō sūt susceptiua spe
cieꝝ sine mā:nō habēt sensuz.Nā sensus est susceptiu⁹
s°.2.c.122. specierū sine materia:vt supra dictum est.Sunt autem
quedā viuētia.s.plante:que sunt propinqua corporibus
simplicibus ꝑpter earū terrestreitatē:⁊ nō recipiūt spe
cies sensibiliū nisi per mālem imutationē:nō ergo oia
viuentia habent sensum.❡Deinde cum dicit.

❡Animal aūt necesse est sensuz habere:si nihil facit
frustra nā.Nā vniuersa que nā ɔficiunt gr̄a sūt ali/
cuius:aut sunt casus eoꝝ que alicui⁹ cā fiūt.Si igit̄
corp⁹ qđ hēt vim gradiēdi nō hēret sensum:corrū/
peret̄ sane:⁊ nō ad suū ꝓficisceret̄ ꝑueniretq̄ finē
quē q̄dē op⁹ esse nāe ɔstat.Quo nāq̄ pacto nutrie/
tur.Jmmobilib⁹.n.adest nutrimentū eo in loco vbi
sunt orta:quo nutriri possunt suapte natura.

T.c.59. ❡Animal aūt necesse sensum hēre:si nihil fru/
stra facit natura.Propter aliquid eni oia que
sunt natura subsistunt:aut concidētia sunt eo/
rum que sunt propter aliquid.Si igitur omne
ꝓcessiuū corpus nō habet sensum:corrumpet̄
vtiq̄:⁊ ad finem non vtiq̄ veniet qui est natu
re opus.Quomō eni aletur.Manentib⁹ q̄dez
enim existit vnde nutriri nata sunt.

❡Ostēdit q̄ oia aialia habēt sensum.Et circa h̄ duo fa/
cit.Primo ostēdit hoc de aialib⁹ que mouent̄ motu ꝓ/
cessiuo.Secūdo simpliciter de oib⁹ aialib⁹.ibi(At vō.)
Circa p̄ᵐ duo facit.Primo ostēdit ꝓpositū.Secūdo ex/
cludit q̄dā per qđ posset sue rōni obuiari.ibi(Nō pōt
aūt corp⁹.)Dicit g̊ p̄mo q̄ necesse est q̄ aial sensum ha/
beat.Ad qđ ꝓbandū ꝓponit p̄mo q̄ nā nihil facit fru/
stra:q2 oia que sunt in nā sunt ꝑpter aliud.i.ꝑueniunt
ex necessitate ex his que ꝑpter aliquid sunt:sicut natu/
ra facit mēbra ꝑpter aliquas operatiōes.Sed ex hoc q̄
mēbra sunt talis dispositionis sequit̄ q̄ habeāt aliq̄ ac/
cidētia:sicut q̄ habeāt pilositates quasdam vel colores
vel corruptiōes que nō sunt ꝑpter finē:sed magis ꝑue/
niunt ex necessitate materie.Sic igit̄ cū natura operet̄
ꝑpter aliq̄d:si res naturales nō possent ꝑuenire ad finē
quē natura intēdit:essent frustra.Sed nā fecit corp⁹ ꝓ/
cessiuū.i.aialis qđ pōt moueri motu ꝓcessiuo:sic organi
çatū ⁊ dispositū ꝑpter motū:⁊ vt per motū vlteri⁹ ꝓse/
queret̄ alimētū per qđ ɔseruaret̄ in eē.Hoc aūt nō pos/
set esse si nō hēret sensum:q2 nō discerneret corruptibi/
lia que possent ei obuiare:⁊ sic corrumperet̄:⁊ nō ꝑueni
ret ad finē quē nā itēdit:vt.s.ɔseruet̄ alimēto:qđ ex mo
tu acq̄rit̄.Quō enim alerent̄ nisi quererent alimentum
T.c.60. per motuz.Nec est instantia de aialibus imobilibus:q2
aialibus manētibus.i.imobilibus existit adiunctum il
lud vnde nata sūt nutriri.vnde nō opz q̄ a remotis que
rant.Manifestū est igit̄ q̄ si corpora ꝓcessiua nō habe
rent sensum:nō possent ɔseq̄ finē ad quē nā ordinauit:⁊
ita eēnt frustra:qđ est incōueniēs.❡Deinde cum dicit.

❡Fieri aūt nequit vt corpoꝝ quicq̄ mobile atq̄ or
tum:aiam q̄dē hēat discernentēq̄ mentē:sensu aūt
vacet.Cur eni nō habebit:Aut eniz aie aut corpori
idip̄m melius erit.At neutri videt̄ meli⁹ eē.Jlla nā
q̄ ob hoc nō intelliget magis.Jllud aūt non ob id
ipsum magis persistet.At vō neq̄ corp⁹quicquā in
genitū aiatū sensum hr̄e nec̄e est.Nullū igit̄ vti dixi
mus nō imobile corpus hēt aiam absq̄ sensu.

❡Non potest autem corpus habere quidē ani T.c.61.
mam ⁊ intellectum discretiuum:sensum autē
non habere:non mansiuum existens:genera/
bile autem.At vō neq̄ ingenerabile.Quare
enim non habebit.Aut eni anime melius:aut
corpori.Nunc autem neutrum est.Hoc qui/
dem non magis intelligit.Hoc autez nihil erit
magis propter illud.Nullum ergo habet ani/ tex.c.62.
mal corpus non manens sine sensu.

❡Excludit q̄dā per qđ posset obuiari p̄dicte rōni.Pos
set eni aliquis dicere q̄ corpus ꝓcessiuū pōt peruenire
ad finē intentum a natura discernēdo corruptibilia per
intellectū:etiam si nō haberet sensum.Sed excludit h̄
dicēs q̄ corpus nō existēs mansiuū sed ꝓcessiuū nō pōt
habere aiam ⁊ intellectū discernentē nociua:ita q̄ non
habeat sensum:neq̄ si sit generabile:neq̄ si sit igenera/
bile.Et de generabili q̄dē ostēsuz est.Nā viuētia gn̄abi/
lia habētia intellectū sunt tm̄ hoies.Jntellectus aūt hu
manus indiget sensu:vt supra ostēsuz est.❡Sed qđ di tex.cō.20.
cit:(q̄ neq̄ illud qđ est ingenerabile hēt itellectū sine T.30.
sensu:)videt̄ esse falsum ꝺm opinionē Ari.Nā corpora
celestia que ponit esse aiata:habēt de partib⁹ aie intelle
ctū.Nō habēt aūt sensuz cū sint corpora vniformia nō
habentia distinctionē in organis que requirunt̄ ad sen/
sum.❡Unde q̄dā sic exponūt vt ibi terminet̄ snia:vbi
dicit(generabile aūt.)vt sit sensus q̄ nullū corpus non
manēs nō pōt habere intellectū sine sensu:dūmō sit ge/
nerabile.❡Sed qđ subdit(At vō neq̄ igenerabile.)
est p̄ncipiū alterius sentētie:ac si dicat q̄ hoc qđ dictuz
est de corpore generabili nō sic se hēt circa corp⁹ igene/
rabile:vt.s.non possit habere intellectum sine sensu.Et
hoc est qđ subdit(Quare eni nō habebit.)Jntelligen/
dum est magis relatiue q̄ interrogatiue:vt sit sensus q̄
causa quare corpus ingenerabile.s.corpus celeste nō hēt
sensum:lz habeat intellectū est ista:q2 si haberet sensuz:
aut hoc esset vt exinde esset aliquid melius aie corporis
aut vt exinde esset melius corpori celesti.Sed neutrum
horū est:q2 aia corporis celestis nō magis itelligeret per
sensum q̄ sine sensu:itelligit eni per modū subarū sepa
ratarū ea que sunt ꝺm se itelligibilia.Neq̄ ēt corp⁹cele
ste magis posset cōseruari in esse ꝑpter sensuz:q2 nō est
possibile ip̄m corrumpi.vnde nō indiget sensu ad vitā/
dum corrumpētia.❡Sed ad hunc sensum nō adaptat̄
ɔclusio ɔn̄s.s.q̄ nullū corpus nō manens.i.nō imobile:
hēt aiam sine sensu.Nisi forte dicat̄ q̄ hec ɔclusio nō se
quit̄ ex eo qđ imediate dictū est:sed ex eo qđ p̄mo fuit
dcm̄.Quia igit̄ hec expositio extorta videt̄ dicēdum est
q̄ per corpus ingenerabile nō intelligit corpus celeste:
sed corpora quorūdam animaliū aereorū que ponebant
platonici:nominantes ea demones:quos quidē Apullei⁹
platonicus sic diffinit.Demones sunt animalia corpore
aerea:mente rationalia:animo passiua:tempore eterna.
Et de huiꝰ animaliū corporibus vult Phus ostendere
q̄ nō est possibile q̄ habeant intellectū sine sensu:sicut
platonici posuerūt:vt interrogatiue legatur qđ dicitur:
(Quare.n.nō hēbit).s.huiꝰ corp⁹ sensum:q̄si dicat.Nō
est huius rōnē assignare.Si.n.nō hz:aut hoc est ꝑpter
bonū aie:aut ꝑpter bonū corporis.Sed neutrū hoꝝ:q2
sine sensu:neq̄ anima eius intelligit melius:neq̄ corp⁹

magis conseruabit̃.Et ex hoc statim directe sequit̃ con/
clusio quã inducit ꝙ nullũ corpus mobile habẽs aiam
careat sensu.Apparet aũt hanc eẽ intẽtionẽ Aristo.ex h̃
ꝙ imediate subiungit:ꝙ impossibile est aliqd corpꝰ sim
plex esse corpus animalis.¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui si sensuz hẽt:necesse est ipm vel simplex cor
pus vel mixtũ eẽ.Sed fieri nõ põt vt sit simplex:nõ
eni habebit tactũ.At hunc sensuz inesse necesse est.

¶ At vo si hẽt sensuz:necesse est corpꝰ esse:aut
simplex:aut mixtũ.Impoẽ aũt est eẽ simplex.
Tactũ.n.nõ hẽret.Est aũt necesse hũc hẽre.

¶ Ostẽdit ꝙ sensus sit simplr necessarius oi aiali.Et cir
ca hoc duo facit.Primo ostẽdit ꝓpositũ.Scdo inducit
quãdã ꝯnẽ ex dictis.ibi.(Manifestũ igit̃ qm necesse.)
Circa pm duo facit.Primo ꝓponit qd intẽdit.Scdo ꝓ/
bat ꝓpositum.ibi(Hoc aũt ex his.)Proponit aũt duo:
quoꝝ pm est ꝙ si aliqd corpꝰ hz sensum:necesse est ꝙ vel
sit simplex vel mixtũ.Et ipoẽ est ꝙ sit simplex:qr si eẽt
corpꝰ simplex nõ hẽret tactũ:quẽ qdẽ sensum necesse est
oẽ aial hẽre:nõ solũ aialia ꝓcessiua:sed ẽt aialia imobi/
2°.t.c.27. lia:sicut ostẽdit supra.¶ Deinde cum dicit.

¶ Qd qdẽ ex hisce ꝑspicuũ euadere põt.Nã cũ aial
oẽ corpꝰ sit aiatũ:corpusqꝫ oẽ tãgibile sit:tãgibile
aũt sit id qd est sẽsibile tactu:necesse est ⁊ aialis cor
pus vim hẽat sentiẽdi tãgẽdo si debeat ipm aial cõ
seruari.Ceteri nanqꝫ sensus per alia quedã externa
sentiũt.Odoratꝰ inqꝫ visus ac auditꝰ.Tãgẽs aũt ni
si sensum hẽat:nõ poterit alia qdẽ fugẽ:alia aũt ca
pere.Qd si ita sit fieri nõ põt:vt ipm aial ꝯseruet̃.

T.c.63. ¶ Hoc aũt ex his manifestũ.Quoniã enim aial
corpꝰ animatũ est:corpus aũt omne tangibile:
tãgibile aũt qd sensibile tactu:necesse ⁊ aialis
corpus tactiuum esse:si debet saluari aial.Alij
eni sensus per altera sentiũt.vt olfatus:visus:
auditus.Tactiuũ aũt nisi habeat sensum:non
hec poterit.quidem fugere:illa autẽ accipere.
Si vo hec:impossibile est saluari animal.

¶ Probat ꝓpositũ.Et p° ꝙ sensus tactꝰ sit in oibꝰ aiali/
bus.2° ꝙ corpꝰ aialis nõ possit eẽ corpꝰ simplex.ibi(Or
aũt poẽ.)Circa pmum duo facit.Primo ostẽdit ꝙ ne/
cesse est ineẽ oibꝰ aialibꝰ sensum tactꝰ.2° ꝙ alij sensus a
sensu tactꝰ nõ insunt oibꝰ.ibi(Alij aũt ꝓpter bonũ ⁊c̃.)
Circa pm duo facit.Primo ostẽdit ꝙ necesse est tactũ in
esse oibꝰ aialibꝰ.Scdo oñdit idẽ de gustu.ibi(Propter
qd ⁊ gustus.)Dicit g° p° ꝙ h̃.s.ꝙ necesse sit tactũ inesse
oibꝰ aialibꝰ:necesse est ex his que nũc dicent̃.Aial.n.est
corpꝰ aiatũ.Omne aũt corpꝰ.s.gñabile ⁊ corruptibile est
tãgibile:⁊ dico tangibile qd est sensibile tactu.Corpora
aũt celestia que sunt ingñabilia ⁊ icorruptibilia nõ sũt
tãgibilia.Nõ.n.sũt de nã elntoꝝ vt possint hẽre q̃litates
elntares que sunt q̃litates tangibiles.Sed oia corpora
corruptibilia necesse est hẽre q̃litates tãgibiles:cũ sint
vel elnta simplicia vel ex elntis cõposita.Et ex h̃ ꝯclu
dit ꝙ necesse est corpꝰ aialis hẽre sensum tactꝰ si debeat
saluari corpꝰ aialis:qr cũ corpꝰ aialis sit tãgibile.i.hñs
tãgibiles q̃litates:⁊ similr corpora que ipm tãgũt:imu/
tari põt corpꝰ aialis ab his que ipm tãgũt nãli imutatio
ne vsqꝫ ad suã corruptionẽ.Aliter aũt est de alijs sẽsibꝰ
que sentiũt per alia media ⁊ nõ tãgẽdo:sicut olfatꝰ visus
⁊ auditꝰ.Vñ illa sensibilia cũ sint remota nõ tãgũt cor/
pus aialis:nec pñt alterare ipm ad corruptionẽ:sicut tã
gibilia.Et id nisi aial hẽret sensuz tactꝰ per quẽ discerne
ret ꝯueniẽtia a corruptiuis:non posset hec fugẽ ⁊ illa ac/
cipere:⁊ ita nõ posset saluari aial.Necessariũ est igit̃ ad
salutẽ aialis ꝙ hẽat sensum tactꝰ.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter ⁊ ipse gustus q̃si tactꝰ est qdã.Est.n.
alimẽti sensus.At alimentũ:corpꝰ est qd tactu ꝑci/
pit̃.Sonus aũt ⁊ color ⁊ odor nõ nutriũt:nec accre
tionẽ decretionẽue faciũt.Quare necesse est ipsum
gustũ tactũ quẽdã esse:qr rei tangibilis ac nutritiue
est sensus.Hi igit̃ sensus necessarij sunt aiali:atqꝫ
perspicuũ est fieri nõ posse vt sit aial absqꝫ tactu.

¶ Propter qd ⁊ gustus est sicut tactꝰ quidaz: T.c.64
alimentũ aũt corpꝰ tãgi possibile.Sonus autẽ
⁊ color ⁊ odor nõ alũt:neqꝫ faciunt augmen/
tum:neqꝫ decremẽtũ.Quare ⁊ gustũ necesse
est tactũ eẽ quẽdã:qr tãgibilis ⁊ vegetatiui sen
sus est.Hi qdẽ igit̃ necessarij sunt aiali.Quo ⁊
manifestũ ꝙ nõ poẽ sine tactu aial esse.

¶ Ostẽdit idẽ de gustu.s.ꝙ gustus est sicut tactꝰ qdã.Est
eni gustus alimẽti quo.s.discernit̃ alimẽtũ vtrũ sit ꝯue/
niẽs vel nõ.Alimẽtũ aũt est qddã corpus tãgibile.Nu
trit eni ex h̃ ꝙ est calidũ humidũ frigidũ ⁊ siccũ.Ex eis
dẽ eni nutrimur ex qbꝰ sumꝰ.Sed sonus ⁊ color ⁊ odor
nihil faciũt ad alimẽtũ:neqꝫ ad augmentũ vel ad decre
mẽtũ.Sapor aũt ꝯfert ad alimẽtũ inquãtũ est sequela
cõplexiõis.Sic igit̃ pz ꝙ gustꝰ est qdã tactꝰ:qr est sen/
sus alicuiꝰ tãgibilis ⁊ vegetatiui.i.nutritiui.s.alimenti.
Et sic pz ꝙ hi sensus necij sũt aiali.Ex quo ẽt manifestũ
est ꝙ aial nõ põt esse sine tactu.¶ Deinde cum dicit.

¶ At ceteri sensus boni sunt gr̃a ⁊ definito iã gene/
ri nõ cuiusuis aialiũ sine vllo discrimie:sz cuidã vt
gradiẽti necesse est insint.Nã si ꝯseruari debeat:nõ
solũ tãgẽdo:sz eminus ẽt sentire ipm opz.Qd qdẽ
erit si per extremũ sentire mediũ possit h̃ pacto vt a
sẽsibili qdẽ mediũ:ab h̃ aũt ipm patiat̃ ac moueat̃.

¶ Alij aũt ꝓpter bonũ:⁊ generi aialiũ iã nõ cu
iuscũqꝫ:sed quibusdaz vt ꝓcessiuo necesse in/
esse.Si eni debet saluari:nõ solum oportet ta/
ctum sentire:sed ⁊ de longe.Hoc autem erit si T.c.65.
per mediũ sensitiuum fuerit:eo ꝙ illud quidẽ
a sensibili patiat̃ ⁊ moueat̃:ipm aũt ab illo.

¶ Ostẽdit ꝙ alij sensus nõ insunt oibꝰ aialibꝰ:sed qbus/
dã.Et circa hoc duo facit.Primo ostẽdit ꝓpositũ.Scdo
manifestat qddã qd dixerat.ibi(Sicut.n.mouẽs.)Di/
cit g° p° ꝙ alij sensus.s.visus auditus ⁊ olfatus cõueniũt
aiali nõ ꝓpter necessitatẽ:sz ꝓpter bñ eẽ.Sz necũz est
eos ineẽ nõ cuilibet generi aialiũ:sz qbusdã.s.que mo/
uent̃ motu ꝓcessiuo:qr si dz hꝰ aial saluari:nõ soluz dz
sentire id qd tãgit:sed dz sentire id qd est a longe:qr ad
aliqd remotũ mouet̃.Hoc aũt.s.ꝙ sentiat aliqd a longe
erit si habeat sensus qui sentiant per medium:eo ꝙ me
dium patitur ⁊ mouetur a sensibili:sensus autem a me/
dio.¶ Et hoc ostendit ꝯsequẽter cum dicit.

¶ Nã vt in motu ad locũ accõmodato fieri solet:cũ
ꝑmulta efficit̃.Primũ nãqꝫ mouẽs pellit sensuz pel
lẽdoqꝫ facit vt illud pellat id qd deinceps post illd
est collocatũ:fitqꝫ h̃ pacto motꝰ per mediũ.Atqꝫ pri

mū qdē pellit ꝛ nō pellit̃. Ultimū aūt pellit̃ nō pellit. Mediū v̄o pellit̃ atq̄ pellit. Et iterdū plura ſūt media: iterdū paucioꝛa. Sic ꝛ in alteratiōe fieri ſolet h̄ excepto dūtaxat id inq̄ qđ alterat eodē in loco manere. Veluti ſi qſpiā in cerā tinxerit: vſq̄ ad id mota eſt vſquequo tinxerit. Lapis aūt nō mouetur. At aq̄ ad diſtātiā lōgā. Aer aūt ad lōgioꝛē mouet̃ atq̄ agit ꝛ patit̃: ſi maneat ſitq̄ vnus ꝛ nō diuiſus. Quapꝛopter ꝛ de reflexione meli⁹ eſt aerē a figura coloꝛeq̄ pati: quouſq̄ ſit vn⁹. Eſt aūt vnus in ipſo leni: q̄ egrediētē viſionē frāgi atq̄ reflecti cēſe-
T.c.64 re. Quocirca rurſus hic mouet viſuz ꝑinde atq̄ ſignū qđ in cerā iprimit̃ trāſmitteret̃ vſq̄ ad finē.

¶ Sicut.n. mouēs ſc̄m locū vſq̄ alicui ꝑmutare facit: ꝛ depellens alterū facit vt pellat̃: ꝛ eſt per mediū mot⁹. Et pꝛimū qdē mouens depellit ꝛ nō depellit̃: vltimū aūt ſolum depellit̃ nō pellēs: mediū aūt vtraq̄: m̄lta aūt media. Sic ꝛ in alteratiōe: ꝑter ꝙ vnū manēs in eodē loco alterat. Ut ſi in cerā tīxerit aliq̄s vſq̄ ad id mota eſt vſquequo tīxit. Lapis aūt nihil. Sed aq̄ vſquequo ꝓcul. Aer aūt ad plimū mouet̃: ꝛ facit ꝛ patit̃ ſi maneat ꝛ vn⁹ ſit. Unde ꝛ de repcuſſione eſt melius q̄ꝫ viſum egrediētē repercuti: aerē pati a figura ꝛ coloꝛe vſquequo qdē ſit vnus. In leni aūt eſt vnus: ꝓpter qđ hic iterū viſum mouebit: ſicut vtiq̄ ſi in cera ſigilluz ingrederetur vſq̄ ad finem.

¶ Oñdit per ſimile in motu locali. Videm⁹.n. ꝙ mouēs ſc̄m locū facit ꝑmutationē vſq̄ ad aliquē determinatuz locū: q2 qđ p̄ᵒ depellit facit vt illud depulſuz iterū depellat aliud: ꝛ ſic p̄ᵐ depellēs mouet 3ᵐ per mediū: ꝛ p̄ᵐ qdē mouēs depellit: ſed nō depellit̃. Ultimū aūt vbi terminat̃ mot⁹ depellit̃: ſed nō depellit. Mediū aūt hꝫ vtrūq̄. ſ. qđ depellit ꝛ depellit̃: ꝛ ꝯtingit multa media eē talia. Et ſicut h̄ eſt in motu locali: ita ꝯtīgit in alteratiōe: ꝙ ſit ibi p̄ᵐ mouens ꝛ vltimū motū: ꝛ mediū qđ ſit mo-
T.c.65 uēs ꝛ motū. Sed in h̄ tñ differt ꝙ p̄ᵐ alterās manet ſc̄m locū dū alterat: qđ nō ꝯtīgit dici de pellēte. Et ponit exēplū: ſicut ſi aliq̄s tāgat cerā liquefactā: vſq̄ ad illum terminū mota eſt quouſq̄ per actionē caloꝛis actio tāgentis ꝑtigit. Sꝫ lapis q2 durus eſt: nō eſt ſuſceptiuus talis īpꝛeſſionis. In aq̄ aūt talis actio magis ꝓtēdit̃ ꝓcul q̄ꝫ in cera. Sed adhuc aer qui eſt paſſibilioꝛ in maxime remotū mouet̃: ꝛ facit ꝛ patit̃ vt mediū exiſtēs: dūmodo maneat ꝛ ſit vnus vt. ſ. nō interrūpat̃ per aliqđ obſtaculū iterpoſitū. Et iđ circa repercuſſionē ſenſus melius eſt dicere ꝙ aer patiat̃ a figura ꝛ coloꝛe quouſq̄ ꝑmanet vnus ꝯtinu⁹: qđ ꝯtingit qñ eſt lenis ꝛ nō īterrupt⁹: q̄ꝫ ꝙ radij egrediētes a viſu repcutiāt̃ a viſibili. vt Platonici poſuerūt. Et iđ aer ſic motus a figura ꝛ coloꝛe mouebit viſuz: īquātū viſibile imutat totū aerem vſq̄ ad viſuz. Et eſſet ſimile de cera ꝛ ſigillo ſi figura ſigilli ipꝛimeret̃ in cerā vſq̄ ad vltimū terminū eius: ſicut viſibile impꝛimit ſpeciem ſuam in aerem vſq̄ ad viſum.

¶ At q̄ ꝑſpicuū eſt fieri nō poſſe coꝛp⁹ aīalis ſit ſimplex: igneū inq̄ aut aqueū aut aereū. Nā nullus ali⁹ ſenſus abſq̄ tactu hēri pōt. Coꝛpus.n. aīalis oīs vt dcm̄ eſt: vim hēt ſentiēdi tāgēdo. Cetera aūt el'nta ꝑter terrā īſtrumēta ſēſus fieri pn̄t: atq̄ oē tale per aliud ſentiēdo ſenſuz nimirū efficit ꝛ per media. At tact⁹ in tāgēdo ſenſibilia ſua cōſiſtit. Quapꝛopter ꝛ h̄ noīe nūcupat̃: atq̄ tametſi cetera quoq̄ ſenſuz inſtrumēta tactu ſentiūt: tñ per aliud mediū ſentiunt. At ipſe tact⁹ per ſeip̄m ſolus ſentire videt̃. Quibus efficit̃ vt nullū taliū el'ntoꝝ coꝛpus ſit aīalis. At v̄o neq̄ rerū eſſe pōt. Tactus.n. veluti mediocritas eſt oium tāgibiliū ꝛ īſtrumētū ipſi⁹ nō mō terre differētias eſt ſuſceptiuū. Sed ēt calidi frigidiq̄ ceteroꝛū q̄ oium tāgibiliū. Et iđ neq̄ oſſib⁹ neq̄ pilis neq̄ talib⁹ ꝑtib⁹ vllis oino ſentim⁹: q2 terrea ſunt. Hinc ꝛ plante oium ſenſuū ſunt (vt pꝫ) expertes: q2 ꝛ ipſe terree ſūt. At abſq̄ tactu fieri nō pōt vt alius q̄ſq̄ ſit ſenſus. Huius aūt inſtrumentū ſenſus neq̄ terra eſt neq̄ ceteroꝛ vllius elementoꝝ.

¶ Qđ aūt ipoſſe ſit ſimplex eē aīalis coꝛp⁹ manifeſtū eſt: dico aūt puta igneū aut aereuz. Sine T.c.66 qdē.n. tactu: neq̄ vnū ꝯtigit aīaliū ſenſuz hr̄e. Coꝛp⁹.n. tactiuū aīatuz oē: ſicut dcm̄ eſt. Alia aūt ꝑter terrā: ſenſitiua qdē vtiq̄ fiēt: oia autē eo ꝙ per alterū ſentire faciūt ſenſuz ꝛ per mediū. Tactus aūt eſt in tāgēdo ipſa: ꝓpter qđ ꝛ hēt hoc nomen. Et tñ alij ſenſus tactu ſentiunt ſed per altera. Hic aūt videt̃ ſolus per ſeipſuz. Quare huiuſmodi elementoꝝ nullū vtiq̄ erit coꝛp⁹ aīalis. Neq̄ itaq̄ terrenū. Oium.n. tangibiliū tactus eſt ſicut medietas ꝛ ſuſceptiuus ſenſus: nō ſolum quecūq̄ differētie terre ſunt: ſed calidi ꝛ frigidi: ꝛ alioꝛū oium tāgi poſſibilium. Et pꝛopter hoc oſſibus ꝛ capillis ꝛ huiuſmodi partibus nō ſentimus: q2 terree ſunt. Et plante ēt ob hoc: neq̄ vnuz hn̄t ſenſum: q2 terree ſunt: ſine aūt tactu: neq̄ vnuz poſſibile eſt aliū eē. Hic aūt ſenſus nō eſt: neq̄ terre: neq̄ alius elementoꝛum nullius.

Lec. XVIII.

Poſtq̄ Phus oſtēdit ꝙ tact⁹ de necītate ieſt oīb⁹ aīalib⁹ hic ītēdit oñdere ꝙ ipoſſe ſit coꝛp⁹ aīalis eē ſimplex: puta ꝙ ſit igneū vel aereū: ſicut platonici poſuerūt quedā aīalia eē aerea. Hoc aūt ꝓbat: q2 nullū aliū ſenſuz cōtingit eē ſine tactu: opꝫ enī oē aīal habere tactū vt oſtē- 2ª.t.c.66 ſum eſt: ꝛ per ꝯñs opꝫ ꝙ oē coꝛp⁹ aīatū. ſ. aīa ſenſibili ſit tale vt per ip̄m poſſit fieri ſenſus tact⁹. Oia aūt el'nta ꝑter terrā pn̄t eē oꝛgana vel media alioꝝ ſenſuuz. ſ. aer ꝛ aq̄: eo ꝙ aer ꝛ aq̄ faciūt ſentire per alterū. i. per mediū. Sed tact⁹ nō fit per mediū: ſꝫ in tāgēdo ipſa ſenſibilia: ꝛ iđ ſic noīat̃: q̄uis ꝛ alij ſenſus ſētiāt quodāmō in tāgēdo: nō qdē īmediate: ſꝫ per mediū. Nā ſenſibile tāgit ſenſum per mediū: ſic̄ ꝛ per mediū īmutat ip̄m. Solus aūt ſenſus tact⁹ ī tāgēdo ſenſibile ſentit per ſeip̄m: ꝛ nō per aliqđ mediū. Ex q̄ māifeſtū eſt ꝙ coꝛp⁹ aīalis debet eē tale vt per ipꝫ poſſit fieri tact⁹: nō aūt vt ꝑ ipꝫ poſſit fieri viſus ꝛ audit⁹: q2 hi ſenſus fiūt ꝑ mediū extrīſecū. Et q2 coꝛp⁹ aīalis opꝫ eē tale vt ꝑ ip̄m fiat ſenſus tact⁹: ipoſſe eſt ꝙ vllū el'ntoꝝ ſit coꝛp⁹ aīalis: neq̄ terra ꝑ quā

nõ sũt alij sensus:neqȝ alia elr̃ta per que fiũt alij sẽsus. Cui⁹ rõ est:q̃ illud per qđ fit tact⁹ opȝ eẽ mediũ iter q̃litates tãgibiles ad h̃ q̃ sit susceptiuũ eaꝝ:vtpote in potẽtia exñs ad eas:vt supra dñsuȝ ẽ.
2°.t.c.118 Et h̃ est verũ nõ solũ respectu q̃litatũ terre:sed ẽt oĩum tãgibiliũ q̃litatũ. In corporib⁹ aũt simplicib⁹ nõ inenit̃ mediũ iter q̃litates tãgibiles:sȝ iueniunt̃ ipse q̃litates ꝫm extremitatẽ ꝯrietatis. Et ide manifestũ est q̃ per nullũ corp⁹ simplex:nec ꝑ aliqđ corpib⁹ simplicib⁹ vicinũ põt fieri sensus tact⁹. Et iõ ossib⁹ ⁊ capillis ⁊ talib⁹ ꝑtib⁹ nõ sentim⁹:q̃ supabũdat in eis qđ terre est:⁊ nõ reducunt̃ ad mediũ ꝓut tact⁹ regrit. Propter istã ẽt rõnẽ plãte nullũ hñt sensum: q̃ habẽt multũ de terrestri:⁊ sine tactu nõ est poẽ esse aliquẽ aliũ sensuȝ:nec tactũ fieri possibile per aliqđ simplex elementũ. Sic ğ manifestũ est q̃ nullũ corpus simplex põt esse aĩata aĩa sensibili. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec cũ ita sint:pȝ aĩalia nec̃io mori:cũ h̃ solo sensu tact⁹ ꝑuant̃. Neqȝ.n.fieri põt vt hũc sẽsuȝ nõ aĩal hẽat. Neqȝ si aĩal ẽ:aliũ sensuȝ ꝑter hũc hr̃e nec̃e ẽ. Et ꝓpterea fit vt cetera qdẽ sensibilia nõ corrũpãt suis exuꝑationib⁹ aĩal:color inq̃ȝ son⁹ ⁊ odor:ȝ ipa tm̃ sensuũ istrumẽta. Nisi ꝑ accñs vt si simr̃ cũ sono pulsio actusq̃ȝ fiat:⁊ si a reb⁹ q̃ vident̃:atq̃ȝ ab olẽtib⁹ alia moueant̃ que tactu corrũpũt. Sapor ẽt h̃ sane corrũpit q̃ simr̃ accidit ipm̃ tãgibile eẽ. Exuꝑationes aũt tãgibiliũ vt calidoꝝ frigidoꝝ ⁊ hui⁹ ipm̃ iterficiũt atq̃ȝ iterminant aĩal. Exuꝑatio.n.sensibilis cuiusuis sensus destruit instrumentũ atq̃ȝ deuastat. Quare ⁊ tãgibile exuperãs:ipm̃ destruit tactũ. At h̃ sẽsu definitũ est aĩal. Sine nãq̃ȝ tactu fieri nõ posse vt sit aĩal demõstrauim⁹. Quãobrẽ exuperatiões eoꝝ que tactu ꝑcipiunt̃:nõ solũ instrumẽtuȝ ipsius: verũ etiã aĩal ipsum interimũt atq̃ȝ corrumpunt:q̃ necesse est animal hunc solũ habere.

¶ Manifestũ igit̃ q̃m̃ nec̃e h̃ solo priuata sensu aĩalia mori. Neqȝ.n.hunc poẽ est hẽre nõ aĩal exñs:neqȝ cũ sit aĩal:aliũ nec̃e est hr̃e ꝑter hũc.
T.c.67. ¶ Et ꝑꝑ h̃ qdẽ alia sensibilia excellẽtijs nõ corrũpũt aĩal:vt color ⁊ odor ⁊ sonus:ȝ solũ sensus:nisi ꝫm accidẽs:puta si simr̃ cũ sono depulsio fiat ⁊ ictus:⁊ a visis ⁊ odore alia mouẽtur que tactu corrũpũt:⁊ humor aũt ꝫm q̃ accidit simul tactiuũ eẽ sic corrũpit. Tãgibiliũ aũt excellẽtia vt calidoꝝ ⁊ frigidoꝝ ⁊ duroꝝ corrũpit aĩal. Ois qdẽ.n.sensibilis suꝑfluitas corrũpit sensum. Quare ⁊ qđ tangi põt tactũ. Hoc autẽ
T.c.68. tactu determinatũ est viuere. ¶ Sine eni tactu monstratũ est q̃ ipossibile est aĩal eẽ. Unde tãgibiliũ excellentia nõ solũ corrumpũt sensum: sed animal:q̃ necesse solum habere hunc.

¶ Cõcludit ex ꝑdictis habitudinẽ sensuũ ad aĩalia. Et ꝑ° quãtũ ad tactũ. Scđo quãtuȝ ad alios sensus.ibi(Alios aũt sensus.) Dicit ğ ꝑ° q̃ cũ nec̃e sit oẽ aĩal hr̃e tactũ:vt ostẽsum est:manifestũ est q̃ solũ per ꝑuationẽ hui⁹ sensus.s.tact⁹ nec̃e est aĩalia mori. Hic.n.sensus ꝯuertit̃ cũ aĩali:nec aliqđ põt ipm̃ hr̃e nisi sit aĩal:nec aliqđ põt eẽ aĩal nisi hẽat hũc sensuȝ. Et ide vlteri⁹ ꝯcludit:q̃ sensibilia alioꝝ sensuũ si sint excellẽtia:corrũpũt qdẽ singulos sensus:puta nimis fulgida corrũpũt visum:⁊ fortes soni corrũpũt auditũ:q̃ tñ corruptis his sensib⁹ põt aĩal remanere:hoꝝ excellẽtie nõ corrũpũt aĩal:nisi per accñs: iquãtũ.s.accidit aĩal pati simul ab aliq̃b⁹ tãgibilib⁹ corrũpentib⁹:puta si simul cũ sono fiat depulsio ⁊ ictus:vt accidit in tonitruo:ex quo iterdũ aĩalia moriunt̃. Et similr̃ ab his que vident̃ aliq̃ moriunt̃:nõ iquãtũ sũt visa:sȝ iquãtũ aerẽ ifíciũt:vt dr̃ de q̃busdã venenosis. Et similiter itelligẽdũ est de odoribus:ꝫm q̃ cũ malis odoribus iterdũ adiungit̃ corruptio aeris. Et ita ẽt de sapore est q̃ põt corrũpere aĩal nõ iquãtũ sapor est:sȝ iquãtũ sapori adiũgit̃ aliq̃ q̃litas tãgibilis:puta q̃ talis sapor ꝯsequit̃ calorẽ excedẽtẽ vel frigus. Sed excellẽtie q̃litatũ tãgibiliũ corrũpũt aĩal per se ⁊ nõ per accñs:q̃ oĩs excellẽtia sensibilis corrũpit sẽsuȝ. Uñ ⁊ qđ tãgi põt.i.tãgibile si fuerit excellẽs corrũpit tactũ. Scđm aũt hũc sensuȝ determinat̃ vita aĩalis:tandiu.n.durat aĩal q̃diu durat sensus tact⁹ in eo. Ostẽsum est.n.q̃ ipoẽ est eẽ aĩal sine tactu. vñ manifestũ est q̃ excellẽtie tãgibiliũ:nõ solum corrũpũt sensuȝ tact⁹:sȝ ẽt corrũpũt aĩal iquãtũ hunc solũ sensum necesse est inesse aĩali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ceteros aũt sensus aĩal hẽt:nõ vt sit:sed vt bñ sit vt antea dixim⁹. Uisuȝ.n.hẽt vt videat. Qm̃ ⁊ in aere ⁊ in aq̃ ⁊ oĩno in ꝑspicuo degit. Gustuȝ aũt ob id qđ voluptate afficit̃ aut dolore:vt in alimẽto ea sẽtiat ⁊ cupiat ac moueat̃. Et auditũ vt aliqđ significetur. Liguã ꝑterea:vt ipȝ aliqđ alij ꝑ ipaȝ significet.

¶ Alios aũt sensus hẽt aĩal:sicut dcm̃ est nõ ꝓpter esse:sed ꝓpter bene:vt visum:q̃ in aere ⁊ aqua vt videat:oĩno aũt q̃m̃ in diaphano. Gustũ aũt hȝ ꝓpter delectabile ⁊ triste:vt sentiat qđ in alimento ⁊ cõcupiscat ⁊ moueat̃. Auditum aũt vt significet̃ aliquid ipsi. Linguã aũt habet quatenus significet aliquid alteri.

Finis Textus tertij libri de Aĩa Arist.

¶ Oñdit q̃liter se hẽant alij sẽsus ad aĩal:⁊ dicit q̃ alios sensus hȝ aĩal:nõ ꝑꝑ nec̃itatẽ sui esse:q̃ sine eis põt eẽ ⁊ viuere:sȝ ꝑꝑ bñ eẽ:sicut visuȝ hȝ:q̃ viuit in aere ⁊ in aq̃ vt videat per aerẽ ⁊ aquã:ea que ꝓcul sũt. Et nõ solũ ꝑ aerẽ ⁊ aquã:sȝ ẽt per qđcũq̃ȝ diaphanũ:q̃ ẽt ꝑ corpa celestia videm⁹. Gustũ aũt hȝ aĩal ꝑꝑ delectationẽ ⁊ tristitiã que ẽ i cibo:vt sẽtiat đlectationẽ i alimẽto:⁊ sic ꝯcupiscat ipȝ:⁊ moueat̃ ad querẽdũ ipm̃. ¶ Sȝ notãdũ est q̃ supra posuit gustũ nec̃iuȝ aĩalib⁹ iquãtũ est tact⁹ qdã alimẽti:hic aũt nũerat ipm̃ iter sẽsus nõ nec̃ios:iquãtũ est discretiu⁹ sapoꝝ q̃ faciũt alimẽtũ delectabile vel triste vt accipiat̃ facili⁹ vel refutet̃. Et qđ dr̃ de gustu.itelligendũ est de odoratu:q̃ per odoratũ attrahunt̃ aĩalia ad alimẽtũ a remotis:lȝ ẽt in hoĩbus sit alia spẽs ⁊ alia vtilitas odorat⁹:vt in libro de sensu ⁊ sensato dr̃. Audit⁹ aũt est in aĩali ad h̃ qđ ei aliqđ significet̃. Est.n.nec̃iuȝ q̃ ꝯceptiões vni⁹ aĩalis alteri significent̃ ꝫȝ q̃ vnũ aĩal iuuat̃ ex altero:vt pȝ maxie in gregabilib⁹ aĩalib⁹:in q̃bus geniti educant̃ a gñantibus. Et iõ opȝ ẽt q̃ aĩal hẽat linguã per quã sonãdo significet suas affectiones alteri.

¶ Et hec dicta de anima ad presens sufficiant.

¶ Expliciũt diui Thome Aquinatis almi ordinis ꝑdicatoꝝ:in tres libros de aĩa Aristotelis ꝑclarissima commẽtaria sũma cura ⁊ diligentia emẽdata per.v.p.frem Bartholomeũ spineũ seu de spina pisanũ ordinis ꝑdicatoꝝ. Uite regularis.

